PATRIARHIA ROMÂNĂ

SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR

Omilii la Evanghelia după Ioan

Volumul I

COLECȚIA

PĂRINȚI ȘI SCRIITORI BISERICEȘTI

INIȚIATĂ ÎN ANUL 1977 DE PATRIARHUL

IUSTIN († 1986)

ȘI RELUATĂ, ÎN SERIE NOUĂ, ÎN ANUL 2007

CU BINECUVÂNTAREA PREAFERICITULUI PĂRINTE

DANIEL

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

PĂRINȚI ȘI SCRIITORI
BISERICEȘTI

SERIE NOUĂ

15

SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR

Omilii la Evanghelia după Ioan

Volumul I

CARTE PUBLICATĂ CU BINECUVÂNTAREA
PREAFERICITULUI PĂRINTE
DANIEL
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Traducere din limba greacă veche de Maria-Iuliana RIZEANU
Introducere și note de Ierom. Policarp PÎRVULOIU

BASILICA
BUCUREȘTI - 2016

Ediție îngrijită de către *Departamentul „Carte patristică”* al Editurilor Patriarhiei Române

Redactor coordonator: Ierom. dr. Policarp PÎRVULOIU
Redactori: Mircea - Adrian BĂICULESCU, Florin FILIMON,
Maria - Iuliana RIZEANU
Tehnoredactare: Laura - Raluca CRISTEA
Viziune grafică: Maria COMAN

Sponsorizare: Acest volum a fost publicat cu sprijinul Parohiei Ortodoxe Române „Nașterea Domnului” din Stuttgart (Preot paroh dr. Mihăiță BRATU).

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
IOAN GURĂ DE AUR, sfânt

Omilii la Evanghelia după Ioan / Sfântul Ioan Gură de Aur ; trad. din lb. greacă veche de Maria-Iuliana Rizeanu ; introd. și note de ieromonah Policarp Pîrvuloiu ; carte publicată cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. - București : Basilica, 2016- vol.

ISBN 978-606-29-0101-1
Vol. 1. - 2016. - ISBN 978-606-29-0105-9

I. Rizeanu, Maria Iuliana (trad.)
II. Pîrvuloiu, Policarp (pref.) (note)

226.5.07

ISBN 978-606-29-0105-9

NOTĂ EDITORIALĂ

Nu fără temei simbolul mistic atribuit celei de-a patra Evanghelii este vulturul. Imaginea este cât se poate de sugestivă, fiindcă, precum observa Fericitul Augustin, aghiograful, chiar de la primele rânduri, ne strămută în veșnicia cea fără de hotar, mai mult, chiar ne poartă cugetarea înainte de facerea lumii, înlăuntrul Tainei celei nepătrunse a Nașterii Logosului din Dumnezeu-Tatăl. Arareori, vulturul cel purtat de Duhul Sfânt se pogoară pe pământ, dar și atunci își păstrează privirea îndreptată către cele înalte.

Mulți autori patristici și-au încercat condeiul alcătuind comentarii și tâlcuiri la această „Evanghelie spirituală", cum o numea Clement Alexandrinul. Printre aceste comentarii, un loc aparte îl ocupă omiliile altui mare Ioan la aceste cuvinte de foc ale Duhului, așternute în scris de acel Ioan care și-a plecat capul pe pieptul Logosului întrupat, ascultând freamătul tainelor celor din veac ascunse și acum dezvăluite, pe cât îi este omului cu putință a pricepe, prin Evanghelie.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne avertizează, încă din prologul operei sale, că acela care va deschide Evanghelia nu va afla aici spectacole lumești, divertisment trecător sau podoabe omenești: „Căci fiul tunetului, cel iubit de Hristos, stâlpul bisericilor din întreaga lume, cel care are cheile cerului, cel care a băut paharul lui Hristos și cu botezul Lui s-a botezat, cel care s-a plecat pe pieptul Stăpânului cu multă îndrăzneală, acesta vine acum la noi. Nu intră pentru a juca o piesă, nu cu fața acoperită cu o mască (căci nu astfel de lucruri va spune), nici suindu-se pe scenă, nici săltând în orhestră, nici împodobit cu haină de aur, ci având veșmânt de o neasemuită frumusețe. Căci ni se arată înveșmântat în Hristos, cu picioarele cele frumoase încălțate pentru pregătirea Evangheliei păcii, având cingătoare nu în jurul pieptului, ci în jurul coapselor, nu din piele purpurie, nu poleită cu aur, ci țesută din adevăr și împletită cu el" (*Omilia* 1, 1).

Dimpotrivă, cuvintele *Evangheliei după Ioan* nu sunt simple cuvinte omenești, iar Evanghelia nu este o simplă carte. Cum afirmase deja Origen, Logosul Se întrupează în cuvintele Scripturii, care sunt exprimarea concretă a Logosului. Citind în duh smerit și plin de credință Scriptura, ne întâlnim și ne împărtășim cu Însuși Logosul, hrănindu-ne în chip minunat mintea cu Tainele Sale dumnezeiești, pe care a binevoit să ni le dezvăluie prin mijlocirea Duhului Sfânt: „Să-l ascultăm, așadar, nu pe pescarul, nu pe fiul lui Zevedeu, ci pe Cel care cunoaște adâncurile lui Dumnezeu, adică pe Duhul Care face să răsune această liră. Căci nu ne va spune nimic omenesc, ci tot ce grăiește este din adâncurile Duhului, din acele [taine] negrăite pe care nici îngerii nu le-au cunoscut mai înainte de a se petrece. Căci și aceștia, împreună cu noi, au aflat prin glasul lui Ioan cele descoperite nouă. Aceasta a arătat-o un alt apostol, zicând: «Pentru ca înțelepciunea lui Dumnezeu cea de multe feluri să se facă cunoscută acum, prin Biserică, Începătoriilor și Stăpâniilor». Deci, dacă și Începătoriile și Stăpâniile, Heruvimii și Serafimii au aflat acestea prin Biserică, este limpede că și ele cu multă osârdie au dorit să asculte" (*Omilia* 1, 2).

Evanghelia după Ioan, citită și tâlcuită pentru noi de Sfântul Ioan Gură de Aur, devine cu adevărat cuvânt mântuitor și sfințitor, în duh bisericesc ortodox, neprimejduit de interpretări individualiste întemeiate pe orgoliu uman. Cuvântul simplu – dar plin de adânci și nepătrunse tâlcuri – al „ucenicului iubit" se transfigurează în cuvânt la fel de limpede, dar mult mai deslușit și actualizat. Omiliile Sfântului Ioan sunt un model al genului, tălmăcind cuvintele Evangheliei și făcând accesibil mesajul teologic, moral și spiritual necesar mântuirii. Tălmăcirea lor în românește, însoțită de adnotări patristice și biblice, oferă cititorului român prilejul de a înțelege mai profund *Evanghelia după Ioan* ținând cont de exegeza patristică tradițională, dar și de ultimele cercetări și realizări în domeniul studiilor biblice.

Cu toate acestea, finalitatea intrinsecă fiecărei omilii hrisostomice este pocăința și mântuirea ascultătorilor, nu simpla satisfacție a intelectualului care a pătruns înțelesul unui pasaj mai obscur. Citirea și tâlcuirea Scripturii sunt doar începutul vieții duhovnicești, litera plină de Duh a Scripturii trebuind să rodească faptele cele sfințitoare în viața fiecărui creștin: „Căci" – spune Sfântul Ioan Gură de Aur – „pentru a păzi curăția, nu ne este de ajuns doar a ne

boteza și a crede, ci, dacă vrem să ne bucurăm mereu de această strălucire, trebuie să trăim viață vrednică de ea. Această lucrare a făcut-o Dumnezeu cu noi. Căci nașterea tainică și curățirea de toate păcatele de dinainte se fac prin botez, dar a rămâne în continuare curați și a nu mai primi după aceasta nicio murdărie țin de voința și strădania noastră. [...] Nu mică îmi este teama ca nu cumva să ne întinăm acest frumos veșmânt și apoi, pentru nepăsarea și păcatele noastre, să fim dați afară din iatac și din cămara de nuntă, precum acele cinci fecioare nebune sau precum acela care nu avea haină de nuntă. Și acela era dintre meseni, pentru că a fost invitat și el, dar, după ce a fost chemat și a primit atâta cinste, l-a jignit pe cel care l-a invitat. Ascultă, dar, ce pedeapsă jalnică și vrednică de multe lacrimi a primit! Căci, deși a luat parte la acea masă strălucită, nu numai că a fost izgonit de la ospăț, dar a fost chiar legat de mâini și de picioare și aruncat în întunericul cel mai din afară, unde avea să îndure tânguirea veșnică și nesfârșită și scrâșnirea dinților. Așadar, iubiților, să nu credem că este de ajuns credința pentru a ne mântui. Dacă nu vom arăta viață curată, ci vom veni îmbrăcați în haine nevrednice de această chemare fericită, nimic nu ne va feri de la a pătimi precum acel nefericit" (*Omilia* 10, 3).

Editura *Basilica*

INTRODUCERE

Evanghelia după Ioan în context scripturistic și patristic

„Pârgă a Evangheliilor, vorbindu-ne despre Logosul cel lipsit de orice genealogie în cuvinte desăvârșite, așternute în scris de ucenicul cel iubit care și-a plecat capul pe pieptul Logosului întrupat, de unde a ascultat tainele cele mai presus de cuget și s-a învrednicit, în fața Crucii, să o aibă pe însăși Fecioara Maria ca maică a sa..." – astfel caracteriza Origen, în *Comentariul* său *la Evanghelia după Ioan* (1, 21-23), cea de-a patra Evanghelie. Caracterul pregnant mistic și hristologic și accentul pus de textul acesteia pe învățătura Mântuitorului Iisus Hristos au atras atenția comentatorilor creștini din toate veacurile, *Evanghelia după Ioan* constituind piatra de încercare a exegetului creștin.

Cu toate acestea, originea Evangheliei rămâne învăluită în mister. Înainte de anul 170, când Tațian de Edesa[1] își alcătuiește a sa *Armonie a Evangheliilor*, nu avem nicio mențiune cu privire la *Evanghelia după Ioan*[2]. Aceasta nu înseamnă decât că a cunoscut o circulație restrânsă și a devenit cunoscută ulterior. Cu toate acestea, ideile-forță ale Evangheliei a patra (Hristos-Logosul întrupat și lucrarea tainică a Duhului Sfânt în ucenicii Mântuitorului și în Biserica Sa) se regăsesc în opera Sfântului Ignatie de Antiohia, care moare ca martir în 107 sau 112[3], deși el nu menționează deloc această Evanghelie. Sfântul Iustin Martirul și Filosoful[4], artizanul

[1] Cunoscut și ca Tațian Asirianul.

[2] Sfântul Irineu de Lyon o menționează în opera sa *Împotriva ereziilor*, 3, 11, 8. Potrivit mărturiei lui Eusebiu de Cezareea, sursa informațiilor sale ar fi fost Sfântul Policarp al Smirnei (*cf. Istoria bisericească*, 3, 23, 3). Un fragment de papirus datat în jurul anului 130 d.Hr. conservă un fragment din *Evanghelia după Ioan*.

[3] Data martiriului rămâne încă un subiect de controversă.

[4] Martirizat cândva între 163-167 d.Hr.

teoriei Logosului prezent înainte de creștinism în întreaga umanitate, citează explicit numai *Ioan* 3, 5. Următorul citat din Evanghelia de față îl găsim în jurul anului 170 la Teofil de Antiohia, în *Către Autolicus*, 2, 22.

În Antichitatea creștină, canonicitatea și autenticitatea Evangheliei nu au fost subiect de controversă[5], ultima Evanghelie fiind acceptată fără probleme în canonul Noului Testament.

Primul comentator al *Evangheliei după Ioan* este gnosticul Heracleon[6], discipol al lui Valentinus, lucrarea sa constituind și primul comentariu biblic din istoria creștinismului. În acesta, Heracleon se situează pe poziții dochetiste și se străduiește să demonstreze irealitatea corpului carnal al lui Iisus Hristos și să legitimeze miturile cosmologice valentiniene pornind de la textul evanghelic. Astfel, precum ne informează Origen, Heracleon susținea că Logosul, coborât din pleroma divină, a venit pe pământ nu pentru a Se întrupa, ci tocmai pentru a ne elibera de trupul acesta de carne.

Origen va alcătui un grandios[7] *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, ca ripostă polemică la cel al lui Heracleon. Din acesta ni s-au păstrat doar fragmente, în care remarcăm un alegorism temperat, fundamentat pe sensul literal. În comentariu se acordă o însemnată importanță geografiei, istoriei, filologiei și altor probleme textuale. Deși purtător de trup real, de carne, Hristos îl va transfigura și spiritualiza, făcându-l trup al slavei eshatologice. Origen va explica diferențele dintre sinoptici și Evanghelia de față prin aceea că Dumnezeu le-a îngăduit existența tocmai spre a ne face atenți asupra unor adevăruri fundamentale pentru viața spirituală[8]. Sfântul Ipolit Romanul a alcătuit și el un comentariu la această Evanghelie, care însă nu ni s-a păstrat.

În veacul al patrulea, comentarii la *Evanghelia lui Ioan* vor scrie Asterios Sofistul, teolog arian, Teodor de Heracleea, exeget

[5] Cu excepția sectei *alogilor*, care respingeau *Evanghelia lui Ioan*, de unde și numele de „fără Logos" – *alogoi* (*cf.* SFÂNTUL EPIFANIE DE SALAMINA, *Panarion*, 51). Se pare că Sfântul Epifanie, în pasiunea sa nestăvilită de a identifica și clasa ereziile și sectele, a exagerat, în realitate existând doar o persoană care respingea această Evanghelie, și nu o sectă.

[6] Se cuvine precizat că Evanghelia a patra era favorita curentelor gnostice, dat fiind conținutul său mistic și relativ ezoteric.

[7] Și ca dimensiuni și ca substanță.

[8] *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 10, 10.

semiarian[9], și Didim cel Orb[10], opere care, din nefericire, nu ne-au parvenit. Și Apolinarie de Laodiceea, prieten al Sfântului Vasile și niceean de frunte[11], va alcătui un comentariu la această Evanghelie.

Sfântul Chiril al Alexandriei va continua opera lui Origen, în al său consistent *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, insistând mai mult pe lucrarea Duhului Sfânt și centrând discursul teologic în cadru liturgic. Va polemiza cu perseverență împotriva arienilor, dat fiind faptul că opera este alcătuită înainte de izbucnirea controversei nestoriene. Exegeza sa este elevată, „dogmatică", dar cu finalități pastorale. Totodată, va depune eforturi remarcabile pentru a armoniza cronologia Evangheliei cu cea a sinopticilor.

În zona de gândire antiohiană, Teodor de Mopsuestia și Sfântul Ioan Gură de Aur vor alcătui *Comentarii la Evanghelia după Ioan* care se situează pe linia „criticii istoric-literaliste". Episcopul Mopsuestiei va încerca să explice logic diferite aspecte controversate din Evanghelie și să le armonizeze cu relatările sinoptice, lămurind diferențele prin faptul că Ioan și Matei au fost martori oculari, în vreme ce Luca și Marcu, martori indirecți. Tot Teodor de Mopsuestia, în introducerea la comentariul său, va atribui decizia scrierii Evangheliei a patra Duhului Sfânt, Care prevăzuse controversele hristologice viitoare[12] și a furnizat dinainte Bisericii argumente serioase prin această scriere[13]. De aceea *Evanghelia după Ioan* a devenit un instrument hermeneutic fundamental în cadrul polemicilor trinitare și hristologice din primele secole d.Hr.

În Occident, Fericitul Augustin va alcătui 124 de *Omilii la Evanghelia după Ioan*, în care va realiza o sinteză între metodele exegetice alexandrină și antiohiană, lăsându-ne o capodoperă a

[9] Comentariul său a fost apreciat superlativ de Fericitul Ieronim pentru stil și sensurile istorice excelente (*Despre bărbații iluștri*, 90).

[10] Și acest comentariu era remarcabil, precum ne înștiințează același Ieronim (*Despre bărbații iluștri*, 109). Din acesta avem câteva fragmente în catenele medievale (culegeri de tâlcuiri patristice la Scriptură).

[11] Condamnat totuși, ulterior, pentru unele deviații hristologice. Apolinarie de Laodiceea este cunoscut și pentru prima versiune versificată a Scripturilor.

[12] Unii au identificat un nestorianism incipient în acest comentariu, însă fragmentele păstrate sunt ortodoxe.

[13] O idee similară apare la Sfântul Irineu de Lyon, care considera că Același Duh Sfânt anticipase polemicile Marii Biserici cu gnosticismul și a orânduit scrierea Evangheliei (*Împotriva ereziilor*, 3, 16, 5).

genului, în care experiența mistică se îmbină cu o exegeză ponderată și bine argumentată, totul într-un stil de înaltă ținută artistică[14].

Evul Mediu va acorda aceeași importanță celei de-a patra Evanghelii. Astfel, Scotus Eriugena va scrie un *Comentariu la Evanghelia după Ioan* în care îl va lăuda pe Ioan Evanghelistul ca pe teologul prin excelență. Catenele medievale, antologiile de texte și tâlcuiri, atât occidentale, cât și răsăritene (precum cele ale lui Teofilact al Bulgariei), vor acorda o atenție deosebită ultimei Evanghelii. *Evanghelia lui Ioan* a fost preferată de misticii și contemplativii creștini din toate timpurile, ca: franciscanul Ioachimo da Fiore (†1202), Meister Eckhart (†1300), până în perioada modernă, ca Jacob Boehme etc.

În perioada Renașterii, J. Lightfoot a realizat un prețios *Comentariu talmudic al Evangheliilor* (1684), instrument fundamental pentru mai buna înțelegere și exegeză a Evangheliilor în general. Și Martin Luther va considera *Evanghelia după Ioan* una dintre cheile hermeneutice ale Noului Testament.

În perioada modernă, cu toate excesele criticii istorice (care a plasat uneori datarea Evangheliei spre sfârșitul veacului al II-lea d.Hr. sau a considerat-o o înșiruire de mituri și legende protognostice), cea de-a patra Evanghelie a rămas printre prioritățile comentatorilor biblici[15]. În veacul al XX-lea s-a încercat, fără succes, apropierea ei de gnosticism, cu care are câteva afinități de necontestat. Totodată, și mai multe puncte comune s-au găsit între Evanghelie și textele de la Qumran. Însă specificul și substanța *Evangheliei după Ioan* sunt creștine, ea aparținând organic Tradiției vii a Bisericii lui Hristos.

Cu toate acestea, criticii moderni recunosc, în cea mai mare parte, vechimea și autenticitatea faptelor și discursurilor din *Evanghelia după Ioan*.

Autorul Evangheliei, potrivit tradiției cvasi-unanime[16] a Bisericii primare, ar fi „ucenicul cel iubit", identificat cu Sfântul Apostol Ioan, fiul lui Zevedeu. Textul nu ne precizează autorul,

---

[14] *Comentariul la Evanghelia după Ioan* al presbiterului Ammonios din Alexandria, din aceeași perioadă, nu ni s-a păstrat.

[15] În veacul al XVII-lea, Evanghelia era utilizată chiar ca talisman împotriva vrăjitoriei în Anglia.

[16] Astfel, Sfântul Iustin Martirul, Sfântul Irineu de Lyon, Tertulian, Ipolit Romanul, Origen îi atestă paternitatea ioanină.

informându-ne doar că este vorba de un martor ocular (*Ioan* 19, 35). Nu intrăm în interminabilele polemici și detalii ale problemei, precizăm doar că astăzi doar o minoritate a specialiștilor în Noul Testament mai susțin paternitatea ioanină a Evangheliei; mult mai plauzibilă este situarea autorului Evangheliei în cadrul școlii de tradiție ioanină de la Efes[17].

Autorul afirmă că este un martor ocular care pretinde a fi ucenicul cel iubit al Mântuitorului[18]. Deși, potrivit majorității exegeților, acesta nu poate fi identificat cu Ioan al lui Zevedeu, Evanghelia a patra conține, fără îndoială, certe tradiții orale sau scrise transmise de martori oculari. Posibilitatea ca „ucenicul iubit" să fie diferit de Ioan al lui Zevedeu Apostolul ar explica multe probleme ale Evangheliei[19]. Autorul este foarte bine familiarizat cu geografia Israelului vremii, precum și cu mentalitatea, cultura, religia și civilizația ebraice. Critica modernă a propus diverși autori pentru Evanghelie: Ioan Marcu, Ioan Bătrânul (Presbiterul) din Efes, Lazăr cel înviat de Mântuitorul etc.

Sursele antice datează scrierea Evangheliei în vremea persecuției lui Domițian și o atribuie Sfântului Ioan Apostolul[20], fiul lui Zevedeu, căruia îi era atribuită și *Apocalipsa*. Totuși Papias își exprimă unele dubii și amintește de un alt Ioan Presbiterul din Efes, Ioan Apostolul fiind confundat cu acesta. Data scrierii este situată în anii 90 ai primului secol d.Hr. Precum am văzut, un fragment de papirus cu versete din această Evanghelie, datat la începutul celui de-al doilea secol d.Hr.[21], nu ne îngăduie datarea mai târzie. Locul cel mai probabil al redactării este Galileea sau Siria.

Discrepanța dintre Evangheliile sinoptice și cea a lui Ioan a fost remarcată încă de la început[22]. Clement Alexandrinul o numea

---

[17] Această ipoteză apare chiar la Teofil al Antiohiei, precum și la gnosticii valentinieni.

[18] *Cf. Ioan* 21, 20.

[19] *Cf.* Raymond BROWN, *The Gospel and the Epistles of John. A concise Commentary*, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota, 1988, p. 10. Critica textuală poate totuși identifica, în cazul acceptării distincției Ioan Apostolul-ucenicul iubit, diferite straturi de redactare care ar proveni succesiv de la Ioan al lui Zevedeu, ucenicul iubit și alți redactori posteriori.

[20] *Cf.* FERICITUL IERONIM, *Despre bărbații iluștri*, 9. Evanghelia ar fi fost alcătuită după scrierea *Apocalipsei* și revenirea Sfântului Ioan din exilul de la Patmos.

[21] Acesta conține fragmente din *Ioan* 18, 31-33; 37-38. Datarea sa a desființat teza lui Baur, care situa redactarea Evangheliei după anul 160 d.Hr.

[22] *Cf.* Mark EDWARDS, *John through the centuries*, Blackwell Publishing, Oxford, 2004, p. 2. Lucrarea aceasta, alături de altele – dintre care menționăm pe cele mai importante:

deja „Evanghelie spirituală”[23], iar autorii primelor secole, asociind cele patru ființe din fața tronului celest (descris în *Apocalipsă*) cu evangheliștii[24], au atribuit Evangheliei a patra ca simbol vulturul, datorită înălțimii amețitoare a cugetării ei teologice[25], vultur care plutește printre vorbele sublime ale lui Hristos și arareori coboară pe pământ[26].

Discursurile rostite de Domnul Iisus Hristos în această Evanghelie sunt vizibil diferite de cele din Evangheliile sinoptice și faptul a deconcertat pe lectori încă din Antichitate[27]. Diferența este însă ușor explicabilă dacă ținem cont de aspectele literare ale scriiturii antice, în special de acela al parafrazării și rescrierii discursurilor oamenilor iluștri cu propriile cuvinte[28]. În privința conținutului, textul se prezintă ca rezultatul unor controverse acerbe cu fariseii referitor la statutul Legii mozaice, la validitatea și viabilitatea ei în cadrul noii Împărății mesianice proclamate de Iisus Nazarineanul,

---

Ancient Christian Commentary on Scripture IVA, *John* 1-10, ed. Joel C. Elowsky, Intervarsity Press, Downers Grove, 2006; Craig S. KEENER, *The Gospel of John. A Commentary*, Baker Academic, Grand Rapids, 2003, vol. 1; Raymond E. BROWN, *The Gospel and Epistles of John. A Concise Commentary*, Liturgical Press, Collegeville, 1988; *The Anchor Bible Dictionary*, David Noel Freedman (editor in chief), Doubleday, a division of Bantam Doubleday Dell Publishing Group, Inc.666 Fifth Avenue, New York, 1992; Raymond E. BROWN (ed.), *Nuovo grande commentario biblico* (*Jerome Bible Commentary*), Editrice Queriniana, Brescia, 2002 –, a fost utilizată pentru alcătuirea introducerii și a notelor volumului de față.

[23] *Cf.* EUSEBIU DE CEZAREEA, *Istoria bisericească*, 6, 14, 7.

[24] „Și înaintea tronului, ca o mare de sticlă, asemenea cu cristalul. Iar în mijlocul tronului și împrejurul tronului patru ființe, pline de ochi, dinainte și dinapoi. Și ființa cea dintâi era asemenea leului, a doua ființă asemenea vițelului, a treia ființă avea față de om, iar a patra ființă era asemenea vulturului care zboară” (*Apocalipsa* 4, 6-7).

[25] *Cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Armonia Evangheliilor*, 1, 6, 9. Sfântul Irineu de Lyon (*Împotriva ereziilor*, 3, 11, 8) îl comparase pe Sfântul Ioan cu leul, dar simbolul vulturului se va impune.

[26] *Cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Armonia Evangheliilor*, 4, 10, 11.

[27] *Canonul Muratori* (Roma; jumătatea veacului al II-lea d.Hr.) afirmă că, în pofida tuturor diferențelor, *Evanghelia după Ioan* a fost scrisă sub inspirația Aceluiași Duh Sfânt ca și celelalte și conține aceeași credință creștină apostolică. Astfel, Sfântul Ioan Apostolul, fiul lui Zevedeu și fratele lui Iacov, ar fi scris Evanghelia a patra la îndemnul Sfântului Apostol Andrei, care ar fi avut o viziune în acest sens.

[28] Marea majoritate a discursurilor din operele antice sunt fictive. Ideile sunt de cele mai multe ori ale personajului ilustru respectiv, dar limbajul și stilul sunt ale autorului. Oricum, în cazul discursurilor Mântuitorului Hristos, situația este sensibil diferită. Cuvântările Sale s-au imprimat adânc în conștiința martorilor oculari, însă au existat încă de la început colecții de ziceri și consemnări ale discursurilor Mântuitorului (*logia*, faimoasa sursă „Q” etc.), utilizate, ulterior, de evangheliști.

misteriosul Profet din „Galileea neamurilor[29]". Evanghelia ne dezvăluie treptat cum contemporanii lui Iisus Hristos înțeleg, acceptând sau nu, că Acesta nu este un simplu taumaturg itinerant, un Rabbi controversat, un profet *sui generis*, ci că este Mesia, Cuvântul lui Dumnezeu întrupat, trimisul Tatălui, iar cine Îl respinge pe El pe Însuși Tatăl, dătătorul Legii, Îl respinge.

Un alt punct nodal al Evangheliei este Duhul Sfânt, precum și lucrarea Sa în cadrul comunității creștine, Duh Care continuă să-L facă prezent pe Logosul întrupat și să-I edifice Biserica, asigurându-i sfințenia și unitatea.

Autorii antici au explicat rostul Evangheliei prin necesitatea de a completa informațiile oferite de evangheliștii sinoptici cu aspecte mai teologice și mai mistice din viața[30] și cuvântările Mântuitorului Iisus Hristos[31], precum și de a aprofunda și nuanța unele episoade deja narate de sinoptici.

Origen observă că, în vreme ce primele trei Evanghelii insistă mai mult asupra naturii umane a lui Hristos, ultima tratează cu predilecție aspecte ale naturii divine a Mântuitorului[32]. Antisemiții au utilizat adeseori Evanghelia a patra pentru a demonstra o pretinsă non-iudaitate a Mântuitorului, însă, paradoxal, studiile moderne au demonstrat că *Evanghelia după Ioan* este cea mai iudaică dintre toate.

Evanghelia a patra are câteva caracteristici unice, care o individualizează în cadrul Noului Testament. Dacă sinopticii sunt mai descriptivi, *Evanghelia după Ioan* este mai reflexivă și cu un pregnant caracter teologic. Structura Evangheliei este diferită de cele sinoptice. Aici abundă cuvântările și dialogul, care adeseori devine monolog. Limbajul figurativ, simbolic, metaforic și alegoric este foarte frecvent. De aceea discursurile lui Iisus sunt adeseori greșit înțelese de contemporani, la fel ca parabolele din sinoptici. Ironia este foarte prezentă în Evanghelie, contemporanii făcând de mai multe ori remarci sarcastice și caustice la adresa lui Iisus[33];

---

[29] Menționăm că termenul ușor arhaic „neam" are înțelesul de „păgân" în majoritatea contextelor din Noul Testament.

[30] Nunta din Cana, vindecarea orbului din naștere, învierea lui Lazăr.

[31] Discursurile lui Iisus de dinainte de pătimirea Sa.

[32] *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 22.

[33] Nici Domnul Hristos nu îi menajează pe interlocutorii Săi în acest sens. Însă ironia Sa este lipsită de orice rea-voință, având scop pedagogic.

paradoxal, acestea se dovedesc a fi adeseori adevărate și pline de sens[34], împotriva voinței celor care le spuseseră[35].

Perspectiva din care scrie autorul Evangheliei este una de după Înviere. Evanghelistul privește înapoi și reevaluează cele trăite din postura omului iluminat și judecă incapacitatea ucenicilor lui Iisus și a contemporanilor, în general, de a-I înțelege adevărata Lui natură și misiune.

Mântuitorul Iisus este dintr-o altă lume, din lumea „de sus"; vine între ai Săi, dar ai Săi nu-L primesc[36]. Ca și *Evanghelia după Marcu*, și *Evanghelia după Ioan* surprinde această inefabilă dramă a Dumnezeului-Om, Care este neînțeles, neacceptat și prigonit de ai Săi și primit cu dragoste și înțelegere de marginalii și de ostracizații societății. Iisus Se adresează contemporanilor înfățișându-le adevărul care îi va elibera de robia păcatului și de moarte. Strălucirea adevărului îi deconcertează însă și provoacă reacții dintre cele mai diverse. O cauză a acestor neînțelegeri este faptul că Iisus, om adevărat fiind, vorbește, inevitabil, în limbaj omenesc, dar despre realități spirituale, cerești. Cu toate acestea, celor care s-au smerit și „celor câți L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu, care nu din sânge, nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut"[37].

Omiliile la Evanghelia după Ioan, model de exegeză biblică cu finalitate pastorală

Opera de față, *Omiliile la Evanghelia după Ioan* ale Sfântului Ioan Gură de Aur, este mai puțin un comentariu cât o analiză omiletică a Evangheliei, o parafrază mai mult morală decât teologică sau exegetică. Cele 88 de *Omilii la Evanghelia după Ioan* sunt mult

[34] Jocurile de cuvinte întemeiate pe polisemia ebraică sau greacă a termenilor sunt nelipsite din cuvântările Mântuitorului, calamburul având însă o finalitate teologică profundă (*cf. Ioan* 3, 3; 8, 13 și 17; 7, 8).

[35] *Cf. Ioan* 3, 2; 4, 12; 6, 42; 7, 28-29 ș.a.

[36] „Iisus avea să moară pentru neam, și nu numai pentru neam, ci și ca să adune laolaltă pe fiii lui Dumnezeu cei împrăștiați" (*Ioan* 11, 51-52).

[37] *Ioan* 1, 12-13.

mai scurte decât cele la *Evanghelia după Matei*. Autenticitatea lor este certă, dat fiind faptul că Sinodul de la Calcedon le citează ca operă hrisostomică.

Majoritatea omiliilor nu depășeau, probabil, 10-15 minute când au fost rostite. Concizia lor este remarcabilă. Din analiza unor omilii rezultă că ar fi fost rostite dimineața, după Sfânta Liturghie[38]. Locul unde au fost ținute este Antiohia, în perioada cuprinsă între anii 387-394. Dat fiind faptul că, în veacul al IV-lea, creștinii citadini nu erau divizați în parohii, Sfântul Ioan predica în diverse biserici și tuturor membrilor comunității, fără distincție. Credincioșii nu rămâneau, de regulă, fideli unei singure biserici, migrând de la una la alta, fiind atrași de faima unui predicator[39].

Modelul fiecărei omilii este foarte bine definit. Frapează dimensiunea polemică a textului. Fiecare cuvântare debutează cu o concisă și stilizată introducere. Urmează partea exegetică, cea mai amplă, în care sunt comentate în special versetele cele mai relevante pentru doctrina hristologică și sunt combătute afirmațiile arienilor. Finalul este o exhortație morală, concentrându-se asupra unei virtuți sugerate, de regulă, de textul evanghelic analizat. Uneori se vorbește și despre viciul contrar acesteia.

Cu toate acestea, se observă o libertate a vorbitorului, care nu urmează servil un plan bine determinat, fapt care asigură prospețimea și spontaneitatea omiliei. Cicero și Quintilian avertizaseră asupra pericolului servilismului exacerbat față de regulile și principiile oratoriei, iar un predicator genial ca Sfântul Ioan Gură de Aur și-a creat propriile reguli și tehnici, imposibil de imitat de către alții.

În ceea ce privește metoda exegetică a Sfântului Ioan, el o urmează pe cea a așa-zisei Școli antiohiene[40], neîndepărtându-se de litera textului, insistând asupra aspectelor morale, istorice și

---

[38] *Cf. Omilia* 31, 5; 18, 2.

[39] Sfântul Ioan Gură de Aur a criticat practica frecventării bisericii numai pentru a asculta predicile unor oratori faimoși cu scopul desfătării estetice, nu cu cel al zidirii duhovnicești.

[40] Studiile moderne au depășit această maniheică distincție de tip didactic între Școala antiohiană și cea alexandrină, acestea reprezentând, de fapt, curente de gândire și modalități hermeneutice care nu pot fi circumscrise unui areal geografic definit. În plus, stereotipuri și prejudecăți, ca antiteza absolută alegorism-literalism, sunt pulverizate de simpla lectură a savantelor analize istorice, geografice, filologice, de critică textuală, de istorie a manuscriselor întâlnite la exegeții alexandrini. La fel, tâlcuitorii de orientare antiohiană au folosit de multe ori exegeza alegorică, deși o preferau pe cea tipologică.

tipologice, însă nu ezită să recurgă și la exegeza alegorică unde se impune[41]. Sfântul Ioan dovedește o familiaritate remarcabilă cu Scriptura, pe care o învățase pe de rost în cursul celor doi ani când se retrăsese ca ascet în munții de lângă Antiohia. De aceea reușește să integreze cu multă coerență versetul analizat nu doar în contextul Evangheliei, ci al Scripturii în general.

Metoda exegetică[42] principală a oratorului antiohian este una experimentală, viața în Hristos, în rugăciune și asceză, în comuniune cu Cel care a inspirat Scriptura și care locuiește, prin Duhul Sfânt, în cuvintele Sale consemnate în Evanghelie: „Avem nevoie de multă grijă, iubiților, și de multă trezvie ca să putem pătrunde adâncul dumnezeieștilor Scripturi. Căci nu putem afla oricum sensul lor, nici dormind, ci este nevoie de cercetare amănunțită și de rugăciune stăruitoare ca să putem zări măcar puțin din înțelesurile dumnezeiești cele de nepătruns”[43].

Ca în majoritatea omiliilor marelui orator, și în cele la *Evanghelia după Ioan* găsim diverse informații referitoare la realitățile bisericești, sociale și politice ale Antiohiei veacului al IV-lea. Citind traducerea acestor omilii, pătrundem în Antiohia veacului de atunci, cu teatrele, spectacolele artistice și viața tumultuoasă a vremii, în care se individualizează nesfârșitele polemici între arieni și ortodocși.

Precum afirmă în *Omilia* 23, Sfântul Ioan, dată fiind calitatea sa de păstor de suflete responsabil, va înfiera fără cruțare viciile și păcatele societății contemporane lui. Omul care trăiește în păcate este lipsit tocmai de lumina Logosului, Care S-a întrupat pentru mântuirea și luminarea noastră: „După cum cel care nu deschide ochii nu se poate bucura așa cum trebuie de razele soarelui, nici de această strălucire nu se poate împărtăși pe deplin cel care nu deschide larg ochii sufletului și nu privește cu luare-aminte în orice împrejurare. Și cum se petrece aceasta? [Se întâmplă] atunci când ne curățim sufletul de toate patimile. Căci păcatul este întuneric, și

[41] *Cf. Omilia* 15, 1.

[42] Fără îndoială, pe lângă pregătirea științifică necesară, exegetul, pentru a înțelege corect sensul textului sacru, se cuvine să țină seama de câteva aspecte esențiale ale oricărui discurs: „Scopul [pe care îl urmărește] cel care vorbește, [...] starea celor care ascultă. Deci, dacă nu adăugăm acestea și altele, precum vremurile, locurile și părerea ascultătorilor, vor urma multe concluzii greșite” (*Omilia* 40, 1).

[43] *Omilia* 21, 1.

chiar unul adânc, ceea ce se vede limpede din necunoașterea și uitarea pe care le aduce sufletului. «Că oricine face rele urăște lumina și nu vine la lumină»[44] și «cele ce se fac întru ascuns rușine este a le și grăi»[45]. După cum în întuneric nu putem deosebi un prieten de un dușman și nu distingem firea lucrurilor, tot așa se întâmplă și în păcat: cel care iubește lăcomia nu deosebește prietenii de vrăjmași, cel care pizmuiește îl vede chiar și pe cel mai apropiat ca pe un dușman, cel care uneltește, de asemenea, se războiește cu toți. Într-un cuvânt, tot cel care face păcatul nu se deosebește cu nimic de oamenii beți și nebuni, pentru că nu distinge firea lucrurilor. După cum noaptea le vedem pe toate la fel – și lemnul, și plumbul, și fierul, și argintul, și aurul, și piatra prețioasă –, pentru că nu este prezentă lumina care să le arate diferite, tot așa cel care duce o viață necurată nu cunoaște virtutea cumpătării și frumusețea înțelepciunii. În întuneric, așa cum am mai spus, chiar și pietre prețioase de s-ar afla, frumusețea lor nu se vede, nu din pricina firii lor, ci din pricina ignoranței celor care le privesc"[46].

Stilul omiliilor este limpede, deși nu lipsit de strălucire și artă. Sfântul Ioan respinge excesele oratoriei de tip asianic, preferând simplitatea și concizia curentului aticist, ca mai potrivit cu adevărurile evanghelice. Oratorul este un Părinte duhovnicesc atent și plin de dragoste pentru păstoriții săi. Repetițiile, care sunt adeseori obositoare, au un rol catehetic; acela de a fixa în mințile ascultătorilor simpli adevărurile Scripturii, dar și pe acela de a compensa lipsa de interes a acestora în lectura Scripturii.

Remarcabil este caracterul realist al omiliilor, exprimarea directă, lipsită de menajamente și prejudecăți, fapt care a scandalizat pe unii lectori mai noi sau mai vechi[47].

Un alt element notabil al omiliilor de față este dimensiunea juridică a unora dintre ele, în special cele care tâlcuiesc pasaje unde Mântuitorul polemizează cu fariseii cu privire la diferite chestiuni teologice, precum abluțiunile rituale, starea de puritate rituală, observarea Sabatului etc. În aceste omilii recunoaștem pe tânărul jurist Ioan, care a asimilat ca nimeni altul teoria și

[44] *Ioan* 3, 20.
[45] *Efeseni* 5, 12.
[46] *Omilia* 5, 4.
[47] A se vedea comentariile Sfântului Ioan – aparent ireverențioase – cu privire la intervenția Maicii Domnului la nunta din Cana și notele adiacente.

practica argumentației judiciare și a utilizat-o cu mare succes în omiliile sale, care sunt, toate, pledoarii pentru pocăință și viață sfântă în Hristos, întemeiată pe lectura și punerea în lucrare a Sfintei Scripturi.

Sfântul Părinte i-a îndemnat necontenit, cu mare stăruință, pe păstoriții săi și pe toți creștinii în general să citească și să transpună în viața proprie Sfânta Scriptură. Rolul formativ și purificator de patimi al Scripturii este subliniat cu claritate în nenumărate rânduri. În propovăduirea și tâlcuirea cuvântului Scripturii, Sfântul Ioan dă dovadă de tact pedagogic și discernământ, neintenționând să îndoctrineze ori să suprasatureze mințile ascultătorilor săi încărcându-le cu citate biblice și tâlcuiri greu de înțeles: „De aceea, o preaiubiți fii, vă hrănim puțin câte puțin cu înțelesurile din Scripturi și nu le revărsăm pe toate odată, ca să puteți păzi ușor cele pe care le primiți mereu!”[48] Predicatorul Scripturii face concesii însemnate slăbiciunii ascultătorilor: „Căci nu în fiecare zi, ci doar două zile pe săptămână vă rugăm să luați aminte la cele ce spunem, un scurt răstimp din zi, așa încât osteneala voastră să fie mai mică. De aceea împărțim textele din Scripturi în fragmente mici pentru voi, ca să le puteți primi ușor, să le așezați în jitnițele inimii și să vă sârguiți să le țineți minte pe toate, așa încât să le și vestiți întocmai. Doar dacă nu cumva este vreunul foarte somnoros și trândav și mai nepăsător chiar și decât un copil mic”[49].

Cu o abilitate remarcabilă, marele patriarh combate fără cruțare diferitele scuze[50] invocate de păstoriții săi spre a-și justifica lipsa de

---

[48] *Omilia* 7, 1.

[49] *Omilia* 25, 1.

[50] „Acești trândavi aduc și o altă scuză, încă și mai absurdă: că nu au făcut rost și nu au cărți. Dacă punem pe seama celor bogați această scuză, atunci suntem vrednici de râs. Dar, pentru că socotesc că mulți dintre cei săraci se folosesc de ea adesea, aș vrea să-i întreb: nu au fiecare dintre ei toate uneltele necesare meseriei pe care o practică, întregi și fără vreo lipsă, chiar de ar fi strâmtorați de cea mai mare sărăcie? Oare nu este absurd că în acest caz nu dau vina pe sărăcie, ci fac orice ca să nu fie împiedicați în vreun fel, dar, când e vorba de acele roade atât de folositoare, se plâng că n-au timp și că sunt săraci? De altfel, chiar de ar fi unii atât de săraci, ar putea totuși să cunoască deplin cele scrise în dumnezeieștile Scripturi din lectura ce o facem aici mereu. Iar dacă acest lucru vi se pare cu neputință, pe bună dreptate vi se pare așa. Căci mulți vin aici să asculte, dar fără prea multă râvnă și închinând zilei doar acest scurt răgaz, și imediat după aceea se întorc acasă. Iar dacă unii rămân mai mult timp, nu sunt cu nimic mai buni decât cei care pleacă, pentru că sunt prezenți printre noi numai cu trupul” (*Omilia* 11, 1).

interes în lectura Scripturii, precum sărăcia sau analfabetismul[51]. Verdictul este neîndurător: cine nu se interesează de Scriptură nu este creștin; sau, cum va spune un alt Sfânt Părinte contemporan, Ieronim de Stridon: „Ignorarea Scripturii este ignorarea lui Hristos". În ignoranța scripturistică a creștinului vede Sfântul Ioan Gură de Aur una dintre principalele cauze ale păcatelor și rătăcirilor: „De fapt, aceasta este pricina tuturor relelor: faptul că cei mai mulți nu știu să pună înainte mărturiile din Scripturi așa cum este corect"[52].

Pentru ușurarea studiului biblic din biserică li se propune ascultătorilor o metodă de bun simț, foarte pragmatică: „O singură favoare vreau să vă cer vouă, tuturor, mai înainte de a explica cuvintele Evangheliei. Să nu refuzați această rugăminte, căci nu cer ceva greu sau împovărător, iar dacă îmi veți da acest lucru, va fi de folos nu numai pentru mine, care îl primesc, ci și pentru voi, care îl oferiți, și poate cu mult mai mult pentru voi! Deci ce anume vă cer? O zi pe săptămână, fie și sâmbăta, fiecare dintre voi, la casa sa, să se așeze și, luând cartea în mâini, să citească mereu pericopa din Evanghelie ce urmează să fie citită. Să cerceteze adesea cu luare-aminte cele scrise acolo și să le analizeze bine. Să însemneze ce este limpede și ce este nedeslușit, care [afirmații] par a fi potrivnice între ele, deși în realitate nu sunt. Și, după ce le-ați încercat pe toate cu simplitate, veniți să ascultați predica. Pentru că nu mic este folosul de care vom avea parte și voi și noi de pe urma acestei strădanii"[53].

Asimilarea conținutului intelectual și spiritual al Sfintelor Scripturi se produce treptat, în funcție de disponibilitatea și capacitatea de receptare a auditoriului, comparat cu o clădire duhovnicească, imagine a Trupului viu al Bisericii: „Și în cazul unei zidiri, cel care adaugă pietre fără a le fixa bine pe cele puse înainte construiește un zid cu totul șubred și ușor de surpat. Dar cel care așteaptă mai întâi să se întărească materialul și apoi așază treptat celelalte pietre construiește casa în siguranță, făcând-o trainică, iar nu vremelnică și lesne de dărâmat. Să-i imităm și noi pe acești zidari și în același fel să clădim și sufletele noastre! Căci ne temem ca nu cumva, de vreme ce prima temelie este de curând închegată,

[51] Situația era cu totul alta în lumea antică, numărul persoanelor alfabetizate fiind foarte redus.

[52] *Omilia* 17, 4.

[53] *Omilia* 11, 1.

adaosul învățăturilor din al doilea rând să le năruie și pe cele dintâi, pentru că mintea nu poate să le cuprindă pe toate deodată”[54].

Scripturile reprezintă cu adevărat cuvântul lui Dumnezeu; prin urmare, în textele Vechiului și Noului Testament se află comori inepuizabile de înțelepciune și har: „Dumnezeu voiește să ascultăm cuvintele și afirmațiile din Scripturi nu oricum, ci cu multă înțelegere. De aceea fericitul David, la mulți dintre psalmii săi, a scris înainte: «Spre înțelegere»[55] și, de asemenea, a spus: «Descoperă ochii mei și voi cunoaște minunile din Legea Ta»[56]. Apoi și fiul său arată în sfaturile sale că trebuie căutată înțelepciunea precum argintul, ba chiar să umblăm după ea mai mult decât după aur[57]”[58]. Totuși aceste tezaure neprețuite nu sunt ușor de găsit, Domnul lăsându-ne satisfacția trudei exegetice, care după eforturi susținute descoperă frumusețea și bogățiile de har, înțelepciune și viață din Scripturi: „Și Domnul, îndemnându-i pe iudei să cerceteze Scripturile[59], ne face și pe noi să fim mai sârguincioși spre acestea. Și nu ar fi spus aceasta dacă ar fi fost posibil să le înțelegem de la sine și de la prima lectură. Căci nimeni nu ar cerceta vreodată ceea ce este vădit și la îndemâna [tuturor], ci ceea ce este umbrit, ceea ce poate fi aflat prin cercetare adâncă. De aceea spune că [Scripturile] sunt o comoară ascunsă[60]: ca să ne ridice spre căutare”[61].

Deși Dumnezeu ne îndeamnă constant la aprofundarea Scripturilor, exegeza nu se face la întâmplare. Duhul Sfânt îl luminează pe interpret, care tâlcuiește cuvântul sfânt în orizontul adevărului, care este însă transmis și păstrat în Biserică. În plus, este necesar și un discernământ iluminat tot de Duhul Sfânt spre a ști cum să îmbine exegeza alegorică cu cea literalistă: „Acestea ni s-au spus ca să nu ne apropiem oricum și la întâmplare de cuvintele Scripturilor, ci cu multă grijă. Dacă cineva ascultă cele spuse în ele fără să cerceteze și primește toate așa cum sunt spuse, după literă, își va însuși multe idei greșite despre Dumnezeu. Va primi unele păreri precum: că

[54] *Omilia* 7, 1.
[55] *Cf. Psalmii* 41, 43, 44.
[56] *Psalmul* 118, 18.
[57] *Cf. Pildele* 16, 16.
[58] *Omilia* 15, 1.
[59] *Cf. Ioan* 5, 39.
[60] *Cf. Matei* 13, 44.
[61] *Omilia* 15, 1.

este om, că este făcut din aramă, că este aprig și mânios și multe altele încă și mai rele decât acestea[62]. Dar, dacă va pătrunde înțelesul lor adânc, va fi ferit de toate aceste greșeli. Și în fragmentul pe care îl citim acum se spune că Dumnezeu are sân, ceea ce este propriu celor trupești, dar nimeni nu este atât de nebun încât să gândească că Cel netrupesc este trup. Așadar, ca să pricepem toate potrivit cu înțelesul lor duhovnicesc, haideți să luăm fraza de la început și să o explicăm..."[63].

Cunoașterea teoretică lipsită de viață duhovnicească nu este mântuitoare și dovedește faptul că lectura Scripturii a fost una superficială, Cuvântul dumnezeiesc neaducând rod în sufletul cititorului: „Să ne rugăm, dar, ca, dimpreună cu descoperirea înțelesurilor și adevărul dogmelor, să fie și viața noastră curată și petrecerea luminoasă, căci acelea nu sunt de niciun folos dacă nu avem fapte bune. Chiar de am avea toată credința și înțelegerea Scripturilor, câtă vreme suntem lipsiți și goi și nu suntem stăpânii vieții celei bune, nimic nu împiedică să fim aruncați în focul gheenei și să ardem veșnic în focul nestins"[64].

Sfântul Ioan va tâlcui întreaga *Evanghelie după Ioan*, omițând, uneori, unele versete pe care nu le considera relevante pentru subiectul omiliei respective. De remarcat că episodul femeii surprinse în adulter[65] nu este comentat, fapt care dovedește absența lui din manuscrisele utilizate de Biserica din Antiohia.

În ceea ce privește conținutul, este lesne de observat că omiliile de față au un pronunțat caracter polemic, mult mai pronunțat decât cel al *Omiliilor la Evanghelia după Matei*. Sfântul Ioan insistă asupra diferențelor de interpretare (ortodoxă și ariană) ale principalelor pasaje hristologice din *Evanghelia lui Ioan*. Pe parcursul omiliilor, combate cu tenacitate și perseverență interpretările anomeilor[66] și demonstrează validitatea perspectivei hermeneutice ortodoxe, subliniind neîncetat consubstanțialitatea Fiului cu Tatăl, coeternitatea și egalitatea deplină între Cei Doi, dar și diferențele persoanele între Ei.

---

[62] *Cf. Apocalipsa* 1, 15.
[63] *Omilia* 15, 1.
[64] *Omilia* 6.
[65] *Cf. Ioan* 7, 53 - 8, 11.
[66] Arieni extremiști, pentru care Fiul lui Dumnezeu nu este întru nimic asemănător Tatălui (numele lor derivă de la adjectivul ἀνόμοιος – „neasemănător").

Sfântul Ioan demontează cu consecvență interpretările ariene ale unor pasaje biblice din *Evanghelia după Ioan*, explicând și proclamând tâlcuirea lor ortodoxă. Doctrina hrisostomică privind Întruparea este cea niceo-constatinopolitană, exprimată cu mare claritate și precizie: „«Și Cuvântul carne S-a făcut» – zice – «și S-a sălășluit între noi». Spunând că aceia care L-au primit s-au născut din Dumnezeu și s-au făcut fii ai lui Dumnezeu, arată cauza și premisa acestei cinstiri negrăite. Această cauză este faptul că S-a făcut trup Cuvântul și Stăpânul a luat asupra Sa chipul robului. Cel care este Fiu adevărat al lui Dumnezeu S-a făcut Fiu al omului, ca pe fiii oamenilor să-i facă fii ai lui Dumnezeu. Atunci când ceea ce este înalt intră în legătură cu ceea ce este umil, nu îi este știrbită cu nimic propria slavă, dar pe acela [care este umil] îl ridică din acea stare de adâncă umilință. Aceasta s-a întâmplat și cu Hristos. Căci prin pogorârea Sa nu Și-a micșorat cu nimic propria fire, dar pe noi, care zăceam mereu în necinste și întuneric, ne-a ridicat către o slavă negrăită. Tot așa, atunci când un împărat vorbește cu luare-aminte și cu bunăvoință cu un om sărman și nevoiaș, nu se rușinează pe sine cu nimic, dar pe acela îl face să fie faimos și strălucit înaintea tuturor. Dacă, în privința vredniciei omenești, care este venită din afară, atunci când un om de seamă intră în legătură cu un om neînsemnat nu se vatămă cu nimic, cu atât mai mult în cazul acelei Ființe pure și fericite, care nu are nimic venit din afară, nici ceva care să crească sau să scadă, ci toate bunurile le are neschimbate și statornice pentru totdeauna. Deci, atunci când auzi: «Cuvântul S-a făcut carne», nu te tulbura, nici nu te posomorî, pentru că ființa nu s-a transformat în carne – ar fi cu adevărat o impietate fie și numai a gândi așa ceva –, ci, rămânând ceea ce este, a luat chip de rob”[67].

Omilia exegetică este, precum ne-a demonstrat Sfântul Ioan Gură de Aur, un instrument de mare eficiență pentru zidirea trupului mistic al Bisericii; dar nu numai pentru zidirea Bisericii, ci și pentru tămăduirea mădularelor bolnave de păcat ale Bisericii. Omilia autentică este, de fapt, graiul Duhului Sfânt, prin care primim călăuzire către viața cea veșnică: „Așadar, nimeni să nu se gândească la cele de acasă cât timp este în biserică, ci chiar și acasă să fie mișcat de cele din biserică. Acestea să fie pentru noi

[67] *Omilia* 11, 1.

mai de preț decât toate, căci ale sufletului sunt acestea, iar acelea ale trupului. Sau, mai degrabă, cele spuse aici sunt de folos și pentru trup și pentru suflet. De aceea [se cuvine] ca acestea să fie lucrurile principale, iar toate celelalte, lucruri secundare. Acestea țin și de viața ce va să fie și de viața de acum, iar acelea nu țin de niciuna, ci sunt doar rânduite potrivit cu legea care este pusă asupra lor. Căci de aici putem învăța nu numai ce vom fi după moarte și cum vom trăi atunci, ci și cum să ne chivernisim viața aceasta de acum. Acest locaș a fost întemeiat ca un spital duhovnicesc, așa încât să ne vindecăm aici de rănile pe care le primim afară, iar nu ca să plecăm împovărați cu alte răni pe care le-am primit aici. Dacă nu luăm aminte la Duhul Sfânt atunci când ne vorbește, nu numai că nu ne izbăvim de rănile pe care le avem, dar mai adăugăm și altele"[68].

Ierom. Policarp PÎRVULOIU

[68] *Omilia* 2, 5.

OMILII LA SFÂNTUL APOSTOL ȘI EVANGHELIST IOAN ALE CELUI ÎNTRE SFINȚI PĂRINTELUI NOSTRU SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR

Omilia 1[1]

1. Cei care privesc întrecerile păgânilor, atunci când află că a venit vreun atlet de seamă și premiat, aleargă toți să vadă luptele lui și întreaga sa măiestrie și putere. Ai putea vedea atunci un întreg amfiteatru plin de oameni care își ațintesc ochii trupului și ai minții ca să nu le scape nimic din cele ce se petrec acolo[2]. De asemenea, dacă ar veni vreun cântăreț iscusit, unii ca aceștia ar umple amfiteatrul și, părăsindu-și toate ocupațiile – măcar că adesea sunt de trebuință și nu suferă amânare –, se așază să asculte cu multă osârdie glasurile și sunetele instrumentelor, cercetând potrivirea dintre acestea două. Așa fac oamenii de rând. Dar și cei iscusiți în oratorie fac același lucru când este vorba de sofiști. Căci și aceștia au teatre și spectacole care se încheie cu aplauze, dezbateri și cercetare a celor grăite.

Deci, de vreme ce spectatorii retorilor, ai cântăreților și ai atleților (dintre care cei dintâi doar privesc, iar ceilalți privesc și ascultă deopotrivă) stau cu atâta plăcere [la aceste priveliști], cu cât mai mult vi se cuvine vouă să arătați stăruință și plăcere, de vreme ce nu un cântăreț sau un sofist intră acum în arenă, ci un bărbat care vorbește despre cele cerești, care dă glas mai răsunător decât tunetul? Căci întreaga lume a cuprins-o, a stăpânit-o și a umplut-o de a sa strigare, nu pentru că a strigat cu tărie, ci pentru că buzele sale au fost mișcate de dumnezeiescul har. Și este de mirare că acest strigăt, deși atât de puternic, nu este ceva aspru, nici neplăcut, ci mai dulce decât orice melodie, mai iubit și mai potrivit spre a

---

[1] Pentru traducerea omiliilor din prezentul volum a fost folosită ediția *Migne* (*PG* 59, 23-238).

[2] Sfântul Ioan Gură de Aur a înfierat adeseori predilecția contemporanilor pentru întrecerile teatrale și de circ. Ca și alți teologi creștini, Sfântul Ioan nu a condamnat arta în sine, ci decadența artei spectacolului în Antichitatea târzie, când spectacolele publice abundau în obscenități și violență. De pildă, în piesele de teatru ale vremii, adulterele și crimele reprezentate erau reale, adeseori condamnați la moarte fiind uciși în cadrul acestor spectacole.

desfăta. Și, pe lângă acestea toate, este preasfânt și preaînfricoșător, plin de atâtea [înțelesuri] negrăite și împodobit cu asemenea bunătăți, încât cei care le primesc și le păzesc cu sârguință și cu dorire nu mai sunt oameni și nu mai rămân pe pământ, ci sunt mai presus de toate cele ale vieții acesteia, având parte împreună cu îngerii, petrecând pe pământ ca și când ar fi în cer.

Căci fiul tunetului[3], cel iubit de Hristos, stâlpul bisericilor din întreaga lume, cel care are cheile cerului, cel care a băut paharul lui Hristos și cu botezul Lui s-a botezat[4], cel care s-a plecat pe pieptul Stăpânului[5] cu multă îndrăzneală, acesta vine acum la noi. Nu intră pentru a juca o piesă, nu cu fața acoperită cu o mască (căci nu astfel de lucruri va spune), nici suindu-se pe scenă, nici săltând în orhestră[6], nici împodobit cu haină de aur, ci având veșmânt de o neasemuită frumusețe. Căci ni se arată înveșmântat în Hristos, cu picioarele cele frumoase[7] încălțate pentru pregătirea Evangheliei păcii[8], având cingătoare nu în jurul pieptului, ci în jurul coapselor, nu din piele purpurie, nu poleită cu aur, ci țesută din adevăr și împletită cu el.

Acesta ni se arată acum fără de prefăcătorie, căci nu sunt la el nici prefăcătorie, nici plăsmuiri, nici basme, ci cu fața descoperită ne vestește adevărul în chip limpede. Nu se preface a fi altul, nu caută să-i convingă pe ascultători de lucruri străine de el prin gesturi, prin privire și glas. Nu are trebuință de instrumente pentru a vesti, precum alăuta, lira sau altul asemenea acestora, ci toată lucrarea o face cu buzele, dând glas mai dulce și mai folositor decât sunetul oricărei alăute. Scena lui este cerul întreg, iar amfiteatru lumea, spectatori și auditoriu toți îngerii și aceia dintre oameni care sunt asemenea îngerilor sau doresc să devină astfel. Căci doar aceștia pot auzi cu adevărat o asemenea armonie, pot să o arate prin fapte și să îi fie vrednici ascultători. Iar ceilalți toți, precum copiii mici, ascultă, dar nu înțeleg cele ce ascultă, ci se minunează de fleacuri și jucării copilărești. Aceștia râd, se desfată de bogăție și de putere și trăiesc pentru pântece. Ei aud cele grăite, dar nimic măreț sau înalt nu arată prin fapte, ci sunt alipiți numai de tină și noroi.

---

[3] *Cf. Marcu* 3, 17.
[4] *Cf. Marcu* 10, 38-39.
[5] *Cf. Ioan* 13, 23.
[6] Spațiu circular în arhitectura teatrelor antice, între scenă și spectatori, unde dansa corul.
[7] *Cf. Romani* 10, 15.
[8] *Cf. Efeseni* 6, 15.

Acestui apostol îi stau în preajmă Puterile de sus, minunându-se de frumusețea și înțelegerea sufletului său și de virtutea lui înfloritoare, prin care pe Însuși Hristos L-a atras și a primit harul Duhului. Ca o liră bine alcătuită și încrustată cu pietre prețioase, ce împrăștie sunete aurite, așa a gătit [Domnul] sufletul lui și a rânduit ca Duhul să aducă prin această liră măreață și înaltă cântare.

2. Să-l ascultăm, așadar, nu pe pescarul, nu pe fiul lui Zevedeu, ci pe Cel care cunoaște adâncurile lui Dumnezeu[9], adică pe Duhul Care face să răsune această liră. Căci nu ne va spune nimic omenesc, ci tot ce grăiește este din adâncurile Duhului, din acele [taine] negrăite pe care nici îngerii nu le-au cunoscut mai înainte de a se petrece. Căci și aceștia, împreună cu noi, au aflat prin glasul lui Ioan cele descoperite nouă. Aceasta a arătat-o un alt apostol, zicând: „Pentru ca înțelepciunea lui Dumnezeu cea de multe feluri să se facă cunoscută acum, prin Biserică, Începătoriilor și Stăpâniilor"[10]. Deci, dacă și Începătoriile și Stăpâniile, Heruvimii și Serafimii au aflat acestea prin Biserică, este limpede că și ele cu multă osârdie au dorit să asculte. Așadar, prin faptul că îngerii au aflat împreună cu noi cele pe care nu le știau, se vede că nu este mică cinstea de care avem parte. Ca să nu mai spun și că de la noi au aflat acestea.

Să păstrăm, dar, adâncă tăcere, cu bună cuviință, nu doar astăzi, nu doar în ziua în care ascultăm, ci de-a lungul întregii vieți, căci totdeauna este bine să-l ascultăm. Dacă voim să cunoaștem cele ce se petrec la curțile împărătești – ce a spus, ce a făcut, ce s-a sfătuit împăratul cu privire la supușii lui –, chiar dacă adesea acestea nu ne privesc nicidecum, cu atât mai mult trebuie să dorim a auzi cele pe care Dumnezeu le-a grăit, mai ales că ne privesc pe noi[11]. Pe toate ni le va spune cu de-amănuntul acesta care este prieten al Împăratului Însuși. Mai bine zis, Îl are pe Acela grăind întru-însul și aude de la El toate cele pe care Acela le știe de la Tatăl. Căci zice: „V-am numit pe voi prieteni, pentru că toate câte am auzit de la Tatăl Meu vi le-am făcut cunoscute"[12].

---

[9] *Cf. 1 Corinteni* 2, 10.
[10] *Efeseni* 3, 10.
[11] Origen numea *Evanghelia după Ioan* „pârga Evangheliilor" (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 23).
[12] *Ioan* 15, 15.

Dacă am vedea dintr-odată pe cineva pogorându-se din înaltul cerului pentru a ne vesti cu de-amănuntul cele de acolo, am alerga cu toții la el. O astfel de dispoziție să avem și acum, căci cele de acolo ni le vestește bărbatul acesta. El nu este din lumea aceasta, după cum Hristos Însuși ne spune: „Voi nu sunteți din lumea aceasta"[13]. Îl are pe Mângâietorul grăind într-însul, pe Cel care pretutindeni este și cunoaște atât de bine cele ale lui Dumnezeu, așa cum sufletul omului știe cele ale sale[14], Duhul sfințeniei, Duhul cel drept și călăuzitor Care ne duce la ceruri, Care ne dăruiește ochi noi, Care ne face să vedem cele viitoare ca pe cele prezente, Care ne dă să zărim cele din ceruri chiar dacă suntem încă în trup.

Să păstrăm, dar, înaintea Lui tăcere adâncă de-a lungul întregii vieți. Niciun om trândav, leneș sau întinat să nu rămână astfel odată ce a intrat aici, ci să ne mutăm în cer, căci acestea le grăiește pentru cei care petrec acolo. Iar dacă vom rămâne pe pământ, nu vom avea prea mult de câștigat. Căci [cuvintele] lui Ioan nu au nimic de-a face cu cei care nu vor să-și schimbe viața lor dobitocească, după cum nici cele de aici nu au nimic de-a face cu el.

Tunetul înfricoșează sufletele noastre prin sunetul lui nedeslușit, în vreme ce glasul acestuia nu tulbură pe nimeni dintre credincioși, ba chiar îi eliberează de tulburare și neliniște. Îi înspăimântă doar pe diavoli și pe slugile lor. Ca să vedem cum îi înspăimântă, să păstrăm tăcere adâncă și în afară și, mai cu seamă, în cugetul nostru. Căci ce folos aduce tăcerea buzelor dacă sufletul este tulburat și cu totul înviforat? Eu caut liniștea minții și a sufletului, căci acesta doresc să mă asculte. Să nu fie stânjenit nicidecum de pofta de bani, de iubirea de slavă, de tirania mâniei sau de vreo altă patimă. Căci [sufletul] care nu și-a curățit auzul nu poate pătrunde așa cum trebuie aceste cuvinte înalte, nici să cunoască așa cum se cuvine aceste taine înfricoșătoare și negrăite și toate celelalte virtuți cuprinse în aceste rostiri dumnezeiești. Dacă nici măcar o cântare din flaut sau din alăută nu o poate deprinde bine cel care nu își îndreaptă într-acolo întreg cugetul său, cum ar putea cineva să se așeze și să asculte cuvinte tainice, câtă vreme sufletul îi este nepăsător?

---

[13] *Ioan* 15, 19.

[14] *Cf. 1 Corinteni* 2, 11.

3. De aceea și Hristos îndeamnă, zicând: „Nu dați cele sfinte câinilor, nici nu aruncați mărgăritarele înaintea porcilor”[15]. A numit aceste cuvinte „mărgăritare” pentru că nu avem nimic mai de preț decât această materie, dar, de fapt, sunt mult mai de preț decât acelea. De aceea și dulceața acestor [cuvinte] a asemuit-o adesea cu mierea, nu pentru că doar atât este măsura ei, ci pentru că aici la noi nu există ceva mai dulce. Și firea pietrelor prețioase și dulceața oricărui fel de miere le întrece cu mult. Ascultă-l pe prorocul care vorbește despre acestea, arătând măsura lor covârșitoare: „Dorite sunt”, zice, „mai mult decât aurul și decât piatra cea de mare preț și mai dulci decât mierea și fagurele”[16]. Dar sunt astfel doar pentru cei sănătoși, căci spune apoi: „Și robul tău le păzește pe ele”[17]. Iar în altă parte, după ce le numește „dulci”, adaugă: „Gâtlejului meu”. Căci zice: „Cât sunt de dulci gâtlejului meu cuvintele Tale!”[18] Și iarăși arată măsura covârșitoare a acestei dulceți, zicând: „Mai mult decât mierea și fagurele în gura mea”[19]. Aceasta pentru că el era cu totul sănătos. Așadar, dacă suntem bolnavi, să nu ne apropiem de acestea, ci numai după ce ne-am tămăduit sufletul să primim această hrană.

De aceea am spus atâtea mai înainte de a mă așeza să rostesc aceste cuvinte, pentru ca fiecare să se izbăvească de boală și, ca și când ar pătrunde în cerul însuși, așa să intre aici, curățit de mânie, de grijă, de preocupări lumești și liber de toate celelalte patimi. Căci nu este cu putință a avea vreun câștig însemnat de acolo cel care nu și-a curățit astfel sufletul mai întâi. Și să nu-mi spună nimeni că este scurt răstimpul până la următoarea întrunire! Căci este cu putință ca, nu numai în cinci zile, ci chiar într-o clipită să ne schimbăm întreaga viață. Spune-mi: ce poate fi mai rău decât un tâlhar ucigaș de oameni? Nu este aceasta răutatea cea mai de jos? Și totuși acela a ajuns numaidecât la culmea virtuții și a intrat chiar în Rai, fără a avea nevoie de zile, nici măcar de jumătate de zi, ci doar de o scurtă clipă[20]. Deci este cu putință să ne schimbăm dintr-odată și să ne transformăm din tină în aur.

[15] *Matei* 7, 6.
[16] *Psalmul* 18, 11.
[17] *Psalmul* 18, 12.
[18] *Psalmul* 118, 103.
[19] *Psalmul* 118, 103.
[20] *Cf. Luca* 23, 39-43.

Este lesne schimbarea, liberă de orice necesitate, pentru că virtutea și răutatea nu le avem din fire. Căci zice: „De veți vrea și Mă veți asculta, veți mânca bunătățile pământului”[21]. Vezi că este nevoie doar de voință? Dar nu voință obișnuită, cum au cei mai mulți, ci voință puternică. Știu că toți vor să zboare către cer chiar acum, dar această dorire trebuie arătată prin fapte. Și negustorul vrea să se îmbogățească, dar nu se oprește la dorința din mintea sa, ci își pregătește o corabie, adună corăbieri, cheamă un cârmaci și echipează corabia cu toate cele de trebuință; se împrumută cu aur, străbate marea și merge în pământ străin; îndură multe primejdii și are parte de toate celelalte pe care le cunosc cei care călătoresc pe mare. O astfel de voință trebuie să arătăm și noi. Căci și noi plutim într-o corabie, dar nu de la un țărm la altul, ci de pe pământ la cer. Să ne pregătim, dar, cugetul ca pe un cârmaci iscusit ce ne conduce către cer, să ne pregătim și corăbieri supuși lui și corabie trainică, așa încât să nu se scufunde în deznădejde și în necazurile acestei vieți, nici să fie purtată de vântul fățărniciei, ci să fie iute și ușoară. Dacă vom pregăti astfel și corabia și cârmaciul și corăbierii, vom pluti împinși de vânturi prielnice și Îl vom atrage la noi pe adevăratul Cârmaci, care este Fiul lui Dumnezeu. Acesta nu va lăsa să se scufunde corabia noastră chiar de vor sufla vânturi nenumărate, ci va certa vânturile și marea și în locul furtunii va face să fie liniște deplină[22].

4. Pregătindu-vă astfel, să veniți la următoarea întrunire, dacă aveți osârdie să auziți ceva folositor și să așezați cele spuse în sufletele voastre! Nimeni să nu fie lângă drum, nimeni să nu fie pământ pietros, nimeni să nu fie între spini. Să ne facem pe noi înșine pământ bun. Căci atunci și noi cu bucurie vom arunca semințele, dacă vom vedea pământul curat. Dar, dacă este pietros și aspru, să ne iertați, dar nu voim să ne ostenim în zadar. Chiar dacă vom lăsa la o parte semănatul și vom începe să tăiem spinii, totuși este cea mai mare nechibzuință să aruncăm semințe într-un pământ nearat. Cel care se bucură ascultând unele ca acestea nu trebuie să ia parte la masa diavolilor. „Căci ce împărtășire are dreptatea cu fărădelegea?”[23] Ai stat să-l asculți pe Ioan și printr-însul să înveți cele ale Duhului, iar apoi te duci să asculți femei desfrânate care vorbesc cele de rușine și joacă

[21] *Isaia* 1, 19.
[22] *Cf. Luca* 8, 24.
[23] 2 *Corinteni* 6, 14.

roluri încă și mai rușinoase, oameni ușuratici care sunt pălmuiți și se pălmuiesc unii pe alții. Cum veți putea să vă curățiți cu adevărat câtă vreme vă tăvăliți în atâta mizerie? Dar de ce trebuie să descriem în amănunt toată necuviința aceea? Totul acolo este râs, totul este rușine, totul este ocară, insulte și batjocură. Totul este ușurătate și întinăciune. Iată, vă îndemn dinainte: nimeni dintre cei care se bucură de această masă să nu-și vatăme sufletul cu acele priveliști otrăvitoare! Toate cele ce se grăiesc și se săvârșesc acolo sunt podoabă satanică. Voi care sunteți botezați știți ce făgăduințe ați făcut. Mai bine zis, ce făgăduințe I-ați făcut lui Hristos, căci El v-a botezat. Ce I-ați spus, ce I-ați zis cu privire la podoaba satanică[24], cum v-ați lepădat de aceasta, de Satana și de îngerii lui și ați făgăduit ca nici măcar să nu vă aplecați într-acolo? Nu mică mi-e teama ca nu cumva să fie cineva nepăsător față de aceste făgăduințe și astfel să se facă nevrednic de aceste taine. Nu vezi că la curțile împărătești nu cei care au adus jigniri, ci aceia care au avut parte de cinste sunt chemați să cunoască cele de acolo și sunt rânduiți între prietenii împăratului?

A venit la noi un sol din cer, trimis de Însuși Dumnezeu ca să grăiască despre lucruri de cea mai mare însemnătate, iar voi, renunțând a asculta ce voiește și ce vă vestește, v-ați așezat să-i ascultați pe mimi[25]. De câte fulgere și pedepse nu este vrednică această faptă? După cum nu trebuie să fiți părtași la masa diavolilor, tot așa nici urechea nu trebuie să o plecați la cuvintele lor, nici să veniți în haine murdare la strălucita masă plină de multe bunătăți pe care a pregătit-o Dumnezeu Însuși. Atât este de mare puterea ei, încât ne ridică dintr-odată chiar și până la cer, numai să luăm aminte cu minte trează. Căci cel care este mereu acompaniat de cuvintele dumnezeiești nu poate rămâne în starea umilă de acum, ci neîndoielnic va prinde aripi de îndată și va zbura către patria de sus și va dobândi fără de margini vistierii de bunătăți.

Fie ca noi toți să dobândim acestea, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și împreună cu Care fie slava Tatălui și Preasfântului Duh acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

---

[24] Expresie care va intra și în componența exorcismelor din cadrul Botezului creștin.

[25] Mimii erau, în literatura latină antică, piese de teatru asemănătoare scenetelor de cabaret. Datorită imoralității subiectelor, adeseori actrițele (mimii erau singurele piese de teatru unde le era permis să joace și femeilor) erau înlocuite cu prostituate. Totodată, în mimi actorii jucau fără măști.

Omilia 2

„La început era Cuvântul.”[26] (*Ioan* 1, 1)[27]

1. De ar fi să ne grăiască Ioan și să ne spună cele despre sine, ar fi necesar să ne vorbească despre neamul, patria și creșterea lui[28]. Dar, de vreme ce nu el vorbește, ci Dumnezeu grăiește printr-însul către neamul omenesc, socotesc că ar fi de prisos și fără rost să cercetăm acestea. Totuși nu este de prisos, ci cât se poate de necesar. Căci, atunci când afli cine era, de unde și din ce părinți provenea și cum era el, iar apoi asculți glasul și toată învățătura lui, înțelegi cu adevărat că aceste cuvinte nu erau ale lui, ci ale puterii dumnezeiești care punea în mișcare sufletul lui.

Așadar, din ce patrie era? Din nicio patrie, ci dintr-un sat simplu și dintr-un ținut neînsemnat care nu aducea niciun rod. Căci Galileea era defăimată de cărturari, care spuneau: „Cercetează și vezi că din Galileea nu s-a ridicat proroc”[29]. O defăimează și adevăratul israelit[30] când zice: „Din Nazaret poate fi ceva bun?”[31] Din acest pământ a fost, și nici măcar dintr-un sat însemnat, nici dintr-un neam cunoscut, ci avea tată un pescar sărac. Atât de sărac, încât și pe fiii săi i-a învățat aceeași meserie. Căci știți cu toții că niciun meșteșugar nu alege ca fiul său să-i moștenească

---

[26] Acest verset este, probabil, cel mai cunoscut și cel mai interpretat din Scriptură; a fost utilizat până și în exorcismele medievale. Logosul devine principalul instrument al mântuirii: „Cridința este din auzire, iar auzirea prin cuvântul lui Hrisos” (*Romani* 10, 17).

[27] Prologul *Evangheliei după Ioan* a fost considerat o interpolare, însă critica biblică modernă a demonstrat apartenența lui la economia generală a Evangheliei. Anticii obișnuiau să întocmească un concis sumar inițial al principalelor teme ce vor fi tratate într-o operă.

[28] Aceste precizări erau cvasi-obligatorii în cadrul panegiricelor.

[29] *Ioan* 7, 52.

[30] *Cf. Ioan* 1, 47.

[31] *Ioan* 1, 46.

meseria decât dacă este silit de o mare sărăcie, mai ales când este vorba despre o meserie neînsemnată. Căci nimeni nu este mai sărac, mai neînsemnat și mai neînvățat decât un pescar. Totuși chiar și între aceștia sunt unii mai de seamă și alții mai neînsemnați, dar acest apostol al nostru făcea parte din clasa cea mai de jos. Căci nu pescuia în mare, ci într-un lac mic. În preajma acestui lac se afla împreună cu tatăl și cu Iacov, fratele lui, dregându-și mrejele rupte (căci până într-atât de sărac era), atunci când l-a chemat Hristos[32].

Din acestea putem să ne dăm seama că nu se împărtășise nicidecum de învățătura din afară[33]. De altfel, și Luca mărturisește aceasta, scriind că era nu numai simplu, ci și neînvățat[34]. Și pe bună dreptate, căci a fost atât de sărac, încât nici în piețe nu mergea, nici nu se întâlnea cu bărbați de seamă, ci se ocupa numai cu pescuitul, iar dacă se întâlnea vreodată cu cineva, aceștia erau negustori de pește și bucătari. Deci cum ar fi putut să fie mai presus decât animalele cele necuvântătoare? Cum să nu fi imitat chiar și lipsa de grai a peștilor?

Să vedem, dar, ce spune și despre ce ne grăiește acest pescar care petrecea pe lângă lac, îndeletnicindu-se cu mrejele și cu peștii, cel din Betsaida Galileei, fiul unui pescar sărac, aflat în cea mai de pe urmă sărăcie, cel simplu peste măsură, care nu a învățat carte nici mai înainte, nici mai apoi, după ce I s-a alăturat lui Hristos. Oare ne va vorbi despre cele de pe ogoare? Sau despre cele din râuri? Sau despre vânzarea peștilor? Poate că unii ar aștepta ca de la un pescar să audă unele ca acestea. Dar nu vă temeți! Nu vom auzi nimic de acest fel, ci despre cele din ceruri, pe care nimeni nu le-a cunoscut vreodată înaintea lui. El vine să ne dăruiască învățături înalte despre cea mai bună viețuire și filosofie, ca unul care grăiește cele primite din înseși vistieriile Duhului, ca unul care tocmai a venit din cer. Dar se pare că nici cei de acolo[, din cer,] nu le

---

[32] *Cf. Matei* 4, 21; *Marcu* 1, 19-20.

[33] Termenul „din afară" desemnează cultura greco-latină păgână.

[34] *Cf. Faptele* 4, 13. Cu toate acestea, autorul *Evangheliei după Ioan* (fie însuși evanghelistul, fie unul dintre discipolii săi; problema paternității Evangheliei este încă controversată) dă dovadă de o bună cunoaștere a limbii grecești, precum și de o cultură literară și filosofică notabilă. E un loc comun insistența pe contrastul dintre lipsa de cultură a apostolilor și efectele uimitoare ale predicației lor. Origen dezvoltă pe larg ideea în *Contra lui Celsus*. Însă, cu mici excepții, apostolii erau persoane înzestrate cel puțin cu o pregătire elementară.

cunosc toți, după cum am mai spus deja. Spune-mi, dar: sunt acestea cuvintele unui pescar? Sau ale unui retor? Sau ale unui sofist ori ale unui filosof? Sau ale unuia care a deprins înțelepciunea profană? Nicidecum. Căci nu poate sufletul omenesc singur să dea învățătură despre acea fire neprihănită și fericită, despre puterile care o însoțesc, despre nemurire și despre viața fără de sfârșit, despre firea trupurilor muritoare care mai apoi devin nemuritoare, despre osândă, despre Judecata ce va să fie, despre socoteala ce ni se va cere pentru cuvinte, fapte, gânduri și cugete. Nici nu poate să știe ce este omul și ce este lumea; ce este omul cu adevărat și ce pare a fi, dar nu este de fapt; ce este răutatea și ce este virtutea.

2. Înțelesul acestora l-au căutat și cei din preajma lui Platon și Pitagora. Căci ceilalți filosofi nici nu merită să fie pomeniți, pentru că toți s-au făcut de râs din plin. Iar aceia dintre ei care sunt admirați mai mult decât alții și sunt socotiți a fi corifei ai acestei științe sunt cei care au alcătuit scrieri despre organizarea politică și despre legi. Totuși s-au făcut de râs și aceștia întru toate, mai rău decât niște copii. Căci și-au cheltuit întreaga viață spunând că femeile trebuie să fie comune tuturor, răvășind viața înseși, stricând cinstea căsătoriei și dând legi vrednice de râs asemenea acestora[35]. Nici în privința învățăturilor despre suflet nu au lăsat la o parte afirmațiile peste măsură de rușinoase, căci spuneau că sufletele oamenilor devin muște, țânțari și tufișuri[36], ba chiar că Dumnezeu Însuși este un suflet și alte urâciuni de acest fel. Și nu numai acestea sunt vrednice de osândă, ci și marea nestatornicie a cuvintelor lor, căci, asemenea celor care se plimbă de colo colo printr-o strâmtoare, așa și ei nu mențin niciodată aceleași afirmații, ci fac mereu raționamente nedeslușite și nesigure.

Dar acest pescar nu este așa, ci pe toate le grăiește cu claritate și, ca unul care stă pe piatră, nu se clatină nicidecum. Căci, de vreme ce s-a învrednicit a fi în lăcașurile cele sfinte și a avea întru sine grăind pe Stăpânul a toate, nu avea nicio patimă omenească. Aceia însă, ca unii care nici măcar în vis nu s-au învrednicit a păși în curțile împărătești, ci petrec afară, în curte, împreună cu ceilalți

[35] Aluzie la concepțiile sociale ale filosofilor cinici, dar și la PLATON, *Republica*, 5, 449 ș.u.
[36] V. Empedocle (*cf.* DIOGENES LAERTIOS, *Despre viețile și doctrinele filosofilor*, 8, 2). Doctrina metempsihozei era susținută de multe școli filosofice antice, printre care și cea pitagoreică.

oameni, și judecă cele nevăzute după mintea lor, sunt în mare rătăcire, căci vor să vorbească despre cele inefabile și, ca niște oameni orbi și beți, se ciocnesc unii de alții în această rătăcire. Și nu numai unii de alții, ci și de ei înșiși, căci cu privire la aceleași lucruri afirmă de fiecare dată altceva[37].

Cât despre acest om neînvățat și simplu din Betsaida, fiul lui Zevedeu, chiar de ar râde păgânii de mii de ori de aceste nume neînsemnate, eu cu și mai multă îndrăzneală le voi rosti, căci cu cât le pare acelora neamul lui mai barbar și mai străin de educația elinească, cu atât mai strălucitoare se arată ale noastre. Căci un barbar și un neînvățat grăiește asemenea lucruri pe care nimeni dintre oamenii de pe pământ nu le-a cunoscut vreodată, și nu numai că grăiește, dar și convinge. Fie și de ar fi grăit numai, tot ar fi fost o mare minune, dar acum aduce, pe lângă aceasta, încă o dovadă și mai mare că cele grăite de el sunt insuflate de Dumnezeu: faptul că îi convinge pe toți cei care îl ascultă în orice vreme. Cine, dar, nu se va mira de puterea care se sălășluiește într-însul? Și, după cum am zis, aceasta este cea mai mare dovadă că nu are învățătura de la sine însuși.

Așadar, acest barbar a cucerit întreaga lume prin Evanghelia pe care a scris-o. Cu trupul a pus stăpânire pe Asia Centrală[38], acolo unde în vechime se manifestau toate școlile filosofilor greci. Acolo el era înfricoșător demonilor, strălucind în mijlocul vrăjmașilor, risipind întunericul lor și surpând acropola lor, iar cu sufletul a plecat către acel ținut potrivit celui care a avut o asemenea lucrare.

Toate [învățăturile] păgânilor s-au risipit și au pierit, dar ale acestuia devin pe zi ce trece tot mai strălucitoare. De când s-au ivit acesta și ceilalți pescari, au amuțit învățăturile lui Pitagora și ale lui Platon, care mai înainte erau socotite de frunte, și acum mulți nu-i mai cunosc nici măcar cu numele, cu toate că Platon a fost chemat să stea de vorbă chiar și cu împărați, după cum se spune, și a avut mulți adepți și a călătorit pe mare până în Sicilia. Iar Pitagora a pus

[37] Încă din vechime, tradiția sceptică satiriza neîncetatele dispute și disensiuni dintre școlile filosofice asupra aceleiași chestiuni. Teologii creștini vor prelua și dezvolta aceste idei polemice, chiar dacă nici teologia creștină nu a fost lipsită de aprigi polemici și controverse nesfârșite. Totuși, spre deosebire de scepticism, creștinismul crede cu tărie că adevărul există și că este unic și absolut, putând fi aflat de către o „filosofie" unică, cea creștină, nu de mai multe.

[38] Se face referire la tradiția șederii Sfântului Ioan evanghelistul în Efes.

stăpânire pe cea mai mare parte a Greciei și a inițiat multe feluri de magie. Căci faptul de a vorbi cu boii (pentru că și acest lucru se spune că l-a făcut) nu era altceva decât magie. Din acest fapt – că a vorbit cu necuvântătoarele – se vede limpede că nu a adus niciun folos neamului omenesc, ba chiar l-a vătămat foarte mult. Deși firea oamenilor ar fi fost mai potrivită pentru filosofie, acela vorbea cu vulturii și cu boii prin mijlocirea magiei. Nu că ar fi făcut ca firea nerațională să devină rațională (căci acest lucru nu-i cu putință oamenilor), ci îi amăgea pe neghiobi prin vrăji. Lăsând la o parte orice învățătură folositoare oamenilor, spunea că a mânca bob este totuna cu a mânca din capetele părinților[39]. I-a convins pe adepții lui că sufletul învățătorului lor era cândva arbust, altădată tânăr, iar altădată pește.

Oare nu pe bună dreptate s-au risipit toate învățăturile acestea și au dispărut cu totul? Da, pe bună dreptate și după cum era firesc. Dar cu învățăturile acestui om simplu și neînvățat nu a fost așa. Și sirienii, și egiptenii, și indienii, și perșii, și etiopienii, și multe alte popoare au tradus în limba lor învățăturile primite de la el și, deși erau niște oameni barbari, au învățat filosofia.

3. Așadar, nu degeaba spuneam că întreaga lume a devenit auditoriul lui. Căci nu i-a lăsat la o parte pe cei de un neam cu el pentru a se îngriji fără rost de firea celor neraționale. Aceasta ar fi fost o ambiție exagerată și o mare neghiobie. Dar el, fiind curat de această patimă, precum și de toate celelalte, s-a preocupat de un singur lucru: ca lumea întreagă să învețe ceva folositor care să o poată trece de pe pământ la cer. De aceea nu și-a ascuns învățătura în negură și întuneric, așa cum făceau aceia care se foloseau de vorbirea neclară ca de un văl care să acopere relele aflate înăuntrul învățăturii lor. Dimpotrivă, învățăturile lui sunt mai limpezi decât razele soarelui. De aceea sunt deschise tuturor oamenilor de pe lume. Căci nu le-a poruncit celor care veneau la el să tacă timp de cinci ani, ca acela[40], nici să stea nemișcați, ca niște pietre nesimțitoare, nici nu a spus basme cum ar fi că toate sunt compuse din numere, ci, respingând toată această josnicie și întinăciune satanică, a vorbit atât de simplu, încât toate cele spuse de

[39] *Cf.* PORPHYRIOS, *Viața lui Pitagora*, 43.

[40] Pitagora. *Cf.* DIOGENES LAERTIOS, *Despre viețile și doctrinele filosofilor*, 8, 1.

el sunt limpezi nu numai pentru bărbați și pentru cei înțelepți, ci și pentru femei și copii. Căci a fost încredințat că acestea sunt adevărate și folositoare pentru toți cei care le vor asculta. Aceasta o mărturisește tot timpul care s-a scurs după el, pentru că a tras la sine întreaga lume și viața noastră a fost izbăvită de orice năpastă cumplită odată ce am auzit aceste cuvinte. De aceea noi, cei care le ascultăm, am alege mai degrabă să renunțăm la viața noastră decât la învățăturile transmise de el.

De aici și din toate celelalte se vede limpede că învățăturile lui nu au nimic omenesc. Cele ce au ajuns la noi prin mijlocirea acestui suflet dumnezeiesc sunt dumnezeiești și cerești. Căci nu vom vedea cuvinte stridente și pompoase, nici substantive și verbe împodobite și alăturate în chip străin și nedeslușit (pentru că acestea sunt străine de orice filosofie), ci o tărie de nebiruit și dumnezeiască și o putere nemeșteșugită a dogmelor celor drepte și o revărsare de mii de bunătăți. Grija exagerată pentru înfățișarea expunerii era ceva de prisos și potrivit doar sofiștilor (mai bine zis, nici sofiștilor, ci tinerilor fără minte)[41].

De aceea și acel filosof din rândul lor a arătat că dascălul său socotea foarte rușinos acest meșteșug și spunea judecătorilor că va auzi de la el doar cuvinte rostite simplu și la nimereală, iar nu înfrumusețate și împodobite cu tot felul de substantive și verbe[42]. Căci zice: „Știți bine, o bărbaților, că nu s-ar cuveni ca la vârsta mea să mă înfățișez înaintea voastră ca un tinerel care născocește

[41] Asemenea afirmații abundă în literatura creștină, însă reprezintă simple topos-uri retorice. Părinții au fost oameni cu o întinsă cultură literară, educați la școlile retorice ale vremii. „Contactul literar al grației elene cu harul creștin s-a petrecut în momentul în care, prin Sfântul Apostol Pavel și prin evangheliști, propaganda credinței creștine se adresa lumii elene. Ce a rezultat din contactul acestor două literaturi? Opoziție dârză la început, apropiere și prietenie mai târziu. Fiecare dintre aceste literaturi s-a manifestat potrivit concepției generale despre lume și viață pe care o aveau fiecare dintre cele două serii de creatori ai acestor literaturi." Literatura antică greco-latină este „o cultivatoare pasionată a frumosului. Elenii gândesc, vorbesc și scriu sub vraja frumosului formelor. Literatura creștină urmărește frumosul interior. Ea dorește puritatea treptată a omului lăuntric, pentru a se înălța până la acea perfecțiune care-l face asemenea lui Dumnezeu. Omul ideal al Europei ar fi acela care ar putea să întrupeze cele două modele: elenic și creștin, cu precăderea celui din urmă. De aceea cele două modele și cele două literaturi sunt așa de actuale astăzi. Creațiile literaturii clasice creștine sunt o incomparabilă comoară de frumusețe și desăvârșire" (Ioan G. COMAN, *Probleme de filosofie și literatură patristică*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995, pp. 9-10).

[42] PLATON, *Apărarea lui Socrate*, 1b.

discursuri"[43]. Vezi că este cu totul vrednic de râs? Căci acel lucru despre care spune că dascălul său fugea [de el] ca de o lucrare tinerească, urâtă și nevrednică de filosofie, tocmai pe acela l-a practicat mai mult decât toți. Iar aceasta o făceau numai din iubire de slavă, și nimic altceva nu este de admirat la Platon afară de acest [stil literar]. Așa cum mormintele care sunt văruite pe din afară[44], când sunt deschise, se văd pline de putreziciune, de miros greu și de oase stricate, tot așa și învățăturile filosofilor, dacă sunt dezgolite de podoaba cuvintelor, se arată pline de spurcăciune, mai cu seamă când filosofia se referă la suflet, pe care îl și cinstește, îl și hulește peste măsură. Aceasta este o cursă a diavolului, care îi face pe cei care se prind într-însa să nu păstreze măsura, ci să exagereze în ambele sensuri până ce ajung la hulă. Căci odată spun că sufletul este din ființa lui Dumnezeu, înălțându-l peste măsură și în mod necuviincios, iar altădată îi aduc defăimare covârșitoare, spunând că intră în porci, în catâri și în alte animale chiar mai josnice decât acestea.

Dar ajunge cât am vorbit despre aceștia! Ba chiar am vorbit peste măsură, căci, dacă am fi avut de învățat de la ei ceva folositor, ar fi trebuit, într-adevăr, să stăruim mai mult, dar, numai pentru a observa cât sunt de josnici și de vrednici de râs, am spus deja mai mult decât era necesar. De aceea, lăsând la o parte basmele lor, să purcedem la învățăturile noastre care ne-au fost aduse de sus prin gura acestui pescar, învățături care nu au nimic omenesc.

Haideți, dar, să punem înainte aceste cuvinte, iar rugămintea pe care am făcut-o la început – de a fi cu multă luare-aminte la cele ce vom spune – o reînnoim acum!

Așadar, ce spune acest evanghelist chiar la început? „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu." Ai văzut câtă îndrăzneală și putere au aceste cuvinte? Vezi că nimic nu este îndoielnic sau probabil, ci toate le spune deschis? Așa se cuvine unui dascăl: să nu fie șovăielnic în cele ce spune. Acela care, atunci când îi învață pe alții, are nevoie de cineva care să poată întări cele spuse de el s-ar cuveni să stea în rândul ucenicilor, nu al dascălilor. Dar cineva ar putea spune: „De ce lasă la o parte cauza primă și vorbește direct despre cea de a doua?" Nu vom vorbi

[43] PLATON, *Apărarea lui Socrate*, 1c.
[44] *Cf. Matei* 23, 27.

despre primul și al doilea, pentru că dumnezeirea este mai presus de numere și de scurgerea timpului. De aceea am renunțat la acestea și mărturisim doar că Tatăl nu este născut din nimic, iar Fiul este născut din Tatăl[45].

4. „Da" – zice – „dar de ce, lăsându-L la o parte pe Tatăl, vorbește despre Fiul?" Pentru că Acela era vădit tuturor – chiar dacă nu ca Tată, ci doar ca Dumnezeu –, dar Cel Unul-Născut nu era cunoscut. De aceea, pe bună dreptate s-a grăbit ca încă de la început să-L facă cunoscut pe Acesta celor care nu-L știau. Dar nici pe Tatăl nu L-a trecut cu vederea în cuvintele sale. Ia privește câtă înțelegere duhovnicească are! El știe că oamenii cinstesc mai cu seamă ceea ce este mai vechi și mai înainte de toate și pe Acesta Îl consideră Dumnezeu. De aceea începe de acolo, iar apoi continuă spunând că este Dumnezeu. Nu face precum Platon, care spune că este minte sau suflet, căci acestea sunt departe de firea dumnezeiască și pură. Aceasta nu are nimic comun cu noi și nu are părtășie cu creația. Mă refer la părtășia după ființă, nu la cea după relație.

De aceea L-a numit „Cuvânt"[46], pentru că a vrut să arate că Acest Cuvânt este Fiul lui Dumnezeu cel Unul-Născut. Ca să nu creadă cineva că această naștere este pătimașă, a prevenit aceasta

[45] Origen afirmase cu claritate că prologul *Evangheliei după Ioan* înfățișează nașterea continuă și din veșnicie a Fiului din Tatăl (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 9, 11). Sfântul Chiril al Alexandriei va tâlcui termenul „început" ca reprezentând pe Dumnezeu-Tatăl, cu Care Logosul-Fiul este coetern, deoființă și având aceeași dumnezeire (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 1). Astfel, pasajul ar trebui tradus: „În Tatăl era Logosul". Ca și „Logos", termenul grecesc ἀρχή este polisemantic, putând însemna și „autoritate, principiu, origine, stăpânitor, cauză etc.".

[46] Termenul românesc „cuvânt", ca și latinescul *verbum*, nu poate reda complexitatea originalului *logos*, care este un derivat de la verbul *lego* – „a vorbi"; pe lângă sensurile lui *logos* de „rațiune, cugetare" (cum atenționează însuși Fericitul Augustin în *83 de chestiuni diferite*, 63), observăm că trimite către un cuvânt viu, rostit, nu către un „termen" inert. Tertulian propusese traducerea lui *logos* prin latinul *sermo* – „discurs, cuvântare", dar opțiunea sa nu s-a impus, *Vulgata* preferând pe *verbum*, la presiunea vechilor traduceri latine. Din această cauză, în mintea omului modern, „cuvânt" trimite mai mult către literă și scriitură, nu către viață. Pentru primii creștini, Cuvântul lui Dumnezeu este un cuvânt plin de viață, un cuvânt rostit. De aceea teologii din primele veacuri creștine au preluat distincția stoică (logos interior și logos exteriorizat, emis), aplicând-o, analogic, relațiilor intertreimice: Dumnezeu-Tatăl rostește, emite Logosul, Logos Care este rațiunea Sa personală, vivificată, plină de viață și de duh, de Duhul Sfânt. Remarcabil este și că românescul „cuvânt" are o etimologie similară, provenind din *conventum* – „întrunire, adunare unde se discută".

și a înlăturat orice rea bănuială prin faptul că L-a numit „Cuvânt" și a arătat limpede că Fiul este din Tatăl și că nașterea[47] Lui este fără de patimă[48]. Vezi că, așa cum spuneam, nu L-a trecut cu vederea pe Tatăl atunci când a vorbit despre Fiul? Iar dacă aceste exemple nu sunt de ajuns pentru a înfățișa totul, să nu te miri, căci cuvântul nostru este despre Dumnezeu, despre Care nu se poate grăi sau gândi după vrednicie! De aceea nici Sfântul Ioan nu folosește nicăieri numele de „ființă", pentru că nu se poate spune ce este Dumnezeu după ființă. Peste tot ni-L face cunoscut prin lucrările Lui[49].

Dar ar putea observa cineva că puțin mai departe Acest Cuvânt este numit și „lumină", iar apoi lumina este numită „viață"[50]. Dar nu a fost aceasta singura pricină pentru care L-a numit „Cuvânt". Aceasta a fost cea dintâi, iar a doua pricină a fost faptul că El urma să ne facă cunoscute cele ale Tatălui. Căci zice: „Toate câte am auzit de la Tatăl, vi le-am făcut cunoscute"[51]. Îl numește, de asemenea, „viață" și „lumină", pentru că prin cunoaștere ne-a dăruit lumină, și prin aceasta viață. Un singur nume sau două sau trei sau mai multe nu sunt nicidecum de ajuns pentru a ne învăța cele despre Dumnezeu. Dar este de ajuns dacă fie și numai așa, prin multe nume, putem să ajungem la cunoașterea Lui, chiar dacă în chip nedeslușit.

Deci nu L-a numit doar „Cuvânt", ci, prin adăugarea articolului hotărât, L-a deosebit de celelalte. Vezi, dar, că nu degeaba spuneam

---

[47] Primul verset al Evangheliei de față trimite la nașterea din veșnicie a Fiului din Tatăl (*cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Predica* 196, 1).

[48] Expresia „fără de patimă" este necesară pentru că analogia raportului Tată-Fiu este doar orientativă și imperfectă în ceea ce privește relația dintre primele două Persoane ale Sfintei Treimi; în cazul ființei divine se impune a exclude orice gând carnal sau material. Utilizarea analogiei Tată-Fiu are tocmai rolul de a sublinia consubstanțialitatea Fiului lui Dumnezeu (Logosul) cu Tatăl. Sfântul Vasile cel Mare precizează cu claritate distincția absolută dintre cuvântul uman și cel divin, personal, atotputernic (*Omilia „La început era Cuvântul"*, 16, 3), iar Sfântul Grigorie de Nyssa afirmă că nașterea Logosului este lipsită de orice pasiune, aidoma nașterii cuvântului uman din cugetare (*Împotriva lui Eunomius*, 4, 1).

[49] Sfântul Ioan trece în revistă aici principalele puncte în care teologia creștină se diferențiază de filosofia elină: începutul în timp al universului creat din nimic (nu etern și creat dintr-o materie preexistentă), transcendența lui Dumnezeu, dar și relația Sa cu universul sensibil până acolo încât Se va înomeni (lucru de neconceput pentru gândirea elină), distincția ontologică fundamentală a teologiei creștine, cea dintre creat/necreat.

[50] *Ioan* 1, 4.

[51] *Ioan* 15, 15.

că acest evanghelist ne vorbește cele din cer. Iată cum încă de la început a întraripat sufletul celor care îl ascultă și le-a înălțat mintea. Căci a așezat-o mai presus de toate cele cerești, mai presus de pământ, de mare și de cer. A călăuzit-o mai sus de Îngeri, de Heruvimi și de Serafimi, de Tronuri, de Începătorii și de Stăpânii. Într-un cuvânt, a făcut-o să călătorească dincolo de orice lucru creat. Dar ce? După ce ne-a ridicat la o asemenea înălțime, a îngăduit să rămânem doar acolo[52]? Nicidecum. Să ne gândim la un om care stă pe țărmul mării și vede orașe, coline, porturi. Dacă cineva l-ar lua și l-ar duce în largul mării, l-ar îndepărta de acelea pe care le vedea mai înainte, dar acum privirea lui nu ar mai fi stăvilită, ci ar avea parte de o priveliște nemărginită. Tot așa și evanghelistul, după ce ne-a ridicat mai presus de toată creația și ne-a dus în veacul de mai înainte de aceasta, ne îndreaptă privirile în sus fără să pună vreo stavilă acestei înălțări, pentru că nici nu există.

Mergând „la început", mintea caută să afle care este acest început. Apoi, aflând cuvântul „era" și mergând mereu înaintea cugetului, nu are unde să-și oprească gândul, ci privește țintă înainte și nu poate să se oprească nicăieri. De aceea ostenește și se întoarce iar la cele de jos. Căci „la început era" nu înseamnă nimic altceva decât a fi veșnic și a fi nesfârșit[53]. Iată filosofie adevărată și dogme dumnezeiești! Nu ca cele ale elinilor, care fixează vremuri și spun că unii zei sunt mai bătrâni și alții mai tineri. La noi nu se vede nimic de acest fel. Căci, dacă Dumnezeu există – ceea ce sigur că așa este –, atunci nu este nimic mai înainte de El. Dacă este Făcătorul a toate, atunci este Cel dintâi. Dacă este Stăpânul și Domnul a toate, atunci toate au urmat după El, și creaturile și veacurile.

[52] Creația universului coincide cu cea a timpului. Nașterea Fiului lui Dumnezeu are loc în afara timpului și de aceea este veșnică și din veșnicie.

[53] Sfântul Chiril al Alexandriei va explica și el că termenul grecesc ἀρχή desemnează limita finală a cunoașterii omenești, începutul absolut care este veșnic și fără margini, cu totul și cu totul în afara timpului și a spațiului (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 1). Origen (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 95), urmat de Sfântul Ilarie de Pictavium (*Despre Treime*, 2, 13), va aplica termenul la începutul în timp al creației, dar și la Logos, Fiul lui Dumnezeu (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 107). La fel va proceda și Fericitul Augustin, afirmând că Logosul este principiul creației (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 2). Sfântul Ambrozie de Mediolanum va observa că expresia de față desemnează faptul că lucrurile create au un început în timp, nefiind eterne, din veșnicie (*Comentariu* la *Hexaemeron*, 1, 5, 19). Teodor de Mopsuestia remarcă nebunia arienilor care pot cugeta ceva anterior Logosului (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 1; 2, 1).

Voiam să intru și în alte amănunte, dar poate că ne-a obosit mintea deja. De aceea, după ce vă voi da unele sfaturi folositoare pentru înțelegerea celor spuse deja și a celor ce urmează a fi spuse, voi tăcea. Deci care sunt aceste sfaturi? Știu că mulți ați amețit din pricina lungimii celor spuse până acum. Aceasta se întâmplă atunci când sufletul este îngreunat de multe poveri lumești. Când ochiul este curat și limpede, este pătrunzător și nu obosește lesne, ci distinge chiar și obiectele foarte mărunte. Dar, dacă se scurge în ochi vreo murdărie de pe cap sau se ridică de jos vreun fum gros, atunci un fel de nor des acoperă pupila și nu mai poate vedea clar nici măcar obiectele mari. Tot așa se întâmplă și cu sufletul. Atunci când este curățit și nu este stânjenit de vreo patimă, vede clar toate câte are nevoie să le vadă. Dar, atunci când este tulburat de multe patimi, își pierde tăria și nu poate rămâne lesne între cele înalte, ci obosește ușor și cade. Este aplecat spre somn și trândăvie, iar pe cele care îl îndeamnă către virtute și către viața ce izvorăște din aceasta le trece cu vederea și nu se apropie de ele cu râvnă.

5. Dar, ca să nu pătimiți și voi acestea, nu voi înceta vreodată a vă face aceste îndemnuri. Întăriți-vă mintea ca să nu auziți și voi cele pe care le-au auzit credincioșii evrei de la Pavel! Căci și acela a spus că discursul lui este lung și greu de înțeles nu pentru că era așa prin natura lui, ci pentru că – zice – „v-ați făcut greoi la auzit”[54]. Căci cel neputincios și bolnav se plictisește de un discurs scurt ca de unul lung și cele limpezi și clare îi par greu de înțeles. Dar nimeni dintre cei de aici să nu fie astfel, ci fiecare să lepede toată grija lumească și astfel să asculte aceste învățături!

Atunci când dorirea bunurilor pământești îl cuprinde pe cel care ascultă, nu poate să fie cuprins deopotrivă și de dorința de a asculta, pentru că sufletul, fiind unul singur, nu poate cuprinde mai multe dorințe diferite. Acestea se nimicesc una pe alta și sufletul, împărțindu-se astfel, slăbește până ce una dintre dorințe pune stăpânire pe el și atrage totul la sine. Acest lucru se întâmplă adesea și în privința copiilor. Când cineva are un singur copil, îl iubește peste măsură. Dar, când devine părinte al mai multor copii, dragostea lui se împarte și devine mai slabă. Dacă se întâmplă așa când cei iubiți

[54] *Evrei* 5, 11.

sunt rude în care se manifestă stăpânirea și puterea firii, ce să mai zicem despre acele dorințe și înclinații care sunt rodul alegerii, și cu atât mai mult atunci când aceste pofte sunt potrivnice între ele? Căci dorința pentru bunurile pământești este contrară dorinței de a asculta cele de față.

Atunci când pătrundem aici, intrăm în cer. Nu mă refer la loc, ci la stare. Căci este posibil ca cineva care este pe pământ să fie în același timp și în cer, să vadă și să audă cele de acolo. Așadar, nimeni să nu ducă în cer cele de pe pământ. Nimeni să nu se gândească la grijile de acasă în timp ce stă aici. Căci s-ar cuveni să ducem acasă și în piață folosul dobândit aici, iar nu să îngreunăm cele de aici cu poverile de acasă și din piață. De aceea ne apropiem de scaunul de învățătură[55]: pentru ca de aici să primim curățire de murdăriile din afară. Iar dacă avem de gând să stricăm până și acest mic răgaz prin cuvintele și faptele din afară, mai bine să nu intrăm aici deloc.

Așadar, nimeni să nu se gândească la cele de acasă cât timp este în biserică, ci chiar și acasă să fie mișcat de cele din biserică. Acestea să fie pentru noi mai de preț decât toate, căci ale sufletului sunt acestea, iar acelea ale trupului. Sau, mai degrabă, cele spuse aici sunt de folos și pentru trup și pentru suflet. De aceea [se cuvine] ca acestea să fie lucrurile principale, iar toate celelalte, lucruri secundare. Acestea țin și de viața ce va să fie și de viața de acum, iar acelea nu țin de niciuna, ci sunt doar rânduite potrivit cu legea care este pusă asupra lor. Căci de aici putem învăța nu numai ce vom fi după moarte și cum vom trăi atunci, ci și cum să ne chivernisim viața aceasta de acum. Acest lăcaș a fost întemeiat ca un spital duhovnicesc, așa încât să ne vindecăm aici de rănile pe care le primim afară, iar nu ca să plecăm împovărați cu alte răni pe care le-am primit aici. Dacă nu luăm aminte la Duhul Sfânt atunci când ne vorbește, nu numai că nu ne izbăvim de rănile pe care le avem, dar mai adăugăm și altele. Să luăm aminte, dar, cu mult zel la această carte care ni se descoperă. Dacă învățăm bine începutul și premisele, apoi nu mai avem nevoie de prea mult efort. Dacă ne ostenim puțin la început, vom putea apoi să-i sfătuim și pe alții, după cum spune Pavel[56].

---

[55] Se referă la amvon.

[56] *Cf. Romani* 15, 14.

Acest apostol[57] se află la o mare înălțime și ne oferă numeroase învățături, mai mult decât alții. Așadar, să nu ascultăm cu nepăsare. Pentru aceasta și noi vom explica puțin câte puțin, așa încât să le înțelegeți lesne pe toate și să le țineți minte. Să ne temem, dar, ca nu cumva să ne facem vrednici de acele cuvinte: „Dacă n-aș fi venit și nu le-aș fi vorbit, păcat nu ar avea”[58]. Căci ce vom avea noi mai mult decât cei care nu au auzit, dacă doar admirăm cele spuse și nu plecăm acasă cu nimic după ce am ascultat? Dați-ne, dar, un pământ bun pe care să-l însămânțăm! Faceți astfel încât să ne atrageți mai mult! Dacă cineva are spini, să-i ardă cu focul Duhului. Dacă cineva are inimă împietrită și îndărătnică, să o facă moale și gingașă, folosindu-se de același foc. Dacă cineva este lângă drum și este călcat[59] de tot felul de gânduri, să intre înăuntru și să nu se dea în mâinile celor care vor să prade, așa încât să putem vedea holdele voastre pârguite.

Așadar, dacă ne vom îngriji de noi înșine astfel și dacă vom asculta cu sârguință aceste învățături duhovnicești, ne vom elibera de toate grijile lumești, dacă nu deodată, măcar puțin câte puțin. Deci să avem grijă ca nu cumva să se spună și despre noi: „Ca ale unei aspide surde sunt urechile lor”[60]. Cu ce se deosebește un astfel de ascultător de un animal? Spune-mi! Cum să nu fie mai lipsit de minte decât cele lipsite de rațiune cel care nu este atent atunci când îi vorbește Dumnezeu? Dacă a fi om înseamnă a fi bineplăcut lui Dumnezeu, atunci cel care nu vrea să audă în ce fel poate izbândi aceasta nu este altceva decât un animal. Gândește-te, dar, ce mare nechibzuință ar fi ca noi să ne facem animale în loc de oameni, atunci când Hristos vrea să ne facă nu simpli oameni, ci deopotrivă cu îngerii! Căci a fi rob pântecelui și a fi stăpânit de pofta pentru bunuri, a te mânia, a mușca și a lovi cu piciorul nu sunt însușiri ale oamenilor, ci ale animalelor. După cum se spune, animalele au fiecare câte o singură patimă, potrivit cu firea lor, dar omul care a ieșit de sub stăpânirea rațiunii și s-a lepădat de viețuirea după Dumnezeu se lasă pradă tuturor patimilor. Și nu devine numai fiară, ci monstru cu multe forme și chipuri, neavând vreo îndreptățire din partea firii, pentru că propria

[57] Sfântul Apostol Ioan.
[58] *Ioan* 15, 22.
[59] *Cf. Luca* 8, 5.
[60] *Psalmul* 57, 4.

lui alegere și părere sunt pricina tuturor relelor. Să nu ne fie dat a vedea vreodată așa ceva în Biserica lui Hristos!

Suntem încredințați că voi vă țineți de cele mai bune care duc la mântuire. Dar, chiar dacă suntem încredințați, cu atât mai mult nu vom înceta să vă grăim cuvintele care pot preveni acele rele, pentru ca, ridicându-ne până la virtuțile cele mai înalte, să dobândim bunurile făgăduite. Fie ca noi toți să dobândim acestea, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și împreună cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

Omilia 3

„La început era Cuvântul.”[61] (*Ioan* 1, 1)

1. De acum este de prisos să vă mai îndemn să ascultați cu atenție; atât de grabnic ați arătat deja prin fapte atenția voastră. V-ați adunat aici și stați în picioare cu ochii ațintiți, vă împingeți unii pe alții ca să prindeți loc cât mai în față, de unde să puteți auzi mai bine glasul nostru și, chiar dacă sunteți înghesuiți, nu vreți să plecați până ce nu se încheie acest spectacol duhovnicesc. Toate acestea, precum și aplauzele și zgomotul, sunt o dovadă a fervorii din sufletul vostru și a dorinței de a asculta. De aceea este de prisos să vă mai dau sfaturi în această privință. Doar atât este necesar să vă spun și să vă rog: să păstrați această ardoare. Și nu numai aici să o arătați, ci și când sunteți acasă, bărbatul către soție și tatăl către copii să vorbească despre acestea. Să spună părerea sa și să ceară părerea celorlalți, așa încât fiecare să aducă tributul său folositor. Să nu-mi spună nimeni că nu trebuie să-i lăsăm pe copii să se ocupe cu acestea. Trebuie să se ocupe cu acestea, ba chiar numai acestea ar trebui să le studieze! Dar, din pricina neputinței voastre, nu spun aceasta și nu le interzic copiilor învățătura din afară, după cum nici pe voi nu vă îndepărtez de la treburile politice. Dar vă cer ca din aceste șapte zile una să o închinați Stăpânului nostru al tuturor.

Oare nu este nefiresc faptul că slugilor noastre le cerem să ne slujească tot timpul, iar noi nu-I acordăm lui Dumnezeu nici măcar cel mai mic răgaz? Mai ales că toată această slujire nu-I este lui

[61] Faptul că numai în primele versete ale Evangheliei este utilizat termenul „Logos”, întreruperile narative (6-8), alături de alte elemente, au dus la concluzia că prologul *Evangheliei după Ioan* ar fi un imn hristologic. Deși unii au susținut originea lui gnostică ori derivată din imnografia sapiențială iudaică, ideile conținute în acesta sunt autentic creștine, evanghelice. Acesta prezintă Logosul preexistent, activitatea sa de Creator, Îndrumător și Iluminator al ființelor umane, pentru care a luat asupra Sa natura umană, oferindu-le accesul către îndumnezeire.

Dumnezeu de niciun folos, pentru că El nu are nevoie de nimic, ci este spre folosul nostru.

Atunci când duceți copiii la teatru, nu vă amintiți nici de lecții, nici de altceva de acest fel, dar, când este vorba să câștige vreun folos duhovnicesc, spuneți că este pierdere de timp. Cum să nu-L mâniați pe Dumnezeu când acordați timp tuturor celorlalte îndeletniciri, iar cele ale Sale le socotiți obositoare și nepotrivite pentru copii? Nu, fraților, să nu fie așa! Căci mai ales la vârsta aceasta au nevoie să asculte asemenea învățături. La această vârstă fragedă acumulează lesne cele care li se spun, căci cele auzite se întipăresc în mintea lor ca o pecete în ceară. De altfel, atunci începe să se încline viața lor fie spre rău, fie spre virtute. Deci, dacă cineva încă de la început îi îndepărtează de cele rele și îi călăuzește pe calea cea bună, face ca de acum înainte aceasta să fie pentru ei ceva propriu și firesc. Atunci nici dacă ar vrea nu ar putea să se schimbe prea lesne în rău, căci obișnuința îi atrage spre lucrarea faptelor bune. Astfel vor fi mai vrednici de cinste chiar decât cei bătrâni și mai pricepuți în treburile civice, căci vor arăta la tinerețe însușirile celor vârstnici.

Așa cum am mai spus, nimeni dintre cei care iau parte la această masă[62], fie bărbat, fie femeie sau copil, nu poate să plece fără să fi dobândit un mare și însemnat folos după ce s-a bucurat de auzul unor astfel de învățături și s-a alăturat acestui apostol. Dacă fiarele le îmblânzim învățându-le prin cuvinte, cu cât mai mult îi vom ajuta pe oameni prin această învățătură duhovnicească? Mai ales că este o diferență atât de mare între aceste două cazuri, atât în privința leacului, cât și în privința celor care trebuie să fie tămăduiți. Pentru că noi nu avem sălbăticia pe care o au animalele. Ele o au din fire, iar noi o avem în urma alegerii noastre. Nici puterea cuvintelor nu este aceeași, pentru că acelea sunt rod al minții omenești, în vreme ce acestea sunt rod al puterii și al harului Duhului.

Deci, dacă cineva deznădăjduiește cu privire la sine, să se gândească la animalele îmblânzite și nu va mai îndura aceasta niciodată. Să vină mereu la acest spital, să asculte în toată vremea legile Duhului și, plecând acasă, să scrie în mintea sa cele ce a auzit. Astfel va fi întru bună nădejde și în multă siguranță, simțind prin experiență propășirea sa. Atunci când diavolul vede legea lui Dumnezeu înscrisă în suflet și pe tăblița inimii, nu se mai apropie. Căci

[62] Masa Euharistică din cadrul Sfintei Liturghii.

acolo unde sunt literele împărătești – nu scrijelite pe un stâlp de aramă, ci scrise de Duhul Sfânt în cugetul iubitor de Dumnezeu și strălucind de mulțimea harului – diavolul nu poate privi, ci se va întoarce și va fugi departe de noi. Nimic nu este atât de înfricoșător pentru el și pentru gândurile pe care le strecoară ca mintea care cugetă cele dumnezeiești și sufletul care pururea se afundă în acest izvor. Un astfel de suflet nu se va putea mâhni pentru ceva din cele de acum, oricât de neplăcute ar fi, nici nu se va mândri și semeți, oricât de prielnice ar fi [împrejurările], ci, într-atâta vifor și furtună, se va bucura de liniște multă.

2. Tulburarea nu vine din firea lucrurilor, ci din neputința minții noastre, pentru că, de am pătimi acestea de la cele ce ni se întâmplă, ar trebui ca toți oamenii să fie tulburați. Căci toți plutim pe aceeași mare și este cu neputință să nu avem parte de valurile și de sarea acesteia. Iar dacă sunt unii feriți de vifor și de furia mării, este limpede că nu împrejurările pricinuiesc viforul, ci starea cugetului nostru. Deci, dacă ne vom pregăti cugetul în așa fel încât să rabde toate cu ușurință, nu vom avea parte de vifor, nici de furtună, ci va fi mereu pace deplină.

Dar nu știu cum m-am abătut atât de mult, prin aceste sfaturi, de vreme ce nu plănuisem să spun nimic de acest fel. Iertați, dar, vorba noastră multă, dar m-am temut, foarte mult m-am temut, ca nu cumva să slăbească atenția voastră față de [cuvintele] noastre. Căci, dacă eram încrezător în această privință, nu v-aș fi spus acestea, pentru că această [atenție] este de ajuns spre a vă înlesni toate lucrurile.

Acum este timpul să ne apucăm de cele ce ne stau înainte astăzi, ca să nu intrați în luptă deja osteniți. Căci ne stau înainte lupte împotriva vrăjmașilor adevărului, împotriva celor care uneltesc în tot chipul pentru a nimici slava Fiului lui Dumnezeu sau, mai degrabă, pe a lor. Căci slava Lui rămâne pururea așa cum este, nicidecum micșorată de vreo limbă hulitoare. Aceia însă care se sârguiesc să-L nimicească pe Acela căruia pretind că I se închină își umplu fețele de ocară și sufletul de osândă. Deci ce pretind ei când ne spun acestea? Că afirmația „la început era Cuvântul" nu arată pur și simplu veșnicia, pentru că s-a spus aceasta și despre cer și despre pământ. O, câtă nerușinare și lipsă de evlavie! Eu îți vorbesc despre Dumnezeu, și tu îmi aduci vorba despre pământ și despre oamenii [făcuți] din pământ?

Deci, de vreme ce Hristos este numit Fiu al lui Dumnezeu și Dumnezeu, iar omul este numit și el fiu al lui Dumnezeu și dumnezeu (căci zice: „Eu am zis: dumnezei sunteți toți și fii ai Celui Preaînalt”[63]), o să te cerți cu Cel Unul-Născut pentru calitatea de fiu și o să spui că El nu are nimic mai mult decât tine în această privință? Nicidecum, zici. Totuși aceasta faci, chiar dacă nu o spui prin cuvânt. Cum? Pentru că spui că și tu și El vă împărtășiți de înfiere prin har. Spunând că nu este Fiu după fire, afirmi că nu este altceva decât Fiu după har[64].

Dar să vedem și mărturiile pe care ni le aduc aceștia. Zice [Scriptura]: „La început a făcut cerul și pământul. Și pământul era nevăzut și neîntocmit”[65]. Și: „Era un om din Armataim Sifa”[66]. Acestea sunt mărturiile pe care ei le socotesc întemeiate. Și sunt întemeiate, dar pentru a arăta că învățăturile susținute de noi sunt drepte. Iar pentru a susține hula lor sunt mai slabe decât oricare altele. Spune-mi, dar, ce legătură are „a făcut” cu „era”? Sau Dumnezeu cu omul? De ce amesteci cele care nu pot fi amestecate, confunzi cele distincte și cele de sus le faci ca pe ele de jos? Căci aici nu numai „era” arată veșnicia, ci și „la început era” și „Cuvântul era”. Atunci când se referă la om, „fiind” arată doar timpul prezent, dar, atunci când se referă la Dumnezeu, arată veșnicia. Tot așa „era”, atunci când se referă la firea noastră, arată doar timpul trecut și încheiat, dar, când se referă la Dumnezeu, arată veșnicia[67]. Deci era de ajuns să auzi „pământ” sau „om”, ca să nu gândești despre acestea nimic mai mult decât ceea ce trebuie înțeles despre firea creată. Căci tot ceea ce este făcut, orice ar fi, s-a făcut în timp sau în veac. Dar Fiul lui Dumnezeu este mai presus nu numai față de timp, ci și față de toate veacurile. Pentru că este Creator și Făcător al acestora. Căci zice: „Prin Care a făcut și veacurile”[68]. Iar făcătorul este mai înainte de toate cele făcute [de el]. Dar, de vreme ce unii sunt atât de nechibzuiți încât, chiar și după acestea, să gândească ceva mai mult despre vrednicia celor create, folosește cuvintele „a făcut” și „era un

---

[63] *Psalmul* 81, 6.

[64] Aici Sfântul Ioan începe să polemizeze cu doctrina ariană, care nega calitatea ontologică de Fiu al lui Dumnezeu pentru Logos.

[65] *Facerea* 1, 1-2.

[66] *1 Regi* 1, 1.

[67] Timpul imperfect are în context rolul de a desemna nedeterminarea temporală, lipsa de început a nașterii Fiului din Tatăl.

[68] *Evrei* 1, 2.

om" pentru a preveni astfel de gânduri ale ascultătorilor și să reteze orice idee nerușinată.

Orice este făcut – și cerul și pământul – a fost făcut în timp și are un început temporal. Nimic dintre acestea nu este fără de început, de vreme ce a fost făcut. Deci, când auzi că „a făcut pământul" și „era un om", degeaba mai flecărești înșirând neghiobii fără sens. Eu însă aș putea arăta și altă exagerare. Care este aceasta? Chiar dacă ar fi zis despre pământ: „La început era pământul" și despre om: „La început era omul", nici așa nu s-ar fi cuvenit să gândim despre acestea ceva mai mult decât ceea ce cunoaștem acum. Denumirea de „pământ" sau „om", odată ce este folosită – orice s-ar spune despre acestea –, nu lasă mintea să-și închipuie cu privire la ele ceva mai mult decât ceea ce știm acum.

La fel, termenul „Cuvântul" nu îngăduie să se înțeleagă [despre El] ceva umil sau josnic, așa cum spune mai departe despre pământ: „Iar pământul era nevăzut și neîntocmit"[69]. Deci, odată ce a zis că l-a făcut și i-a pus un hotar al său, afirmă fără teamă cele ce urmează, știind că nimeni nu este atât de nechibzuit încât să creadă că pământul este fără de început și necreat[70]. Căci cuvintele „pământ" și „a făcut" sunt de ajuns pentru a convinge chiar și un om foarte neghiob că pământul nu este veșnic sau necreat, ci face parte dintre cele făcute în timp.

3. Pe lângă acestea, cuvântul „era", [atunci când este folosit] cu referire la pământ și la om, nu arată existența în sine. Cu referire la om, arată din ce ținut este, iar cu referire la pământ, arată cum este. Căci nu a spus doar: „Pământul era" și atât, iar apoi a tăcut, ci ne-a învățat cum era după ce a fost făcut, anume că era neîntocmit și gol, acoperit de ape și amestecat cu ele. Iar despre Elcana nu a zis doar că „era un om", ci a adăugat și de unde era: din Armataim Sifa. Dar despre Cuvânt nu spune așa. Îmi este și rușine să compar acestea cu acelea. Dacă îi dezaprobăm pe cei care fac aceasta cu privire la oameni atunci când este deosebire mare între cei pe care îi cercetăm, deși sunt de aceeași ființă, cum să nu fie cea mai mare nebunie să faci o asemenea comparație atunci când deosebirea este nemăsurată atât cu privire la ființă, cât și la toate celelalte însușiri?

---

[69] *Facerea* 1, 2.

[70] Este atacată aici principala „dogmă" a filosofiei antice: eternitatea materiei și a lumii.

Dar să ne fie milostiv Acela pe care ei Îl hulesc! Noi nu am născocit trebuința unei asemenea discuții, ci ne-au pricinuit-o aceia care luptă împotriva propriei lor mântuiri.

Deci ce spuneam? Că acest „era" cu referire la Cuvânt arată doar că este veșnic, căci zice: „La început era Cuvântul". Iar al doilea „era" arată la cine era. A spus aceasta mai întâi de vreme ce lui Dumnezeu mai cu seamă acestea Îi sunt proprii: veșnicia și faptul de a fi fără de început. Apoi, ca nu cumva cineva, auzind: „La început era", să zică că era nenăscut, numaidecât a rezolvat aceasta, spunând că „era la Dumnezeu"[71], mai înainte de a spune ce era. Și, ca să nu creadă cineva că Însuși Cuvântul este doar o vorbă rostită sau gândită, a înlăturat această [bănuială] prin adăugarea articolului, așa cum am mai spus, și prin această a doua adăugire a eliminat orice îndoială. Căci nu a zis: „Era în Dumnezeu", ci: „Era la Dumnezeu", arătându-ne veșnicia Lui cea după ipostas. Apoi, mergând mai departe, a descoperit aceasta mai lămurit, adăugând că acest Cuvânt era și Dumnezeu.

Dar cineva ar putea spune că a fost totuși creat. Atunci ce îl împiedica să spună: „La început a făcut Dumnezeu Cuvântul[72]"? Când a vorbit despre pământ, Moise nu a zis: „La început era pământul", ci că l-a făcut și că era atunci. Deci ce-l împiedica pe Ioan să spună și el așa: „La început a făcut Dumnezeu Cuvântul"? Dacă în privința

---

[71] Prepoziția πρός utilizată aici are sensul static de „a sta alături, a fi în compania cuiva", desemnând o relație de mare familiaritate, intimitate și armonie. Unii exegeți consideră că prepoziția ar semnifica supunerea deplină a Logosului față de Tatăl. Teologia iudaică vorbea deja de faptul că Înțelepciunea - Torah se afla alături de Dumnezeu la creația lumii. Firește, teologia trinitară ulterioară l-a interpretat în sensul relației dinamice cu Tatăl. Sfântul Ambrozie de Mediolanum precizează cu claritate distincția personală dintre Tatăl și Fiul, observând că prepoziția nu presupune o contopire a celor două Persoane (*Despre credința ortodoxă*, 1, 8, 57).

[72] Diversele speculații privind originea conceptului de Logos ioanin (Logosul filosofiei stoice, spiritul universal care străbate întregul univers aidoma mierii în faguri, Logosul lui Filon de Alexandria identificat cu Sofia, Înțelepciunea divină, personalizat, ipostaziat ca înger și creatura supremă a divinității, speculațiile orientale sau cele iudaice intertestamentare privind crearea lumii prin cuvânt etc.) pot ilumina întrucâtva sensul discursului din prologul Evangheliei a patra. Totuși conținutul conceptului de Logos este aici cu totul altul: Logosul este Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu adevărat, nu o creatură, ci egal cu Dumnezeu și Însuși Dumnezeu adevărat. Cele mai vechi texte creștine ante-niceene atestă acest sens. Logosul apare în formulele trinitare din veacul al II-lea din *Oracolele sibiline* (interpolările creștine) sau din *Faptele lui Ioan*; *Epistola către Diognet*, epistolele Sfântului Ignatie de Antiohia, Tațian Asirianul și alții confirmă uzul hristologic al lui „Logos". Sfântul Iustin Martirul și Filosoful, în prima sa apologie, va afirma că Logosul este cel care a vorbit prin Socrate și prin alți filosofi antici inspirați. Cu privire la identitatea Logosului cu Sofia divină, v. Sfântul Atanasie cel Mare, *Discurs împotriva arienilor*, 2, 18-81.

pământului s-a temut Moise ca nu cumva să zică cineva că este necreat, cu atât mai mult ar fi trebuit să se teamă Ioan dacă Fiul era creat. Căci lumea, văzută fiind, de la sine Îl propovăduiește pe Făcătorul [ei]. Fiindcă zice: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu”[73]. Dar Fiul este nevăzut și mai presus decât creația în chip nemăsurat. Dacă acolo unde nu este nevoie de cuvinte și de învățătură pentru a se înțelege că lumea este creată totuși prorocul spune aceasta lămurit și mai înainte de celelalte, cu atât mai mult se cuvenea ca Ioan să spună aceasta despre Fiul dacă era creat.

Da – zici –, dar Petru a spus aceasta limpede și lămurit. Unde și când? Când le vorbea iudeilor și le zicea că „Dumnezeu L-a făcut Domn și Hristos”[74]. Dar de ce nu ai adăugat și ceea ce urmează: „Acest Iisus pe Care voi L-ați răstignit”[75]? Sau nu știi că între cele spuse unele se referă la ființa cea necompusă, iar altele la iconomie[76]? Iar dacă nu este așa, ci le înțelegi pe toate la fel, ca și când s-ar referi la dumnezeire, atunci afirmi că dumnezeirea este pătimitoare. Iar dacă nu este pătimitoare, atunci nici nu a fost creată. Dacă a curs sângele din firea dumnezeiască și negrăită și, în locul trupului, a fost țintuită și străpunsă cu piroane pe cruce, atunci ar avea sens această născocire a ta. Dar, de vreme ce nici măcar diavolul însuși nu ar spune o asemenea hulă, de ce tu te prefaci că nu îți dai seama de această nechibzuință de neiertat, pe care nici măcar diavolii nu ar rosti-o? De altfel, cuvintele „Domn” și „Hristos” nu se referă la ființă, ci la rang. Primul se referă la puterea Lui, iar celălalt, la ungerea Lui.

Deci ce vei spune despre Fiul lui Dumnezeu? Chiar dacă era creat, așa cum spuneți voi, acest argument nu și-ar avea locul. Căci nu a fost mai întâi creat și apoi învestit de către Dumnezeu. Cât despre stăpânirea Lui, nu este dată la o parte, ci Îi este firească și substanțială. Pentru că, atunci când a fost întrebat dacă este împărat, a zis: „Eu spre aceasta M-am născut”[77]. Iar Petru a vorbit așa ca despre unul care a fost învestit, pentru că întreg cuvântul lui se referă la iconomie.

---

[73] *Psalmul* 18, 1.

[74] *Faptele* 2, 36.

[75] *Faptele* 2, 36.

[76] Unii termeni se referă la esența divină a Fiului lui Dumnezeu-Logosul, iar alții la iconomia Întrupării Sale. Avem aici distincția dintre proprietățile ființei divine comune și atributele personal-ipostatice individuale ale Persoanelor Treimii.

[77] *Ioan* 18, 37.

4. Și de ce te miri că Petru spune aceasta? Și Pavel, când le vorbește atenienilor, Îl numește doar „bărbat", zicând așa: „Prin Bărbatul pe Care L-a rânduit, dăruind tuturor încredințare prin învierea Lui din morți"[78]. Nu spune nimic despre forma lui Dumnezeu[79]; nici nu spune că este întocmai cu El[80] sau că este „strălucirea slavei Lui"[81]. De bună seamă, căci nu era încă vremea pentru astfel de cuvinte, ci deocamdată era de ajuns să recunoască faptul că era om și că a înviat. Tot așa a făcut și Hristos Însuși. De la El a învățat Pavel și a rânduit lucrurile astfel. Pentru că El nu ne-a descoperit de la început dumnezeirea Sa. L-a început L-au socotit a fi proroc și Mesia[82], dar numai om, iar apoi s-a văzut din fapte și din cuvinte ce era cu adevărat. De aceea și Petru a folosit la început această metodă și le-a vorbit astfel iudeilor. De vreme ce atunci nu puteau să înțeleagă lămurit cele despre dumnezeirea Lui, [Pavel] a folosit cuvinte despre iconomie, pentru ca auzul lor să se obișnuiască și să poată pătrunde învățătura de mai târziu. Iar dacă vrea cineva să parcurgă în întregime discursul [pe care l-am pomenit] mai sus, va vedea limpede ceea ce spun. Și acesta Îl numește „bărbat", atunci când vorbește despre pătimire, despre Înviere și despre Nașterea în trup. Iar Pavel, când spune: „Cel născut din sămânța lui David după trup"[83], nu ne învață altceva decât că expresia „a făcut" este folosită cu privire la iconomie, ceea ce și noi mărturisim. Dar fiul tunetului ne vorbește acum despre existența cea negrăită și mai înainte de veci. De aceea a lăsat la o parte „a făcut" și a pus „era". Dacă Hristos era creat, ar fi trebuit să lămurească aceasta în mod deosebit.

Pavel s-a temut ca nu cumva vreun nechibzuit să creadă că Fiul este mai mare decât Tatăl și că Acela care L-a născut Îi este supus. De aceea spunea în *Epistola către Corinteni*: „Dar, când zice că au fost supuse, învederat este că afară de Cel care I-a supus Lui toate"[84]. Cine ar putea bănui că Tatăl Se va supune vreodată Fiului, împreună cu toate celelalte? Totuși s-a temut de aceste bănuieli fără sens și a

[78] *Faptele* 17, 31.
[79] *Cf. Evrei* 1, 3.
[80] *Cf. Filipeni* 2, 6.
[81] *Evrei* 1, 3.
[82] *Mașhiah*, în ebraică, înseamnă „uns"; termenul se va specializa pentru a desemna un viitor rege providențial care va aduce izbăvirea Israelului și va instaura dominația lui asupra lumii. Grecescul „Hristos" este un calc după *Mașhiah*.
[83] *Romani* 1, 3.
[84] *1 Corinteni* 15, 27.

zis: „Afară de Cel care I-a supus Lui toate". Cu atât mai mult Ioan ar fi trebuit să se teamă – dacă Fiul lui Dumnezeu ar fi fost creat – ca nu cumva să creadă cineva că este necreat și ar fi trebuit să dea această învățătură mai înainte de toate.

Acum însă, de vreme ce era născut, de bună seamă că nici el, nici vreun altul – fie el apostol sau proroc – nu au spus că este creat. Și Însuși Cel Unul-Născut nu ar fi omis această afirmație dacă ar fi fost creat. El, Care din smerenie vorbea atât de umil [despre Sine], fără îndoială că nu ar fi trecut aceasta sub tăcere.

Consider că nu ar fi fără sens să credem că mai degrabă ar fi tăcut despre măreția pe care o avea, decât să nu o fi avut și să fi omis a ne preciza că nu o are. Acolo avea un motiv întemeiat pentru a păstra tăcerea, pentru că voia să-i învețe pe oameni smerenia. De aceea a trecut sub tăcere măreția însușirilor Lui. Aici însă nu ai putea spune că există vreun motiv îndreptățit pentru tăcere. Dacă era creat, de ce să fi tăcut cu privire la crearea Lui, El Care nu a vorbit chiar despre multe dintre calitățile Sale? El, Care, pentru a ne învăța smerenia, Își atribuia adesea însușiri umile care nu erau ale Lui, cu atât mai mult, dacă ar fi fost creat, nu ar omis să spună aceasta. Oare nu vezi că El făcea și spunea toate în așa fel încât să nu creadă cineva că este nenăscut? Spunea cele nepotrivite vredniciei și esenței Lui, pogorându-Se până la rangul smerit de proroc. Căci aceste cuvinte: „Precum aud judec"[85] și: „Acela Mi-a zis ce să spun și ce să vorbesc"[86] și altele asemenea sunt potrivite prorocilor. Dacă, voind să înlăture această bănuială, nu S-a rușinat să spună astfel de vorbe smerite, cu atât mai mult, dacă era creat, [ar fi avut grijă] să nu creadă cineva că este necreat și ar fi spus multe de felul acesta: „Să nu credeți că sunt născut de Tatăl. Eu sunt făcut, nu născut, și nu sunt deoființă cu El".

De fapt a făcut contrariul. Căci a spus cuvinte care chiar și pe cei care nu vor îi silesc să primească părerea contrară, în ciuda voinței lor. Cum ar fi: „Eu sunt întru Tatăl și Tatăl întru Mine"[87]; și: „De atâta vreme sunt cu voi și nu m-ai cunoscut, Filipe? Cel care M-a văzut pe Mine L-a văzut pe Tatăl"[88]; și: „Ca toți să cinstească pe Fiul

[85] *Ioan* 5, 30.
[86] *Ioan* 12, 49.
[87] *Ioan* 14, 11.
[88] *Ioan* 14, 9.

precum cinstesc pe Tatăl"[89]; „După cum Tatăl înviază pe cei morți și le dă viață, tot așa și Fiul dă viață celor cărora voiește"[90]; „Tatăl Meu până acum lucrează și Eu lucrez"[91]; „Precum Mă cunoaște Tatăl, și Eu cunosc pe Tatăl"[92]; „Eu și Tatăl una suntem"[93].

Și peste tot, folosind „precum" și „astfel" și spunând că este una cu Tatăl, arată că este întocmai cu El. Iar puterea Sa desăvârșită o arată și prin aceste cuvinte și prin multe altele, cum ar fi: „Taci, încetează!"[94], „Voiesc, curățește-te!"[95], „Ție îți zic, duh surd și mut, ieși din el!"[96] și: „Ați auzit că s-a zis celor de demult: «Să nu ucizi!» Eu însă vă spun vouă că cel care se mânie pe fratele său în deșert vinovat va fi"[97]. Și toate celelalte îndemnuri și minuni ale Sale sunt de ajuns pentru a arăta puterea Lui. De fapt, chiar și cea mai mică parte dintre ele este de ajuns pentru a-i convinge și a-i îndupleca pe cei care nu sunt cu totul fără minte.

5. Dar cumplit lucru este slava deșartă, căci celor care îi cad în mreje le robește mintea chiar și în privința unor lucruri cât se poate de limpezi și îi convinge să se împotrivească [adevărului] mărturisit. Pe cei care cunosc bine adevărul și sunt convinși, îi duce la fățărnicie și răzvrătire. Așa s-a întâmplat cu iudeii, pentru că nu din lipsă de cunoaștere L-au tăgăduit pe Fiul lui Dumnezeu, ci ca să dobândească cinstea mulțimii. Căci zice: „Au crezut în El, dar se temeau să nu fie izgoniți din sinagogă"[98] și au preferat altele în locul mântuirii lor. Este cu neputință ca unul care este atât de mult robit de slava de acum să dobândească slavă de la Dumnezeu. De aceea i-a și mustrat, zicând: „Cum puteți să credeți, când primiți slavă de la oameni, și slava de la Dumnezeu nu o căutați?"[99] Căci această patimă este ca o beție adâncă și îi face pe cei stăpâniți de ea greu de înduplecat. Desparte de ceruri sufletele celor robiți, îi țintuiește

[89] *Ioan* 5, 23.
[90] *Ioan* 5, 21.
[91] *Ioan* 5, 17.
[92] *Ioan* 10, 15.
[93] *Ioan* 10, 30.
[94] *Marcu* 4, 39.
[95] *Marcu* 1, 41; *Matei* 8, 3.
[96] *Matei* 9, 25.
[97] *Matei* 5, 21-22.
[98] *Ioan* 12, 42.
[99] *Ioan* 5, 44.

la pământ și nu-i lasă să privească spre lumina cea adevărată, ci îi face să se tăvălească mereu în noroi, punându-le stăpâni atât de puternici încât îi conduc chiar și fără a le da ordine. Căci cel care pătimește de boala aceasta face de la sine, fără a i se porunci, toate câte socotește că sunt pe plac stăpânilor lui. Pentru ei se îmbracă în veșminte frumoase și își împodobește chipul, făcând așa nu pentru sine, ci pentru alții. Umblă prin piață înconjurat de adepți, ca să fie admirat de ceilalți. Toate câte le face le rabdă doar pentru a plăcea altora. Oare există vreo patimă mai grea decât aceasta? Pentru ca ceilalți să-l admire, se ruinează pe sine neîncetat. Cele spuse de Hristos sunt de ajuns pentru a arăta deplina ei tiranie, dar putem înțelege aceasta și de aici:

Dacă vei întreba pe vreunul dintre oamenii care se ocupă cu treburile statului și fac cheltuieli mari de ce risipesc atâta aur și ce scop are o atât de mare risipă, nu vei auzi de la ei nimic altceva decât că fac aceasta pentru a plăcea norodului. Iar dacă îi vei întreba apoi ce este norodul, vor spune: ceva plin de zarvă și de tulburare, alcătuit în cea mai mare parte din neghiobi purtați încoace și încolo ca valurile mării, certându-se adesea din pricina unor păreri diferite. Când cineva are un asemenea stăpân, cine ar putea fi mai de plâns decât el? Faptul că oamenii lumești sunt prinși în așa ceva încă nu este chiar atât de cumplit – deși este într-adevăr cumplit –, dar, dacă cei care pretind că s-au lepădat de lume pătimesc de aceeași boală, sau chiar de una mai grea, acest lucru este cel mai cumplit. Căci paguba celor dintâi se referă doar la bani, dar aceștia din urmă își primejduiesc sufletul. Când dau în schimb credința cea dreaptă pentru slava deșartă și Îl necinstesc pe Dumnezeu ca să primească ei slavă, nu este aceasta prostie și nebunie nemăsurată? Spune-mi!

Celelalte patimi, deși aduc multă vătămare, pricinuiesc și o oarecare plăcere, chiar dacă este trecătoare și de scurtă durată. Și iubitorul de bani, și iubitorul de vin, și iubitorul de femei au parte și de o plăcere dimpreună cu vătămarea, chiar dacă este de scurtă durată. Dar cei robiți de patima aceasta duc pururea o viață amară și lipsită de plăcere, pentru că nu dobândesc ceea ce doresc atât de mult, adică slavă din partea mulțimii. Ei par a se bucura de ea, dar, de fapt, nu se bucură, pentru că aceea nu este slavă. Pe bună dreptate, toți cei din vechime au numit-o slavă deșartă. Este deșartă pentru că nu are în ea nimic strălucit și slăvit. Este precum măștile care par lucitoare și plăcute, dar pe dinăuntru sunt goale. De aceea,

deși sunt mai frumoase decât fețele trupești, nu au stârnit vreodată dragostea cuiva. Tot așa, ba chiar mai rău decât atât, slava de la oameni a făcut să ia chip în noi această patimă tiranică și greu de biruit. Numai înfățișarea îi este strălucitoare, iar cele dinăuntru sunt nu numai deșarte, ci și pline de necinste și tiranie crudă.

Dar mă vei întreba: de unde se naște această patimă neobișnuită care nu are în ea nicio plăcere? De unde? De nicăieri altundeva decât dintr-un suflet josnic și netrebnic. Căci cel care este robit de această slavă nu poate lesne să gândească ceva măreț și generos. Gândurile lui vor fi, fără îndoială, rușinoase, josnice, de necinste și neînsemnate. Cel care nu face nimic pentru virtute, ci doar pentru a plăcea unor oameni de nimic, încrezându-se mereu în părerea lor greșită și rătăcită, ce vrednicie ar putea avea? Ia gândește-te: dacă cineva i-ar spune: „Tu ce crezi că este mulțimea?", de bună seamă că va spune că sunt ușuratici și nepăsători. Ce crezi? Dacă cineva l-ar întreba apoi dacă ar alege să fie ca ei, nu cred că ar vrea să fie. Nu este de tot râsul faptul că el caută slavă de la aceia cărora nici nu ar vrea vreodată să le semene?

6. Iar dacă i-ai spune că aceia sunt mulți și adunați laolaltă, pentru aceasta și mai mult ar trebui să-i disprețuiască. Dacă fiecare în parte este de disprețuit, cu atât mai mult atunci când sunt mulți, pentru că atunci când sunt puși laolaltă prostia fiecăruia devine mai mare, fiind sporită de mulțimea lor. Dacă cineva i-ar lua pe fiecare în parte, ar putea cumva să-i îndrepte, dar, dacă sunt adunați la un loc, nu ar izbuti lesne, pentru că prostia lor crește atunci și sunt mânați ca turmele, luându-se mereu unii după alții. Spune-mi, dar, pentru această slavă din partea mulțimii merită să te străduiești? Nu, te rog și te implor! Pentru că aceasta a întors toate cu capul în jos. Aceasta a născut lăcomia, invidia, judecata, uneltirile. Aceasta îi întrarmează și îi sălbăticește pe cei care nu au fost nedreptățiți cu nimic împotriva celor care nu au făcut nicio nedreptate. Cel care este cuprins de această boală nu mai știe de prietenie, nu-și mai amintește de bunele moravuri, nu mai cunoaște rușinea nicidecum. El aruncă din sufletul său toate cele bune și este în război cu toată lumea, de vreme ce este nestăpânit și lipsit de iubire.

Patima mâniei, deși este ceva atât de tiranic și greu de îndurat, totuși nu supără mereu, ci doar atunci când există unii care să pricinuiască iritare. Slava deșartă însă este pretutindeni. Nu există

clipă – ca să spun așa – în care să înceteze. Câtă vreme rațiunea nu o împiedică și nu o alungă, este mereu pretutindeni. Nu numai că ne înduplecă să păcătuim, dar și atunci când avem vreo izbândă o răpește din mâinile noastre. Câteodată nu ne lasă nici măcar să începem a face ceva bun. Dacă Pavel numește lăcomia „închinare la idoli"[100], pe cea care este maică, rădăcină și izvor al acesteia, adică slava deșartă, cum se cade să o numim? Nici nu se poate afla un nume pe măsura răutății ei.

Să ne trezim, dar, iubiților, și să lepădăm această haină rea, să o sfâșiem și să o rupem! Să ne izbăvim prin adevărata libertate și să cunoaștem noblețea dată nouă de către Dumnezeu! Să disprețuim slava mulțimii!

Nimic nu este atât de vrednic de râs și de ocară ca această patimă. Nimic nu este atât de plin de rușine și de necinste. În multe împrejurări putem vedea că a iubi slava este lipsă de slavă, iar adevărata slavă înseamnă a o trece cu vederea și a nu face nimic cu scopul de a o dobândi, ci toate a le grăi și a le săvârși pentru a plăcea lui Dumnezeu. Astfel vom putea să luăm și plată de la Cel care vede cu de-amănuntul cele ale noastre, de ne va fi de ajuns ca El singur să ne privească. De ce să avem nevoie și de privirile altora, de vreme ce Acela care ne va răsplăti nouă vede pururea cele săvârșite de noi? Un slujitor, de pildă, toate câte face, le face spre a fi pe plac stăpânului și nu caută altceva decât să fie văzut de el. Nu atrage privirile altora asupra faptelor lui, chiar dacă aceia sunt oameni de vază, ci de un singur lucru se preocupă – de felul în care îl privește stăpânul lui. Cum, dar, să nu fie ceva nefiresc ca noi, care avem un asemenea Domn, să căutăm privirile altora, care nu ne sunt de niciun folos, ci, dimpotrivă, pot să ne vatăme și să facă deșartă toată osteneala noastră? Nu așa, rogu-vă, ci pe Acela de la care vom primi răsplată să-L chemăm să privească și să laude faptele noastre. Să nu ne intereseze privirile omenești. Dacă vrem să avem parte de această slavă, o vom dobândi atunci când o vom căuta numai pe cea de la Dumnezeu. Căci zice: „Eu îi slăvesc pe cei care Mă slăvesc pe Mine"[101].

Bunurile materiale le dobândim mai cu seamă atunci când le disprețuim și căutăm numai bogăția de la Dumnezeu. Căci zice:

[100] *Efeseni* 5, 5.
[101] *1 Regi* 2, 30.

„Căutați Împărăția lui Dumnezeu și toate acestea se vor adăuga vouă”[102]. Tot așa se întâmplă și cu slava. Atunci când nu va mai fi o primejdie pentru noi a primi bani sau slavă, atunci Dumnezeu ni le va da din belșug. Iar fără primejdie este atunci când acestea nu ne stăpânesc, nu ne împresoară și nu ne supun ca pe niște robi, ci ne însoțesc ca pe niște stăpâni de sine și ca pe niște oameni liberi. De aceea nu vrea El să le iubim – ca să nu fim stăpâniți de ele. Și, dacă vom izbuti aceasta, ni le va dărui cu multă mărinimie. Ia spune-mi: cine este mai strălucit decât Pavel, care zice: „Nu căutăm slavă de la oameni, nici de la voi, nici de la alții”[103]? Cine este mai bogat decât cel care nu are nimic, dar stăpânește toate[104]? Căci, așa cum am spus, atunci când nu suntem stăpâniți de ele, atunci le vom primi. Așadar, dacă vrem să dobândim slavă, să fugim de slavă!

Astfel, împlinind poruncile lui Dumnezeu, vom putea să dobândim și bunurile de aici și cele făgăduite, cu darul lui Hristos, a Căruia este slava, împreună cu Tatăl și cu Sfântul Duh, în vecii vecilor. Amin.

[102] *Matei* 6, 33.
[103] *1 Tesaloniceni* 2, 6.
[104] *Cf.* 2 *Corinteni* 6, 10.

Omilia 4

„La început era Cuvântul, și Cuvântul era la Dumnezeu.”[105] (*Ioan* 1, 1)

1. Dascălii nu pun multe poveri asupra copiilor care abia au început studiile, nici nu îi învață totul dintr-odată, ci le dau lecții scurte și le repetă de multe ori aceleași lucruri, așa încât să poată păstra în minte ușor cele spuse, ca să nu fie copleșiți încă de la început de mulțimea cuvintelor, pe care le va fi greu să le țină minte și vor deveni leneși, fiind cuprinși de un fel de toropeală din pricina greutății de a primi învățăturile ce li se dau. Și eu, voind să tocmesc lucrurile astfel și să fac povara voastră ușoară, iau câte puțin de pe această masă dumnezeiască și le așez astfel în sufletele voastre. De aceea mă întorc la aceleași cuvinte, nu pentru a spune iar aceleași lucruri, ci doar pentru a adăuga ce a mai rămas.

Așadar, să ne întoarcem la cuvântul de la început: „La început era Cuvântul, și Cuvântul era la Dumnezeu”. Toți ceilalți evangheliști încep cu cele despre iconomia Întrupării. Căci Matei zice: „Cartea neamului lui Iisus Hristos, Fiul lui David”[106], Luca ne spune la început cele despre Maria[107], iar Marcu tot astfel de cuvinte folosește, spunând istorisirea despre Botezătorul[108]. De ce, dar, Ioan vorbește [despre Întrupare] doar în câteva cuvinte și în chip tainic, zicând: „Și Cuvântul S-a făcut trup”[109]? De ce trece cu vederea

[105] Origen observase faptul că în sintagma „Cuvântul era la Dumnezeu” termenul Θεός este articulat, în vreme ce în ultima propoziție a versetului este nearticulat („Și Cuvântul era Dumnezeu”). Aceasta se explică prin faptul că Fiul este Dumnezeu prin naștere din Tatăl, în vreme ce doar Tatăl este αὐτόθεος – „Dumnezeu în Sine” (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 2).

[106] *Matei* 1, 1.

[107] *Cf. Luca* 1.

[108] *Cf. Marcu* 1, 1-14.

[109] *Ioan* 1, 14. Sfântul Maxim Mărturisitorul ne asigură că Întruparea ar fi avut loc și în absența căderii lui Adam, înomenirea Fiului lui Dumnezeu și îndumnezeirea făpturii raționale și neraționale constituind scopul ultim al creației lumii (*Răspunsuri către Talasie*, 60).

toate celelalte: zămislirea, nașterea, formarea, creșterea, și ne vorbește direct despre nașterea Sa din veșnicie[110]?

Am să vă spun acum care este pricina. De vreme ce toți ceilalți evangheliști au vorbit mai mult despre cele care țin de [viața Lui] în trup, exista primejdia ca unii oameni mai pământești să se mulțumească doar cu învățăturile acestea, cum s-a întâmplat și cu Pavel din Samosata[111]. Așadar, Ioan pe bună dreptate și-a început cuvântul cu cele de sus și cu cele despre existența cea veșnică, ca să-i desprindă de această râvnă pentru cele pământești pe cei care ar fi putut cădea acolo și ca să-i ridice la cer.

Matei și-a început cuvântul cu împăratul Irod, Luca cu Cezarul Tiberiu și Marcu cu botezul lui Ioan, dar acesta, lăsând la o parte toate amănuntele de mai sus, se ridică mai presus de timp și de veacuri și îndreaptă mintea ascultătorilor asupra cuvintelor „la început era". Nu o lasă să se oprească undeva, nici nu îi pune vreun hotar, precum aceia care au vorbit despre Irod, despre Tiberiu și despre Ioan [Botezătorul].

În plus, ceea ce este de admirat și trebuie spus neapărat este faptul că el, care și-a început cuvântul cu cele înalte, nu a lăsat la o parte cu totul cele despre iconomie. Dar nici aceia care s-au grăbit să vorbească despre Întrupare nu au trecut sub tăcere cele despre existența veșnică. Și este firesc să fie așa, pentru că un singur Duh a mișcat sufletele tuturor. Istorisirile lor vădesc faptul că sunt de un cuget.

---

[110] Fericitul Augustin ne oferă o interesantă analogie pentru înțelegerea – pe cât e cu putință minții omenești – nașterii Fiului din Tatăl. Astfel, cuvântul omenesc există dintotdeauna în cunoașterea și cugetarea noastră, nefiind grec sau latin, ci cuvânt pur, informație genuină; ulterior, fiind emis, îmbracă formă verbală, specifică unei limbi (*Despre Sfânta Treime*, 15, 10-11). Avem aici vechea schemă stoică λόγος ἐνδιάθετος – λόγος προφορικός (cuvântul interior – cuvântul emis), adaptată de scriitori creștini din primele secole la Sfânta Treime. A se vedea și *Omilia „La început a fost Cuvântul"* a Sfântului Vasile cel Mare. Totuși doctrina primilor teologi ai Logosului avea și o mică hibă: Logosul este rațiunea lui Dumnezeu personalizată și adusă în existență cu scopul creării lumii (*cf.* Atenagora Atenianul, *Solie în favoarea creștinilor*, 10). Origen va nuanța, afirmând nașterea eternă și continuă a Logosului din Tatăl (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 13).

[111] Pavel de Samosata (sec. al III-lea), episcop al Antiohiei, o figură controversată a Antichității creștine, implicat într-o dispută cu presbiterul Malchion, care a făcut apel la împăratul Aurelian împotriva episcopului său; avem astfel prima intervenție imperială directă în afacerile interne ale Bisericii. Doctrina lui Pavel de Samosata era una antimonarhiană, promovând o hristologie puternic diviziv-adopționistă, până la a distinge între Iisus Hristos născut din Maria și Logosul preexistent. De remarcat faptul că în polemica dintre Pavel și Malchion apare folosit și termenul *homoousios*.

Așadar, iubitule, atunci când auzi „Cuvânt", să nu cumva să fii de acord cu cei care spun că Acesta este creatură sau cu cei care cred că este un cuvânt oarecare! Multe sunt cuvintele lui Dumnezeu, pe care și îngerii le transmit, dar niciunul dintre cuvintele acelea nu este Dumnezeu, ci sunt toate profeții și porunci. Așa sunt numite de obicei în Scriptură legile, poruncile și profețiile lui Dumnezeu. De aceea se spune despre îngeri: „Cei tari la vârtute, care faceți cuvântul Lui"[112].

Acest Cuvânt este o ființă ipostatică născută fără de patimă[113] din Tatăl Însuși. Acest lucru l-a arătat, așa cum am spus, prin denumirea de „Cuvânt". După cum expresia „la început era Cuvântul" arată veșnicia, tot așa „Acesta era la început la Dumnezeu" ne arată împreună-veșnicia. S-ar putea ca, auzind că „la început era Cuvântul", să crezi că este veșnic, dar să bănuiești că Tatăl este mai bătrân

---

[112] *Psalmul* 102, 20.

[113] Tertulian înfățișează cu mare claritate relația dintre Tatăl și Fiul: „Unii pretind că *Facerea*, în ebraică, începe astfel: «La început, Dumnezeu a făcut pe Fiul». Deoarece acestea nu sunt sigure, îmi voi lua argumente din alte părți, din chiar alcătuirea lui Dumnezeu de dinainte de crearea lumii, până la nașterea Fiului. Așadar, înaintea tuturor era Dumnezeu singur, Însuși fiindu-Și lume, spațiu și toate. Singur însă, pentru că în exteriorul Lui nu era nimic în afară de El. Însă nici atunci nu era singur; avea cu Sine ceea ce avea fără îndoială în Sine, Rațiunea Sa. Așadar, Dumnezeu este rațional și Rațiunea [era] mai întâi în El și astfel dintru El în toate. Această Rațiune este Înțelepciunea Sa. Pe aceasta grecii o numesc Logos, prin care noi denumim, de asemenea, și Cuvântul, deoarece este în uzul nostru, din pricina ușurinței tălmăcirii, să spunem că dintru început la Dumnezeu a fost Cuvântul și, de asemenea, Cuvântul, luându-Și substanța din Rațiune, o arată a fi anterioară Acestuia, conform firii Lui. Totuși nu este nicio deosebire. Fiindcă, deși Dumnezeu nu dăduse încă naștere Cuvântului Său, totuși Îl avea în Sine, împreună cu Rațiunea și [conținut] întrînsa, cugetând în tăcere și orânduind singur cele ce le va spune în curând prin Cuvântul. În timp ce cugeta și orânduia Cuvântul împreună cu Rațiunea Sa, o transforma [pe aceasta] în Cuvânt prin ceea ce cugeta. Dar, ca să înțelegi mai lesne aceasta, [privește] în tine însuți – ca [unul ce ești] după chipul și imaginea lui Dumnezeu – și recunoaște în ce fel ai în tine rațiune, tu care ești ființă rațională, nu doar plăsmuit de un Creator rațional, ci și însuflețit din chiar natura Sa! Privește atunci când, în tăcere, te cerți cu tine însuți în minte: acest lucru se petrece înlăuntrul tău, rațiunea întâlnind cuvântul la orice mișcare a cugetării tale, la orice impresie a conștiinței tale! Orice vei cugeta este cuvânt. Orice vei simți este rațiune. Este necesar astfel să vorbești în minte, iar în timp ce vorbești, ai ca interlocutor cuvântul, în care se află însăși rațiunea, prin care vorbești când cugeți, prin care, vorbind, cugeți. Astfel, cuvântul este în tine ca o a doua persoană, prin care vorbești cugetând și prin care cugeți vorbind, cuvântul însuși este un alt [cuvânt]. Așadar, în Dumnezeu, al Cărui chip și asemănare te socotești tu a fi, cu cât mai deplin se petrece aceasta, de vreme ce Dumnezeu, chiar tăcând, va avea în Sine rațiunea, iar în rațiune Cuvântul? Pot astfel stabili fără nechibzuință că Dumnezeu nu a fost singur înainte de crearea universului, având, prin urmare, în Sine Însuși Rațiunea și în Rațiune Cuvântul, pe Care l-a zămislit din Sine, prin lucrarea dinlăuntrul Său" (*Împotriva lui Praxeas*, 5, trad. Ierom. Policarp Pîrvuloiu).

printr-un răstimp oarecare, socotind astfel că Cel Unul-Născut are un început. Deci, ca să nu gândești astfel, a adăugat: „Era dintru început la Dumnezeu", adică era veșnic precum Tatăl Însuși, căci Tatăl nu a fost niciodată singur, fără Cuvântul, ci Dumnezeu pururea era la Dumnezeu, având fiecare propriul ipostas.

Dar tu zici: „Cum a spus că era în lume dacă era într-adevăr la Dumnezeu?" Pentru că era și la Dumnezeu, și în lume. Căci nu au hotar nicidecum nici Tatăl, nici Fiul. Dacă „măreția Lui nu are sfârșit"[114] și „priceperea Lui nu are hotar"[115], este limpede că nici ființa Lui nu are început în timp. Ai auzit că „la început a făcut Dumnezeu cerul și pământul"[116]? Ce crezi despre acest început? Este limpede că acestea s-au făcut mai înainte de toate cele văzute. Tot așa, atunci când auzi despre Cel Unul-Născut că „la început era", să înțelegi că era mai înainte de toate cele gândite și mai înainte de toți vecii.

Dar cineva ar putea zice: „Cum se face că, Fiu fiind, nu este mai tânăr decât Tatăl? Căci cel care este din cineva este cu totul necesar să fie posterior[117] celui din care este". Îi vom răspunde că aceasta este potrivit cu gândirea omenească. Cel care întreabă aceasta va întreba și altele și mai nefirești decât aceasta. Dar nu ar trebui nici măcar să ascultăm unele ca acestea. Pentru că acum vorbim despre Dumnezeu, nu despre firea omenească, ce se supune acestui mod de a gândi și acestei necesități. Vom răspunde totuși și la acestea pentru încredințarea celor care sunt mai slabi.

2. Spune-mi, dar: strălucirea soarelui izvorăște din însăși natura soarelui, sau din altă parte? Fără îndoială că oricine care este cu mintea întreagă va mărturisi că de acolo izvorăște. Dar, cu toate că provine din soarele însuși, nu vom putea afirma vreodată că este posterioară firii soarelui, pentru că soarele nu s-a arătat vreodată lipsit de strălucirea sa. Dacă între acestea trupești, care sunt văzute și simțite, există ceva care este din altceva, dar nu este posterior celui din care provine, de ce te îndoiești când este vorba de firea nevăzută

[114] *Psalmul* 144, 3.
[115] *Psalmul* 146, 5.
[116] *Facerea* 1, 1.
[117] În Sfânta Treime nu există o ierarhie de grad, de ființă sau de demnitate. Succesiunea Tatăl, Fiul și Sfântul Duh este o simplă enumerare, care nu presupune o întâietate a Tatălui sau o subordonare a Fiului și a Duhului Sfânt față de Acesta.

și negrăită? Și în acest caz lucrurile stau la fel, după cum se cuvine Ființei aceleia. De aceea și Pavel L-a numit astfel – adică „strălucire”[118] –, arătând că este din Tatăl, dar și împreună-veșnic cu El.

Spune-mi: nu prin El s-au făcut toate veacurile și timpurile? De bună seamă că orice om cu mintea întreagă va mărturisi astfel. Așadar, nu există vreun răstimp între Fiul și Tatăl. Atunci nici nu este posterior, ci este împreună-veșnic. Căci „înainte” și „înapoi” sunt concepte care indică timpul. Nimeni nu ar putea să conceapă acești termeni dincolo de timp și de veacuri. Iar Dumnezeu este mai presus de timp și de veacuri. Iar dacă spui că poate fi conceput cumva vreun început al Fiului, vezi ca nu cumva, prin acest raționament și mod de a gândi, să fii nevoit să-L supui și pe Tatăl unui început, unul mai timpuriu, dar tot un început. Spune-mi: dacă zici că Fiul are un hotar și un început și dacă mergi înapoi, înainte de acest început, nu spui că Tatăl este mai înainte de aceasta? Este limpede că așa este. Atunci spune-mi: cu cât timp este Tatăl mai înainte? Fie că spui că a fost un răstimp mic, fie că spui că a fost mare, tot Îi atribui Tatălui un început. Sigur că doar după ce vei măsura răstimpul vei spune dacă este mare sau mic. Dar nu se poate măsura acest răstimp, de vreme ce nu există un început de amândouă părțile. Deci, în ceea ce te privește, I-ai atribuit și Tatălui un început. Așadar, după părerea voastră, nici Tatăl nu este fără de început. Vezi, dar, că este adevărat ceea ce a spus Mântuitorul, cuvinte care arată întru totul puterea Lui? Care sunt acelea? „Cel care nu cinstește pe Fiul nu cinstește nici pe Tatăl.”[119]

Știu că mulți nu înțeleg ceea ce s-a spus. De aceea, de multe ori nu ne grăbim a începe discuții întemeiate pe raționamente, pentru că mulțimea nu le-ar putea urmări. Iar dacă le-ar urmări, nu ar rămâne cu ceva sigur și clar. Pentru că „gândurile oamenilor sunt șovăielnice și cugetările lor sunt nesigure”[120].

Mi-ar plăcea să-i întreb pe cei care ne contrazic: ce înseamnă cele spuse de prorocul: „Înainte de Mine nu a fost alt dumnezeu și nici după Mine nu este”[121]? Dacă Fiul este mai tânăr decât Tatăl, cum spune: „După Mine nu este”? Oare tăgăduiți și firea [dumnezeiască] a Celui Unul-Născut? Dacă nu îndrăzniți să faceți aceasta,

[118] *Evrei* 1, 3.
[119] *Ioan* 5, 23.
[120] *Înțelepciunea lui Solomon* 9, 14.
[121] *Isaia* 43, 10.

atunci trebuie să acceptați dumnezeirea în două ipostasuri a Tatălui și a Fiului.

Nu este cu totul adevărat că „toate prin El s-au făcut"? Dacă există un veac mai vechi decât El, cum ar fi putut să fie făcut prin El, de vreme ce era mai înainte de El? Vedeți la ce îndrăzneală au ajuns, odată ce adevărul a fost dat la o parte? De ce, atunci, nu a spus evanghelistul că a fost făcut din ceva ce nu există, după cum spune Pavel despre toate celelalte, când zice: „Cel care cheamă la ființă cele ce nu sunt"[122]? De ce a spus „la început era"? Această afirmație este contrară aceleia. Și pe bună dreptate, pentru că Dumnezeu nu a fost făcut și nu există ceva care să fie mai vechi decât El. Acelea sunt vorbe de-ale păgânilor.

Dar spune-mi și aceasta: ai putea să spui că Făcătorul nu este cu totul în afara oricărei posibilități de a fi asemănat cu făpturile Lui? Iar dacă El este asemenea celor ce provin din nimic, unde este superioritatea Lui cea fără de asemănare? Ce înseamnă: „Eu sunt Cel dintâi și Eu voi fi după acestea"[123] și: „Mai înainte de Mine nu a fost alt dumnezeu"[124]? Dacă Fiul nu este de aceeași ființă, înseamnă că este alt Dumnezeu, iar dacă nu este împreună-veșnic, înseamnă că este posterior Tatălui. Iar dacă nu provine din ființa Lui, este limpede că a fost creat.

Dacă ei însă vor spune că acestea s-au zis pentru a arăta deosebirea dintre Dumnezeu și idoli, de ce nu acceptă că afirmația „singurul Dumnezeu adevărat"[125] s-a spus pentru a arăta deosebirea față de idoli? Dacă aceasta s-a spus pentru a-L deosebi de idoli, cum vei interpreta întreaga afirmație? Căci zice: „După Mine nu este alt dumnezeu". „Nu spune aceasta" – zici tu – „pentru a-L înlătura pe Fiul. Vrea să spună numai că «nu există vreun zeu idolesc după Mine», nicidecum că «Fiul nu există»." Dar cum? Și, prin afirmația: „Înainte de Mine nu a fost alt dumnezeu", înțelegi tot că nu a fost vreun idol, dar că a fost totuși un Fiu mai înainte de El? Ce demon ar putea spune așa ceva? Căci consider că nici măcar diavolul însuși nu ar afirma aceasta.

Pe de altă parte, dacă Fiul nu este împreună-veșnic cu Tatăl, cum vei spune că viața Lui este fără hotar? Dacă are un început în trecut,

[122] *Romani* 4, 17.
[123] *Isaia* 41, 4.
[124] *Isaia* 43, 10.
[125] *Ioan* 17, 3.

nu este fără de hotar, chiar dacă este fără de sfârșit. Căci ceea ce este fără de hotar trebuie să fie astfel și în ceea ce privește începutul și în ceea ce privește sfârșitul. Aceasta a lămurit-o și Pavel, zicând: „Neavând nici început al zilelor, nici sfârșit al vieții"[126], arătând că este fără început și fără sfârșit. Nu este hotar nici într-o parte, nici într-alta, pentru că nici sfârșit nu există aici, nici început acolo.

3. Cum ar putea El să fie viața dacă a existat o vreme când nu era[127]? Pentru că toți mărturisim că viața este pururea, fără început și fără sfârșit, dacă este viață cu adevărat, ceea ce sigur că El este. Dacă există o vreme când nu este, cum ar putea fi viața altora această viață care cândva nu este?

Dar tu zici: atunci cum de a stabilit Ioan un început zicând: „La început era"? Ia spune-mi: ai luat seama la cuvintele „la început" și „era", și nu te-ai gândit la „Cuvântul era"? Cum? Atunci când prorocul spune despre Tatăl: „Din veac și până în veac ești Tu"[128], oare spune așa pentru a-I pune hotare? Nicidecum, ci vrea să arate veșnicia. Așa să înțelegi și aici. Pentru că [nici Ioan] nu a spus așa pentru a pune hotare. Nu a spus: „A avut un început", ci: „La început era", făcându-te să înțelegi prin cuvântul „era" că Fiul este fără de început[129].

Însă, iată – spui tu – despre Tatăl se vorbește prin adăugarea articolului, iar despre Fiul nu. Dar, când apostolul spune: „A marelui Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos"[130] și: „[Hristos,] Cel care este peste toate Dumnezeu"[131], iată că în aceste locuri L-a pomenit pe Fiul fără articol. Dar face aceasta și cu referire la Tatăl. În *Epistola către filipeni* zice așa: „Care, Dumnezeu după înfățișare, nu a socotit o răpire a fi întocmai cu Dumnezeu"[132]. Iar către

[126] *Evrei* 7, 3.
[127] Dacă și Tatăl și Fiul au un început. Principala afirmație ariană era aceea că „a fost un timp când Fiul nu era"; de aceea Sfântul Ioan, ca și alți Părinți ai vremii, insistă asupra lipsei oricărui interval temporal în cadrul Sfintei Treimi.
[128] *Psalmul* 89, 2.
[129] S-a discutat mult despre semnificația termenului ἀρχή în acest context. Interpretarea Fericitului Augustin din *Confesiuni* rămâne cea mai plauzibilă: „început" are aici sensul de început al timpului și al spațiului; așadar, Logosul există la Tatăl, născându-Se din Tatăl, dinainte de crearea universului. Speculațiile iudaice din ultimele secole dinainte de Hristos vorbeau deja de un Logos preexistent ori de o Sofia (identificată uneori cu Torah) preexistentă, personalizată, prin care Dumnezeu cel absolut transcendent a creat lumea.
[130] *Tit* 2, 13.
[131] *Romani* 9, 5.
[132] *Filipeni* 2, 6.

romani zice: „Har vouă și pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, și de la Domnul Iisus Hristos!”[133]

De altfel, era de prisos să pună și aici articolul, de vreme ce îl folosise deja mai înainte în repetate rânduri. Și despre Tatăl spune: „Duh este Dumnezeu”[134], dar nu negăm faptul că Dumnezeu este netrupesc din cauză că nu a fost adăugat articolul la cuvântul „Duh”. Așa și aici: dacă nu folosește articolul când vorbește despre Fiul, nu înseamnă că Fiul este în mai mică măsură Dumnezeu. De ce? Pentru că, spunând „Dumnezeu” și apoi iar „Dumnezeu”, nu arată vreo diferență în ceea ce privește dumnezeirea, ci dimpotrivă. A spus mai întâi: „Și Cuvântul era Dumnezeu”[135], ca să nu creadă cineva că dumnezeirea Fiului este mai mică [decât a Tatălui], iar apoi imediat adaugă însușirile cunoscute ale adevăratei dumnezeiri, adică veșnicia (căci zice: „Acesta era întru început la Dumnezeu”[136]) și puterea creatoare („Toate prin El s-au făcut și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut”[137]). Despre această putere, mai cu seamă, și Tatăl spune pretutindeni prin proroci că este o însușire cunoscută a ființei Lui. Prorocii oferă în repetate rânduri această mărturie, nu pur și simplu, ci și pentru a lupta împotriva cinstirii idolilor. Căci zice: „Dumnezeii care n-au făcut cerul și pământul vor pieri”[138]. Și iar: „Eu cu mâna Mea am întins cerul”[139]. Pretutindeni folosește această mărturie, arătând-o ca pe un semn vădit al dumnezeirii.

Acest evanghelist însă nu s-a mulțumit cu aceste cuvinte, ci L-a numit și „viață” și „lumină”. Așadar, dacă mereu era împreună cu Tatăl, dacă El a creat toate, dacă El a adus toate la ființă și le-a alcătuit (căci aceasta se înțelege prin „viață”), dacă pe toate le luminează, cine poate fi atât de lipsit de minte încât să spună că prin aceste cuvinte evanghelistul a încercat să arate că dumnezeirea Lui

[133] *Romani* 1, 7.

[134] *Ioan* 4, 24.

[135] Dumnezeu (Θεός) nu are, în context, articol hotărât, deci este nume predicativ și aceasta este traducerea corectă, precum și intenția evanghelistului, aceea de a demonstra că Logosul este Dumnezeu, nu că Dumnezeu este Logos (*cf.* Sfântul Ilarie de Pictavium, *Despre Sfânta Treime*, 2, 15). De remarcat că Sfântul Ioan evanghelistul face un pas decisiv în comparație cu speculațiile ebraice despre Sofia divină (*cf. Pildele* 8), care nu cunoșteau nicio formă de egalitate sau afinitate între ființa divină și Sofia.

[136] *Ioan* 1, 2.

[137] *Ioan* 1, 3.

[138] *Ieremia* 10, 11.

[139] *Isaia* 44, 24.

este mai mică, cuvinte prin care, de fapt, poate fi dovedit că El este egal și întocmai cu Tatăl?

Deci să nu confundăm creația cu Creatorul, ca să nu auzim și noi: „Au cinstit făptura în locul Făcătorului”[140]. Dar ei ar putea zice că s-a spus aceasta și despre ceruri. Da, dar atunci când vorbește despre ceruri spune răspicat că nu trebuie să ne închinăm făpturii, pentru că acesta este un obicei păgânesc.

4. Deci să nu luăm asupra noastră acest blestem. Pentru aceasta a venit Fiul lui Dumnezeu [în lume]: ca să ne izbăvească de această slujire idolească. De aceea a luat înfățișare de rob: ca să ne elibereze din robia aceasta. De aceea a fost scuipat, de aceea a fost pălmuit, de aceea a răbdat moartea cea mai de ocară. Deci să nu facem zadarnice toate acestea, să nu ne întoarcem la păgânătatea de dinainte, ba chiar la una și mai gravă. Căci nu sunt același lucru, în ceea ce ne privește, a aduce închinare creației și a-L coborî pe Creatorul Însuși până la starea umilă a creaturii. Pentru că El rămâne așa cum este. Căci zice: „Tu Același ești și anii Tăi nu se vor împuțina”[141].

Să-L slăvim, dar, așa cum am învățat de la părinții noștri! Să-L slăvim și prin credință și prin fapte! Pentru că învățăturile drepte nu aduc niciun folos mântuirii noastre câtă vreme viața ne este stricată. Deci să ne rânduim viața după voia lui Dumnezeu, alungând de la noi orice lucru de rușine, nedreptatea și lăcomia, ca unii care suntem pribegi, călători și străini de cele de aici. Dacă cineva are multe bunuri și averi, să se folosească de ele ca un pribeag care peste puțină vreme va fi lipsit de ele, fie că vrea, fie că nu.

Dacă cineva este nedreptățit de vreun altul, să nu țină mânie pentru totdeauna și nici măcar pentru o vreme. Pentru că apostolul nu ne-a îngăduit să ținem mânia mai mult de o zi, căci zice: „Soarele să nu apună peste mânia voastră”[142]. Și pe bună dreptate, căci este de dorit ca nici măcar în acest scurt răstimp să nu se întâmple vreun lucru de ocară. Dacă ne apucă noaptea, cele petrecute devin și mai cumplite, pentru că un foc uriaș se aprinde înlăuntrul nostru din amintirea acelora și, fiind noi fără lucru, le judecăm și mai amarnic. [Apostolul] ne îndeamnă ca, mai înainte de a ne cuprinde această odihnă pierzătoare aprinzând focul ei prea aprig, să i-o

[140] *Romani* 1, 25.
[141] *Psalmul* 101, 28.
[142] *Efeseni* 4, 26.

luăm înainte și să stingem răul. Căci iute este patima mâniei și mai aprigă decât orice foc. De aceea trebuie să prevenim această flacără foarte degrabă și să nu îngăduim să se înalțe. Altfel această boală va deveni pricină a multor rele. Într-adevăr, a distrus case întregi, a destrămat legături vechi și a stârnit în scurtă vreme tragedii de neîndreptat. Căci zice: „Revărsarea mâniei lui cădere îi este"[143]. Deci să nu lăsăm fără frâu această fiară, ci să-i punem în orice împrejurare acea zăbală puternică, adică frica de judecata ce va să fie. Când te mâhnește vreun prieten sau te irită cineva dintre casnicii tăi, gândește-te la păcatele ce ai făcut împotriva lui Dumnezeu, gândește-te că, dacă îl îngădui pe cel care te-a mâniat, faci ca judecata aceea să fie mai blândă asupra ta. Căci zice: „Iertați, și vi se va ierta!"[144] Astfel patima va fugi numaidecât.

Gândește-te apoi la clipele când, fiind stârnit spre mânie, te-ai stăpânit, precum și la cele în care ai fost biruit de patimă. Compară cele două împrejurări și vei avea mult de învățat. Spune-mi, dar: când ai fost mulțumit de tine? Când ai fost biruit sau când te-ai stăpânit? Oare nu ne învinuim și ne rușinăm mult atunci când ne mâniem, chiar dacă nimeni nu ne mustră, și mult ne căim și pentru vorbe și pentru fapte? Iar când biruim [patima], oare nu ne semețim și ne mândrim, ca unii care am învins? Biruință asupra mâniei nu înseamnă a ne răzbuna (pentru că aceasta este cea mai mare înfrângere), ci a răbda cu blândețe relele pe care le pătimim sau le auzim. Aceasta înseamnă a fi mai presus: nu a face rău, ci a răbda când ni se face rău. Așadar, atunci când te mânii, nu spune: „Am să i-o întorc eu într-un fel sau altul, o să mă răzbun cumva". Nici nu te lua după cei care te îndeamnă să biruiești, nici nu le spune: „Nu suport să-și bată joc de mine cutare și să plece așa". De fapt, doar atunci te vei face de batjocură, când te vei răzbuna. Iar dacă vor fi unii care te vor lua în râs, vor face aceasta ca unii fără de minte. Dar tu nu căuta acea biruință care îți aduce cinste din partea celor fără de minte, ci să-ți fie de ajuns cinstea de la cei înțelepți. Dar de ce să-ți pun înainte un auditoriu neînsemnat și umil, alcătuit din oameni? Privește direct către Dumnezeu și Acela te va lăuda! Cel care este admirat de El nu are trebuință să caute cinste de la oameni. Aceasta din urmă pricinuiește adesea lingușiri din partea unora și dușmănie din partea altora și nu aduce niciun folos. Dar

[143] *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 1, 21.

[144] *Luca* 6, 37.

prețuirea care vine din partea lui Dumnezeu este lipsită de această nestatornicie și aduce câștig celui care este admirat. Așadar, lauda aceasta să o căutăm!

5. Vrei să înțelegi ce rău lucru este mânia? Privește-i pe cei care se ceartă în piața publică. În tine însuți nu vei putea vedea lesne urâțenia ei câtă vreme ai mintea întunecată și îmbătată, dar, când te vei curăți de patimă, atunci privește cele ale tale în alții, pentru că atunci judecata ta nu mai este strâmbă. Uită-te la mulțimea care se vânzolește, la oamenii care se mânie schimonosindu-se ca niște nebuni!

Atunci când mânia, aprinzându-se în piept, se răzvrătește și se sălbăticește, din gură ies flăcări, ochii aruncă foc, fața se aprinde, mâinile se agită fără rost, picioarele zvâcnesc în chip caraghios și îi lovesc pe cei care se împotrivesc. Prin acestea toate se arată ca unii ieșiți din minți și nu se deosebesc cu nimic de cei nebuni, ba nici chiar de catârii sălbatici care lovesc cu copitele și mușcă. Cu adevărat omul mânios este tare urât!

Apoi, după aceste lucruri vrednice de tot râsul, ei pleacă acasă și, după ce își vin în sine, au și mai multă tulburare și teamă, pentru că se gândesc cine oare era de față când erau ei furioși? Precum aceia care au mințile pierdute și nu știu cine este în preajma lor, așa și aceștia, atunci când se liniștesc, se întreabă: „Oare cei care m-au văzut erau prieteni, sau potrivnici și dușmani?” Și se tem în aceeași măsură în amândouă situațiile: dacă erau prieteni, se tem că îi vor mustra și le vor pricinui și mai multă rușine, iar dacă erau dușmani, se tem iarăși pentru că se vor bucura de răul lor. Iar dacă s-a întâmplat să se și rănească unii pe alții, se vor teme și mai mult, ca nu cumva cel care a avut de pătimit să îndure ceva mai grav: să facă o febră care să-i pricinuiască moartea sau o inflamație greu de tămăduit care să-l pună în mare primejdie. Atunci își zic: „La ce mi-a trebuit mie luptă? La ce mi-au trebuit jigniri și certuri? Piară toate acestea!” Și blestemă toate acele lucruri trecătoare care i-au făcut să înceapă cearta. Iar aceia care sunt și mai neghiobi dau vine pe diavoli și pe ceasul rău. Dar nu e vorba de ceasul rău, pentru că nu există niciodată un ceas rău. Nici nu este vreun demon rău vinovat pentru acestea, ci răutatea celor care au fost cuprinși de patimă. Ei sunt cei care atrag asupra lor diavolii și toate cele rele.

Dar, zici tu, inima se înfierbântă și este mușcată de insulte. Știu; tocmai de aceea îi admir pe cei care reușesc să stăpânească

această fiară cumplită. Pentru că, de vrem, este cu putință să alungăm patima. De ce atunci când ne insultă stăpânii noștri nu pătimim acestea? Nu-i așa că frica se opune patimii așa încât, înspăimântându-ne, nu mai putem nici măcar să începem a ne mânia? De ce slujitorii noștri, deși îi jignim de mii de ori, rabdă toate în tăcere? Nu pentru că și ei au asupra lor aceeași legătură? Tu însă nu te gândi doar la frica de Dumnezeu, ci gândește-te chiar că Dumnezeu Însuși este Cel care te insultă și îți poruncește să taci. Așa vei răbda toate cu pace. Zi celui care te supără: „Ce am eu cu tine? Altul este care îmi ține legate mâinile și limba". Aceste cuvinte vor fi și pentru tine și pentru acela pricină de înțelepciune. Adesea, de dragul oamenilor, răbdăm chiar și cele anevoie de îndurat și le spunem celor care ne-au jignit: „Cutare m-a jignit, nu tu". Iar față de Dumnezeu nici măcar această evlavie să nu o arătăm? Ce iertare vom avea? Să-i spunem sufletului nostru: „Dumnezeu, Cel care ne ține mâinile [legate], ne încearcă răbdarea acum. Să nu ne răzvrătim, să nu-I aducem lui Dumnezeu mai puțină cinste decât oamenilor!"

V-ați cutremurat de cuvintele acestea? Aș vrea să vă cutremurați nu numai de vorbe, ci și de fapte. Pentru că Dumnezeu ne-a poruncit nu numai să răbdăm atunci când suntem pălmuiți, ci chiar să ne dăm pe noi înșine la și mai rele pătimiri[145]. Noi însă ne împotrivim cu atâta tărie, încât nu numai că nu ne dăm pe noi înșine la rele pătimiri, dar ne și răzbunăm și adesea chiar noi suntem cei care punem început nedreptății; iar dacă nu le răsplătim acelora în același fel, ni se pare că le suntem mai prejos. Rău lucru este să credem că am biruit atunci când, de fapt, suntem pe deplin înfrânți, iar atunci când zăcem doborâți la pământ, după ce am primit mii de răni de la diavol, să credem că îl stăpânim.

Rogu-te, hai să înțelegem care este adevărata biruință și pe aceasta să o căutăm! A pătimi cele rele – aceasta înseamnă a te încununa. Deci, dacă voim și noi să fim numiți biruitori de către Domnul, nu legea întrecerilor trupești, ci legea de la Domnul să o păzim în aceste lupte și să îndurăm toate cu îndelungă răbdare.

Astfel îi vom birui pe cei care se luptă cu noi și vom dobândi și bunătățile de aici și cele făgăduite, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și împreună cu Care fie slava, stăpânirea și cinstea Tatălui și Sfântului Duh acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

---

[145] *Cf. Matei* 5, 39.

Omilia 5

„Toate prin El s-au făcut și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut." (*Ioan* 1, 3)

1. La începutul istorisirii scrise în Vechiul Testament, Moise ne vorbește despre cele ce cad sub simțuri și le enumeră pe larg. Zice: „La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul"[146]. Apoi adaugă că au fost făcute și lumina, al doilea cer, ființa aștrilor, toate soiurile de animale și toate celelalte – ca să nu ne abatem prea mult numindu-le pe fiecare în parte. Evanghelistul însă le rezumă pe toate, cuprinzând într-o singură frază cele [pomenite de Moise], precum și cele mai presus de ele. Și pe bună dreptate, pentru că acelea erau cunoscute ascultătorilor. De aceea s-a grăbit să treacă la un subiect mai înalt, vorbind nu despre cele create, ci despre Creatorul Care le-a făcut pe toate.

Într-adevăr, Moise s-a aplecat asupra acelei părți mai neînsemnate a creației, pentru că nu ne-a vorbit nimic despre Puterile nevăzute. Ioan însă, care se grăbea să se ridice până la Creator, pe bună dreptate a trecut repede peste toate acelea – și cele [văzute], dar și cele [nevăzute], despre care Moise nu a vorbit – și le-a cuprins într-o singură propoziție scurtă: „Toate prin El s-au făcut". Și, ca să nu crezi că acelea toate despre care pomenește sunt numai cele despre care a vorbit Moise, adaugă: „Fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut"[147].

---

[146] *Facerea* 1, 1.

[147] Critica textuală a Noului Testament întâmpină aici o problemă interesantă. Expresia „din ce s-a făcut" poate fi citită împreună cu versetul 3 sau cu începutul versetului 4 (împărțirea în versete a Scripturii e de origine medievală, iar manuscrisele Noului Testament sunt în *scriptio continua*, fără spații între cuvinte; totodată, nu existau spirite și accente, nici semne de punctuație, textul putând fi segmentat în mod divers de fiecare lector). Astfel, am avea două variante de traducere: „Fără El nimic nu a venit la existență din cele ce au venit la existență" și „fără El nimic nu a venit la existență; ceea ce a venit la existență a fost viața Sa". Prima variantă e atestată de Părinții greci și de manuscrisele târzii, a doua își află corespondențe în construcții semitice similare din *Manualul de disciplină* de la Qumran. Catarii medievali aveau o lectură particulară pentru a-și justifica dualismul ontologic: „Fără El a fost făcut nimicul".

Adică nimic dintre cele făcute – fie văzute, fie inteligibile – nu a fost adus la ființă fără puterea Fiului.

Nu vom pune punct propoziției după „nimic nu s-a făcut”, așa cum fac ereticii. Pentru că ei, vrând să spună că Duhul este creat, afirmă: „Ceea ce s-a făcut în El era viață”. Dar astfel propoziția devine de neînțeles. În primul rând, nu era acum momentul să se pomenească de Duhul. Iar dacă a vrut să facă aceasta, de ce a spus-o atât de confuz? De unde știi sigur că vorbește aici despre Duhul? Pe de altă parte, dacă citim așa, nu despre Duhul, ci despre Fiul Însuși vom afla că S-a făcut prin Sine Însuși. Dar fiți cu luare-aminte, ca să nu vă scape înțelesul celor spuse. Haideți, deocamdată, să citim în felul lor. Așa vom vedea mai limpede greșeala. „Ceea ce s-a făcut în El era viață.” Ei spun că aici „viață” înseamnă Duhul. Dar această „viață” este numită și „lumină”, căci adaugă: „Și viața era lumina oamenilor”[148]. Deci, după părerea lor, „lumina oamenilor” se referă aici la Duhul. Cum așa? Căci spune apoi: „Fost-a om trimis de la Dumnezeu, ca să mărturisească despre Lumină”[149]. Deci sunt siliți să afirme că și aici se vorbește despre Duhul. Pe Cel pe care L-a numit mai înainte „Cuvânt”, Îl numește apoi și „Dumnezeu” și „viață” și „Lumină”. Căci zice că Acest Cuvânt era viață, iar viața aceasta era lumină. Ei bine, dacă este Cuvântul viață, iar Acest Cuvânt Care este viață S-a făcut trup, atunci viața, Cuvântul adică, S-a făcut trup „și am văzut slava Lui, ca a Unuia-Născut[150]

[148] Origen (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 134) interpretează versetul în sensul că răul și întunericul din om nu sunt o calitate ontologică irevocabilă, citând pasajul paulin: „Altădată erați întuneric, iar acum sunteți lumină întru Domnul” (*Efeseni* 5, 8).

[149] *Ioan* 1, 6-7.

[150] Adjectivul μονογενής a fost transpus în românește prin „Unul-Născut”. Din nefericire, sintagma este excesiv de literală și, potrivit unui număr semnificativ de filologi și teologi, nu surprinde fidel sensul original. Adjectivul are înțelesul de „aparținând celui care este unic, singur, exclusiv, unic reprezentant al clasei sale”. Pentru a-l putea traduce „Unicul Născut” (sau „Unul-Născut”), ar trebui să avem în grecește: μονογεννητός. Însă citim: μονογενής, așadar avem un derivat al lui γένος. Prin urmare, o traducere corectă ar fi „unic, singurul de felul său”. Sub influența exegezei patristice, μονογενής a dobândit sensul lui μονογεννητός. Versiunile romano-catolică și greco-catolică păstrează termenul „Unul-Născut”, în timp ce altele se apropie de varianta discutată mai sus: *le Fils unique de Dieu* (franceză), *the only-begotten* (engleză), *Hijo único de Dios* (spaniolă), *eingeborenen Sohn* (germană). Cu acest sens este folosit în literatura greacă (*cf.* HESIOD, *Theogonia*, 426; PLATON, *Critias*, 113d). Μονογενής este prezent și în *Septuaginta* cu același înțeles: καὶ αὕτη μονογενὴς αὐτῷ ἀγαπητὴ καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ πλὴν αὐτῆς υἱὸς ἢ θυγάτηρ – „și ea era unica sa [fiică] iubită și nu mai avea un alt fiu sau fiică în afară de ea” (*Judecători* 11, 34). În Noul Testament, sensul acestui adjectiv este fie de „Hristos ca fiind unică persoană

din Tatăl”[151]. Dacă este așa cum spun ei și viața se referă aici la Duhul, iată ce greșeli mari decurg de aici: ar însemna că Duhul S-a întrupat, iar nu Fiul, și că Duhul este Fiu Unul-Născut. Chiar dacă nu recunosc acest lucru, cei care citesc așa vor ajunge iar la o concluzie cât se poate de greșită. Dacă ei sunt de acord că vorbește despre Fiul, dar nu pun punctul și nu citesc ca noi, atunci ei spun de fapt că Fiul S-a născut din Sine. Dacă este Cuvântul viața, iar „ceea ce S-a făcut în El era viața”, atunci, potrivit acestui mod de a citi, El S-a făcut în El și prin El.

Apoi, după ce a mai spus și alte lucruri, a adăugat: „Și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl”. Iată, dar, că după felul în care citesc ei Sfântul Duh este și Fiu Unul-Născut. Căci despre Fiul se vorbește în toată această expunere. Vedeți la ce rătăciri și greșeli se ajunge atunci când discursul se abate de la adevăr?

„Dar ce” – zic ei – „nu este Duhul lumină?” Ba da, este lumină, dar aici nu despre El este vorba. Și Dumnezeu este numit „duh”, adică netrupesc, dar aceasta nu înseamnă că peste tot unde se pomenește de duh este vorba despre Dumnezeu. Deci de ce te miri dacă spunem aceasta despre Tatăl? Nici despre Mângâietorul nu putem spune că acolo unde apare cuvântul „duh” este vorba totdeauna despre El. Deși este cunoscut mai ales sub acest nume, totuși cuvântul „duh” nu se referă întotdeauna la Mângâietorul. Și Hristos este numit „puterea lui Dumnezeu și înțelepciunea lui Dumnezeu”[152], dar nu peste tot unde apare „puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu” este vorba de Hristos. Tot așa și aici, chiar dacă Duhul dăruiește lumina, totuși acum nu despre El vorbește evanghelistul.

Dar, și atunci când vom înlătura aceste idei greșite, ei tot se vor strădui în tot chipul să stea împotriva adevărului și, păstrând același

divino-umană, ca Fiu al lui Dumnezeu și depășind orice alte ființe umane apoteozate”, fie de „singurul Dumnezeu născut, singurul Fiu al lui Dumnezeu, lipsit de frați” (*cf. 1 Ioan* 4, 9). În latina creștină a fost echivalat cu *unicus* și *unigenitus*. Iisus Hristos este, așadar, „Unicul” Fiu al lui Dumnezeu, excluzându-se astfel doctrinele politeiste păgâne (diverșii fii ai zeilor), ca și doctrinele eretice adopțianiste despre înfiere, potrivit cărora Iisus a fost un simplu om „înfiat” de Dumnezeu sau o persoană excepțională peste care S-a pogorât Duhul Sfânt. Sfântul Chiril al Alexandriei va combate aceste doctrine, accentuând faptul că Duhul nu doar rămâne în Hristos, ci că Îi este propriu și ființial Fiului (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 1). Luând în considerare echivalentele ebraice pe care le tălmăcește, μονογενής poate fi tradus și prin: „preaiubit, favorit, preferat”.

[151] *Ioan* 1, 14.

[152] *1 Corinteni* 1, 24.

fel de a citi, vor spune: „«Ceea ce s-a făcut în El era viață»" înseamnă: «Ceea ce s-a făcut era viață»". Cum așa? Și pedepsele sodomitenilor și potopul și gheena și multe altele de acest fel? „Dar noi vorbim despre creație", zic ei. Dar și acelea, fără îndoială, sunt creații. Dar, ca să vădim și mai bine greșeala lor, să-i întrebăm: „Spune-mi: lemnul este viață? Piatra este viață? Acestea neînsuflețite care nu se pot mișca? Sau omul este cu totul viață?" Cine ar putea afirma așa ceva? Pentru că omul nu are viață în sine, ci a primit viață.

2. Iată că și aici este vorba despre o greșeală. În același fel vom urmări și discursul acesta, ca să înțelegem și aici nechibzuința lor. Pentru că, orice ar spune ei, tot nu se potrivește cu Duhul. Când au rămas fără argumentele acelea, au atribuit oamenilor însușirile pe care le credeau vrednice de Duhul.

Dar fie, hai să cercetăm și acest mod de a citi! Acum spun despre creație că este viață. Atunci este și lumină și despre ea a venit să mărturisească Ioan. Atunci de ce nu este și el lumină? Pentru că zice: „Nu era el Lumina"[153]. Totuși făcea și el parte din creație; atunci cum de nu este și el lumină? Cum spune: „În lume era și lumea prin El s-a făcut"? Adică era creația în creație și creația prin creație s-a făcut? Atunci cum spune că „lumea nu L-a cunoscut"? Creația nu a cunoscut creația? „Și celor câți L-au primit le-a dat putere să se facă fii[154] ai lui Dumnezeu."[155]

Dar ajunge cât am râs. Vă las pe voi să cercetați mai târziu absurditatea acestor cuvinte, ca să nu pară cuiva că am ales a vorbi despre acestea doar pentru a stârni râsul și să pierdem timpul fără rost. Dacă aceste cuvinte nu vorbesc nici despre Duhul (și nu vorbesc, după cum s-a demonstrat), nici despre creație, iar ei tot susțin același mod de a citi, atunci va urma acea concluzie, mai greșită decât toate, pe care am pomenit-o și mai înainte: faptul că Fiul S-a născut prin Sine. Dacă Fiul este Lumina cea adevărată, iar această Lumină era viață, și viața s-a făcut în El, atunci, potrivit cu modul lor de a citi, urmează în mod necesar această concluzie.

Deci, lăsând acestea la o parte, să urmărim citirea și interpretarea cea după lege. Care este aceasta? A încheia propoziția după „din

[153] *Ioan* 1, 8. Ioan este făclia, iar Hristos lumina făcliei (*cf.* Fericitul Augustin, *Predica* 289, 4).

[154] În textul grecesc: „Copii ai lui Dumnezeu".

[155] *Ioan* 1, 12.

ce s-a făcut" și a începe următoarea propoziție cu „în El era viața"[156]. Deci așa spune: „Fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut". Orice a fost făcut dintre cele ce sunt nu s-a făcut fără El[157].

Iată cum, prin această mică adăugire, au fost îndreptate toate greșelile ascunse. Pentru că, adăugând „din ce s-a făcut" după „fără El nimic nu s-a făcut", a inclus cele nemateriale, dar L-a exclus pe Duhul. De vreme ce a spus: „Toate prin El s-au făcut și fără El nimic nu s-a făcut", era nevoie de acea adăugire, ca să nu zică cineva: „Dacă toate s-au făcut prin El, atunci și Duhul s-a făcut". [Sfântul Ioan] zice: eu am zis că ceea ce este făcut prin El este făcut, fie că este nevăzut sau netrupesc sau este în ceruri. De aceea nu am spus doar „toate", ci „dacă ceva a fost făcut", adică cele create. Dar Duhul nu este creat.

Ai văzut ce învățătură exactă? A pomenit de crearea celor sensibile, despre care a vorbit Moise mai înainte, iar apoi, pornind de aici, s-a ridicat către cele mai înalte, adică cele netrupești și nevăzute, excluzând din toată creația pe Duhul Sfânt. Aceasta a spus-o și Pavel, fiind insuflat de același har: „Pentru că întru El au fost făcute toate"[158]. Iată și aici aceeași exactitate, pentru că sufletul lui era mișcat de Același Duh. Ca să nu fie unii care să excludă din creația lui Dumnezeu ceva din cele făcute din pricină că sunt nevăzute și, pe de altă parte, ca să nu-L amestece pe Mângâietorul cu acestea, trece și el peste cele simțite, care sunt cunoscute tuturor, și enumeră cele din cer, zicând: „Fie Tronuri, fie Domnii, fie Începătorii, fie Stăpânii"[159]. Pentru că „fie", așezat înaintea fiecărui cuvânt, nu arată altceva decât că „toate prin El s-au făcut și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut".

Iar de crezi că folosirea cuvântului „prin" arată inferioritate, ascultă-l pe cel care spune: „Dintru început Tu, Doamne, pământul

---

[156] Origen conclude: viața autentică există numai prin Hristos (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 128). Fericitul Augustin remarcă faptul că tot ce are viață subzistă numai prin Hristos (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 16).

[157] Fiul nu poate fi o creatură cum afirmau arienii, fiindcă textul evanghelic stabilește cu claritate distincția între Logosul necreat și cele create prin intermediul Lui (*cf.* TEODOR DE MOPSUESTIA, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 1, 2-3). Cu toate acestea, Logosul nu este un simplu intermediar al creației, ci Însuși Dumnezeul Creator prin însăși natura Sa (*cf.* SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 5). Origen deja spusese aceasta: toate lucrurile au fost create nu doar *prin* Fiul, ci *de către* Fiul (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 91-92).

[158] *Coloseni* 1, 16.

[159] *Coloseni* 1, 16.

l-ai întemeiat și lucrul mâinilor Tale sunt cerurile”[160]. Ceea ce se spune despre Tatăl ca Făcător spune și despre Fiul, și nu ar fi zis aceasta dacă ar fi crezut că nu este și Fiul Făcător, ci inferior altuia. Dacă aici se spune „prin El”, motivul este acela ca să nu creadă cineva că Fiul ar fi nenăscut.

Cât despre faptul că, în privința puterii creatoare, nu este cu nimic mai prejos decât Tatăl, ascultă ce spune El Însuși: „După cum Tatăl îi înviază pe cei morți și le dă viață, tot așa și Fiul dă viață celor cărora voiește”[161]. Deci, dacă și în Vechiul Testament se spune: „Dintru început Tu, Doamne, pământul l-ai întemeiat”, este limpede că [Fiul] are putere creatoare. Iar dacă vei spune că despre Tatăl a zis prorocul acestea, dar Pavel a atribuit Fiului cele spuse despre Tatăl, chiar și așa vom ajunge la aceeași concluzie. Căci Pavel nu ar fi stabilit că aceste cuvinte se cuvin și Fiului dacă nu era convins pe deplin că vrednicia Fiului era de o cinste cu cea a Tatălui. Și ar fi fost cea mai de pe urmă îndrăzneală ca cele cuvenite firii celei fără de asemănare să le fi atribut unei firi inferioare și mai prejos decât Acela.

3. Dar Fiul nu este inferior, nici mai prejos de ființa Tatălui. De aceea Pavel a spus cu încredințare despre El nu numai acestea, ci și altele asemenea. Pentru că expresia „de la care”, pe care tu o consideri potrivită numai Tatălui, o folosește cu privire la Fiul când zice așa: „[Capul] de la care trupul tot – prin încheieturi și legături îndestulându-se și întocmindu-se – sporește în creșterea lui Dumnezeu”[162]. Și nu se mulțumește doar cu aceasta, ci în alt loc atribuie Tatălui expresia „prin Care”, despre care spuneți voi că arată inferioritate. În acest fel închide gurile voastre, căci zice: „Credincios este Dumnezeu, prin Care ați fost chemați la împărtășirea cu Fiul Său”[163]. Și iar: „După voia Lui”[164]. Și în alt loc: „Pentru că de la El și prin El și întru El sunt toate”[165].

De altfel, expresia „din Care” nu este folosită numai pentru Fiul, ci și pentru Duhul. Pentru că îngerul i-a spus lui Iosif: „Nu te

[160] *Psalmul* 101, 26.
[161] *Ioan* 5, 21.
[162] *Coloseni* 2, 19.
[163] *1 Corinteni* 1, 9.
[164] *Efeseni* 1, 1.
[165] *Romani* 11, 36.

teme a lua pe Maria, femeia ta, fiindcă ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt!"[166] De asemenea, expresia „în care" este proprie Duhului, dar prorocul nu socotește că ar fi nepotrivit să I-o atribuie și lui Dumnezeu, căci zice: „În Dumnezeu vom face putere"[167]. Iar Pavel zice: „Cerând să am cumva, prin voința Lui, bun prilej ca să vin la voi"[168]. Folosește această expresie și pentru Hristos, zicând: „În Hristos Iisus"[169]. Adesea și mai peste tot putem găsi aceste cuvinte folosite pentru una sau alta [dintre cele trei Persoane], ceea ce nu s-ar întâmpla dacă nu ar fi de aceeași ființă.

Dar, ca să nu crezi acum că propoziția: „Toate prin El s-au făcut"[170] se referă la minuni (căci ceilalți evangheliști au vorbit despre ele), adaugă acestea: „În lume era și lumea prin El s-a făcut", dar nu și Duhul Sfânt, căci Acesta nu este dintre cele făcute[171], ci dintre cele mai presus de toată făptura.

Dar să luăm aminte la cele ce urmează. Atunci când Ioan vorbește despre creație zicând: „Toate prin El s-au făcut și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut", adaugă și o afirmație despre pronie: „În El era viață". Dintr-un izvor care dă naștere adâncurilor mării, oricâtă apă ai lua, nu se împuținează. Tot așa energia creatoare a Celui Unul-Născut nu se micșorează nicidecum, oricâte ai crede că s-au alcătuit și s-au făcut prin ea. Dar, ca să folosesc un exemplu mai potrivit, voi vorbi despre lumină, despre care și Ioan a pomenit adăugând imediat după aceea: „Și viața era lumina". Așa cum lumina nu își micșorează nicidecum strălucirea, oricât de mulți ar fi cei pe care îi luminează, tot așa Dumnezeu, și mai înainte și după creație, rămâne neștirbit, nemicșorat în vreun fel, neslăbit de mulțimea celor create. Chiar de ar fi fost nevoie să se facă mii de lumi de acest fel, chiar de ar fi fost fără număr, El rămâne suficient tuturor, nu numai pentru a le aduce la ființă, ci și pentru

[166] *Matei* 1, 20.
[167] *Psalmul* 59, 13.
[168] *Romani* 1, 10.
[169] *Efeseni* 3, 11.
[170] Creația lumii prin cuvântul divin este întâlnită în cosmologia vechilor orientali. Filon de Alexandria, ca și alți platoniști târzii, va considera că universul este creat de Dumnezeu prin intermediul Cuvântului (Logosului) Său, dar nu dintr-o materie preexistentă, cum afirmau filosofii greci, ci *ex nihilo* (*Despre crearea lumii*, 20, 6). Mai mult, din această cauză, afirmă Filon, lumea este o oglindire, o copie a imaginii Sale divine, de vreme ce are pecetea sa arhetipală imprimată în toate (*Despre crearea lumii*, 16, 26).
[171] O argumentație similară regăsim la Fericitul Ieronim în *Omilia* 87.

a le menține după creație. Pentru că numele „viață” nu arată numai lucrarea creatoare, ci și pronia care face să rămână cele create.

De asemenea, ne pune înainte și învățătura despre înviere și începe să ne binevestească această minune. Pentru că, atunci când Viața a venit la noi, s-a destrămat puterea morții, și când Lumina a strălucit peste noi, s-a risipit întunericul. Viața rămâne pururea în noi și moartea nu o poate birui. Astfel, ceea ce se spune despre Tatăl, se poate spune pe drept cuvânt și despre Lumină: „În El trăim și ne mișcăm și suntem”[172]. Aceasta a arătat-o și Pavel, zicând: „Pentru că întru El au fost făcute toate și toate întru El sunt alcătuite”[173]. De aceea este numit și „rădăcină”[174] și „temelie”[175].

Dar, când auzi că „în El era viață”, să nu te gândești că El este compus, pentru că și despre Tatăl spune mai departe: „Precum Tatăl are viață în Sine, așa I-a dat și Fiului să aibă viață [în Sine]”[176]. Așa cum despre Tatăl nu ai putea spune din această pricină că este compus, tot așa nici despre Fiul. În alt loc spune: „Dumnezeu este lumină”[177]. Și iar: „Locuiește întru lumină neapropiată”[178]. Toate acestea s-au spus nu ca să ne gândim la o alcătuire compusă, ci ca să fim conduși treptat până la înălțimea dogmelor. De vreme ce unul din mulțime n-ar putea lesne înțelege cum este viața Lui ipostatică în sine, a spus mai întâi ceva mai simplu, pentru ca apoi, după ce am primit o învățătură pregătitoare, să ne ducă spre cele mai înalte. Cel care a zis: „I-a dat să aibă viață”, același a spus și: „Eu sunt viața”[179] și „Eu sunt lumina”[180].

Dar spune-mi: ce fel de lumină este aceasta? Nu este lumină ce cade sub simțuri, ci inteligibilă, lumină care luminează sufletul însuși. De vreme ce Hristos avea să spună: „Nimeni nu poate veni la Mine dacă nu-l va atrage Tatăl”[181], evanghelistul a spus aici de mai înainte că El este Cel care luminează. A făcut aceasta pentru ca, atunci când vei auzi ceva de acest fel despre Tatăl, să nu spui că este

---

[172] *Faptele* 17, 28.
[173] *Coloseni* 1, 16-17.
[174] *Romani* 15, 12.
[175] *1 Corinteni* 3, 11.
[176] *Ioan* 5, 26.
[177] *1 Ioan* 1, 5.
[178] *1 Timotei* 6, 16.
[179] *Ioan* 14, 6.
[180] *Ioan* 8, 12.
[181] *Ioan* 6, 44.

o însușire care aparține numai Tatălui, ci și Fiului. Căci zice: „Toate câte are Tatăl ale Mele sunt”[182].

Deci mai întâi ne-a învățat despre creație, iar apoi vorbește și despre bunurile sufletești pe care El, venind la noi, ni le-a dăruit. Evanghelistul a pomenit acestea în chip tainic printr-o singură propoziție, zicând: „Și viața era lumina oamenilor”[183]. Nu a zis: „Era lumina iudeilor”, ci: „A oamenilor”, cuprinzându-i pe toți. Căci nu numai iudeii, ci și păgânii au venit la cunoașterea aceasta, și această lumină este comună tuturor. Dar de ce nu i-a pomenit și pe îngeri, ci a zis: „A oamenilor”? Pentru că aici se vorbește despre firea omenească și către oameni a venit El ca să vestească cele bune.

„Și lumina luminează în întuneric.”[184] Întunericul se referă aici la moarte și la rătăcire. Căci lumina simțită nu luminează în întuneric, ci doar în lipsa lui. Dar propovăduirea a strălucit în mijlocul rătăcirii care stăpânea și a risipit-o. Aflându-Se El Însuși în moarte, a biruit-o în acest fel, pentru ca și pe cei care erau deja ținuți de ea să-i ridice. Deci nici moartea nu L-a biruit, nici înșelăciunea, ci strălucește pretutindeni și luminează cu puterea Sa. De aceea spune: „Și întunericul nu a cuprins-o”[185]. Căci este de nebiruit și nu dorește să se sălășluiască în sufletele care nu vor să fie luminate.

4. Iar dacă nu i-a cuprins pe toți, să nu te tulburi de aceasta, pentru că nu cu sila și cu forța, ci potrivit cu voința și convingerea noastră ne călăuzește Dumnezeu. Deci să nu-i închizi ușa acestei lumini și de multă desfătare te vei bucura. Această lumină vine prin credință și, odată ce a venit, îl luminează din belșug pe cel care o primește. Dacă îi vei oferi o viață curată, va rămâne pururea să se sălășluiască înlăuntrul tău. Căci zice: „Cel care Mă iubește va păzi poruncile Mele și vom veni la el Eu și Tatăl și ne vom face lăcaș

[182] *Ioan* 16, 15.
[183] *Ioan* 1, 4.
[184] *Ioan* 1, 5. Antiteza lumină-întuneric este specifică nu doar zoroastrismului, gnosticismului, maniheismului, ci și unor texte iudaice ale vremii, în special literatura de la Qumran (*cf.* doctrina celor două căi, specifică moralei iudaice în general, lupta dintre fiii întunericului și fiii luminii). În mentalitatea iudaică și nu numai, viața era asociată cu lumina și virtutea, iar întunericul cu moartea și păcatul.
[185] *Ioan* 1, 5.

la el"[186]. După cum cel care nu deschide ochii nu se poate bucura așa cum trebuie de razele soarelui, nici de această strălucire nu se poate împărtăși pe deplin cel care nu deschide larg ochii sufletului și nu privește cu luare-aminte în orice împrejurare. Și cum se petrece aceasta? [Se întâmplă] atunci când ne curățim sufletul de toate patimile. Căci păcatul este întuneric, și chiar unul adânc, ceea ce se vede limpede din necunoașterea și uitarea pe care le aduce sufletului. „Că oricine face rele urăște lumina și nu vine la lumină"[187] și „cele ce se fac întru ascuns rușine este a le și grăi"[188].

După cum în întuneric nu putem deosebi un prieten de un dușman și nu distingem firea lucrurilor, tot așa se întâmplă și în păcat: cel care iubește lăcomia nu deosebește prietenii de vrăjmași, cel care pizmuiește îl vede chiar și pe cel mai apropiat ca pe un dușman, cel care uneltește, de asemenea, se războiește cu toți. Într-un cuvânt, tot cel care face păcatul nu se deosebește cu nimic de oamenii beți și nebuni, pentru că nu distinge firea lucrurilor. După cum noaptea le vedem pe toate la fel – și lemnul, și plumbul, și fierul, și argintul, și aurul, și piatra prețioasă –, pentru că nu este prezentă lumina care să le arate diferite, tot așa cel care duce o viață necurată nu cunoaște virtutea cumpătării și frumusețea înțelepciunii. În întuneric, așa cum am mai spus, chiar și pietre prețioase de s-ar afla, frumusețea lor nu se vede, nu din pricina firii lor, ci din pricina ignoranței celor care le privesc.

Și nu este acesta singurul rău de care avem parte dacă trăim în păcat, ci și faptul că suntem stăpâniți tot timpul de frică. Așa cum cei care umblă în vreme de noapte fără lună tremură chiar dacă nu este de față nimeni care să-i înspăimânte, tot așa și cei care lucrează păcatul sunt lipsiți de curaj chiar dacă nu se află nimeni care să-i mustre. Ei se tem de toate și au bănuieli pentru că îi mustră conștiința. Toate le sunt pline de teamă și de neliniște, pe toate le privesc cu îndoială, toate îi înspăimântă.

Să fugim, dar, de o astfel de viață plină de durere! După această durere urmează moartea, o moarte fără de moarte, căci osânda de acolo nu are sfârșit. Iar câtă vreme sunt aici, aceștia nu se deosebesc cu nimic de acei oameni fără minte care visează la lucruri ce

[186] *Ioan* 14, 23.
[187] *Ioan* 3, 20.
[188] *Efeseni* 5, 12.

nu există. Li se pare că sunt bogați, deși nu sunt, cred că trăiesc în desfătare, deși nu este așa, și nu își dau seama de rătăcirea în care se află până nu se izbăvesc de această nebunie, până nu se trezesc din somn. De aceea Pavel îi îndeamnă pe toți să fie treji și să privegheze[189], lucru pe care îl spune și Hristos[190]. Cel care este treaz și priveghează, chiar dacă este prins de păcat, degrabă îl alungă de la el. Dar cel care doarme și și-a ieșit din sine nici nu își dă seama că este stăpânit de păcat.

Deci să nu dormim, căci nu este vremea nopții, ci a zilei. „Să umblăm cuviincios, ca ziua"[191], căci nimic nu este mai necuviincios ca păcatul. Nu este atât de rău și de necuviincios a umbla gol, pe cât este a face păcate și fărădelegi. Cei care sunt goi nu au atâta vină, pentru că adesea fac aceasta din pricina sărăciei; cât despre cel care face păcatul, nimic nu este mai josnic și mai lipsit de cinste decât el.

Să ne gândim la cei care umblă prin tribunale din pricina nesațului și a lăcomiei lor. Cât de josnici se arată și vrednici de râs, fără de rușine, mincinoși și neobrăzați! Suntem atât de jalnici și vrednici de milă, încât nu am răbda să ne îmbrăcăm cu hainele pe dos și, dacă am vedea pe vreun altul astfel, l-am îndrepta, dar de faptul că umblăm toți cu susul în jos – și noi și cei din preajma noastră – nici nu ne dăm seama.

Spune-mi, dar, ce este mai josnic decât un bărbat care intră la o femeie desfrânată? Ce este mai vrednic de râs decât cel nestăpânit, decât cel care insultă sau pizmuiește? De ce nu ni se par acestea la fel de rușinoase precum faptul de a umbla dezbrăcat? Doar din pricina obișnuinței. Pentru că nimeni nu a umblat vreodată gol de bunăvoie, în vreme ce păcatele acelea le fac toți cu îndrăzneală și fără rușine. Dacă ar merge într-o ceată de îngeri, acolo unde niciodată nu s-a întâmplat ceva de acest fel, atunci ar vedea limpede cât sunt de vrednice de râs [aceste păcate]. Dar ce zic ceată de îngeri? Chiar și în palatele împărătești din lumea aceasta, de ar aduce cineva o desfrânată și ar cădea în păcat cu ea sau dacă s-ar îmbăta cineva de vin sau vreun alt lucru de rușine ar săvârși, ar fi aspru pedepsit. Dacă în palatele împărătești nu este îngăduită o asemenea

[189] *Cf. 1 Corinteni* 16, 13.
[190] *Cf. Marcu* 13, 37.
[191] *Romani* 13, 13.

îndrăzneală, cu atât mai mult vom fi supuși la cea mai grea osândă de vom îndrăzni să facem unele ca acestea înaintea Împăratului Care pretutindeni este și pe toate le vede.

De aceea, rogu-vă, să arătăm viață pașnică și curată, pentru că avem Împărat Care pururea privește toate faptele noastre! Să atragem asupra noastră razele acestei Lumini, ca să strălucească mereu cu îmbelșugare asupra noastră. Astfel ne vom bucura și de bunătățile de aici și de cele viitoare, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

Omilia 6

„Fost-a om trimis de Dumnezeu; numele lui era Ioan.” (*Ioan* 1, 6)

[Evanghelistul,] după ce în introducere ne-a vorbit pe scurt despre Dumnezeu-Cuvântul, merge mai departe, urmând calea și rânduiala sa, și ajunge acum la Ioan, propovăduitorul Cuvântului, cel de un nume cu el. Deci tu, când auzi că a fost trimis de Dumnezeu, să înțelegi că nimic omenesc nu există în cuvintele lui. Căci el nu grăiește cele ale sale, ci toate sunt ale Celui care l-a trimis. De aceea este numit și vestitor, căci virtutea unui vestitor este de a nu spune nimic de la sine. Iar cuvântul „a fost” nu arată aici trecutul verbului „a fi”, ci apostolatul său. De aceea spune: „Fost-a om trimis de Dumnezeu”, iar nu: „A fost trimis de Dumnezeu”.

Atunci cum de spun unii că propoziția: „Dumnezeu fiind după formă” nu arată egalitatea [Fiului] cu Tatăl, pentru că nu este adăugat articolul? Iată că nici aici nu este folosit niciun articol. Dar oare nu despre Tatăl vorbește? Ce-i vom răspunde prorocului care zice: „Iată, Eu trimit îngerul Meu înaintea feței Tale, care va pregăti calea Ta”[192]? Cuvintele „al Meu” și „a Ta” arată două Persoane.

„Acesta a venit spre mărturie, ca să mărturisească despre Lumină.”[193]

Poate că cineva va spune: „Ce este aceasta? Robul aduce mărturie pentru Stăpânul lui?” Dar oare nu te minunezi și nu te nedumirești și mai mult atunci când Îl vezi nu numai mărturisit de către rob, ci și venind la el și fiind botezat de el împreună cu iudeii? Nu trebuie să te tulburi sau să te neliniștești, ci să te minunezi de negrăita Lui bunătate. Dar, dacă va stărui cineva tulburându-se și nedumerindu-se, El îi va spune și acestuia ceea ce i-a

[192] *Maleahi* 3, 1; *Marcu* 1, 2.

[193] *Ioan* 1, 7.

zis lui Ioan: „Lasă acum, că așa se cuvine nouă să împlinim toată dreptatea”[194]. Și, dacă tot va rămâne tulburat, îi va spune cele ce le-a zis și iudeilor: „Nu iau de la om mărturie”[195]. Deci, dacă nu are trebuință de această mărturie, pentru ce a fost trimis Ioan de către Dumnezeu? Nu pentru că ar fi avut El nevoie de mărturie, căci aceasta este cea mai mare blasfemie. Dar de ce? Ioan evanghelistul însuși învață, zicând: „Pentru ca toți să creadă prin el”[196]. Însuși Hristos spune: „Nu de la om iau mărturia”. Și, ca să nu creadă cei fără de minte că Se contrazice pe Sine, pentru că acum spune: „Altul este care mărturisește despre Mine și știu că mărturia lui este adevărată”[197] – referindu-se la Ioan Botezătorul –, iar apoi spune: „Nu iau de la om mărturia”, a adăugat imediat lămurirea, zicând: „Dar acestea le spun pentru voi, ca să vă mântuiți”[198]. Ca și când ar fi zis: „Sunt Dumnezeu și Fiu adevărat al lui Dumnezeu și al acelei Ființe pure și fericite și nu am nevoie de nicio mărturie. Chiar dacă nimeni nu ar voi să facă aceasta, eu nu sufăr nicio micșorare în ceea ce privește firea Mea. Dar, de vreme ce port grijă de mântuirea celor mulți, pentru aceasta M-am coborât până la o asemenea smerenie încât să încredințez unui om mărturisirea despre Mine”.

De vreme ce iudeii erau pământești și neputincioși, le era astfel mai lesne de acceptat și mai ușor de crezut în El. După cum S-a îmbrăcat în trup ca să nu-i dea pieirii pe toți prin arătarea dumnezeirii dezvăluite, tot așa a trimis și un om ca vestitor, pentru ca aceia care ascultau atunci, auzind un glas din același neam omenesc, să se apropie mai ușor.

De vreme ce nu avea nevoie nicidecum de mărturia aceluia, era de ajuns să Se arate singur așa cum era, în ființa Sa dezgolită, și să-i uimească pe toți. Dar nu a făcut așa pentru motivul pe care l-am arătat deja. Pentru că i-ar fi nimicit pe toți, de vreme ce nimeni nu poate îndura acel asalt de neîndurat al luminii. De aceea, așa cum am mai spus, S-a îmbrăcat în trup și a încredințat mărturia [despre Sine] unuia care era rob ca noi, fiindcă toate le-a lucrat pentru mântuirea oamenilor, căutând nu numai spre

[194] *Matei* 3, 15.
[195] *Ioan* 5, 34.
[196] *Ioan* 1, 7.
[197] *Ioan* 5, 32.
[198] *Ioan* 5, 34.

vrednicia Sa, ci spre ceea ce este bine primit și folositor pentru cei care Îl ascultă. La aceasta Se referea El când spunea: „Acestea le spun pentru voi ca să vă mântuiți". Iar evanghelistul, care spune aceleași lucruri ca și Stăpânul, după ce a zis: „Ca să mărturisească despre Lumină", a adăugat: „Ca toți să creadă prin el", voind să spună așa: „Să nu crezi că pentru aceasta a venit Ioan Botezătorul să mărturisească: ca să adauge ceva la cuvântul vrednic de crezare al Stăpânului! Nu pentru aceasta, ci pentru ca semenii lui să creadă prin el".

Și din cele ce urmează se vede limpede că a spus asta din grija de a înlătura dinainte această bănuială, căci a adăugat: „Nu era el Lumina"[199]. Dacă motivul pentru care a repetat aceasta nu a fost cel de a se împotrivi acelei bănuieli, atunci pur și simplu a prelungit discursul și e vorba mai degrabă de tautologie decât de o limpezire a învățăturii. Dacă a spus că a fost trimis ca să mărturisească despre Lumină, de ce mai spune apoi că nu era acela Lumina? Nu a spus-o pur și simplu, nici în zadar, ci, de vreme ce la noi de cele mai multe ori cel care mărturisește este mai mare decât cel mărturisit și adesea este socotit mai vrednic de crezare, ca să nu bănuiască cineva aceasta și despre Ioan, de îndată, încă de la început, înlătură această rea bănuială și o smulge din rădăcină, arătând cine este acesta care mărturisește și cine este Acela care este mărturisit și cât de mare este deosebirea dintre Cel mărturisit și cel care mărturisește. Așadar, după ce a arătat superioritatea neasemănată a Aceluia, a dat curs mai departe, fără teamă, cuvântării sale. Iar după ce a înlăturat cu totul orice gând absurd care ar fi putut să mai mocnească în mintea celor nesăbuiți, cu ușurință și neîmpiedicat și-a continuat cuvântul de învățătură, așezându-l înlăuntrul tuturor.

Să ne rugăm, dar, ca, dimpreună cu descoperirea înțelesurilor și adevărul dogmelor, să fie și viața noastră curată și petrecerea luminoasă, căci acelea nu sunt de niciun folos dacă nu avem fapte bune. Chiar de am avea toată credința și înțelegerea Scripturilor, câtă vreme suntem lipsiți și goi și nu suntem stăpânii vieții celei bune, nimic nu împiedică să fim aruncați în focul gheenei și să ardem veșnic în focul nestins. Așa cum cei care au făcut cele bune vor învia întru viață veșnică, tot așa cei care au îndrăznit să facă cele potrivnice vor avea parte de osândă veșnică, fără de sfârșit.

---

[199] *Ioan* 1, 8.

De aceea să ne dăm toată silința să nu pierdem prin fapte rele câștigul dobândit din dreapta credință, ci, câștigându-ne prin fapte un bun renume, să privim cu îndrăzneală către Hristos. Căci nu există fericire mai mare decât aceasta. Fie ca toți, prin înfăptuirea celor spuse, să facem toate spre slava lui Dumnezeu, a Căruia este slava, împreună cu Fiul Său cel Unul-Născut și cu Sfântul Duh, în vecii vecilor. Amin.

Omilia 7

„Era Lumina cea adevărată care luminează tot omul care vine în lume.” (*Ioan* 1, 9)

1. De aceea, o preaiubiți fii, vă hrănim puțin câte puțin cu înțelesurile din Scripturi și nu le revărsăm pe toate odată, ca să puteți păzi ușor cele pe care le primiți mereu! Și în cazul unei zidiri, cel care adaugă pietre fără a le fixa bine pe cele puse înainte construiește un zid cu totul șubred și ușor de surpat. Dar cel care așteaptă mai întâi să se întărească materialul și apoi așază treptat celelalte pietre construiește casa în siguranță, făcând-o trainică, iar nu vremelnică și lesne de dărâmat. Să-i imităm și noi pe acești zidari și în același fel să clădim și sufletele noastre! Căci ne temem ca nu cumva, de vreme ce prima temelie este de curând închegată, adaosul învățăturilor din al doilea rând să le năruie și pe cele dintâi, pentru că mintea nu poate să le cuprindă pe toate deodată.

Deci ce ni se citește astăzi? „Era Lumina cea adevărată care luminează tot omul care vine în lume.” De vreme ce mai înainte, vorbind despre Ioan, a spus că a venit ca să mărturisească despre Lumină și că acum a fost trimis ca nu cumva cineva, auzind acestea, dat fiind că acela care mărturisește s-a arătat de curând, să bănuiască ceva de acest fel și despre Cel mărturisit, ne-a înălțat mintea trimițând-o către existența care este mai înainte de orice început, care niciodată nu se sfârșește și niciodată nu începe.

Și cum este cu putință aceasta, întrebi, de vreme ce este Fiu? Noi vorbim despre Dumnezeu, și tu întrebi: „Cum”? Nu te temi, nu te cutremuri? Dar, dacă te-ar întreba cineva: „Cum vor avea sufletele și trupurile noastre viață fără sfârșit după acestea [de aici]?”, ai râde atunci de această întrebare, căci nu ține de mintea omenească a cerceta unele ca acestea, ci trebuie doar să creadă, fără a iscodi cele spuse și având ca dovadă îndestulată a acestora autoritatea Celui care vorbește. Dacă despre Cel care a făcut sufletele și trupurile și este în mod neasemănat mai presus de toată creația spune că

este fără de început, ne întrebi în ce fel? Ce om cu minte întreagă ar putea spune acestea? Ce om cu rațiunea sănătoasă?

Ai auzit că era „Lumina cea adevărată". De ce te silești fără rost și în zadar să cuprinzi cu rațiunea ta această viață fără sfârșit? Căci nu este cu putință. De ce cauți ceea ce nu poate fi căutat? De ce scrutezi cele de neînțeles? De ce cercetezi cele de necercetat? Încearcă să afli originea razelor soarelui. Nu vei putea și, cu toate acestea, nu te vei indigna, nici nu te vei supăra pentru această neputință. Cum, dar, pentru cele mai mari decât acestea ești îndrăzneț și cutezător?

Ioan, fiul tunetului, care face să răsune trâmbița duhovnicească, după ce a auzit de la Duhul expresia „era", nu a cercetat mai mult. Iar tu, care nu ai parte de harul lui, ci dai glas unor gânduri neputincioase, te silești să depășești măsura cunoașterii lui? Pentru aceasta, nici până la măsura cunoașterii lui nu vei putea ajunge.

Aceasta este metoda diavolului. Pe cei care se încred în el îi scoate în afara hotarelor date nouă de către Dumnezeu, [ca să îi ducă,] chipurile, la ceva mult mai înalt. Iar atunci când, momindu-ne prin astfel de nădejdi, ne îndepărtează de harul lui Dumnezeu, nu numai că nu ne mai dă nimic mai mult (căci cum ar putea, de vreme ce este diavol?), dar nici la cele dinainte întru care petreceam fără de primejdie și în siguranță nu ne lasă să ne întoarcem, ci ne poartă peste tot în rătăcire, fără a ne opri nicăieri. Și pe cel întâi-creat[200] tot așa l-a făcut să cadă din viețuirea din Rai. Căci, făcându-l să se semețească prin nădejdea unei mai mari cunoașteri și cinstiri, l-a lipsit și de cele pe care era liber să le stăpânească atunci. Nu numai că nu a devenit egal cu Dumnezeu, așa cum i se făgăduise, dar a căzut și sub stăpânirea morții; nu numai că nu a căpătat nimic de pe urma gustării din pom, dar a pierdut în mare măsură și cunoașterea ce o avea, pentru că a nădăjduit către o cunoaștere mai mare. De atunci a început să se rușineze și să dorească să-și acopere goliciunea, căci mai înainte de înșelare era mai presus de rușinea aceasta. Faptul de a se vedea pe sine gol și nevoia de acoperământul hainelor și multe alte patimi i-au devenit de atunci firești[201].

---

[200] Pe Adam. Diavolul este tatăl minciunii și i-a înșelat pe protopărinți, sădind îndoiala în sufletele lor. Nu legea divină (în speță porunca de a nu mânca fructul unui anumit pom) este vinovată de căderea omului, ci slăbiciunea și pofta acestuia (*cf.* Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, 7-8).

[201] „Că vederea, gustul și celelalte simțuri slăbesc ținerea de minte a inimii când ne folosim de ele peste măsură, ne-o spune cea dintâi, Eva. Căci, până ce n-a privit ea pomul

Ca să nu suferim și noi acestea, să ne supunem lui Dumnezeu și să rămânem în cele pe care ni le-a dăruit; să nu ne aventurăm prea departe, ca să nu pierdem și cele bune dăruite nouă deja, așa cum au suferit aceia. Căci, căutând să afle începutul vieții celei fără de început, au pierdut și cele pe care ar fi putut să le aibă. Nici ceea ce au căutat nu au aflat (pentru că nici nu este posibil) și s-au abătut și de la credința sănătoasă în Cel Unul-Născut.

Noi însă să nu mutăm hotarele cele veșnice pe care le-au așezat Părinții noștri, ci să ne supunem cu totul legilor Duhului și, auzind că „era Lumina cea adevărată", să nu căutăm a afla nimic mai mult. Căci nici nu este cu putință să trecem dincolo de cuvintele acestea. Dacă S-a născut ca om, este necesar să existe un interval de timp între cel care a născut și cel născut, dar, de vreme ce aceasta s-a făcut în chip negrăit și cu dumnezeiască cuviință, lasă la o parte cuvintele „înainte" și „după", pentru că acestea sunt numiri ale timpului, iar Fiul este făcător al tuturor veacurilor.

2. „Așadar" – spui tu – „nu este Tată, ci frate." Dar spune-mi: de ce este necesar să fie așa? Dacă am fi spus că și Fiul și Tatăl au o altă origine, atunci pe bună dreptate ai fi spus acestea. Dar, dacă fugim de această credință greșită și spunem că Tatăl este fără început și că nu S-a născut, iar Fiul este fără început, dar născut din Tatăl, de ce ar fi necesar ca din această idee să reiasă această credință greșită? Nu este deloc necesar. Căci El este strălucirea, iar strălucirea este înțeleasă dimpreună cu firea din care provine. De aceea și Pavel L-a numit așa[202], ca să nu bănuiești că ar fi un răstimp între Tatăl și Fiul. Deci astfel se vădește lucrul acesta.

Continuarea demonstrației corectează absurditatea ascunsă în mințile celor nechibzuiți, ca nu cumva, auzind cuvântul „strălucire", să crezi că El este lipsit de propriul ipostas. Aceasta este

oprit cu plăcere, își amintea cu grijă de porunca dumnezeiască. De aceea era acoperită de aripile dragostei dumnezeiești, nedându-și seama din această pricină de goliciunea ei. Dar, când a privit la pom cu plăcere și s-a atins de el cu multă poftă și în sfârșit a gustat din rodul lui cu o voluptate puternică, îndată s-a pătruns de dorința după împreunarea trupească, aprinzându-se de patimă prin faptul că era goală. Și, astfel, toată pofta ei și-a întors-o spre gustarea lucrurilor de aici, amestecând, din pricina fructului plăcut la vedere, în greșeala ei și greșeala lui Adam. De atunci, cu anevoie își mai poate aduce omul aminte de Dumnezeu sau de poruncile Lui" (DIADOH AL FOTICEEI, *Cuvânt ascetic*, 56, în: *Filocalia*, vol. 1, traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2008, p. 428).

[202] *Cf. Evrei* 1, 3.

o credință greșită ce ține de nebunia sabelienilor[203] și a adepților lui Marcel[204]. Noi însă nu spunem așa, ci spunem că El are propriul Său ipostas. De aceea, după ce a spus că El este „strălucire", a adăugat că este și „pecete a ființei Lui"[205], ca să arate că are propriul ipostas și este din aceeași ființă din care este și pecetea.

Așa cum am mai spus, nu este de ajuns un singur cuvânt pentru a înfățișa oamenilor dogmele despre Dumnezeu. Dar bine ar fi ca, după ce am adunat mai multe cuvinte, să alegem din fiecare ceea ce este potrivit. Așa vom putea ajunge la cuvenita doxologie. „Cuvenită" spun atât cât este în puterea noastră. De crede cineva că poate vorbi după adevărata vrednicie și se silește spre aceasta, spunând că Îl cunoaște pe Dumnezeu așa cum El Se cunoaște pe Sine, unul ca acesta fără îndoială nu Îl cunoaște pe Dumnezeu.

Așadar, de vreme ce știm acestea, să stăruim a ține cu tărie cele ce ni le-au predat cei care au fost de la început văzători și slujitori ai Cuvântului[206] și nimic mai mult să nu iscodim. Iar cei care sunt cuprinși de această boală vor avea parte de două rele: pe de o parte, se vor osteni în zadar, căutând cele ce nu pot fi aflate, pe de alta, Îl vor mânia pe Dumnezeu, încercând să depășească hotarele așezate de El. Iar câtă mânie stârnește acest lucru nu trebuie să aflați de la noi, ci o știți toți. De aceea, lăsând la o parte nechibzuința lor, să ne cutremurăm de cuvintele Lui, ca să ne apere mereu. Căci zice:

---

[203] Modalismul este o erezie antitrinitară, care apare în Asia Mică și se dezvoltă la Roma, unde este propagată de Praxeas (către 190 d.Hr.), de Noetus și apoi de Sabelius (către 200 d.Hr.), de unde și numele de „sabelianism". Potrivit acestei concepții, Dumnezeu este o singură Persoană și S-a revelat succesiv în trei forme sau modalități diferite (de aici și denumirea de „modalism"): forma Tatălui, Care a creat lumea și a dat Legea Veche, forma Fiului, Care a salvat lumea, și forma Duhului. În acest fel, Persoanele divine nu sunt distincte în mod real, ci sunt doar ipostaze, manifestări, numiri ale unei singure Persoane divine, între Tatăl, Fiul și Duhul neexistând nicio deosebire. Astfel, Tatăl S-ar fi întrupat ca Hristos și ar fi pătimit (de aici și o altă denumire a ereziei, de „patripasianism"). Monarhienii au urmași și în vremurile moderne, pe socinieni și antitrinitari sau unitarieni.

[204] Marcel din Ancira († 374), teolog important al veacului al IV-lea, prieten apropiat și susținător fervent al Sfântului Atanasie cel Mare, însă un rigid polemist antiarian cu tendințe monarhiene. A fost condamnat la Sinodul de la Serdica din 342 ca sabelian. Din actele sinodului aflăm că Marcel, pentru a salva unitatea ființei dumnezeiești, afirma că subzistența eternă a lui Hristos, dumnezeirea și împărăția Sa vor avea sfârșit.

[205] *Evrei* 1, 3. Sfântul Ioan folosește termenul χαρακτήρ (semn imprimat de sigiliu în ceară, pecete, semn distinctiv) cu scopul de a insista asupra realității substanțiale a Persoanelor divine, care nu sunt simple entități abstracte sau forme de manifestare a esenței divine unice.

[206] *Cf. Luca* 1, 2.

„Către cine voi privi, fără numai către cel blând, smerit și liniștit care se cutremură de cuvintele Mele?”[207] Lăsând, dar, această iscodire înșelătoare, să ne zdrobim inimile, să ne plângem păcatele, așa cum ne-a poruncit Hristos, să ne umilim pentru greșelile noastre, să ne amintim cu de-amănuntul toate câte am îndrăznit a le face în vremea ce a trecut și să ne silim să le ștergem cu totul.

Pentru aceasta Dumnezeu ne-a deschis numeroase căi. Căci zice: „Spune tu mai întâi păcatele tale ca să te îndreptățești!”[208] Și iar: „Zis-am: «Voi vesti fărădelegea mea împotriva mea», și tu ai iertat păgânătatea inimii mele”[209]. Mult ajută la micșorarea păcatelor noastre neîncetata osândire și amintire a lor. Dar există și altă cale mai rodnică decât aceasta: să nu ne amintim cu răutate de nimeni dintre cei care au păcătuit față de noi și să iertăm greșelile celor care ne-au greșit.

Vrei să afli și a treia cale? Ascultă-l pe Daniel, care spune: „Răscumpără păcatele tale cu milostenii și fărădelegile tale cu îndurări către cei săraci”[210]. Și mai este încă o cale afară de aceasta: rugăciunile neîncetate, îndreptate către Dumnezeu cu stăruință și tărie. Nu puțină ușurare și dezlegare de păcate ne aduce, de asemenea, și postul, atunci când este însoțit de iubire față de ceilalți, căci stinge aprinderea mâniei lui Dumnezeu: „Apa va stinge focul arzător, iar păcatele se vor curăți prin milostenii”[211].

Să mergem, dar, pe toate căile acestea! Dacă ne vom afla mereu întru acestea, dacă ne vom petrece timpul îndeletnicindu-ne cu ele, nu numai că vom spăla greșelile din trecut, dar și în viitor vom avea parte de cel mai mare câștig. Astfel nu vom da răgaz diavolului să ne atace fie prin trândăvia vieții, fie prin iscodiri pierzătoare. Prin acestea și altele asemenea, el îi duce la căutări nesăbuite și la dispute vătămătoare pe cei pe care îi vede trândavi, fără lucru și lipsiți de grija pentru virtuțile vieții.

Dar noi să nu îi dăm loc să se strecoare, să veghem, să fim treji, pentru ca, ostenindu-ne puțin în această scurtă vreme, să dobândim bunătățile nepieritoare în veacurile nesfârșite, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

---

[207] *Isaia* 66, 2.
[208] *Isaia* 43, 26.
[209] *Psalmul* 31, 6.
[210] *Daniel* 4, 24.
[211] *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 3, 29.

Omilia 8

„Era Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul ce vine în lume.” (*Ioan* 1, 9)

1. Nimic nu ne împiedică să aducem înainte și astăzi aceleași cuvinte, de vreme ce mai înainte expunerea dogmelor nu ne-a îngăduit să parcurgem toate cele citite.

Așadar, unde sunt cei care spun că Acesta nu este adevăratul Dumnezeu? Aici este numit „Lumina cea adevărată”, iar în alt loc, „Adevărul în sine” și „Viața în sine”[212]. Dar aceste cuvinte le vom lămuri mai bine când vom ajunge în acel loc. Acum însă, până să ajungem acolo, trebuie să grăim dragostei voastre cele ce urmează:

Dacă [El] luminează pe tot omul care vine în lume[213], cum de sunt atâția care au rămas neluminați? Pentru că nu toți au cunoscut cinstirea lui Hristos. Deci cum luminează El pe tot omul? Atât cât ține de El. Dar, dacă unii de bunăvoie închid ochii minții și nu vor să primească razele acestei lumini, întunecarea nu le vine de la firea luminii, ci de la răutatea lor, pentru că se lipsesc după voia lor de acest dar. Pentru că harul se revarsă peste toți și nu se întoarce nici de la iudeu, nici de la elin, nici de la barbar, nici de la scit, nici de la cel liber, nici de la rob, nici de la bărbat, nici de la femeie, nici de la bătrân, nici de la tânăr[214]. Vine la toți deopotrivă și îi cheamă la aceeași cinste. Cei care nu vor să se bucure de acest dar să pună pe seama lor această orbire. Atunci când intrarea este deschisă tuturor și nu există nicio oprelişte, acei doritori ai răului care rămân afară pier nu din altă pricină decât din cauza propriei lor răutăți.

---

[212] *Ioan* 14, 6.

[213] Tradiția rabinică vorbea despre posibilitatea ca Dumnezeu să îi învețe Torah pe copii încă din pântecele mamei lor.

[214] *Cf. Galateni* 3, 28.

„În lume era", dar nu ca unul contemporan cu lumea[215]. Nici gând! De aceea a adăugat: „Și lumea prin El s-a făcut", ridicându-te iar prin această afirmație la existența mai înainte de veci a Celui Unul-Născut. Cel care aude că totul este făcut de El, chiar de ar fi cu totul nesimțitor, chiar de ar fi vrăjmaș și potrivnic slavei lui Dumnezeu, totuși, vrând-nevrând, va fi nevoit să mărturisească că Făcătorul este mai înainte de lucrările Lui. De aceea mă mir mereu de nebunia lui Pavel din Samosata[216], [întrebându-mă] cum de a îndrăznit să se împotrivească adevărului care este atât de limpede și să se arunce în prăpastie de bunăvoie. Căci nu din necunoaștere a greșit, ci știind foarte bine, dar suferind de aceeași patimă ca și iudeii. Aceia, pentru că luau aminte la oameni, au lepădat credința sănătoasă, fiindcă, deși știau că El este Fiul lui Dumnezeu cel Unul-Născut, din cauza stăpânitorilor nu au mărturisit aceasta, ca să nu fie alungați din sinagogă[217]. Tot așa și despre acesta se spune că de dragul unei femei a renunțat la mântuirea lui[218]. Cumplită, cu adevărat cumplită este tirania slavei deșarte! Și ochii înțelepților îi poate orbi atunci când aceștia nu sunt cu luare-aminte. Dacă mituirea are această putere, cu atât mai mult patima aceasta, care este încă și mai despotică. De aceea Hristos le-a spus iudeilor: „Cum puteți să credeți, când primiți slavă unii de la alții, și slava de la unicul Dumnezeu nu o căutați?"[219]

„Și lumea nu L-a cunoscut."[220] Aici numește „lume" mulțimea cea stricată, robită de lucrurile lumești, norodul josnic, tulburat și fără minte. Dar prietenii lui Dumnezeu cei minunați toți L-au cunoscut chiar și mai înainte de arătarea Sa în trup. Hristos Însuși, spunându-i pe nume, vorbește despre patriarh: „Avraam, părintele

---

[215] Fericitul Augustin remarcă subtilul joc de semnificații ale termenului „lume". La începutul versetului, „lume" are sensul de „univers creat", iar în final, „lumea" este totalitatea celor care Îl resping pe Hristos (*Predica* 121, 1).

[216] Pavel de Samosata, precum am văzut, este unul dintre fondatorii Școlii teologice antiohiene, care va fi mereu marcată de o hristologie divizivă (separând firile divină și umană în Hristos, până la a le individualiza ca ipostasuri distincte), dusă până la extrem de unii dintre adepții săi, precum Nestorie.

[217] *Cf. Ioan* 9, 22. Teologii creștini considerau doctrinele monarhianiste ca iudaizante, în vreme ce le situau pe cele triteiste în zona elenismului.

[218] Aluzie la acuzele de imoralitate aduse episcopului Pavel de Samosata în procesul intentat de acuzatorii săi. Regina Zenobia a Palmyrei i-a oferit lui Pavel de Samosata protecție și susținere.

[219] *Ioan* 5, 44.

[220] *Ioan* 1, 10.

nostru, a fost bucuros să vadă ziua Mea; și a văzut-o și s-a bucurat”[221]. Și despre David spunea, mustrându-i pe iudei: „Cum deci David în duh Îl numește pe El «Domn», zicând: «Zis-a Domnul Domnului Meu: șezi de-a dreapta Mea»”[222]? Și adesea, împotrivindu-li-se, amintește de Moise. Iar apostolul amintește de ceilalți proroci, căci Petru spune că toți prorocii, începând de la Samuel, L-au cunoscut și au vestit dinainte venirea Lui. El spune așa: „Toți prorocii de la Samuel și câți le-au urmat au vorbit și au vestit zilele acestea”[223]. Iar lui Iacov și tatălui său și bunicului său li S-a arătat și le-a vorbit și le-a făgăduit că le va da multe și mari bunătăți, pe care într-adevăr li le-a dăruit.

Dar tu spui: „Atunci cum de a spus: «Mulți proroci au dorit să vadă cele ce vedeți voi, dar nu au văzut, și să audă cele ce auziți, dar nu au auzit»[224]? Oare nu au avut parte de cunoașterea Lui?” Cum să nu? Voi încerca să arăt acest lucru chiar din această afirmație, prin care unii socotesc că se spune că aceia au fost lipsiți [de cunoașterea Lui]. Căci spune: „Mulți au dorit să vadă cele ce vedeți”. Deci au știut că El va veni la oameni și va rândui cele ce a rânduit. Căci, dacă nu ar fi știut, nu ar fi dorit [să vadă]. Nimeni nu poate să dorească cele despre care nu are cunoștință. Deci L-au cunoscut pe Fiul lui Dumnezeu și au știut că va veni la oameni.

Așadar, care sunt cele pe care nu le-au știut și nu le-au auzit? Cele pe care voi acum le vedeți și le auziți. Aceia I-au auzit și glasul și L-au și văzut, dar nu în trup, nici petrecând printre oameni, nici vorbindu-le atât de deschis. El Însuși, voind să lămurească acestea, nu a spus doar: „Au voit să Mă vadă”. Dar ce? „Cele pe care voi le vedeți.” Nici nu a spus doar: „Să Mă audă”. Dar ce? „Cele pe care le auziți.” Chiar dacă nu au văzut venirea Sa în trup, totuși au știut că va avea loc această venire și au și dorit-o. Și au crezut în El, chiar dacă nu L-au văzut în trup.

Așadar, atunci când elinii ne învinuiesc zicând: „Ce făcea Hristos în vremea dinainte, atunci când nu cerceta neamul omenesc? Și de ce abia în vremea din urmă a venit preocupându-se de mântuirea noastră, după ce atâta timp a fost fără de grijă față de noi?”, le vom răspunde că și mai înainte de aceasta era în lume și Se îngrijea de

[221] *Ioan* 8, 56.
[222] *Matei* 22, 43-44.
[223] *Faptele* 3, 24.
[224] *Luca* 10, 24.

lucrurile Lui și era cunoscut tuturor celor vrednici. Iar dacă spuneți că nu este cunoscut pentru că nu toți L-au cunoscut atunci, ci doar cei destoinici și plini de virtuți, atunci ar însemna să mărturisiți că nici acum nu I se închină oamenii pentru că nici acum nu Îl cunosc toți. Dar, așa cum în prezent nimeni nu se îndoiește, din cauza celor care nu Îl cunosc, că există cei care Îl cunosc, la fel nu ar trebui să existe îndoială că și în vremurile dinainte a fost cunoscut de către mulți, ba chiar de către toți acei bărbați care erau destoinici și minunați.

2. Dacă ar spune cineva: „Și de ce nu i-au dat atenție toți? De ce nu L-au cinstit toți atunci, ci numai cei drepți?", îl voi întreba și eu: „De ce nici acum nu Îl cunosc toți?" Și de ce să vorbesc [doar] despre Hristos? Pe Tatăl Lui de ce nu L-au cunoscut toți nici atunci, nici acum? Unii spun că toate se petrec de la sine, iar alții pun în seama demonilor grija întregii lumi. Sunt și unii care născocesc un alt dumnezeu, altul decât Acesta. Unii dintre ei chiar hulesc, spunând că puterea Lui este potrivnică și cred că legile Lui sunt ale unui demon rău[225]. Ce? Vom spune, dar, că El nu este Dumnezeu pentru că sunt unii care spun așa și vom mărturisi că El este rău pentru că sunt unii care Îl hulesc astfel? Piară această prostie și culme a nebuniei!

Dacă ar fi să conturăm dogmele după judecata celor nebuni, ar însemna, fără îndoială, că suntem și noi cuprinși de cea mai grea nebunie. Nimeni nu va spune că soarele este vătămător pentru ochi din cauza celor care au vederea bolnavă, ci [va spune] că este luminător, luând în considerare judecățile celor sănătoși. Nici despre miere nu va spune nimeni că este amară pentru că așa pare simțurilor celor bolnavi. Așadar, cine ar putea să urmeze părerea celor bolnavi și să afirme despre Dumnezeu fie că nu există, fie că este rău, fie că uneori poartă de grijă, iar alteori nu face aceasta deloc? Cine ar putea spune că unii ca aceștia sunt sănătoși și nu și-au ieșit din minți, au luat-o razna și sunt în culmea nebuniei?

„Lumea nu L-a cunoscut", spune evanghelistul. Dar cei de care lumea nu era vrednică L-au cunoscut. Când a pomenit de cei care

[225] Aluzie la doctrinele filosofiei epicureice, care nega pronia divină, și la cele gnostice diteiste, care considerau că lumea a fost creată de un alt dumnezeu decât cel al Noului Testament, un demiurg inferior și rău, dumnezeul Vechiului Testament.

nu L-au cunoscut, a spus pe scurt și pricina acestei necunoașteri. Căci nu a spus pur și simplu că nimeni nu L-a cunoscut, ci că lumea nu L-a cunoscut, adică oamenii alipiți numai de lume, care gândesc cele ale lumii. Căci așa obișnuia Hristos să-i numească pe aceștia, ca atunci când spune: „Părinte sfinte, lumea nu Te-a cunoscut”[226]. Așadar, nu numai pe El, dar nici pe Tatăl Lui nu L-a cunoscut lumea, după cum spuneam.

Nimic nu tulbură mintea atât de mult ca alipirea de cele prezente. Deci, știind acestea, depărtați-vă de lume și lepădați lucrurile trupești, pe cât este cu putință! Acestea vă păgubesc nu de lucruri întâmplătoare, ci de cel mai mare bine. Pentru că omul care se alipește cu tărie de lucrurile acestei vieți nu poate dobândi cu adevărat cele cerești, ci fără îndoială că va pierde acestea cel care se sârguiește pentru acelea. Căci spune: „Nu puteți să slujiți lui Dumnezeu și lui Mamona”[227], pentru că trebuie ca de unul să vă țineți, iar pe altul să-l urâți.

Însăși experiența lucrurilor strigă aceasta. De pildă, cei care au râs de pofta pentru bani, aceia mai cu seamă sunt cei care Îl iubesc pe Dumnezeu așa cum trebuie. Iar cei care admiră puterea [banilor] Îl iubesc mai puțin decât toți ceilalți. Căci sufletului, odată ce a fost prins de iubirea de bani, nu-i va fi ușor să se abțină de la a face și a spune cele ce-L mânie pe Dumnezeu, pentru că s-a făcut rob al unui alt stăpân, care îi dă numai porunci potrivnice lui Dumnezeu.

Așadar, treziți-vă și stați treji! Înțelegând ai Cui robi suntem, să iubim numai Împărăția Lui. Să plângem, să ne tânguim pentru vremurile dinainte, când i-am slujit lui Mamona. Să aruncăm o dată pentru totdeauna jugul lui nesuferit și greu și să purtăm cu stăruință jugul lui Hristos, care este ușor și lesnicios foarte[228]. Căci El nu ne poruncește nimic de felul celor ce ne poruncește Mamona. Acela ne îndeamnă să ne facem tuturor dușmani, în vreme ce Hristos, dimpotrivă, [ne îndeamnă] ca pe toți să-i îmbrățișăm și să-i iubim[229]. Acela, după ce ne-a alipit de noroi și cărămidă (căci asta este aurul), nici măcar noaptea nu ne lasă să ne odihnim puțin. Acesta[230] însă ne eliberează de această grijă inutilă și fără sens și

[226] *Ioan* 17, 25.
[227] *Luca* 16, 13.
[228] *Cf. Matei* 11, 30.
[229] *Cf. Matei* 5, 44.
[230] Hristos.

ne îndeamnă să adunăm comori în ceruri[231], nu nedreptățind pe alții, ci fiind drepți. Acela, după multele noastre sudori și trude, nici nu poate să ne ajute acolo unde vom fi osândiți și rău vom pătimi din pricina legilor lui, ci chiar va înteți focul. Acesta[232] însă, dacă ne îndeamnă să dăm măcar un pahar cu apă rece, niciodată nu va îngădui să pierdem câștigul și răsplata, ci ne va răsplăti cu îmbelșugare[233]. Cum, dar, să nu fie nebunia cea mai de pe urmă să fim nepăsători față de o stăpânire atât de prielnică și plină de atâtea bunătăți și să slujim unui tiran nerecunoscător și neîndurător, care nici aici, nici acolo nu poate ajuta cu nimic celor care i se supun și sunt de partea lui?

Și nu numai acesta este răul, nu numai aceasta este paguba – că nu îi apără pe cei osândiți –, ci, pe lângă aceasta, îi învăluie în nenumărate rele pe cei care i se supun, așa cum am mai spus. Se poate vedea că cei mai mulți dintre cei osândiți acolo au fost pedepsiți pentru că s-au făcut robi banilor și au iubit aurul, iar pe nevoiași nu i-au ajutat. Ca să nu suferim și noi acestea, să împărțim, să dăm săracilor, să ne eliberăm sufletul și de grijile vătămătoare de aici și de pedeapsa ce ne așteaptă acolo pentru acestea. Să ne adunăm visterii de dreptate în ceruri în locul banilor de pe pământ, să adunăm comori care nu se strică, comori care ne pot însoți în cer, care ne pot ajuta când vom fi în primejdie și pot să-L facă milostiv pe Judecător atunci.

Fie ca noi toți să-L avem binevoitor și acum și în ziua aceea, ca să ne bucurăm cu multă îndrăzneală de bunurile pregătite în ceruri celor care Îl iubesc așa cum trebuie, cu harul și iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia fie-I slava, împreună cu Tatăl și Sfântul Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

[231] *Cf. Matei* 6, 19-20.
[232] Hristos.
[233] *Cf. Matei* 10, 42.

Omilia 9

„Întru ale Sale a venit și ai Săi nu L-au primit." (*Ioan* 1, 11)

1. Dacă țineți minte înțelesurile de mai înainte, cu și mai multă sârguință să continuăm a adăuga cele ce urmează, făcând aceasta spre dobândirea unui mare câștig. Astfel și vouă vă va fi cuvântul mai lesne de învățat, de vreme ce vă amintiți cele spuse deja, iar noi nu vom avea nevoie de multă osteneală, fiindcă voi, pentru multa voastră dragoste de învățătură, veți putea pătrunde mai adânc cele ce au mai rămas. Pentru că cel care uită mereu cele predate are tot timpul nevoie de învățător și niciodată nu va ști nimic. Dar cel care păzește cele ce a primit și așa adaugă cele ce urmează degrabă devine învățător, în loc de ucenic, și nu numai sieși, ci și tuturor celorlalți le va fi de folos. Astfel mă aștept să fie și adunarea voastră, după cum mi-o arată multa voastră dragoste de a asculta. Așadar, să așezăm argintul Domnului în sufletele voastre, ca într-o vistierie sigură, și să dăm la iveală și cele ce astăzi ne stau înainte, după cum ne va da harul Duhului.

Vorbind despre vremurile trecute, [evanghelistul] a spus: „Lumea nu L-a cunoscut"[234]. Apoi, continuându-și discursul, ajunge și la vremea în care El a propovăduit și spune: „La ale Sale a venit și ai Săi nu L-au primit", numind „ai Săi" pe iudei, ca popor ales, sau pe toți oamenii, ca unii care sunt făcuți de El. Așa cum mai înainte, nedumerindu-se de nesocotința celor mulți și rușinându-se că împarte aceeași fire cu ei, spunea că lumea făcută de El nu și-a cunoscut Făcătorul, așa și acum, fiind indignat de nerecunoștința iudeilor și a celor mulți, îi învinuiește mai răspicat, spunând: „Ai Săi nu L-au primit", deși El a venit la ei.

Și nu numai acesta, ci și prorocii spuneau cu mirare același lucru. Mai apoi și Pavel s-a minunat din aceeași pricină. Iar

[234] *Ioan* 1, 10.

prorocii, vorbind în numele lui Hristos, strigau așa: „Poporul pe care nu l-am cunoscut Mi-a slujit Mie, cu auzul urechii M-a auzit. Fiii străini M-au mințit, fiii străini au îmbătrânit și au șchiopătat din cărările lor”[235]; și iar: „Cei cărora nu li s-a vestit despre El vor vedea și cei care nu au auzit vor înțelege”[236]; și: „Aflat am fost de cei care nu Mă caută, M-am făcut arătat celor care nu întreabă de Mine”[237]. Iar Pavel, în *Epistola către romani*, spunea: „Ce este deci? Ceea ce căuta Israel nu a dobândit, dar cei aleși au dobândit”[238]. Și iar: „Ce vom spune, dar? Că neamurile care nu urmăreau dreptatea au dobândit dreptatea, dar Israel, urmărind legea dreptății, nu a ajuns la legea dreptății”[239].

Și este cu adevărat vrednic de uimire faptul că cei care s-au hrănit din cărțile prorocilor și în fiecare zi l-au auzit pe Moise grăind nenumărate [prorocii] despre venirea lui Hristos, precum și celelalte profeții de după acestea, ei care chiar pe Hristos Însuși L-au văzut săvârșind minuni între ei în fiecare zi și petrecând numai cu ei, neîngăduindu-le nici ucenicilor să meargă în calea neamurilor sau să intre în cetate de samariteni[240] și nefăcând nici El aceasta, ci spunând tot timpul că a fost trimis către oile cele pierdute ale casei lui Israel[241], ei care s-au bucurat de minunile Lui și îi ascultau pe proroci în fiecare zi și pe El Însuși Îl aveau între ei tot timpul, amintindu-le de aceia, într-atât s-au împietrit și au asurzit, încât prin nimic din toate acestea nu au putut fi aduși la credința în Hristos.

Iar unele neamuri [au crezut], deși nu s-au bucurat de nimic din toate acestea, nici nu au auzit vreodată cuvinte dumnezeiești, nici măcar în vis, ci au petrecut mereu numai între miturile celor rătăciți (căci asta este filosofia din afară), citind neghiobiile poeților, alipindu-se de lemne și pietre și necunoscând nimic folositor și sănătos nici cu privire la dogme, nici cu privire la viețuirea lor ca cetățeni, pentru că viața lor era încă și mai necurată și mai blestemată decât dogmele lor. Și cum să nu fie așa? Îi vedeau pe zeii lor bucurându-se de toate răutățile, fiind venerați prin cuvinte

[235] *Psalmul* 17, 48-49.
[236] *Isaia* 52, 15.
[237] *Isaia* 65, 1; *Romani* 10, 20.
[238] *Romani* 11, 7.
[239] *Romani* 9, 30-31.
[240] *Cf. Matei* 10, 5.
[241] *Cf. Matei* 15, 24.

rușinoase și prin fapte încă și mai rușinoase, pe care le socoteau prăznuire și cinstire, și încă și prin vorbe necurate și ucideri de copii fiind slăviți. Iar ei căutau să imite aceste practici. Dar, deși s-au pogorât până în adâncul răutății, dintr-odată, pe neașteptate, ni s-au arătat strălucind din înălțimea cea mai de sus a cerurilor. Cum s-a întâmplat aceasta și de unde? Ascultă-l pe Pavel, care dă răspunsul! Căci și acest fericit, căutând temeinic să afle acestea, nu a renunțat până ce nu a găsit pricina și a arătat-o tuturor.

Deci care este aceasta? Și de unde le-a venit o asemenea împietrire? Ascultă ce spune cel căruia i s-a încredințat această slujbă! Ce spune, dar, el pentru a risipi această îndoială a celor mulți? „Necunoscând", zice, „dreptatea lui Dumnezeu și căutând să statornicească dreptatea lor, dreptății lui Dumnezeu nu s-au supus."[242] De aceea au pătimit acestea. Și iarăși, explicând același lucru, spune în alt loc: „Ce vom zice deci? Că neamurile care nu urmăreau dreptatea au dobândit dreptatea, însă dreptatea din credință; iar Israel, urmărind legea dreptății, nu a ajuns la legea dreptății. De ce? Pentru că nu [o căutau] din credință. Căci s-au împiedicat de piatra de poticnire"[243].

Ceea ce vrea să spună este asta: necredința lor li s-a făcut pricină a relelor, iar această necredință a născut-o aroganța. Mai înainte, ei aveau mai mult decât elinii, pentru că au primit Legea și L-au cunoscut pe Dumnezeu, precum și celelalte [daruri] pe care le pomenește Pavel. Dar, după venirea lui Hristos, au văzut că și aceia sunt chemați la aceeași cinste ca și ei, prin credință. [Au văzut] că cel care este tăiat împrejur nu are nimic mai mult decât cel care este dintre păgâni, odată ce acesta din urmă a primit credința. Astfel ajungând la pizmuire, au fost mușcați de aroganță și nu au îndurat negrăita și covârșitoarea iubire de oameni a Stăpânului. Iar aceasta nu a avut altă pricină decât trufia, viclenia și ura lor față de oameni.

2. O, voi, cei mai nechibzuiți dintre toți, de ce v-ați simțit vătămați de grija de care au avut parte ceilalți? Cum să se micșoreze cele bune ale voastre doar pentru că și alții se împărtășesc de ele? Cu adevărat răutatea este oarbă și nimic din cele cuvenite nu poate înțelege degrabă. Așadar, au fost roși de faptul că alții aveau să se

---

[242] *Romani* 10, 3.

[243] *Romani* 9, 30-32.

împărtășească împreună cu ei de aceeași libertate, și astfel au înfipt sabia în ei înșiși, pentru că s-au îndepărtat de iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Și pe bună dreptate, căci zice: „Prietene, nu te nedreptățesc! Voiesc să dau și acestora ca și ție”[244].

De fapt, ei nu sunt vrednici nici măcar de aceste cuvinte. Pentru că acela, chiar dacă a fost nemulțumit, totuși putea spune că s-a ostenit o zi întreagă, a trudit, a îndurat arșița, a asudat. Dar aceștia ce au de spus? Nimic de acest fel, ci numai trândăvie, destrăbălare și nenumărate rele pentru care toți prorocii nu încetau a-i acuza mereu, rele prin care și ei, asemenea neamurilor, L-au mâniat pe Dumnezeu. Acest lucru și Pavel l-a lămurit, zicând: „Nu este deosebire între iudeu și elin. Fiindcă toți au păcătuit și sunt lipsiți de slava lui Dumnezeu, îndreptându-se în dar prin harul Lui”[245]. El dezvoltă în acea epistolă, cu folos și cu multă înțelepciune, acest subiect. Mai sus arată chiar că aceștia sunt vrednici de și mai mare osândă. „Câți au păcătuit în lege”, zice, „prin lege vor fi judecați”[246], adică le va fi și legea acuzator dimpreună cu firea, ba chiar unul și mai aspru. Și nu numai pentru aceasta, ci și pentru că s-au făcut pricină a hulirii lui Dumnezeu de către neamuri. „Că numele Meu”, zice, „din pricina voastră, este hulit între neamuri.”[247]

Așadar, acesta a fost lucrul care i-a ros cel mai mult, pentru că până și celor care au crezut dintre cei tăiați împrejur li s-a părut ceva neobișnuit. De aceea îl acuzau pe Petru atunci când s-a întors la ei din Cezareea, pentru că a intrat la bărbați netăiați împrejur și a mâncat cu ei. Chiar și după ce au aflat despre iconomia lui Dumnezeu, tot s-au mirat cum de „s-a revărsat și peste neamuri darul Sfântului Duh”[248], arătând prin mirarea lor că nu s-au așteptat niciodată la un asemenea lucru nemaivăzut. De vreme ce știa că aceasta era ceea ce îi irita cel mai mult, [Pavel] săvârșea totul cu scopul de a-i goli de înfumurare și a-i dezlega de trufia care îi făcea să se înalțe atât de mult. Și iată cum face aceasta. După ce vorbește despre elini și arată că nu au de nicăieri nicio îndreptățire, nici nădejde de mântuire, și îi învinuiește mai ales pentru învățăturile lor strâmbe și viața lor necurată, își îndreaptă cuvântul către iudei și enumeră

[244] *Matei* 20, 13-14.
[245] *Romani* 3, 22-24.
[246] *Romani* 2, 12.
[247] *Romani* 2, 24.
[248] *Faptele* 10, 45.

toate acele afirmații prin care prorocul spunea că unii dintre ei erau necurați, vicleni și fățarnici, că toți s-au făcut netrebnici și niciunul dintre ei nu Îl caută pe Dumnezeu, ci toți s-au abătut, și altele de acest fel[249]. Iar apoi adaugă: „Dar știu că cele câte zice Legea le spune celor care sunt sub Lege, ca orice gură să fie închisă și toată lumea să fie vinovată înaintea lui Dumnezeu. Pentru că toți au păcătuit și sunt lipsiți de slava lui Dumnezeu”[250].

Deci de ce te semețești, iudeule? De ce gândești lucruri mari despre tine? Pentru că și gura ta a fost astupată, și îndrăzneala ta a fost înlăturată, și tu te-ai făcut vinovat împreună cu lumea întreagă și ai și tu nevoie, ca și ceilalți, de darul care să te îndrepteze. Dar, chiar de ai fi fost drept și ai fi avut multă îndrăzneală către Dumnezeu, nu ar fi trebuit să-i pizmuiești pe cei care aveau să fie miluiți și mântuiți prin iubirea Sa de oameni. Căci aceasta este cea mai mare răutate: să te mistui din cauza binelui celorlalți, mai ales când acesta nu îți aduce ție vreo pagubă.

Dacă mântuirea celorlalți ar fi ruinat bunurile tale, poate că ai fi avut motiv să suferi, deși, pentru unul care a deprins adevărata filosofie, nici atunci nu ar exista îndreptățire. Dar, dacă nici nu-ți sporește plata atunci când altul este osândit, nici nu se micșorează atunci când aceluia îi este bine, de ce te zdrobești pe tine însuți pentru că altul se mântuiește în dar?

Așadar, după cum spuneam, chiar de ai fi fost dintre cei cu bun renume, nu ar fi trebuit să fi ros de pizmă pentru că neamurile au parte de mântuire prin har. Dar tu ești dator Stăpânului pentru aceleași lucruri [ca și aceia] și L-ai mâniat tu însuți. Mai mult, pizmuiești binele altora și te semețești, de parcă tu singur ai merita să te împărtășești de har; atunci urmează că ești vinovat nu numai de invidie și aroganță, ci și de cea mai de pe urmă nebunie, și ești vrednic de cele mai grele chinuri. De ce? Pentru că ai sădit în tine însuți rădăcina tuturor relelor, care este mândria.

De aceea un înțelept spunea: „Începutul păcatului este mândria”[251], adică rădăcina, izvorul și maica păcatului. Așa a căzut și cel dintâi creat din acea fericită viețuire. Tot așa și diavolul, care l-a amăgit, s-a prăbușit din acea vrednicie înaltă. Deci, știind

---

[249] *Romani* 3, 10-18; *Psalmul* 13, 3.

[250] *Romani* 3, 19, 23.

[251] *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 10, 13.

necuratul că acest păcat prin firea sa are putere să azvârle chiar și din ceruri, a venit pe calea aceasta atunci când s-a străduit să-l coboare pe Adam dintr-o cinste atât de mare. Căci, făgăduindu-i că va fi egal cu Dumnezeu, l-a făcut să se îngâmfeze, și așa l-a doborât și l-a azvârlit în adâncurile iadului.

Nimic nu înstrăinează așa de mult de iubirea de oameni a lui Dumnezeu, ducând în focul gheenei, precum tirania mândriei. Atunci când aceasta ne însoțește, toată viața noastră devine necurată, chiar de am avea noi cumpătare, feciorie, postire, rugăciuni, milostenie sau orice altă virtute. Căci zice: „Tot cel care are inima semeață este necurat înaintea Domnului”[252]. Așadar, să lepădăm această îngâmfare a sufletului și să tăiem această tumoare dacă voim să fim curați și să ne izbăvim de osânda gătită diavolului. Ascultă-l pe Pavel, care spune că cel care se semețește trebuie să pătimească aceleași [pedepse] ca și diavolul: „Cel de curând botezat să nu se înfumureze, ca să nu cadă în osânda și cursa diavolului”[253]. Și ce este judecata? Aceeași pedeapsă – zice – și aceeași osândă [ca și acela].

„Deci” – întrebi tu – „cum ar putea cineva să scape de acest rău?” Dacă am lua în calcul firea noastră și mulțimea păcatelor noastre, mărimea chinurilor de acolo și vremelnicia lucrurilor de aici, care par strălucite, dar, de fapt, nu se deosebesc cu nimic de iarbă și se veștejesc mai degrabă decât florile primăverii; dacă am medita neîncetat la acestea și ne-am aminti de cei care au făcut fapte mărețe, diavolul nu ar putea să ne biruiască ușor, chiar de ar încerca de mii de ori, și nici măcar să înceapă a ne împiedica nu ar reuși.

Dar Dumnezeul celor smeriți, Cel bun și îndurător, să ne dea și nouă și vouă „inimă înfrântă și smerită”[254], și astfel vom putea să izbândim și în celelalte cu ușurință, spre slava Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.*

[252] *Pildele* 16, 5.
[253] *1 Timotei* 3, 6-7.
[254] *Psalmul* 50, 18.

Omilia 10

„Întru ale Sale a venit și ai Săi nu L-au primit.” (*Ioan* 1, 11)

1. Iubitor de oameni și făcător de bine fiind Dumnezeu, iubitule, toate le face și le chivernisește așa încât să ne lumineze pe noi prin virtute. El voiește ca noi să fim cu bună cinste, dar pe nimeni nu convinge în acest sens prin forță și constrângere, ci prin facere de bine îi atrage și îi aduce la bine pe toți cei care voiesc aceasta. De aceea, atunci când a venit, unii L-au primit, iar alții nu. Căci nu vrea să aibă vreun slujitor fără voie sau silit, ci vrea ca toți să facă aceasta din proprie voință și cu bună intenție, fiind recunoscători pentru faptul că Îi slujesc Lui.

Atunci când au nevoie de sclavi care să le slujească, oamenii îi țin robi chiar și pe cei care nu vor aceasta, pentru că [le îngăduie] legea stăpânirii. Dumnezeu însă, deși este fără vreo lipsă și nu are nevoie de nimic din cele ale noaste, ci toate le lucrează numai pentru mântuirea noastră, ne face stăpâni ai propriei voințe. De aceea nu silește și nu constrânge pe nimeni dintre cei care nu vor. Căci El caută numai la folosul nostru. A fi atrași spre această slujire împotriva voinței noastre e același lucru cu a nu sluji deloc.

Dar tu întrebi: „Atunci de ce îi pedepsește pe cei care nu vor să-I dea ascultare? De ce i-a amenințat cu gheena pe cei care nu ascultă de poruncile Lui?” Pentru că El, chiar și atunci când nu ne supunem Lui, ne poartă de grijă întru toate, ca unul ce este preabun, și nu Se depărtează de noi atunci când ne abatem și fugim. Dar, de vreme ce noi am disprețuit calea cea dintâi – cea a binefacerilor Sale –, pentru că nu am vrut să mergem pe calea convingerii și a binelui, [El] a adus altă cale – cea a osândei și a pedepselor –, care este foarte amară, dar este necesară. Când calea dintâi este neglijată, este necesar să fie folosită cea de-a doua.

Și dătătorii de lege hotărăsc asupra celor care greșesc pedepse multe și grele, și noi nu îi respingem din această pricină, ci chiar

îi cinstim și mai mult pentru aceste pedepse. Ei nu au nevoie de nimic de la noi și adesea nici nu știu cine sunt cei care vor primi ajutor prin mijlocirea legilor scrise de ei, dar se îngrijesc să fie bună rânduială în viața noastră, cinstindu-i pe cei care trăiesc în virtute și oprindu-i, prin pedepse, pe cei nelegiuiți care tulbură liniștea celorlalți. Dacă pe acești legiuitori îi admirăm și îi iubim, oare nu ar trebui cu mult mai mult să ne minunăm de Dumnezeu și să-L iubim pentru purtarea Sa de grijă? Pentru că este nemăsurată deosebirea dintre a Sa purtare de grijă și a acelora față de noi. Cu adevărat este negrăită și mai presus de orice bogăția bunătății Lui. Ia gândește-te: „Întru ale Sale a venit", nu pentru că avea El nevoie (căci dumnezeirea, după cum am spus, este fără vreo lipsă), ci pentru a face bine alor Săi. Și totuși ai Săi nu L-au primit atunci când a venit la ale Sale spre folosul lor, ba chiar L-au alungat. Și nu numai atât, ci L-au și scos afară din vie și L-au ucis[255].

Cu toate acestea, nu le-a interzis pocăința, ci, după ce au săvârșit atâtea fărădelegi, le-a dat prilejul, dacă vor, să-și spele toate păcatele, prin credința în El, și să se facă egali cu cei care nu au săvârșit niciun [păcat] de acest fel, ci L-au iubit mai mult decât toți. Și, ca să nu vorbesc doar așa, spre delectare, [pun înainte] toate cele petrecute cu fericitul Pavel, care aduc mărturie mai grăitoare decât aceste [vorbe]. Pe acesta, care L-a prigonit pe Hristos după răstignire – ca și pe Ștefan, ucenicul Lui, pe care l-a aruncat în mâinile mulțimii[256] –, pentru că s-a pocăit, s-a învinuit pentru păcatele de mai înainte și L-a urmat pe Cel pe care Îl prigonise, [Acela] l-a rânduit numaidecât între prietenii Săi, ba chiar între cei mai de frunte. Pe el, care fusese hulitor, prigonitor și batjocoritor, l-a declarat propovăduitor și învățător al întregii lumi[257]. Bucurându-se de iubirea de oameni a lui Dumnezeu, [Pavel] a vestit acestea fără a se rușina. În scrierile sale a afișat, ca pe un stâlp, cele ce a îndrăznit a le săvârși mai înainte și le-a arătat tuturor, socotind că este mai bine să facă cunoscută tuturor viața sa de mai înainte, ca să arate astfel măreția darului lui Dumnezeu, decât să umbrească negrăita și nespusa Sa iubire de oameni ezitând să dezvăluie tuturor rătăcirea lui. De aceea vorbește peste tot despre prigonirile lui, uneltirile și luptele lui

[255] *Cf. Matei* 21, 39.
[256] *Cf. Faptele* 7, 58.
[257] *Cf. 1 Timotei* 1, 13.

împotriva Bisericii. Odată spune: „Nu sunt vrednic să mă numesc apostol, pentru că am prigonit Biserica lui Dumnezeu"[258], iar altădată: „Iisus a venit să mântuiască pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu"[259]. Și iar: „Ați auzit despre purtarea mea de altădată întru iudaism, că prigoneam peste măsură Biserica lui Dumnezeu și o pustiam"[260].

2. Ca și când I-ar fi adus lui Hristos un fel de răsplătire pentru îndelunga Sa răbdare față de el, a arătat cine era și cum l-a mântuit [Acela], deși I-a fost vrăjmaș și potrivnic. A arătat foarte deschis lupta pe care cu multă înverșunare a dus-o împotriva lui Hristos la început. Pe lângă aceasta, le întinde bună nădejde și celor deznădăjduiți cu privire la ei înșiși. El spune că și Hristos pentru aceasta l-a îngăduit, ca să se arate în el mai întâi toată îndelunga Sa răbdare și covârșitoarea bogăție a bunătății Sale, ca pildă pentru cei care vor crede în El spre viața veșnică[261]. Pentru că cele pe care au îndrăznit ei a le săvârși erau mai mari decât orice iertare. [Mă refer] la cele pe care evanghelistul le arată spunând: „Întru ale Sale a venit și ai Săi nu L-au primit".

De unde a venit Cel care pe toate le plinește și pretutindenea este? Ce loc a golit de prezența Sa Cel care cu mâna Sa pe toate le ține și le susține? Nu Și-a schimbat locul. Căci cum ar fi putut? A săvârșit aceasta prin a Sa pogorâre către noi. Deși era în lume, nu părea să fie de față, pentru că încă nu era cunoscut; apoi însă S-a arătat pe Sine, atunci când a binevoit să Se îmbrace în trupul nostru. De aceea [Ioan] numește această arătare și pogorâre „venire".

Vrednic de admirație este faptul că ucenicul nu se rușinează de necinstea adusă Învățătorului său, ci scrie nestingherit despre insulta adusă asupra Lui. Iar aceasta este o dovadă însemnată a firii sale iubitoare de adevăr. De altfel, cel care se rușinează ar trebui să se rușineze de cei care insultă, nu de cel care este jignit. Dar El a strălucit și mai mult din această pricină, pentru că și după ce a fost insultat a arătat atât de multă purtare de grijă față de cei care L-au jignit. Cu toate acestea, ei s-au arătat nerecunoscători și necurați, pentru că L-au respins ca pe un vrăjmaș și potrivnic pe

[258] *1 Corinteni* 15, 9.
[259] *1 Timotei* 1, 15.
[260] *Galateni* 1, 13.
[261] *Cf. 1 Timotei* 1, 16.

Cel care le-a dat atât de mari bunătăți. Nu numai în acest fel s-au vătămat, ci și pentru că nu au dobândit cele pe care le-au câștigat cei care *L-au primit*. *Și ce au dobândit aceștia?* Zice [evanghelistul]: „Celor care L-au primit le-a dat putere să se facă fii[262] ai lui Dumnezeu"[263].

Atunci de ce nu spui, fericitule, și despre pedeapsa [de care au parte] cei care nu L-au primit, ci ai spus doar că erau ai Lui și că nu L-au primit când a venit la ale Sale? Ce vor avea de pătimit în schimb? Ce pedeapsă vor îndura? De ce nu ai adăugat acestea? Astfel i-ai fi înfricoșat mai mult și, cu amenințarea, ai fi înmuiat asprimea aroganței lor. De ce, dar, ai tăcut? Și ce altă pedeapsă – zice el – ar putea exista mai mare decât aceasta: că le stătea înainte puterea de a se face fii ai lui Dumnezeu, și nu s-au făcut, ci s-au lipsit de bunăvoie de o atât de mare noblețe și cinste? Dar nu numai în aceasta constă pedeapsa lor – că nu au primit niciun bine –, ci și în faptul că îi așteaptă focul cel nestins, așa cum a dezvăluit mai limpede în continuare. Deocamdată vorbește despre bunurile negrăite de care au parte cei care L-au primit, înfățișându-le pe scurt prin aceste cuvinte: „Celor care L-au primit le-a dat putere să se facă fii ai lui Dumnezeu". Fie robi, fie liberi, fie elini, fie barbari, fie sciți, fie neînțelepți, fie înțelepți, fie femei, fie bărbați, fie copii, fie bătrâni, fie neînsemnați, fie de seamă, fie bogați, fie săraci, fie stăpânitori, fie oameni simpli, toți – zice – se pot învrednici de aceeași cinste. Căci credința și harul Duhului, înlăturând inegalitatea creată de rangurile lumești, i-au plăsmuit pe toți cu aceeași formă și i-au pecetluit cu o unică pecete împărătească.

Ce ar putea egala această iubire de oameni? Un împărat, care este făcut din aceeași țărână ca și noi, pe cei care sunt robi ca și el și se împărtășesc de aceeași fire, nu îi socotește vrednici a se înrola în

---

[262] Fiul lui Dumnezeu nu dorește să rămână singur, și astfel Tatăl adoptă și alți fii și fiice, nu prin natură, ci prin voință fii ai Săi și ai Logosului (*cf.* SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 13). Se devine fiu al lui Dumnezeu prin botez (*cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Predica* 121, 4). Totuși numai Fiul este Fiu al lui Dumnezeu prin natură, noi doar prin har (*cf.* SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Lecturi catehetice*, 11, 9). Cuvântul S-a făcut carne pentru om, Dumnezeu devenind Fiu al Omului, pentru ca omul să devină fiu al lui Dumnezeu (*cf.* TEODORET AL CIRULUI, *Eranistes*, 1, 20). Adevărații fii ai lui Dumnezeu sunt însă sfinții (*cf.* SFÂNTUL IOAN DAMASCHIN, *Despre credința ortodoxă*, 4, 15). Sensul lui ἐξουσία (tradus prin „putere" în versiunea ortodoxă) este acela de „autoritate, libertate, îngăduință, privilegiu, drept".

[263] *Ioan* 1, 12.

armata împărătească dacă sunt sclavi, deși adesea îi sunt superiori prin caracterul lor. Dar Fiul cel Unul-Născut al lui Dumnezeu nu a socotit lucru nevrednic să numere în ceata fiilor Săi vameși, magi, sclavi și oameni mai josnici decât toți, mulți fiind bolnavi trupește și având nenumărate beteșuguri.

Atât este de mare puterea credinței în El, atât este de covârșitor harul Lui! Așa cum focul, prin firea sa, atunci când se atinge de minereul din mine, numaidecât îl transformă în aur, tot așa, ba chiar cu mult mai mult, botezul face ca cei care se spală prin el să nu mai fie de țărână, ci de aur, pentru că în momentul acela Duhul pătrunde asemenea unui foc în sufletele noastre. El arde „chipul celui pământesc"[264], iar „chipul celui ceresc" îl dă la iveală înnoit, luminos și strălucitor, ca și când ar fi ieșit dintr-o topitoare.

Și de ce nu a spus că i-a făcut fii ai lui Dumnezeu, ci a spus că „le-a dat putere să se facă fii ai lui Dumnezeu"? Ca să arate că e nevoie de multă osteneală pentru ca acel chip al înfierii care ne este întipărit la botez să fie păzit nepătat și nestricat. [Vrea,] de asemenea, să arate că nimeni nu va putea să ne ia această putere, dacă nu ne lipsim noi înșine de ea mai înainte.

Dacă cei care primesc de la oameni stăpânire asupra unor lucruri au o autoritate aproape la fel de mare cu cea pe care o au cei care le-au dat stăpânirea, cu atât mai mult noi, care am primit această cinste de la Dumnezeu, vom fi mai puternici decât toți dacă nu vom face vreun lucru nedemn de această putere, pentru că și Cel care ne-a încredințat această cinste este mai mare și mai bun decât toți. Vrea, de asemenea, să arate că harul nu vine oricum, ci numai la cei care îl doresc și se străduiesc, pentru că stă în puterea lor a se face fii. Dacă nu fac ei mai înainte această alegere, darul nu vine și nici nu lucrează.

3. Deci, așa cum de fiecare dată a respins constrângerea și a apreciat alegerea și voia liberă, a spus și acum același lucru. Când e vorba de cele tainice, partea lui Dumnezeu este aceea de a dărui harul, iar partea omului este aceea de a da credința. Și în vremea ce urmează după aceasta[265] este încă nevoie de multă strădanie. Căci,

[264] *1 Corinteni* 15, 49.

[265] După dobândirea harului. De remarcat raportul stabilit de Sfântul Ioan între har și faptele personale în iconomia mântuirii individuale.

pentru a păzi curăția, nu ne este de ajuns doar a ne boteza și a crede, ci, dacă vrem să ne bucurăm mereu de această strălucire, trebuie să trăim viață vrednică de ea. Această lucrare a făcut-o Dumnezeu cu noi. Căci nașterea tainică și curățirea de toate păcatele de dinainte se fac prin botez, dar a rămâne în continuare curați și a nu mai primi după aceasta nicio murdărie țin de voința și strădania noastră. De aceea ne-a amintit și de felul în care ne-am născut și a arătat, prin comparație, că [această naștere] este mai presus de nașterea trupească, zicând: „Care nu din sânge, nici din voia cărnii, nici din voia unui bărbat, ci din Dumnezeu s-au născut"[266]. A făcut aceasta ca să înțelegem cât este de neînsemnată și de umilă nașterea dinainte – cea din sânge și din voia cărnii[267] – și cât de înaltă și nobilă este cea de a doua [naștere], cea prin har. Astfel vom avea o părere înaltă despre aceasta, o părere pe măsura darului ce se dă celui născut [prin har], și vom avea, așadar, mai multă râvnă.

Nu mică îmi este teama ca nu cumva să ne întinăm acest frumos veșmânt și apoi, pentru nepăsarea și păcatele noastre, să fim dați afară din iatac și din cămara de nuntă, precum acele cinci fecioare nebune[268] sau precum acela care nu avea haină de nuntă[269]. Și acela era dintre meseni, pentru că a fost invitat și el, dar, după ce a fost chemat și a primit atâta cinste, l-a jignit pe cel care l-a invitat. Ascultă, dar, ce pedeapsă jalnică și vrednică de multe lacrimi a primit! Căci, deși a luat parte la acea masă strălucită, nu numai că a fost izgonit de la ospăț, dar a fost chiar legat de mâini și de picioare și aruncat în întunericul cel mai din afară, unde avea să îndure tânguirea veșnică și nesfârșită și scrâșnirea dinților.

Așadar, iubiților, să nu credem că este de ajuns credința pentru a ne mântui[270]. Dacă nu vom arăta viață curată, ci vom veni îmbrăcați

---

[266] *Ioan* 1, 13. Lecțiunea de față („din Dumnezeu s-au născut") este una dintre cele posibile, alte manuscrise având varianta: „De la Dumnezeu s-a născut". Ultima variantă s-ar referi, astfel, la Hristos și la nașterea feciorelnică.

[267] Este introdus un nou contrast ontologic: între sânge și carne, pe de o parte, și Duh, pe de alta. De observat faptul că, în textul grecesc, „sânge" este la plural. Intenția autorului este dificil de reconstituit. Pluralul lui „sânge" se utiliza în ebraică pentru a desemna crima, ceea ce nu este cazul aici. Probabil se face aluzie la concepția antică potrivit căreia pruncul este zămislit prin amestecul seminței paterne cu sângele matern.

[268] *Cf. Matei* 25, 10-12.

[269] *Cf. Matei* 22, 11-14.

[270] De notat această afirmație. Harul divin este dăruit gratis omului prin botez, însă, spre a-l păstra și pune în lucrare, este necesar și efortul ascetic personal.

în haine nevrednice de această chemare fericită, nimic nu ne va feri de la a pătimi precum acel nefericit. Ar fi ceva nefiresc, într-adevăr, ca Acela care este Dumnezeu și Împărat să nu Se rușineze de niște oameni neînsemnați, cerșetori și cu totul nevrednici, ba chiar să-i aducă la masă pe cei de la răspântii, iar noi să arătăm atâta nepăsare, încât nici pentru o asemenea cinste [ce ne-o arată] să nu ne facem mai buni, ci să rămânem în aceeași răutate și după ce am fost invitați, aducând astfel jignire iubirii de oameni negrăite a Celui care ne-a chemat. Pentru că nu cu acest scop ne-a chemat la această duhovnicească și înfricoșătoare împărtășire cu Tainele: ca să ne întoarcem apoi la răutatea dinainte; ci ca să ne dezbrăcăm de ceea ce este rușinos și să ne schimbăm cu acele haine pe care se cade să le poarte cei care sunt oaspeți în palatele împărătești. Iar dacă nu vrem să facem cele vrednice de acea chemare, aceasta nu este spre paguba Celui care ne-a făcut această cinste, ci spre paguba noastră. Pentru că nu El este Cel care ne scoate din minunata adunare a mesenilor, ci noi înșine. Acela a împlinit tot ceea ce ținea de El. A făcut ospățul de nuntă, a pregătit masa, i-a trimis pe soli, i-a primit pe cei care au venit și le-a arătat toată cinstea. Noi însă, de vreme ce, prin hainele noastre murdare, adică prin faptele necurate, ne-am arătat disprețuitori și față de El, și față de cei prezenți, și față de nuntă, pe bună dreptate am fost dați afară. Iar El pentru aceasta i-a alungat pe obraznicii și nerușinații aceia: pentru că cinstește nunta și pe cei invitați. Căci, dacă i-ar fi îngăduit pe cei îmbrăcați cu haină nepotrivită, ar fi părut că îi jignește pe ceilalți.

Dar fie ca nimeni, nici dintre noi, nici dintre alții, să nu aibă parte de așa ceva din partea Celui care ne-a chemat! Deci toate acestea au fost scrise mai înainte de a se întâmpla pentru ca noi să ne înțelepțim prin amenințarea cuprinsă în cele scrise, și astfel să nu îngăduim ca această necinste și osândă să devină faptă, ci să facem să rămână numai în vorbe, și fiecare dintre noi, înveșmântat în haină luminoasă, să răspundem acelei chemări.

Fie ca noi toți să ne bucurăm de acea chemare, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia împreună cu Tatăl și cu Sfântul Duh fie-I slava, puterea și cinstea acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Omilia 11

„Și Cuvântul S-a făcut trup[271] *și S-a sălășluit între noi.”* (*Ioan* 1, 14)

1. O singură favoare vreau să vă cer vouă, tuturor, mai înainte de a explica cuvintele Evangheliei. Să nu refuzați această rugăminte, căci nu cer ceva greu sau împovărător, iar dacă îmi veți da acest lucru, va fi de folos nu numai pentru mine, care îl primesc, ci și pentru voi, care îl oferiți, și poate cu mult mai mult pentru voi!

Deci ce anume vă cer? O zi pe săptămână, fie și sâmbăta, fiecare dintre voi, la casa sa, să se așeze și, luând cartea în mâini, să citească

[271] Sensul actual al termenului „trup” s-a extrapolat, desemnând corpul uman în general, nemairedând satisfăcător sensul originar, acela de a sublinia că Dumnezeu a luat asupra Sa carne omenească, divinitatea smerindu-se până la cel mai de jos nivel al existenței (slavonul *trupu* are înțelesul de „cadavru, leș”). Tertulian va scrie un tratat – *De carne Christi* – unde va desființa prin cuvintele sale memorabile dochetismul: „Hristos, dincolo de orice îndoială, a iubit acest om închegat în murdăriile pântecelui, [trup] răsărit prin [mădularele cele] rușinoase [...]. Pentru el S-a întrupat, pentru el a propovăduit, pentru el, în deplină smerenie, S-a pogorât până la moarte, și încă moarte prin cruce. L-a iubit în întregime pe cel pe care l-a răscumpărat cu un așa de mare [preț]. Dacă Hristos este al Creatorului, după dreptate a iubit ceva [ce era] al Său; dacă este [venit] de la alt dumnezeu, cu atât mai mult l-a iubit când l-a răscumpărat ca pe un străin. A iubit deci, împreună cu nașterea, și trupul acestuia. Nu se poate iubi nimic fără [le a iubi] și [pe toate] prin care acea ființă este ceea ce este. Sau îndepărtează nașterea și arată-mi omul, înlătură trupul și arată-mi ce a mai răscumpărat Dumnezeu. Dacă acestea alcătuiesc omul pe care Dumnezeu l-a răscumpărat, tu Îl faci să Se rușineze de ceea ce a mântuit și [socotești] nedemne [de El] cele pe care nu le-ar fi răscumpărat dacă nu le-ar fi iubit. A făcut din moarte o [nouă] naștere prin darul unei vieți cerești: a tămăduit trupul de orice suferință; l-a curățit pe lepros, l-a luminat din nou pe orb, l-a însănătoșit pe paralitic, l-a izbăvit pe demonizat, l-a înviat pe cel mort, și tu [dorești] ca El să roșească pentru că S-a născut în acest [trup]?” (*Despre trupul lui Hristos*, 4, 1). Sfântul Ilarie de Pictavium va observa că prin întrupare (în *Evanghelia lui Ioan*, „încarnare”) carnea umană a dobândit o valoare nemărginită, începând să fie ceea ce este și Logosul, deși nu și-a schimbat natura (*Despre sinoade*, 48). Cu toate acestea, începând cu Sfântul Chiril al Alexandriei, exegeza creștină a subliniat faptul că σάρξ („carne”) din acest verset trebuie înțeles în sensul naturii umane depline, trup, suflet și minte. Dumnezeu devine om pentru ca omul să poată deveni Dumnezeu (*cf.* Sfântul Atanasie cel Mare, *Despre Întrupare*, 54, 3).

mereu pericopa din Evanghelie ce urmează să fie citită. Să cerceteze adesea cu luare-aminte cele scrise acolo și să le analizeze bine. Să însemneze ce este limpede și ce este nedeslușit, care [afirmații] par a fi potrivnice între ele, deși în realitate nu sunt. Și, după ce le-ați încercat pe toate cu simplitate, veniți să ascultați predica. Pentru că nu mic este folosul de care vom avea parte și voi și noi de pe urma acestei strădanii. Noi nu vom mai avea nevoie de multă osteneală pentru a face limpede puterea celor spuse dacă mintea voastră a primit deja cunoașterea cuvintelor, iar voi veți avea astfel [mintea] mai ageră și mai pătrunzătoare, nu numai spre a asculta și a învăța voi înșivă, dar chiar și pentru a-i învăța pe alții. Acum mulți dintre cei care vin aici ascultă și, prin urmare, își însușesc cele citite, precum și cele spuse de noi despre ele, și totuși nu vor culege prea multe roade, chiar de am face noi aceasta vreme de un an întreg. Și cum [să culeagă], de vreme ce se preocupă de cele spuse ca de un lucru secundar și doar în acest scurt răstimp cât sunt aici?

Unii dau vina pe treburi și griji și pe faptul că sunt foarte prinși cu îndeletnicirile publice și particulare. În primul rând, este o vină a lor, și nu una mică, faptul de a fi încurcați cu atât de multe treburi și a fi mereu pironiți de cele lumești, încât nu au nici măcar un mic răgaz pentru cele care sunt mai necesare decât toate. În al doilea rând, acestea sunt scuze neîntemeiate și pretexte, pentru că îi vădesc întâlnirile cu prietenii, mersul la teatre, întrunirile organizate pentru a privi cursele de cai, cu care adesea cheltuiesc zile întregi. Petreceți multă vreme împreună cu prietenii, și totuși niciunul dintre ei nu a dat vina pe treburile cu care se ocupă. Apoi, de la ocupațiile neînsemnate niciodată nu vă dați înapoi și puteți găsi din plin răgaz pentru ele, dar, dacă trebuie să luați aminte la cele ale lui Dumnezeu, vă par a fi mai de prisos și mai neînsemnate ca orice altceva și considerați că nu trebuie să le acordați nici măcar puțin răgaz. Și cum să fie vrednici unii ca aceștia să respire și să vadă soarele?

Aceşti trândavi aduc și o altă scuză, încă și mai absurdă: că nu au făcut rost și nu au cărți[272]. Dacă punem pe seama celor bogați această scuză, atunci suntem vrednici de râs. Dar, pentru că

[272] În perioada respectivă, prețul unei cărți (codex sau manuscris) era extrem de ridicat și numai cei bogați își permiteau să le cumpere. Și procentul alfabetizării populației era foarte redus.

socotesc că mulți dintre cei săraci se folosesc de ea adesea, aș vrea să-i întreb: nu au fiecare dintre ei toate uneltele necesare meseriei pe care o practică, întregi și fără vreo lipsă, chiar de ar fi strâmtorați de cea mai mare sărăcie? Oare nu este absurd că în acest caz nu dau vina pe sărăcie, ci fac orice ca să nu fie împiedicați în vreun fel, dar, când e vorba de acele roade atât de folositoare, se plâng că n-au timp și că sunt săraci? De altfel, chiar de ar fi unii atât de săraci, ar putea totuși să cunoască deplin cele scrise în dumnezeieștile Scripturi din lectura ce o facem aici mereu. Iar dacă acest lucru vi se pare cu neputință, pe bună dreptate vi se pare așa. Căci mulți vin aici să asculte, dar fără prea multă râvnă și închinând zilei doar acest scurt răgaz, și imediat după aceea se întorc acasă. Iar dacă unii rămân mai mult timp, nu sunt cu nimic mai buni decât cei care pleacă, pentru că sunt prezenți printre noi numai cu trupul.

Însă, ca să nu vă îngreunăm mai mult cu pricini și să cheltuim tot timpul cu plângeri, să trecem la cuvintele Evangheliei. Căci e vremea ca de acum să ne continuăm cuvântul. Stați, dar, treji, ca să nu treacă pe lângă voi nimic din cele spuse! „Și Cuvântul trup S-a făcut" – zice – „și S-a sălășluit între noi." Spunând că aceia care L-au primit s-au născut din Dumnezeu și s-au făcut fii ai lui Dumnezeu, arată cauza și premisa acestei cinstiri negrăite. Această cauză este faptul că S-a făcut trup Cuvântul și Stăpânul a luat asupra Sa chipul robului. Cel care este Fiu adevărat al lui Dumnezeu S-a făcut Fiu al omului, ca pe fiii oamenilor să-i facă fii ai lui Dumnezeu. Atunci când ceea ce este înalt intră în legătură cu ceea ce este umil, nu îi este știrbită cu nimic propria slavă, dar pe acela [care este umil] îl ridică din acea stare de adâncă umilință. Aceasta s-a întâmplat și cu Hristos. Căci prin pogorârea Sa nu Și-a micșorat cu nimic propria fire, dar pe noi, care zăceam mereu în necinste și întuneric, ne-a ridicat către o slavă negrăită. Tot așa, atunci când un împărat vorbește cu luare-aminte și cu bunăvoință cu un om sărman și nevoiaș, nu se rușinează pe sine cu nimic, dar pe acela îl face să fie faimos și strălucit înaintea tuturor. Dacă, în privința vredniciei omenești, care este venită din afară, atunci când un om de seamă intră în legătură cu un om neînsemnat nu se vatămă cu nimic, cu atât mai mult în cazul acelei Ființe pure și fericite, care nu are nimic venit din afară, nici ceva care să crească sau să scadă, ci toate bunurile le are neschimbate și statornice pentru totdeauna. Deci, atunci când auzi: „Cuvântul S-a făcut carne", nu te tulbura, nici nu

te posomorî, pentru că Ființa nu s-a transformat în carne[273] – ar fi cu adevărat o impietate fie și numai a gândi așa ceva –, ci, rămânând ceea ce este, a luat chip de rob!

2. Dar de ce folosește verbul „S-a făcut"? Ca să închidă gurile ereticilor. Pentru că sunt unii[274] care spun că toate cele ce țin de Întrupare au fost nălucire, prefăcătorie și născocire. Deci, ca să înlăture dinainte această blasfemie, a adăugat cuvântul „S-a făcut", voind să arate nu schimbarea ființei – să nu fie! –, ci luarea asupra Sa în mod real a cărnii omenești.

De asemenea, atunci când [Pavel] spune că „Hristos ne-a răscumpărat din blestemul Legii, făcându-Se pentru noi blestem"[275], nu afirmă că ființa Lui s-a lepădat de propria slavă și a devenit în sine blestem. Una ca aceasta nici demonii nu ar putea să o gândească, nici oamenii cu totul nechibzuiți, care sunt din fire lipsiți de minte. Atât este de nesăbuită și de păgânească! Deci nu a spus așa ceva, ci a spus că, primind [asupra Sa] blestemul care era asupra noastră, nu a mai îngăduit ca noi să fim blestemați. Așa și aici [Ioan] spune că El S-a făcut carne, dar nu transformând ființa în carne, ci luând carnea asupra Sa[276], iar ființa rămânând neschimbată.

Iar dacă ei ar spune că, de vreme ce este Dumnezeu, toate Îi sunt în putere, și deci ar fi putut să Se transforme în carne, atunci le vom răspunde că toate le poate câtă vreme rămâne Dumnezeu. Dar, dacă ar primi schimbare, și încă schimbare în rău, cum ar mai fi Dumnezeu? Căci schimbarea este incompatibilă cu acea fire necompusă. De aceea și prorocul spunea: „Toți ca o haină se vor

[273] Cuvântul a asumat carnea umană, firea omenească, făcându-Și-o proprie. Înveșmântat în carnea umană care căzuse în Adam, a făcut-o biruitoare împotriva diavolului și păcatului (*cf.* SFÂNTUL EFREM SIRUL, *Comentariu la Diatessaron-ul lui Tațian*, 1, 1.). Omul a fost orbit și rănit de carne, dar tămăduirea și mântuirea i-au venit tot prin mijlocirea cărnii (*cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 16, 2). După Întrupare nu au rezultat patru persoane în Treime, nici două persoane în Iisus Hristos, ci Persoana Logosului a luat asupra Sa natura umană, Treimea Sfântă rămânând neschimbată (*cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Predica* 186, 1).

[274] Este vorba despre doctrinele dochetiste (de la verbul δοκεῖν – „a părea"), care susțineau că trupul lui Hristos nu era unul real, omenesc, ci fie o aparență, o nălucire, fie alcătuit dintr-o substanță cerească, nematerială.

[275] *Galateni* 3, 13.

[276] Origen va spune despre trupul lui Hristos că este prezent în cuvântul Scripturii (*Împotriva lui Celsus*, 4, 15).

învechi și ca un veșmânt îi vei schimba și se vor schimba. Dar Tu același ești și anii Tăi nu se vor sfârși"[277]; pentru că ființa Lui este mai presus de orice schimbare. Nu există ceva mai bun ca El, așa încât să ajungă acolo crescând. Dar ce spun eu „mai bun"? Nici măcar ceva egal sau cât de cât apropiat Lui nu există. Deci ar rămâne să primească doar o schimbare în rău dacă s-ar schimba. Atunci însă nu ar mai fi Dumnezeu. Fie ca hula aceasta să se întoarcă asupra capetelor celor care spun așa ceva!

Ca să [înțelegi] că numai cu acest scop a spus „S-a făcut" – ca să nu bănuiești că a fost o nălucire –, vezi în cuvintele ce urmează cum lămurește afirmația, înlăturând acea presupunere vicleană. Căci a adăugat: „Și S-a sălășluit între noi"[278]. A spus așa doar pentru ca tu să nu primești vreun gând absurd în legătură cu expresia „S-a făcut". Căci nu a vorbit despre o schimbare a acelei firi de neschimbat, ci despre o sălășluire și locuire. Iar ceea ce se sălășluiește nu este același lucru cu sălașul, ci este diferit. Căci ceva se sălășluiește în altceva. Altminteri, n-ar mai fi sălășluire, căci nimic nu se sălășluiește în sine însuși. Când am spus „altceva", m-am referit la fire. Prin unire și alăturare Dumnezeu-Cuvântul și carnea sunt una, nu prin amestecare, nici prin dispariția firilor, ci printr-o unire inefabilă și cu totul de neînțeles[279]. Dar nu căuta să afli cum! S-a făcut așa cum El Însuși știe.

Așadar, care este sălașul în care S-a sălășluit? Ascultă-l pe prorocul care zice: „Voi ridica cortul căzut al lui David"[280]. Cu

---

[277] *Psalmul* 101, 27-28.

[278] Aluzia la Tabernacolul divin din Vechiul Testament este evidentă prin folosirea verbului: ἐσκήνωσεν – „și-a înfipt cortul, și-a așezat tabernacolul". Verbul σκηνόω desemna prezența continuă a lui Iahve în sânul poporului ales (*cf. Înțelepciunea lui Solomon* 9, 8; *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 24, 8 etc.). S-a speculat și asupra faptului că alegerea termenului grecesc de mai sus nu a fost aleatorie în cazul tălmăcitorilor *Septuagintei*, deoarece consoanele SKN corespund ebraicului *Șekina*, care desemnează prezența slavei divine. Teodor de Mopsuestia interpretează versetul în sensul că Logosul Și-a așezat cortul dumnezeirii Sale în intimitatea naturii umane (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 1, 14), îmbogățind-o și îndumnezeind-o (*cf.* SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 9).

[279] De remarcat folosirea principalelor expresii specifice teologiei antiohiene: locuire (κατοικέω), sălășluire (σκήνωσις), unire prin alăturare (συνάφεια, nu ἕνωσις – unire organică, cum preferau teologii alexandrini). Sfântul Ioan este ponderat în folosirea lor (de observat că folosește ambii termeni împreună, atât ἕνωσις, cât și συνάφεια), Nestorie însă le va duce la extrem, interpretându-le până la ultimele lor consecințe.

[280] *Amos* 9, 11.

adevărat căzuse, căzuse firea noastră printr-o cădere cumplită și avea nevoie de acel braț puternic, singurul [care o putea ridica]. Nu era cu putință să se ridice altfel decât întinzându-i mâna Cel care a plăsmuit-o la început și dându-i chip de sus prin nașterea din nou prin apă și prin Duh.

Ia privește ce taină înfricoșătoare și negrăită! El locuiește mereu în acest cort, căci S-a îmbrăcat cu trupul nostru, nu ca unul care avea să îl lepede mai apoi, ci ca unul care avea să îl poarte mereu cu Sine. De nu ar fi fost așa, nu l-ar fi învrednicit de tronul împărătesc și, purtându-l, nu ar fi primit închinare de la toate oștirile de sus: Îngeri, Arhangheli, Tronuri, Stăpânii, Începătorii, Puteri. Ce cuvânt, ce minte va putea să înfățișeze această cinste atât de mare, cu adevărat mai presus de fire și înfricoșătoare, ce a fost adusă neamului nostru? Ce Înger? Ce Arhanghel? Nimeni, de oriunde ar fi, fie din cer, fie de pe pământ. Astfel sunt înfăptuirile lui Dumnezeu și atât de mărețe și mai presus de fire sunt binefacerile Lui, încât nu numai limba omenească, dar nici măcar puterea îngerească nu le poate înfățișa cu exactitate.

De aceea și noi deocamdată vom închide în tăcere cuvântul nostru, îndemnându-vă, totodată, să aduceți Acestui atât de mare Binefăcător al nostru răsplătiri, care vor întoarce înapoi asupra noastră tot folosul. Îi vom răsplăti dacă vom purta grijă cu luare-aminte de sufletele noastre. Dar și aceasta este o faptă a iubirii Sale de oameni: faptul că El, Care nu are nevoie de nimic din cele ale noastre, spune că primește răsplată atunci când noi purtăm grijă de sufletele noastre. De aceea este cea mai de pe urmă nebunie, vrednică de mii de pedepse, ca noi, cei care ne bucurăm de atât de mare cinste, să nu Îi aducem cele ce ne stau în putere, mai ales că folosul de pe urma acestora se întoarce înapoi asupra noastră și ne stau înainte mii de bunătăți.

Pentru toate acestea, slavă să înălțăm Iubitorului de oameni Dumnezeu, nu numai prin vorbe, ci cu mult mai mult prin fapte, ca să dobândim bunurile de apoi. Fie ca toți să avem parte de acestea, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

Omilia 12

„Și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr." (*Ioan* 1, 14)

1. Poate vi s-a părut că până acum v-am îngreunat și v-am împovărat mai mult decât trebuie, folosind cuvinte prea categorice și lungind prea mult învinuirea adusă nepăsării celor mulți. Dacă am fi făcut aceasta doar cu intenția de a vă întrista, pe bună dreptate ați fi fost indignați. Dar, dacă privind spre folosul vostru am lăsat la o parte dulceața cuvintelor, atunci, chiar dacă nu vreți să primiți purtarea noastră de grijă, să îngăduiți măcar, de sunteți drepți, această iubire a noastră atât de mare.

Mult ne-am temut ca nu cumva, în timp ce noi ne străduim, voi să nu voiți a arăta aceeași osârdie spre a asculta, și astfel judecata viitoare să vă fie și mai aspră. De aceea neîncetat ne silim să vă ținem treji și iubitori de priveghere, așa încât nimic din cele spuse să nu vă scape. Astfel veți putea viețui acum cu multă îndrăzneală, iar în ziua aceea [a Judecății], veți putea sta [cu nădejde] înaintea scaunului de judecată al lui Hristos. De vreme ce v-am vorbit îndeajuns zilele trecute, să trecem astăzi la cuvintele înseși [ale Evangheliei], luându-le de la început.

„Și am văzut" – zice – „slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl." După ce a spus că ne-am făcut fii ai lui Dumnezeu și a arătat că aceasta nu [s-a săvârșit] altfel decât prin aceea că S-a făcut carne Cuvântul, vorbește acum despre un alt folos ce decurge de aici. Care este acesta? „Am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl." Nu am fi văzut aceasta dacă nu ni S-ar fi arătat în trup asemenea cu al nostru.

Deși Moise se împărtășea de aceeași fire ca și noi, cei din vremea aceea nu au suportat să privească fața plină de slavă a acestui drept și era nevoie de un văl care să poată umbri acea nemărginită slavă de pe chipul proorocului și să le-o arate micșorată și suportabilă.

Dar dumnezeirea simplă, care este inaccesibilă până și pentru Puterile de sus, cum să suportăm [a o vedea] noi cei pământești și făcuți din țărână? De aceea S-a sălășluit între noi: ca să putem să ne apropiem de El, să-I vorbim și să stăm în preajma Lui cu toată libertatea.

Ce înseamnă „slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl"? Și dintre proroci mulți au fost slăviți, precum Moise însuși, dar și Ilie și Elisei (unul fiind înconjurat de un car de foc, iar altul fiind înălțat astfel)[281]. Împreună cu ei au fost slăviți Daniel, cei trei tineri și mulți alții care au făcut și minuni. Și Îngeri s-au arătat oamenilor și au dezvăluit celor ce i-au văzut lumina strălucitoare a firii lor. Și nu numai Îngeri, ci și Heruvimi și Serafimi s-au arătat prorocului cu mare slavă. Dar evanghelistul ne abate de la toate acestea și ne ridică mintea de la strălucirea creației și a celor care sunt robi ca și noi și ne îndreaptă spre însăși culmea bunătăților. „Am văzut" – zice – „slava[282] nu a unui proroc, nici a unui Înger, nici a unui Arhanghel, nici a Puterilor care sunt încă și mai sus, nici a vreunei alte firi create – dacă mai sunt și altele –, ci a Stăpânului Însuși, a Împăratului Însuși, a Însuși Fiului adevărat cel Unul-Născut, a Însuși Domnului nostru al tuturor."

Cuvântul „ca" nu arată aici asemănarea, nici comparația, ci siguranța și definirea neîndoielnică, ca și când ar fi zis: „Am văzut slavă așa cum se cuvenea și era firesc să o aibă Cel care este Fiul Unul-Născut și adevărat al lui Dumnezeu, Împăratul a toate". Acesta este înțelesul obișnuit. Căci nu mă voi da înapoi de la a folosi uzul comun pentru a face demnă de crezare afirmația. Nu urmăresc acum, în cele ce spun, frumusețea cuvintelor, nici armonia alcătuirii, ci numai folosul vostru. De aceea nimic nu ne împiedică de la a întări această afirmație folosindu-ne de obiceiul celor mulți.

Deci care este obiceiul celor mulți? Aceștia, adesea, atunci când văd un împărat foarte împodobit, strălucind din toate părțile

---

[281] *Cf. 4 Regi* 2, 11.

[282] Δόξα se referă la slava, gloria, mărirea care I se cuvin lui Dumnezeu în actele de adorare publică sau particulară ale creștinilor, ca urmare a slavei, măreției divine pe care o posedă ontologic ființa Creatorului și ca mulțumire și recunoștință pentru toate binefacerile dăruite muritorilor. Grecescul δόξα este un calc semantic după ebraicul *kabod*, care desemna în sens laic „onoare, cinste, faimă ca rezultat al unei averi însemnate" și de aici, prin extrapolare, „slava lui Dumnezeu", văzută însă ca o realitate concretă care dezvăluie majestatea divină ce se manifestă prin foc, lumină orbitoare, fum, tunete etc. și care însoțește în general teofaniile, precum cea de pe Sinai.

de mulțimea pietrelor prețioase, povestind altora frumusețea, splendoarea și slava aceea, ei enumeră cât mai multe detalii: strălucirea purpurei, mărimea pietrelor, albul cailor, aurul ce acoperă atelajul lor, strălucirea alaiului. Dar, deși le spun pe toate pe rând – și acestea și altele –, nu pot înfățișa în cuvinte toată măreția aceea. De asta adaugă numaidecât: „De ce să spun multe? Îți spun într-un singur cuvânt: era ca un împărat." Spunând „ca", ei nu vor să arate că este asemănător unui rege acela despre care enumeră toate acestea, ci vor să arate că este împărat cu adevărat.

Tot așa și evanghelistul: a spus „ca" voind să arate slava Lui deosebită, covârșitoare și neasemănată. Căci toți ceilalți – și Îngeri, și Arhangheli, și proroci – făceau toate așa cum li se poruncea, El însă făptuia cu puterea cuvenită unui împărat și unui stăpân. De aceea și mulțimile se minunau, pentru că îi învăța „ca unul care avea putere"[283].

2. Deci, după cum am spus, s-au arătat și îngeri pe pământ întru slavă multă, lui Daniel, de pildă, lui David și lui Moise, dar au făcut toate ca niște robi, supuși unui stăpân. Acesta însă a făcut toate ca un Stăpân care ocârmuiește toate, deși S-a arătat în chip umil și smerit. Dar chiar și așa creația L-a recunoscut pe Stăpânul ei. Cum? O stea din cer i-a chemat pe magi să I se închine[284] și o mare ceată de îngeri venea de pretutindeni slujindu-I Stăpânului și lăudându-L. Dintr-odată, s-au ivit și alți vestitori care, întâlnindu-se unii cu alții, binevesteau această taină negrăită. Îngerii binevesteau păstorilor, iar păstorii celor din cetate, Gavriil Mariei și Elisabetei, iar Ana și Simeon celor care se aflau în templu. Și nu numai bărbați și femei au fost întraripați de acea dulceață, ci și pruncul care încă nu ieșise la lumină – mă refer la cetățeanul pustiului, cel de un nume cu acest evanghelist – a săltat în pântecele maicii lui[285] și toți erau înălțați de nădejdea celor ce aveau să fie.

Acestea s-au întâmplat în preajma momentului nașterii Lui. Dar, atunci când S-a făcut cunoscut mai deplin, s-au arătat și alte minuni și mai mari decât cele dintâi. Acum nu mai este vorba de stea și de cer, de Îngeri și de Arhangheli, de Gavriil și Mihail, ci Tatăl

[283] *Matei* 7, 29.
[284] *Cf. Matei* 2, 9.
[285] *Cf. Luca* 1, 41.

Însuși L-a propovăduit de sus din cer și, împreună cu Tatăl, Mângâietorul, Care S-a pogorât peste El dimpreună cu glasul și a rămas deasupra Lui[286]. Într-adevăr, pentru acestea spunea: „Am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl".

Și nu numai despre acestea vorbește, ci și despre cele de după acestea. Pentru că nu numai păstori, femei văduve și bărbați bătrâni ne binevestesc, ci și însăși firea lucrurilor, ce răsună mai puternic decât orice trâmbiță. Și așa a fost încât răsunetul ei s-a auzit chiar și aici. Căci zice: „A ajuns până în Siria vestea despre El"[287] și tuturor S-a descoperit. Și toate de pretutindeni strigau că a venit Împăratul cerurilor.

Demonii fugeau de peste tot și se dădeau îndărăt, diavolul se retrăgea ascunzându-se și moartea însăși a fost dată la o parte pentru o vreme, iar apoi a fost nimicită cu totul. Neputințele de tot felul au fost risipite, mormintele au scos afară pe cei morți, demonii pe cei posedați, bolile pe cei bolnavi. Și se puteau vedea lucruri mai presus de fire și minunate, pe care prorocii pe bună dreptate au dorit să le vadă și nu le-au văzut. Se puteau vedea ochi restabiliți la starea lor naturală, și în cea mai aleasă parte a trupului se străvedea înaintea tuturor Cel multdorit, pe Care toți voiau să-L vadă, Dumnezeu Cel care l-a plăsmuit pe Adam din pământ. Se puteau vedea mădulare paralizate și scrântite fiind lipite la loc și fixate între ele, brațe amorțite mișcându-se, picioare paralizate săltând laolaltă, urechi astupate deschizându-se, limbă care mai înainte era legată cu muțenia strigând cu glas mare. Așa cum un meșter iscusit reface o casă surpată de timp, tot așa și El a refăcut firea oamenilor. A îndreptat mădularele ei frânte, a adunat la un loc cele separate și risipite și a ridicat cele ce erau căzute cu totul.

Ce să mai spunem de restaurarea sufletului, care este mult mai minunată decât cea a trupului? Mare lucru este și sănătatea trupului, dar mult mai mare este cea a sufletului, cu atât mai mare cu cât sufletul este mai bun decât trupul. Și nu numai din această pricină, ci și pentru că firea trupurilor Îi urmează Creatorului oriunde ar voi să o ducă și nu se opune nicidecum. Sufletul însă, fiind stăpân pe sine însuși și având stăpânire asupra faptelor sale, nu se supune lui Dumnezeu întru toate dacă nu voiește. Dacă sufletul nu este

[286] *Cf. Marcu* 1, 9-11.
[287] *Matei* 4, 24.

liber, ci este cumva constrâns, atunci El nu acceptă să-l facă frumos și împodobit cu virtuți, pentru că în acest caz nu mai este vorba de virtute. Ca să-l convingă să devină astfel, trebuie ca sufletul să dorească aceasta în mod liber. De aceea tămăduirea sufletului este mai anevoioasă decât cea a trupului.

Dar și aceasta a izbutit-o El și a alungat răutatea de tot felul. După cum trupurilor pe care le-a vindecat nu le-a dăruit numai sănătate, ci și o dispoziție superioară, tot așa și sufletele nu numai că le-a scos din răutatea cea mai de jos, ci le-a și ridicat până la culmea virtuții. Vameșul a devenit apostol[288], iar prigonitorul, hulitorul și batjocoritorul s-a arătat propovăduitor în întreaga lume[289]; magii s-au făcut învățători ai iudeilor[290], un tâlhar s-a arătat cetățean al Raiului[291] și o desfrânată strălucea prin multa sa credință[292]. La fel au fost și femeia canaaneană și cea samariteană, între care cea de-a doua, o altă desfrânată, a propovăduit semenilor ei și, prinzând în mreje întreaga cetate, a adus-o la Hristos[293], iar cea dintâi, prin credință și stăruință, a făcut ca demonul rău să fie scos din sufletul fiicei sale[294]. Și alții, mult mai răi decât aceștia, au fost aleși numaidecât în rândul ucenicilor.

Toate dintr-odată s-au schimbat – și neputințele trupului și bolile sufletului – întru sănătate și desăvârșită virtute. Și nu numai doi sau trei oameni, sau cinci, sau zece, sau douăzeci, sau o sută, ci orașe și neamuri întregi foarte lesne s-au schimbat.

Și ce să mai spunem despre filosofia cuprinsă în poruncile [Lui], despre virtutea cuprinsă în legile cerești, despre buna rânduială a viețuirii îngerești? Căci o astfel de viață ne-a adus, astfel de legi ne-a așezat, astfel de viețuire ne-a statornicit, încât cei care vor urma acestea vor deveni numaidecât îngeri și asemenea lui Dumnezeu, pe cât este cu putință, chiar de ar fi mai răi decât toți oamenii.

2. Deci, adunând laolaltă toate aceste minuni – cele [săvârșite] asupra trupului, asupra sufletului, asupra elementelor naturii,

---

[288] *Cf. Matei* 9, 9.
[289] *Cf. Faptele* 9, 1-30.
[290] *Cf. Matei* 2, 1-12.
[291] *Cf. Luca* 23, 42-43.
[292] *Cf. Luca* 7, 50.
[293] *Cf. Ioan* 4, 28-30.
[294] *Cf. Marcu* 7, 24-30.

poruncile, darurile negrăite și mai presus de ceruri, legile, modul de viețuire, supunerea, făgăduințele viitoare, pătimirile Lui –, evanghelistul a dat glas acestor cuvinte minunate și pline de învățături înalte: „Am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har[295] și de adevăr[296]”.

Și nu numai de minunile Lui ne mirăm, ci și de pătimirile Lui, cum ar fi faptul că a fost răstignit pe cruce și biciuit, a fost pălmuit și scuipat, a primit răni pe obraz de la cei care primiseră binefacerile Lui. Dar, chiar și în privința acestora, care par a fi înjositoare, tot același cuvânt se cuvine a fi rostit, de vreme ce El Însuși a numit acestea „slavă”[297]. Căci [pătimirile Lui] au fost semne nu numai ale purtării de grijă și ale iubirii, ci și ale puterii Sale negrăite. Căci atunci și moartea a fost nimicită, și blestemul a fost dezlegat, și demonii au fost rușinați și dați pe față, fiind biruiți, iar înscrisul păcatelor pe cruce a fost pironit. Apoi, pe lângă aceste minuni ce s-au săvârșit în chip nevăzut, au fost și unele care s-au petrecut în chip văzut, arătând că El era cu adevărat Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu. Pe când fericitul Său trup era încă spânzurat [pe cruce], soarele și-a retras razele, pământul s-a cutremurat și s-a întunecat cu totul[298], mormintele s-au deschis, iar pământul s-a zdruncinat și mulțime nemăsurată de morți a ieșit [din morminte] și a intrat în cetate[299]. Pe când pietrele mormântului erau la locul lor și pecetea era pusă, Cel mort care fusese răstignit și pironit a înviat[300]. Atunci, umplând de putere multă pe cei unsprezece ucenici, i-a trimis la oamenii din întreaga lume ca să fie medici ai întregii firi, să îndrepteze viețile [oamenilor], să semene pretutindeni pe pământ cunoașterea învățăturilor cerești, să surpe tirania demonilor, să învețe despre bunurile cele mărețe și negrăite, să ne binevestească nemurirea sufletului și viața veșnică a trupului, precum și răsplătirile care covârșesc mintea noastră și care nu vor avea vreodată sfârșit.

---

[295] Sensul biblic al lui χάρις este acela de „favoare, dar absolut gratuit”.

[296] Dacă grecescul ἀλήθεια are o dimensiune gnoseologică, termenul ebraic corespondent, *emet*, se înscrie într-un orizont moral, desemnând integritatea și statornicia în păstrarea Legii. Totodată, aplicat la Dumnezeu, *emet* are sensul de „credincioșie, fidelitate”. În *Evanghelia lui Ioan* se impune înțelegerea lui ἀλήθεια în sensul ebraicului *emet*.

[297] *Cf. Ioan* 12, 23-24.

[298] *Cf. Luca* 23, 44-45.

[299] *Cf. Matei* 27, 51-53.

[300] *Cf. Matei* 28, 5-7.

La acestea, dar, și la mai multe decât acestea s-a gândit acest fericit [evanghelist], lucruri pe care el însuși le știa, dar nu le putea scrie [pe toate], pentru că lumea întreagă nu le-ar fi încăput. Căci, „dacă s-ar fi scris toate pe rând, cred că nici lumea toată n-ar cuprinde cărțile ce s-ar fi scris”[301]. Cugetând, dar, la acestea toate, a strigat: „Am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr”[302].

Așadar, cei care s-au învrednicit a vedea și a auzi atâtea lucruri mărețe și a se bucura de un asemenea dar trebuie să arate și o viețuire vrednică de aceste învățături, ca să se bucure și de bunătățile de dincolo. Căci pentru aceasta a venit Domnul nostru Iisus Hristos, ca să vedem nu numai slava Sa de aici, ci și pe cea viitoare. De aceea spunea: „Voiesc ca acolo unde sunt Eu să fie și aceștia, ca să vadă slava Mea”[303]. Dacă slava aceasta [de aici] a fost atât de luminoasă și strălucitoare, ce să mai spunem despre aceea [de dincolo]? Căci aceea nu se va arăta pe pământul acesta stricăcios, nici atâta vreme cât suntem în trupul acesta vremelnic, ci în făptura preacurată și fără de bătrânețe și cu atâta strălucire, încât nu poate fi înfățișată în cuvinte. O, fericiți și de trei ori fericiți și încă de și mai multe ori cei care se vor învrednici a vedea slava aceea! Despre aceasta spune prorocul: „Să fie dat la o parte cel necredincios, ca să nu vadă slava Domnului!”[304]

Dar dintre noi fie ca niciunul să nu fie dat la o parte, nici să nu fie lipsit vreodată de vederea slavei aceleia! Dacă nu ne vom bucura de ea, ni se potrivesc și nouă cuvintele acestea: „Bine ne era nouă dacă nu ne nășteam”[305]. Căci pentru ce trăim, pentru ce respirăm, pentru ce existăm, dacă vom fi lipsiți de vederea aceea, dacă nu ni se va îngădui atunci să-L vedem pe Stăpânul nostru? Dacă cei care nu văd lumina soarelui îndură o viață mai amară decât orice moarte, ce vor pătimi cei care vor fi lipsiți de lumina aceea? Aici paguba ține doar de această lipsă, acolo însă nu se limitează doar la atât. Și, chiar de ar fi numai acesta necazul, nici așa pedeapsa nu ar fi egală, ci ar fi cu atât mai grea cu cât soarele acela este cu neasemănare mai bun decât acesta. Dar există și o altă pedeapsă la care trebuie

---

[301] *Ioan* 21, 25.
[302] Dacă Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă că slava lui Hristos o constituie suferințele Sale.
[303] *Ioan* 17, 24.
[304] *Isaia* 26, 10.
[305] *Matei* 26, 24.

să ne așteptăm. Căci cel care nu vede lumina aceea nu trebuie doar să stea la o parte în întuneric, ci și să fie ars neîncetat și să se mistuie [în foc], să scrâșnească din dinți și alte chinuri nenumărate să pătimească.

Fie, dar, ca noi să nu ne vedem pe noi înșine căzuți în osândă veșnică pentru această scurtă indiferență și nepăsare, ci să priveghem, să stăm treji, să lucrăm și să trudim pururea, ca să avem parte de acea desfătare și să ne aflăm departe de râul de foc ce curge cu vuiet mare înaintea înfricoșătorului scaun de Judecată. Cel care a apucat să cadă acolo trebuie să rămână pentru totdeauna și nimeni nu îl va scoate din osândă, nici tată, nici mamă, nici frate.

Acestea le spun cu glas mare și prorocii. Unul zice: „Fratele nu izbăvește. Va izbăvi omul?”[306] Iar Iezechiel a arătat chiar mai mult decât atât, zicând: „Dacă ar sta înainte Noe și Iov și Daniel, nu ar scăpa pe fiii și fiicele lor”[307]. Căci acolo există un singur sprijin – acela al propriilor fapte – și cel care este lipsit de acest sprijin nu poate afla mântuire din altă parte.

Așadar, luând aminte și cugetând neîncetat la acestea, să ne curățim viața și să o facem luminoasă, ca să-L privim pe Domnul cu îndrăzneală și să dobândim bunurile făgăduite, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și împreună cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

[306] *Psalmul* 48, 7 (după *Septuaginta*).

[307] *Iezechiel* 14, 14-16.

Omilia 13

„Ioan mărturisea despre El și striga, zicând: «Acesta este Cel despre care am zis: Cel care vine după mine a fost înaintea mea, pentru că mai înainte de mine era».” (*Ioan* 1, 15)

1. Oare nu în deșert alergăm și ne ostenim? Oare nu semănăm pe piatră? Oare semințele pe care le aruncăm nu stau ascunse lângă drum și în spini[308]? Sunt îngrijorat și mă tem ca nu cumva lucrarea aceasta să ne fie zadarnică, deși eu unul nu voi fi păgubit în ceea ce privește plata pentru această osteneală, pentru că cele ale învățătorilor nu sunt la fel cu cele ale lucrătorilor pământului.

Agricultorul, după ce se ostenește și trudește mult vărsându-și sudoarea vreme de un an, dacă pământul nu rodește nimic vrednic de osteneala lui nu va putea afla nicăieri vreo mângâiere pentru truda sa. De la țarină se întoarce rușinat și mâhnit la casa lui, la femeie și la copii, neavând pe nimeni căruia să-i ceară plata pentru munca sa îndelungată. Dar cu noi nu va fi așa, ci, chiar dacă pământul lucrat nu ne va aduce niciun rod, după ce noi ne-am dat toată osteneala, Domnul nostru și al acestui pământ nu va îngădui să plecăm cu nădejdea înșelată, ci ne va da răsplată. Căci zice [Sfântul Apostol Pavel]: „Fiecare își va lua plata potrivit cu osteneala sa”[309], nu potrivit cu rezultatele muncii. Și, ca să înțelegi că așa este, ascultă: „Și tu” – zice – „fiule al omului, du mărturie poporului acestuia, dacă vor asculta, dacă vor înțelege”[310]. Deci prin Iezechiel putem învăța aceasta: dacă cel care păzește spune dinainte ce trebuie evitat și ce trebuie ales, își salvează sufletul, chiar dacă nimeni nu ia aminte [la spusele lui].

Dar, deși avem acest puternic imbold și prindem curaj datorită răsplătirii ce ne așteaptă, totuși, atunci când vedem că

---

[308] *Cf. Matei* 13, 4, 7.

[309] *1 Corinteni* 3, 8.

[310] *Iezechiel* 2, 3-5.

lucrarea noastră nu propășește, ne aflăm într-o stare care nu este cu nimic mai bună decât a lucrătorilor care suspină și se tânguiesc, acoperindu-și fața de rușine. Căci așa este împreună-pătimirea unui învățător, așa este purtarea de grijă a unui părinte.

Tot așa s-a întâmplat și cu Moise. Deși putea să se elibereze de poporul iudeu cel nerecunoscător și să primească o stăpânire mai falnică asupra unui popor mult mai numeros, totuși, atunci când [Dumnezeu] i-a zis: „Lasă-mă să-i pierd și voi face din tine un popor mai mare decât acesta”[311], el, pentru că era sfânt și rob al lui Dumnezeu și prieten adevărat și nobil, nu a primit nici măcar să audă aceste cuvinte, ci a ales mai degrabă să piară împreună cu cei care îi fuseseră deja sortiți, decât să se salveze fără ei și să aibă parte de un rang mai mare. Așa trebuie să fie cel care poartă grijă de sufletele altora.

Într-adevăr, ar fi ceva neobișnuit ca cineva care are niște copii răi să nu voiască a fi numit părinte al altor copii, alții decât cei născuți de el. Dar cei care se ocupă de elevi îi schimbă mereu, așa încât acum sunt luați de sub ocrotirea noastră aceștia, apoi alții și mai târziu iarăși alții și nu putem avea simțăminte de familiaritate față de niciunul. Dar să nu avem vreodată a ne teme de așa ceva în privința voastră! Căci ne-am încredințat că prisosiți întru credința în Domnul nostru Iisus Hristos și în dragostea unora față de alții și față de toți.

Spunem acestea pentru că voim ca râvna voastră să crească și virtutea viețuirii voastre să sporească. Astfel, dacă nicio pată de răutate nu vă va întuneca ochii minții și nu va tulbura ascuțimea și agerimea ei, veți putea pătrunde până în adânc înțelesurile cuvintelor ce vă sunt puse înainte.

Deci ce ni se pune astăzi înainte? „Ioan mărturisea despre El și striga, zicând: «Acesta este Cel despre care am zis: Cel care vine după mine a fost înaintea mea, pentru că mai înainte de mine era»”. Acest evanghelist face multe referințe cu privire la Ioan [Botezătorul] și în multe locuri amintește de mărturia lui. Și face aceasta nu în zadar, ci cu multă înțelepciune, pentru că toți iudeii îl admirau foarte mult pe acest bărbat (și Iosefus[312] pune războiul pe seama

[311] *Ieșirea* 32, 10.

[312] În realitate, Iosefus Flavius (*Antichități iudaice*, 17, 16) vorbește despre nimicirea armatei lui Irod de către cele ale regelui Areta al Arabiei, deoarece regele iudeu se despărțise de fiica suveranului arab. Sfântul Ioan afirmă că motivul acestei înfruntări ar fi fost uciderea

uciderii acestuia și arată că din această pricină ceea ce mai înainte era metropolă nici măcar oraș nu mai este acum; iar apoi continuă cu întinse cuvinte de laudă închinate lui). Voind deci să stârnească respectul iudelor față de El, le amintește mereu de mărturia Înaintemergătorului. Și ceilalți evangheliști îi pomenesc pe prorocii din vechime și cu privire la fiecare dintre evenimentele legate de El îi trimit pe ascultători cu gândul într-acolo. Cu privire la nașterea Lui, spun: „Acestea toate s-au făcut ca să se împlinească ceea ce s-a zis prin prorocul Isaia, care spune: «Iată fecioara va avea în pântece și va naște fiu»[313]"[314]. Iar atunci când s-a uneltit împotriva Lui și era căutat cu osârdie pretutindeni, așa încât copii de vârstă fragedă au fost junghiați de Irod, îl aduc din vremuri îndepărtate pe Ieremia care zice: „Glas în Rama s-a auzit, plângere, tânguire și jale multă. Rahela își plânge copiii"[315]. Și pe Osea îl pomenesc atunci când vorbesc despre întoarcerea Lui din Egipt, zicând: „Din Egipt am chemat pe Fiul Meu"[316]. Și pretutindeni fac așa.

Acest [evanghelist] însă, folosind o mărturie mai grăitoare și mai nouă, ca și când ar striga cu glas mai puternic decât ceilalți, îi aduce mereu de față nu numai pe cei care au plecat, pe cei care s-au sfârșit, ci și pe cel care L-a arătat [pe Hristos] viu și prezent și L-a botezat. Nu încearcă astfel să Îl facă pe Stăpân vrednic de crezare prin mijlocirea robului, ci se pogoară până la neputința ascultătorilor săi. Dacă nu ar fi luat înfățișare de rob, El nu ar fi fost primit; tot așa, dacă nu ar fi pregătit dinainte, prin glasul robului, auzul celor împreună-robi cu el[317], mulți dintre iudei nu ar fi acceptat cuvântul Lui.

2. Pe lângă aceasta, a împlinit și o altă lucrare mare și minunată. Adesea, cel care spune lucruri mari despre sine face ca mărturia lui să fie primită cu îndoială și să fie respinsă de mulți dintre cei care-l ascultă. De aceea un altul a venit să mărturisească despre

Sfântului Ioan Botezătorul. Ierusalimul nu a avut de suferit în acest război. Probabil că se produce o întrepătrundere între relatările privind nimicirea Ierusalimului de către romani în 70 d.Hr și confruntarea dintre Irod și Areta. Scrierile lui Iosefus Flavius au cunoscut numeroase interpolări din partea creștinilor.

[313] *Isaia* 7, 14.

[314] *Matei* 1, 22-23.

[315] *Matei* 2, 18; *Ieremia* 31, 15.

[316] *Matei* 2, 15; *Osea* 11, 1.

[317] Se face referire la Sfântul Ioan Botezătorul.

El. Dincolo de acestea, cei mai mulți iau aminte de obicei la glasul care le este mai obișnuit și mai familiar, pentru că îl recunosc mai degrabă decât pe al celorlalți. De aceea glasul din cer s-a auzit doar o dată sau de două ori[318], în vreme ce glasul lui Ioan s-a auzit adesea și neîntrerupt.

Unii, care s-au ridicat mai presus de neputința poporului și s-au eliberat de toate cele ce cad sub simțuri, puteau să audă glasul de sus și nu aveau nevoie neapărat de glasul omenesc, pentru că ei s-au supus cu totul acelui [glas ceresc] și au fost călăuziți de el. Alții însă, care încă umblau între cele de jos și erau împiedicați de multe opreliști, aveau nevoie de acest glas mai umil. Tot așa și Ioan, de vreme ce se dezbrăcase cu totul de cele sensibile, nu avea nevoie de învățători omenești, ci a primit învățătură din ceruri. Căci zice: „Cel care m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis: «Peste Cel care vei vedea Duhul lui Dumnezeu coborându-Se, Acela este»"[319]. Dar iudeii, fiind copii încă și neputând să ajungă la înălțimea aceea, au avut drept învățător un om care nu le grăia cele ale sale, ci le vestea cele de sus.

Deci ce spune evanghelistul? „Acesta mărturisea despre El și striga." Ce înseamnă „striga"? Propovăduia cu îndrăzneală, liber, fără vreo șovăială. Și ce propovăduia? Ce mărturisea și striga[320]? „Acesta este" – zice – „Cel despre care am zis: Cel care vine după mine a fost înaintea mea, pentru că mai înainte de mine era". Mărturisirea aceasta este nedeslușită și ascunde multă smerenie. Căci nu a zis: „Acesta este Fiul lui Dumnezeu cel Unul-Născut". Dar ce a zis? „Acesta este Cel despre care am zis: Cel care vine după mine a fost înaintea mea, pentru că mai înainte de mine era." După cum păsările care sunt mame nu îi învață pe pui să zboare dintr-odată și într-o singură zi, ci mai întâi îi scot în afara cuibului și îi îndeamnă să se odihnească și apoi să zboare, iar în ziua următoare lungesc zborul, așa încât încet și treptat îi duc până la înălțimea cuvenită, în același fel și fericitul Ioan nu i-a dus pe iudei direct la cele înalte, ci mai întâi i-a învățat să zboare aproape de pământ, zicându-le că Hristos este mai presus decât el. Dar nici acesta nu era un lucru ușor pentru cei care-l ascultau: să poată crede că Acela care încă

[318] *Cf. Luca* 3, 22; *Ioan* 12, 28.

[319] *Ioan* 1, 33.

[320] Exegeții au observat faptul că verbul κράζω („a striga") este asociat în greaca clasică cu mărturiile juridice. Cu sens oarecum similar este folosit de Sfântul Ignatie Teoforul în *Epistola către Efeseni*, 18 („a proclama strigând misterele lui Dumnezeu").

nu Se arătase și nu săvârșise minuni era mai bun decât acest om minunat și vestit – adică Ioan –, la care toți alergau și socoteau că este înger.

Deci deocamdată s-a străduit să facă lămurit acest lucru în cugetul ascultătorilor, și anume că Cel mărturisit era mai mare decât cel care mărturisea, că Cel care a venit mai apoi era mai mare decât cel care a venit mai întâi, că Acela care nu Se arătase încă era mai mare decât cel deja vădit și cunoscut.

Privește cu câtă înțelepciune începe mărturisirea! Căci nu Îl indică doar după ce S-a arătat, ci și mai înainte de a Se arăta Îl propovăduiește. Căci cuvintele: „Acesta este Cel despre care am zis" vădesc acest lucru. Matei, de pildă, spune că [Ioan] le zicea tuturor celor care veneau la el: „Eu vă botez cu apă, dar Cel care vine după mine este mai puternic decât mine și nu sunt vrednic să-I dezleg cureaua încălțămintei"[321].

Deci care este motivul pentru care a făcut aceasta și mai înainte ca El să Se arate? Pentru ca mintea ascultătorilor să fie deja pregătită prin cuvintele rostite despre El, așa încât să poată primi mărturisirea atunci când El avea să Se arate și să nu se smintească de veșmântul Lui umil[322]. Dacă L-ar fi văzut pe Hristos Însuși fără să fi auzit mai înainte nimic [despre El] și dacă ar fi primit acea mărturisire grăită atât de minunată și de măreață atunci când L-au văzut, aspectul Său umil li s-ar fi părut contrar măreției cuvintelor Sale. Atât de umilă și de comună tuturor a fost înfățișarea lui Hristos, încât și femei samaritene și desfrânate și vameși au îndrăznit să se apropie și să-I vorbească fără nicio șovăială.

3. Deci, după cum am spus, dacă în același timp L-ar fi văzut și ar fi auzit și cuvintele acestea, ar fi luat în râs mărturia lui Ioan. Dar, după ce au auzit-o de mai multe ori mai înainte de a Se arăta Hristos, au suferit contrariul acestora, pentru că au fost stârniți de cele spuse despre El. Nu au respins învățătura grăită din pricina înfățișării Celui mărturisit, ci, datorită credinței în cele spuse deja, li s-a părut a fi încă și mai strălucitor.

Iar „Cel care vine după mine" înseamnă: „Cel care propovăduiește după mine", nu: „Cel care se naște după mine". Acest lucru îl

[321] *Matei* 3, 11.

[322] Referire la firea omenească a Mântuitorului Iisus Hristos.

sugerează și Matei când zice: „După mine vine un Bărbat”[323]. Nu se referă aici la nașterea Lui din Maria, ci la venirea Lui la propovăduire. Dacă ar fi vorbit despre naștere, nu ar fi zis: „Vine”, ci: „A venit”, pentru că Se născuse deja atunci când au fost spuse acestea. Deci ce înseamnă „mai înainte de mine a fost”? Înseamnă că era mai strălucit, mai slăvit. Să nu credeți – [ar fi spus Ioan] – că eu sunt mai mare decât El pentru că am venit să propovăduiesc înaintea Lui. Eu sunt mult mai mic, atât de mic încât nici în rândul robilor nu sunt vrednic a fi numărat. Aceasta înseamnă „mai înainte de mine a fost”, așa cum arată și Matei în alt loc, zicând: „Nu sunt vrednic să dezleg cureaua încălțămintei Lui”.

Faptul că afirmația „mai înainte de mine a fost” nu se referă la venirea Lui la existență se vede limpede prin acest raționament: dacă ar fi vrut să spună aceasta, era de prisos să mai adauge cuvintele: „Mai înainte de mine era”. Cine e atât de nătâng și fără minte încât să nu își dea seama că Cel născut înaintea lui este mai înainte de el? Dacă se referea la existența Lui cea mai înainte de veci, nu ar fi spus mai mult decât: „Cel care vine după mine mai înainte de mine a fost”[324]. De altfel, în acest caz, afirmația este de neînțeles dacă propoziția cauzală nu este înlăturată. Dimpotrivă, dacă ar fi vrut să arate aceasta, ar fi trebuit să zică: „Cel care vine după mine mai înainte de mine era, pentru că a fost înaintea mea”. Pe bună dreptate, oricine ar spune că faptul de a se naște este cauza faptului de a fi mai întâi, dar a fi mai întâi nu este cauza nașterii mai întâi.

Ceea ce spunem este foarte logic. Toți știți, fără îndoială, că de fiecare dată nu cele vădite, ci cele neclare au nevoie de explicație. Dacă ar fi vorba despre existență, nu ar fi ceva neclar că acela care este născut mai întâi trebuie să existe mai întâi. Dar, de vreme ce este vorba despre cinste, pe bună dreptate ceea ce părea a fi o nelămurire se dezleagă. Căci era firesc ca mulți să fie nedumeriți de unde și ce origine are Cel care vine mai apoi și a existat și mai înainte. Aceasta înseamnă că S-a arătat mai slăvit. Și imediat adaugă și pricina acestei afirmații. Iar pricina este că El a existat mai înainte. „Căci” – zice Ioan Botezătorul – „nu în vederea unei propășiri m-a

---

[323] *Matei* 3, 11.

[324] Se poate constata că Sfântul Ioan Gură de Aur demontează cu consecvență interpretările ariene ale unor pasaje biblice din *Evanghelia după Ioan*.

împins cineva înapoi, deși eram primul, și astfel a ajuns El înainte; căci El exista mai înainte de mine, chiar dacă a venit după mine."

„Dar" – spui tu – „dacă acest cuvânt se referă la arătarea Sa către oameni și la slava de care urma să aibă parte, de ce spune că deja a fost ceea ce încă nu s-a sfârșit? Pentru că nu a zis: «Va fi», ci: «A fost»." Fiindcă acesta este obiceiul celor care propovăduiesc cele viitoare: adesea vorbesc despre cele ce vor fi ca despre unele care au fost. De pildă, Isaia, vorbind despre junghierea Lui, nu a zis: „Ca o oaie spre junghiere Se va aduce" – folosind viitorul –, ci: „Ca o oaie spre junghiere S-a adus"[325]. Deși încă nu Se întrupase, prorocul vorbește despre ceea ce va fi ca și când s-ar fi petrecut deja. Și David, făcând cunoscută răstignirea, nu a zis: „Vor străpunge mâinile și picioarele Mele", ci: „Au străpuns mâinile și picioarele Mele"[326] și: „Au împărțit hainele Mele și pentru cămașa Mea au aruncat sorți"[327]. Iar când vorbește despre trădător, care încă nu se născuse, zice așa: „Cel care a mâncat pâinea Mea a ridicat împotriva Mea călcâiul"[328]. De asemenea, despre cele petrecute pe cruce, spune: „Mi-au dat spre mâncarea Mea fiere și în setea Mea M-au adăpat cu oțet"[329].

4. Voiți să mai adăugăm și altele, sau acestea sunt de ajuns? Eu unul cred că sunt de ajuns, pentru că, deși nu am săpat ogorul pe toată întinderea lui, totuși am săpat adânc și cere și acest lucru o osteneală nu mai mică decât aceea. De asemenea, ne-am temut ca nu cumva, reținându-vă peste măsură, să vă facem să renunțați.

Prin urmare, să adăugăm discursului încheierea cuvenită. Și care este aceasta? Doxologia ce se cuvine a fi adusă lui Dumnezeu, nu numai cea prin cuvinte, ci, cu mult mai mult, cea prin fapte. Căci zice: „Să strălucească lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri"[330]. Și nu este nimic mai strălucitor, iubitule, decât viețuirea aleasă! Acest lucru îl arată și unul dintre înțelepți, zicând: „Căile drepților strălucesc precum lumina"[331]; și strălucesc nu numai

[325] *Isaia* 53, 7.
[326] *Psalmul* 21, 18.
[327] *Psalmul* 21, 20.
[328] *Psalmul* 40, 9.
[329] *Psalmul* 68, 25.
[330] *Matei* 5, 16.
[331] *Pildele* 4, 18.

pentru cei care fac să răsară lumina prin faptele lor și sunt călăuze pe calea cea dreaptă, ci și pentru cei care sunt în preajma lor.

Să vărsăm, dar, ulei în aceste candele, ca să întețim focul și lumina să se arate mai puternică. Acest ulei nu numai acum are putere multă, ci și atunci când jertfele erau din belșug le depășea cu mult prin putere. Căci zice: „Milă, și nu jertfă”[332].

Acel jertfelnic era neînsuflețit, pe când acesta este însuflețit. Ceea ce era pus acolo era mistuit de foc și ajungea tăciune, iar cenușa era spulberată și fumul se împrăștia în aer. Aici însă nu se întâmplă nimic de acest fel, ci altfel de roade sunt aduse. Acestea le-a arătat Pavel când, povestind despre vistieriile iubirii de săraci ale corintenilor, scria astfel: „Pentru că această lucrare de slujire nu numai că împlinește lipsurile sfinților, ci prisosește prin multe mulțumiri aduse lui Dumnezeu”[333]. Și iar: „Slăvind pe Dumnezeu pentru supunerea mărturisirii voastre față de Evanghelie și pentru dărnicia împărtășirii către ei și către toți, căci ei se roagă pentru voi și vă doresc”[334].

Vezi că această [slujire] sfârșește în mulțumire și laudă către Dumnezeu, în rugăciuni neîncetate ale celor miluiți și în dragoste mai fierbinte? Să jertfim, dar, iubiților, să jertfim în fiecare zi pe aceste jertfelnice, căci jertfa aceasta este mai mare și decât rugăciunea și decât postul și decât multe altele, dar numai dacă provine din câștig și muncă dreaptă și dacă este curată de orice lăcomie, răpire și siluire. Astfel de ofrande primește Dumnezeu, iar pe celelalte le respinge și le urăște. Nu vrea să I se aducă cinstire prin cele care aduc pagubă celorlalți. O astfel de jertfă este necurată și spurcată și Îl mânie mai degrabă decât să-L milostivească pe Dumnezeu. De aceea trebuie să avem toată grija ca nu cumva, sub chipul slujirii, să-L jignim de fapt pe Cel care trebuie cinstit.

Cain, atunci când a adus ofrande neînsemnate, a primit cea mai mare pedeapsă, chiar dacă nu a nedreptățit pe vreun altul[335]. Deci noi cum să nu pătimim încă și mai rău atunci când aducem

---

[332] *Osea* 4, 18; *Matei* 9, 13. Aici Sfântul Ioan creează un joc de cuvinte pe baza termenilor ἔλαιον („ulei”) și ἔλεον („milă”). Este posibil ca, în vorbirea curentă, diftongul „αι” să fi fost pronunțat „e” și astfel să se fi putut crea confuzii.

[333] *2 Corinteni* 9, 12.

[334] *2 Corinteni* 9, 13-14.

[335] În *Omilii la Facere*, 18, Sfântul Ioan ne spune despre Cain că ar fi adus, pentru jertfa sa, roade de calitate inferioară, nealese cu grijă.

prinoase provenite din răpire și lăcomie? De aceea Dumnezeu ne-a pus înainte și o pildă referitoare la această poruncă[336], pentru ca să miluim, nu să-i pedepsim pe cei împreună-robi cu noi. Cel care dă unuia ceea ce a luat de la alții nu a miluit, ci a osândit și a săvârșit cea mai mare nedreptate. Așa cum o piatră nu poate produce ulei, nici cruzimea nu poate naște milostivire. Dacă are o astfel de rădăcină, nu se mai poate numi deloc milostenie.

De aceea vă rog să căutăm nu numai să dăm celor nevoiași, ci și să nu dăm din cele răpite de la alții. „Când unul se roagă și altul blestemă, al cărui glas îl va asculta Stăpânul?"[337] Dacă ne vom purta astfel cu toată grija, vom putea dobândi, cu harul lui Dumnezeu, iubire de oameni, milă și iertare pentru păcatele săvârșite în tot acest timp îndelungat și vom scăpa de râul cel de foc.

Fie ca toți, fiind izbăviți de acesta, să ajungem în Împărăția cerurilor, cu harul și iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și împreună cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

---

336 *Cf. Matei* 15, 23-35.

337 *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 34, 26.

Omilia 14

„Și din plinătatea Lui noi toți am luat și har peste har." (*Ioan* 1, 16)

1. Spuneam mai înainte că Ioan a dezlegat nedumerirea celor care aveau să se întrebe cum Hristos, deși a venit mai apoi la propovăduire, a fost mai înainte de el și mai strălucit decât el. A făcut aceasta adăugând [propoziția]: „Căci mai înainte de mine era"[338]. Acesta este un motiv. Dar a adăugat încă unul, pe care acum îl spune. Care este acesta? „Din plinătatea Lui" – zice – „noi toți am luat și har peste har". Și după acestea mai spune și alt motiv. Care este acesta? „Legea s-a dat prin Moise, iar harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos."[339]

„Și ce înseamnă" – întrebi tu – „«din plinătatea[340] Lui noi toți am luat»?" Trebuie să zăbovim o vreme spre a vorbi despre aceasta. Nu spune [evanghelistul] că El are darul prin împărtășire, ci că este prin Sine izvorul și rădăcina tuturor bunătăților, viața în sine, lumina în sine, adevărul în sine. El nu ține pentru El bogăția bunătăților, ci o revarsă peste toți ceilalți, rămânând însă plin chiar și după ce o revarsă. Prin dăruirea către ceilalți, El nu Se micșorează nicidecum, ci, pururea izvorând și împărtășind tuturor aceste bunătăți, păstrează aceeași desăvârșire. Iar ceea ce am eu este împărtășit (pentru că am luat de la altul) și este o mică parte din întreg, ca o picătură neînsemnată față de adâncul negrăit și marea nesfârșită. De fapt, nici acest exemplu nu poate înfățișa ceea ce încercăm să spunem. Dacă scoți o picătură din mare, prin aceasta ai micșorat marea, chiar dacă micșorarea este imperceptibilă. Dar despre acel Izvor nu se poate spune așa. Oricât ar scoate cineva din el, rămâne

[338] *Ioan* 1, 15.
[339] *Ioan* 1, 17.
[340] Termenul πλήρωμα va fi însușit de gnosticii valentinieni, însă aici sensul este perfect ortodox.

cu desăvârșire nemicșorat. De aceea trebuie să luăm în considerare alt exemplu. Deși este și acesta insuficient și nu poate înfățișa ceea ce căutăm [să spunem], totuși ne călăuzește mai bine decât cel anterior către sensul ce ne stă acum înainte.

Să presupunem că există un izvor al focului și de la acel izvor se aprind mii de făclii și de două ori pe atâtea, de trei ori și de multe ori. Oare nu rămâne focul întru aceeași plinătate și după ce împărtășește atâtora din puterea sa? Acest lucru este limpede pentru toți. Dacă între cele trupești, care atunci când sunt împărțite se micșorează pentru că se ia din ele, s-a aflat ceva care și după ce se împărtășește altora nu suferă nicio schimbare în cele ale sale, cu mult mai mult se va întâmpla aceasta în cazul acelei Puteri netrupești și necompuse! Dacă aici există o substanță materială și comunicabilă și care se împarte și în același timp nu se împarte, cu mult mai mult, când este vorba despre lucrare, și chiar o lucrare a unei Ființe netrupești, este firesc să nu se întâmple ceva de acest fel. De aceea și Ioan a spus: „Din plinătatea Lui noi toți am luat", legându-și mărturia de cea a Botezătorului. Căci cuvintele: „Din plinătatea Lui noi toți am luat" nu sunt ale Botezătorului, ci ale ucenicului.

Deci ceea ce spune el este ceva de felul acesta: să nu credeți că noi, care I-am fost alături multă vreme și am împărțit cu El sarea și masa, Îl mărturisim doar spre a-I face pe plac. Pentru că și Ioan [Botezătorul], care nu L-a cunoscut dinainte, nici nu I-a fost alături decât atunci când L-a botezat, când L-a văzut în mijlocul celorlalți, a strigat: „Mai înainte de mine era", primind toate de acolo [de sus]. Și noi toți, cei doisprezece, cei trei sute, cei cinci sute, cei trei mii, cei cinci mii, precum și multe mii de iudei și toată mulțimea credincioșilor, a celor de atunci și a celor de acum și a celor ce vor fi, am luat din plinătatea Lui.

Și ce am luat? „Har în loc de har." Care în loc de care? Cel nou în locul celui vechi. După cum era dreptate atunci, este dreptate și acum; căci zice: „În ceea ce privește dreptatea cea din Lege, fără de prihană fiind"[341]. Credință [atunci], credință și acum: „Din credință spre credință"[342]. Înfiere [atunci], înfiere [și acum]: „A cărora este înfierea"[343], zice. Slavă [atunci], slavă [și acum]: „Căci, dacă ceea

[341] *Filipeni* 3, 6.

[342] *Romani* 1, 17.

[343] *Romani* 9, 4.

ce a trecut a fost în slavă, cu mult mai mult ceea ce rămâne este în slavă"[344]. Lege [atunci], lege [și acum]: „Legea Duhului vieții" – zice – „m-a eliberat"[345]. Slujire [atunci], slujire [și acum]: „A cărora este slujirea"[346], zice; și iar: „Slujind lui Dumnezeu în Duh"[347]. Legământ [atunci], legământ [și acum]: „Voi încheia cu voi legământ nou, nu ca legământul pe care l-am încheiat cu părinții voștri"[348]. Sfințenie [atunci], sfințenie [și acum]. Botez atunci, botez și acum. Jertfă atunci, jertfă și acum. Templu atunci, templu și acum. Tăiere împrejur atunci, tăiere împrejur și acum. Tot așa, har [atunci], har și [acum].

Dar acelea erau ca niște reprezentări, iar acestea ca un adevăr, având același nume, dar nepăstrând același înțeles. Și în cazul tablourilor și imaginilor, se numesc „om" și cel schițat în alb și negru, și cel pictat în culori [ce imită] realitatea. Și în cazul statuilor, și cea de aur și cea de lut tot „statuie" se numesc, dar prima ca o reprezentare, iar a doua ca realitate.

2. Așadar, să nu crezi că lucrurile sunt identice pentru că au același nume, dar nici cu totul diferite. Dacă era reprezentare, nu înseamnă că era ceva străin de adevăr. Dar, de vreme ce păstra numai umbra, era mai puțin decât adevărul. Deci care este deosebirea dintre toate acestea? Vreți să alegem una sau două dintre cele pe care le-am pomenit și să le cercetăm? Astfel și celelalte vi se vor clarifica. Și vom vedea toți că acelea erau învățături pentru copii, iar acestea [din urmă] sunt pentru oameni mari și nobili. Legile acelea au fost date ca pentru oameni, iar acestea ca pentru îngeri.

Deci de unde să începem? Vreți să începem cu înfierea? Care este deosebirea dintre aceea [de atunci] și aceasta [de acum]? Aceea purta numai cinstea numelui; aici însă se adaugă și realitatea. Despre aceea zice: „Eu am zis: dumnezei sunteți și toți fii ai Celui Preaînalt"[349], iar despre aceasta: „Din Dumnezeu s-au născut"[350]. Cum și în ce fel? Prin baia nașterii din nou și prin înnoirea Duhului

---

[344] 2 *Corinteni* 3, 11.
[345] *Romani* 8, 2.
[346] *Romani* 9, 4.
[347] *Filipeni* 3, 3.
[348] *Ieremia* 31, 31-32.
[349] *Psalmul* 81, 6.
[350] *Ioan* 1, 13.

Sfânt. Aceia și după ce au fost numiți „fii" au păstrat încă duhul robiei. Dar, deși au rămas robi, au fost cinstiți cu acest nume. Noi însă, liberi fiind, am primit cinstea nu numai în nume, ci și în faptă. Aceasta a arătat-o Pavel, zicând: „Nu ați primit iar un duh al robiei spre temere, ci ați primit Duhul înfierii, prin care strigăm: «Avva! Părinte!»"[351] Au fost numiți „fii" prin nașterea de sus și, ca să zic așa, prin restaurare.

Iar dacă vei cerceta despre chipul sfințeniei – cum este acesta și cum era acela –, vei vedea că există și aici o mare diferență. Aceia erau numiți cu acest nume [al sfințeniei] pentru că nu se închinau la idoli, nu făceau desfrânare sau adulter. Noi însă devenim sfinți nu numai prin abținerea de la acestea, ci și prin dobândirea celor mai înalte. Mai întâi dobândim acest dar prin însăși venirea Duhului, iar apoi printr-o viețuire mult mai înaltă decât cea iudaică. Și, ca să nu crezi că acestea sunt doar cuvinte goale, ascultă ce le spune: „Să nu vă purificați și să nu curățiți pe fiii voștri, pentru că sunteți popor sfânt"[352]. Deci pentru ei aceasta înseamnă sfințenie: să se țină departe de rânduielile idolești. Dar la noi nu este așa, ci zice: „Să fie sfântă cu trupul și cu sufletul"[353]; „Căutați pacea și sfințenia, fără care nimeni nu va vedea pe Domnul"[354]; și: „Desăvârșind sfințenia întru frica lui Dumnezeu"[355]. Numele „sfânt" nu are același înțeles cu privire la toate lucrurile care poartă acest nume, pentru că și Dumnezeu este numit „sfânt", dar nu în același fel ca noi.

Iată ce a spus prorocul când a auzit acele cuvinte rostite de Serafimi: „Vai, ticălosul de mine! Că om sunt și am buze necurate și locuiesc în mijlocul unui popor cu buze necurate"[356]. [A spus acestea] deși era sfânt și curat. În comparație cu sfințenia de sus, noi suntem necurați. Sfinți sunt și Îngerii, sfinți și Arhanghelii și înșiși Serafimii și Heruvimii, dar și între ei există o diferență de sfințenie, precum și între noi și între Puterile de sus.

Aș putea să cercetez și toate celelalte, dar văd că discursul s-a întins prea mult. De aceea nu mai mergem mai departe, ci vă vom

---

[351] *Romani* 8, 15.

[352] *Deuteronomul* 18, 10. În contextul biblic de aici sunt interzise practicile lustrale păgâne pentru fiii lui Israel. Religia mozaică avea propriile practici lustrale pentru redobândirea purității rituale.

[353] *1 Corinteni* 7, 34.

[354] *Evrei* 12, 14.

[355] *2 Corinteni* 7, 1.

[356] *Isaia* 6, 5.

lăsa pe voi să vă ocupați de restul. Puteți și voi, la casele voastre, să comparați acestea, pentru a înțelege diferența dintre ele și să parcurgeți astfel tot ce a mai rămas. Căci zice: „Dă pricină celui înțelept și se va face și mai înțelept”[357]. Începutul este de la noi, iar sfârșitul va fi al vostru.

Noi însă trebuie să reluăm cursul cuvântării. După ce a zis: „Din plinătatea Lui noi toți am luat”, a adăugat: „Și har peste har”[358], arătând că prin har și iudeii s-au mântuit. Căci zice: „Nu pentru că sunteți numeroși, ci pentru părinții voștri v-am ales”[359]. Deci, dacă nu pentru isprăvile lor au fost aleși de Dumnezeu, este limpede că prin har au dobândit această cinste. Și noi toți am fost mântuiți prin har, dar nu la fel [ca ei], nu pentru aceleași pricini, ci pentru unele mult mai mărețe și mai înalte. Deci harul de care noi avem parte nu este ca acela. Într-adevăr, nouă nu ni s-a dat numai iertarea păcatelor (căci în această privință suntem părtași cu ei, pentru că toți au păcătuit), ci și dreptate și sfințenie și înfiere și har de la Duhul mult mai strălucit și mai îmbelșugat. Prin acest har am devenit iubiți lui Dumnezeu, nu numai ca robi, ci și ca fii și ca prieteni. De aceea zice: „Har peste har”.

De la har au fost și cele ale Legii, și însuși faptul de a fi făcuți noi din cele ce nu erau. Căci nu am primit această răsplată pentru isprăvile noastre de mai înainte (cum am fi putut de vreme ce nu existam încă?), ci de la Dumnezeu, Care este Începătorul oricărei binefaceri. Și nu numai faptul că am fost făcuți din cele ce nu erau este un semn al celui mai mare har și al iubirii Lui de oameni negrăite, ci și faptul că îndată după aceea am învățat ce trebuie să facem și ce nu trebuie să facem, având sădită în firea noastră această lege, pentru că Făcătorul ne-a încredințat acest incoruptibil

---

[357] *Pildele* 9, 9.

[358] Sensul expresiei constituie încă un subiect de controversă. Literal, χάριν ἀντὶ χάριτος s-ar traduce: „har în loc de har”. S-au propus mai multe soluții: „har în loc de lipsă de har”, ca tălmăcire a unei sintagme aramaice; „harul” (în sensul său primar de „favoare a patronului față de client”) a fost înlocuit cu „harul” ca „recunoștință”. Altă opinie (preluată și de tălmăcirile ortodoxe) traduce expresia prin „har peste har”, har adăugat harului; așadar, o revărsare nesecată a harului. Fericitul Augustin traduce pasajul: „har pentru har” și îl tâlcuiește în sensul că am primit har pentru „harul credinței”, care și el este un dar divin (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 3, 9, 1-2). Harul divin izvorăște din natura divină a lui Hristos ca dintr-o fântână nesecată și este dăruit tuturor celor vrednici (*cf.* SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 9).

[359] *Deuteronomul* 7, 7-8.

judecător care este conștiința. Și faptul că acea lege care fusese stricată a fost reînnoită prin Legea scrisă este tot o lucrare a harului. Urmarea firească ar fi fost ca aceia care au nesocotit legea dată prima oară să fie osândiți și pedepsiți. Dar nu s-a întâmplat așa, ci au fost îndreptați și au primit o iertare care, deși nu o meritau, le-a fost dată prin milă și har. Și, ca să crezi că a fost dată prin har și milă, ascultă ce zice David: „Cel care face milostenii este Domnul, și dreptate tuturor celor cărora li se face strâmbătate. A făcut cunoscute căile Sale lui Moise, fiilor lui Israel voile Sale"[360]. Și iar: „Bun și drept este Domnul. Pentru aceasta lege va pune celor care greșesc în cale"[361].

3. Așadar, Legea a fost primită, fără îndoială, prin milostenie, îndurare și har. De aceea, după ce a zis: „Har peste har", stăruind cu și mai multă căldură asupra măreției celor primite, a adăugat: „Legea s-a dat prin Moise, iar harul și adevărul prin Iisus Hristos au venit"[362]. Vedeți cât de lin și treptat, cuvânt cu cuvânt, atât Botezătorul Ioan, cât și ucenicul îi duc pe ascultători către înțelegerea cea mai înaltă, pregătindu-i mai întâi prin cele mai umile? Acela, comparându-l cu sine pe Cel care covârșește toate fără de asemănare, arată apoi superioritatea Lui, zicând: „Care înainte de mine a fost" și adăugând apoi: „Mai înainte de mine era". Evanghelistul însă a făcut o comparație mult mai mare decât acela – deși prea mică față de vrednicia Celui Unul-Născut –, pentru că L-a comparat nu cu Ioan, ci cu cel care era admirat de iudei mai mult decât acela, adică cu Moise. Căci zice: „Legea s-a dat prin Moise, iar harul și adevărul prin Iisus Hristos au venit".

Iată câtă înțelepciune! Nu compară persoanele, ci lucrările. De vreme ce aceste lucrări se arătau a fi mult mai mari, era firesc ca până și cei mai necugetați să fie nevoiți să aprobe afirmațiile despre Hristos. Când se aduc mărturie lucrările, care nu pot fi bănuite că sunt săvârșite din interes sau ură, atunci chiar și cei necugetați le aprobă fără să se îndoiască. Aceste lucrări rămân așa cum au fost prezentate de cei care le-au săvârșit și după ce sunt date la iveală. De aceea mărturia lor este dincolo de orice tăgadă.

[360] *Psalmul* 102, 6-7.
[361] *Psalmul* 24, 9.
[362] *Ioan* 1, 17. Evanghelistul consideră Întruparea un nou Sinai. Paralelele între *Ieșirea* 33-34 și *Ioan* 1, 14-18 au fost amplu discutate de comentatori.

Și iată în ce chip face comparația lesne de înțeles chiar și pentru cei mai neputincioși: nu aduce argumente pentru a arăta superioritatea [Lui], ci arată deosebirea prin cuvinte simple, înlocuind „Legea" cu „harul și adevărul" și „s-a dat" prin „a venit". Este o mare diferență între fiecare dintre ele. „S-a dat" era al celui care slujește, care a luat de la altul și a dat celor cărora i s-a poruncit să le dea, în vreme ce cuvintele „harul și adevărul au venit" se referă la un împărat care are puterea să ierte toate păcatele și care dă propriul său dar. De aceea zicea: „Iertate îți sunt păcatele"[363]. Și iar: „Ca să știți că putere are Fiul Omului a ierta păcatele pe pământ, a zis slăbănogului: «Ridicându-te, ia-ți patul și mergi la casa ta!»"[364] Vezi cum a venit harul prin El?

Dar cercetează și despre „adevăr"! Harul îl arată și cele [spuse mai sus], dar și cele referitoare la tâlhar, la darul botezului, la harul Duhului care s-a dat prin El și la multe altele. Însă „adevărul" îl vom vedea mai clar dacă cercetăm reprezentările lui. Reprezentările au schițat dinainte rânduielile ce aveau să se împlinească în Noul Testament, iar Hristos, venind, a împlinit ceea ce fusese schițat prin reprezentări.

Să vedem, dar, și câteva dintre aceste prefigurări[365], căci nu putem acum să le parcurgem pe toate. Din cele pe care vi le voi înfățișa veți înțelege câteva și le veți vedea și pe celelalte. Vreți să începem cu înseși pătimirile [lui Hristos]? Deci ce spune prefigurarea? „Luați un miel pentru fiecare casă și jertfiți-l și faceți așa cum s-a poruncit și s-a dat lege."[366] Dar Hristos nu a făcut așa, nu a poruncit să se facă aceasta, ci S-a făcut pe Sine Însuși jertfă, aducându-Se ofrandă Tatălui.

4. Iată în ce fel prefigurarea s-a dat prin Moise, iar adevărul a venit prin Iisus Hristos. De asemenea, pe Muntele Sinai, atunci când amaleciții s-au luptat cu evreii, mâinile lui Moise erau sprijinite, fiind ținute de Aaron și Or, care îi stăteau de o parte și de alta[367]. Hristos însă, atunci când a venit, Și-a întins El Însuși mâinile pe

[363] *Marcu* 2, 9.
[364] *Marcu* 2, 10-11.
[365] În grecește: τύπος – „preînchipuire, tip". Este vorba despre interpretarea tipologică a Vechiului Testament.
[366] *Cf. Ieșirea* 12, 3-6.
[367] *Cf. Ieșirea* 17, 9-12.

cruce, prin a Sa putere. Ai văzut în ce fel reprezentarea a fost dată, iar adevărul a venit? De asemenea, Legea spunea: „Blestemat să fie tot cel care nu va rămâne în toate cele scrise în cartea aceasta”[368]. Dar harul ce spune? „Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi”[369]. Iar Pavel spune: „Hristos ne-a răscumpărat din blestemul Legii, făcându-Se pentru noi blestem”[370].

Deci, de vreme ce ne bucurăm de atâta har și adevăr, rogu-vă să nu fim nepăsători față de măreția darului, căci, pe cât este de mare cinstea de care ne-am învrednicit, pe atât este de mare și virtutea cu care suntem datori. Cel care a primit binefaceri neînsemnate nu merită o pedeapsă atât de mare dacă arată fapte neînsemnate, dar cel care s-a ridicat până la culmea cea mai înaltă a cinstirii va merita o pedeapsă mult mai mare dacă va săvârși fapte josnice și umile[371].

Dar să nu fie ca vreodată să avem astfel de temeri în privința voastră! Suntem încredințați în Domnul că v-ați întraripat sufletele către cer și le-ați ridicat de la pământ și, deși sunteți în lume, nu vă îndeletniciți cu cele ale lumii. Dar, chiar dacă suntem încredințați, nu încetăm să facem necontenit aceleași îndemnuri. Și în întrecerile păgâne, nu pe cei care au căzut, nici pe cei care stau întinși îi încurajează toți spectatorii, ci pe cei care continuă, care încă aleargă. Față de cei căzuți nu se mai ostenesc în zadar, pentru că nu pot să-i ridice prin îndemnurile lor pe cei care au pierdut victoria o dată pentru totdeauna. De aceea nu le mai dau atenție. Aici însă nu numai de la voi care sunteți treji, ci și de la cei căzuți ne putem aștepta la ceva bun, dacă vor să se schimbe. De aceea toate le facem spre a ajuta la mântuirea voastră: îndemnăm, mustrăm, îmboldim, lăudăm. Deci să nu vă supărați că vă sfătuim neîncetat cu privire la viețuirea voastră. Acestea nu sunt cuvintele unuia care vă învinuiește pentru trândăvie, ci ale unuia care are o foarte bună nădejde cu privire la voi. Și nu numai către voi, ci și către noi, care vorbim, se adresează și se vor adresa acestea, pentru că și noi avem nevoie de aceeași învățătură. Chiar dacă sunt rostite către voi, nimic nu oprește ca acestea să fie rostite și către noi. Pe cel pe care îl află vinovat, aceste cuvinte îl corectează, iar pe cel care este lipsit și liber de greșeală, îl împing spre a înainta cât mai mult. Nici noi nu

---

[368] *Deuteronomul* 27, 26.
[369] *Matei* 11, 28.
[370] *Galateni* 3, 13.
[371] *Cf. Luca* 12, 47-48.

suntem curați de păcate. Tratamentul și medicamentele sunt comune tuturor, dar vindecarea nu este aceeași, ci se face potrivit cu voința celor care folosesc [medicamentele]. Cel care a folosit alifia așa cum trebuie a început să se vindece, dar cel care nu a pus-o pe rană a făcut ca răul să devină și mai mare și a sfârșit în chipul cel mai amarnic.

Deci să nu ne mâhnim atunci când primim tratament, ci cu mult mai mult să ne bucurăm, pentru că, deși acest fel de învățătură pricinuiește dureri amare, mai târziu ne vor răsări roade foarte dulci.

Așadar, toate pentru aceasta să le facem: pentru ca, fiind curățiți de rănile și semnele pe care dinții păcatului le-au lăsat în sufletul nostru, să ne îndreptăm către veacul acela, așa încât, devenind vrednici de vederea lui Hristos, să nu fim dați în acea zi în mâinile Puterilor răzbunătoare și întunecate, ci ale celor care ne pot duce la moștenirea cerurilor, cea pregătită celor care-L iubesc pe El. Pe aceasta fie ca noi toți să o dobândim, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia fie-I slava și puterea în vecii vecilor. Amin.

Omilia 15

„Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată. Fiul cel Unul-Născut, Care este în sânul Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut.” (*Ioan* 1, 18)

1. Dumnezeu voiește să ascultăm cuvintele și afirmațiile din Scripturi nu oricum, ci cu multă înțelegere. De aceea fericitul David, la mulți dintre psalmii săi, a scris înainte: „Spre înțelegere”[372] și, de asemenea, a spus: „Descoperă ochii mei și voi cunoaște minunile din Legea Ta”[373]. Apoi și fiul său arată în sfaturile sale că trebuie căutată înțelepciunea precum argintul, ba chiar să umblăm după ea mai mult decât după aur[374]. Și Domnul, îndemnându-i pe iudei să cerceteze Scripturile[375], ne face și pe noi să fim mai sârguincioși spre acestea. Și nu ar fi spus aceasta dacă ar fi fost posibil să le înțelegem de la sine și de la prima lectură. Căci nimeni nu ar cerceta vreodată ceea ce este vădit și la îndemâna [tuturor], ci ceea ce este umbrit, ceea ce poate fi aflat prin cercetare adâncă. De aceea spune că [Scripturile] sunt o comoară ascunsă[376]: ca să ne ridice spre căutare.

Acestea ni s-au spus ca să nu ne apropiem oricum și la întâmplare de cuvintele Scripturilor, ci cu multă grijă. Dacă cineva ascultă cele spuse în ele fără să cerceteze și primește toate așa cum sunt spuse, după literă, își va însuși multe idei greșite despre Dumnezeu. Va primi unele păreri precum: că este om, că este făcut din aramă, că este aprig și mânios și multe altele încă și mai rele decât acestea[377]. Dar, dacă va pătrunde înțelesul lor adânc, va fi ferit de toate aceste greșeli. Și în fragmentul pe care îl citim acum se spune că Dumnezeu are sân, ceea ce este propriu celor trupești, dar nimeni

---

[372] *Cf. Psalmii* 41, 43, 44.
[373] *Psalmul* 118, 18.
[374] *Cf. Pildele* 16, 16.
[375] *Cf. Ioan* 5, 39.
[376] *Cf. Matei* 13, 44.
[377] *Cf. Apocalipsa* 1, 15.

nu este atât de nebun încât să gândească că Cel netrupesc este trup. Așadar, ca să pricepem toate potrivit cu înțelesul lor duhovnicesc, haideți să luăm fraza de la început și să o explicăm.

„Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată." De unde a ajuns evanghelistul la această concluzie? După ce a arătat superioritatea darurilor lui Hristos – pentru că diferența dintre acestea și cele rânduite de Moise este nemăsurată –, vrea acum să spună care este pricina întemeiată a acestei deosebiri. Moise, de vreme ce era slujitor, a săvârșit lucruri mai umile. Hristos însă, fiind Stăpân și Împărat și Fiu al Împăratului, ne-a adus daruri mult mai mari, pentru că este mereu împreună cu Tatăl și Îl vede neîncetat. De aceea a adăugat această afirmație: „Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată".

Deci ce vom spune atunci despre Isaia, care strigă cu glas puternic: „L-am văzut pe Domnul șezând pe scaun înalt și măreț"[378]? Ce vom spune despre Ioan, care a mărturisit despre el: „A zis acestea atunci când a văzut slava Lui"[379]? Ce vom spune de Iezechiel? Căci și el L-a văzut șezând pe Heruvimi[380]. Dar despre Daniel? Căci și el zice: „Cel vechi de zile a șezut"[381]. Dar despre Moise însuși, care spune: „Arată-mi slava Ta, ca să Te văd limpede"[382]? Iar Iacov de aici și-a luat numele, atunci când a fost numit „Israel", căci Israel înseamnă: „Cel care Îl vede pe Dumnezeu"[383]. Și sunt și alții care L-au văzut.

Deci cum a spus Ioan că „pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată"[384]? Este limpede că toate cele [de mai sus s-au petrecut]

---

[378] *Isaia* 6, 1.
[379] *Ioan* 12, 41.
[380] *Cf. Iezechiel* 10, 18.
[381] *Daniel* 7, 9.
[382] *Ieșirea* 33, 18.
[383] *Cf. Facerea* 32, 28, 30. Etimologia numelui este problematică: varianta „cel care Îl vede pe Dumnezeu" este o etimologie populară – lansată de Filon de Alexandria (*Despre vise*, 1, 171), preluată și de Origen (*Omilii la Ieșire*, 1, 5). Mai plauzibile sunt variantele: „Dumnezeu Se arată puternic", „cel care luptă cu Dumnezeu", „Dumnezeu luptă", „Dumnezeu ceartă" ș.a. Ținând cont de analogia cu alte nume similare, exegeții moderni au afirmat că adevărata semnificație a numelui Israel trebuie să fie: „Dumnezeu este biruitor", deși etimologia exactă a numelui rămâne în continuare o problemă.
[384] Textele religioase grecești și romane afirmau perfecta invizibilitate a lui Dumnezeu. În teologia iudaică se afirma același lucru, dar mai nuanțat, de vreme ce Moise văzuse „fața lui Dumnezeu" (*Facerea* 32, 30); de fapt, slava dumnezeiască, manifestarea măreției divine, dar și aceasta prin îngeri sau alte forme teofanice, nicidecum esența divină (*cf.* Fericitul Augustin, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 4, 17-18). Prorocul Isaia (*cf. Isaia* 6) ar fi văzut și el slava dumnezeiască (a se vedea apocriful iudeo-creștin din veacul

ca urmare a unei îngăduințe a Lui, și nu a fost vorba de vederea ființei în sine. Dacă ar fi văzut firea însăși [a lui Dumnezeu], nu ar fi văzut-o fiecare în chip diferit. Aceea, fiind simplă, fără formă, necompusă, necircumscrisă, nu stă jos sau în picioare și nici nu umblă, pentru că acestea toate sunt funcții ale trupurilor. Numai El singur știe cum este aceasta [în Sine].

A descoperit aceasta Dumnezeu-Tatăl printr-un proroc, zicând: „Eu am înmulțit vedeniile și prin mâinile prorocilor am fost asemănat"[385], adică am îngăduit, dar nu am arătat ceea ce sunt. De vreme ce Fiul Său avea să ni Se arate în trup adevărat, i-a pregătit dinainte prin vederea ființei lui Dumnezeu așa cum le era cu putință lor a o vedea.

Ceea ce este Dumnezeu, nu numai prorocii, dar nici Îngerii, nici Arhanghelii nu au văzut. Dacă îi vei întreba, nu vor răspunde nimic cu privire la ființa Lui, ci îi vei auzi doar cântând: „Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu, și pe pământ pace, între oameni bunăvoire!"[386] Dacă vei voi să afli ceva chiar de la Heruvimi sau Serafimi, vei auzi doar cântarea tainică a sfințeniei[387] și: „Plin este cerul și pământul de slava Lui!"[388] Iar dacă vei cerceta Puterile și mai înalte, nimic altceva nu vei afla decât că lucrarea lor este una singură: a-L lăuda pe Dumnezeu. Căci zice: „Lăudați-L pe El toate Puterile Lui"[389].

Așadar, numai Fiul și Duhul Sfânt Îl văd. Căci cum ar putea firea creată, oricare ar fi ea, să-L vadă pe Cel necreat? Dacă nu putem vedea limpede nici măcar Puterile netrupești, care sunt create (lucru care s-a vădit adesea în cazul îngerilor), cu atât mai mult [nu

---

al II-lea, *Ascensiunea lui Isaia*). *Cartea lui Enoh* vorbește totuși de o posibilă viziune eshatologică a lui Dumnezeu. Cu Filon de Alexandria și mistica ebraică (ce au paralele în mistica neoplatonică și a religiilor de misterii), se va vorbi despre o vedere intelectuală a divinității, o contemplare noetică a divinului. Teodoret al Cirului observă că Dumnezeu devine cu adevărat vizibil numai prin Întrupare (*Eranistes*, 1). Sfinții Ioan Damaschin și Teodor Studitul vor lămuri faptul că Dumnezeu S-a făcut vizibil prin Întrupare, noi văzând și reprezentând pe icoană Persoana Logosului divin, care a asumat firea omenească atât cât ni s-a dezvăluit și în modul în care ni s-a făcut arătată. Părinții, începând cu Sfântul Irineu (*Împotriva ereziilor*, 1, 1-2), au repetat faptul că subiectul teofaniilor veterotestamentare era Logosul, Fiul lui Dumnezeu.

[385] *Osea* 12, 11.

[386] *Luca* 2, 14.

[387] „Sfânt, sfânt, sfânt Domnul Savaot!"

[388] *Isaia* 6, 3.

[389] *Psalmul* 148, 2.

putem vedea] Ființa netrupească și necreată. De aceea și Pavel zice: „Pe Care nu L-a văzut niciun om și nici nu poate să-L vadă”[390].

Oare acest caz aparte se referă numai la Tatăl, nu și la Fiul? Ba da, și la Fiul. Ascultă-l pe Pavel, care și despre El arată aceasta când zice: „El este chipul lui Dumnezeu Celui nevăzut”[391]. Deci, de vreme ce este chip al Celui nevăzut, este și El nevăzut, pentru că altfel nu ar mai fi chip [al Lui].

Dar să nu te miri că în alt loc spune: „Dumnezeu S-a arătat în trup”[392], pentru că arătarea s-a petrecut prin mijlocirea cărnii, nu a ființei. Pavel demonstrează chiar că El este nevăzut nu numai oamenilor, ci și Puterilor de sus, căci, după ce a spus: „S-a arătat în trup”[393], a adăugat: „A fost văzut de îngeri”. Deci și îngerilor S-a arătat doar atunci când S-a îmbrăcat în trup. Mai înainte de aceasta nu Îl vedeau astfel, pentru că ființa Lui era și pentru ei nevăzută.

2. „Și atunci” – zici tu – „cum a spus Hristos: «Să nu disprețuiți pe vreunul dintre aceștia mici, căci zic vouă că îngerii lor pururea văd fața Tatălui Meu Celui din ceruri»?”[394] Ce? Are Dumnezeu față și este mărginit de ceruri? Dar nimeni nu este atât de nebun încât să spună acestea. Atunci ce înseamnă cele spuse?

Atunci când a spus: „Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu”[395], s-a referit la vederea cu mintea, care este în putința noastră, și la gândul despre Dumnezeu. Tot așa și despre îngeri se poate spune că, datorită firii lor curate și veghetoare, pururea nu se gândesc la nimic altceva decât la Dumnezeu. De aceea El Însuși zice: „Nimeni nu cunoaște pe Tatăl, decât numai Fiul”[396]. Atunci cum? Toți suntem în ignoranță? Să nu fie! Doar că nimeni nu Îl știe așa cum [Îl știe] Fiul.

Așa cum atunci mulți L-au văzut potrivit cu vederea care le era lor cu putință, dar nimeni nu a văzut ființa Lui, tot așa și acum toți Îl știm pe Dumnezeu, dar nimeni nu știe care este ființa Lui, fără numai Cel născut din El. Numește aici „cunoaștere” vederea

[390] *1 Timotei* 6, 16.
[391] *Coloseni* 1, 15.
[392] *1 Timotei* 3, 16.
[393] Ideea asumării unei cărni umane de către Dumnezeul cel absolut transcendent și pur era de neconceput pentru gândirea elenistică, dar și pentru cea ebraică.
[394] *Matei* 18, 10.
[395] *Matei* 5, 8.
[396] *Matei* 11, 27.

limpede și înțelegerea pe care le are Tatăl cu privire la Fiul. „Precum Mă cunoaște Tatăl, și Eu cunosc pe Tatăl."[397]

Vezi, dar, cu câtă profunzime vorbește și evanghelistul? Căci, atunci când a afirmat că „pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată"[398], nu a spus că Fiul, Care L-a văzut, L-a făcut cunoscut, ci a adăugat ceva care este mai mult decât vederea, zicând: „Cel care este în sânul Tatălui". A fi în sânul Lui este mult mai mult decât a-L vedea. Cel care doar vede nu are întotdeauna cunoașterea exactă a ceea ce i se arată, dar cel care se află în sânul [Lui] nu poate fi ignorant.

Și, pentru ca, atunci când auzi că „nimeni nu cunoaște pe Tatăl, decât numai Fiul", să nu zici că, deși Îl știe pe Tatăl mai mult decât toți, totuși nu Îl știe atât cât este[399], de aceea a spus evanghelistul că El Se află în sânul[400] Tatălui. Și Hristos Însuși spune că Îl știe atât cât Îl știe Tatăl pe Fiul[401].

Deci pe cel care se împotrivește acestor [afirmații] întreabă-l: „Ia spune, Îl cunoaște Tatăl pe Fiul?" Și, dacă nu este nebun, va spune fără îndoială: „Da". Apoi să îl întrebăm și aceasta: „Cum? Îl vede și Îl cunoaște având o vedere și o cunoaștere exacte și știe limpede ce este El?" Și fără îndoială că va consimți și la aceasta. De aici îți poți da seama că Fiul Îl cunoaște cu exactitate pe Tatăl. El Însuși a zis: „Precum Mă cunoaște Tatăl, așa și Eu Îl cunosc pe El". Și în alt loc zice: „Nimeni nu L-a văzut pe Tatăl, decât numai Cel care este de la Dumnezeu"[402].

Deci, după cum spuneam, pentru aceasta pomenește evanghelistul de sânul [Tatălui][403]: ca să ne lămurească toate prin acest singur cuvânt, [ca să arate] că au deplină înrudire și unitate de ființă, că au cunoaștere identică și putere egală. Căci nu ar fi putut Tatăl să aibă în sânul Său pe cineva de altă ființă, după cum nici Fiul nu ar fi îndrăznit să stea în sânul Stăpânului dacă ar fi fost rob și un oarecare din mulțime, pentru că aceasta se cade numai Fiului adevărat, Care are multă îndrăzneală către Cel care L-a născut și nu este cu nimic mai mic decât El.

---

[397] *Ioan* 10, 15.

[398] Versetul va fi folosit în cadrul polemicii împotriva antropomorfiștilor, care considerau că Dumnezeu are formă umană (*cf.* SFÂNTUL EPIFANIE DE SALAMINA, *Panarion*, 70, 8).

[399] Nu are cunoașterea deplină a ființei Lui.

[400] Expresia de față indică tocmai intimitatea desăvârșită a Fiului cu Tatăl, unitatea Lor de esență (*cf.* SFÂNTUL AMBROZIE DE MEDIOLANUM, *Despre patriarhi*, 11, 51).

[401] *Cf. Ioan* 10, 15.

[402] *Ioan* 6, 46.

[403] *Cf. Ioan* 1, 18.

Vrei să afli și despre veșnicia [Lui]? Ascultă ce spune Moise despre Tatăl. Atunci când a întrebat ce le va răspunde egiptenilor dacă aceștia îl vor întreba cine este cel care l-a trimis, a fost îndemnat să spună: „«Cel care este» m-a trimis”[404]. „Cel care este” înseamnă: „Cel care este veșnic, Cel care este fără început și Cel care este cu adevărat și prin excelență”. De asemenea, cuvintele „la început era” arată același lucru, indicând existența veșnică. Așadar, Ioan folosește aici această expresie pentru a arăta că Fiul este fără de început și veșnic în sânul Tatălui. Deci, ca să nu crezi, datorită identității numelor, că El este unul oarecare dintre cei care au devenit fii prin har, a pus înainte articolul hotărât ca să-L deosebească de aceia care sunt fii prin har. Iar dacă acesta nu este de ajuns, ci încă privești la cele de jos, ascultă un cuvânt cu mai multă autoritate: „Unul-Născut”[405]! Iar dacă și acum privești tot la cele de jos, nu mă voi abține de la a spune chiar un cuvânt omenesc despre Dumnezeu – mă refer la „sân” – numai să nu gândești ceva josnic [despre El]. Ai văzut iubirea de oameni și purtarea de grijă ale Stăpânului? Dumnezeu Își atribuie Sieși cuvinte nevrednice pentru ca tu, măcar așa, să vezi limpede și să primești gânduri mari și înalte [despre El], iar tu tot jos rămâi? Ia spune-mi: de ce s-a folosit aici „sân” – acest cuvânt grosolan și trupesc? Ca să gândim că Dumnezeu este trup? Să nu fie! Nu spune așa nicidecum. Atunci de ce a fost spus [acest cuvânt]? Dacă nu arată nici faptul că Fiul este fiu cu adevărat, nici că Dumnezeu nu este trup, atunci acest cuvânt a fost azvârlit la nimereală, fără să împlinească vreo trebuință. Așadar, de ce a fost spus? Căci nu voi încerca să evit această întrebare a ta.

Nu este limpede că nu a avut alt scop decât acela ca noi să înțelegem prin acest cuvânt că Cel Unul-Născut este [Fiu] adevărat și este împreună-veșnic cu Tatăl? „Acela a făcut cunoscut”, spune. Ce a făcut cunoscut? Că pe Dumnezeu nu L-a văzut nimeni vreodată, că Dumnezeu este Unul singur. Dar aceasta și Moise și ceilalți proroci au spus-o mereu cu glas mare: „Domnul Dumnezeul tău este singurul Domn”[406]. Iar Isaia [spune]: „Înainte de Mine nu a fost alt Dumnezeu și după Mine nu este”[407].

---

[404] *Ieșirea* 3, 14.

[405] Μονογενής. Vezi explicațiile de la *Omilia* 5.

[406] *Deuteronomul* 6, 4.

[407] *Isaia* 43, 10.

3. Deci ce altceva am mai învățat de la Fiul, ca Cel care este în sânurile Tatălui și ca Unul-Născut? Mai întâi, că toate cele [create] sunt opera lucrării Sale. Apoi, am primit o învățătură mult mai clară și am cunoscut că „duh este Dumnezeu și cei care I se închină Lui trebuie să I se închine în duh și în adevăr”[408]. [Am mai învățat] că nu este cu putință a-L vedea pe Dumnezeu și că nimeni nu-L cunoaște, decât numai Fiul, că Dumnezeu este Tatăl Celui cu adevărat Unul-Născut și celelalte câte s-au spus despre El.

Iar cuvintele „a făcut cunoscut” arată învățătura mai clară și mai limpede pe care a dat-o și a îndreptat-o nu numai către iudei, ci și către întreaga lume. Pe proroci nici iudeii nu i-au luat în seamă toți, dar Celui Unul-Născut al lui Dumnezeu toată lumea I s-a plecat și I s-a supus. Așadar, „a face cunoscut” arată aici limpezimea mai mare a învățăturii [Sale]. De aceea este numit „Cuvânt” și „Înger de mare sfat”[409].

Deci, de vreme ce ne-am învrednicit de această învățătură mai măreață și desăvârșită, nu prin mijlocirea prorocilor, ci prin Fiul lui Dumnezeu, Care ne-a vorbit în aceste zile din urmă, să arătăm, dar, o viețuire mult mai bună și mai vrednică de această cinste. Ar fi nefiresc ca, în timp ce El S-a pogorât atât de mult încât a voit să nu ne mai vorbească prin robi, ci prin Sine Însuși, noi să nu dăm dovadă de ceva mai mult decât cei dinainte. Aceia îl aveau drept învățător pe Moise, iar noi pe Stăpânul lui Moise. Să dăm, dar, dovadă de o filosofie vrednică de această cinste și să nu avem nimic în comun cu pământul. Pentru aceasta ne-a dăruit învățătură de sus, din ceruri, pentru ca acolo să mutăm mintea noastră și să devenim imitatori ai Învățătorului, după puterea noastră.

„Și cum” – întrebi tu – „putem deveni imitatori ai lui Hristos?” Dacă facem toate spre folosul comun și nu căutăm cele ale noastre. „Căci nici Hristos” – zice – „nu a căutat a Sa plăcere, ci, după cum este scris, «ocările celor ce Te ocărăsc pe Tine au căzut asupra Mea».”[410] „Prin urmare, nimeni să nu caute ale sale.”[411] În acest fel caută cineva cele ale sale cu adevărat: urmărind [folosul] aproapelui, pentru că cele ale lor sunt și ale noastre. „Suntem un

[408] *Ioan* 4, 24.
[409] *Isaia* 9, 5.
[410] *Romani* 15, 3.
[411] *1 Corinteni* 10, 24.

singur trup și părți și mădulare unii altora."[412] Deci să nu ne aflăm ca unii care sunt dezbinați, nici să nu zică cineva: „Cutare nu-mi este prieten, nici rudă, nici vecin, nici nu am ceva în comun cu el. Cum să mă apropii de el? Cum să vorbesc cu el?" Chiar dacă nu-ți este rudă sau prieten, totuși este om, se împărtășește de aceeași fire ca și tine, are același Stăpân, este împreună-rob și împreună-locuitor cu tine, pentru că s-a născut în aceeași lume. Iar dacă se împărtășește și de aceeași credință, iată, ți-a devenit și mădular. Căci care prietenie ar putea crea o legătură atât de strânsă ca înrudirea de credință? Nu trebuie să arătăm apropiere între noi atât cât este între prieteni, ci trebuie să avem unii față de alții o familiaritate atât cât este între un mădular și celălalt. Căci nimeni nu ar putea afla vreodată o mai mare familiaritate decât cea [care se regăsește] în acest fel de prietenie și comuniune. Așa cum nu ai putea spune: „Ce familiaritate și apropiere sunt între mine și acesta?", pentru că ar fi [o întrebare] vrednică de râs, tot așa nici despre fratele tău nu poți spune aceasta. Căci zice: „Toți ne-am botezat spre a deveni un singur trup"[413]. De ce un singur trup? Ca să nu ne despărțim, ci, prin comuniunea și prietenia dintre noi, să păzim starea de participare la un singur trup.

Deci să nu ne disprețuim unii pe alții, ca să nu ne trecem cu vederea astfel pe noi înșine. Căci zice: „Nimeni nu și-a urât vreodată trupul său, ci îl hrănește și îl încălzește"[414]. De aceea Dumnezeu ne-a dat o singură casă – această lume – și toate le-a împărțit în mod egal. Un singur soare a făcut să strălucească pentru toți, a întins un singur acoperiș – cerul –, a pus o singură masă – pământul. Ne-a dat și o altă masă[415] mult mai aleasă decât aceea, dar și aceasta este tot una singură [pentru toți]. Cei care se împărtășesc de această Taină știu la ce mă refer. Un singur fel de naștere ne-a dăruit tuturor – cea duhovnicească; o singură patrie pentru toți – cea din ceruri. De asemenea, toți bem din același potir. Nu a dat daruri mai bogate și mai cinstite celui bogat și daruri mai neînsemnate și mai mici celui sărac, ci pe toți i-a chemat deopotrivă. Cele trupești cu aceeași cinste le-a dat, iar cele duhovnicești asemenea.

---

[412] *Romani* 12, 5.
[413] *1 Corinteni* 12, 13.
[414] *Efeseni* 5, 29.
[415] Sfânta Euharistie.

Atunci de unde provine această mare inegalitate din viața [noastră]? Din lăcomia și îngâmfarea celor bogați. Nu, fraților, să nu mai fie așa! De vreme ce suntem adunați toți la un loc prin cele generale și necesare, să nu ne lăsăm dezbinați de cele pământești și neînsemnate! Mă refer la bogăție și sărăcie, înrudire trupească, dușmănie și prietenie. Pentru că acestea toate sunt umbre, și chiar mai neînsemnate decât umbrele, pentru cei care au primit de sus legătura dragostei. Așadar, să păzim această legătură nedezlegată și niciunul dintre duhurile necurate nu va putea să pătrundă și să rupă această strânsă unitate.

Fie ca noi toți să dobândim aceasta, cu harul și iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și împreună cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Omilia 16

„Aceasta este mărturia lui Ioan când au trimis la el iudeii din Ierusalim preoți și leviți, ca să-L întrebe: «Cine ești tu?»” (*Ioan* 1, 19)

1. Cumplit lucru este invidia, iubitule, cumplit și pierzător pentru cei care pizmuiesc, nu pentru cei pizmuiți! În primul rând, pe ei îi vatămă și îi distruge, ca o otravă aducătoare de moarte care pătrunde în sufletul lor. Iar dacă îi vatămă cumva și pe cei invidiați, această vătămare e mică și de nicio însemnătate, aducând câștig mai mult decât pagubă. Și nu numai în privința pizmei, ci și a tuturor celorlalte [patimi], nu cel care pătimește răul, ci cel care face răul, acesta este cel care primește vătămarea. Dacă nu ar fi fost așa, nu ar fi poruncit Pavel ucenicilor ca mai degrabă să îndure nedreptățile decât să nedreptățească: „Pentru ce nu suferiți mai degrabă nedreptatea? Pentru ce nu răbdați mai degrabă să fiți lipsiți?”[416] Știa bine că nu pe cel care pătimește răul, ci pe cel care face răul îl urmărește pierzarea pretutindeni. Desigur, acestea toate le-a spus în legătură cu invidia iudeilor. Aceștia au venit puhoi din orașe către Ioan și și-au osândit propriile păcate botezându-se, iar apoi, după botez, ca și când s-ar fi răzgândit, au trimis să-l întrebe: „Cine ești tu?” Cu adevărat pui de năpârci și șerpi[417] [sunt aceștia], și chiar mai rău decât atât. „Neam viclean, desfrânat”[418] și rătăcit, după ce te-ai botezat îl iscodești pe Botezător și te arăți curios? Ce ar putea fi mai lipsit de sens decât această nesocotință? Cum de ați ieșit? Cum de v-ați mărturisit păcatele? Cum de ați alergat la cel care boteza? Cum de l-ați întrebat despre cele ce trebuie făcute[419]? Ați făcut toate acestea fără să gândiți, de vreme ce nu ați știut cauza

[416] *1 Corinteni* 6, 7.
[417] *Cf. Matei* 23, 33.
[418] *Matei* 12, 39.
[419] *Cf. Luca* 3, 10.

și fundamentul lor. Dar fericitul Ioan nu le-a spus nimic de acest fel, nici nu i-a mustrat, nici nu i-a ocărât, ci le-a răspuns cu toată bunăvoința.

Merită știut de ce a făcut așa: spre a face cunoscută și vădită tuturor viclenia lor. Ioan a mărturisit adesea înaintea iudeilor despre Hristos și când îi boteza le pomenea mereu despre El celor care erau de față, zicând: „Eu vă botez cu apă, dar Cel care vine după mine este mai puternic decât mine. Acesta vă va boteza cu Duh Sfânt și cu foc”[420].

Așadar, au avut față de el un simțământ omenesc. Fiind impresionați de slava lumii și căutând la cele ce țin de înfățișare, socoteau că este lucru nevrednic ca el să fie supus lui Hristos. Multe lucruri îl arătau pe Ioan ca pe un om ales: în primul rând, neamul însemnat și renumit, pentru că era fiu de arhiereu; apoi felul său de viață, nevoința aspră și disprețul față de toate cele omenești, pentru că, trecând cu vederea și îmbrăcămintea și masa și casa și însăși hrana, a petrecut vremea de mai înainte în pustie.

Dar, în ceea ce Îl privește pe Hristos, toate erau opuse, pentru că neamul lui era neînsemnat – lucru pe care adesea I-l reproșau, zicând: „Nu este acesta Fiul teslarului? Nu se numește mama Lui Maria și frații Lui Iacov și Iosif?”[421] Iar aceea care era socotită a fi patria Lui era așa de vrednică de ocară, încât și Natanael a zis: „Din Nazaret poate fi ceva bun?”[422] Și modul său de viață era obișnuit, iar hainele nu aveau nimic deosebit față de ale celorlalți, pentru că nu era încins cu cingătoare de piele, nici nu avea haină de păr, nici nu mânca miere și lăcuste, ci trăia asemenea tuturor și lua parte la mesele oamenilor răi și ale vameșilor ca să îi atragă la El. Iar iudeii, neînțelegând acestea, Îl ocărau, după cum El Însuși a zis: „A venit Fiul Omului, mâncând și bând, și spun: «Iată om mâncăcios și băutor de vin, prieten al vameșilor și al păcătoșilor»”[423].

Deci, atunci când Ioan îi trimitea în repetate rânduri la Acela care era socotit de ei mai prejos, simțeau rușine și nemulțumire și-l voiau mai degrabă pe el[424] ca învățător, deși nu îndrăzneau să spună aceasta pe față, ci trimiteau la el așteptându-se ca, prin lingușire,

---

[420] *Matei* 3, 11.
[421] *Matei* 13, 55.
[422] *Ioan* 1, 46.
[423] *Matei* 11, 19.
[424] Pe Ioan.

să-l facă să mărturisească că el este Hristos. Și nu au trimis oameni demni de disprețuit, așa cum au făcut și în cazul lui Hristos, la Care, voind să-l prindă, au trimis slujitori și irodiani și alții asemenea lor[425]. Iar acum au trimis preoți și leviți, dar nu orice fel de preoți, ci pe cei din Ierusalim, adică cei care erau la mai mare cinste (căci nu în zadar a menționat evanghelistul aceasta). Și i-au trimis să întrebe: „Tu cine ești?" De fapt nașterea lui era bine cunoscută tuturor, încât toți spuneau: „Oare ce va fi copilul acesta?"[426] Și în tot ținutul muntos s-a răspândit cuvântul acesta[427]. Când a venit iar la Iordan, toate cetățile au prins aripi și, atât din Ierusalim, cât și din toată Iudeea, veneau la el să se boteze. Așadar, aceștia îl întrebau acum nu ca unii care nu știau – cum să nu știe, de vreme ce fusese vădit în atâtea feluri? –, ci ca unii care voiau să-l atragă spre ceea ce am spus.

2. Ascultă, dar, cum și fericitul acesta nu a răspuns la întrebare, ci a răspuns intenției cu care era întrebat, pentru că, atunci când au zis: „Cine ești tu?", nu a dat numaidecât răspunsul: „Eu sunt glasul celui care strigă în pustie"! Dar ce a făcut? A înlăturat bănuiala pe care o aveau aceia. Fiind întrebat: „Cine ești?", „a mărturisit" – zice – „și nu a tăgăduit; și a mărturisit: «Nu sunt eu Hristosul»"[428]. Iată înțelepciunea evanghelistului! A spus același lucru de trei ori pentru a vădi atât virtutea Botezătorului, cât și viclenia și nechibzuința acelora.

Și Luca spune că [Ioan] a înlăturat bănuielile mulțimilor care credeau că el este Hristos. Aceasta este [grija] unui slujitor binevoitor: nu numai să nu răpească slava Stăpânului, ci și să o respingă atunci când mulțimea i-o oferă. Mulțimile au ajuns la această bănuială din naivitate și neștiință, aceștia însă l-au întrebat cu gândul viclean despre care am vorbit, așteptând, așa cum am zis, să-l ademenească prin lingușire acolo unde se străduiau [să-l ducă]. Dacă nu ar fi așteptat asta, nu ar fi trecut imediat la altă întrebare, ci ar fi fost nemulțumiți, ca și când le-ar fi răspuns la altceva, iar nu la întrebarea lor, și ar fi zis: „Nu asta am vrut să spunem; nu am venit să întrebăm aceasta". Dar ei, ca unii care au fost prinși și dați pe față,

[425] *Cf. Marcu* 12, 13.
[426] *Luca* 1, 66.
[427] *Cf. Luca* 1, 65.
[428] *Ioan* 1, 20.

au trecut la altă întrebare, zicând: „Atunci cine? Ești tu Ilie?"[429] Și el a răspuns: „Nu sunt". Și pe acesta îl așteptau să vină, după cum și Hristos a zis. Pentru că, atunci când L-au întrebat ucenicii: „Cum spun cărturarii că Ilie trebuie să vină mai întâi?", El a zis: „Ilie va veni și va așeza la loc toate"[430].

Apoi L-au întrebat: „Ești tu prorocul?"[431] Și a răspuns: „Nu"[432]. Și totuși era proroc. Atunci de ce a tăgăduit? Pentru că a căutat iarăși la intenția celor care întrebau. Căci ei așteptau să vină un proroc aparte, potrivit celor spuse de Moise: „Vă va ridica Domnul Dumnezeu proroc dintre frații voștri ca și mine. Pe Acela să-L ascultați"[433]. Iar Acela era Hristos. De aceea nu L-au întrebat: „Ești tu proroc?" – adică unul dintre cei mulți –, ci au folosit articolul: „Ești tu prorocul?" – adică Cel propovăduit de Moise. De aceea el a tăgăduit [spunând] nu că nu este proroc, ci că nu este prorocul acela.

„Deci i-au zis: «Cine ești? Ca să dăm un răspuns celor care ne-au trimis. Ce spui despre tine însuți?»"[434] Vezi că aceia erau tot mai înverșunați și stăruitori, întrebându-l din nou și nevoind să renunțe? Iar el, după ce a înlăturat mai întâi cu îngăduință bănuielile lor neadevărate, le-a dezvăluit adevărul. „Eu" – zice – „sunt glasul celui care strigă în pustie[435]: «Îndreptați calea Domnului»[436], după cum a zis Isaia prorocul"[437]. De vreme ce a spus despre Hristos

[429] *Ioan* 1, 21. Tradiția sinoptică îl va identifica pe Ilie cu Ioan Botezătorul (*cf. Marcu* 9, 13). Numai în izvoarele creștine prorocul Ilie apare ca înaintemergător al lui Mesia. Potrivit *Maleahi* 3, 23-24, iudeii credeau în revenirea profetului Ilie în vremurile eshatologice. Origen va explica pasajul prin aceea că Ioan Botezătorul a primit o parte din duhul dăruit lui Ilie, nu că ar fi fost reîncarnarea lui Ilie (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 6, 11-14).

[430] *Matei* 17, 10-11.

[431] Se face referire la misteriosul profet mozaic din *Deuteronomul* 18, 18, care, potrivit tradiției rabinice, va avea autoritatea de a suspenda chiar unele prescripții ale Legii mozaice (*cf. 1 Macabei* 4, 46; 14, 41). Creștinismul a identificat acest profet cu Mântuitorul Iisus Hristos.

[432] *Ioan* 1, 21.

[433] *Deuteronomul* 18, 15.

[434] *Ioan* 1, 22.

[435] Deșertul a avut un loc central în istoria Israelului (*cf. Osea* 2, 14).

[436] „Pregătirea căii Domnului" este o caracterizare a misiunii Sfântului Ioan Botezătorul, care, prin propovăduirea sa, a „îndreptat" inimile și mințile oamenilor spre a primi învățătura lui Hristos (*cf.* SFÂNTUL GRIGORIE CEL MARE, *40 de omilii evanghelice*, 6). Fericitul Augustin notează că Domnul Hristos nu putea avea ca herald decât pe cineva de talia lui Ioan (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 2-5).

[437] *Ioan* 1, 23.

ceva măreț și înalt, a alergat numaidecât la proroc, datorită bănuielilor lor, și a luat cuvintele de acolo, pentru că acela era vrednic de crezare.

„Și trimișii erau dintre farisei” – zice – „și l-au întrebat și i-au zis: «De ce botezi[438], atunci, dacă nu ești tu Hristosul, nici Ilie, nici prorocul?»”[439] Vezi că nu degeaba spuneam că voiau să-l aducă aici? Dar nu au spus aceasta de la început, ca să nu se dea pe față înaintea tuturor. Apoi, când [Ioan] a zis: „Nu sunt Hristosul”, voind ei iar să ascundă ceea ce dospea înlăuntrul lor, au trecut la Ilie și la prorocul. Iar când a spus că nici vreunul dintre aceia nu este, fiind nedumeriți, au aruncat masca și, cu fața descoperită, și-au arătat intenția vicleană, zicând: „Atunci de ce botezi dacă nu ești tu Hristosul?” Apoi, voind iar să se ascundă, i-au adăugat și pe ceilalți, adică pe Ilie și pe prorocul. De vreme ce nu au putut, prin lingușire, să-l facă să se poticnească, au crezut că vor putea prin învinuire să-l silească să spună [că este] ceea ce nu era. Dar nu au reușit.

O, ce nebunie! O, ce îngâmfare și curiozitate grăbită! Ați fost trimiși ca să aflați de la el cine este și de unde, și îi mai puneți și legi? Aceasta era tot o cale prin care îl sileau să mărturisească că este Hristos. Dar el nici acum nu s-a revoltat, nici nu le-a spus, după cum era firesc, ceva de acest fel: „Voi îmi porunciți și îmi puneți mie legi?” Nu, ci a arătat iar multă îngăduință, căci a zis: „Eu botez cu apă, dar în mijlocul vostru stă Cel pe care voi nu-L știți. Acesta este Cel care vine după mine, Care înainte de mine a fost, Căruia nu sunt vrednic să-I dezleg cureaua încălțămintei”[440].

3. Ce au avut iudeii de răspuns la acestea? Și de această dată osânda împotriva lor este inevitabilă, învinuirea este fără iertare. Ei înșiși au aruncat sorții împotriva lor. Cum și în ce fel? L-au socotit pe Ioan vrednic de crezare și sincer, pentru că îl credeau nu numai când mărturisea despre ceilalți, ci și când vorbea despre sine însuși. Știți doar că numai celor pe care îi socotim mai sinceri decât toți le dăm crezare când vorbesc despre ei înșiși. Și nu este aceasta singura pricină care le-a închis gurile, ci și intenția cu care au venit la el.

---

[438] Abluțiunile rituale pentru purificarea trupească și spirituală constituiau practici comune religiilor orientale, elenistice și iudaismului. Botezul lui Ioan este diferit, fiind un semn al convertirii și al pocăinței.

[439] *Ioan* 1, 24-25.

[440] *Ioan* 1, 26-27.

Într-adevăr, au venit la el cu multă râvnă, chiar dacă mai apoi s-au schimbat. Aceste două lucruri le-a arătat Hristos, zicând: „Acela era făclia care arde și voi ați voit să vă veseliți o clipă în lumina ei”[441]. De asemenea, și răspunsul lui l-a făcut încă și mai vrednic de crezare. „Cel care nu caută slava lui” – zice – „este adevărat și nedreptate nu este în el.”[442] Într-adevăr, el nu a căutat [slava lui], ci i-a trimis la Altul. Și cei care au fost trimiși erau dintre cei vrednici de crezare la ei și ocupau locurile de frunte, așa că nu aveau de nicăieri scăpare, nici scuză pentru necredința pe care au arătat-o față de Hristos. De ce nu ați primit cele spuse de Ioan despre El? Voi i-ați trimis pe cei care ocupau locurile de frunte, voi ați întrebat prin ei, voi ați auzit ce a răspuns Botezătorul. Aceia s-au arătat plini de curiozitate, au cercetat toate și i-au numit pe cei pe care îi bănuiați voi a fi, iar el a mărturisit foarte deschis că nu este nici Hristos, nici Ilie, nici prorocul. Și nu s-a oprit aici, ci i-a învățat și cine este el, vorbind, de asemenea, despre natura botezului său, [spunând] că [acest botez] este mic și neînsemnat, nimic mai mult decât un botez cu apă. Apoi a arătat superioritatea botezului dat de Hristos. L-a adus de față și pe prorocul Isaia, care a mărturisit cu mult timp în urmă. Acesta L-a numit pe El „Domn”, iar pe Ioan „slujitor” și „supus” al Lui.

Ce vă mai trebuie? Nu [ar trebui] să credeți în Cel mărturisit, să vă închinați Lui și să Îl recunoașteți ca Dumnezeu? Că această mărturie nu a fost făcută pentru a linguși, ci potrivit cu adevărul, au arătat-o și caracterul și filosofia celui care a mărturisit. Aceasta se poate vedea și din faptul că nimeni nu îl pune pe aproapele lui mai presus de sine, nici nu vrea să cedeze altuia cinstea dacă se poate să-i fie acordată lui, mai ales atunci când este vorba despre o cinste atât de mare. Nici măcar Ioan nu s-ar fi dat la o parte de la această mărturisire dacă Hristos nu ar fi fost Dumnezeu. Chiar dacă nu ar fi primit această cinste pentru sine, ca una care era prea mare pentru firea sa, totuși nu ar fi atribuit-o unei alte firi de asemenea umile.

„În mijlocul vostru se află Cel pe care voi nu-L știți.” A spus aceasta pentru că era firesc să Se amestece cu poporul, ca unul dintre cei mulți, de vreme ce El Însuși învăța mereu despre ferirea de trufie și îngâmfare. „A ști” se referă aici la o cunoaștere exactă,

[441] *Ioan* 5, 35.
[442] *Ioan* 7, 18.

cum ar fi, de pildă, [a ști] cine este și de unde este. Iar cuvintele: „Cel care vine după mine" le folosește mereu doar pentru a spune: „Să nu credeți că botezul meu este totul. Dacă ar fi fost acest botez desăvârșit, nu ar fi venit altul după mine să aducă un alt botez. Acesta al meu pregătește și deschide calea aceluia. Cele ale noastre sunt umbră și chip. Un altul trebuie să vină să adauge adevărul. Însuși faptul că vine după mine arată mai cu seamă vrednicia Lui, pentru că, dacă acest botez ar fi fost desăvârșit, nu ar fi fost nevoie de un al doilea". „Mai înainte de mine a fost", adică este mai cinstit, mai ales.

Apoi, ca să nu creadă ei că El este superior numai prin comparație, voind să arate că este fără de asemănare, a adăugat: „Căruia nu sunt vrednic să-I dezleg cureaua [încălțămintei]", adică: „Nu numai că a fost mai înainte, ci în așa fel este încât eu nu sunt vrednic a mă număra nici între cele mai de pe urmă slugi ale Lui" (pentru că a dezlega încălțămintea este ceva ce ține de cea mai de pe urmă slujire).

Dacă Ioan nu era vrednic să-I dezlege cureaua – Ioan, față de care niciunul dintre cei născuți din femeie nu a fost mai mare[443] –, atunci noi unde vom fi rânduiți? Dacă cel care valora cât întreaga lume sau, mai degrabă, era mai mare decât aceasta – căci zice: „Nu era lumea vrednică de ei"[444] – spune că nu este vrednic să fie rânduit nici între cei mai de pe urmă slujitori ai Lui, ce vom spune noi, cei plini de mii de rele, care atât de departe suntem de virtutea lui Ioan pe cât este cerul de pământ?

4. Ioan spune că nu este vrednic nici să-I dezlege cureaua încălțămintei, iar dușmanii adevărului[445] de o atât de mare nebunie au fost cuprinși, încât au spus că ei sunt vrednici să-L cunoască așa cum Se cunoaște El Însuși pe Sine[446]. Ce poate fi mai rău decât această nebunie? Ce poate fi mai nesăbuit decât această aroganță? Bine a spus un înțelept că începutul mândriei este a nu-L cunoaște pe Domnul[447]. Nici diavolul nu ar fi căzut și nu ar fi ajuns astfel,

---

[443] *Cf. Matei* 11, 11.
[444] *Evrei* 11, 38.
[445] Este vorba despre adepții lui Eunomius, episcop al Cizicului, și partida arienilor radicali în general, principalii eretici vizați de polemica Sfântului Ioan Gură de Aur.
[446] Una dintre afirmațiile fundamentale ale doctrinei anomeilor.
[447] *Cf. Înțelepciunea lui Isus Sirah* 10, 12.

el care mai înainte nu era diavol, dacă nu ar fi suferit de această patimă. Ea l-a lipsit de acea îndrăzneală pe care o avea, ea l-a trimis în gheena, ea i s-a făcut pricină a tuturor relelor. Ea are putere în sine să distrugă orice virtute pe care o află în suflet: fie milostenie, fie rugăciune, fie post, fie oricare alta. „Căci ceea ce este înalt la oameni este urâciune înaintea Domnului"[448], zice.

Așadar, nu numai desfrânarea și adulterul îi întinează pe cei care le practică, ci și mândria – ba chiar cu mult mai mult decât acelea. De ce? Pentru că, deși desfrânarea este un rău de neiertat, cel care are această patimă poate aduce pofta drept scuză. Mândria însă nu poate afla vreo pricină sau vreun pretext de orice fel prin care să poată dobândi măcar o umbră de iertare. Aceasta nu este altceva decât nimicire a sufletului și o boală foarte grea, care nu se naște din altceva decât din nesocotință.

Nimic nu este mai lipsit de minte decât omul mândru, chiar de ar fi împresurat de bogății, chiar de ar fi dobândit din belșug înțelepciunea profană, chiar de ar avea stăpânire, chiar de ar deține toate cele care le par oamenilor de dorit. Dacă cel care se mândrește cu cele cu adevărat bune pierde, sărmanul și nefericitul, plata tuturor acelora, atunci cel care se semețește cu cele care de fapt nu sunt nimic și se trufește cu umbra și floarea ierbii[449] (căci slava de aici asta este) cum să nu fie mai vrednic de râs decât toți? Pentru că se poartă întocmai ca un om sărac și nevoiaș care tot timpul se topește de foame, dar care se fălește dacă se întâmplă să aibă într-o noapte un vis frumos.

Sărmanule și nefericitule, sufletul tău este măcinat de cea mai grea boală și ești cuprins de cea mai de pe urmă sărăcie, iar tu te înfumurezi că ai atâția și atâția talanți de aur sau că ai mulțime de sclavi? Dar acestea nu sunt ale tale. Dacă nu dai crezare cuvintelor mele, învață din experiența celor dinainte. Iar dacă ești cuprins de o asemenea beție încât nici din cele îndurate de ceilalți nu poți învăța, așteaptă puțin și vei afla din cele ce ți se vor întâmpla că nu vei avea niciun folos din acestea când, fiind pe moarte și neavând în stăpânire nici măcar un ceas, nici măcar o clipită, lași bunurile tale celor care sunt de față și adesea chiar celor cărora nu vrei să le lași. Mulți nici nu au apucat să se folosească de ele, ci au plecat

---

448 *Luca* 16, 15.
449 *Cf. 1 Petru* 1, 24.

[din această lume] pe neașteptate. Au vrut să se bucure de ele, dar nu li s-a îngăduit, pentru că au fost luați de aici și au fost siliți să le cedeze celor cărora nu ar fi vrut să le dea.

Deci, ca să nu îndurăm acestea, încă de acum, când suntem zdraveni și sănătoși, să trimitem averile în cetatea noastră[450]. Numai așa vom putea să ne bucurăm de ele, altminteri nicidecum. Astfel le vom aduna într-un loc ferit și sigur. Căci nu există, nu există acolo nimic dintre cele ce ar putea să ne fie luate. Acolo nu există moarte, nu există testamente lumești, nu există urmași și moștenitori, nici calomnii și intrigi. Dar cel care pleacă de aici purtând cu sine multe bunuri [adevărate] va avea parte pururea de roadele lor. Deci cine este atât de nesăbuit încât să nu vrea să se bucure de averi care să fie ale lui pentru totdeauna?

Să strămutăm, dar, bogăția noastră și să o așezăm acolo. Nu vom avea nevoie de catâri, de cămile, de care sau de corăbii pentru o astfel de strămutare. Ne-a eliberat Dumnezeu și de această greutate. Avem nevoie doar de săraci, de șchiopi, de ciungi, de slăbănogi, de bolnavi. Ei se ocupă de această strămutare. Ei trimit banii în cer, ei îi duc pe cei care stăpânesc astfel de averi la moștenirea bunurilor veșnice. Fie ca noi toți să avem parte de [această moștenire], cu harul și iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

[450] *Cf. Evrei* 13, 14.

Omilia 17

„Acestea se petreceau în Betania, dincolo de Iordan, unde boteza Ioan. A doua zi Îl vede pe Iisus venind la el și zice: «Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel care ridică păcatul lumii».” (*Ioan* 1, 28-29)

1. Foarte bun lucru sunt a fi sincer și a vorbi deschis, precum și a pune toate pe locul al doilea față de mărturisirea lui Hristos. Atât de mare și minunată este [această însușire], încât Fiul lui Dumnezeu cel Unul-Născut mărturisește pentru unul ca acesta înaintea Tatălui, deși între cele două nu este același raport. Tu mărturisești pe pământ, iar El mărturisește în cer; tu mărturisești înaintea oamenilor, iar El înaintea Tatălui și a tuturor îngerilor.

Un astfel de om a fost Ioan, pentru că nu căuta la mulțime, la slavă sau la altceva din cele omenești, ci, nesocotind toate acestea, propovăduia tuturor cu libertatea cuvenită cele despre Hristos. Din acest motiv evanghelistul menționează și locul, ca să arate îndrăzneala celui care propovăduia cu glas puternic. Pentru că nu într-o casă sau într-un ungher sau în pustie, ci lângă Iordan, în mijlocul mulțimii, în prezența tuturor celor botezați de el (căci iudeii stăteau în preajma lui când boteza), a dat glas acelei minunate mărturisiri despre Hristos, pline de învățături înalte, mărețe și negrăite, spunând totodată că nu este vrednic să dezlege cureaua încălțămintei Lui.

Și cum a făcut [evanghelistul] această mențiune? Spunând în continuare: „Acestea se petreceau în Betania”. Unele versiuni mai exacte spun: „În Betabara”[451], pentru că Betania nu era dincolo de Iordan, nici în pustie, ci undeva aproape de Ierusalim.

---

[451] Nu trebuie confundată această localitate cu Betania, cea de lângă Ierusalim, despre care se va vorbi în ultimele capitole din Evanghelie. Localizarea este incertă (Origen însuși a căutat-o în zadar), de aceea unele manuscrise grecești o înlocuiesc cu Betabara, care, probabil, este o eroare de copist.

Dar există încă o pricină pentru care menționează locurile. De vreme ce nu urma să povestească fapte din vechime, ci unele ce se petrecuseră cu puțină vreme în urmă, îi face martori ai celor înfățișate pe cei care au fost de față și le-au văzut și aduce drept dovadă și locurile. Fiind încredințat că nu a adăugat la cele spuse nimic de la el, ci a istorisit toate faptele cu simplitate și potrivit adevărului, aduce de față mărturia locurilor, ca o dovadă deloc întâmplătoare a adevărului, după cum am spus.

„A doua zi Îl vede pe Iisus venind la el și zice: «Iată Mielul lui Dumnezeu, Care ridică păcatul lumii».”

Evangheliștii au împărțit între ei vremurile. Matei înfățișează pe scurt anii de dinainte de întemnițarea Botezătorului Ioan și se grăbește să treacă la cele ce au urmat, în vreme ce evanghelistul Ioan nu numai că nu prescurtează, dar chiar insistă asupra acelei perioade. Cel dintâi păstrează tăcerea cu privire la cele petrecute după venirea lui Iisus din pustie, cum ar fi cele grăite de Ioan, cele spuse de iudeii trimiși și toate celelalte pe care le-a arătat pe scurt, trecând numaidecât la întemnițarea [lui Ioan]. Căci zice: „Auzind Iisus că Ioan a fost întemnițat, a plecat de acolo”[452]. Dar Ioan nu a făcut așa, ci a păstrat tăcerea cu privire la mergerea în pustie despre care vorbește Matei. Povestește cele de după coborârea de pe munte și, după ce insistă mult asupra lor, adaugă: „Căci Ioan nu fusese încă aruncat în închisoare”[453].

„Și de ce” – întrebi tu – „vine Iisus la el acum și de ce face aceasta nu doar o dată, ci de două ori?” Matei spune că era necesar să vină acolo pentru botez. Și Iisus arată acest lucru, spunând în continuare: „Așa se cuvine nouă, să împlinim toată dreptatea”[454]. Iar Ioan arată că El a mai venit încă o dată după botez. Acest lucru l-a vădit, zicând: „Eu am văzut Duhul coborându-Se ca un porumbel și rămânând peste El”[455].

Deci de ce a venit la Ioan? Nu a venit la întâmplare, ci a venit anume la Ioan. Căci zice: „L-a văzut venind către el”. Deci de ce a venit? Ca să nu bănuiască cineva că, de vreme ce fusese botezat împreună cu mulți alții, S-a grăbit să vină la Ioan din aceeași pricină ca și aceia, adică spre a-Și mărturisi păcatele și a Se spăla în râu spre

---

[452] *Matei* 4, 12.
[453] *Ioan* 3, 24.
[454] *Matei* 3, 15.
[455] *Ioan* 1, 32.

pocăință. De aceea a venit, făcându-l totodată și pe Ioan să înlăture iar această bănuială, căci, atunci când acela a zis: „Iată Mielul lui Dumnezeu, Care ridică păcatul lumii", a înlăturat cu totul bănuiala.

Așadar, este foarte limpede că Acela care era atât de curat încât putea să dezlege chiar și păcatele altora nu a venit să-Și mărturisească păcatele, ci ca să dea prilej acelui minunat propovăduitor să facă mai temeinice, printr-o a doua afirmație, cele spuse ascultătorilor prima oară și să mai adauge și altele. Iar cuvântul „iată" este spus pentru că Îl căutau adesea, încă de multă vreme, ca urmare a celor ce se spuseseră [despre El]. De aceea, atunci când El a fost de față, L-a arătat și a zis: „Iată", adică: „Acesta este Cel de demult căutat. Acesta este Mielul". Îl numește „miel" pentru a le aminti iudeilor de prorocia lui Isaia[456] și de umbra din vremea lui Moise, ca să-i aducă la adevăr mai degrabă prin prefigurare. Acel miel[457] nu a luat asupra lui păcatul nimănui o dată pentru totdeauna, în vreme ce Acesta a luat păcatele întregii lumi. Aceasta era în primejdie de a pieri, iar El a izbăvit-o degrabă de mânia lui Dumnezeu.

2. „Acesta este Cel despre care am zis: «Cel care vine după mine a fost înaintea mea»."[458] Vezi cum tâlcuiește și aici ceea ce a spus înainte? După ce Îl numește „Miel" și spune că „ridică păcatul lumii", afirmă: „Mai înainte de mine a fost", arătând că aceasta înseamnă „înainte" – a ridica păcatele lumii și a boteza în Duhul Sfânt. „Venirea mea" – [spunea Ioan] – „nimic mai mult nu a adus decât vestirea Binefăcătorului de obște și botezul prin apă, dar venirea Lui a adus curățirea tuturor oamenilor și lucrarea Mângâietorului."

„Acesta a fost înaintea mea", adică „S-a arătat mai strălucit decât mine pentru că «mai înainte de mine era»." Să se rușineze cei care au primit nebunia lui Pavel din Samosata, pentru că se împotrivesc unui adevăr atât de evident.

„Și eu nu Îl știam."[459] Vezi cum face aici mărturia de netăgăduit arătând că aceasta nu ține de vreo prietenie omenească, ci provine din descoperire dumnezeiască? „Eu nu Îl știam", zice. Atunci cum

---

[456] *Isaia* 53, 7.

[457] Din cadrul ritualului mozaic al Paștilor. Mielul Hristos, deși răstignit, l-a ucis pe leul care adusese păcatul și moartea în lume, adică pe diavolul (*cf.* BEDA VENERABILUL, *Omilii la Evanghelii*, 2, 7).

[458] *Ioan* 1, 15.

[459] *Ioan* 1, 31.

poți fi un martor demn de crezare? Cum să-i înveți pe ceilalți ceea ce tu însuți nu știi? Dar el nu a spus: „Nu Îl știu", ci: „Nu Îl știam". Tocmai din această pricină este vrednic de crezare. Căci cum ar fi putut să caute să facă pe plac unuia pe care nu îl cunoștea?

„Dar ca să fie arătat lui Israel, de aceea am venit eu, botezând cu apă."[460] Așadar, Acesta nu avea nevoie de botez, nici nu a avut spălarea aceea alt scop decât acela de a deschide drumul credinței în Hristos pentru toți ceilalți. Pentru că nu a zis: „Am venit să botez ca să-i curățesc pe cei botezați", nici „ca să-i izbăvesc de păcate", ci „ca să fie arătat lui Israel".

Spune-mi: fără botez nu era cu putință să propovăduiască și să atragă mulțimile? Ba da, dar așa nu ar fi fost deloc ușor. Nu ar fi alergat toți la el astfel dacă propovăduirea nu ar fi fost însoțită de botez, nici nu ar fi înțeles ei că Hristos este mai presus de el. Mulțimea a venit într-adevăr, dar nu ca să asculte ce spunea. Dar de ce? Ca să se boteze, mărturisindu-și păcatele. Venind acolo, învățau despre Hristos și despre deosebirea dintre botezul [Lui și cel al lui Ioan]. Botezul lui Ioan era mai însemnat decât cel iudaic și de aceea alergau toți la el, dar nu era desăvârșit[461].

Așadar, cum L-ai cunoscut? „Prin pogorârea Duhului", zice. Și, ca să nu creadă cineva că El avea nevoie de Duhul așa cum noi avem, ascultă cum înlătură și această bănuială arătând că pogorârea Duhului s-a făcut numai pentru a-L vesti pe Hristos! Căci, după ce a zis: „Și eu nu-L știam pe El", a adăugat: „Dar Cel care m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis: «Peste Care vei vedea Duhul coborându-Se și rămânând[462] peste El, Acela este Cel care botează cu Duhul Sfânt»"[463]. Vezi că această lucrare a Duhului s-a făcut ca să-L arate pe Hristos?

Mărturia lui Ioan era de netăgăduit, dar, voind să o facă și mai vrednică de crezare, a adus-o la Dumnezeu și la Sfântul Duh. De vreme ce Ioan a mărturisit ceva atât de măreț și minunat, în măsură să-i facă pe toți ascultătorii să se mire, anume că Acela sigur ridică

---

[460] *Ioan* 1, 31.

[461] Acesta a fost temporar și a încetat odată cu botezul adus de Hristos. Mântuitorul S-a botezat pentru a da pildă și altora să primească botezul Său (*cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 4, 14).

[462] Duhul Sfânt S-a pogorât peste natura umană a lui Hristos, ca și noi, la rândul nostru, să putem primi Același Duh Sfânt (*cf.* SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 1).

[463] *Ioan* 1, 33.

păcatele întregii lumi și că măreția darului este de ajuns pentru o atât de înaltă ispășire, a adus apoi aceste dovezi. Iar dovezile demonstrează că este Fiu al lui Dumnezeu, că nu a avut nevoie de botez și că pogorârea Duhului s-a săvârșit numai ca să-L facă pe El cunoscut. Căci nu era în puterea lui Ioan a da Duhul, și acest lucru l-au arătat cei botezați de el când au zis: „Dar nici nu am auzit că există Duh Sfânt”[464]. Așadar, Hristos nu avea nevoie de botez, nici de cel al lui Ioan, nici de vreun altul, ci mai degrabă botezul avea nevoie de puterea lui Hristos. Ceea ce îi lipsea [acelui botez] era fundamentul tuturor lucrurilor bune, și anume ca cel botezat să se învrednicească de venirea Duhului. Deci ceea ce a adus El în plus atunci când a venit a fost acest dar al Duhului.

„Și a mărturisit Ioan, zicând: «Am văzut Duhul coborându-Se ca un porumbel și rămânând peste El. Și eu nu-L știam pe El, dar Cel care m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis: `Peste care vei vedea Duhul coborându-Se și rămânând peste El, Acela este Cel care botează cu Duhul Sfânt`. Și eu am văzut și am mărturisit că Acesta este Fiul lui Dumnezeu».”[465] Repetă mereu: „Nu-L știam pe El” nu la întâmplare și în zadar, ci pentru că era rudă cu El după trup. Căci zice: „Iată, Elisabeta, rudenia ta, a zămislit și ea fiu”[466]. Deci ca să nu se creadă că vrea să-I facă o favoare datorită înrudirii dintre ei spune mereu: „Nu-L știam pe El”. Și pe drept cuvânt a spus așa, pentru că el a petrecut în pustie toată vremea, departe de casa părintească[467].

Dar, dacă nu-L știa mai înainte de coborârea Duhului și dacă atunci L-a cunoscut prima oară, de ce mai înainte de botez Îl oprea zicând: „Eu am nevoie să fiu botezat de Tine”[468]? Căci aceasta este o dovadă că Îl știa foarte bine. Dar nu-L știa dinainte, nici de multă vreme. Și era firesc să fie așa, pentru că minunile petrecute pe când El era copil, cum ar fi cele cu magii și alte asemenea, se petrecuseră cu mult timp înainte, pe când și Ioan era copil. Apoi, de vreme ce trecuse multă vreme, era firesc să fie tuturor necunoscut. Dacă ar fi

[464] *Faptele* 19, 2.
[465] *Ioan* 1, 32-34.
[466] *Luca* 1, 36.
[467] Textul a pus probleme exegeților. Fericitul Augustin găsește o soluție mai plauzibilă: Ioan Botezătorul Îl cunoștea pe Mesia-Hristos, dar nu știa că Acesta este Cel care botează cu Duhul Sfânt (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 5, 2).
[468] *Matei* 3, 14.

fost cunoscut, nu ar fi zis [Ioan]: „Ca să fie arătat lui Israel, de aceea am venit eu botezând".

3. Așadar, de aici se vede că acele minuni despre care se spune că le-ar fi făcut Hristos în copilărie sunt minciuni și născociri ale unora. Dacă ar fi început să facă minuni încă de la cei dintâi ani ai săi, nici lui Ioan nu i-ar fi fost necunoscut, nici ceilalți din mulțime nu ar fi avut nevoie de un învățător care să li-L arate. Acum el însuși spune că pentru aceasta a venit: „Ca să fie arătat lui Israel". Și tot din această pricină a zis: „Eu am nevoie să fiu botezat de Tine". Apoi, când L-a cunoscut mai limpede, L-a propovăduit mulțimilor, zicând: „«Acesta este Cel despre care am zis: `După mine vine un bărbat care a fost înainte de mine`»[469], pentru că și «Cel care m-a trimis să botez cu apă» de aceea m-a trimis – «ca El să fie arătat lui Israel»". Acesta i L-a descoperit încă mai înainte de pogorârea Duhului.

De aceea și mai înainte de a veni El Ioan a zis: „După mine vine Cel care înainte de mine a fost". Deci nu-L știa pe El mai înainte de a veni la Iordan și de a-i fi botezat pe toți, ci L-a cunoscut doar atunci când El urma să fie botezat, pentru că Tatăl L-a descoperit prorocului și, atunci când El Se boteza, Duhul L-a arătat iudeilor pentru care s-a și săvârșit pogorârea Duhului.

Ca să nu fie disprețuită mărturia lui Ioan atunci când spunea: „Mai înainte de mine era"[470] și „El botează cu Duhul"[471] și „El judecă lumea"[472], a trimis și Tatăl glas care să-L vestească pe Fiul, iar Duhul a venit peste El, aducând glasul asupra capului lui Hristos. De vreme ce unul boteza, iar celălalt era botezat, ca să nu creadă cineva dintre cei prezenți că acele cuvinte s-au spus despre Ioan, a venit Duhul pentru a înlătura o asemenea bănuială. Deci, când a spus: „Nu-L știam pe El", s-a referit la vremea dinainte, nu la cea apropiată botezului. Altfel, cum L-ar fi oprit zicând: „Eu am nevoie să fiu botezat de Tine"? Cum ar fi spus și altele asemenea despre El?

„Atunci de ce nu au crezut iudeii", întrebi tu, „fiindcă nu numai Ioan a văzut Duhul în chip de porumbel?"[473] Da, au văzut, dar unele

---

[469] *Ioan* 1, 30.
[470] *Ioan* 1, 15.
[471] *Cf. Ioan* 1, 33.
[472] *Cf. Matei* 3, 12.
[473] Sfântul Chiril al Ierusalimului face o analogie cu porumbelul trimis de Noe spre a verifica apariția uscatului după potop (Filon de Alexandria, în *Despre schimbarea numelor*,

ca acestea au nevoie nu numai de ochii trupului, ci mai mult decât aceștia, de vederea minții, pentru ca lucrul [real] să nu fie socotit nălucire deșartă. Dacă cei care L-au văzut săvârșind minuni, atingându-se cu mâinile Sale de cei bolnavi și de cei morți și aducându-i astfel la viață și la sănătate, au fost atât de îmbătați de pizmă încât afirmau lucruri opuse celor pe care le vedeau, atunci cum ar fi putut ei să înlăture necredința doar de pe urma venirii Duhului?

Unii spun că nu toți au văzut, ci numai Ioan și cei care erau într-o stare mai înaltă. Chiar dacă era cu putință a vedea chiar și cu ochii sensibili coborârea Duhului în chip de porumbel, asta nu înseamnă neapărat că acest lucru a fost limpede văzut de toți. Și Zaharia a văzut multe în chip simțit[474], și Daniel[475], și Iezechiel[476], și nu au avut pe nimeni părtaș la vedeniile lor. Și Moise a văzut multe, așa cum nimeni altul nu a văzut. Nici schimbarea care a avut loc pe munte, nu toți ucenicii s-au învrednicit [a o vedea][477]. Nici în vremea Învierii nu L-au văzut toți; acest lucru îl arată lămurit Luca, spunând că S-a arătat „martorilor dinainte rânduiți de Dumnezeu"[478].

„Și eu am văzut și am mărturisit că Acesta este Fiul lui Dumnezeu."[479] Unde a mărturisit că Acesta este Fiul lui Dumnezeu? L-a numit „Miel", a spus că El va boteza cu Duh, dar nicăieri nu a zis că este Fiul lui Dumnezeu. Nici ceilalți evangheliști nu notează că ar fi spus ceva după botez, ci vorbesc despre minunile săvârșite de Hristos după întemnițarea lui Ioan, trecând sub tăcere cele petrecute între timp.

De aici înțelegem în chip firesc că și acestea și multe altele au fost lăsate la o parte. Acest lucru și evanghelistul însuși l-a arătat la sfârșitul scrierii sale[480]. Atât de mult s-au ferit să nu facă afirmații

---

42, afirmase că porumbelul este un simbol al cuvântării prudente): Hristos este adevăratul Noe care dăruiește tuturor pe Duhul Sfânt, izbăvindu-i din potopul păcatului (*Cuvântări catehetice*, 17, 9-10). Același porumbel, simbol al păcii și o mustrare a ereticilor și schismaticilor care sfâșie Biserica (*cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 5, 12), este o alegorie a Bisericii, potrivit pasajului din *Cântarea Cântărilor* 6, 9 .

[474] *Cf. Luca* 1, 11-12.

[475] *Cf. Daniel* 7, 1; 8, 1.

[476] *Cf. Iezechiel* 1.

[477] *Cf. Matei* 17, 1-2.

[478] *Faptele* 10, 41.

[479] *Ioan* 1, 34.

[480] *Cf. Ioan* 21, 25.

mărețe despre El, încât cele ce păreau dezonorabile toți într-un glas le-au expus amănunțit și nu vei putea afla pe vreunul dintre ei care să fi lăsat la o parte ceva dintre acestea. Dintre minuni însă, pe unele le-au lăsat unii altora, pe altele le-au trecut toți sub tăcere.

Nu am spus acestea la întâmplare, ci spre a-i rușina pe păgâni. Această dovadă este suficientă pentru a arăta că [evangheliștii] au fost iubitori de adevăr și nu au spus nimic doar pentru a face pe plac cuiva. Cu acest argument, alături de altele, veți putea să vă întrarmați împotriva acelora. Dar fiți cu luare-aminte, pentru că ar fi absurd ca, în timp ce doctorul, curelarul, țesătorul și toți ceilalți meșteșugari luptă cu sârguință în favoarea meseriei lor, cel care mărturisește că este creștin să nu poată spune niciun cuvânt în favoarea credinței lui! Dacă acelea sunt trecute cu vederea, paguba pricinuită este doar bănească, dar lipsa de grijă față de acestea vatămă sufletul însuși. Noi însă ne aflăm într-o stare atât de ticăloasă încât arătăm toată râvna pentru cele dintâi, iar pe cele necesare, care sunt temelie a mântuirii noastre, le disprețuim ca și când nu ar avea nicio valoare.

4. De aceea păgânii nu înțeleg numaidecât că rătăcirea lor este de râs. Ei, fiind în minciună, fac orice pentru a ascunde josnicia învățăturilor lor, iar noi, care suntem slujitori ai adevărului, nu putem nici măcar să deschidem gura. Atunci cum să nu ne ocărască pentru multa neputință a învățăturii noastre? Cum să nu creadă că învățăturile noastre sunt înșelăciune și nerozie? Cum să nu-L hulească pe Hristos ca pe un prefăcut și înșelător care se folosește de lipsa de minte a multora pentru a-i amăgi? Noi suntem vinovați pentru această hulă, pentru că nu vrem să ne instruim în cele ce țin de credința noastră, ci, socotind că acestea sunt lucruri secundare, ne îngrijim de cele pământești.

Și cel care admiră un dansator sau un conducător de car sau un luptător cu fiarele face tot posibilul ca să îl susțină și să nu plece rușinat. Îi aduce numeroase laude, îl apără în fața celor care îl acuză și rostește nenumărate batjocuri la adresa adversarilor. Dar, când e nevoie să vorbească în apărarea creștinismului, toți își pleacă capetele scărpinându-se și căscând și pleacă rușinați.

Cum să nu fiți vrednici de toată mânia când pentru voi Hristos Se arată mai puțin cinstit și decât un dansator? Spre apărarea faptelor acelora născociți mii de argumente, măcar că sunt cât se poate

de jalnice, iar pentru minunile lui Hristos, deși au atras întreaga lume, nici nu vă gândiți să purtați de grijă.

Credem în Tatăl și în Fiul și în Sfântul Duh, în învierea trupului, în viața veșnică. Dar, dacă unul dintre păgâni v-ar întreba: „Cine este Acest Tată? Cine e Fiul? Cine e Duhul Sfânt? Și de ce ne învinuiți de politeism câtă vreme și voi vorbiți de trei dumnezei?", ce veți spune? Ce veți răspunde? Cum veți respinge atacul acestor vorbe? Și, în timp ce voi veți tăcea, vă vor pune o altă întrebare: „Până la urmă, ce este învierea? Oare vom învia cu acest trup, sau cu altul? Dacă vom învia în acest trup, atunci de ce mai este nevoie să se descompună?" Ce veți răspunde la acestea? Dar dacă va spune: „De ce a venit Hristos acum, și nu mai înainte? Acum S-a gândit să poarte grijă de oameni, iar în toată vremea dinainte ne-a trecut cu vederea"? Dacă, pe lângă acestea, vor pune și alte întrebări încă și mai grele? Dar nu este de trebuință să expunem multe întrebări una după alta fără să dăm răspunsurile, ca să nu fie vătămați astfel cei care sunt mai simpli. Cele spuse deja sunt de ajuns pentru a risipi somnolența voastră. Dacă ei întreabă acestea, iar voi nu puteți nici măcar să auziți aceste vorbe, spune-mi: oare va fi mică pedeapsa de care vom avea parte, de vreme ce suntem vinovați de o atât de mare rătăcire a celor care zac în întuneric?

Dacă ați avea timp liber din destul, aș vrea să aduc înaintea voastră a tuturor o carte a unui neevlavios filosof păgân care vorbește împotriva noastră, precum și cea a unuia mai bătrân decât el[481], pentru ca măcar așa să vă trezesc și să vă scot din multa voastră nepăsare. Dacă aceia atât de veghetori s-au arătat în strădania de a vorbi împotriva voastră, cum vom fi vrednici de iertare noi, dacă nici măcar nu vom respinge atacurile îndreptate împotriva noastră? De ce, dar, am fost și amăgiți pe deasupra? Nu auzi ce spune apostolul: „Fiți gata să răspundeți oricui vă cere socoteală despre nădejdea voastră"[482]? Și Pavel ne aduce același îndemn, zicând: „Cuvântul lui Hristos să locuiască întru voi din belșug"[483]. Dar ce răspund la acestea cei care sunt mai lipsiți de minte și decât bărzăunii? „Binecuvântat este orice suflet simplu." Și: „Cel care umblă

[481] Identificarea acestora este incertă. Probabil se face referire la împăratul Iulian Apostatul și Porphyrios.

[482] *1 Petru* 3, 15.

[483] *Coloseni* 3, 16.

întru simplitate umblă pe cale sigură”[484]. De fapt, aceasta este pricina tuturor relelor: faptul că cei mai mulți nu știu să pună înainte mărturiile din Scripturi așa cum este corect. Pentru că aici nu se referă la cel fără minte, nici la cel care nu știe nimic, ci la cel fără viclenie, la cel care nu face rău, la cel chibzuit. Dacă ar fi așa [cum spun ei], în zadar s-ar fi spus: „Fiți înțelepți ca șerpii și nevinovați ca porumbeii”[485].

Dar de ce trebuie să spun acestea, de vreme ce această discuție nu duce acolo unde trebuie? Pe lângă cele spuse deja, nici în alte privințe nu suntem drepți (mă refer la cele ce țin de trăirea și viețuirea noastră), ci suntem cu totul ticăloși și vrednici de râs, fiind mereu gata să dăm vina unii pe alții, dar trândavi când e vorba să îndreptăm cele pentru care suntem învinuiți și acuzați.

De aceea vă îndemn ca măcar acum să luăm seama la noi înșine și să nu ne limităm doar la a pune vina asupra noastră, pentru că acest lucru nu este de ajuns pentru a-L face milostiv pe Dumnezeu, ci să ne străduim a arăta în toate o schimbare în bine, pentru ca, trăind spre slava lui Dumnezeu, să ne bucurăm la rândul nostru de slava ce va să fie. Fie ca noi toți să dobândim aceasta cu harul și iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia fie slava și stăpânirea în vecii vecilor. Amin.

---

[484] *Pildele* 10, 9.

[485] *Matei* 10, 16.

Omilia 18

„A doua zi iarăși stătea Ioan cu doi dintre ucenicii lui. Și, privind pe Iisus, Care trecea, a zis: «Iată Mielul lui Dumnezeu!» Și cei doi ucenici l-au auzit când a spus aceasta și au mers după El.” (*Ioan* 1, 35-37)

1. Firea omenească este cumva leneșă și înclină lesne spre pierzare, nu pentru că așa a fost făcută, ci pentru că voința ei este leneșă. De aceea are nevoie să i se aducă aminte mereu. Din această pricină și Pavel, atunci când a scris filipenilor, a zis: „Ca să vă scriu aceleași lucruri mie nu-mi este anevoie, iar vouă vă este de folos”[486].

Pământul, odată ce primește semințele, de îndată face să apară roadele și nu are nevoie de o a doua însămânțare. Dar cu sufletul vostru nu [se întâmplă] așa, ci este de dorit să fie însămânțat adesea și să i se arate multă grijă ca să poată măcar o dată să dea la iveală rodul. La început cuvintele se așază cu anevoie în minte, pentru că pământul este tare și năpădit de mii de spini și sunt mulți cei care uneltesc și răpesc semințele. Apoi, după ce se fixează și formează rădăcini, au nevoie de aceeași grijă ca să ajungă la maturitate și, odată ce au ajuns, să rămână tefere și să nu primească vătămare de nicăieri.

De asemenea, în cazul semințelor, atunci când se formează spicul și prinde putere, cu ușurință se ferește și de mălură și de secetă și de toate celelalte rele. Dar în cazul dogmelor nu este așa, ci, și după ce totul a ajuns la desăvârșire, adesea fie și numai o singură furtună sau vifor venind asupra lor le vatămă, fie printr-o greutate ce se ivește, fie prin uneltirile unor oameni care știu cum să amăgească, fie prin alte ispite de tot felul care se abat asupra lor.

Nu am spus acestea la întâmplare, ci pentru ca, atunci când îl auzi pe Ioan repetând mereu aceleași cuvinte, să nu-l învinuiești de

[486] *Filipeni* 3, 1.

flecăreală, nici să nu crezi că ceea ce spune este de prisos și obositor. Desigur, el voia ca, odată ce a vorbit, să fie auzit, dar, de vreme ce mulți, pentru multa lor dormitare, nu luau aminte de la început la cuvintele lui, îi trezește rostind a doua oară aceleași cuvinte. Ia gândește-te! El a zis: „Cel care vine după mine a fost înaintea mea"[487]; și: „Nu sunt vrednic să dezleg cureaua încălțămintei Lui"[488]; și: „Acesta va boteza cu Duh Sfânt și cu foc"[489]; și: „Am văzut Duhul coborând ca un porumbel și rămânând peste El"[490]. Și a mărturisit că „Acesta este Fiul lui Dumnezeu"[491].

Nimeni nu a fost atent, nici nu a întrebat: „De ce spui acestea și pentru cine și din ce motiv?" De asemenea, a zis: „Iată Mielul lui Dumnezeu, Care ridică păcatul lumii"[492]. Dar nici așa nu a atins împietrirea lor. De aceea era nevoit să repete mereu aceleași lucruri, ca și când ar cultiva un pământ tare și vârtos. Folosindu-se de cuvânt ca de un plug, trezea mintea împietrită, pentru ca semințele să poată pătrunde. De aceea nu a lungit cuvântul, fiindcă pentru un singur lucru se sârguia: să-i aducă la Hristos și să-i unească cu El. Știa că, dacă vor primi acest lucru și vor fi înduplecați, nu vor mai avea nevoie de mărturia lui despre El. Ceea ce s-a și întâmplat.

Dacă samaritenii au spus femeii după ce L-au auzit: „Credem nu numai pentru cuvântul tău, căci noi înșine știm că Acesta este Mântuitorul lumii, Hristos"[493], mult mai repede trebuie să fi fost înduplecați ucenicii, ceea ce s-a și întâmplat cu adevărat. Căci, venind și ascultându-[L] într-o seară, nu s-au mai întors la Ioan, ci s-au alipit de El, astfel încât au luat asupra lor slujirea lui Ioan și L-au mărturisit ei înșiși. „Acesta l-a găsit" – zice – „pe fratele său, Simon, și i-a zis: «L-am găsit pe Mesia» (care se tâlcuiește «Hristos»)."[494]

Ia aminte și la aceasta! Când a zis: „Cel care vine după mine a fost înainte de mine" și: „Nu sunt vrednic să dezleg cureaua

---

487 *Ioan* 1, 15.
488 *Ioan* 1, 27.
489 *Matei* 3, 11.
490 *Ioan* 1, 32.
491 *Ioan* 1, 34.
492 *Ioan* 1, 29.
493 *Ioan* 4, 42.
494 *Ioan* 1, 41. Hristos (în grecește „uns") este un calc după ebraicul *Mașiah* – „uns, consacrat". Pe parcursul *Evangheliei după Ioan* vom observa o constantă tensiune între așteptările iudeilor contemporani și persoana și viața Mântuitorului, Care nu va fi Mesia războinic și liderul statal așteptat.

încălțămintei Lui", pe nimeni nu a atras. Dar, când a vorbit despre iconomie și a coborât cuvântarea la o treaptă mai joasă, atunci ucenicii L-au urmat pe Hristos.

Nu este acesta singurul lucru care se poate vedea de aici, ci și faptul că cei mai mulți nu sunt atrași atunci când se spune ceva măreț și înalt despre Dumnezeu, ca atunci când se spune că este bun și iubitor de oameni sau se face referire la ceva ce privește mântuirea oamenilor care ascultă. Așadar, atunci când au auzit că „ridică păcatul lumii", au alergat [la El] numaidecât. Căci și-au zis: „Dacă este cu putință să ne fie șterse păcatele, de ce să amânăm? Este aici de față Cel care ne va elibera fără ca noi să depunem vreun efort". Nu ar fi cea mai de pe urmă nebunie să trecem cu vederea un asemenea dar? Să asculte aceasta catehumenii care amână până la ultima suflare mântuirea lor[495]!

„Iarăși stătea Ioan" – spune – „și a zis: «Iată Mielul lui Dumnezeu!»" Hristos nu a spus nimic, dar Ioan a spus tot. Așa se întâmplă și în cazul mirelui. El însuși nu spune nimic către mireasă la început, ci stă în tăcere, în timp ce unii îl fac cunoscut miresei și pe mireasă lui, iar alții i-o încredințează. Ea îi este arătată doar și el pleacă luând-o cu sine fără să o fi câștigat el, ci fiindu-i dată de altul. Dar, după ce o ia pe cea care i-a fost dată, se poartă cu ea în așa fel încât ea nu-și mai amintește de cei care au mijlocit logodna.

Așa s-a întâmplat și cu Hristos. A venit să Se logodească cu Biserica, dar El Însuși nu a spus nimic, ci doar a venit. Iar prietenul Lui, Ioan, a pus dreapta miresei în dreapta Lui, încredințându-I prin cuvinte sufletele oamenilor. Deci, după ce i-a luat El Însuși la Sine, S-a purtat cu ei astfel încât nu s-au mai întors la cel care i-a încredințat Lui.

2. Pe lângă aceasta, mai este aici încă ceva care trebuie observat. Așa cum în cazul nunții nu fata merge la mire, ci el se grăbește către ea, chiar și fiu de împărat de ar fi, chiar dacă ar urma să se logodească cu o fată neînsemnată sau cu o slujitoare alungată, așa s-a întâmplat și aici. Nu s-a înălțat firea oamenilor la cer, ci El Însuși a venit la ea, deși era disprețuită și neînsemnată, și, după ce s-a

[495] Aluzie la practica amânării botezului cât mai mult timp cu putință pentru a fi iertat de toate păcatele săvârșite în timpul vieții.

săvârșit nunta, nu a îngăduit ca ea să mai rămână aici, ci, luând-o, a dus-o la casa părintească.

De ce Ioan nu îi ia pe ucenicii săi de-o parte pentru a le vorbi despre aceasta și a-i încredința apoi lui Hristos, ci le spune public de față cu toți: „Iată Mielul lui Dumnezeu"? Ca să nu se creadă că această lucrare este un complot. Dacă, după ce ar fi fost sfătuiți de el de-o parte, ar fi plecat, ca și când i-ar fi făcut lui o favoare, poate că s-ar fi răzgândit curând. Acum însă, după ce au primit să-L urmeze în urma învățăturii ce s-a făcut în public, au rămas ucenici statornici, ca unii care L-au urmat nu doar pentru a-i face pe plac învățătorului, ci cu sinceritate și căutând spre folosul lor[496].

Toți prorocii și apostolii L-au propovăduit nefiind El de față, cei dintâi mai înainte de venirea Sa în trup, iar ceilalți după Înălțare. Ioan însă este singurul [care L-a propovăduit] fiind El de față. De aceea se numește pe sine „prieten al Mirelui"[497], pentru că el este singurul care a luat parte la nuntă. El toate le-a făcut și le-a împlinit; el a pus început lucrării. „Și, privind pe Iisus, Care trecea, a zis: «Iată Mielul lui Dumnezeu!»" A spus aceasta pentru a arăta că mărturisea nu numai cu glasul, ci și cu ochii, și se minuna de Hristos, bucurându-se și veselindu-se. Dar deocamdată nu dă glas îndemnului, ci numai se minunează și este uimit de Cel care era de față. De asemenea, le dezvăluie tuturor darul pe care Acela l-a adus și felul curățirii. Căci „mielul" simbolizează aceste două lucruri.

Și nu a spus: „Cel care va ridica" sau: „Cel care a ridicat", ci: „Cel care ridică păcatele lumii", pentru că El face aceasta pururea. Căci nu numai atunci când a pătimit a făcut aceasta, ci de atunci până acum El ridică păcatele, nu răstignindu-Se mereu (căci a adus o singură jertfă pentru păcate), ci curățind mereu prin acea unică jertfă.

Așadar, după cum „Cuvântul" ne arată firea Sa aparte, iar „Fiul" indică faptul că este deosebit de ceilalți, tot așa și „Mielul", și „Hristosul", și „Prorocul", și „Lumina cea adevărată", și „Păstorul cel bun", și toate numirile care I s-au dat, însoțite de articol, arată ceva cu totul aparte. Pentru că au existat mulți miei și proroci și hristoși și

[496] Biografii filosofilor antici consemnează situații remarcabile când un filosof faimos, impresionat de un alt maestru, își îndeamnă discipolii să îl urmeze pe acesta, de pildă Antistene și Socrate, Zenon și Xenofon ș.a. (*cf.* DIOGENES LAERTIOS, *Despre viețile și doctrinele filosofilor*, 6, 1; 7, 1).

[497] *Cf. Ioan* 3, 29.

fii, dar El Se deosebește cu mult de toți aceia. Și nu numai articolul întărește aceasta, ci și adăugirea „Unul-Născut", căci El nu are nimic în comun cu creația.

Iar dacă i se pare cuiva că era nepotrivit ca acestea să se fi spus la ceasul al zecelea[498] (căci acest ceas al zilei era atunci, pentru că spune: „Era ca la ceasul al zecelea"[499]), mie unuia mi se pare că unul ca acesta greșește foarte mult. Sigur că, pentru cei mai mulți, și mai cu seamă pentru cei care sunt robi trupului, vremea de după masă nu este foarte potrivită pentru lucruri importante, pentru că inima este îngreunată de mâncare. Aici însă este vorba despre un bărbat care nu se împărtășea de hrana obișnuită, ci chiar și seara petrecea cu o asemenea înfrânare cum noi nu avem nici dimineața, sau chiar mai mare (pentru că, în cazul nostru, rămășițele [nemistuite] din masa de seară pricinuiesc năluciri sufletului, dar el nu și-a îngreunat corabia cu nimic dintre acestea). De aceea era firesc să poată vorbi despre acestea după-amiaza târziu. În plus, și atunci când petrecea în pustia de lângă Iordan, veneau acolo toți pentru botez cu multă înflăcărare și puțin se preocupau de cele necesare vieții, așa cum și în preajma lui Hristos au rămas vreme de trei zile flămânzi[500].

Aceasta este lucrarea unui propovăduitor râvnitor și a unui lucrător osârdnic: să nu se retragă până ce nu vede că a prins rădăcini cuvântul sădit. Atunci de ce nu a străbătut toată Iudeea pentru a-L propovădui, ci stătea lângă râu, așteptându-L să vină, ca să-L arate atunci când a fost de față? Pentru că a vrut să facă aceasta prin fapte. Strădania lui era doar aceea de a-L face cunoscut și de a convinge măcar pe câțiva să asculte despre viața veșnică.

A lăsat în seama Lui mărturia mai mare – aceea prin fapte –, după cum El Însuși zice: „Eu nu de la om iau mărturia. Căci lucrurile pe care Mi le-a dat Tatăl [ca să le săvârșesc], acestea sunt cele care mărturisesc despre Mine"[501]. Vezi, dar, că această [cale] era mai roditoare! El a adus o mică scânteie și de îndată văpaia s-a ridicat până sus. Astfel, cei care mai înainte nici nu luau seama la spusele lui au zis mai târziu: „Toate câte a zis Ioan sunt adevărate"[502].

---

[498] Ora 16.
[499] *Ioan* 1, 39.
[500] *Cf. Matei* 15, 32.
[501] *Ioan* 5, 34, 36.
[502] *Ioan* 10, 41.

3. De altfel, dacă ar fi spus acestea străbătând [cetățile], ar fi părut că cele săvârșite sunt urmare a unei strădanii omenești și propovăduirea ar fi fost acoperită de bănuială.

„Și cei doi ucenici au auzit și au mers după El." Mai avea și alți ucenici, dar aceia nu numai că nu L-au urmat, ci au prins și invidie față de El. Căci au zis: „Rabbi[503], Acela care era cu tine dincolo de Iordan, despre care tu ai mărturisit, iată El botează și toți se duc la El"[504]. Și altădată au venit și i-au adus învinuiri: „De ce noi postim și ucenicii Tăi nu postesc?"[505] Dar cei care au fost mai buni decât ceilalți nu au avut o astfel de purtare, ci de îndată ce au auzit L-au urmat.

L-au urmat nu ca unii care s-au lepădat de învățătorul lor, ci, dimpotrivă, ca unii care au fost înduplecați de el, și au adus o dovadă foarte puternică a faptului că au făcut aceasta în urma unei drepte discerneri a argumentelor [lui]. Căci nu au făcut astfel pentru că au fost îndemnați – așa cum s-ar putea bănui –, ci L-au urmat doar pentru că Ioan le-a spus dinainte ceea ce va fi, anume că Acela va boteza cu Duh Sfânt. Așadar, nu s-au lepădat de învățătorul lor, ci au voit să afle ce aduce Hristos în plus față de Ioan.

Și iată că râvna lor a fost însoțită și de sfială. Căci nu L-au întrebat pe Iisus de îndată ce au venit despre lucruri importante și mărețe, nici nu au făcut aceasta în public, de față cu toți, nici pur și simplu și la întâmplare, ci au căutat să-I vorbească de-o parte. Știau că vorbele învățătorului nu erau semn al smereniei, ci al adevărului.

„Unul dintre cei doi care auziseră de la Ioan și veniseră după El era Andrei, fratele lui Simon Petru"[506] – zice. De ce, dar, nu a făcut cunoscut și numele celuilalt? Unii spun că [a făcut așa] pentru că cel care L-a urmat era cel care a scris [Evanghelia][507]; alții spun că nu acesta este motivul, ci faptul că acela nu era dintre [ucenicii] însemnați. De aceea nu era nevoie să se spună despre el mai mult

---

[503] Tălmăcirea exactă a lui *Rabbi* este: „Domn, stăpân". *Rabbi* este un termen reverențios dat învățătorilor faimoși ai Legii mozaice. Echivalentul modern ar fi: „Sir, monseigneur, lord". În greacă a fost transpus prin διδάσκαλος – „dascăl, învățător, maestru" (*cf. Ioan* 1, 38). Termenul nu demonstrează faptul că Iisus ar fi fost rabin în sensul ulterior al cuvântului.

[504] *Ioan* 3, 26.

[505] *Matei* 9, 14.

[506] *Ioan* 1, 40.

[507] Teodor de Mopsuestia va susține această identificare (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 1, 39).

decât cele necesare. La ce bun să aflăm numele lui, de vreme ce nici măcar celor șaptezeci și doi nu le-a spus numele? Acest lucru se poate vedea și la Pavel, căci zice: „Am trimis împreună cu el pe fratele cel adesea zelos în multe, a cărui laudă este întru Evanghelie”[508].

Iar pe Andrei îl pomenește și pentru o altă pricină. Care este aceasta? Pentru ca, atunci când auzi că Simon, auzind împreună cu acela: „Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni”[509], nu a fost nedumerit de această făgăduință neobișnuită, să înțelegi că fratele lui deja așezase temeliile credinței.

Întorcându-Se Iisus și văzând că merg după El, le-a zis: „Ce căutați?”[510] De aici învățăm că Dumnezeu nu apucă înaintea voinței noastre, prin darurile Sale, ci, atunci când noi punem început, atunci când ne arătăm dornici, atunci ne dă și El numeroase prilejuri de mărturie. „Ce căutați?” Ce înseamnă asta? Cel care știe inimile oamenilor, Cel care scrutează gândurile noastre, El întreabă? Dar nu întreabă ca să afle (cum ar putea?), ci pentru ca prin această întrebare să Și-i apropie mai mult, ca să le dea mai multă îndrăzneală și ca să le arate că sunt vrednici de a fi ascultați.

Este foarte probabil ca ei să fi roșit și să se fi temut, ca unii care Îi erau necunoscuți și care îl auziseră pe învățătorul lor mărturisind lucruri atât de mărețe despre El. Deci, pentru a risipi toate acestea, și sfiala și teama, i-a întrebat și nu i-a lăsat să meargă până la casa Sa în tăcere. Totuși același lucru s-ar fi întâmplat și dacă nu ar fi întrebat. Ei ar fi continuat să-L urmeze și, mergând pe urmele Lui, ar fi ajuns la casa Lui. Deci de ce a întrebat? Așa cum am spus, a făcut acestea pentru a pregăti, pentru a liniști cugetul lor cuprins de sfială și neliniște și pentru a le da curaj. Ei și-au arătat dorirea nu numai prin faptul că L-au urmat, ci și prin faptul că L-au întrebat. Deși nu învățaseră și nici nu auziseră încă nimic de la El, L-au numit „învățător”, înscriindu-se astfel în rândul ucenicilor și arătând pricina pentru care L-au urmat: pentru a auzi ceva de folos. Și ia seama la înțelepciunea lor! Nu au zis: „Învață-ne despre dogme sau despre altceva dintre cele importante”. Dar ce? „Unde locuiești?”[511] Pentru că, așa cum am spus mai înainte, voiau ca în

[508] *2 Corinteni* 8, 18.
[509] *Matei* 4, 19.
[510] *Ioan* 1, 38.
[511] *Ioan* 1, 38. Atât în cultura elenistică, precum și în cea iudaică, adeseori discipolii locuiau împreună cu maestrul lor. Când cei doi ucenici Îl întreabă pe Iisus unde locuiește, cer tocmai permisiunea de a locui împreună cu El.

liniște să-I vorbească, să-L asculte și să învețe ceva de la El. De aceea nu au amânat, nici nu au zis: „Vom veni negreșit mâine și Te vom asculta vorbind în public”, ci și-au arătat multa râvnă pe care o aveau pentru a-L asculta prin faptul că nu au fost întorși înapoi nici de momentul [nepotrivit] al zilei, pentru că era aproape de apusul soarelui. „Era ca la ceasul al zecelea” – zice.

De aceea nici Hristos nu le vorbește despre felul în care arăta casa sau despre locul în care se afla, ci îi încurajează să-L urmeze, indicând astfel că i-a primit. Din această pricină nici El nu a spus ceva de acest fel: „Nu este acum vreme potrivită ca să intrați în casă. Dacă voiți ceva, veniți mâine să ascultați, dar acum mergeți acasă!” Dimpotrivă, le-a vorbit ca unor prieteni cunoscuți Lui de multă vreme.

Atunci, cum de spune în alt loc: „Dar Fiul Omului nu are unde să-Și plece capul”[512], iar aici zice: „Veniți și vedeți unde locuiesc”? Pentru că aceste cuvinte: „Nu are unde să-Și plece capul” arată că nu avea propria locuință, nu că nu locuia în casă. Și comparația dinainte[513] arată acest lucru. Evanghelistul a spus că au rămas la El în ziua aceea, dar nu a mai adăugat și pricina, pentru că era evidentă. Nici ei nu L-au urmat, nici Hristos nu i-a tras la Sine pentru vreo altă pricină decât aceea de a învăța. De această învățătură atât de îmbelșugat și cu osârdie s-au bucurat, fie și numai într-o singură noapte, încât numaidecât au mers să „vâneze” și pe alții.

4. Așadar, să învățăm și noi de aici să considerăm toate lucrurile ca fiind secundare față de ascultarea cuvintelor dumnezeiești și nicio vreme să nu o socotim nepotrivită. Chiar dacă trebuie să mergem într-o casă străină, chiar dacă unul care este necunoscut devine astfel cunoscut unor oameni de vază, chiar dacă este un ceas nepotrivit din zi sau orice vreme ar fi, niciodată nu trebuie să trecem cu vederea această îndeletnicire. Hrana, baia, ospețele și toate celelalte trebuințe ale vieții să aibă vremea lor rânduită, dar învățătura despre filosofia cea de sus să nu aibă un ceas anume statornicit, ci întreg timpul să-i fie închinat. Căci zice: „Cu timp și fără timp mustră, ceartă, îndeamnă”[514]. Iar prorocul zice: „La legea Lui

[512] *Luca* 9, 58.
[513] *Cf. Luca* 9, 58.
[514] 2 *Timotei* 4, 2.

va cugeta ziua și noaptea"[515]. Și Moise îi îndemna pe iudei să facă aceasta mereu.

Cele ale traiului – adică băile și ospețele –, deși sunt necesare, moleșesc trupul atunci când ne dedăm lor mereu. Dar învățătura dată sufletului, cu cât se prelungește mai mult, cu atât mai puternic face sufletul care o primește. Noi însă ne cheltuim tot timpul cu nimicuri și fleacuri fără sens. Și dimineața, și după-amiaza, și la prânz, și seara ne adunăm fără vreun scop și avem și locuri anume rânduite pentru aceasta. Dar de învățăturile dumnezeiești, pe care le ascultăm doar o dată sau de două ori pe săptămână, suntem scârbiți și sătui.

Care este, dar, pricina? Sufletul nostru este într-o stare rea. I-au slăbit dorința și pofta pentru acestea. De aceea nu simte cu tărie poftă pentru hrana duhovnicească. Pe lângă altele, și aceasta este o dovadă temeinică a bolii lui – faptul că nu simte foame sau sete, ci este scârbit de mâncare și băutură. Dacă în cazul trupului, această stare este semnul unei boli grave și pricinuiește slăbiciune, cu atât mai mult în cazul sufletului.

„Și cum vom putea să înzdrăvenim acest suflet căzut și slăbit? Ce să facem? Ce să zicem?" – întrebi tu. Să ne apropiem de cuvintele dumnezeiești ale prorocilor, ale apostolilor, ale evangheliștilor și ale tuturor celorlalți. Atunci vom înțelege că este mult mai bine să ne hrănim cu acestea decât cu mâncărurile necurate – căci așa trebuie să numim fleacurile și întâlnirile fără de vreme.

Spune-mi ce este mai bine: a discuta despre cele ce se petrec în piață, în tribunale și în armată, sau despre cele din ceruri și despre viața de dincolo? Ce este mai bine: a iscodi [viața] vecinilor și treburile lor și ale altora, sau a cerceta cele ale îngerilor și cele ce sunt importante pentru noi? Treburile vecinului nu te privesc nicidecum, dar cele din ceruri, da. „Dar" – spui tu – „se poate ca cineva să împlinească totul, chiar și după ce a ascultat acestea o singură dată." Atunci de ce nu gândești așa și despre cele pe care le discuți în zadar și fără rost? Pentru că vă cheltuiți toată viața cu acestea și niciodată nu epuizați astfel de subiecte.

Ca să nu mai vorbesc despre cele care sunt mai grave decât acestea. Căci cei care sunt mai cumpăniți discută între ei despre cele de mai sus, dar cei mai indiferenți și mai nepăsători aduc

[515] *Psalmul* 1, 2.

vorba, în discuțiile lor, despre mimi, dansatori, conducători de care, întinându-și auzul, distrugându-și sufletul și sălbăticindu-și firea prin astfel de povestiri și făcând să intre în mintea lor răutăți de tot felul prin această discuție.

De îndată ce gura a rostit numele dansatorului, imediat s-au întipărit în suflet chipul lui, părul, îmbrăcămintea fină și dansatorul însuși, care este mai desfrăbălat decât toate acestea. Altul aprinde văpaia din altă parte, aducând în discuție o desfrânată și vorbele ei, înfățișarea, ochii care clipesc, ușurătatea privirii, părul cârlionțat, roșeața obrajilor, pleoapele vopsite.

Oare nu ați simțit ceva și acum când am povestit eu acestea? Dar nu vă rușinați și nu roșiți! Căci nevoia firii pricinuiește aceasta și mișcă sufletul potrivit cu puterea pe care o au cuvintele rostite. Dacă ați simțit ceva atunci când am vorbit, deși sunteți în biserică, departe de acele lucruri, gândiți-vă cum este firesc să se simtă cei care se află chiar în teatru, care sunt cu totul lipsiți de sfială, care sunt în afara acestei cinstite și înfricoșătoare adunări, care privesc și ascultă acele lucruri fără pic de rușine.

Dar poate că vreunul dintre cei care nu sunt atenți ar putea întreba: „Dacă nevoia firii aduce sufletul în această stare, de ce o treci cu vederea și ne învinuiești?" Pentru că a te moleși când auzi acestea este, într-adevăr, o lucrare a firii, dar a asculta unele ca acestea nu mai ține de fire, ci este o greșeală ce ține de propria voință. Este o neputință a firii și faptul că un om cuprins de flăcări este mistuit, dar firea nu ne trage spre foc și spre vătămarea pe care acesta o aduce, ci doar o voință strâmbă ar putea pricinui aceasta.

Așadar, consider că se cuvine să curățesc și să îndrept această [deprindere], ca nu cumva să ne prăvălim de bunăvoie sau să cădem în adâncul răutății sau să alergăm nesiliți de nimeni în foc; ca nu cumva să ajungem, ca urmare a propriei noastre alegeri, în văpaia pregătită diavolului.

Fie ca noi toți să fim izbăviți și de acest [foc] și de acela și să ne sălășluim în sânul lui Avraam, cu mila și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

Omilia 19

„Acesta l-a găsit întâi pe Simon, fratele său, și i-a zis: «Am găsit pe Mesia» (care se tâlcuiește «Hristos»). Și l-a adus la Iisus.” (*Ioan* 1, 41-42)

1. Încă de la început, când l-a făcut Dumnezeu pe om, nu l-a lăsat să fie singur, ci i-a dat ca ajutor femeia și le-a dat să locuiască împreună, știind că vor avea mult folos de pe urma acestei sălășluiri laolaltă. Însă femeia nu s-a folosit de această binefacere așa cum ar fi trebuit.

Dar, dacă cineva va cerceta acest lucru așa cum este prin firea lui, va vedea că din această sălășluire laolaltă pot trage mult folos cei care au minte cu adevărat. Și aceasta nu [se întâmplă] numai în cazul femeii și a bărbatului, ci și frații, dacă vor face așa, se vor bucura de această binefacere. De aceea și prorocul zicea: „Ce este bun și ce este plăcut decât numai a locui frații împreună!”[516] Și Pavel îi îndeamnă pe [creștini] să nu părăsească Biserica lor[517]. Acesta este, de altfel, semnul prin care ne deosebim de animale. De aceea am clădit orașe, piețe și case: ca să fim împreună unii cu alții, nu numai prin sălășluire, ci și prin legătura dragostei. De vreme ce firea noastră a fost făcută de Creator lipsită și neîndestulată prin sine însuși, Dumnezeu a rânduit, spre folosul nostru, ca această lipsă să fie împlinită prin folosul ce îl avem de pe urma viețuirii laolaltă. Din acest motiv a rânduit [El] nunta: pentru ca ceea ce lipsește unuia să fie împlinit de celălalt și pentru ca firea care este lipsită să devină împlinită în sine, așa încât, deși este muritoare, va putea să devină nemuritoare pentru multă vreme, prin succesiunea urmașilor. Și aș putea să prelungesc și mai mult acest cuvânt, arătând câte foloase au cei care trăiesc împreună având între ei o legătură curată și sinceră. Dar acum ne stă înainte altă trebuință pentru care am spus acestea.

---

[516] *Psalmul* 132, 1.

[517] *Cf. Evrei* 10, 25.

După ce a rămas cu Iisus și a învățat cele ce a învățat, Andrei nu a ținut doar pentru el comoara, ci s-a grăbit să alerge numaidecât la fratele lui pentru a-i împărtăși bunurile pe care le primise.

Dar de ce nu a relatat Ioan cele pe care Hristos le-a discutat cu ei? Și de unde reiese că acesta[518] e motivul pentru care au rămas la El? Am arătat aceasta și data trecută, dar putem înțelege și din cele citite azi. Vezi ce îi spune fratele său? „Am găsit pe Mesia (care se tâlcuiește «Hristos»)." Ai văzut cum a arătat prin această afirmație cât de mult a învățat într-un timp atât de scurt? A înfățișat astfel și puterea Învățătorului de a-i convinge și râvna lor pe care încă dinainte o aveau, pentru că erau preocupați de aceste lucruri de la început. Căci aceste cuvinte sunt [izvorâte] dintr-un suflet care tânjea după prezența Lui și aștepta venirea Lui de sus, care s-a bucurat foarte atunci când ceea ce aștepta s-a arătat și s-a grăbit să împărtășească și altora vestea cea bună. Acesta este un semn al bunăvoinței frățești, al iubirii de rude, al stării de sinceritate: a te grăbi să întinzi mâna altora spre ajutor duhovnicesc. Observă și faptul că a spus aceasta folosind articolul hotărât. Pentru că nu a spus: „Un Mesia" ci: „Mesia". Deci așteptau un Hristos unic, care nu avea nimic în comun cu ceilalți. Ia seama și la faptul că Petru a avut cuget supus și ascultător încă de la început! Căci a alergat la El de îndată, nicidecum zăbovind. „Și l-a adus" – zice – „la Iisus."

Dar nimeni să nu-l învinuiască de credulitate pentru că a primit cuvântul [fratelui] fără a cerceta prea mult. Este foarte posibil ca fratele său să-i fi spus acestea mai amănunțit și mai pe larg, dar evangheliștii, căutând concizia, în tot locul prescurtează mult. De altfel, nu se spune limpede că a crezut, ci că „l-a adus la Iisus", predându-l de acum Lui, ca să învețe de la El totul. De asemenea, și celălalt ucenic era de față și încuviința acestea.

Dacă Ioan Botezătorul[519], după ce a spus că Acela este „Miel" și că „botează cu Duh", i-a îndemnat pe [ucenici să meargă] să primească de la El o învățătură mai limpede, cu atât mai mult Andrei a făcut aceasta, socotind că el însuși nu este în măsură să-i dea toate

---

[518] Convingerea că Iisus este Mesia cel așteptat.

[519] Având „duhul și autoritatea lui Ilie", Sfântul Ioan Botezătorul a fost apostol și profet (*cf.* SFÂNTUL IRINEU DE LYON, *Împotriva ereziilor*, 3, 11, 4), sunetul glasului care este Logosul (*cf.* ORIGEN, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 193). Origen speculase chiar că Ioan Botezătorul ar fi fost un înger întrupat (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 186), iar în același comentariu (6, 71 ș.u.) discută despre cei care susțineau că Ioan este reîncarnarea lui Ilie, doctrină combătută ulterior de Părinții Bisericii (*cf.* SFÂNTUL GRIGORIE CEL MARE, *40 de omilii evanghelice*, 4).

lămuririle și aducându-l la Însuși Izvorul luminii cu atâta osârdie și bucurie, încât acela nu a putut cu niciun chip să amâne sau să zăbovească.

„Și Iisus" – zice – „privind la el, i-a zis: «Tu ești Simon, fiul lui Iona; tu te vei numi Chefa» (ce se tâlcuiește «Petru»)."[520] Începe de acum să-Și descopere dumnezeirea și puțin câte puțin o dă la iveală prin preziceri. Așa a făcut și cu Natanael și cu femeia samariteană.

2. Prorociile nu sunt cu nimic mai prejos decât minunile și, în plus, nu dau impresia de lăudăroșenie. Dacă minunile Lui au fost defăimate de cei fără minte („Cu Beelzebul scoate demonii"[521], zice), despre proroci nimic de acest fel nu s-a spus vreodată. Așadar, în cazul lui Simon și al lui Natanael a folosit acest fel de învățătură. Dar cu Andrei și cu Filip nu a făcut așa. De ce oare? Pentru că ei aveau mărturia lui Ioan, adică o pregătire nu de mică însemnătate, iar Filip, atunci când i-a văzut pe cei care erau de față, a primit o dovadă fermă a credinței lor.

„Tu ești Simon, fiul lui Iona; tu te vei numi Chefa (ce se tâlcuiește «Petru»)." Faptul că El cunoștea cele prezente adeverește cunoașterea Sa cu privire la cele viitoare, căci Cel care l-a numit pe tatăl [aceluia] este limpede că știa dinainte și viitorul. Iar prezicerea a fost însoțită și de laudă, dar acesta nu a fost gestul unui lingușitor, ci al Unuia care prezicea viitorul, ceea ce se poate vedea limpede din cele ce s-au spus[522].

Vezi că, în cazul samaritenei, El a însoțit prezicerea cu mustrări aspre! Căci a zis: „Cinci bărbați ai avut și cel pe care îl ai acum nu-ți este bărbat"[523]. Tot așa și Tatăl Său vorbește îndelung despre prorocie când Se împotrivește slăvirii idolilor: „Să vă vestească ei ce va veni asupra voastră"[524]. Și iar: „Am vestit și am izbăvit și nu eram străin la voi"[525]. Și de-a lungul întregii prorocii atrage atenția asupra

[520] *Ioan* 1, 42.

[521] *Matei* 12, 24.

[522] Pentru orientali, numele nu reprezenta un simplu apelativ, ci un lucru cât se poate de concret și real (la egipteni era o parte a sufletului), care asigura postexistența după moarte a celui care îl purta. *Damnatio memoriae* constituia cea mai gravă pedeapsă aplicată cuiva. Numele la vechii semiți avea un caracter augural și profetic, trasând un potențial viitor pentru noul-născut. Schimbarea numelui este o inițiativă exclusiv divină (*v.* Avraam, Iacov ș.a.) și are ca efect o modificare a vocației și a destinului persoanei respective.

[523] *Ioan* 4, 18.

[524] *Isaia* 47, 13 (după *Septuaginta*).

[525] *Isaia* 43, 12.

acestui lucru. Prorocia este cu deosebire o lucrare a lui Dumnezeu pe care demonii nu o pot imita oricât de mult s-ar strădui. În cazul minunilor poate fi vorba și despre nălucire, dar a spune dinainte în amănunt cele viitoare este un atribut pe care numai acea Fire necompusă îl are. Dacă demonii au făcut vreodată aceasta, prezicerile lor au fost de fapt înșelăciuni adresate celor mai lipsiți de minte și întotdeauna sunt ușor de demascat.

Iar Petru nu a răspuns nimic la aceste cuvinte, pentru că încă nu știa nimic sigur, ci abia acum învăța. Observă, de asemenea, că nici nu a fost rostită prezicerea în întregime acum! Căci nu a zis: „Eu te voi numi Petru[526] și voi zidi Biserica Mea pe această piatră[527]", ci: „Tu te vei numi Chefa", pentru că prima afirmație vădea o prea mare autoritate și putere. Hristos nu a arătat direct și de la început toată puterea Sa, ci a vorbit mai întâi într-un chip mai umil. Dar atunci când a dat dovada dumnezeirii Sale, a spus-o cu mai multă fermitate: „Fericit ești, Simone, că Tatăl Meu ți-a descoperit"[528]. Și iar: „Și Eu îți zic ție: «Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea»"[529]. Pe acesta l-a numit așa, iar pe Iacov și pe fratele lui [i-a numit] „fiii tunetului"[530]. De ce a făcut aceasta? Pentru a arăta că El este Cel care a dat și Vechiul [Testament] și a schimbat numele, Cel care l-a numit Avraam pe Avram, Sarra pe Sarai, și Israel pe Iacov[531]. Multora le-a pus numele încă de la naștere, precum lui Isaac[532], lui Samson și altora [pomeniți în cărțile] lui Isaia și Osea[533]. Pe unii i-a numit după ce au primit numele de la părinți, precum pe cei pomeniți mai înainte și pe Isus al lui Navi[534]. Cei din vechime mai aveau și obiceiul de a pune numele după împrejurări, așa cum și Ilie[535] a făcut. Acest lucru nu s-a făcut la întâmplare, ci pentru a avea numele ca pe o amintire a binefacerii lui Dumnezeu, pentru ca

[526] Aramaicul *kepha* („piatră") este feminin. Echivalentul grecesc, πέτρα, este feminin. Evanghelistul inovează, preferând puțin folositul termen Πέτρος („cel de piatră"; atestat la Sofocles, de exemplu) de gen masculin. Aluzia trimite la soliditatea și fermitatea Bisericii lui Hristos.
[527] *Cf. Matei* 16, 18.
[528] *Matei* 16, 17.
[529] *Matei* 16, 18.
[530] *Marcu* 3, 17.
[531] *Cf. Facerea* 17, 5, 15; 35, 10.
[532] *Cf. Facerea* 17, 21.
[533] *Cf. Isaia* 8, 3; *Osea* 1, 4, 6, 9.
[534] *Cf. Numerii* 13, 17.
[535] S-ar putea ca lecțiunea corectă să fie ἡ Λεια în loc de 'Ηλίας; *cf.* istoria Liei, care dă diverse nume augurale fiilor săi (*v. Facerea* 29-30).

amintirea neîncetată a prorociei în urma căreia s-au dat numele să îi învețe pe cei care le aud. Și lui Ioan, de asemenea, i-a dat numele de mai înainte. Cei care aveau să strălucească prin virtute de la o vârstă încă fragedă au primit numele de atunci, iar celor care aveau să se remarce mai târziu, li s-a dat numele mai apoi.

3. Atunci primea fiecare alt nume, dar acum avem toți același nume, mai măreț decât toate, pentru că ne numim creștini, fii ai lui Dumnezeu, prieteni și trup al Lui. Această numire are putere să ne înalțe mai mult decât toate celelalte și să ne facă mai râvnitori spre lucrarea virtuții. Așadar, noi, care ne numim „ai lui Hristos", să înțelegem vrednicia covârșitoare a acestei numiri și să nu facem [fapte] nevrednice de cinstea ei. Căci așa ne-a numit Pavel[536]. Să înțelegem măreția numelui și să ne sfiim. Dacă cineva care a primit numele unui general faimos sau al altui om ales se fălește când aude cutare sau cutare lucru și consideră că numele lui este o mare cinste și face tot posibilul ca nu cumva, datorită nepăsării sale, să fie defăimat cel al cărui nume îl poartă, atunci noi, care am fost numiți nu după vreun general sau stăpânitor de pe pământ, nici după vreun înger sau arhanghel sau serafim, ci după Însuși Împăratul acestora, nu ne vom da chiar și viața numai să nu aducem ocară Celui care ne-a cinstit? Nu știți de câtă cinste se bucură trupele imperiale de scutieri și lăncieri care stau în preajma împăratului? Tot așa și noi, care ne-am învrednicit să fim aproape de El – și chiar mult mai aproape decât cei pe care i-am pomenit, cu atât mai mult cu cât capul este mai aproape de trup –, să facem tot posibilul ca să-L imităm pe Hristos.

Deci ce spune Hristos? „Vulpile au vizuini și păsările cerului cuiburi, dar Fiul Omului nu are unde să-Și plece capul."[537] Dacă vom pretinde aceasta de la voi, poate că multora vă va părea ceva greu și împovărător. De aceea, pentru neputința voastră, las la o parte această exigență, dar vă cer să nu vă alipiți de averi.

După cum eu las la o parte, datorită neputinței celor mai mulți, pretenția ca voi să practicați virtutea în acest chip covârșitor, tot așa și voi să vă abțineți de la răutatea covârșitoare, cea peste măsură și chiar mai mult decât atât. Nu îi învinuiesc pe cei care au case și ogoare și bunuri și sclavi, ci vreau să le stăpânească potrivit dreptății și așa cum se cuvine. Ce înseamnă „cum se cuvine"?

[536] *Cf. 1 Corinteni* 3, 23.

[537] *Luca* 9, 58.

Înseamnă să faceți aceasta ca stăpâni, nu ca robi, așa încât voi să le stăpâniți, nu să fiți stăpâniți de ele, să vă folosiți, nu să abuzați de ele. De aceea se numesc „bunuri", ca să ne folosim de ele[538] în trebu-rile necesare, nu ca să le ținem spre păstrare. Aceasta din urmă este treaba slugii, iar cea dintâi este a stăpânului. Treaba robului este a le păzi, iar a le cheltui este treaba stăpânului și a celui care are multă putere. Nu le-ai primit ca să le îngropi, ci ca să le chivernisești. Dacă ar fi vrut Dumnezeu ca acestea să fie ținute spre păstrare, nu le-ar fi dat oamenilor, ci le-ar fi lăsat să stea în pământ. Însă, de vreme ce El vrea ca acestea să fie cheltuite, a îngăduit ca noi să le avem ca să le putem împărți între noi. Dar, dacă le ținem pentru noi, nu mai suntem stăpâni ai lor. Iar dacă vrei să le sporești și acesta este motivul pentru care le ții, există și în acest caz o metodă mai bună decât toate: să le împrăștii și să le împarți peste tot. Căci nu poate exista propășire fără cheltuială, nici bogăție fără consum.

Acest lucru se poate vedea și în cele lumești. Așa face și negustorul, așa face și lucrătorul pământului. Acesta din urmă cheltuiește semințele, iar celălalt banii. Unul călătorește pe mare ca să-și împartă mărfurile, iar celălalt se ostenește un an întreg să arunce semințele și să le îngrijească. Aici însă nu e nevoie de nimic din toate acestea: nici să pregătim corabia, nici să înjugăm boii și să arăm pământul, nici să ne facem griji dacă vremea e nestatornică, nici să ne temem că va cădea grindina. Aici nu există valuri, nici stânci. Această plutire pe mare și această semănare au nevoie de un singur lucru: să aruncăm cele materiale. Toate celelalte le va face Lucrătorul acela despre care spune Hristos: „Tatăl Meu este lucrătorul"[539]. Nu este absurd că atunci când putem primi toate fără osteneală suntem nepăsători și trândavi, iar acolo unde este nevoie de multă sudoare, de multă trudă și griji, oamenii arată toată osârdia, deși nici măcar nu au siguranța celor nădăjduite?

Nu, rogu-vă, să nu fim atât de lipsiți de minte când e vorba de mântuirea noastră, ci, lăsând la o parte cele împovărătoare, să alergăm spre cele mai ușoare și aducătoare de mai mult câștig, ca să dobândim și bunurile viitoare, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia fie-I slava, împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

---

[538] Cuvântul χρήματα („bunuri") provine de la verbul χραόμαι („a folosi").

[539] *Ioan* 15, 1.

Omilia 20

„A doua zi voia să plece în Galileea și a găsit pe Filip și i-a zis: «Urmează-Mi!» Filip era din Betsaida, din cetatea lui Andrei și a lui Petru[540]*."* (*Ioan* 1, 43-44)

1. Cel care se îngrijește are parte de prisos, după cum se spune în *Pilde*[541], iar Hristos ne-a dat de înțeles ceva mai mult decât atât atunci când a zis: „Cel care caută află"[542]. De aceea sunt îndreptățit să mă întreb cu mirare cum de L-a urmat Filip pe Hristos. Andrei a auzit de la Ioan și Petru de la Andrei, dar acesta nu a aflat nimic de la nimeni. Hristos i-a spus doar atât: „Urmează-Mi!", și acela de îndată s-a supus și nu s-a întors înapoi, ci a devenit chiar propovăduitor către alții. Căci a alergat la Natanael și i-a zis: „Am aflat pe Acela despre care au scris Moise în Lege și prorocii"[543]. Vezi deci că avea mintea într-o stare de căutare și cerceta mereu cuvintele lui Moise și aștepta venirea [lui Hristos]? Căci această afirmație: „Am aflat" este proprie celor care caută mereu.

A doua zi Iisus a plecat în Galileea. El nu a chemat pe nimeni care să nu I se fi alăturat mai înainte. Nu a făcut aceasta fără rost, ci potrivit cu înțelepciunea și cunoașterea Sa. Dacă nimeni nu ar fi venit la El, ci i-ar fi tras El la Sine, atunci poate că aceia s-ar fi întors înapoi. Dar, pentru că nu se întâmpla așa, ci alegeau ei de bunăvoie, rămâneau statornici până la sfârșit. Iar pe Filip[544] l-a chemat pentru că Îi era cunoscut mai mult decât ceilalți. Îi era mai familiar pentru că acela se născuse și crescuse în Galileea.

---

[540] Sinopticii ne informează că Petru era originar din Capernaum. Este posibil că Betsaida (localitate renumită pentru industria pescărească) să fi fost locul unde Petru pescuia, petrecând mult timp aici.

[541] *Pildele* 14, 23.

[542] *Matei* 7, 8; *Luca* 11, 10.

[543] *Ioan* 1, 45.

[544] Faptul că un iudeu purta un nume grecesc nu constituia ceva neobișnuit pentru perioada respectivă.

Luându-i deci pe ucenici, El a mers să-i „vâneze" și pe ceilalți și astfel i-a atras la Sine pe Filip și pe Natanael. În cazul acestuia din urmă nu este nimic de mirare, pentru că „vestea despre Iisus străbătuse toată Siria"[545]. De mirare este ceea ce s-a întâmplat cu Petru, cu Iacov și cu Filip, nu numai pentru că au crezut mai înainte de a vedea minuni, ci și pentru că erau din Galileea, de unde nu s-a ridicat proroc[546], nici nu poate fi ceva bun[547]. Ei erau mai simpli, mai neciopliți și mai grosolani. Iar Hristos tocmai prin aceasta Și-a arătat puterea – prin faptul că i-a ales pe cei mai de seamă ucenici dintr-un pământ ce nu aducea nicio roadă. Este posibil ca Filip să-L fi urmat pentru că i-a văzut pe Petru și pe fratele lui și pentru că a auzit de la Ioan. Este posibil, de asemenea, ca glasul lui Hristos să fi lucrat înlăuntrul lui, pentru că El îi știa pe cei care aveau să-I fie apropiați. Dar evanghelistul a scris toate acestea pe scurt.

Așadar, Filip știa că Hristos urma să vină, dar nu știa că Acela era Hristos, lucru pe care cred că îl auzise fie de la Petru, fie de la Ioan. De asemenea, Ioan menționează și satul lui Filip ca să înțelegi că Dumnezeu a ales cele slabe ale lumii[548].

„Filip a găsit pe Natanael[549] și i-a zis: «Am aflat pe Acela despre care au scris Moise în Lege și prorocii, pe Iisus, fiul lui Iosif din Nazaret»."[550] A spus acestea pentru a face propovăduirea sa demnă de crezare, prin aceea că se baza pe Moise și pe proroci, și pentru a-l impresiona pe ascultătorul său. De vreme ce Natanael era strict și cerceta toate după adevăr – așa cum și Hristos a mărturisit și faptele au arătat –, era firesc să-l trimită la Moise și la proroci, pentru ca astfel să-L recunoască pe Cel propovăduit. Iar dacă L-a numit „fiul lui Iosif", să nu te tulburi, căci era încă socotit fiul acestuia.

---

545 *Matei* 4, 24.
546 *Cf. Ioan* 7, 52.
547 *Cf. Ioan* 1, 46. Galileea vremii era o provincie destul de cosmopolită, unde influența feniciană păgână era pregnantă. În primul veac înainte de Hristos s-a dus o politică intensă de re-iudaizare a provinciei, însă elementele păgâne rămân importante.
548 *Cf. 1 Corinteni* 1, 27.
549 Antroponimul „Natanael" este unul semitic, deși puțin frecvent. Unii cercetători l-au identificat pe Natanael cu Bartolomeu din tradiția sinoptică. Cu toate acestea, evreii nu obișnuiau să dea două nume nou-născuților. Savanții moderni preferă să urmeze tradiția patristică primitivă care nu îl asociază pe Natanael cu cei doisprezece apostoli (*cf. Matei* 10, 3). Unii autori l-au identificat cu mirele de la nunta din Cana Galileei din *Ioan* 2 (*cf. Ioan* 21, 2) sau cu „ucenicul cel iubit" din Evanghelia de față.
550 *Ioan* 1, 45.

Și de unde se vede, Filipe, că El este Acela? Ce dovadă ne dai? Căci nu este de ajuns să declari aceasta. Ce semn ai văzut? Ce minuni? Căci nu este lipsit de primejdie a crede asemenea lucruri pur și simplu. Ce mărturie ai? „Aceeași ca și Andrei", spune el. Nici acela nu a descris bogăția pe care a găsit-o pentru că nu putea să înfățișeze prin cuvinte acea comoară. De aceea l-a dus pe fratele lui la Cel aflat. Tot așa a făcut și Filip. Nu a spus că El este Acel Hristos și că El este Cel propovăduit de proroci, ci doar l-a dus la Iisus știind că, dacă va gusta din cuvintele și din învățătura Lui, nu va mai putea să se întoarcă înapoi.

„Și i-a zis Natanael: «Din Nazaret poate fi ceva bun[551]?» Filip i-a zis: «Vino și vezi»[552]. Iisus a văzut pe Natanael venind către El și a zis despre el: «Iată cu adevărat israelit în care nu este vicleșug»."[553] Pentru că a spus: „Din Nazaret poate fi ceva bun?", [Hristos] l-a lăudat și l-a admirat. Oare nu ar fi trebuit să-l mustre? Nicidecum. Aceste cuvinte nu sunt ale unuia care nu crede și nu sunt vrednice de mustrări, ci de laude. Cum și în ce fel? Pentru că Natanael cercetase cuvintele prorocilor mai atent decât Filip și auzise din Scripturi că Hristos trebuie să vină din Betleem, din cetatea din care era David. Acest lucru îl susțineau și iudeii, iar prorocul l-a vestit mai înainte, zicând: „Și tu, Betleeme, nu ești nicidecum cel mai mic între căpeteniile lui Iuda, căci din tine va ieși Conducătorul care va paște pe poporul Meu Israel"[554]. Când a auzit că El era din Nazaret, s-a tulburat și a fost nedumerit, pentru că a văzut că vestirea lui Filip nu era în acord cu afirmația prorocului.

Dar privește câtă înțelepciune și îngăduință a avut, chiar dacă a fost nedumerit! Căci nu a spus numaidecât: „Mă amăgești, Filipe, și mă minți! Nu cred, nu vin! Am aflat de la proroci că Hristos trebuie să vină din Betleem, iar tu spui că este din Nazaret. Deci nu este El Acela". Ei bine, nu a spus nimic din toate acestea. Dar ce [a făcut]? A mers și el [la Hristos], arătându-și, pe de o parte, cunoașterea exactă a Scripturilor și caracterul de neamăgit prin aceea că nu a

[551] Nazaretul era un sat lipsit de importanță, având în jur de 300 de locuitori. Nu apare menționat în operele lui Iosefus Flavius, nici în *Talmud*. Ulterior, și oponenții lui Iisus vor ridica o problemă similară (*cf. Ioan* 7, 41).

[552] Sintagma era consacrată în tradiția rabinică, cu referire la studiul Scripturii sau la urmarea modelului de viață al maestrului spiritual. Alte expresii erau: „vino și ascultă", „vino și meditează" etc.

[553] *Ioan* 1, 46-47.

[554] *Miheia* 5, 1; *Matei* 2, 6; *Ioan* 7, 42.

acceptat faptul că El este din Nazaret și, pe de altă parte, vădindu-și marea dorire pe care o avea pentru venirea lui Hristos prin aceea că nu l-a respins pe cel care i L-a vestit. El s-a gândit că era posibil ca Filip să se fi înșelat în privința locului.

Observă, rogu-te, și îngăduința cu care l-a contrazis, formulând-o sub forma unei întrebări! Căci nu a zis: „Galileea nu aduce nimic bun". Dar ce? „Din Nazaret poate fi ceva bun?" Și Filip, la rândul lui, era foarte înțelept, căci nu s-a indignat, nici nu s-a supărat pentru că nu i s-a dat crezare, ci a stăruit, voind să-l ducă pe acest bărbat [la Hristos] și arătându-ne încă de la început vigoarea sa apostolică. De aceea și Hristos a zis: „Iată cu adevărat israelit în care nu este vicleșug". Pentru că există și israeliți mincinoși, dar acesta nu era așa. Judecata lui – voia El să zică – era nepărtinitoare. Nu spunea nimic doar pentru a face pe plac, nici din dușmănie.

Când au fost întrebați unde trebuie să Se nască Hristos, iudeii au spus: „În Betleem"[555] și au adus și mărturie, zicând: „Și tu, Betleeme, nu ești nicidecum cel mai mic între căpeteniile lui Iuda"[556]. Ei au mărturisit acestea mai înainte de a-L vedea, iar după ce L-au văzut au ascuns mărturia, din pizmă, zicând: „Pe Acesta nu-L știm de unde este"[557]. Dar Natanael nu a făcut așa, ci a păstrat părerea pe care a avut-o despre El de la început – anume că [Mesia] nu este din Nazaret.

Atunci de ce L-au numit prorocii „nazarinean"? Pentru că a crescut și a viețuit acolo. Hristos S-a ferit să spună: „Nu sunt din Nazaret, așa cum ți-a vestit Filip, ci din Betleem", ca să nu aducă îndoială asupra afirmației [lui Filip] încă de la început. Dincolo de aceasta, chiar dacă l-ar fi convins, ea nu ar fi fost o dovadă îndestulătoare pentru a arăta că El este Hristos. Pentru că putea fi din Betleem, așa cum erau și ceilalți născuți acolo, dar să nu fie Hristosul. Așadar, nu a spus acest lucru, dar a făcut ceea ce putea în cea mai mare măsură să-l atragă [pe Natanael]: a arătat că El era de față atunci când ei vorbeau între ei. Așadar, când acela L-a întrebat: „De unde mă cunoști?", El i-a zis: „Mai înainte de a te chema Filip, te-am văzut când erai sub smochin"[558].

---

[555] *Matei* 2, 5.
[556] *Matei* 2, 6.
[557] *Ioan* 9, 29.
[558] *Ioan* 1, 48.

Iată ce om ferm și așezat! Atunci când Hristos a spus: „Iată cu adevărat israelit [în care nu este vicleșug]!"[559], nu s-a semețit datorită laudelor, nici nu s-a grăbit să primească elogiile, ci a continuat să caute și să cerceteze cu mai mare atenție, voind să afle ceva sigur. Deci el a întrebat în continuare ca un om, iar Iisus i-a răspuns ca Dumnezeu. Și i-a zis: „Te știu dinainte". Nu ca un om care îl urmărise a cunoscut caracterul lui sincer, ci ca un Dumnezeu Care îl știa dinainte.

A zis: „Acum te-am văzut sub smochin"[560], adică atunci când nimeni nu era de față, afară de Filip și Natanael, și au vorbit toate acestea de-o parte. De aceea s-a spus că, văzându-l de departe, i-a zis: „Iată cu adevărat israelit", ca să înțelegi că Hristos a spus acestea mai înainte ca Filip să se apropie și astfel mărturia să fie dincolo de bănuială. De aceea a menționat și timpul și locul și pomul. Dacă ar fi spus doar: „Te-am văzut mai înainte ca Filip să vină la tine", s-ar putea bănui că El l-a trimis pe Filip și că, prin urmare, nu spunea nimic deosebit. Acum însă, după ce i-a spus locul unde stătea când l-a chemat Filip, precum și denumirea pomului și vremea când au vorbit, a arătat că prezicerea Sa este de netăgăduit.

Și nu numai că Și-a vădit prezicerea, dar și în alt fel l-a învățat. I-a amintit cele ce au vorbit ei atunci, cum ar fi: „Din Nazaret poate fi ceva bun?" Mai ales din această pricină L-a recunoscut Natanael. Dar și pentru că, atunci când i-a spus aceste cuvinte, nu l-a învinuit, ci l-a lăudat și l-a admirat. De asemenea, Natanael a înțeles că El este cu adevărat Hristos nu numai datorită prezicerii, ci și datorită faptului că i-a cercetat amănunțit gândul, arătând prin aceasta că știa și cele din mintea lui. Deci, chiar dacă acela părea că vorbește împotriva Lui, El nu l-a mustrat, ci l-a lăudat. I-a spus că Filip l-a chemat, dar nu a menționat ce i-a zis acela și ce a răspuns el, ci a lăsat acestea în seama conștiinței lui și nu a vrut să-l mustre mai mult.

---

[559] Aici Domnul Iisus face o abilă paralelă cu Iacov, strămoșul lui Natanael, cel care își câștigase dreptul de întâi născut printr-o stratagemă (*cf. Facerea* 27, 35, unde este folosit același termen).

[560] Înțelesul afirmației Mântuitorului este incert. Unii exegeți au interpretat smochinul în mod alegoric. Imaginea tradițională a rabinului era aceea de a studia Torah sub un smochin. Alții au făcut legătura cu episodul din istoria apocrifă a lui Daniel și a Susanei, unde martorii afirmau că văzuseră pretinsul adulter sub arbori diferiți, dintre care un smochin. Fericitul Augustin vede o legătură între smochinul de aici și pomul cunoașterii binelui și răului, care ar fi fost, potrivit tradiției antice patristice, un smochin. Natanael se afla în umbra păcatului, din care l-a izbăvit Hristos (*Predica* 174, 4).

3. Cum? L-a văzut doar mai înainte ca Filip să îl cheme? Nu îl vedea și mai înainte de aceasta cu ochiul Său neadormit? Ba da, îl vedea și nimeni nu ar putea spune că nu este așa, dar deocamdată i-a spus ceea ce era de trebuință [pentru momentul acela]. Și Natanael ce a făcut? De vreme ce a primit dovada de netăgăduit a preștiinței Lui, a continuat cu o mărturisire și, după ce mai înainte și-a arătat strictețea prin amânare, acum și-a arătat bunăvoința prin consimțire. Căci zice: „A răspuns și i-a zis: «Rabbi, Tu ești Fiul lui Dumnezeu, Tu ești regele lui Israel!»"[561] Vezi cum sufletul lui a devenit deodată foarte bucuros și Îl îmbrățișa, prin cuvintele sale, pe Iisus? „Tu" – zicea el – „ești Cel așteptat, Cel căutat!" Ai văzut cum sălta și sărea de bucurie, surprins și mirat? Tot așa trebuie să ne bucurăm și noi pentru că ne-am învrednicit să-L cunoaștem pe Fiul lui Dumnezeu. Și nu trebuie să ne bucurăm doar în cugetul nostru, ci să arătăm aceasta și prin fapte. Și ce este propriu celor care se bucură? A se supune Celui pe care L-au cunoscut. Iar propriu celor care se supun este să facă ceea ce voiește Acela. Pentru că, dacă vom face fapte care Îl mânie, cum vom arăta că ne bucurăm? Nu ați văzut că și atunci când cineva primește în casă pe unul dintre cei care îi sunt dragi face toate cu bucurie și aleargă de colo-colo, iar de ar fi nevoie să dea toate bunurile sale, nu ar cruța nimic, numai să facă pe plac celui care îl vizitează? Dar, dacă cineva face o invitație și nu se arată binevoitor față de oaspetele său și nu face cele ce îi sunt spre odihnă aceluia, chiar și de mii de ori de ar spune că se bucură de venirea lui, nu poate fi crezut vreodată de cel găzduit. Și pe bună dreptate, căci ar trebui să arate aceasta prin fapte.

Așadar, de vreme ce Hristos a venit la noi, să arătăm că ne bucurăm și nu facem nimic care să-L mânie. Să împodobim casa în care vine, căci aceasta este partea celor care se bucură. Să-I punem înainte bucatele din care vrea să mănânce, căci aceasta este partea celor care se veselesc. Care sunt aceste bucate? El Însuși spune: „Mâncarea Mea este să fac voia Celui care M-a trimis"[562]. Să-L hrănim, dar, când este flămând; să-I dăm să bea când este însetat[563]. Chiar și un pahar cu apă rece dacă Îi dai, îl primește[564], pentru că te iubește. Iar cele ce vin de la cei iubiți, chiar dacă sunt mici, celui

[561] *Ioan* 1, 49.
[562] *Ioan* 4, 34.
[563] *Cf. Matei* 25, 35.
[564] *Cf. Marcu* 9, 41.

care iubește i se par mari. Numai să nu fii nepăsător. Chiar și doi bănuți dacă dai, nu îți întoarce spatele, ci îi primește ca pe o mare bogăție[565]. De vreme ce El nu este lipsit și, prin urmare, nu primește acestea pentru că are nevoie, este firesc să judece totul nu potrivit cu măsura celor date, ci potrivit cu voința celui care dă.

Arată doar că Îl iubești pe Cel care a venit, că îți dai silința în toate pentru El, că te bucuri de prezența Lui! Ia seama, de asemenea, la ceea ce El Însuși simte pentru tine! Pentru tine a venit, pentru tine Și-a pus sufletul și, după toate acestea, nu Se dă înapoi nici de la a-ți face rugăminți. Căci zice: „În numele lui Hristos ne înfățișăm ca mijlocitori, ca și cum Dumnezeu v-ar ruga prin noi"[566].

Și cine este atât de nebun – zice – încât să nu-și iubească stăpânul? Și eu spun același lucru și știu că nimeni dintre noi nu ar tăgădui aceasta nici cu vorbele, nici cu mintea. Dar cel iubit vrea să i se arate aceasta nu numai prin vorbe, ci și prin fapte. Dacă spunem așa, dar nu săvârșim faptele celor care iubesc, suntem vrednici de râs nu numai înaintea lui Dumnezeu, ci și a oamenilor.

Deci, de vreme ce a mărturisi numai prin cuvinte, iar prin fapte a tăgădui nu este numai o neghiobie, ci și o pricină de vătămare pentru noi, să mărturisim prin fapte, ca să avem și noi parte de mărturisire din partea Lui[567] în ziua aceea când El va mărturisi înaintea Tatălui pentru cei vrednici, în Hristos Iisus, Domnul nostru, prin Care și cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

[565] *Cf. Marcu* 12, 42-44.

[566] 2 *Corinteni* 5, 20.

[567] *Cf. Matei* 10, 32.

Omilia 21

„A răspuns Natanael și I-a zis: «Rabbi, Tu ești Fiul lui Dumnezeu, Tu ești regele lui Israel!» Răspuns-a Iisus și i-a zis: «Pentru că ți-am spus că te-am văzut sub smochin crezi? Mai mari decât acestea vei vedea».” (*Ioan* 1, 49-50)

1. Avem nevoie de multă grijă, iubiților, și de multă trezvie ca să putem pătrunde adâncul dumnezeieștilor Scripturi. Căci nu putem afla oricum sensul lor, nici dormind, ci este nevoie de cercetare amănunțită și de rugăciune stăruitoare ca să putem zări măcar puțin din înțelesurile dumnezeiești cele de nepătruns.

Iată și azi ne stă înainte o temă nu de mică însemnătate, ci una care necesită multă sârguință și cercetare. Când Natanael I-a spus: „Tu ești Fiul lui Dumnezeu!”[568], Hristos i-a zis: „Pentru că ți-am spus că te-am văzut sub smochin crezi? Mai mari decât acestea vei vedea”. Deci ce este de cercetat în privința acestor cuvinte? Atunci când Petru, după ce a văzut atâtea minuni și a primit o atât de înaltă învățătură, a mărturisit: „Tu ești Fiul lui Dumnezeu”, a fost numit „fericit”, ca unul care a primit descoperirea de la Tatăl[569]. Natanael însă, deși a spus același lucru chiar mai înainte de a vedea minuni și de a primi învățătura, nu a auzit nimic de acest fel, ci, ca și când nu ar fi spus atât cât trebuia să spună, a fost îndreptat către ceva mai înalt.

[568] Titlurile pe care I le conferă Natanael lui Iisus sunt specific mesianice. Sintagma „fiul omului” este de origine aramaică. În Scriptură o întâlnim aplicată la omul în suferință (*cf. Iezechiel* 37, 3). Expresia „cineva ca fiul omului” este atribuită îngerilor în *Cartea lui Daniel*; în *Daniel* 7, 13 cineva „aidoma unui fiu al omului” este întronat rege al tuturor națiunilor. Figura aceasta a fost interpretată ca o alegorie a lui Israel, însă, începând cu 2 *Ezdra* și 2 *Enoh*, în gândirea iudaică titlul de „fiul omului” devine un atribut specific lui Mesia, care va izbăvi poporul iudeu în vremurile eshatologice. În Noul Testament, sintagma este aplicată numai Mântuitorului Iisus Hristos. Pe parcursul *Evangheliei după Ioan* se poate observa dezamăgirea iudeilor contemporani cu privire la realizarea statutului lui Iisus ca rege mesianic (*cf. Ioan* 6, 15; 12, 13). Conflictul dintre regele mesianic Iisus, Regele regilor (*cf. Apocalipsa* 19, 16), și regele pământesc, Cezarul, va atinge apogeul în *Ioan* 19, 15.

[569] *Cf. Matei* 16, 13-17.

Care este pricina? Aceleași cuvinte le-au rostit și Petru și Natanael, dar nu cu același înțeles, pentru că Petru L-a mărturisit ca Fiu al lui Dumnezeu, ca Dumnezeu adevărat, iar Natanael ca simplu om. De unde putem vedea aceasta? Din cele spuse apoi. Căci, după ce a spus: „Tu ești Fiul lui Dumnezeu", a adăugat: „Tu ești regele lui Israel". Dar Fiul lui Dumnezeu nu este numai rege al lui Israel, ci al întregii lumi.

Nu numai de aici reiese acest lucru, ci și din cele ce urmează. Lui Petru nu i-a spus Hristos nimic în plus, ci, ca și când credința sa ar fi fost deplină, i-a spus că va zidi Biserica pe mărturisirea lui[570]. În privința lui Natanael însă nu a făcut nimic de acest fel, ci, dimpotrivă, ca și când ar fi lipsit din mărturisirea lui o mare parte, și chiar cea mai importantă, a adăugat El restul. Și ce a zis? „Adevărat, adevărat vă zic vouă, de acum veți vedea cerul deschizându-se și pe îngerii lui Dumnezeu suindu-se și coborându-se peste Fiul Omului."[571] Vezi cum încetul cu încetul îl ridică de la pământ și îl face să nu își mai închipuie că El este un simplu om? Cum ar putea să fie om Cel căruia îngerii Îi slujesc și peste care îngerii se suie și se coboară[572]? De aceea a zis: „Mai mari decât acestea vei vedea". Și, pentru a arăta aceasta, a vorbit în continuare despre slujirea îngerilor. Ceea ce a vrut să spună este ceva de acest fel: „Ți s-a părut, Natanael, că acesta este un lucru mare și de aceea ai mărturisit că Eu sunt regele lui Israel? Dar ce vei spune când vei vedea îngerii suindu-se și coborându-se peste Mine?" Prin aceste cuvinte l-a convins să Îl mărturisească și ca Stăpân al îngerilor. Ca peste Fiul adevărat al Împăratului se suiau și se coborau slujitorii împărătești atât în vremea Răstignirii, cât și în vremea Învierii și a Înălțării, dar și mai înainte de acestea, când au venit și Îi slujeau[573], precum și atunci când au binevestit nașterea Lui, strigând: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace!"[574], și atunci când au venit la Maria[575] sau când au venit la Iosif[576].

A făcut acum ceea ce a făcut de multe ori. A rostit două preziceri, dintre care pe una a dovedit-o, iar pe cealaltă, care ținea de

[570] *Cf. Matei* 16, 18.
[571] *Ioan* 1, 51. Sfântul Ambrozie (*Iacov și viața fericită*, 2, 4, 16) va face o analogie cu vedenia avută de Iacov, care a văzut o scară ce unea cerul cu pământul și pe care urcau și coborau îngerii (*Facerea* 28, 10-12).
[572] Paralela cu imaginea scării lui Iacov este evidentă.
[573] *Cf. Matei* 4, 11.
[574] *Luca* 2, 14.
[575] *Cf. Luca* 1, 28.
[576] *Cf. Matei* 1, 20; *Matei* 2, 13.

viitor, a confirmat-o prin cea care se referea la prezent, pentru că unele dintre spusele Sale au primit deja dovada, cum ar fi: „Mai înainte de a te chema Filip, te-am văzut sub smochin", iar altele urmau să se petreacă sau se petrecuseră în parte, cum ar fi coborârea și suirea îngerilor în vremea Răstignirii, a Învierii și a Înălțării. Prin cuvintele Sale a făcut acest lucru vrednic de crezare chiar mai înainte de a se întâmpla. Cel care a cunoscut puterea Lui din cele petrecute deja, atunci când Îl aude vorbind de cele viitoare, primește mai ușor această prezicere.

Deci ce a făcut Natanael? Nu a răspuns nimic. De aceea și Hristos Și-a încheiat aici cuvântul către el, îngăduindu-i să cugete singur la cele spuse. Pe de altă parte, nu a vrut să spună toate deodată, ci, după ce a aruncat semințele în pământ roditor, le-a lăsat să odrăslească în tihnă. Și în alt loc a arătat acest lucru, zicând: „Asemenea este Împărăția cerurilor unui om care a semănat sământă bună. Dar, pe când dormea, a venit vrăjmașul și a semănat neghină printre grâu"[577].

„Iar a treia zi[578] s-a făcut nuntă[579] în Cana Galileei[580]. Și a fost chemat Iisus la nuntă. Și erau și Mama lui Iisus acolo și frații Lui."[581]

---

577 *Matei* 13, 24-25.

578 A treia zi după un eveniment. Potrivit tradiției iudaice, fecioarele se măritau în a patra zi a săptămânii, iar văduvele în a cincea. Exegeții nu sunt de acord în a identifica evenimentul respectiv, probabil o mare sărbătoare iudaică, precum Cincizecimea. Totuși textul poate fi înțeles, cel mai simplu, ca făcând referire la trei zile „după" cele narate anterior. Teodor de Mopsuestia consideră că nunta din Cana are loc la trei zile după botezul lui Iisus (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 2, 1). Numărul de trei a fost asociat cu misterul Sfintei Treimi (*cf.* CAESARIUS DIN ARLES, *Predica* 167, 1). Fericitul Augustin vede în nunta din Cana o prefigurare a nunții eshatologice a Mirelui ceresc cu aleșii Săi (*Despre Sfânta Treime*, 8, 4).

579 În tradiția evanghelică, banchetul, ospățul, petrecerea sunt omniprezente; banchetul este frecvent în parabolele iudaice (*cf.* banchetul mesianic din *Isaia* 25, 6-9). Deși nu apare la evangheliștii sinoptici, petrecerea de față nu este neapărat fictivă. Apa, aici și în toată Evanghelia, trimite către botez și către lucrarea Duhului. Vinul poate fi asociat cu Thora (ca în alte parabole iudaice), cu bucuria eshatologică (imagine prezentă în textele creștine vechi) sau cu sângele euharistic (*cf.* *Ioan* 6). Eusebiu de Cezareea vede în acest vin un simbol al credinței Noului Legământ, care transformă cu totul ființa omului (*Demonstrația evanghelică*, 9, 8, 8), iar Maxim din Turin, „vinul cel trezitor al harului" (*Predica* 23). Faptul că Hristos acceptă să participe la o nuntă este foarte relevant: Creatorul bărbatului și al femeii vine și binecuvântează unirea lor. Astfel, nunta este binecuvântată de Dumnezeu, iar ereticii care resping căsătoria greșesc (*cf.* ORIGEN, *Fragmentul 28 la Evanghelia după Ioan*).

580 Localitatea Cana a fost identificată cu Kefar Kana, la 3 mile de Nazaret, sau, mai probabil, cu Khirbet Kana, la opt mile de Nazaret.

581 *Ioan* 2, 1-2. Sfântul Chiril al Alexandriei, pornind de la expresia biblică „Galileea păgânilor", vede în nunta din Cana o alegorie a nunții mistice a lui Dumnezeu cu Biserica cea

Am spus deja că în Galileea era mai bine cunoscut. De aceea L-au chemat la nuntă și era de față. Căci nu căuta cele spre vrednicia Sa, ci spre facerea de bine către noi. El, Care nu a socotit o nevrednicie a lua chip de rob, cu atât mai mult nu a considerat o nevrednicie să vină la nunta[582] robilor; El, Care a stat la masă cu vameșii și cu păcătoșii[583], cu atât mai mult nu ar fi refuzat să stea la masă cu cei prezenți la nuntă. Desigur, cei care L-au invitat nu aveau despre El părerea cuvenită Lui, nici nu L-au chemat ca pe un om de seamă, ci doar ca pe unul dintre cei mulți și ca pe o cunoștință. Evanghelistul a dat de înțeles acest lucru zicând: „Iar Mama lui Iisus era acolo și frații Lui". Deci, așa cum i-au chemat pe Mama și pe frații Lui, așa L-au chemat și pe Iisus.

„Și, sfârșindu-se vinul, a zis Mama[584] Lui: «Nu mai au vin[585]»."[586] Aici merită să cercetăm cum se face că Mama și-a închipuit ceva măreț în legătură cu Fiul său. Căci încă nu făcuse nicio minune, pentru că spune [evanghelistul]: „Acest început al minunilor l-a făcut Iisus în Cana Galileei"[587].

2. Iar dacă ar zice cineva că simpla adăugare: „În Cana Galileei" este o dovadă suficientă că nu acesta este începutul minunilor, pentru că ar fi putut fi prima minune petrecută acolo, dar nu prima în mod absolut – căci este posibil să fi făcut altele în altă parte –, îl vom întreba ceea ce am spus și mai înainte: „Atunci ce înseamnă cele zise de Ioan: «Și eu nu-L știam, dar ca să fie arătat lui Israel, de aceea am venit eu botezând cu apă»[588]?"

---

aleasă dintre păgâni (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 1). În *Evanghelia după Ioan*, Galileea este locul unde începe și unde se sfârșește activitatea pământească a lui Iisus.

[582] Prezența Domnului Hristos – Care nu S-a născut în urma unei nunți – la nunta din Cana consacră Taina Căsătoriei (*cf.* MAXIM DIN TURIN, *Predica* 23).

[583] *Cf. Marcu* 2, 16.

[584] De regulă, la asemenea festivități, femeile mâncau separat de bărbați; probabil ne aflăm în fața unei petreceri nupțiale de mici dimensiuni și toți oaspeții mâncau împreună. Îndrăzneala pioasă a Maicii Domnului Iisus își are corespondent și în alte episoade rabinice ale vremii, dar și în Evanghelie (*v.* femeia canaaneană, femeia samariteană etc.). De fapt, spusele Fecioarei Maria sunt mai curând o aluzie discretă și politicoasă adresată lui Iisus în legătură cu situația penibilă creată.

[585] O asemenea neglijență îl costa foarte scump pe organizator și constituia o mare dezonoare pentru mire, care ajunge de batjocura celor din localitate pentru ani de zile, precum ne informează sursele ebraice ale vremii.

[586] *Ioan* 2, 3.

[587] *Ioan* 2, 11.

[588] *Ioan* 1, 31.

Dacă ar fi făcut minuni încă de la o vârstă fragedă, nu ar fi avut nevoie israeliții de un altul care să li-L arate. Când a venit la oameni, S-a făcut cunoscut nu numai celor din Iudeea, ci și celor din Siria și mai departe, prin minunile Sale – și acestea săvârșindu-le doar vreme de trei ani, măcar că nici de aceștia trei nu a avut nevoie ca să Se descopere, pentru că încă din primul an a străbătut pretutindeni vestea despre El. Și în acest scurt răstimp atât de mult a strălucit prin mulțimea minunilor, încât numele Lui a devenit cunoscut tuturor. Cu atât mai mult, dacă ar fi făcut minuni încă din copilărie, nu ar fi fost dat uitării în tot acest timp. Cele petrecute ar fi fost încă și mai neobișnuite, ca unele ce erau făcute de un băiețel, iar timpul ar fi fost de două sau de trei ori sau de multe ori mai îndelungat. Dar nu a făcut nicio minune pe când era copil[589], afară de una singură despre care a mărturisit Luca, zicând că, pe când avea doisprezece ani, ședea ascultându-i pe învățători și, datorită întrebărilor Sale, Se arăta minunat[590].

De altfel, era firesc și normal să nu fi început a face minuni încă de la o vârstă fragedă, căci [oamenii] ar fi crezut că este vorba despre năluciri. Dacă și atunci când era deja la maturitate mulți aveau această bănuială, cu atât mai mult, dacă ar fi făcut minuni pe când era doar un băiețel, aceia, mistuiți de pizmă, L-ar fi tras către Cruce mai degrabă și mai înainte de vremea rânduită și aceste fapte ce țin de iconomie nu ar fi fost crezute.

„Atunci cum se face" – zici tu – „că Mama Sa și-a închipuit ceva măreț despre El?"[591] [Atunci] începea să Se descopere și a fost arătat de către Ioan și de cele rostite de El către ucenici, dar chiar și mai înainte de toate acestea însăși zămislirea Sa și toate cele petrecute după naștere o făceau să gândească lucruri mari despre Fiul ei. Căci a auzit – zice – toate cele despre Fiul ei și „le păstra în inima ei"[592].

---

589 Scrierile apocrife, începând cu *Protoevanghelia lui Iacov* de la jumătatea veacului al II-lea d.Hr., alături de *Evanghelia lui Pseudo-Toma, Evanghelia arabă a copilăriei lui Iisus* etc., vor consemna pretinse minuni săvârșite de Mântuitorul în copilărie.

590 *Cf. Luca* 2, 46-47.

591 Aparenta lipsă de reverență a Sfântului Ioan Gură de Aur față de Maica Domnului este contrazisă de alte pasaje din opera sa și din omiliile de față, unde exaltă demnitatea și virtutea Fecioarei Maria. În veacurile IV-V d.Hr., a luat un mare avânt cultul Maicii Domnului, care ajungea uneori la exagerări reprobabile. De aceea Sfântul Ioan se vede nevoit să precizeze foarte limpede de unde provin sfințenia și cinstirea datorată Maicii lui Dumnezeu.

592 *Luca* 2, 51.

„Atunci de ce nu a vorbit de ele mai înainte?" – întrebi tu. Pentru că, așa cum am spus, atunci a început să Se arate. Mai înainte era ca unul dintre cei mulți și așa trăia. De aceea Mama Lui nici nu îndrăznea să-I spună ceva de acest fel. Dar, când a auzit că Ioan a venit pentru El și că a mărturisit despre El cele ce a mărturisit și că a avut ucenici, atunci a îndrăznit să-L roage și, pentru că se sfârșise vinul, a zis: „Nu mai au vin". Voia și acelora să le facă o favoare, și pe sine mai strălucită prin Fiul ei. Și poate că a avut un simțământ omenesc, precum frații Lui, care ziceau: „Arată-Te pe Tine lumii!"[593], voind să se bucure de slava [izvorâtă] din minunile Lui. De aceea și El a răspuns mai răspicat, zicând: „Ce ne privește pe mine și pe tine, femeie? Încă n-a venit ceasul Meu"[594]. Și, [ca să crezi] că Se sfia foarte mult de cea care L-a născut, ascultă-l pe Luca cum povestește că era supus părinților Lui[595] și pe însuși evanghelistul acesta, care arată cum a avut El grijă de ea chiar în vremea răstignirii[596].

Atunci când părinții nu împiedică și nu interzic în vreun fel cele ce se fac după Dumnezeu, este necesar și folositor [pentru copii] să li se supună, iar a nu face aceasta este foarte primejdios. Dar, atunci când cer ceva la vreme nepotrivită și interzic ceva din cele duhovnicești, nu este folositor [pentru copii] să-i asculte. De aceea și în acest caz i-a răspuns așa, precum și altă dată: „Cine este Mama Mea și cine sunt frații Mei?"[597] Căci ei nu aveau încă părerea care se cuvenea despre El. De vreme ce ea era cea care Îl născuse, se aștepta, potrivit cu obiceiul celorlalte mame, să-I poruncească în toate privințele, dar se cuvenea să-L cinstească și să I se închine ca unui Stăpân. De aceea El i-a răspuns astfel atunci.

Gândește-te cum a fost ca, atunci când tot poporul și gloata stăteau împrejurul Lui și mulțimea ascultătorilor Îl urmărea, iar El le punea înainte învățătura Sa, ea să vină și să întrerupă predica Lui ca să-I vorbească aparte, nu intrând înăuntru, ci scoțându-L afară unde era ea. De aceea a zis: „Cine sunt Mama mea și frații Mei?" [Nu a făcut așa] din dispreț față de cea care L-a născut – să nu fie! –, ci pentru a-i aduce un foarte mare folos și ca să nu o lase să gândească

[593] *Ioan* 7, 4.
[594] *Ioan* 2, 4.
[595] *Cf. Luca* 2, 51.
[596] *Cf. Ioan* 19, 26-27.
[597] *Marcu* 3, 33.

despre El cele umile. Dacă de alții S-a îngrijit și a făcut totul pentru a așeza în ei cuvenita slăvire față de El, cu atât mai mult ar fi făcut așa cu Mama Sa. Se poate ca ea, deși a auzit acestea de la Fiul ei, să nu fi voit nici așa să se lase convinsă, ci să fi socotit că este vrednică de primul loc în orice situație, ca una care Îi era mamă, și din această pricină El să fi răspuns așa celor care L-au vestit. Căci nu ar fi putut să o ridice altfel de la această umilință până la înălțimea aceea dacă ea aștepta să fie întotdeauna cinstită de El ca de un Fiu, iar nu să se apropie de El ca de un Stăpân. Deci din această pricină i-a spus acum: „Ce ne privește pe Mine și pe tine, femeie?” Și a existat și o altă pricină, nu mai puțin importantă decât aceasta. Care anume? Ca să nu fie puse la îndoială minunile săvârșite. Căci se cuvenea să fie rugat de cei care aveau nevoie, iar nu de Mama Sa. De ce? Pentru că cele săvârșite la rugămintea celor apropiați adesea îi supără pe cei care le văd. Dar, atunci când cei care cer sunt cei care au nevoie, minunea devine de netăgăduit, lauda este curată și folosul este mult.

3. Dacă un doctor foarte iscusit, intrând într-o casă unde sunt mulți suferinzi, nu aude nimic nici de la bolnavi, nici de la rudele lor, ci numai de la mama lui, va fi privit cu bănuială și cu neplăcere de către bolnavi și nimeni, nici dintre suferinzi, nici dintre cei care îi îngrijesc, nu va crede că acela poate da dovadă de vreo faptă măreață și aleasă. De aceea a mustrat-o El atunci, zicând: „Ce ne privește pe Mine și pe tine, femeie?”, pentru a o învăța ca pe viitor să nu mai facă așa. El Se îngrijea de cinstea [cuvenită] Sieși și Mamei Sale, dar cu mult mai mult se îngrijea de mântuirea sufletului ei și de facerea de bine către cei mulți pentru care S-a și îmbrăcat în trup. Așadar, acestea nu sunt cuvintele unuia care vorbește cu neobrăzare cu mama sa[598], ci sunt semnul unei iconomii înalte, care

[598] De fapt, expresia nu are nimic depreciativ, nici nu exprimă o lipsă de respect, ci este specifică stilului oral ebraic, denotând lipsa de disponibilitate pentru împlinirea unei acțiuni. Formula „femeie” este întâlnită adeseori în Scriptură și este o simplă formulă de adresare. În context, replica lui Iisus vine la solicitarea Mariei, care ceruse un miracol unui taumaturg. Domnul îi răspunde în calitate de Dumnezeu, delimitând clar competențele și sferele de activitate. Hristos mai dorește să precizeze că lucrarea Sa nu este condiționată de niciun factor uman, ci numai de voința Tatălui. Tradiția patristică, începând cu Sfântul Irineu de Lyon (*Împotriva ereziilor*, 3, 16), va considera că Hristos îi adresează un reproș Maicii Sale. Ulterior, pozițiile vor fi mai nuanțate. Fericitul Augustin, în *Epistola* 234, precizează că intenția Domnului Hristos era una pedagogică: Maica Sa trebuia să înțeleagă

lucra atât asupra ei, cât și asupra celor mulți, și făcea ca minunile să aibă parte de vrednicia cuvenită.

Dincolo de alte [dovezi], însăși această adresare ce pare dojenitoare arată îndeajuns că o cinstea foarte mult. Pentru că, prin faptul că S-a supărat, arată că avea față de ea mare sfială. Cum și în ce fel [se vede aceasta], vom vorbi data viitoare. Aceasta să înțelegi și când auzi cele pe care o femeie le striga: „Fericit este pântecele care Te-a purtat și sânii pe care i-ai supt”[599]. Apoi, când El a răspuns: „Așa este, dar fericiți sunt cei care fac voia Tatălui Meu”[600], să crezi că aceste cuvinte au fost spuse cu aceeași intenție.

Acesta nu este răspunsul unuia care o respinge pe mama sa, ci al unuia care arată că nu i-ar fi fost de niciun folos faptul că L-a născut dacă nu era bună și credincioasă[601]. Dacă Mariei nu îi era de niciun folos faptul că L-a născut pe Hristos dacă nu ar fi avut virtuțile sufletului, cu atât mai mult noi, chiar de am avea tată sau frate sau fiu virtuos și ales, nu vom putea avea vreun folos din aceasta dacă noi înșine ne aflăm departe de virtutea aceluia. Căci zice David: „Fratele nu izbăvește; va izbăvi omul?”[602] Căci nu trebuie să ne punem nădejdea mântuirii în nimic altceva decât în propriile noastre fapte bune, dimpreună cu harul lui Dumnezeu.

Dacă Fecioara ar fi putut să aibă folos doar din această [înrudire], ar fi avut folos și iudeii (căci Hristos le era rudenie după trup), ar fi avut folos și orașul în care S-a născut, ar fi avut folos și frații[603] Lui. De fapt, nici fraților, câtă vreme nu au luat seama la ei înșiși, nu le-a fost de niciun folos vrednicia înrudirii [cu El], ci erau acuzați împreună cu restul lumii, dar, când au strălucit prin propriile virtuți, atunci au fost admirați. Dar orașul a și căzut, a

---

faptul că relația ei cu Fiul său ca ucenică a Lui era mai importantă decât cea maternă, naturală. În plus, Cel care a dat porunca: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta...” nu o putea încălca El Însuși (*cf.* BEDA VENERABILUL, *Omilii la Evanghelii*, 1, 14).

[599] *Luca* 11, 27.

[600] *Luca* 11, 28.

[601] Teodor de Mopsuestia afirmă că intenția Maicii Domnului era aceea de a-L determina pe Fiul său să Își dezvăluie adevărata identitate prin săvârșirea unei minuni (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 2, 3).

[602] *Psalmul* 48, 8 (după *Septuaginta*).

[603] Majoritatea Părinților Bisericii au interpretat „frații” lui Iisus ca pe verișori ai Săi. Termenul „frate” era utilizat de evrei pentru a desemna diferite grade de rudenie, precum observă Beda Venerabilul (*Omilii la Evanghelii*, 2, 1).

și fost ars și nu a câștigat nimic din aceasta[604], iar rudele Lui după trup au fost junghiate și au pierit în chip jalnic și nu și-au câștigat nicidecum salvarea de pe urma faptului că erau înrudite cu El, pentru că nu au păzit virtutea.

Apostolii însă s-au arătat mai mari decât toți, pentru că ei au urmat adevărata cale a apropierii de El, care este de dorit, – cea a ascultării. De aici învățăm că întotdeauna avem nevoie de credință și de viețuire luminoasă și strălucitoare, căci numai acestea vor putea să ne mântuiască. Deși rudele Lui după multă vreme au fost cinstite pretutindeni și au fost numite chiar „ale Domnului", totuși nu cunoaștem nici măcar numele lor, în vreme ce viețuirea și numele apostolilor sunt cinstite pretutindeni.

Așadar, să nu ne semețim cu originea nobilă, cea după trup, chiar de am avea mii de strămoși vestiți, ci să ne străduim noi înșine să depășim virtuțile lor, știind că nu vom avea niciun folos din strădania altora la Judecata viitoare, ci, dimpotrivă, aceasta ne va aduce foarte mare osândă. Pentru că, deși avem părinți buni și avem acasă exemplu bun, nici așa nu-i imităm pe [acești] învățători.

Și spun acestea acum fiindcă văd că mulți păgâni, atunci când [încercăm] să-i aducem la credință și le cerem să devină creștini, își găsesc scăpare în rudele, strămoșii și familia lor, zicând: „Toate rudele mele, apropiații și casnicii sunt creștini credincioși". Și ce are aceasta de-a face cu tine, sărmanul și bietul de tine? Aceasta îți aduce și mai mare pierzare, pentru că nici măcar de mulțimea casnicilor tăi nu te-ai sfiit așa încât să alergi la adevăr.

Mai sunt și alții care sunt credincioși, dar trăiesc în nepăsare și, când sunt îndemnați la virtute, pun înainte aceeași pricină, zicând: „Tatăl meu, bunicul și străbunicul au fost foarte evlavioși și râvnitori". Dar acest lucru te osândește și mai mult, pentru că, deși ai fost urmașul unora ca aceștia, ai făcut fapte nevrednice de rădăcina ta. Ascultă ce le spune prorocul iudeilor: „Israel pentru o femeie a fost slugă, iar pentru alta a păzit turmele"[605]. Iar Hristos spune: „Avraam, părintele vostru, a fost bucuros să vadă ziua Mea și a văzut-o și s-a bucurat"[606]. Și în tot locul oamenii pun înainte isprăvile strămoșilor, nu spre laudă, ci spre mai mare osândă.

---

[604] Din demnitatea de a fi orașul Lui natal.

[605] *Osea* 12, 13.

[606] *Ioan* 8, 56.

Știind deci acestea, să ne dăm și noi toată silința ca să putem fi mântuiți prin propriile fapte. Să nu ne amăgim cu nădejdea deșartă în alții și nici să înțelegem că ne-am înșelat abia atunci când această cunoaștere nu ne va mai fi de niciun folos. Căci zice: „În iad cine te va lăuda pe Tine?”[607]

Deci să ne pocăim aici ca să dobândim bunurile veșnice, pe care fie ca noi toți să le câștigăm, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care fie slava și stăpânirea Tatălui și Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

[607] *Psalmul* 6, 5.

Omilia 22

„Ce ne privește pe Mine și pe tine, femeie[608]*? Încă n-a venit ceasul Meu*[609]*.”* (*Ioan* 2, 4)

1. Se vorbește aici despre osteneala propovăduirii. Aceasta a arătat-o și Pavel, zicând: „Preoții care își țin bine dregătoria să se învrednicească de îndoită cinste, mai ales cei care se ostenesc cu cuvântul și cu învățătura”[610]. Dar de noi ține să facem această trudă ușoară sau grea. Dacă lepădați cuvintele [mele], sau nu le lepădați, dar nici în fapte nu le arătați, grea va fi osteneala noastră, pentru că trudim degeaba și în zadar. Dar, dacă luați aminte și dovediți aceasta prin fapte, nici nu vom simți sudoarea, pentru că rodul ce răsare din osteneală nu lasă să se vadă asprimea ostenelii. Deci, dacă vreți să stârniți râvna voastră și să nu o lăsați să se stingă, nici să se micșoreze, arătați-ne, rogu-vă, roadele, pentru ca, văzând lanul înverzit, hrănindu-ne cu nădejdea unei recolte bogate și gândindu-ne la bogăția de care vom avea parte, să nu slăbim în săvârșirea acestei bune lucrări!

Căci nici subiectul ce ne stă înainte astăzi nu este neînsemnat. Când Maica lui Iisus I-a zis: „Nu mai au vin”, Hristos a spus: „Ce ne privește pe Mine și pe tine, femeie? Încă n-a venit ceasul Meu”. Și, deși a spus așa, a făcut ceea ce i-a zis Maica Lui. Acest fapt trebuie discutat nu mai puțin decât cel dinainte. Pe Însuși Acesta care a săvârșit minunea Îl vom chema în ajutor și astfel vom afla răspunsul. Nu numai aici spune acest lucru, ci și mai departe același evanghelist spune că nu au putut să-L prindă „pentru că încă nu

---

[608] Maniheii utilizau acest pasaj biblic pentru a demonstra că Fiul lui Dumnezeu nu a avut o mamă pământească (*cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Despre Sfânta Treime*, 8, 5).
[609] Sfântul Roman Melodul, în *Condacul la nunta din Cana Galileei*, observă că Stăpânul tuturor lucrurilor, inclusiv al timpului, nu poate fi supus timpului, dar, totodată, există o ordine stabilită a tuturor lucrurilor ce țin de iconomia mântuirii.
[610] *1 Timotei* 5, 17.

venise ceasul Lui"[611]. Și iar: „Nimeni nu a pus mâna pe El pentru că nu venise încă ceasul Lui"[612]. Și iar: „A venit ceasul[613]. Preaslăvește pe Fiul Tău!"[614] Acestea toate spuse în cuprinsul întregii Evanghelii le-am adunat acum laolaltă ca să dăm o singură lămurire pentru toate. Deci care este lămurirea celor spuse? Nu pentru că ar fi fost Hristos supus necesității timpului, nici pentru că ar fi luat seama la ore a spus: „Încă n-a venit ceasul Meu" – căci cum ar fi putut fi astfel Făcătorul vremurilor, al anilor și al veacurilor? –, ci vrea să arate prin cele spuse că toate se săvârșesc la vremea cuvenită, iar nu toate deodată. Dacă nu ar fi făcut fiecare lucru la vremea potrivită, ci le-ar fi amestecat pe toate – și Nașterea și Învierea și Judecata –, ar fi fost confuzie și neorânduială. Ia gândește-te! Trebuia să fie făcută creația, dar nu toată deodată. [Trebuia să fie făcuți] bărbatul și femeia, dar nici aceștia deodată. Trebuia ca neamul omenesc să fie osândit morții și să aibă loc învierea, dar este un răstimp mare între ele. Trebuia să fie dată Legea, dar nu în același timp cu harul, ci fiecare a fost rânduit la vremea cuvenită.

Deci nu S-a supus necesității timpului Hristos, Care a pus rânduială în vremuri și este chiar Făcătorul lor. Dar Ioan Îl înfățișează pe Hristos zicând: „Încă n-a venit ceasul Meu" pentru a arăta că nu era cunoscut celor mulți și că nici nu adunase încă întreaga ceată a ucenicilor, ci doar Andrei Îl urmase, împreună cu Filip, iar altul nu[615]. De fapt, nici aceștia nu-L cunoșteau toți așa cum trebuie, și nici Maica Lui, nici frații Lui. Căci, după ce El a făcut atâtea minuni, evanghelistul a spus despre frații Lui: „Nici frații Lui nu credeau în El"[616].

---

611 *Ioan* 8, 20.

612 *Ioan* 7, 30.

613 „Ceasul" este, așadar, interpretat ca momentul efectiv al începerii lucrării răscumpărătoare a Domnului Iisus Hristos, pătimirea Sa pe cruce. Prin urmare, răspunsul Mântuitorului poate fi reformulat astfel: „Odată ce încep să săvârșesc minuni, am pornit deja pe drumul către răstignire". Alte interpretări ale expresiei ar fi: învierea morților, slava eshatologică a Domnului întrupat, răstignirea și moartea (*cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Despre crez și credință*, 4, 9) etc. Afirmația Domnului nu presupune existența vreunei predestinări ori a unui determinism, fatalism etc. Sfântul Irineu de Lyon afirmă că întreaga lucrare răscumpărătoare a Mântuitorului Hristos nu a fost supusă hazardului, ci a respectat întru totul ceasurile și vremurile rânduite de Tatăl ceresc (*Împotriva ereziilor*, 3, 16, 7). Sfântul Roman Melodul va considera totuși că Hristos devansează începutul iconomiei mântuirii de dragul mamei Sale (*Condacul la nunta din Cana Galileei*).

614 *Ioan* 17, 1.

615 O inadvertență scuzabilă. Evanghelistul Ioan îi menționează pe Petru, pe Natanael și pe ucenicul cel iubit; *cf. Ioan* 1, 40-51.

616 *Ioan* 7, 5.

Dar nici cei de la nuntă nu Îl știau, pentru că, fără îndoială, ar fi venit ei înșiși și L-ar fi rugat atunci când a fost nevoie. De aceea a zis: „Încă n-a venit ceasul Meu. Încă nu sunt cunoscut celor de față, iar ei nici nu știu că nu mai au vin. Lasă-i să-și dea seama de aceasta mai întâi. Nu aveam nevoie să aud acestea de la tine, căci ești Mama Mea și de aceea minunea va fi pusă la îndoială. Trebuia ca cei care au nevoie să vină și să ceară, nu pentru că aș avea Eu nevoie să facă aceasta, ci pentru ca ei să încuviințeze fapta pe deplin". Cel care știe că are o nevoie, atunci când dobândește ceea ce cere, este foarte recunoscător. Dar cel care nu știe că este în nevoie nici binefacerea nu o înțelege limpede și lămurit.

„Dar din ce pricină" – întrebi tu – „deși a zis: «Încă n-a venit ceasul Meu» și a refuzat-o, totuși a făcut ce I-a spus Mama Sa?" Mai cu seamă pentru ca celor care I se împotrivesc și cred că El Se supune timpului să le dea o dovadă temeinică a faptului că nu Se supune timpului. Dacă S-ar fi supus, cum ar fi putut să facă la vreme necuvenită ceea ce a făcut? În plus, [a făcut așa] pentru a o cinsti pe Mama Sa, ca să nu pară că i Se împotrivește cu totul, ca să nu se creadă că e lipsit de putere, ca să nu o rușineze de față cu atâția oameni pe cea care L-a născut, pentru că ea îi adusese la El pe slujitori.

Și femeii canaaneene, deși i-a spus: „Nu este bine să iei pâinea copiilor și să o dai câinilor"[617], i-a dat ceea ce cerea după ce a spus acestea, fiind înduplecat de stăruința ei. A spus, de asemenea: „Nu am fost trimis decât către oile cele pierdute ale casei lui Israel"[618], și totuși, deși a zis acestea, a vindecat-o pe fiica femeii.

2. De aici învățăm că, măcar că suntem nevrednici, adesea prin stăruință ne facem pe noi înșine vrednici de a primi. De aceea și Maica Sa a insistat și cu înțelepciune i-a adus la El pe slujitori, pentru ca cererea să vină din partea mai multora. Pentru aceasta a adăugat: „Faceți orice vă va spune!"[619] Pentru că știa că nu fiindcă era lipsit de putere a refuzat-o, ci din smerenie și ca să nu se creadă că se grăbește să facă minunea numaidecât. De aceea i-a chemat pe slujitori.

---

[617] *Matei* 15, 26.

[618] *Matei* 15, 24.

[619] În *Facerea* 41, 55 întâlnim o expresie identică. Cuvintele exprimă încrederea deplină a Maicii Domnului că Fiul său îi va îndeplini rugămintea.

„Și erau acolo șase vase de piatră puse pentru curățirea iudeilor[620], în care încăpeau câte două sau trei vedre[621]. Zis-a lor Iisus: «Umpleți vasele cu apă[622]». Și le-au umplut până sus[623]."[624] Nu fără rost a spus: „Pentru curățirea iudeilor", ci ca să nu bănuiască vreunii dintre cei necredincioși că rămăsese înăuntru drojdie și apoi, după ce a fost turnată apa, s-a amestecat cu drojdia și a devenit un vin foarte slab. De aceea a spus: „Pentru curățirea iudeilor", pentru a arăta că acele vase niciodată nu au fost folosite pentru vin.

De vreme ce Palestina este aridă și nu se găsesc multe fântâni și izvoare, umpleau mereu vasele cu apă, ca să nu meargă la râu de fiecare dată când nu erau curați, ci să aibă aproape mijlocul de curățire.

Și de ce nu a făcut minunea mai înainte de a se umple [vasele], ceea ce ar fi fost o minune mult mai mare? Căci una este a transforma în substanța ei o materie deja existentă, și alta este a crea substanța din ceea ce nu există. Mai mare minune este cea de a doua. Dar așa multora ar părea de necrezut. Într-adevăr, El adesea limitează anume măreția minunilor ca să fie mai lesne de primit.

„Și de ce" – spui tu – „nu a creat El Însuși apa, ca apoi să dea la iveală vinul, ci a poruncit slujitorilor?" Din aceeași pricină și, în plus, pentru a-i avea pe cei care au scos [apa] martori că ceea ce s-a săvârșit a fost fapt real, și nu o nălucire. Dacă unii ar fi tăgăduit cu

---

[620] Aluzie la purificarea rituală prin abluțiuni, care înlăturau întinarea dobândită de un iudeu prin contactul cu un animal necurat, cu un mort, cu o persoană impură etc. Bazinele cu apă rituală (*mikvaot*) erau omniprezente în Israelul vremii. Vasele cu apa necesară purificării menționate aici strângeau, probabil, apa de ploaie și erau suficiente pentru a umple un astfel de bazin. Deși fariseii respingeau păstrarea apei lustrale în astfel de vase, unii evrei erau mai puțin stricți. De remarcat că Domnul Hristos suspendă din nou Legea purității levitice (*cf. Leviticul*) în favoarea legii iubirii aproapelui, fiind mai preocupat să ajute pe aproapele decât să respecte legiuirile rituale. Utilizarea acestor vase sacre în scopuri profane viola tradiția rituală. Cu alt prilej relativizase „tradițiile omenești" ale spălării rituale a mâinilor înainte de masă (*cf. Marcu* 7, 1-15).

[621] Menționarea expresă a capacității vaselor are menirea de a sublinia amploarea minunii săvârșite de Mântuitorul.

[622] Sfântul Ciprian al Cartaginei dezvoltă ideea amestecului apei cu vinul la Euharistie ca simbol al deplinei uniri dintre Hristos și poporul Său (*Epistola* 62, 12-13). Dacă Hristos a preschimbat apa în vin la Cana, pentru ce ne minunăm că poate schimba vinul în sângele Său în Euharistie? – se întreabă Sfântul Chiril al Ierusalimului (*Cateheze mistagogice*, 4, 2).

[623] Precizarea „până sus" nu este inutilă, ci se dorea evitarea unei posibile acuzații răuvoitoare că vasele ar fi avut numai puțină apă, peste care s-ar fi putut turna ulterior vin (*cf.* TEODOR DE MOPSUESTIA, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 2, 6-7).

[624] *Ioan* 2, 6-7.

neruşinare, atunci cei care slujeau ar fi putut să le spună: „Noi am scos apa".

Dincolo de cele spuse, [a vrut] şi să respingă învăţăturile ivite împotriva Bisericii. De vreme ce sunt unii care spun că altul este creatorul lumii şi că fenomenele văzute nu sunt ale lui, ci ale unui alt dumnezeu potrivnic[625], pentru a amuţi nebunia lor, a făcut cele mai multe minuni [folosind] materia existentă. Dacă ar fi existat un creator potrivnic Lui, nu ar fi folosit materii străine pentru a-Şi arăta puterea Sa. Acum însă, arătând că El este Cel care schimbă apa care se află în viţa de vie şi transformă, prin rădăcină, ploaia în vin, a săvârşit la nuntă dintr-odată ceea ce în plantă se petrece într-un lung răstimp.

„Iar când au umplut vasele, a zis: «Scoateţi acum[626] şi duceţi mai-marelui ospăţului[627]». Şi i-au dus. Iar când mai-marele ospăţului a gustat apa care se făcuse vin[628] şi nu ştia de unde este (dar slujitorii care scoseseră apă ştiau), a chemat mai-marele ospăţului pe mire[629] şi i-a zis: «Orice om pune întâi vinul cel bun şi, când se ameţesc, pune pe cel mai slab. Dar tu ai ţinut vinul cel bun până acum»."[630]

---

[625] Referire la doctrinele gnostice dualiste, care susţineau existenţa a doi dumnezei: unul rău şi mărginit al Vechiului Testament, creator al lumii şi al trupurilor, şi altul bun, al Noului Testament, creator al sufletelor.

[626] Cele mai vechi reprezentări figurative ale acestui episod biblic de pe sarcofagele creştine Îl prezintă pe Hristos preschimbând apa în vin după ce atinge vasele cu un toiag ce aminteşte de cel al lui Moise, prin care a făcut să izvorască apa în pustie. Sfântul Ciprian al Cartaginei spunea că şi noi preschimbăm apa în vin când identificăm sensul creştin al Scripturilor ebraice (*cf. Epistola* 63).

[627] 'Αρχιτρίκλινος nu este „naşul", cum a fost echivalat în vechile tălmăciri româneşti, care au recurs la un anacronism spre a face inteligibil textul, ci responsabilul cu organizarea festivităţii, care avea grijă şi de distribuirea alimentelor şi a băuturii în astfel de cazuri. Tot acesta avea rolul de a preveni excesele bahice şi de a asigura buna dispoziţie a invitaţilor. Printre altele, stabilea nivelul de apă care se turna în vin (anticii beau mereu vinul amestecat cu apă); de aceea ar fi putut fi tras la răspundere pentru penuria de vin.

[628] Asocierea episodului de faţă cu miracolele de origine dionisiacă din lumea elenistică nu are fundament. Similitudini există însă, chiar Sfântul Iustin Martirul şi Filosoful fiind nevoit să recunoască acest fapt (*Apologia* I, 54). Sunt numeroase episoade în care zeul Dionysos este creditat cu crearea spontană a vinului. Tragedia bizantină *Hristos pătimind* copiază îndeaproape *Bachantele* lui Euripide, iar poetul bizantin Nonnus va versifica atât episodul nunţii din Cana, cât şi mitul lui Dionysos.

[629] Fericitul Augustin atrage atenţia că adevăratul mire este Hristos, Care S-a logodit cu Biserica şi oferă tuturor Sângele Său spre viaţa veşnică (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 8, 4, 1-3).

[630] *Ioan* 2, 8-10.

Sunt unii care iau în râs și aceste cuvinte, zicând: „Acolo era o adunare de oameni beți și puterea de înțelegere a celor care judecau [faptele] era stricată, astfel încât nu puteau pricepe cele petrecute, nici să judece cele săvârșite, și deci nici nu știau dacă era apă sau vin. Iar că erau beți, mai-marele ospățului însuși a arătat prin cele ce a spus". De fapt, [afirmația lor] este de luat în râs. Evanghelistul însă a retezat și această bănuială a lor. Căci a zis că nu oaspeții au fost cei care și-au dat cu părerea cu privire la fapta săvârșită, ci mai-marele ospățului, care era treaz și nu gustase încă nimic. Fără îndoială știți toți că cei însărcinați cu slujirea la astfel de ospețe rămân treji mai mult decât toți, de vreme ce un singur lucru au de făcut: a menține toate în ordine și rânduială. De aceea a chemat El simțirea aceluia pentru a depune mărturie despre cele petrecute. Căci nu a zis: „Turnați vin mesenilor!", ci: „Duceți mai-marelui ospățului!"

„Și, când mai-marele ospățului a gustat apa care se făcuse vin și nu știa de unde este (dar slujitorii știau), a chemat mai-marele pe mire." De ce nu i-a chemat pe slujitori? Pentru că atunci s-ar fi descoperit minunea. Căci nici Iisus Însuși nu a descoperit fapta, ci a voit ca puterea minunilor Sale să fie cunoscută încet și treptat. Dacă ar fi fost vădit atunci, slujitorii nu ar fi fost crezuți când ar fi povestit acestea. Ar fi părut că sunt nebuni dacă ar fi mărturisit unele ca acestea despre Cel care atunci părea celor mai mulți a fi un om neînsemnat. Dar au cunoscut ei înșiși [adevărul] limpede din propria cercare, pentru că, firește, nu puteau să nu dea crezare propriilor mâini. Totuși nu erau în măsură să-i convingă pe alții. De aceea nici El nu a descoperit aceasta tuturor, ci celui care era cel mai în măsură să înțeleagă, păstrând pentru vremea ce avea să fie înțelegerea mai limpede a faptei. După arătarea celorlalte minuni, avea să fie crezută și aceasta. Mai apoi, când l-a vindecat pe fiul slujitorului regesc, evanghelistul a arătat prin cele spuse acolo că această [minune] s-a vădit mai limpede[631]. Deci mai cu seamă din acest motiv L-a chemat acela pe El, pentru că minunea îi era cunoscută, așa cum am spus. Acest lucru l-a arătat și Ioan, zicând: „A venit Iisus în Cana Galileei, unde prefăcuse apa în vin"[632], și nu orice fel de vin, ci vin din cel mai bun.

[631] *Cf. Ioan* 4, 46-54.

[632] *Ioan* 4, 46. Fericitul Augustin vede în vin un simbol al Evangheliei, al Noului Legământ, care provine din apa Legământului Vechi preschimbată prin lucrarea Duhului (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 9, 5, 3).

3. Minunile lui Hristos de acest fel sunt mult mai frumoase și mai bune decât minunile naturii. La fel s-a întâmplat și în alte cazuri, ca atunci când îndrepta vreun mădular beteag și îl arăta mai bun decât cele sănătoase. Așadar, nu numai slujitorii, ci și mirele[633] și mai-marele ospățului aveau să mărturisească faptul că apa care se preschimbase era vin[634], și chiar cel mai bun vin. Iar că fapta a fost săvârșită de Hristos [aveau să mărturisească] cei care au scos apa.

Chiar dacă minunea nu ar fi fost descoperită atunci, totuși nu ar fi putut rămâne sub tăcere până la sfârșit. Astfel, multe și importante mărturii despre El au fost puse de o parte pentru viitor. Pe slujitori i-a avut martori ai transformării apei în vin, iar pe mai-marele ospățului și pe mire, ai faptului că s-a făcut vin bun.

Este posibil, dar, ca mirele să fi răspuns ceva la acestea, dar evanghelistul, grăbindu-se să treacă la lucruri mai importante, a menționat doar această minune și le-a trecut cu vederea pe celelalte. Căci important era să aflăm că a transformat apa în vin, și chiar un vin bun, iar cele ce le-a zis mirele mai-marelui ospățului a socotit că nu era necesar a le adăuga. Căci multe minuni care la început erau neclare, cu trecerea timpului, au devenit mai limpezi, fiind vestite de cei care le-au cunoscut în amănunt încă de la început.

Atunci, dar, Iisus a făcut vin din apă, și nu numai atunci, dar și acum nu încetează a transforma voințele ușuratice și slabe[635]. Căci există, într-adevăr, există oameni care nu se deosebesc cu nimic de apă, atât de reci, de ușuratici și de nestatornici sunt. Deci să-i aducem la Domnul pe cei aflați într-o astfel de stare, pentru ca voința lor să se transforme, devenind ca vinul, așa încât să nu mai fie curgători, ci statornici, și să se facă pricină de bucurie[636] și pentru ei

[633] Speculațiile potrivit cărora Iisus Hristos ar fi fost mirele de la Cana Galileei sunt simple fantezii fără fundament (*cf. Evanghelia apocrifă a lui Barnaba*). Tradiția ortodoxă îl consideră pe Natanael ca mirele de la Cana.

[634] Minunea de față atestă prezența a Însuși Creatorului universului, Cel care are deplină putere asupra creației (*cf.* MAXIM DIN TURIN, *Predica* 23).

[635] Sfântul Vasile cel Mare, vorbind despre botez ca a doua naștere, afirmă că această renaștere nu este o simplă metaforă, ci presupune o schimbare radicală a modului de viață în bine (*Despre Duhul Sfânt*, 15, 35). Sfântul Ambrozie de Mediolanum precizează că această renaștere înseamnă o transformare deplină a minții omului prin Duhul Sfânt (*Despre Duhul Sfânt*, 3, 10, 64).

[636] Petrecerile de nuntă ale vremii erau foarte vesele și pline de viață. Nunțile durau până la șapte zile, iar gestionarea alimentelor și a băuturii era dificil de realizat. Mulți rabini ai vremii insistau pe importanța bucuriei în asemenea împrejurări, încât îi exonerau pe miri de unele obligații rituale, spre a se putea bucura în voie de petrecere.

înșiși, și pentru ceilalți. Și cine ar putea fi cei reci, dacă nu cei care curg pentru că iau aminte la lucrurile acestei vieți de acum, cei care nu râd de desfătarea de aici, cei care iubesc slava și puterea? Toate acestea sunt curgătoare, fără niciun pic de statornicie, și duc în jos cu mare avânt. Cel care azi e bogat mâine e sărac; cel care azi se arată în car cu pungă [cu bani], cu vestitori și cu mulți slujitori, adesea, în ziua următoare se sălășluiește în temniță și, deși nu vrea, lasă altuia nălucirea aceea.

Cel care se desfată și se risipește nu poate nici măcar o singură zi să-și rețină stomacul de la mâncare, oricât l-ai sili, ci, atunci când îl golește, este nevoit să-l umple cu alte mâncăruri, așa încât nu se deosebește cu nimic de un râu. Așa cum acolo, după ce trece primul val, vine altul, tot așa și aici, atunci când hrana dintâi este mistuită, avem iar nevoie de alta. Așa este firea celor vii: nu îi este dat să stea pe loc vreodată, ci mereu curge și trece.

Dar desfătarea nu numai că trece și curge, ci ne aduce și altele după sine. Atunci când trece cu avânt, slăbește tăria trupului și stinge bărbăția sufletului[637]. Și nu pot șuvoaiele năvalnice ale râurilor să macine malurile și să le surpe cu ușurința cu care desfătarea și risipa dărâmă temeliile sănătății noastre. Dacă vei merge la un doctor și vei întreba, vei afla că aproape toate bolile acolo își au cauza. Căci cumpătarea și o masă simplă sunt maici ale sănătății. De aceea doctorii au numit-o astfel, spunând că sănătatea înseamnă a nu te sătura, căci neîndestularea de mâncare este sănătate și a mânca puțin este maica sănătății. Iar dacă înfrânarea este maica sănătății, este limpede că îmbuibarea este maica bolii și a neputinței. Aceasta dă naștere unor boli care depășesc până și iscusința doctorilor. Și durerile de picioare, și durerile de cap, și vederea încețoșată, și durerile de mâini, și tremuráturile, și paralizia, și gălbinarea, și febra îndelungată și arzătoare, și multe altele – căci nu e vreme să le enumerăm pe toate – nu din înfrânare și viețuire înțeleaptă se nasc, ci din lăcomia la mâncare și îmbuibare.

[637] Orientalii, ca și romanii și grecii, amestecau vinul cu apa din diferite motive: vinul pur era considerat toxic, adeseori concentrația de alcool era destul de mare în cazul vinurilor dulci, condițiile de păstrare erau foarte precare și vinul se oțetea rapid etc. Adeseori se adăugau ierburi cu efect halucinogen în băutură. Dat fiind faptul că iudaismul dezavua alcoolismul, responsabilii cu petrecerile publice iudaice căutau să reducă pe cât posibil consumul excesiv de vin.

Iar dacă vrei să cunoști și bolile sufletului care se nasc de aici, vei vedea că lăcomia, prostia, melancolia, lenevia, ușurătatea și toată necunoașterea acolo își au începutul. Sufletele care se desfată cu astfel de mese, de vreme ce sunt sfâșiate de asemenea fiare, devin cu nimic mai bune decât catârii. Să mai spun și câte întristări și supărări au cei care sunt robiți de desfătare? Dar nu e cu putință să le enumăr pe rând, așa că le voi arăta pe toate printr-una singură, care este capul lor. Aceștia niciodată nu gustă din mâncare – mă refer la cea scumpă – cu plăcere. Căci înfrânarea este maică nu numai a sănătății, ci și a plăcerii, în vreme ce îmbuibarea este izvor și rădăcină nu numai ale bolilor, ci și ale neplăcerii. Acolo unde este săturare nu poate fi poftă; și, dacă nu este poftă, cum ar putea exista plăcere? De aceea pe cei săraci îi vom afla nu doar mai înțelepți și mai sănătoși decât cei bogați, dar și mult mai fericiți.

Înțelegând, dar, acestea toate, să fugim de beție și desfătare, nu numai de cea de la masă, ci și de oricare alta în treburile vieții. Pe aceea să o înlocuim cu plăcerea provenită din cele duhovnicești și, așa cum spune prorocul, să ne desfătăm în Domnul – căci zice: „Desfată-te în Domnul și-ți va împlini cererile inimii tale!”[638] –, ca să ne bucurăm și de bunurile de aici și de cele viitoare, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

[638] *Psalmul* 36, 4.

Omilia 23

„Acest început al minunilor l-a făcut Iisus în Cana Galileei.” (*Ioan* 2, 11)

1. Cu înverșunare și putere ne atacă diavolul, asediind din toate părțile mântuirea noastră. Trebuie, dar, să priveghem și să fim treji și să stăvilim intrarea lui din toate părțile. Acesta, fie și numai un mic prilej dacă află, își pregătește apoi o intrare largă și încetul cu încetul își aduce înăuntru întreaga putere. Dacă ne pasă de mântuirea noastră, să nu-i îngăduim să pătrundă nici în cele mici, pentru ca astfel să păzim dinainte și intrările cele mari. Ar fi cea mai mare nebunie ca, în vreme ce acela își dă atâta silință ca să piardă sufletul nostru, noi să nu arătăm nici măcar aceeași măsură când e vorba de propria noastră mântuire.

Nu spun aceasta la întâmplare, ci pentru că mă tem ca nu cumva acela să se afle și acum în staul, nevăzut de noi, și vreo oaie să fie cu sălbăticie răpită de el și, prin nepăsarea ei și uneltirea vicleană a aceluia, să fie depărtată de turmă și de ascultarea cuvântului. Dacă rănile ar fi fost simțite sau dacă ar fi primit și trupul răni, nu ar fi fost greu să recunoaștem uneltirile de acest fel. Dar, de vreme ce sufletul este nevăzut și el este cel care primește rănile, avem nevoie de multă trezvie, așa încât fiecare să se încerce pe sine însuși.

„Căci nimeni nu știe cele ale omului, precum duhul omului care este în el.”[639] Cuvântul este rostit către toți și leacul este comun, stând înainte tuturor celor care au nevoie, dar fiecare dintre cei care ascultă trebuie să ia ceea ce îi este de folos pentru boala lui. Eu nu știu care sunt cei bolnavi și care sunt cei sănătoși. De aceea spun cuvânt de folos potrivit pentru toate patimile: acum osândesc lăcomia, apoi desfătarea, altă dată mă refer la ușurătate, altcândva alcătuiesc laudă milosteniei și îndemn către ea, precum și către

[639] *1 Corinteni* 2, 11.

toate celelalte fapte bune. Mă tem ca nu cumva, abordând un singur subiect, să greșesc tratând o patimă străină, alta decât cele de care suferiți voi. Dacă ar fi un singur om de față aici, socotesc că nu ar fi fost atât de necesar să alcătuiesc un discurs variat. Dar, de vreme ce într-o mulțime atât de mare este foarte probabil să existe și multe patimi, nu fără motiv aducem o învățătură felurită. Astfel, întinzându-se peste toți, discursul își va împlini întru totul menirea sa. De aceea și Scriptura este variată, vorbindu-ne despre mii de lucruri, pentru că se adresează firii comune tuturor oamenilor.

Într-o mulțime atât de mare cu siguranță sunt prezente toate patimile sufletești, chiar dacă nu toate în fiecare. Curățindu-ne, dar, de acestea, așa să ascultăm cuvintele dumnezeiești și cu minte atentă să luăm aminte la cele ce ni se citesc astăzi. Care sunt acestea? „Acest început[640] al minunilor l-a făcut Iisus în Cana Galileei", zice [evanghelistul].

Am spus și data trecută că sunt și unii care zic că nu acesta a fost începutul [minunilor]. „De ce să fie așa" – zic ei – „dacă se spune: «În Cana Galileei»? Aceasta a fost prima minune săvârșită în Cana." Eu unul nu am de gând să vorbesc în amănunt despre aceasta, pentru că am arătat și mai înainte că El a început să facă minuni după botez, iar înainte de botez nu a făcut niciuna. Cred că nu este cu totul necesar să susținem cu tărie că aceasta sau alta a fost prima minune dintre cele săvârșite după botez.

„Și Și-a arătat slava Sa."[641] Cum și în ce fel? Pentru că nu au fost mulți care au luat seama la ce s-a întâmplat, ci numai slujitorii, mai-marele ospățului și mirele. Deci cum Și-a arătat slava Sa? Cel puțin o parte din ea. Chiar dacă nu atunci, dar mai târziu aveau să afle toți despre această minune, pentru că până în ziua de azi este vestită și nu a fost dată uitării.

Iar faptul că în ziua aceea nu toți au cunoscut [minunea] se vede limpede din cele ce urmează. Căci, după ce a zis: „Și-a arătat slava Sa", a adăugat: „Și au crezut în El ucenicii Săi", care și mai înainte de aceasta Îl admirau. Vezi că era necesar să facă minuni mai

[640] Raymond Brown face o interesantă paralelă între *Cartea Facerii* și *Evanghelia după Ioan*: prologurile celor două cărți încep cu „la început"; apele botezului și Duhul din *Evanghelia după Ioan* sunt în strânsă legătură cu cele primordiale din *Facerea* 1, 2. Botezul este o nouă creație a lumii (*cf.* Raymond BROWN, *The Gospel and the Epistles of John. A concise Commentary*, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota, 1988, p. 29).

[641] *Ioan* 2, 11.

ales atunci când cei binevoitori care își îndreptau toată atenția spre cele petrecute erau de față? Aceștia aveau să creadă mai lesne și, de asemenea, să ia aminte cu toată atenția la cele petrecute. Și cum ar fi putut să Se facă cunoscut în lipsa minunilor? Și învățătura temeinică, și prorocia, și minunile pătrund în sufletele ascultătorilor, așa încât ei iau aminte cu dispoziție potrivită la cele petrecute, pentru că sufletul a căpătat deja o familiaritate. De aceea evangheliștii spun adesea și în alte locuri [din Scriptură] că nu au făcut o oarecare minune din pricina îndărătniciei oamenilor care locuiau acolo[642].

„După aceasta a coborât în Capernaum[643], El și Mama Sa și frații și ucenicii Săi, și acolo n-a rămas decât puține zile."[644] Din ce motiv a mers cu Mama Sa în Capernaum? Căci nu a săvârșit acolo nicio minune, nici nu erau locuitorii cetății aceleia dintre cei care aveau simțăminte bune față de El, ci dintre cei foarte depravați. Aceasta a arătat-o Hristos, zicând: „Și tu, Capernaume, care ai fost înălțat până la cer, până la iad vei fi coborât!"[645]

Deci de ce a mers acolo? Eu cred că, de vreme ce peste puțin timp avea să urce la Ierusalim, de aceea a mers [în Capernaum], ca să nu îi ia cu El pretutindeni pe frații și pe Mama Lui. Deci, mergând și petrecând acolo puțină vreme din respect față de Mama Sa, după ce a adus-o înapoi, a reluat cursul minunilor. De aceea a spus evanghelistul că după puține zile „S-a suit la Ierusalim"[646]. De fapt, cu puține zile înainte de Paști S-a botezat. Și, când S-a urcat la Ierusalim, ce a făcut? Un lucru care arăta marea Sa putere, căci i-a alungat pe negustorii aceia, pe schimbătorii de bani, pe cei care vindeau porumbei și boi și oi și care stăteau acolo cu acest scop[647].

2. Alt evanghelist spune că, atunci când îi alunga, spunea: „Nu faceți casa Tatălui Meu peșteră de tâlhari!"[648]; iar acesta zice: „Casă

---

642 *Cf. Matei* 13, 58.

643 Origen remarcă discrepanțele dintre Ioan și sinoptici, dar consideră că acest fapt nu este întâmplător, ci stimulează lectorul către interpretarea alegoric-mistică (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 10, 3-4).

644 *Ioan* 2, 12.

645 *Luca* 10, 15.

646 *Ioan* 2, 13.

647 Prin acest gest, Domnul Hristos a abolit, de fapt, sistemul sacrificiilor animale în cadrul cultului de la templu (*cf.* TEODOR DE MOPSUESTIA, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 2, 13).

648 *Matei* 21, 13.

de negustorie"[649]. Nu se contrazic unul pe celălalt, ci arată că a făcut aceasta a doua oară și că nu s-au petrecut în același timp cele două, ci unul a fost la început, iar celălalt când mergea înspre pătimire[650]. De aceea, [în cea de a doua situație, evanghelistul] a folosit un cuvânt mai aspru, spunând: „Peșteră". Dar la începutul minunilor Sale nu a spus așa, ci a folosit o dojană mai blândă. Deci se pare că a făcut aceasta de două ori.

„Dar de ce" – întrebi tu – „a făcut Hristos acest lucru atunci și a folosit atâta asprime împotriva lor, ceea ce se pare că niciodată nu a mai făcut, deși a fost ocărât, batjocorit și numit «samaritean» și «demonizat»[651]? Și nu S-a mulțumit numai cu vorbele, ci a luat și un bici[652] și cu el i-a alungat".

Pe de altă parte, iudeii, atunci când altora li se făcea bine, Îl învinuiau și se mâniau, dar acum, când era firesc să se înfurie pentru că au fost mustrați, nu au reacționat astfel. Nici nu L-au mustrat, nici nu L-au ocărât. Dar ce au zis? „Ce semn[653] ne arăți că faci acestea?"[654] Vezi câtă pizmă aveau și cum binefacerile făcute altora mai mult i-au iritat?

Le-a spus atunci că au făcut din templu peșteră de tâlhari pentru a le arăta că cele pe care le vindeau proveneau din furt, din răpire și lăcomie și că se îmbogățeau de pe urma nenorocirilor altora.

---

649 *Ioan* 2, 16.

650 Fericitul Augustin va susține și el existența a două evenimente de genul celui zugrăvit aici (*Armonia Evangheliilor*, 2, 67, 129). Potrivit majorității exegeților neotestamentari, este foarte puțin probabil să fi existat două asemenea „purificări" ale templului. Vom observa, pe parcursul Evangheliei de față, că templul din Ierusalim este în centrul disputelor avute de Mântuitorului cu fariseii și saducheii. Fără îndoială, gestul extrem al Domnului Iisus a lezat grav autoritățile religioase ale timpului și a constituit una dintre cauzele condamnării Sale. Din cauza faptului că pelerinii iudei veneau și din diaspora, era necesară schimbarea banilor acestora în monedă evreiască. Gestul Mântuitorului este simbolic. Pentru explicarea lui s-au propus mai multe teorii: înfierarea abuzurilor și exploatării celor săraci de către preoții de la templu, un protest social antiaristocratic, un protest împotriva excluderii păgânilor de la adorarea cultică, o judecată și o osândire a templului, prefigurând iminenta sa nimicire. Nu este credibil faptul că Hristos ar fi condus o mică răzmeriță populară împotriva templului, cum au susținut unii exegeți.

651 *Cf. Ioan* 8, 48.

652 În zona templului erau interzise armele de orice fel, însă un bici era ușor de găsit, putând fi luat de la cei care mânau animalele pentru sacrificiu.

653 Grecescul σημεῖον are nu doar înțelesul de „fapt miraculos, minune", ci și pe acela de „gest care explică autoritatea cuiva". Un lider religios de natură mesianică precum Iisus trebuia să își valideze mandatul și autoritatea prin semne taumaturgice, precum au făcut Moise și Iosua.

654 *Ioan* 2, 18.

Dar, când a spus: „Casă de negustorie", a vrut să arate că negustoria lor era de rușine.

Dar de ce a făcut aceasta? De vreme ce urma să vindece sâmbătă și să facă multe minuni de acest fel, pe care ei le considerau încălcare a Legii, ca să nu pară că face aceasta ca un potrivnic al lui Dumnezeu care se opune cu bună știință Tatălui, a înlăturat astfel această bănuială a lor. De vreme ce a arătat atâta râvnă pentru casa [Tatălui], nu putea să fie potrivnic Stăpânului casei Care era cinstit acolo.

Și anii dinainte, în care a trăit după Lege, erau o dovadă suficientă pentru a arăta sfiala Sa față de Dătătorul de Lege și faptul că nu a venit ca un potrivnic al Legii. Dar, de vreme ce era posibil să fi fost date uitării cu timpul acele vremuri care nu erau cunoscute tuturor, căci crescuse într-o familie săracă și neînsemnată, a făcut aceasta când erau toți de față – și erau mulți prezenți, pentru că se apropia praznicul –, deși în acest fel S-a pus în primejdie. Nu numai că i-a alungat, dar a răsturnat și mesele și a vărsat banii, dându-le de înțeles prin acestea că nu S-ar fi pus în primejdie pentru buna-cuviință a casei dacă ar fi nesocotit casa Stăpânului[655]. Dacă ar fi făcut aceasta prefăcându-Se, ar fi trebuit doar să-i avertizeze, dar faptul că S-a pus în primejdie arată o mare îndrăzneală. Căci nu era un lucru oarecare să Se expună mâniei atât de mari a vânzătorilor și, mustrându-i și aducându-le pagubă, să stârnească împotriva Sa mulțimea negustorilor plini de nesocotință.

Acesta nu a fost gestul unui prefăcut, ci al unuia care a ales să îndure orice suferință pentru buna-cuviință a casei. De aceea, nu numai prin cele ce a făcut, ci și prin cele ce a zis a arătat armonia dintre El și Tatăl; căci nu a zis: „Casa cea sfântă", ci: „Casa[656] Tatălui Meu". Iată că L-a numit și „Tată", iar ei nu s-au înfuriat, pentru că socoteau că vorbea într-o doară. Pentru că mai apoi, când a vorbit mai clar, punându-le înainte învățătura despre egalitatea [dintre Tatăl și Fiul], atunci s-au mâniat.

---

[655] Fericitul Augustin remarcă faptul că și astăzi cei care, în Biserică fiind, își urmăresc propriile interese meschine, și nu pe cel al lui Hristos, simoniacii care vând harul preoției celor nevrednici, cei care cred că totul se poate cumpăra și vinde, cei care caută cele materiale în locul celor spirituale sunt asemenea acestor negustori biciuiți de Domnul Hristos; cu toții vor fi aspru pedepsiți, fiindcă au preschimbat Biserica lui Hristos în „casă de negustorie" și „peșteră de tâlhari" (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 10, 6, 1-3).

[656] De fapt, casa lui Dumnezeu, templul Duhului Sfânt este sufletul omului, care trebuie păstrat curat de orice necurăție (*cf.* ORIGEN, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 10, 221).

Iar ei ce au zis? „Ce semn ne arăți că faci acestea?"[657] O, culme a nebuniei! Era nevoie de un semn pentru ca cele rele să înceteze și casa să se elibereze de o atât de mare rușine? A arăta o asemenea râvnă pentru casa lui Dumnezeu nu era cel mai mare semn al virtuții Lui? Cel puțin cei binevoitori din templul aceasta și-au dat seama, căci zice: „Și și-au adus aminte ucenicii Lui că este scris: «Râvna casei Tale mă mistuie»"[658]. Dar aceia nu și-au adus aminte de prorocie, ci ziceau: „Ce semn ne arăți?" Supărați fiind pentru că le era retezat câștigul lor rușinos și sperând să-L poată împiedica, voiau să-I ceară [să facă] o minune și să-L învinuiască pentru cele petrecute. De aceea nu le-a dat semn și mai înainte, ci, când au venit și au cerut [semn], le-a dat același răspuns: „Neam viclean și adulter cere semn și semn nu se va da lui, decât numai semnul lui Iona"[659]. Doar că atunci le-a spus mai limpede, iar acum mai ascuns. A făcut așa datorită multei lor împietriri. El, Care le-a luat-o înainte celor care Îi cereau și le-a arătat semne, nu i-ar fi refuzat pe cei care I-au cerut dacă nu ar fi văzut că era rău și viclean gândul lor și cu intenții ascunse.

Înțelege, dar, de câtă răutate era plină această întrebare! Ar fi trebuit să încuviințeze osârdia și râvna Lui, ar fi trebuit să se minuneze de câtă purtare de grijă arăta față de casa Sa, iar ei L-au învinuit, spunând că le este îngăduit să facă negoț și că nu poate să le strice negustoria dacă nu le arată un semn.

Iar Hristos ce a zis? „Dărâmați templul acesta și în trei zile îl voi ridica."[660] A spus multe de acest fel care nu erau limpezi celor care ascultau atunci, dar aveau să fie celor de mai apoi. De ce a făcut asta? Pentru ca, atunci când avea să se împlinească prezicerea, să se vadă că a știut dinainte cele ce aveau să fie. Și această prorocie s-a împlinit într-adevăr, căci spune [evanghelistul]: „Când S-a ridicat din morți, ucenicii Lui și-au adus aminte că aceasta o spusese și au crezut Scripturii și cuvântului pe care îl spusese Iisus"[661].

Atunci când a spus asta, unii erau nedumeriți ce ar putea însemna cele spuse, alții se îndoiau, zicând: „În patruzeci și șase de ani s-a

---

[657] *Ioan* 2, 18.

[658] *Ioan* 2, 17. Fericitul Augustin îi îndeamnă pe toți creștinii să se lase aprinși de această flacără a zelului pentru casa lui Dumnezeu, chemându-i pe toți creștinii căldicei și indiferenți la biserică (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 10, 9).

[659] *Matei* 16, 4.

[660] *Ioan* 2, 19.

[661] *Ioan* 2, 22.

zidit templul acesta! Și Tu îl vei ridica în trei zile?"[662] Spuneau patruzeci și șase[663] de ani referindu-se, desigur, la zidirea de mai târziu, pentru că cea dinainte a fost terminată în douăzeci de ani[664].

De ce nu a dezlegat enigma și a spus: „Nu despre templul acesta vorbesc, ci despre trupul Meu"[665]? Mai apoi, când a scris Evanghelia, Ioan a tâlcuit cuvintele Lui, dar El a păstrat tăcerea atunci. Deci de ce a păstrat tăcerea? Pentru că ei nu ar fi primit cuvântul. Dacă nici ucenicii nu erau în măsură să înțeleagă cele spuse, cu atât mai puțin mulțimile. Căci zice: „Când S-a ridicat Iisus din morți, atunci și-au adus aminte și au crezut cuvântului și Scripturii". Două probleme le erau puse înainte atunci: una referitoare la Înviere, iar cealaltă, mai mare decât aceasta, dacă Cel care locuia înăuntrul templului era Dumnezeu. Pe amândouă le-a înfățișat în chip ascuns, zicând: „Dărâmați templul acesta[666] și în trei zile îl voi ridica". Și Pavel spune că acesta este un semn, nu mic, al dumnezeirii Lui, „Care a fost rânduit Fiu al lui Dumnezeu întru putere, după Duhul sfințeniei, prin învierea Lui din morți"[667].

De ce și acolo și aici dă acest semn, precum și în alte locuri, zicând: „Când Mă voi înălța"[668] și: „Când veți înălța pe Fiul Omului, atunci veți cunoaște că Eu sunt"[669], apoi: „Nu vi se va da semn, decât semnul lui Iona"[670], iar aici: „În trei zile îl voi ridica"[671]? Pentru că

---

[662] *Ioan* 2, 20.

[663] Cronologia propusă aici este greu de explicat și a suscitat numeroase conjecturi, pe care nu le mai prezentăm. S-au făcut chiar speculații numerologice, Fericitul Augustin, de pildă, calculând valoarea numerică a lui Adam ca 46.

[664] *Cf. 3 Regi* 9, 10. Primul templu iudaic a fost nimicit de Nabucodonosor în 586. În 415 se ridică al doilea templu, sub conducerea lui Zorobabel. Irod cel Mare (37-4 î.Hr.) reface acest templu, conferindu-i o splendoare notabilă. În anul 70, acesta va fi distrus de către armatele romane care înăbușiseră insurecția iudaică.

[665] *Cf. Ioan* 2, 21.

[666] Ironia imperativului este evidentă. În subtext, Mântuitorul afirmă că El Însuși este noul templu, temelia noului mod de adorare în „duh și adevăr", superior templului iudaic (*cf.* TEODORET AL CIRULUI, *Eranistes*, 3, 61). Ulterior, cuvintele de față vor fi invocate în cadrul procesului Mântuitorului (*cf. Marcu* 14, 58). Trupul uman al lui Hristos era adevăratul templu al lui Dumnezeu (*cf.* LACTANTIUS, *Instituțiile divine*, 4, 18, 25). Hristos este piatra din capul unghiului (*cf. Psalmul* 117, 22; *Marcu* 12, 10), iar Biserica este un templu alcătuit din pietre vii zidit pe temelia Hristos (*cf. Efeseni* 2, 14-21; *1 Petru* 2, 4-5).

[667] *Romani* 1, 4.

[668] *Ioan* 12, 32.

[669] *Ioan* 8, 28.

[670] *Matei* 12, 39.

[671] Sfântul Ilarie de Pictavium observă că Învierea este opera lui Hristos Însuși (*Despre Sfânta Treime*, 9, 12).

aceasta mai cu seamă arăta că El nu era un om oarecare: faptul că putea birui moartea, că putea nimici așa de repede tirania ei îndelungată și cumplitul ei război. De aceea a zis: „Atunci veți cunoaște". Când atunci? Atunci când, înălțându-Mă, voi trage la Mine lumea, atunci veți ști că și acestea le-am făcut ca Dumnezeu și Fiu adevărat al lui Dumnezeu, pentru a șterge ocara adusă Tatălui.

Totuși de ce nu a spus și de ce semne era nevoie pentru a opri răul, ci doar a vestit că va da semn? Pentru că și mai mult i-ar fi înfuriat, pe când așa i-a umplut de uimire. Dar ei n-au răspuns nimic la acestea, pentru că li se părea că spune ceva de necrezut, și nu L-au mai întrebat, ci au trecut cu vederea [acele cuvinte] ca pe ceva imposibil.

Dacă ar fi avut minte, chiar dacă atunci li s-a părut ceva de necrezut, apoi, după ce a făcut multe minuni, ar fi venit să-L întrebe, ar fi cerut ca nedumerirea lor să fie dezlegată. Dar, de vreme ce erau fără minte, la unele dintre cuvintele Lui nu au luat seama nicidecum, iar altele le-au ascultat cu gând viclean. De aceea și Hristos le-a vorbit în chip ascuns.

Dar întrebarea este: cum de ucenicii nu au știut că El trebuie să învieze din morți? Poate că nu erau încă vrednici de harul Duhului. Deși ascultau mereu cuvintele despre Înviere, nu înțelegeau nimic, ci gândeau în sinea lor ce ar putea însemna acelea. Într-adevăr, ceea ce spunea El era foarte străin și neobișnuit: a putea cineva să se ridice pe sine și să învieze astfel. De aceea și Petru a fost mustrat, pentru că, neștiind nimic despre Înviere, zicea: „Fie-Ți milă de Tine"[672].

Și nici Hristos nu le-a descoperit aceasta limpede mai înainte de a se întâmpla, ca să nu se smintească ei de la început și astfel să nu dea crezare celor spuse din pricină că erau foarte neobișnuite și pentru că ei încă nu știau clar cine este El. De cele vădite prin fapte nimeni nu ar fi putut să se îndoiască, dar era posibil ca unii să se îndoiască de cele afirmate doar prin cuvinte. De aceea la început a lăsat cuvintele ascunse. Dar, când cele spuse s-au dovedit a fi adevărate, prin cercare, atunci le-a dat și înțelegerea cuvintelor și atât de mult har de la Duhul încât au primit toate deodată. Căci zice: „Acela vă va aduce aminte despre toate"[673]. Cei care într-o singură seară au lepădat sfiala față de El și au fugit, spunând că nici măcar

[672] *Matei* 16, 22.

[673] *Ioan* 14, 26.

nu-L cunosc, greu și-ar fi amintit de cele săvârșite și spuse [de El] în tot acel timp dacă nu s-ar fi bucurat de harul îmbelșugat al Duhului.

„Dar" – zici tu – „dacă aveau să audă de la Duhul, ce nevoie mai aveau să fie împreună cu Hristos, de vreme ce nu aveau să înțeleagă cuvintele Lui?" Pentru că Duhul nu i-a învățat, ci le-a amintit ceea ce Hristos le spusese deja. Faptul că a fost trimis [Duhul] să le amintească de cuvintele Lui a avut un rol nu mic în sporirea slavei lui Hristos. La început, ținea de Dumnezeu revărsarea harului Duhului cea atât de bogată și îmbelșugată, iar mai apoi a ținut de virtutea lor să păstreze darul. Atunci au arătat o viață strălucită, multă înțelepciune și multe osteneli și au nesocotit viața de aici, socotind cele omenești un nimic; s-au făcut mai presus de toate și, zburând în înalt ca niște vulturi ușori, au ajuns prin faptele lor chiar până la cer, dobândind astfel harul negrăit al Duhului.

Așadar, să-i imităm și noi și să nu stingem candelele, ci să le păstrăm aprinse prin milostenie, căci lumina acestui foc așa se menține. Să adunăm ulei în vase, cât suntem încă aici. Căci, atunci când vom pleca acolo, nu vom mai avea de unde să cumpărăm, nici nu vom avea de unde să-l luăm, decât din mâna săracilor. Să adunăm deci încă de aici cu îmbelșugare, dacă vrem să intrăm împreună cu Mirele. Altminteri, va trebui să rămânem în afara cămării de nuntă. Cu neputință este, cu neputință să intrăm pe poarta Împărăției fără să facem milostenie, chiar de am săvârși mii de fapte bune.

Deci să arătăm aceasta îmbelșugat, ca să ne bucurăm de bunătățile negrăite, pe care fie ca noi toți să le dobândim, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia fie slava și stăpânirea totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Omilia 24

„Și, când era în Ierusalim, la sărbătoarea Paștilor, mulți au crezut în El." (*Ioan* 2, 23)

1. Unii dintre oamenii de atunci s-au ținut de înșelare, iar alții de adevăr. Dar și dintre aceștia din urmă unii au primit [adevărul] pentru o vreme, iar apoi iar au căzut. La aceștia S-a referit Hristos în pilde, când a vorbit despre semințele care nu sunt îngropate adânc, ci au rădăcinile la suprafața pământului și pier degrabă[674].

Despre aceștia ne vorbește și evanghelistul aici, spunând: „Când era în Ierusalim, la sărbătoarea Paștilor, mulți au crezut în El, văzând minunile pe care le făcea. Dar Iisus Însuși nu Se încredea în ei"[675]. Dar au fost mai râvnitori de adevăr acei ucenici care au venit la El nu numai datorită semnelor, ci și datorită învățăturii. Pe cei care erau mai simpli i-au atras minunile, iar pe cei mai inteligenți, proorociile și învățăturile. Iar cei care au fost cuceriți de învățătură erau într-adevăr mai statornici decât cei cuceriți de semne. Pe aceștia și Hristos i-a fericit, zicând: „Fericiți cei care n-au văzut și au crezut!"[676] Că aceia nu erau dintre adevărații ucenici, o arată și ceea ce urmează: „Dar Iisus Însuși nu Se încredea în ei". De ce? Pentru că îi cunoștea pe toți și nu avea nevoie să-i mărturisească cineva despre om, căci El Însuși cunoștea ce era în om[677]. Ceea ce vrea să spună este aceasta: nu lua aminte la cuvintele din afară Cel care pătrundea în adâncul inimilor lor și intra în mintea lor. Știa

---

[674] *Cf. Matei* 13, 5-6.

[675] *Ioan* 2, 23-24.

[676] *Ioan* 20, 29.

[677] Cunoașterea profunzimii inimilor este un atribut specific lui Dumnezeu (*cf. Ieremia* 17, 9-10: „Inima omului este mai vicleană decât orice și foarte stricată! Cine o va cunoaște? Eu, Domnul, pătrund inima și încerc rărunchii, ca să răsplătesc fiecăruia după căile lui și după roada faptelor lui").

bine că ardoarea lor era trecătoare și de aceea nu Se încredea în ei[678] ca în niște ucenici desăvârșiți, nici nu le-a încredințat toate învățăturile ca unora deja statornici în credință. Cel care știe cele ce sunt în inima omului este Dumnezeu, „Care a zidit îndeosebi inimile lor"[679]. „Căci Tu singur" – zice – „știi inimile."[680] Așadar, nu avea nevoie de martori ca să cunoască mințile propriilor Sale creaturi. De aceea nu avea încredere în ei, pentru că era trecătoare credința lor. Oamenii care nu știu nici cele prezente, nici cele viitoare adesea spun și încredințează totul fără vreo reținere și celor care se apropie de ei cu viclenie și care urmează să-i părăsească peste puțină vreme. Dar Hristos nu a făcut așa, căci El știa limpede toate cele negrăite.

Sunt și acum mulți de acest fel care sunt credincioși numai cu numele, dar de fapt sunt nestatornici și schimbători. De aceea Hristos nici acum nu Se încrede în ei, ci le ascunde cele mai multe lucruri. După cum noi nu ne încredem în orice fel de prieteni, ci doar în cei adevărați, tot așa și Dumnezeu. Ascultă, dar, ce spune Hristos ucenicilor: „Nu vă mai zic «slugi», căci voi sunteți prietenii Mei"[681]! De unde și de ce? „Pentru că toate câte am auzit de la Tatăl Meu vi le-am făcut cunoscute"[682]. De aceea nici iudeilor care Îi cereau semne nu le arăta, pentru că cereau ca să-L ispitească.

Oare nu este și acum, ca și atunci, propriu celor care ispitesc să ceară semne? Și acum sunt unii care le cer, zicând: „De ce nu se fac și acum minuni?" Dacă ești credincios așa cum trebuie să fii și Îl iubești pe Hristos așa cum trebuie să-L iubești, nu ai nevoie de semne. Acestea se dau celor necredincioși. „Dar" – zici tu – „atunci de ce nu au fost date iudeilor?" Ba s-au dat, mai ales lor. Dacă au fost cazuri în care au cerut și n-au primit, este pentru că nu cereau acestea ca să se elibereze de necredință, ci mai degrabă pentru a-și întări viclenia.

---

678 Sfântul Chiril al Alexandriei atrage atenția propovăduitorilor Evangheliei să urmeze circumspecția Domnului Hristos și să dovedească mare discernământ cui împărtășesc tainele creștinismului (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 1).

679 *Psalmul* 32, 15.

680 *3 Regi* 8, 39.

681 *Ioan* 15, 15.

682 *Ioan* 15, 15.

„Și era un om dintre farisei, care se numea Nicodim[683] și care era cârmuitor[684] al iudeilor. Acesta a venit noaptea[685] la El."[686] Acesta apare și pe la mijlocul Evangheliei vorbind în apărarea lui Hristos. Zice el atunci: „Legea noastră nu judecă pe nimeni dacă nu-l ascultă mai întâi"[687]. La aceasta iudeii s-au indignat și i-au zis: „Cercetează și vezi că din Galileea nu s-a ridicat proroc"[688]. Și după răstignire a arătat multă grijă pentru îngroparea trupului Stăpânului. Căci zice [evanghelistul]: „Și a venit și Nicodim, care a venit la Domnul noaptea, aducând ca la o sută de litre de amestec de mir și aloe"[689]. Dar acum nu se gândea la Hristos așa cum trebuia, nici cu potrivita cugetare, ci fiind încă stăpânit de neputința iudaică. De aceea a și venit noaptea, temându-se să facă aceasta ziua[690]. Dar Iubitorul de oameni Dumnezeu nici așa nu l-a îndepărtat, nici nu l-a mustrat, nici nu l-a lipsit de învățătura Lui, ci cu multă bunăvoință a vorbit cu el și i-a dezvăluit învățături foarte înalte, chiar dacă a făcut asta în chip ascuns, pentru că acesta era vrednic de iertare cu mult mai mult decât cei care făceau aceasta din viclenie. Aceia nu aveau nicio

---

[683] Identificarea acestui Nicodim cu Nakidom ben Gorion, unul dintre cei mai puternici și mai bogați aristocrați iudei ai vremii, nu este posibilă, deoarece tradiția rabinică talmudică l-a considerat un foarte pios evreu, dar care ar fi săvârșit anumite păcate ce s-ar fi răsfrânt asupra copiilor săi. Tot *Talmudul* ne informează că adevăratul nume al lui Nicodim ar fi fost Buni, iar un anumit Buni este menționat ca osândit la moarte deoarece ar fi fost discipol al lui Iisus din Nazaret. Oricum, informațiile sunt dificil de coroborat, iar o concluzie definitivă este dificil de stabilit. Pe Nicodim (care are un nume grecesc: „Biruitorul poporului"; totodată, poate deriva de la ebraicul *Niqdom*) îl mai întâlnim în *Ioan* 7, 50-52, unde ia cu mult curaj apărarea Mântuitorului în sinedriu, apoi în *Ioan* 19, 39, unde aduce un amestec prețios de mirodenii spre a unge trupul lui Iisus. O listă aramaică a discipolilor lui Iisus menționează și un anume Naqqai, care poate fi identificat cu Nicodim. Alte informații credibile nu dispunem. Tradiția ortodoxă și catolică l-a considerat martir, împreună cu Sfântul Ștefan, și l-a canonizat, fiind sărbătorit odată cu femeile mironosițe. *Evanghelia lui Nicodim* este un apocrif târziu, de veac IV.

[684] Acest epitet de „conducător" (ἄρχων), alături de cel de „învățător, maestru" (διδάσκαλος) din *Ioan* 3, 10, a contribuit la identificarea personajului cu Nakidom ben Gorion. Termenul ἄρχων poate desemna un membru al sinedriului.

[685] Nicodim vine noaptea, nu ziua, deoarece nu era încă iluminat de harul ceresc (*cf.* BEDA VENERABILUL, *Expunerea Evangheliei după Ioan*, 2).

[686] *Ioan* 3, 1-2.

[687] *Ioan* 7, 51.

[688] *Ioan* 7, 52.

[689] *Ioan* 19, 39.

[690] De teama celorlalți iudei probabil. Altă explicație pentru vizita nocturnă ar fi aceea că Nicodim, asemenea multor învățători ai Legii, lucra ziua, neavând timp să studieze Legea decât noaptea.

îndreptățire, în vreme ce acesta era și el vrednic de învinuire, dar nu una atât de mare.

Atunci cum de nu a zis evanghelistul despre el nimic de acest fel? A spus în altă parte că „și dintre căpetenii mulți au crezut în El, dar nu mărturiseau din pricina iudeilor, ca să nu fie izgoniți din sinagogă"[691]. Aici însă a lăsat doar să se înțeleagă toate acestea prin faptul că a venit noaptea.

Deci ce a spus acesta? „Rabbi, știu că de la Dumnezeu ai venit învățător[692]; că nimeni nu poate face aceste minuni pe care le faci Tu dacă nu este Dumnezeu cu el."[693]

2. Nicodim încă se pleca spre cele de jos, încă avea despre El cugete omenești și vorbea ca despre un proroc, fără să-și închipuie ceva măreț despre El din pricina minunilor. „Știu" – zice – „că de la Dumnezeu ai venit învățător." Atunci de ce a venit noaptea și pe ascuns la Cel care grăia cele ale lui Dumnezeu, la Cel care venea de acolo [de sus]? De ce nu a vorbit pe față? Dar Iisus nu i-a spus acestea, nici nu l-a mustrat. Căci zice: „Trestie strivită nu va frânge și feștilă fumegândă nu va stinge"[694]. Și iar: „Nu am venit ca să judec lumea, ci ca să mântuiesc lumea"[695].

„Nimeni nu poate face aceste minuni dacă nu este Dumnezeu cu el." Vorbea încă precum ereticii, spunând că Hristos era Cel prin care se săvârșea lucrarea și că avea nevoie de ajutorul altora pentru a face ce făcea. Iar Hristos ce a zis? Iată ce îngăduință covârșitoare! Nu a spus: „Nu am nevoie nicidecum de ajutorul celorlalți, ci toate le fac prin puterea Mea, căci sunt Fiu adevărat al lui Dumnezeu și am aceeași putere cu Cel care M-a născut". A refuzat să spună acestea deocamdată, pentru că erau greu de acceptat pentru cel care asculta.

Ceea ce spun mereu, zic și acum: lucrul pentru care Se sârguia Hristos nu era să-Și descopere propria vrednicie, cât să convingă de faptul că nu făcea nimic potrivnic Tatălui. De aceea, în multe

---

[691] *Ioan* 12, 42.

[692] Deși recunoaște lucrarea lui Dumnezeu în vorbele și faptele lui Iisus, Nicodim nu Îl consideră Dumnezeu, ci un simplu Rabbi inspirat de Dumnezeu. De aici derivă înțelegerea limitată la materie a vorbelor lui Iisus (*cf.* SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 1).

[693] *Ioan* 3, 2.

[694] *Isaia* 42, 3; *Matei* 12, 20.

[695] *Ioan* 12, 47.

rânduri S-a arătat măsurat în cuvinte, dar în fapte nu a făcut așa. Atunci când făcea minuni, le făcea pe toate cu putere, zicând: „Voiesc, curățește-te!”[696]; „Talita, ridică-te!”[697]; „Întinde mâna!”[698]; „Iertate îți sunt păcatele!”[699]; „Taci! Încetează!”[700]; „Ia-ți patul tău și mergi la casa ta!”[701]; „Ție îți zic, duh necurat, ieși din el!”[702]; „Fie ție după cum voiești!”[703]; „De vă va zice cineva: «De ce?», spuneți că Domnul are trebuință de el”[704]; „Astăzi vei fi cu Mine în Rai”[705]; „Ați auzit că s-a zis celor de demult: «Să nu ucizi!» Eu însă vă spun vouă că acela care se mânie pe fratele său în deșert vrednic va fi de osândă”[706]; „Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni”[707]. Și peste tot vedem multa Sa putere. Fiind vorba de fapte, nimeni nu ar fi putut să vorbească împotriva celor săvârșite. Cum ar fi putut? Dacă cele spuse nu s-ar fi împlinit și nu ar fi sfârșit așa cum a poruncit, ar fi putut spune cineva dintre aceia că poruncile Lui erau fără nicio noimă. Dar, de vreme ce s-au împlinit, adevărul arătat de sfârșitul faptelor le-a închis gura acelora și fără voia lor. În privința cuvintelor însă puteau adesea, în nerușinarea lor, să-L învinuiască de nesăbuință.

Deci nici cu Nicodim nu a vorbit acum nimic înalt în chip vădit, ci în chip ascuns. L-a ridicat din starea sa umilă, învățându-l că Își este Sieși suficient pentru a săvârși minuni. Tatăl L-a născut desăvârșit și suficient Sieși, neavând nimic nedesăvârșit.

Dar să vedem cum a tocmit aceasta. A zis acela: „Rabbi, știu că de la Dumnezeu ai venit învățător și că nimeni nu poate face cele pe care le faci Tu dacă nu este Dumnezeu cu El”[708]. Zicând acestea despre Hristos, a crezut că spune lucruri mari. Dar Hristos ce a făcut? I-a arătat că nu a ajuns nici măcar până la porțile cunoașterii cuvenite, că nu stă nici măcar la intrare, ci rătăcește încă în

---

[696] *Marcu* 1, 41.
[697] *Marcu* 5, 41.
[698] *Matei* 12, 13.
[699] *Matei* 9, 5.
[700] *Marcu* 4, 39.
[701] *Marcu* 2, 11.
[702] *Marcu* 5, 8.
[703] *Matei* 15, 28.
[704] *Marcu* 11, 3.
[705] *Luca* 23, 43.
[706] *Matei* 5, 21-22.
[707] *Matei* 4, 19.
[708] *Ioan* 3, 2.

afara Împărăției, și el și oricare altul care ar spune acestea, și că nu a ajuns încă la cunoașterea adevărată cel care are această părere despre Cel Unul-Născut.

Deci ce a zis? „Adevărat, adevărat zic ție: de nu se va naște cineva de sus[709], nu poate vedea Împărăția lui Dumnezeu”[710], adică: „Dacă tu nu te naști de sus și nu primești învățăturile întocmai, rătăcești undeva în afară și ești departe de Împărăția cerurilor”. Dar nu a spus astfel lămurit. Ca să facă cuvântul mai lesne de primit, nu i se adresează lui vădit, ci spune în general: „De nu se va naște cineva de sus”, voind să spună: „Fie tu, fie oricare altul care crede despre Mine unele ca acestea este undeva în afara Împărăției”. Dacă nu a spus așa ca răspuns la cuvintele lui, atunci răspunsul nu ar fi potrivit cu cele spuse. Dacă ar fi auzit iudeii acestea, ar fi plecat luându-l în râs.

Dar Nicodim și-a arătat și aici dorința de a învăța. De aceea Hristos vorbește în multe locuri mai puțin limpede, voind să-i stârnească pe ascultători să întrebe și să-i facă mai atenți. Ceea ce s-a spus limpede adesea a fost trecut cu vederea de ascultători. Dar ceea ce nu a fost limpede i-a făcut mai curioși și mai râvnitori. Ceea ce a vrut să spună este aceasta: „Dacă nu te naști de sus, dacă nu te împărtășești de Duhul prin baia nașterii din nou, nu poți să primești cunoașterea cuvenită despre Mine. Căci această părere [a ta] nu este duhovnicească, ci omenească[711]”. Dar nu a spus așa, pentru că nu voia să-l rănească pe cel care a grăit cuvintele pe care, pe cât i-a fost cu putință, le-a spus de la sine, ci, fără vreo bănuială, l-a ridicat la o cunoaștere mai înaltă, zicând: „De nu se naște cineva

---

[709] Adverbul ἄνωθεν este polisemantic: „de sus”, dar și: „din nou” ori: „de la început”. De altfel, o trăsătură specifică stilului ioaneic este calamburul, jocul de cuvinte, specific textelor vechi, deși retorii recomandau o ponderată utilizare a acestor procedee. Nicodim nu pătrunde imediat subtilul joc cu nuanțele semantice din discursul lui Iisus. Nașterea de sus reprezintă „nașterea de la Dumnezeu”, prin care omul devine „fiu al lui Dumnezeu” (*cf. Ioan* 1, 14). Nicodim înțelege adverbul cu sensul de „din nou”. Însă și acest sens este implicat de Iisus în cazul botezului, nașterea din nou, de sus, de la Duhul Sfânt. Adevărurile teologice depășesc logica și capacitatea limbajului uman de a le exprima. De aceea, spre a oferi totuși câteva coordonate pentru înțelegerea umană, limbajul teologic este nevoit să recurgă nu doar la analogii, ci și la metafore, hiperbole, enigme, parabole, ironii, alegorii, calambururi etc. Unii exegeți au văzut în acest verset o aluzie la învățătura lui Hristos, potrivit căreia pentru a intra în Împărăția lui Dumnezeu trebuie să devenim asemenea copiilor (*cf. Matei* 18, 3).

[710] *Ioan* 3, 3.

[711] Literal: „psihică”, „mărginită la cunoașterea omenească”.

de sus". Unii spun că „de sus" înseamnă aici „din cer", alții spun că înseamnă „de la început". Cel care nu se naște astfel – zice – nu poate vedea Împărăția lui Dumnezeu. Aici Se arată pe Sine Însuși și dezvăluie faptul că nu numai de ceea ce se vede este vorba, ci de alți ochi avem nevoie ca să-L vedem pe Hristos.

Auzind acestea, Nicodim a zis: „Cum poate omul să se nască fiind bătrân?"[712] Îl numești pe Acesta „Rabbi" și spui că a venit de la Dumnezeu, dar nu primești cuvintele Lui, ci grăiești către Învățătorul cuvinte care aduc multă tulburare. Căci „cum" arată nedumerirea celor care nu cred cu toată tăria, a celor care sunt încă pe pământ. Și Sarra tot din acest motiv a râs, pentru că a întrebat „cum?"[713] Și mulți alții, pentru că au întrebat aceasta, au căzut din credință.

3. Tot așa și ereticii rămân în erezia lor pentru că pun în multe rânduri această întrebare. Unii spun: „Cum s-a întâmplat?", alții: „Cum S-a născut?", supunând acea Ființă nemărginită neputinței gândurilor lor. Așadar, cei care știu acestea ar trebui să evite această iscodire fără de vreme. Căci cei care cercetează acestea nici nu vor afla „cum" și, pe deasupra, vor și cădea din dreapta credință.

De aceea și Nicodim, fiind nedumerit, a întrebat despre felul [în care pot fi acestea] – căci a înțeles că cele spuse îi sunt adresate și lui – și s-a tulburat și s-a buimăcit, aflându-se la strâmtorare, pentru că venise ca la un om și a auzit lucruri mai mărețe decât cele venite din partea oamenilor, pe care nimeni nu le-a auzit vreodată. A fost ridicat până la înălțimea celor spuse, dar deocamdată era în întuneric și nu era statornic, fiind purtat în toate părțile și căzând mereu din credință. De aceea stăruia cercetând imposibilul, ca să-L facă să-i dea o învățătură mai limpede. „Oare poate omul" – zice – „să intre a doua oară în pântecele mamei sale și să se nască?"[714]

Vedeți cum, atunci când cineva schimbă cele duhovnicești prin gândurile sale, spune lucruri vrednice de râs și pare că delirează și că e beat, pentru că iscodește cele spuse dincolo de ceea ce Îi este plăcut lui Dumnezeu și nu primește ceea ce este potrivit credinței. A auzit de naștere duhovnicească, dar nu a înțeles că este

[712] *Ioan* 3, 4.
[713] *Cf. Facerea* 18, 12-15.
[714] *Ioan* 3, 4.

duhovnicească, ci a tras în jos, la starea umilă a trupului, cele spuse și o învățătură atât de măreață și înaltă a legat-o de cugetarea firească. De aceea a dat naștere la afirmații fără sens și nedumeriri vrednice de râs. Din acest motiv și Pavel spunea că „omul sufletesc[715] nu primește cele ale Duhului”[716].

Totuși și în această privință a păzit sfiala față de Hristos, căci nu a luat în râs cuvintele Lui, ci, socotind că este ceva cu neputință, a tăcut. Erau două lucruri în privința cărora era nedumerit: despre o astfel de naștere și despre Împărăție. Căci iudeii nu auziseră niciodată pomenindu-se nici despre Împărăție, nici despre o astfel de naștere. Dar deocamdată s-a oprit asupra celei dintâi, care i-a zdruncinat gândurile mai mult. Știind, dar, acestea, să nu cercetăm cu rațiunea noastră cele despre Dumnezeu, nici să nu supunem cele de acolo rânduielilor noastre sau nevoilor firii, ci să le judecăm cu evlavie, crezând așa cum au spus Scripturile.

Cel care este curios și iscoditor nimic nu câștigă și, pe lângă faptul că nu află ceea ce caută, va avea parte și de cea mai mare pedeapsă. Când auzi că a născut, crede ceea ce ai auzit și nu cerceta „cum”. Nici să nu negi nașterea din această pricină, pentru că ar fi cea mai mare nebunie. Când Nicodim a auzit de naștere – nu aceea negrăită, ci aceasta după har –, nu a gândit despre ea nimic măreț, ci cele omenești și pământești, și, de aceea, s-a întunecat și a fost nedumerit. Deci de câtă osândă sunt vrednici cei care sunt curioși și iscoditori cu privire la nașterea aceea preaînfricoșătoare care covârșește întru totul rațiunea și mintea?

Nimic nu se întunecă mai mult ca rațiunea omenească, care pe toate le grăiește de pe pământ și nu îngăduie să fie luminată de sus. Căci raționamentele omenești sunt pline de tină. De aceea avem nevoie de apele de sus, pentru ca, atunci când tina se așază, acea parte care este curată să fie ridicată și să se amestece cu învățăturile de acolo, de sus. Aceasta se întâmplă atunci când arătăm și suflet binevoitor și viețuire dreaptă. Căci se poate, se poate – spun – ca mintea să se întunece și de la obiceiurile stricate, nu numai de la curiozitatea fără de vreme. De aceea și Pavel le spunea corintenilor: „Cu lapte v-am hrănit, nu cu bucate, căci încă nu puteați [mânca], și nici acum nu puteți, fiindcă sunteți încă trupești. Câtă vreme sunt

[715] În grecește: ψυχικός – „psihic, care este guvernat de psihic, pământesc”.
[716] *1 Corinteni* 2, 14.

între voi pizmă și certuri și dezbinări, nu sunteți oare trupești?”[717] Și în *Epistola către evrei* și în multe alte locuri se poate vedea cum Pavel afirmă că aceasta este pricina învățăturilor rele, pentru că sufletul pătimaș nu poate vedea ceva măreț și nobil, ci, fiind încețoșat ca de o umoare, suferă de cea mai grea orbire.

Să ne curățim, dar, să aprindem lumina cunoașterii, să nu semănăm între spini. Iar cât de mulți sunt spinii, știți, chiar și fără să vă spunem noi. Adesea L-ați auzit pe Hristos dând numele de „spini” grijilor acestei vieți și înșelăciunii avuției[718]. Și pe bună dreptate! Așa cum aceia sunt neroditori, tot așa și acestea; așa cum aceia îi înțeapă pe cei care îi ating, tot așa și patimile acestea. De asemenea, așa cum spinii sunt lesne mistuiți de foc și sunt urâți de agricultor, tot așa și lucrurile lumii; și, așa cum fiarele, viperele și scorpionii se ascund între spini, tot așa și în înșelăciunea avuției.

Dar să aducem asupra lor focul Duhului, pentru ca și spinii să-i mistuim, și fiarele să le alungăm, și astfel să-i înfățișăm agricultorului o țarină curată și, după ce o curățim, să o udăm cu apele cele duhovnicești. Să sădim măslinul roditor, cel mai cultivat pom, mereu verde, luminos, hrănitor, aducător de sănătate. Toate aceste însușiri le are milostenia, fiind ca o pecete asupra celor care o dobândesc. Acest pom nici moartea nu-l usucă, atunci când vine, ci rămâne veșnic, luminând mintea, hrănind venele sufletului și făcând puterea lui mai viguroasă. Dacă o vom avea pe aceasta mereu, vom putea să-L privim pe Mire cu îndrăzneală și să intrăm în cămara de nuntă.

Fie ca noi toți să dobândim acestea, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

---

[717] *1 Corinteni* 3, 2-3.
[718] *Cf. Matei* 13, 22.

Omilia 25

„A răspuns Iisus: «Adevărat zic ție, de nu se va naște cineva din apă și din Duh[719]*, nu va putea intra în Împărăția lui Dumnezeu».”* (*Ioan* 3, 5)

1. Copiii mici merg în fiecare zi la dascăli, primesc învățătură și redau cele învățate și niciodată nu încetează a agonisi învățătură. Dar se întâmplă să adauge zilelor chiar și nopți de lucru, fiindcă voi îi siliți să facă aceasta pentru niște lucruri trecătoare și vremelnice. Noi însă nu cerem atâta osteneală de la voi, care sunteți maturi, pe cât cereți voi de la copiii voștri. Căci nu în fiecare zi, ci doar două zile pe săptămână vă rugăm să luați aminte la cele ce spunem, un scurt răstimp din zi, așa încât osteneala voastră să fie mai mică. De aceea împărțim textele din Scripturi în fragmente mici pentru voi, ca să le puteți primi ușor, să le așezați în jitnițele inimii și să vă sârguiți să le țineți minte pe toate, așa încât să le și vestiți întocmai. Doar dacă nu cumva este vreunul foarte somnoros și trândav și mai nepăsător chiar și decât un copil mic.

Dar haideți să reluăm cursul celor spuse înainte și să vedem cum Nicodim a greșit legând cele spuse [de Hristos] de nașterea de aici și cum a spus că nu este cu putință ca cineva care este bătrân să se nască din nou[720]. Atunci Hristos i-a dezvăluit cu mai mare

---

[719] Sfântul Iustin Martirul și Filosoful afirma că prin botez nu mai suntem copii ai necesității și ai ignoranței, ci devenim copii ai libertății și ai cunoașterii (*Apologia* I, 61). Mântuitorul îi explică lui Nicodim că apartenența etnică și cunoașterea religioasă nu sunt suficiente pentru intrarea în Împărăția lui Dumnezeu, acestea trebuind a fi dublate de botez și o viață în Duhul Sfânt.

[720] Platon vorbise de „nașterea din nou” – palingenezia (*Menon*, 81BC) –, însă o aplica metempsihozei, concepție larg acceptată în multe curente filosofice și religioase antice. Religiile de misterii antice (precum cele de la Eleusis, ale Cybelei, orfismul, mitraismul ș.a.) propuneau și ele o renaștere a omului prin inițiere (*cf.* mărturia lui Tertulian, *Despre cununa ostașului* și *Despre botez*). Filon din Alexandria va aplica termenul de παλιγγενεσία la moarte, adevărata naștere a omului (*Despre heruvimi*, 114). Și în iudaism

limpezime despre ce naștere este vorba, o naștere care putea să-l ridice pe ascultător din starea sa umilă, dar greu de înțeles pentru cel care întreba în chip pământesc.

Deci ce a zis? „Adevărat zic ție, de nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea intra în Împărăția lui Dumnezeu." Ceea ce vrea să arate este aceasta: „Tu spui că aceasta este cu neputință, dar Eu îți spun că este foarte posibil – pe cât de posibil, pe atât de necesar – și nu este cu putință ca cineva să se mântuiască altfel". Cele necesare le-a făcut Dumnezeu foarte ușoare pentru noi. Nașterea pământească, cea după trup, este din țărână. De aceea, cele din ceruri au fost despărțite de ea ca printr-un zid. Ce are în comun cerul cu pământul? Acea naștere care este de la Duhul ne deschide lesne bolta de sus. Ascultați, câți sunteți în afara luminii, înfiorați-vă, suspinați, căci înfricoșătoare este amenințarea, înfricoșătoare este hotărârea! „Nu poate" – zice – „cel care nu se naște din apă și din Duh să intre în Împărăția cerurilor", pentru că poartă haina morții, a blestemului, a stricăciunii. Nu a primit încă însemnul Stăpânului, ci este străin și venetic, nu are însemnul împărătesc.

„Dacă nu se va naște cineva" – zice – „din apă și din Duh, nu va putea să intre în Împărăția cerurilor." Dar Nicodim nici așa nu a înțeles. Căci nimic nu este mai rău decât a încredința cele duhovnicești rațiunii. Asta nu l-a lăsat nici pe el să-și închipuie ceva înalt și măreț. Din acest motiv și noi ne numim „credincioși", pentru ca, lăsând la o parte neputința rațiunii, cea de jos, să ne suim la înălțimea credinței și să încredințăm acestei învățături cele mai multe dintre cele bune ale noastre. Dacă și Nicodim ar fi făcut aceasta, nu ar fi socotit că lucrul este cu neputință.

Dar Hristos ce a făcut? Pentru a-l ridica din acea cugetare ce se târa pe pământ și pentru a-i arăta că nu vorbește despre nașterea aceasta [trupească], i-a zis: „De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în Împărăția cerurilor". A spus acestea voind să-l tragă, prin teama [insuflată] de amenințare, către

se vorbea despre o naștere din nou a omului curățit de păcat, prin mila lui Dumnezeu și prin iertarea păcatelor. Adevărata renaștere a omului va avea însă loc în perioada eshatologic-mesianică (*cf. Iezechiel* 36, 25-27). Iudaismul vremii îi numea pe prozeliții păgâni convertiți la iudaism „nou-născuți". S-au făcut paralele și cu procedura adopției din dreptul roman sau cu cea a acordării cetățeniei romane, numită uneori, metaforic, „a doua naștere". Toate aceste paralele ne ajută să înțelegem conceptul hristic de „naștere din nou/ de sus", însă sensul intenționat de Hristos trimite către o reînnoire ontologică a ființei omului prin botez, o veritabilă nouă creație a omului.

credință și să-l convingă să nu creadă că lucrul este cu neputință și străduindu-Se să-l îndepărteze de gândul la nașterea trupească. „Despre altă naștere vorbesc, Nicodime!" – ar fi zis El. „De ce tragi spre pământ cuvintele [Mele]? De ce supui acest lucru necesității firii? Această naștere este mai presus de astfel de dureri ale nașterii, nu are nimic comun cu voi. Se numește și aceasta «naștere», dar au în comun doar numele, în vreme ce cu lucrul sunt diferite. Îndepărtează-te de deprinderile obișnuite! Eu aduc în lume un alt fel de naștere. Vreau ca oamenii să se nască în alt fel. Am venit să aduc un fel străin de creație. Am plăsmuit din pământ și apă. Ceea ce s-a plăsmuit nu a fost de folos, ci s-a stricat vasul acela. Așadar, nu mai vreau să plăsmuiesc din pământ și apă, ci din apă și Duh."

Dacă cineva va întreba: „Cum adică «din apă»?", îl voi întreba și eu: „Cum adică «din pământ»?" Cum a fost împărțită tina în diferite părți? Cum se face că materialul era de un singur fel – căci era doar pământ –, iar cele făcute din el au fost variate și de toate felurile? De unde [au apărut] oase și nervi și artere și vene? De unde membrane, cavități ale organelor, cartilagii, țesuturi, ficat, splină și inimă? De unde piele, sânge, umoare și fiere? De unde atâtea funcții? De unde atâtea culori felurite? Pe acestea nu le au nici pământul, nici tina.

Cum se face că pământul, atunci când primește semințe, le face să rodească, iar trupul, când primește semințe, le face să putrezească? Cum de pământul hrănește cele aruncate în el, în vreme ce trupul se hrănește cu acestea, dar el nu le hrănește pe ele? Așa cum pământul primește apă și face vin, tot așa trupul care primește adesea vin îl transformă în apă. Așadar, potrivit celor spuse, pământul are manifestări opuse trupului. Deci de unde se vede că acestea provin din pământ? Nu pot afla cu rațiunea, pot doar să primesc prin credință. Așadar, dacă cele ce se fac în fiecare zi și pot fi pipăite necesită credință, cu atât mai mult cele care sunt mai tainice și mai duhovnicești decât acestea. După cum pământul neînsuflețit și nemișcat a primit putere prin voia lui Dumnezeu și atâtea lucruri minunate s-au făcut din el, tot așa, atunci când Duhul este prezent în apă, toate aceste lucruri neobișnuite care covârșesc rațiunea se petrec cu ușurință.

2. Așadar, să nu fi neîncrezător din cauză că nu vezi acestea, pentru că nici sufletul nu-l vezi și totuși crezi că ai suflet și că

sufletul este altceva decât trupul. Dar Hristos nu l-a convins prin acest exemplu, ci prin altul. Pe acesta, deși este netrupesc – la suflet mă refer –, nu l-a dat drept pildă, pentru că Nicodim era încă mai greoi cu înțelegerea.

A dat un alt exemplu, care nici nu are vreo legătură cu caracterul material al trupurilor, dar nici până la firea celor netrupești nu se ridică. Acest exemplu este bătaia vântului. Începe mai întâi cu apa, care este mai fină decât pământul, dar mai grea decât vântul. După cum la început elementul pe care l-a folosit a fost pământul, dar totul ținea de Făcătorul, așa și acum elementul care stă la bază este apa, dar totul ține de harul Duhului. Atunci omul „a fost făcut cu suflet viu"[721], iar acum „cu duh dătător de viață"[722]. Este o mare diferență între acestea două. Căci sufletul nu dă altcuiva viață, în vreme ce Duhul nu trăiește doar pentru Sine, ci și altora le dăruiește viață. În acest fel apostolii au înviat chiar și morți.

Atunci când a fost făcută zidirea, omul a fost plăsmuit la urmă. Acum însă [lucrurile se petrec] invers, căci omul nou este creat înaintea zidirii celei noi. Mai întâi se naște acesta și apoi este transformată lumea. Și, așa cum la început l-a plăsmuit deplin, așa și acum îl creează deplin. Atunci a zis: „Să-i facem ajutor"[723]. Aici însă [nu a spus] nimic de acest fel. Cel care a primit harul Duhului ce nevoie mai are de alt ajutor? Cel care plinește trupul lui Hristos ce nevoie mai are de alt sprijin? Atunci a făcut omul după chipul lui Dumnezeu, acum l-a unit cu Dumnezeu Însuși. Atunci i-a poruncit să stăpânească peste pești și peste fiare, acum a ridicat pârga noastră mai presus de ceruri. Atunci i-a dat să locuiască în Rai, acum însă ne-a deschis cerul. Atunci a fost plăsmuit în a șasea zi, pentru că avea să se împlinească veacul, acum însă în prima zi și la început, când a fost făcută și lumina. Din acestea toate se vede limpede că cele săvârșite țineau de o altă viață, mai bună, și de o stare ce nu are sfârșit.

Cea dintâi plăsmuire, a lui Adam, a fost din pământ, iar cea care a urmat, a femeii, a fost din coasta lui. Iar următoarea, a lui Abel, a fost din sământă. Dar nu putem înțelege acestea, nici să le înfățișăm în cuvinte, deși sunt foarte grosiere. Deci cum vom putea să dăm lămuriri despre nașterea inteligibilă cea prin botez,

[721] *Facerea* 2, 7.
[722] *1 Corinteni* 15, 45.
[723] *Facerea* 2, 18.

care este mult mai înaltă decât aceasta, și cum să cerem argumente despre această naștere minunată și neobișnuită? Chiar și îngerii sunt prezenți când se petrece această naștere. Nimeni nu poate spune modul în care se petrece acea naștere minunată prin botez[724]. Ei doar stau de față, fără a face nimic, doar privind cele ce se petrec. Tatăl și Fiul și Sfântul Duh lucrează totul.

Așadar, să dăm crezare cuvântului lui Dumnezeu, căci este mai vrednic de crezare decât vederea. Pentru că vederea adesea se înșală, dar cuvântul Lui este cu neputință să greșească. Să-i dăm, dar, crezare! Căci Cel care a adus la ființă cele care nu existau este vrednic de crezare atunci când vorbește despre firea lor. Deci ce spune acest cuvânt? Că ceea ce se săvârșește este naștere. Iar dacă cineva te-ar întreba: „Cum?", adu-l la tăcere prin cuvântul lui Hristos, care este cea mai mare și cea mai limpede dovadă. Iar dacă cineva va întreba: „De ce este folosită apa?", îl vom întreba și noi la rândul nostru: „De ce la început a fost folosit pământul pentru plăsmuirea omului?" Pentru că e limpede oricui că Îi stătea în putere să-l facă pe om și fără pământ. Deci nu iscodi în vreun fel! Că folosirea apei era necesară și trebuincioasă, poți afla de aici: oarecând, atunci când Duhul S-a pogorât înaintea apei, apostolul nu s-a oprit aici, ci iată ce a zis, ca despre ceva necesar și nu de prisos: „Poate oare cineva să oprească apa, ca să nu fie botezați aceștia care au primit Duhul Sfânt ca și noi?"[725]

Deci care este rostul apei? Vă vom spune acum și aceasta, descoperind taina cea ascunsă. Sunt și alte înțelesuri negrăite ale acestui lucru, dar deocamdată vă voi spune doar unul dintre cele multe. Deci care este acesta? În el se săvârșesc simboluri dumnezeiești: îngroparea și moartea, învierea și viața. Și toate acestea se petrec deodată. Când ne afundăm capetele în apă, omul vechi este îngropat ca într-un mormânt și, afundându-se acolo jos, se ascunde în întregime o dată pentru totdeauna. Apoi, când ne ridicăm, [omul] nou răsare din nou. Așa cum pentru noi este ușor să ne afundăm și să ne ridicăm, tot așa și pentru Dumnezeu este ușor să îngroape omul vechi și să-l scoată la iveală pe cel nou. Acest lucru se face de

---

[724] Chipul lui Dumnezeu în om este aidoma unui tablou a cărui vopsea este acoperită de murdăria păcatelor. Botezul spală acest chip, această imagine a lui Dumnezeu, care strălucește din nou neîntinată în om (*cf.* SFÂNTUL ATANASIE CEL MARE, *Despre Întruparea Cuvântului*, 14, 1-2).

[725] *Faptele* 10, 47.

trei ori ca să înțelegi că toate acestea le săvârșește puterea Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh.

Și, [ca să înțelegi] că ceea ce spun nu este doar o presupunere, ascultă ce spune Pavel: „Ne-am îngropat cu El în moarte prin botez”[726]; și iar: „Omul nostru cel vechi a fost răstignit împreună cu El”[727]; și iar: „Am fost altoiți pe El prin asemănarea morții Lui”[728]. Și nu numai botezul este numit Cruce, ci și Crucea botez. „Cu botezul cu care eu Mă botez” – zice – „vă veți boteza”[729]; și iar: „«Cu botez am a Mă boteza»[730], pe care voi nu-l știți”. Așa cum noi cu ușurință ne afundăm și ne ridicăm din apă, tot așa și El cu ușurință a murit și când a voit a înviat. Ba chiar cu mult mai ușor, deși, printr-o oarecare taină, a așteptat [plinirea] iconomiei timp de trei zile.

3. Așadar, de vreme ce ne-am învrednicit de atât de mari taine, să arătăm viață vrednică de darul primit și ales fel de viață. Iar dacă nu v-ați învrednicit încă de acestea, faceți tot posibilul ca să fim frați. Câtă vreme suntem despărțiți în această privință, chiar tată de ne-ar fi cineva, chiar frate sau orice altceva, nu ne mai este rudă cu adevărat câtă vreme este separat de înrudirea cea de sus.

De ce folos ne este să fim uniți cu neamul pământesc, câtă vreme nu suntem uniți cu cel duhovnicesc? Ce câștig avem de pe urma înrudirii de pe pământ, câtă vreme în ceruri suntem străini unii de alții? Căci catehumenul este străin de cel credincios. Pentru că nu are Același Cap, nu are Același Tată, nu are aceeași cetate, sau hrană, sau îmbrăcăminte, sau masă, sau casă, ci toate sunt diferite. Cel dintâi are toate pe pământ, iar cel de-al doilea are toate în ceruri. Împărat al acestuia este Hristos, iar al aceluia, păcatul și diavolul. Desfătarea acestuia este Hristos, iar a aceluia, cea putredă și stricăcioasă. Îmbrăcăminte a aceluia este lucrarea viermilor, iar a acestuia, Stăpânul îngerilor. Cetate a acestuia este cerul, iar a aceluia, pământul. Deci, de vreme ce nu avem nimic în comun, întru ce să avem părtășie? Spune-mi! Dar am dezlegat aceleași dureri ale nașterii și am ieșit dintr-un singur pântece? Dar aceasta nu înseamnă nimic pentru înrudirea cea mai importantă.

---

726 *Romani* 6, 4.

727 *Romani* 6, 6.

728 *Romani* 6, 5.

729 *Matei* 20, 23.

730 *Luca* 12, 50.

Să ne străduim, dar, să devenim cetățeni ai Cetății de sus. Până când să mai rămânem în exil? Trebuie să redobândim vechea patrie, căci nu lucruri neînsemnate sunt în primejdie. Dacă s-ar întâmpla – să nu fie! – să vină sfârșitul pe neașteptate și să plecăm de aici nebotezați, chiar și mii de bunuri de am avea, nimic altceva nu ne va primi decât gheena și viermele veninos, focul nestins și lanțurile de nedezlegat. Dar să nu fie ca vreunul dintre cei care ascultă acestea să fie încercați de osânda aceea[731]!

Și nu va fi aceasta dacă, după ce ne-am învrednicit de Sfintele Taine, vom zidi pe temelie aur și argint și pietre prețioase. Astfel vom putea să ne arătăm bogați când vom pleca, de vreme ce nu am lăsat aici bunuri, ci le-am mutat în vistieriile ce nu pot fi jefuite, prin mâinile săracilor, pentru că le-am împrumutat lui Hristos. Avem multe datorii acolo – nu bani, ci păcate. Să-I împrumutăm, dar, bani, ca să luăm iertare de păcate. Pentru că El este Cel care judecă. Să nu-L trecem cu vederea aici când este flămând, pentru ca și El să ne hrănească acolo. Să-L îmbrăcăm aici, ca să nu ne lase goi de strălucirea Sa. Dacă aici Îi vom da de băut, nu vom spune precum bogatul: „Trimite-l pe Lazăr ca să răcorească cu vârful degetului limba noastră arsă"[732]. Dacă aici Îl vom primi în casele noastre, acolo ne va găti multe lăcașuri. Dacă mergem la El când este în temniță, și El ne va elibera de legături. Dacă Îl primim când este străin, nu ne va trece cu vederea ca pe niște străini de Împărăția cerurilor, ci ne va face parte de Cetatea cea de sus. Dacă Îl vom cerceta când este bolnav, degrabă ne va elibera și El de bolile noastre[733].

Deci, ca unii care dăm puțin și luăm mult, să dăm fie și acel puțin ca să câștigăm mult. Cât este încă timp, să semănăm ca să secerăm apoi. Când vine iarna și nu se mai poate pluti pe mare, nu mai putem neguțători. Și când va fi iarnă? Când va veni ziua aceea mare și aleasă. Atunci nu vom mai pluti pe marea aceasta mare și întinsă. Căci asemenea acesteia este viața de aici.

---

[731] Sfântul Ioan îi critică pe catehumenii care amânau botezul până în clipa morții spre a obține iertarea deplină a păcatelor. Teodoret al Cirului observă că Taina Botezului nu poate fi redusă doar la iertarea păcatelor, cum consideră unii creștini, ci, pe lângă aceasta, aduce daruri spirituale sublime, comuniune cu Hristos, înveșmântare în har și bucurie veșnică (*Compendiu al miturilor eretice*, 5, 18).

[732] *Luca* 16, 24.

[733] *Cf. Matei* 25, 35-36.

Acum este vremea semănatului, iar atunci a secerișului și a câștigului. Cel care nu aruncă semințele la vremea semănatului, ci seamănă în vremea secerișului, nu numai că nu isprăvește nimic, dar va fi și vrednic de râs. Dacă vremea de acum este pentru semănat, atunci ar trebui să fie o vreme pentru a împărți, nu pentru a aduna. Să împărțim, dar, ca să culegem. Să nu voim să adunăm acum, ca să nu distrugem recolta. Căci, după cum am zis, vremea de acum ne cheamă să semănăm, să risipim și să cheltuim, nu să adunăm și să punem în hambare.

Așadar, să nu pierdem prilejul, ci să aruncăm semințele cu îmbelșugare, să nu crutăm nimic din cele din casa noastră, ca să le luăm înapoi cu multă răsplată, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

Omilia 26

„Ce este născut din trup este trup[734] *și ce este născut din Duh este duh."* (*Ioan* 3, 6)

1. De mari taine ne-a învrednicit Fiul lui Dumnezeu cel Unul-Născut, mari și astfel încât noi nu le merităm, dar așa cum se cuvenea ca El să dăruiască. De ar fi să luăm în considerare vrednicia noastră, nu numai că nu suntem vrednici de dar, dar merităm chiar osândă și pedeapsă. Dar, de vreme ce nu a căutat la această [nevrednicie], nu numai că ne-a izbăvit de osândă, dar ne-a dăruit și viață mult mai strălucită decât cea dintâi, ne-a dus în altă lume și ne-a făcut altă făptură. „Căci, dacă este cineva în Hristos, este făptură nouă"[735], zice. Ce fel de făptură nouă? Ascultă ce spune El Însuși: „De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în Împărăția lui Dumnezeu"[736].

Ni s-a încredințat Raiul și nu ne-am arătat vrednici de a locui în el, iar El ne-a ridicat la ceruri. Față de cele dintâi nu am fost aflați credincioși, iar El ne-a încredințat altele și mai mari. Nu am putut să ne abținem de la un singur pom și El ne-a dat desfătarea de sus. În Rai nu am fost statornici și El ne-a deschis cerurile. Pe bună dreptate a spus Pavel: „O, adâncul bogăției și al înțelepciunii și al cunoașterii lui Dumnezeu!"[737]

Nu mai este mamă, nici dureri ale nașterii, nici culcare, nici unire și împreunare a trupurilor. De acum firea noastră se urzește sus, de la Duhul Sfânt și din apă. Apa este folosită făcându-se ca un mediu al nașterii pentru cel care se naște. Așa cum este

---

[734] Fericitul Augustin, dezvoltând doctrina păcatului originar, aduce acest pasaj în sprijinul necesității botezului pruncilor, care, lipsiți de Taina Botezului, sunt lipsiți de Duhul Sfânt și nu se pot ridica peste nivelul vieții carnale, către viața spirituală (*Predica* 174, 9).

[735] 2 *Corinteni* 5, 17.

[736] *Ioan* 3, 5.

[737] *Romani* 11, 33.

pântecele pentru prunc, așa este apa pentru credincios, căci în apă se plăsmuiește și se formează. La început s-a zis: „Să scoată apele târâtoare cu suflet viu”[738]. De când a ieșit Stăpânul din șuvoaiele Iordanului, apa nu mai scoate târâtoare cu suflet viu, ci suflete raționale și purtătoare de Duh. Și ceea ce s-a spus despre soare: „Ca un mire ce iese din iatacul său”[739] ar trebui spus mai degrabă despre credincioși, căci ei trimit raze cu mult mai strălucitoare decât ale aceluia.

Dar ceea ce se formează în pântece are nevoie de timp, în vreme ce în apă nu este așa, ci toate se petrec într-o clipită. Acolo unde viața este trecătoare și are obârșia în stricăciunea trupească, nașterea se face cu zăbavă – căci așa este firea trupurilor, se săvârșesc în timp. Dar cu cele duhovnicești nu este așa. De ce? Pentru că lucrurile sunt făcute de la început desăvârșite.

Dar, de vreme ce Nicodim, auzind acestea, se tulbura mereu, iată în ce fel i-a dezvăluit această taină negrăită și îi limpezește ceea ce până atunci era neclar, zicând: „Ce este născut din trup este trup; și ce este născut din Duh este duh”[740]. L-a îndepărtat de toate cele simțite și nu l-a lăsat să iscodească taina cu ochii aceștia [trupești]. „Căci” – zicea El – „nu despre carne vorbim, ci despre Duh, Nicodime!” Prin acest cuvânt l-a ridicat pentru o vreme către cele de sus. Nu căuta, dar, nimic din cele simțite, pentru că Duhul nu Se arată ochilor acestora! Și să nu crezi că Duhul naște carne!

Dar poate că cineva ar spune: „Atunci cum a fost născut trupul Domnului?” Nu numai din Duh, ci și din carne. De aceea Pavel, lămurind acest lucru, spunea: „Născut din femeie, născut sub

---

[738] *Cf. Facerea* 1, 20.

[739] *Psalmul* 18, 5.

[740] Tertulian aplică acest pasaj la Întruparea Domnului: „Însuși Domnul a spus în chip de lege și pentru totdeauna: «Ceea ce s-a născut din trup este trup», fiindcă s-a născut din trup. Tăgăduiește firea omenească în Hristos, și astfel vei socoti că nici nu I se potrivește [aceasta]. Totuși adaugă: «Și ceea ce s-a născut din duh este duh», deoarece Dumnezeu este duh și [Hristos] S-a născut din Dumnezeu. Aceasta, bineînțeles, Îl privește pe El, și cu atât mai mult pe cei care cred în El. Dacă, așadar, și aceasta [Îl privește pe Hristos], pentru ce nu și cea de mai sus? Căci nici nu poți să le împarți: aceasta pentru El, iar cealaltă de mai sus pentru ceilalți oameni, [tu] care nu tăgăduiești firile omenească și dumnezeiască ale lui Hristos. De altminteri, dacă a avut atât trup, cât și suflet, când a vorbit despre starea celor două firi pe care le purta în Sine, nu poate fi de crezut că a hotărât numai despre suflet că este al Său, nu și despre trup. Astfel, pentru că El Însuși este duh din Duhul lui Dumnezeu, născut din Dumnezeu, [în același chip] este El și om din trup omenesc, născut în trup” (*Despre trupul lui Hristos*, 18, 5-7; trad. Ierom. Policarp Pîrvuloiu).

Lege"[741]. Duhul L-a plăsmuit astfel, nu din cele ce nu sunt – altminteri ce nevoie ar fi avut de pântece? –, ci din trupul Fecioarei. Iar cum [s-a făcut aceasta], nu pot explica. Aceasta s-a făcut ca să nu creadă cineva că Cel născut era străin de firea noastră.

Dacă sunt unii care, chiar dacă acest lucru s-a întâmplat, totuși nu cred într-o astfel de naștere, atunci cu atât mai mult ar fi căzut în necuviință dacă El nu S-ar fi împărtășit de trupul Fecioarei.

„Ce este născut din Duh este duh." Vezi ce vrednicie are Duhul? Căci Se arată făcând lucrarea lui Dumnezeu. Mai sus spunea că „din Dumnezeu s-au născut", iar acum că Duhul îi naște. „Ce este născut din Duh" – zice – „este duh." Ceea ce vrea să spună este: „Cel născut din Duh este duhovnicesc". Nu vorbește aici despre nașterea cea după ființă, ci despre cea după cinste și har.

Atunci, dacă și Fiul S-a născut astfel, ce va avea El mai mult decât oamenii care se nasc tot așa? Cum este El Unul-Născut? Și eu m-am născut din Dumnezeu, dar nu din ființa Lui. Dacă nici El nu este din ființă, prin ce se deosebește de noi în această privință? Sigur astfel s-ar putea spune că este și decât Duhul mai prejos. Căci o astfel de naștere se face de la harul Duhului. Oare are nevoie de ajutor de la Duhul ca să rămână Fiu? Și cu ce se deosebesc acestea de învățăturile iudeilor?

Așadar, după ce a spus că „ce este născut din Duh este duh", văzându-l pe Nicodim iarăși tulburat, Hristos a adus în discuție un exemplu luat dintre cele perceptibile. „Nu te mira" – zice – „că ți-am spus că trebuie să vă nașteți de sus. Vântul[742] suflă unde voiește."[743] Când spune: „Nu te mira", a arătat tulburarea sufletului aceluia și l-a

---

[741] *Galateni* 4, 4.

[742] În context, Mântuitorul jonglează subtil cu sensurile de „vânt" și „duh, spirit" ale termenului grecesc πνεῦμα (*cf. Iezechiel* 37; echivalentul ebraic *ruach* cunoaște aceeași polisemie „vânt-duh"). În gândirea religioasă a sectei naasenilor, apa și duhul erau sinonime (*cf.* SFÂNTUL IPOLIT ROMANUL, *Combaterea tuturor ereziilor*, 5, 2). Imposibilitatea înțelegerii mișcării vântului reprezintă o analogie cu neputința omului carnal de a pricepe lucrarea tainică a Duhului Sfânt. Aceasta se dezvăluie, în parte, doar celui născut de sus și care, astfel, poate „vedea" Împărăția lui Dumnezeu. Duhul are libertate desăvârșită ca și Fiul (*cf.* SFÂNTUL AMBROZIE DE MEDIOLANUM, *Despre credința creștină*, 2, 6, 47). Natura Sa adevărată este libertatea deplină (*cf.* TEODOR DE MOPSUESTIA, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 3, 7), însă voința Sa este aceeași cu a Tatălui și a Fiului (*cf.* BEDA VENERABILUL, *Omilii la Evanghelii*, 2, 16). Tot Beda explică pasajul de față în sensul că Duhul suflă unde voiește, așadar alege inimile vrednice să fie iluminate și pătrunse de lucrarea și prezența Sa (*Omilii la Evanghelii*, 2, 18).

[743] *Ioan* 3, 7-8.

dus către ceva mai subtil decât cele trupești. L-a îndepărtat de cele trupești când a zis: „Ce este născut din Duh este duh". Dar, pentru că Nicodim nu înțelegea ce înseamnă ceea ce zicea El: „Ce este născut din Duh este duh", l-a dus atunci către altă imagine, nemijlocit. Nu l-a dus către grosimea celor trupești, dar nici nu i-a vorbit lămurit despre cele netrupești – căci nu ar fi putut acela să înțeleagă dacă ar fi auzit –, ci, găsind ceva care este la mijloc între trupesc și netrupesc, adică mișcarea vântului, de acolo l-a ridicat. Despre acesta a spus: „Glasul lui îl auzi, dar nu știi de unde vine și unde se duce"[744].

Dacă a spus: „Suflă unde voiește", nu a spus aceasta ca și când ar avea vântul vreo voință, ci pentru a arăta mișcarea neîmpiedicată pe care o are de la fire și care se manifestă cu putere. Căci Scriptura știe să vorbească în acest fel și despre cele neînsuflețite, ca atunci când spune: „Căci zidirea a fost supusă deșertăciunii, nu din voia ei"[745]. Așadar, „suflă unde voiește" sunt cuvintele unuia care arată ceva ce nu poate fi stăpânit și faptul că se răspândește peste tot și nimeni nu îl oprește să se poarte de colo-colo, ci se risipește cu multă putere și nimeni nu poate să stăvilească pornirea lui.

2. „Și glasul lui îl auzi", adică vuietul și zgomotul. „Dar nu știi de unde vine și unde se duce. Așa este oricine care este născut din Duhul."[746] Aici este concluzia finală. Dacă – zice El – nu poți explica mișcarea și calea acestui vânt pe care îl percepi prin auz și atingere, de ce iscodești lucrarea dumnezeiescului Duh, tu care nici lucrarea vântului[747] nu o înțelegi, deși îi auzi glasul?

Cuvintele „suflă unde voiește" au fost spuse și pentru a arăta puterea Mângâietorului. Ceea ce vrea să spună este aceasta: dacă nimeni nu-l poate ține, ci este purtat unde voiește, cu mult mai mult lucrarea Duhului nu o pot reține legile firii, nici hotarele nașterii trupești, nici altceva de acest fel. Că despre vânt spune: „Glasul lui îl auzi", se poate vedea de aici: vorbind cu un necredincios, care nu cunoștea lucrarea Duhului, nu ar fi zis: „Glasul lui îl auzi". Așadar, așa cum vântul nu se vede, deși face zgomot, tot așa nici nașterea

---

[744] *Ioan* 3, 8.
[745] *Romani* 8, 20.
[746] *Ioan* 3, 8.
[747] Teodor de Mopsuestia face o paralelă cu manifestarea Duhului Sfânt ca „suflare de vânt" de la Cincizecime. Omul duhovnicesc nu poate fi înțeles de oamenii trupești, adeseori este înțeles și judecat greșit de aceștia (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 3, 7-8).

celui duhovnicesc nu se vede cu ochii trupești. Desigur, vântul este corp, chiar dacă este foarte fin, pentru că ceea ce poate fi perceput prin simțuri este corp. Deci, dacă în privința unui lucru material nu te indignezi pentru că nu-l vezi, nici nu te îndoiești de el din această pricină, atunci de ce te tulburi când auzi despre Duhul și ceri atâtea lămuriri, lucru pe care nu-l faci cu privire la cele materiale?

Deci ce a făcut Nicodim? A rămas tot în naivitatea iudaică, chiar și după ce i-a fost dat un exemplu atât de limpede. Când [Nicodim] I-a zis din nou cu nedumerire: „Cum pot să fie acestea?”[748], Hristos i-a spus mai răspicat: „Tu ești învățătorul lui Israel și nu cunoști acestea?”[749] Vezi că nu îl învinuiește pe acest bărbat nicidecum de viclenie, ci mai degrabă de simplitate și naivitate? „Și ce are în comun această naștere cu [învățăturile] iudeilor?” – ar putea întreba cineva.

Dar ce nu are în comun? Spune-mi! Căci primul om creat și femeia creată din coasta lui și femeile sterpe și faptele prin apă – mă refer la cele cu izvorul din care Elisei a scos fierul[750] –, cele cu Marea Roșie pe care au trecut-o iudeii[751], cele cu scăldătoarea pe care o mișca îngerul[752], cele cu Neeman sirianul, care s-a curățit în Iordan[753], acestea toate prevestesc, ca niște preînchipuiri, nașterea și curățirea care aveau să fie.

Și cele spuse de proroci vorbesc în chip ascuns despre felul acestei nașteri, cum ar fi: „Se va vesti Domnului neamul ce va să vină; și vor vesti dreptatea Lui poporului ce se va naște, pe care l-a făcut Domnul”[754]; „înnoi-se-vor ca ale vulturului tinerețile tale”[755]; „luminează-te, Ierusalime!”[756]; „iată, Împăratul tău vine”[757]; „fericiți cei cărora s-au iertat fărădelegile”[758].

---

[748] *Ioan* 3, 9.

[749] *Ioan* 3, 10. Nu doar în istoria biblică, ci și în alte tradiții religioase primitorul unei revelații divine se dovedește mai mereu incapabil să o înțeleagă (*cf. Zaharia* 4, 5). Domnul Hristos nu intenționează să-l jignească pe Nicodim, ci să-l învețe smerenia, singura care poate deschide calea cunoașterii lui Dumnezeu (*cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 12, 6).

[750] *Cf. 4 Regi* 6, 6.

[751] *Cf. Ieșirea* 14, 22.

[752] *Cf. Ioan* 5, 4.

[753] *Cf. 4 Regi* 5, 14.

[754] *Psalmul* 21, 36.

[755] *Psalmul* 102, 5.

[756] *Isaia* 60, 1.

[757] *Zaharia* 9, 9; *Ioan* 12, 15.

[758] *Psalmul* 31, 1.

Și Isaac a fost închipuire a acestei nașteri. Căci spune-mi, Nicodime, cum a fost el născut? Oare după legea firii? Nicidecum. Nașterea acestuia a fost la mijloc între acest fel de naștere și acela[759]. A fost potrivit nașterii [pământești], pentru că a fost din împreunare, dar și potrivit nașterii [duhovnicești], pentru că nu s-a născut din sânge[760]. Eu unul voi arăta că aceste feluri de nașteri prevestesc nu numai această naștere [duhovnicească], ci și nașterea din Fecioară. De vreme ce nimeni nu ar crede cu ușurință că o fecioară poate naște, a vorbit mai înainte de femeile sterpe, iar apoi de femei nu numai sterpe, ci și înaintate în vârstă. Desigur, a se naște o femeie din coastă este ceva mult mai de mirare decât nașterea dintr-o femeie stearpă, dar, de vreme ce aceea s-a petrecut demult, în vechime, a avut loc mai de curând un alt fel de naștere, nou, cel din femei sterpe, care deschide calea credinței în nașterea din Fecioară.

Aceste lucruri i le-a amintit când a zis: „Tu ești învățătorul lui Israel și nu cunoști acestea? Ceea ce știm vorbim și ce am văzut mărturisim, dar mărturia noastră nimeni nu o primește"[761]. A adăugat aceste cuvinte pentru a face afirmația încă și mai vrednică de crezare, dar și pentru a Se coborî până la neputința aceluia, prin acest fel de a vorbi.

3. Dar ce înseamnă ceea ce zice: „Ceea ce știm vorbim și ceea ce am văzut mărturisim"? Pentru noi vederea este mai vrednică de crezare decât celelalte simțuri și, dacă vrem să convingem pe cineva, îi spunem că am văzut cu ochii noștri, că nu știm din auzite. De aceea și Hristos îi vorbește mai omenește, făcând astfel spusele sale mai ușor de crezut. Că este așa și că nu vrea să arate nimic altceva, precum și faptul că nu se referă la vederea sensibilă, este limpede de aici. După ce a spus: „Ce este născut din carne este carne și ce este născut din duh este duh", a adăugat: „Ceea ce știm vorbim și ceea ce am văzut mărturisim". Dar acest lucru încă nu se petrecuse. Deci cum spune: „Ceea ce am văzut"? Nu este limpede că vorbește despre cunoașterea exactă, iar nu despre alta?

„Dar mărturia noastră nimeni nu o primește." Așadar, cuvintele „ceea ce știm" le spune fie despre Sine și despre Tatăl, fie doar

[759] *Cf. Facerea* 18, 9-14.
[760] *Cf. Ioan* 1, 13.
[761] *Ioan* 3, 10-11.

despre Sine. Iar cuvintele „nimeni nu o primește” nu sunt ale unuia care este supărat, ci ale unuia care vestește un fapt. Pentru că nu a zis: „Ce poate fi mai nesimțitor decât voi care nu primiți cele vestite de noi atât de clar?” Nu a spus nimic de acest fel, ci a arătat și prin fapte și prin cuvinte toată îngăduința. Cu blândețe și cu gingășie a spus dinainte ceea ce avea să se întâmple. Astfel ne aduce și pe noi la deplina blândețe și ne învață ca, atunci când vorbim cu cineva și nu îl putem convinge, să nu ne supărăm, nici să nu ne purtăm cu sălbăticie.

Căci cel care se mânie nu isprăvește nimic, ci se face încă și greu de crezut. De aceea trebuie să ne abținem de la mânie și să facem cuvântul vrednic de crezare tuturor, înfrânându-ne nu doar de la mânie, ci și de la țipete. Căci țipătul este materia mâniei. Să strunim, dar, calul ca să nu răsturnăm călărețul. Să tăiem aripile mâniei și atunci răul nu se va mai înălța până sus. Aprigă este patima mâniei, aprigă, și poate să ne prade sufletele. Este nefiresc faptul că fiarele putem să le îmblânzim, dar minții noastre îi îngăduim să se sălbăticească. Mânia este foc aprig și mistuie totul, căci și trupul îl distruge și sufletul îl strică și îl face pe om urât și neplăcut la vedere. Dacă i-ar fi cu putință celui care se mânie să se vadă pe sine atunci când se mânie, nu ar mai avea nevoie de altă mustrare. Nimic nu este mai neplăcut decât un chip mânios. Mânia este un fel de beție, ba chiar mai gravă decât beția și mai vrednică de jale decât un demon. Dar, dacă vom avea grijă să nu strigăm, vom afla cea mai bună cale a filosofiei. De aceea Pavel scrie să înlăturăm, dimpreună cu mânia, și țipetele: „Orice mânie și strigare să piară de la voi”[762]. Așadar, să dăm crezare dascălului a toată filosofia și, atunci când ne mâniem pe slugile noastre, să ne gândim la păcatele noastre și să ne rușinăm de răbdarea lor. Atunci când tu îl insulți, acela primește jignirea în tăcere; când tu te porți urât, acela se poartă cu înțelepciune. Primește aceasta în loc de orice altă povață. Chiar dacă este slugă, este totuși om cu suflet nemuritor și a fost cinstit de Stăpânul tuturor cu aceleași daruri.

Dacă cel care este de o cinste cu noi în cele ce sunt mai mari și mai duhovnicești îndură cu blândețe purtarea noastră, printr-o superioritate omenească, mică și neînsemnată, de ce iertare și de ce îndreptățire vom avea parte noi care nu suntem în stare sau,

[762] *Efeseni* 4, 31.

mai degrabă, nu vrem să avem o purtare înțeleaptă, din frica de Dumnezeu, așa cum acela are din frică față de noi?

La aceasta toate cugetând și gândindu-ne la păcatele noastre și la faptul că toți oamenii avem aceeași fire, să avem grijă să vorbim mereu liniștit ca să ne facem smeriți cu inima, și astfel să dobândim odihnă sufletelor noastre, și acum și în [veacul] ce va să fie. Fie ca noi toți să dobândim această odihnă, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Omilia 27

„Dacă v-am spus cele pământești și nu credeți, cum veți crede dacă vă voi spune cele cerești? Nimeni nu s-a suit în cer, decât Cel care S-a coborât din cer, Fiul Omului, Care este în cer." (*Ioan* 3, 12-13)

1. Ceea ce v-am spus de multe ori, vă spun și acum și nu voi înceta a spune. Ce anume? Atunci când Iisus urmează să Se refere la învățături înalte, adesea se abține datorită neputinței celor care ascultă și nu folosește mereu cuvinte vrednice de măreția Lui, ci mai degrabă cuvinte provenite din pogorământ. Ceea ce este înalt și măreț, chiar și numai o dată dacă este spus, este de ajuns pentru a înfățișa acea vrednicie, pe cât ne este în putință nouă să înțelegem. Dar, dacă cele care sunt mai umile și mai aproape de înțelegerea ascultătorilor nu le-ar fi spus de multe ori, cele înalte nu ar fi putut fi lesne pricepute de ascultătorii mai simpli. Din acest motiv cele mai multe dintre spusele Lui sunt mai degrabă smerite decât înalte.

Dar, ca nu cumva acest lucru să pricinuiască altă vătămare, ținându-l pe ucenic în cele de jos, nu expune pur și simplu cele umile, ci arată mai întâi care este pricina pentru care spune acestea. Așa a făcut și acum. Când a spus cele ce a spus despre botez și despre nașterea prin har care are loc pe pământ, voind să vorbească și despre negrăita și nespusa Sa naștere, S-a oprit aici și nu a vorbit. Și apoi a spus și pricina pentru care nu a vorbit. Care este aceasta? Înțelegerea greoaie și neputința celor care ascultau. La aceasta S-a referit când a adăugat: „Dacă v-am spus cele pământești și nu înțelegeți, cum veți înțelege dacă vă voi spune cele cerești?"[763] Deci,

[763] O interogație similară primesc Iov și Ezdra din partea îngerului care le dezvăluie tainele lumii și ale istoriei (în *Testamentul lui Iov* 38, 5 respectiv *Apocalipsa lui Ezdra* 4, 5-9; a se vedea și *Prima carte a lui Enoh* 70, 2; 71, 1). Foarte probabil că evanghelistul polemizează indirect cu cărțile apocrife apocaliptice, afirmând că adevăratul izvor de cunoaștere a lumii celeste este numai învățătura lui Hristos, singura adevărată și autentică. „Cu greu

atunci când spune ceva limitat și umil, trebuie să se înțeleagă că face aceasta pentru neputința ascultătorilor.

Unii spun că a zis aici „cele pământești" cu referire la vânt. Adică: „Dacă v-am dat și exemplu din cele pământești și nici așa nu ați crezut, cum veți putea înțelege cele mai înalte?" Iar dacă vorbește aici despre botezul pământesc, să nu te miri. Căci îl numește astfel fie datorită faptului că se săvârșește pe pământ, fie prin comparație cu preaînfricoșătoarea Sa naștere. Chiar dacă această naștere este cerească, totuși este pământească în comparație cu acea naștere a Sa adevărată care este din ființa Tatălui. Și cu temei nu a zis: „Nu înțelegeți", ci: „Nu credeți". Atunci când cineva respinge cele care trebuie înțelese cu mintea și nu le primește cu ușurință, pe bună dreptate poate fi acuzat de prostie. Dar, atunci când nu primește acestea care nu se percep cu mintea, ci doar prin credință, nu mai este vinovat de prostie, ci de necredință. Așadar, pentru a-l face să nu mai cerceteze cu rațiunea cele spuse, îl atinge mai tare, acuzându-l de necredință. Dacă nașterea noastră trebuie să fie primită prin credință, ce merită cei care iscodesc cu rațiunea nașterea Celui Unul-Născut[764]?

Dar poate că cineva ar întreba: „Și de ce a spus acestea, dacă cei care ascultau nu aveau să creadă?" Chiar dacă aceia nu credeau, cei de după ei aveau să primească acestea și să aibă de câștigat. Atingându-l deci foarte tare, i-a arătat că nu numai acestea le știe, ci și altele mult mai mari și mai multe decât acestea. A arătat acest lucru adăugând cuvintele: „Nimeni nu s-a suit la cer, decât Cel care S-a coborât din cer, Fiul Omului, Care este în cer"[765].

---

ne dăm seama despre cele ce sunt pe pământ și cu osteneală găsim cele ce sunt chiar în mâna noastră; atunci, cine a putut să pătrundă cele ce sunt în ceruri?" (*Înțelepciunea lui Solomon* 9, 16).

[764] Precum am menționat, cvasi-permanent textul omiliilor devine polemic la adresa arienilor.

[765] Versetul acesta a pus serioase probleme cititorilor Evangheliei de față. Sfântul Ambrozie de Mediolanum (*Despre credința ortodoxă*, 2, 7, 58) și Fericitul Augustin (*Predica* 265b, 2) au atras atenția asupra subiectului unic al Întrupării, Fiul lui Dumnezeu, Logosul, în Care se aflau unite ambele naturi, divină și umană; astfel, prin ceea ce se va numi „comunicarea însușirilor" între naturi, se poate spune că Fiul Omului S-a înălțat la cer. Sfântul Ilarie de Pictavium adaugă și însușirea divină a omniprezenței pentru a explica pasajul de față. Pentru același Ilarie de Pictavium, „coborârea" este zămislirea lui Hristos Iisus în sânul Fecioarei, unde dumnezeirea s-a unit cu firea umană în Persoana Logosului, și astfel se poate spune, la propriu, că Fiul Omului S-a pogorât din cer. Logosul Și-a însușit carnea umană, deși El nu este carne, neîncetând o clipă a fi Logos (*Despre Sfânta Treime*, 10, 16).

„Și ce fel de concluzie este aceasta?” – întrebi tu. Este o concluzie foarte importantă, legată strâns de cele spuse mai înainte. Când Nicodim I-a zis: „Știm că de la Dumnezeu ai venit învățător”[766], El îl corectează, spunând parcă: „Să nu crezi că Eu sunt învățător precum sunt mulții proroci de pe pământ, căci Eu am venit acum din cer! Dintre proroci nimeni nu s-a suit acolo, dar Eu acolo locuiesc”.

Vezi că și ceea ce pare foarte înalt este de fapt cu totul nevrednic de măreția Lui? Nu numai în cer este El, ci și pretutindeni și pe toate le plinește. Dar încă vorbește potrivit cu neputința celui care Îl ascultă, voind să-l înalțe încetul cu încetul. Nu trupul l-a numit aici „Fiu al Omului”, ci de la ființa Sa mai mică a numit întreg sinele Său, ca să zic așa. Așa Îi stătea în obicei, pentru că adesea fie prin dumnezeire, fie prin omenitate numea întregul.

„Și, după cum Moise a înălțat șarpele în pustie, așa trebuie să fie înălțat Fiul Omului.”[767] Nici aceste cuvinte nu par a avea legătură cu cele dinainte, dar de fapt există o legătură foarte strânsă. Căci, după ce a spus că cea mai mare binefacere făcută oamenilor este botezul, a adăugat și pricina acesteia, care nu este mai mică decât aceea, și anume [lucrarea] făcută prin Cruce. Și Pavel, vorbind corintenilor, pune înainte toate aceste binefaceri, spunând așa: „Nu cumva s-a răstignit Pavel pentru voi? Sau v-ați botezat în numele lui Pavel?”[768] Acestea două, mai presus de toate, arată dragostea Lui negrăită: faptul că a pătimit pentru vrăjmași și faptul că, murind pentru vrăjmași, a dăruit, prin botez, deplina iertare a păcatelor.

2. De ce nu a spus lămurit: „Voi fi răstignit”, ci i-a trimis pe ascultători la o imagine din vechime? Mai întâi, pentru ca ei să învețe că cele vechi sunt înrudite cu cele noi și nu sunt străine de ele[769]; apoi, ca să cunoști că nu fără de voie a mers spre pătimire; pe

---

Unii comentatori au identifiçat aici o subtilă polemică împotriva misticismului *merkabah*, cu viziunile lui privind ascensiunile la cer inspirate de *Iezechiel* 1.

766 *Ioan* 3, 2.

767 *Ioan* 3, 14. Hristos îi deschide lui Nicodim ochii cugetării spre a înțelege sensul spiritual al Legământului Vechi (*cf.* BEDA VENERABILUL, *Omilii la Evanghelii*, 2, 18).

768 *1 Corinteni* 1, 13.

769 Este afirmată unitatea organic-ontologică a celor două Legăminte, cel Vechi și cel Nou, temei al oricărei interpretări tipologice a evenimentelor veterotestamentare. Exegeza tipologică nu este o fantezie arbitrară, ci o simplă decelare a legăturilor organice dintre cele două evenimente situate la sute de ani distanță, dar petrecute sub acțiunea Aceluiași Duh Sfânt Care i-a inspirat pe aghiografi.

lângă acestea, ca să înveți că de pe urma acestui lucru El nu a avut parte de vreo vătămare și că de aici s-a născut mântuirea pentru mulți.

Dar ne-a dus către istorisirea din vechime ca să nu zică cineva: „Și cum este cu putință să se mântuiască cei care cred în Cel răstignit, de vreme ce și El Însuși a fost ținut de moarte?" Dacă iudeii care priveau spre chipul de aramă al șarpelui scăpau de moarte, cu atât mai mult cei care cred în Cel răstignit pe bună dreptate se vor bucura de o mult mai mare binefacere. Căci aceasta nu s-a făcut din neputința Celui răstignit, nici pentru că ar fi fost iudeii superiori, ci pentru că „Dumnezeu a iubit lumea"[770]. De aceea Biserica Sa însuflețită[771] s-a răstignit.

„Pentru ca tot cel care crede în El să nu piară, ci să aibă viță veșnică."[772] Vezi, dar, care este pricina răstignirii și mântuirea care vine de pe urma ei? Vezi legătura dintre acea preînchipuire și adevăr? Acolo iudeii au scăpat de moarte, dar de una trecătoare; aici cei care cred scapă de moartea veșnică. Acolo șarpele spânzurat a tămăduit mușcăturile șarpelui, aici Iisus cel răstignit a vindecat rănile pricinuite de șarpele inteligibil[773]. Acolo a fost vindecat cel care a privit cu ochii aceștia [trupești], aici cel care privește cu ochii minții leapădă toate păcatele. Acolo cel spânzurat era de aramă, în formă de șarpe închipuit, aici, trupul Stăpânului pregătit de către Domnul. Acolo un șarpe a mușcat și un șarpe a tămăduit; tot așa și aici, o moarte a nimicit și o moarte a mântuit. Dar șarpele care a ucis avea venin, iar cel care a salvat era lipsit de venin. Și aici tot așa: moartea care nimicea avea păcat, așa cum șarpele are venin, dar moartea Stăpânului era liberă de orice păcat, așa cum șarpele de

[770] *Ioan* 3, 16.
[771] Trupul lui Hristos.
[772] *Ioan* 3, 15.
[773] *Cf. Numerii* 21, 16-18. Vechii egipteni utilizau reprezentări figurative ale șerpilor ca protecție împotriva mușcăturilor acestora. În *Înțelepciunea lui Solomon* 16, 5-6 șarpele de aramă este un simbol al mântuirii: „Iar când a venit peste ei înfricoșata mânie a fiarelor și se prăpădeau mușcați de șerpii cei cumpliți, aprinderea Ta n-a ținut până la urmă. Ei au fost tulburați puțină vreme, ca să se îndrepteze, și au avut un semn de mântuire, ca să-și aducă aminte de poruncile legii Tale". Șarpele de aramă este o preînchipuire a umanității Logosului întrupat, asumată de Dumnezeu tocmai spre a-l induce în eroare pe șarpele cel vechi, diavolul, și a-i nimici uneltirile (*cf.* Sfântul Ambrozie de Mediolanum, *Despre Duhul Sfânt*, 3, 8, 50). Carnea omenească, mușcată de șarpele-diavol și pătrunsă de veninul păcatului și al răutății, a fost asumată de Dumnezeu și tămăduită prin Crucea și Învierea Sa (*cf.* Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 1).

aramă e lipsit de venin. Căci zice: „Nu a săvârșit păcat, nici vicleșug nu s-a aflat în gura Lui”[774]. Aceasta o spune și Pavel: „Dezarmând începătoriile și stăpâniile, le-a dat de ocară în văzul tuturor, biruind asupra lor prin ea[775]”[776].

Așa cum un atlet bun, atunci când îl ridică în aer și îl trântește pe adversarul lui, face ca victoria lui să se arate mai strălucitoare, tot așa și Hristos, în văzul întregii lumi, a zdrobit puterile potrivnice și, vindecând pe cei răniți în pustie, i-a izbăvit de toate fiarele, spânzurat fiind pe Cruce. Dar nu a zis: „Trebuie să fie spânzurat”, ci: „Trebuie să fie înălțat”[777]. Ceea ce părea ascultătorului mai potrivit și mai aproape de imaginea închipuită, aceea a spus.

„Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică.”[778] Ceea ce vrea să spună este aceasta: „Nu te mira că Eu Mă voi înălța ca voi să vă mântuiți! Și Tatălui așa Îi este plăcut și El atât v-a iubit încât L-a dat pe Fiul pentru robi, ba chiar pentru niște robi nerecunoscători”. Nici măcar pentru un prieten n-ar fi făcut cineva aceasta; nici pentru un drept nu ar fi făcut aceasta degrabă, așa cum arată și Pavel, zicând: „Abia cu greu dacă ar muri cineva pentru un drept”[779]. Pavel a vorbit mai pe larg, pentru că se adresa credincioșilor, dar aici Hristos, de vreme ce i se adresează lui Nicodim, vorbește mai pe scurt, dar în același timp mai expresiv.

Fiecare cuvânt al Său este foarte grăitor. Prin cuvintele: „Așa a iubit” și „Dumnezeu lumea”, arată marea putere a iubirii [Lui]. Deosebirea era mare, nemăsurată. Căci Cel nemuritor și fără de început, Măreția nemărginită, i-a iubit pe cei [făcuți] din pământ și cenușă, pe cei plini de mii de păcate, pe cei mereu răzvrătiți, pe cei nerecunoscători. Și cele pe care le-a adăugat apoi sunt, de asemenea, grăitoare. „Încât pe Fiul Său cel Unul-Născut L-a dat”, nu rob, nici înger, nici arhanghel – zice. Într-adevăr, nici pentru copilul său nu ar arăta cineva atâta grijă pe cât a arătat Dumnezeu față de robii nerecunoscători.

---

774 *1 Petru* 2, 22.

775 Prin Cruce.

776 *Coloseni* 2, 15.

777 *Ioan* 3, 14.

778 *Ioan* 3, 16. Sfântul Isaac Sirul afirmă că Dumnezeu a jertfit pentru mântuirea noastră ceea ce avea mai scump și mai iubit: pe Fiul Său. Dacă ar fi avut altceva mai prețios, l-ar fi jertfit pentru salvarea omenirii (*Omilii spirituale*, 74).

779 *Romani* 5, 7.

Așadar, despre pătimire nu vorbește foarte deschis, ci tăinuit. Dar despre folosul venit de pe urma pătimirii vorbește limpede și descoperit astfel: „Ca tot ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică”. De vreme ce a spus: „Trebuie să fie înălțat”, și astfel în chip tainic a vorbit despre moarte, ca să nu se întristeze ascultătorul Lui de aceste cuvinte și să bănuiască ceva omenesc despre El, crezând că moartea Lui înseamnă trecere în neființă, privește cum îndreptează această situație spunând că Cel despre care este vorba este Fiu al lui Dumnezeu și izvor al vieții, ba chiar al vieții veșnice. Deci Cel care dă viață celorlalți prin moarte nu putea să fie în moarte la nesfârșit. Dacă cei care cred în Cel răstignit nu pier, cu atât mai mult Cel răstignit nu piere. Cel care a ridicat pieirea celorlalți cu atât mai mult El Însuși este liber de aceasta. Cel care dă celorlalți viață cu atât mai mult Sieși Își izvorăște viață. Vezi că întotdeauna este nevoie de credință? El spune că este izvor de viață Crucea, ceea ce rațiunea nu poate accepta ușor. Stau dovadă unii elini care și acum iau în râs acest lucru. Dar credința care depășește neputința rațiunii cu ușurință primește și ține acestea.

De ce a iubit Dumnezeu lumea atât de mult? Din niciun alt motiv decât numai din bunătate.

3. Deci să luăm aminte la iubirea Lui. Să ne rușinăm de iubirea Sa de oameni covârșitoare. Pentru noi, El nu L-a cruțat nici pe Fiul Său Unul-Născut, iar noi și bunurile le ținem pentru noi. El și pe adevăratul Său Fiu L-a dat pentru noi, iar noi nici argintul nu-l disprețuim pentru El, și nici măcar pentru noi. Cum să fie acestea vrednice de iertare?

Dacă vedem un om că se pune în primejdie de moarte pentru noi, îl așezăm mai presus de toți și îl numărăm între prietenii cei mai apropiați și îi încredințăm toate bunurile noastre, spunând că sunt ale lui mai degrabă decât ale noastre. Și nici așa răsplata pe care i-o dăm nu ni se pare de ajuns. Dar față de Hristos nici măcar această măsură a recunoștinței nu o arătăm. El Și-a pus sufletul pentru noi și cinstitul Său sânge l-a vărsat pentru noi, care nu suntem nici binevoitori, nici buni. Iar noi nici măcar bani nu vărsăm pentru folosul nostru, ci Îl trecem cu vederea pe Cel care a murit pentru noi, lăsându-L gol și străin[780].

[780] *Cf. Matei* 25, 35-36.

Cine ne va izbăvi de osânda ce va să fie? Dacă nu Dumnezeu, ci noi înșine ne-am osândit, oare nu am aruncat sorții împotriva noastră? Oare nu ne-am condamnat la focul gheenei, pentru că pe Cel care Și-a pus sufletul pentru noi L-am trecut cu vederea, lăsându-L să Se topească de foame[781]? Și de ce vorbesc de bani? Și mii de suflete de am avea, nu ar trebui să le punem pe toate pentru El? Și nici așa nu am face ceva vrednic de binefacerile Sale.

Cel care face o binefacere cel dintâi își arată lămurit bunătatea, iar cel care primește binefacerea, orice ar da în schimb, dă din datorie, nu face o favoare. Mai ales când cel care face binefacerea cel dintâi o săvârșește față de vrăjmași, iar cel care răsplătește dă în schimb binefăcătorului și totodată se bucură și el de cele ce a dat. Dar pe noi nici acestea nu ne atrag, ci suntem atât de nerecunoscători, încât robilor, catârilor și cailor le punem la gât coliere de aur, iar pe Stăpânul Îl trecem cu vederea când trece pe lângă noi gol și merge din poartă în poartă și stă mereu la răspântii cu mâna întinsă. Adesea Îi și aruncăm priviri nemiloase. Iar El rabdă și acestea pentru noi. Căci cu bucurie flămânzește ca tu să fii hrănit și umblă gol ca să-ți dea ție veșmântul nestricăciunii. Dar voi nici așa nu dați nimic din cele ale voastre, deși unele dintre hainele voastre sunt mâncate de viermi, iar altele, încărcate în cufere, sunt o grijă de prisos pentru cei care le dețin. Iar Cel care a dat și acestea și toate celelalte umblă gol.

Dar nu le țineți în cufăr, ci le purtați voi înșivă împodobindu-vă cu ele? Atunci spune-mi: ce folos aveți din asta? Ca să vă vadă mulțimea din piețe? Și pentru ce? Căci nu te vor admira când porți acestea, ci când le dai celor nevoiași. Deci, dacă vrei să fii admirat, îmbracă-i pe alții și te vei bucura de mii de aplauze. Atunci și Dumnezeu te va lăuda împreună cu oamenii. Așa însă nimeni nu te va lăuda, ci te vor pizmui toți văzându-te cu trupul împodobit, dar cu sufletul neîngrijit. O astfel de podoabă au și femeile desfrânate. Adesea hainele lor sunt chiar mai luxoase și mai strălucitoare. Dar podoaba sufletului o au doar cei care trăiesc în virtute.

Spun acestea mereu și nu încetez a o face, nu atât din grija pentru săraci, cât din grija pentru sufletele voastre. Aceia, chiar dacă nu vor avea parte de mângâiere de la voi, vor avea din altă

781 *Cf. Matei* 25, 35.

parte. Și, chiar dacă nu vor avea parte de nicio mângâiere, ci vor pieri de foame, pentru ei nu este o mare pierdere. Căci cu ce l-au vătămat pe Lazăr sărăcia și faptul că s-a topit de foame? Dar pe voi nimeni nu vă va scoate din gheenă dacă nu veți avea ajutor din partea săracilor. Vă vom spune aceleași cuvinte care au fost adresate bogatului ce necontenit arde și nu are parte de nicio mângâiere[782].

Dar fie ca nimeni să nu audă vreodată aceste cuvinte, ci să ajungeți în sânul lui Avraam, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

[782] *Cf. Luca* 16, 25.

Omilia 28

„Căci nu a trimis Dumnezeu pe Fiul Său ca să judece lumea, ci ca să mântuiască lumea.” (*Ioan* 3, 17)

1. Mulți dintre cei trândavi care se folosesc de iubirea de oameni a lui Dumnezeu spre a săvârși mulțime de păcate, fiind ei peste măsură de nepăsători, spun astfel de cuvinte: „Nu există gheenă, nu există judecată, Dumnezeu ne iartă păcatele”. Dar un bărbat înțelept le-a închis gura, zicând: „Nu spune: «Îndurarea Lui este mare. Va curăți mulțimea păcatelor mele», pentru că mila și mânia de la El sunt și peste cei păcătoși va odihni mânia Lui”[783]. Și iar: „Precum este multă mila Lui, așa este multă și certarea Lui”[784].

„Și unde este iubirea Lui de oameni” – întrebi tu – „dacă vom primi cele vrednice de păcatele noastre?” Cum că vom primi cele după vrednicie, ascultă-l pe proroc și pe Pavel, căci primul zice: „Tu vei răsplăti fiecăruia după faptele lui”[785], iar celălalt: „Care va răsplăti fiecăruia după faptele lui”[786]. Dar și iubirea Lui de oameni este mare, după cum se vede limpede de aici. Căci Dumnezeu a împărțit cele ale noastre în două etape de viață – cea prezentă și cea viitoare –, între care pe una a rânduit-o ca un șir de lupte, iar pe cealaltă a rânduit-o a fi în lăcașul cununilor. Prin aceasta Și-a arătat multa Sa iubirea de oameni. Cum și în ce fel? Pentru că, deși am făcut multe și grele păcate și de la tinerețe până la adânci bătrâneți nu am încetat a ne întina sufletul cu mii de rele, El nu ne-a cerut socoteală pentru niciunul dintre păcatele acestea, ci ni le-a iertat prin baia nașterii din nou și ne-a dat îndreptățire și sfințenie.

„Dar” – întrebi tu – „ce se întâmplă dacă cineva care S-a învrednicit de Taine din fragedă vârstă păcătuiește apoi de multe ori?”

---

[783] *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 5, 6-7.
[784] *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 16, 14.
[785] *Psalmul* 61, 11.
[786] *Romani* 2, 6.

Unul ca acesta este vrednic de o mai mare osândă, pentru că nu plătim aceleași pedepse pentru aceleași păcate, ci unele mult mai grele atunci când greșim după ce am primit Taina. Aceasta o arată și Pavel, zicând: „Călcând cineva Legea lui Moise, e ucis fără milă pe cuvântul a doi sau trei martori. Cu cât mai aspră socotiți că va fi pedeapsa celui care a călcat în picioare pe Fiul lui Dumnezeu și a pângărit sângele legământului și a batjocorit harul Duhului?”[787] De mai mare osândă va fi vrednic unul ca acesta.

Totuși El i-a deschis și acestuia ușile pocăinței și i-a pus la îndemână multe chipuri în care să-și spele greșelile, dacă voiește. Gândește-te, dar, ce dovezi mari ale iubirii Sale de oameni sunt acestea: a da iertare prin har, iar după primirea harului a nu osândi pe cel care a păcătuit și este vrednic de osândă, ci a-i da vreme și prilej de apărare! Pentru toate aceste motive Hristos spunea către Nicodim: „Nu a trimis Dumnezeu pe Fiul Său ca să judece lumea, ci ca să mântuiască lumea”.

Două sunt venirile lui Hristos: cea care deja a fost și cea care urmează. Dar nu au amândouă același scop, ci prima a avut loc nu pentru a judeca faptele noastre, ci pentru a le ierta, în vreme ce a doua va avea loc nu pentru a ierta, ci pentru a judeca. De aceea, despre cea dintâi [venire] a zis: „Nu am venit ca să judec lumea, ci ca să mântuiesc lumea”[788], iar despre cea de a doua: „Când va veni Fiul întru slava Tatălui Său, va pune oile de-a dreapta, iar caprele de-a stânga. Și vor merge aceia la viață, iar aceștia la osândă veșnică”[789].

De fapt, și prima venire a fost pentru judecată, după cuvântul dreptății. De ce? Pentru că mai înainte de venirea Lui există o lege firească și prorocii și o lege scrisă și o învățătură și nenumărate făgăduințe și arătări de semne și osânde și pedepse și multe altele care puteau îndrepta. Deci era firesc ca, după acestea, să se ceară socoteală. Dar, de vreme ce El este iubitor de oameni, deocamdată nu a făcut judecată, ci a dat iertare. Dacă ar fi făcut judecată, toți dimpreună ar fi fost zdrobiți. „Căci toți au păcătuit” – zice – „și sunt lipsiți de slava lui Dumnezeu.”[790] Ai văzut ce iubire de oameni negrăită și covârșitoare?

---

[787] *Evrei* 10, 28-29.

[788] *Ioan* 12, 47.

[789] *Matei* 25, 31, 33, 46.

[790] *Romani* 3, 23.

„Cel care crede în Fiul nu este judecat, iar cel care nu crede deja a fost judecat."[791] Dar, dacă nu a venit pentru aceasta – ca să judece lumea –, cum a fost deja judecat cel care nu crede, dacă nu este încă vremea judecății? Fie spune aceasta pentru că însuși faptul de a nu crede este osândă pentru cel care nu se căiește, căci a fi în afara luminii este în sine o foarte mare pedeapsă, fie vorbește dinainte despre viitor. Așa cum un ucigaș, chiar dacă nu a fost osândit prin hotărârea judecătorului, e osândit de însăși natura faptei sale, tot așa și cel necredincios. Și Adam, în ziua în care a mâncat din pom, a murit. Căci aceasta era sentința: „În ziua în care veți mânca din pom veți muri"[792]. Și totuși a rămas în viață. Cum, dar, a murit? Potrivit cu sentința și cu natura faptei sale. Pentru că cel care s-a făcut pe sine vrednic de osândă este sub pedeapsă, chiar dacă nu încă în mod real, ci doar prin hotărâre.

Dar, ca nu cumva cineva, auzind: „Nu am venit să judec lumea", să creadă că păcatul nu se pedepsește și să devină mai nepăsător, a îngrădit această nepăsare spunând: „Deja a fost judecat". De vreme ce judecata nu era încă prezentă, ci urma să aibă loc, a adus mai aproape frica de pedeapsă și a arătat că osânda deja a venit. Chiar și aceasta este o dovadă a marii Sale iubiri de omeni: nu numai că L-a dat pe Fiul Său, dar și vremea judecății a amânat-o pentru ca cei care au păcătuit și cei necredincioși să aibă prilejul să-și spele păcatele.

„Cel care crede în Fiul nu este judecat." Cel care crede, nu cel care iscodește, cel care crede, nu cel care scormonește. Dar dacă [cel care crede] are viață necurată și fapte rele? Pavel spune că unii ca aceștia sigur nu sunt credincioși adevărați: „Mărturisesc că Îl cunosc pe Dumnezeu, dar cu faptele Îl tăgăduiesc"[793]. Ceea ce vrea să spună aici este că nu este judecat în același fel, ci mai grea socoteală va da pentru fapte, odată ce a crezut. Dar pentru necredință nu va fi osândit.

2. Vezi cum, pornind de la cele înfricoșătoare, a sfârșit cu unele de același fel? Căci la început a zis: „De nu se va naște cineva din apă și din Duh[794], nu va intra în Împărăția lui

[791] *Ioan* 3, 18.

[792] *Facerea* 2, 17.

[793] *Tit* 1, 16.

[794] Se impune a observa și analogia frapantă dintre apa primordială și Duhul lui Dumnezeu, Care Se purta pe deasupra lor (*cf. Facerea* 1, 2). Botezul este o nouă naștere și o nouă creație (*cf.* SFÂNTUL GRIGORIE TEOLOGUL, *Cuvântarea* 31, 28). Prin botez, ne naștem

Dumnezeu"[795]. Iar acum spune: „Cel care nu crede în Fiul deja a fost judecat", adică: „Să nu crezi că amânarea îi va fi de vreun folos celui care deja a greșit, dacă nu se schimbă". Căci cel necredincios nu este cu nimic mai bun decât cei care au fost deja judecați și osândiți.

„Iar aceasta este judecata, că Lumina a venit în lume și oamenii au iubit întunericul mai mult decât Lumina."[796] Ceea ce vrea să spună este aceasta: de aceea sunt osândiți, pentru că nu au voit să părăsească întunericul și să alerge la lumină. De aceea aceștia sunt lipsiți de orice apărare. „Dacă aș fi venit" – zice El – „să osândesc și să cer socoteală pentru faptele lor, ar fi zis că din această pricină s-au îndepărtat. Acum însă am venit ca să-i eliberez de întuneric și să-i aduc la lumină." Cine, dar, ar putea să-l miluiască pe cel care nu vrea să vină de la întuneric la lumină? „Deși nu au nimic de care să Mă învinuiască, ci au primit chiar nenumărate binefaceri din partea Mea" – zice – „ei fug de Mine."

Și în alt loc îi învinuiește pentru aceasta, zicând: „M-au urât pe nedrept"[797]. Și iar: „De n-aș fi venit și nu le-aș fi vorbit, păcat nu ar avea"[798]. Cel care, în lipsa luminii, zace în întuneric poate că ar putea avea parte de iertare, dar cel care și după venirea [luminii] rămâne tot în întuneric aduce împotriva sa dovadă de cugetare strâmbă și răzvrătită. Apoi, de vreme ce multora le păreau de necrezut cuvintele acestea – căci nimeni nu ar prefera întunericul în locul luminii –, arată și pricina pentru care au pățit așa. Care este aceasta? „Pentru că faptele lor erau rele"[799], zice. „Oricine face rele urăște Lumina și nu vine la Lumină, pentru ca faptele lui să nu se vădească."[800]

Într-adevăr, nu a venit ca să judece și să ceară socoteală, ci ca să ierte și să șteargă păcatele și să dea mântuire prin credință. Cum, dar, au fugit [de El]? Dacă ar fi venit și s-ar fi așezat pe scaunul de judecată, spusele lor ar fi fost oarecum îndreptățite, căci cel care se știe pe sine că a făcut rele de obicei fuge de judecător. Dar la cel care iartă aleargă cei care au greșit. De vreme ce a venit să dea iertare, era firesc ca mai ales aceștia care se știau vinovați de multe păcate să

---

din pântecele Bisericii spre viața cea veșnică în Împărăția lui Dumnezeu (*cf.* Fericitul Augustin, *Predica* 12, 5).

[795] *Ioan* 3, 5.

[796] *Ioan* 3, 19.

[797] *Ioan* 15, 25.

[798] *Ioan* 15, 22.

[799] *Ioan* 3, 19.

[800] *Ioan* 3, 20.

alerge la El, ceea ce mulți au și făcut. Căci și vameși și păcătoși au venit și au stat la masă cu Iisus.

Deci ce înseamnă aceste cuvinte? Spune acestea despre cei care aleg să rămână mereu în răutate. El pentru aceasta a venit – ca să ierte păcatele de mai înainte, iar de cele viitoare să ne ferească. De vreme ce sunt unii atât de nepăsători și delăsători față de ostenelile virtuții, încât vor să petreacă în răutate până la suflarea cea mai de pe urmă și nicidecum să se depărteze de ea, pe aceștia îi arată aici făcându-i de rușine. „De vreme ce creștinismul cere și corectitudinea dogmelor și viețuire sănătoasă, ei se tem" – a zis El – „să vină la noi, pentru că nu vor să trăiască o viață dreaptă." Pe cel care trăiește în păgânătate nimeni nu-l mustră. Cel care are asemenea zei și sărbători asemenea zeilor, rușinoase și vrednice de râs, arată și fapte pe măsura învățăturilor. Dar pe cei care sunt ai lui Dumnezeu, dacă trăiesc în nepăsare, toți îi învinuiesc și îi acuză. Atât de mult prețuiesc adevărul până și vrăjmașii.

Vezi, dar, cu câtă exactitate exprimă ceea ce spune? Pentru că nu a zis: „Cel care a făcut rele nu vine la Lumină", ci: „Cel care face mereu", adică: „Cel care mereu vrea să se tăvălească în noroiul păcatului nu vrea să se supună legilor Mele, ci, rămânând în afara lor, desfrânează fără rușine și toate celelalte fapte oprite le săvârșește. Dacă ar veni aici, ar fi vădit ca un hoț care vine la Lumină. Din aceste pricini fuge de stăpânirea Mea".

Și acum sunt mulți păgâni pe care îi putem auzi zicând că din această pricină nu pot veni la credința noastră – pentru că nu pot să se depărteze de beție, desfrânare și alte păcate de acest fel.

„Cum așa? Nu există" – zici tu – „și creștini care fac rele și păgâni care trăiesc potrivit filosofiei?" Știu și eu că există creștini care fac rele, dar, dacă există și păgâni care trăiesc drept, aceasta nu o știu sigur. Și să nu-mi spui de cei care sunt din fire blânzi și plăcuți, pentru că aceasta nu este virtute! Ci arată-mi pe acela care îndură silnicia puternică a patimilor și totuși trăiește întru filosofie[801]! Dar nu vei găsi unul ca acesta. Dacă făgăduința Împărăției și amenințarea gheenei și alte învățături de acest fel abia îi pot ține pe oameni în virtute, cei care nu cred în nimic din toate acestea cu greu ar urma virtutea. Iar dacă sunt și unii care răspund [chemării],

[801] Reamintim că termenul „filosofie" are, în context, înțelesul de „viață moderată, înțelepciune practică, viață virtuoasă, ascetică".

fac acestea pentru slavă. Iar cel care face acestea pentru slavă, când se poate ascunde, nu se dă la o parte de la poftele cele rele. Dar, ca să nu părem unora răutăcioși, să admitem faptul că există și între păgâni unii care trăiesc drept, pentru că aceasta nu contravine nicidecum cuvintelor [mele]. Pentru că ele s-au referit la ceea ce se întâmplă în general, nu la ceea ce se întâmplă rar.

3. Iată cum și în alt loc îi lipsește de orice îndreptățire, zicând că „a venit Lumina în lume"[802]. „Oare au căutat-o ei?", zice. „Oare s-au ostenit? Oare au trudit să o găsească? Lumina Însăși a venit la ei și nici așa nu au alergat la Ea."

Iar dacă sunt și între creștini unii care trăiesc în răutate, am putea spune că nu zice aceasta despre cei care au fost creștini de la început și au primit de la strămoși buna-credință, deși sigur că și aceștia adesea din pricina unei vieți rele s-au abătut de la dogmele drepte. Totuși nu cred că despre aceștia vorbește acum, ci despre cei veniți dintre păgâni sau dintre iudei care trebuiau să fie aduși la dreapta credință. Arată că nimeni dintre cei care trăiesc în rătăcire nu ar alege să vină la credință dacă nu și-ar asuma mai întâi o viețuire dreaptă. Și nimeni nu ar rămâne în necredință dacă nu ar fi ales mai întâi să fie mereu rău.

Să nu-mi spui că trăiește în curăție și nu fură. Căci virtutea nu înseamnă doar acestea. Ce folos are cel care are acestea, dar este rob al slavei deșarte și rămâne în rătăcire pentru că se rușinează de prietenii care îl întovărășesc? Aceasta nu este viețuire dreaptă. Cel care este rob al slavei [deșarte] nu este mai puțin vinovat decât cel care face desfrânare, ci face rele mult mai grele și mai multe decât acela.

Dar spune-mi pe cineva care să fie liber de toate patimile și liber de orice răutate și să rămână între păgâni! Însă nu vei putea găsi. Și cei care se fălesc cu lucruri mari și pretind că s-au făcut biruitori peste bunuri și peste pântece au fost robiți de slavă mai mult decât toți oamenii. Iar aceasta este pricina tuturor relelor. Tot așa și iudeii au rămas [în rătăcire]. De aceea El îi învinuia, zicând: „Cum puteți să credeți, când primiți slavă de la oameni?"[803]

De ce lui Natanael, căruia i-a și mărturisit adevărul, nu i-a vorbit despre acestea, nici nu Și-a prelungit cuvântul? Pentru că nici

[802] *Ioan* 3, 19.
[803] *Ioan* 5, 44.

acela nu a venit cu atâta râvnă. Acesta[804] atâta osârdie a avut încât vremea pe care alții o folosesc pentru odihnă, el a făcut-o vreme de ascultare. Acela însă[805] a venit fiind convins de altul. Dar nici pe el nu l-a trecut cu vederea, ci i-a zis: „De acum veți vedea cerurile deschizându-se și îngerii lui Dumnezeu suindu-se și coborându-se"[806]. Dar lui Nicodim nu i-a zis nimic de acest fel, ci i-a spus despre iconomie și despre viața veșnică, vorbind fiecăruia diferit potrivit cu liberul lor arbitru. Lui Natanael, de vreme ce cunoștea cuvintele prorocilor și nu era atât de fricos, îi era de ajuns să audă doar atât. Acestuia însă, pentru că era încă prins de frică, cu înțelepciune nu i-a descoperit totul, ci i-a îmboldit cugetul pentru a alunga frica prin frică, spunându-i că cel care nu crede este judecat și că necredința provine din conștiința rea.

De vreme ce Nicodim era foarte preocupat de slava venită din partea oamenilor, chiar mai mult decât de osânda [veșnică] – căci zice: „Mulți dintre căpetenii au crezut în El, dar nu mărturiseau din pricina iudeilor"[807] –, pornind de aici, i-a arătat prin cele ce i-a zis că nu este cu putință ca cel care nu crede în El să aibă altă pricină pentru aceasta decât faptul că are o viață necurată. Și mai departe a zis: „Eu sunt Lumina"[808], iar aici spune: „Lumina a venit în lume". La început a vorbit mai ascuns, iar apoi mai deslușit. Totuși Nicodim era robit de slava mulțimii. De aceea nu i s-a vorbit deschis așa cum ar fi trebuit.

Să fugim, dar, de slava deșartă, căci această patimă este mai cruntă decât toate. Din ea se nasc lăcomia și iubirea de averi. Din ea se nasc ura, războaiele și luptele. Cel care vrea să aibă mai mult nu va putea să aibă odihnă nicăieri. Și voiește aceasta nu din altă pricină decât aceea că iubește slava deșartă. Spune-mi: de ce mulți se înconjoară cu o mulțime de eunuci, cu cete de sclavi și cu mult fast? Nu pentru că ar avea nevoie, ci pentru ca cei care îl întâlnesc să fie martori la acest fast nesăbuit.

Așadar, dacă retezăm această patimă[809], vom înlătura, dimpreună cu capul, și celelalte mădulare și nimic nu ne va împiedica să

[804] Nicodim.
[805] Natanael.
[806] *Ioan* 1, 51.
[807] *Ioan* 12, 42.
[808] *Ioan* 8, 12.
[809] Slava deșartă.

trăim pe pământ ca în cer. Aceasta nu numai că îi împinge spre rău pe cei pe care îi stăpânește, dar se și strecoară printre virtuți și, când nu poate să ne scoată de acolo, aduce multă pagubă virtuții, silindu-ne să îndurăm trude, dar lipsindu-ne de roade. Căci cel care privește spre aceasta, chiar dacă postește și se roagă și face milostenie, totuși este lipsit de plata Sa.

Ce ar putea fi mai de plâns decât această pagubă, atunci când se întâmplă ca cineva să se ostenească degeaba și în zadar, iar apoi să se facă de râs, căzând din slava cea de sus? Căci nu este cu putință ca pe amândouă să le caute și pe amândouă să le dobândească. Desigur, putem să le dobândim pe amândouă, atunci când nu le dorim pe amândouă, ci una singură – cea din ceruri. Cel care le iubește pe amândouă nu le poate dobândi pe amândouă.

Deci, dacă vrem să dobândim slavă, să fugim de slava de la oameni și doar pe cea de la Dumnezeu să o dorim. Astfel o vom dobândi și pe aceasta și pe aceea, de care fie ca noi toți să ne bucurăm, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

Omilia 29

„Au venit în pământul Iudeei El și ucenicii Lui și stătea cu ei acolo și boteza.” (*Ioan* 3, 22)

1. Nimic nu poate fi mai limpede și mai puternic decât adevărul, după cum nimic nu este mai slab decât minciuna. Chiar de ar fi acoperită cu mii de văluri, este ușor de recunoscut și lesne se risipește. Adevărul însă stă descoperit dinaintea tuturor celor care vor să-i vadă frumusețea. Nici nu vrea să se ascundă, nici nu se teme de vreo primejdie, nu îi este frică de uneltiri, nu caută slavă de la oameni, nici nu este supus față de altceva dintre cele omenești. El este mai presus de toate și, deși are parte de mii de uneltiri, rămâne nebiruit. Pe cei care aleargă la el îi păzește ca un zid sigur prin a sa putere covârșitoare. Fuge de cotloanele ascunse, punând tuturor înainte deschis cele ale sale.

Aceasta a arătat-o și Hristos când vorbea cu Pilat, zicând: „Eu am învățat întotdeauna pe față și nimic nu am vorbit în ascuns”[810]. Ceea ce a spus atunci, acum a făcut. „După acestea au venit în pământul Iudeei El și ucenicii Lui și stătea acolo și boteza.”[811] În sărbători urca în cetate ca să aducă în mijlocul lor învățăturile Sale și folosul minunilor Sale. Iar după ce se terminau sărbătorile, venea adesea la Iordan, pentru că și acolo se adunau mulți. Și mereu mergea în locuri cu mulți oameni, nu pentru a Se arăta pe Sine, nici pentru a fi cinstit, ci sârguindu-Se a aduce folos multora. Mai departe evanghelistul spune că „Iisus nu boteza El, ci ucenicii Lui”[812]. De unde se înțelege limpede că și aici spune același lucru: că doar ei botezau. „Dar de ce nu boteza El?”, întrebi tu. Luând-o

---

[810] *Ioan* 18, 20.

[811] *Ioan* 3, 22.

[812] *Ioan* 4, 2. Fericitul Augustin rezolvă această aparentă contradicție, spunând că Hristos nu săvârșea ritualul exterior, ci boteza omul lăuntric (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 15, 3).

înainte, Ioan a zis: „Acesta vă va boteza cu Duh Sfânt și cu foc”[813]. Dar Duhul nu fusese încă dat. Deci pe bună dreptate nu boteza. Iar ucenicii făceau aceasta voind să aducă pe mulți la învățătura cea mântuitoare.

Și de ce, în timp ce ucenicii lui Iisus botezau, Ioan nu a încetat a face aceasta, ci a continuat și el să boteze, făcând aceasta până ce a fost închis în temniță? Pentru că zice: „Și boteza și Ioan în Enon”[814]. Și adaugă: „Căci Ioan nu fusese încă aruncat în închisoare”[815], de unde se vede că până atunci nu încetase a face aceasta. „Și de ce a botezat până atunci?”, întrebi tu. Într-adevăr, ar fi arătat deschis că ucenicii lui Iisus erau mai de cinste dacă atunci când au început ei să boteze el ar fi încetat. Atunci de ce boteza? Ca să nu pricinuiască ucenicilor săi și mai multă pizmă și să-i facă a fi și mai răzvrătiți. Dacă de nenumărate ori, grăind cu glas puternic, cedând lui Hristos locul dintâi și micșorându-se pe sine atât de mult, nu i-a convins să meargă după El, i-ar fi făcut și mai răzvrătiți dacă ar fi adăugat și aceasta[816].

De aceea și Hristos a început să propovăduiască cu adevărat atunci când Ioan a fost înlăturat. Cred că din acest motiv s-a îngăduit ca Ioan să moară atât de repede, pentru ca toată atenția mulțimii să se îndrepte către Hristos și să nu se dezbine datorită părerilor [diferite] despre cei doi. De altfel, nici atunci când boteza nu a încetat a îndemna și a arăta mărețele și cinstitele [însușiri] ale lui Iisus. Nu pentru alt motiv boteza, decât pentru acela ca oamenii să creadă în Cel care avea să vină după el. Deci, de vreme ce propovăduia acestea, cum să-i fi arătat de cinste pe ucenicii lui Hristos dacă ar fi încetat [a boteza]? Dimpotrivă, ar fi părut că face aceasta din pizmă sau din mânie. Iar dacă a continuat să propovăduiască, a făcut mai puternice [cuvintele Lui]. Căci nu aduna slavă pentru sine, ci îi trimitea la Hristos pe cei care îl ascultau, și nu Îl susținea

---

[813] *Luca* 3, 16.

[814] *Ioan* 3, 23. Enon (în aramaică: „izvoare”) a fost localizat în apropiere de modernul Ainun, la est de Muntele Garizim. De remarcat că atât activitatea mesianică a lui Iisus, cât și cea baptismală a lui Ioan încep în „necurata” Samarie.

[815] *Ioan* 3, 24. O parte din auditoriul Evangheliei a patra nu era familiarizată cu tradiția sinoptică a sfârșitului lui Ioan Botezătorul. Eusebiu de Cezareea afirmă că, în vreme ce evangheliștii sinoptici menționează doar evenimentele de după aruncarea lui Ioan Botezătorul în temniță, Ioan evanghelistul le amintește pe cele de dinaintea acestui eveniment.

[816] Adică dacă ar fi încetat să mai boteze.

mai puțin decât ucenicii Lui, ci cu mult mai mult, după cum și mărturia lui era de netăgăduit și avea parte de slavă din partea tuturor mult mai mult decât aceia. Aceasta voia să spună și evanghelistul când zicea: „Au ieșit la el și se botezau toată Iudeea și împrejurimea Iordanului”[817]. Deși ucenicii [lui Iisus] botezau, mulți nu încetau a alerga la el.

Și, dacă cineva ar întreba ce avea mai mult botezul ucenicilor față de cel al lui Ioan, îi vom spune că nimic [nu avea mai mult]. Amândouă deopotrivă erau lipsite de harul Duhului și amândouă aveau același scop – a-i duce la Hristos pe cei care se botezau. Ca să nu alerge de colo colo să-i adune pe cei care trebuiau să creadă, așa cum a făcut Simon cu fratele lui și Filip cu Natanael, au fost rânduiți să boteze, pentru ca astfel toți să vină fără osteneală și ca să fie premergători ai credinței ce avea să fie.

Că niciunul dintre aceste două botezuri nu avea ceva mai mult decât celălalt, o arată limpede cele ce urmează. Care sunt acestea?

„Și s-a iscat o neînțelegere între ucenicii lui Ioan și un iudeu asupra curățirii.”[818] Ucenicii lui Ioan, fiind mereu invidioși pe cei ai lui Hristos, și chiar pe Hristos Însuși, când i-au văzut că botează, au început să vorbească cu cei care se botezau, ca și cum botezul lor avea ceva mai mult decât cel al ucenicilor lui Hristos. Și, luând pe unul dintre cei botezați, încercau să-l convingă, dar nu reușeau. Ascultă în ce fel evanghelistul lasă să se înțeleagă că ei erau cei care au început cearta, iar nu acela! Căci nu a zis că un iudeu discuta cu ei, ci că „s-a iscat o neînțelegere între ucenicii lui Ioan și un iudeu asupra curățirii”.

2. Observă, de asemenea, și lipsa de răutate a evanghelistului! Căci nu a folosit cuvinte aspre, ci a înmuiat vina pe cât de mult a putut, spunând doar că „s-a iscat o neînțelegere”, deși cele ce urmează arată că din invidie au fost spuse acelea. Totuși și cele

---

[817] *Matei* 3, 5-6.

[818] *Ioan* 3, 25. Ca și în cazul nunții din Cana, precum am văzut, Domnul Iisus Se delimitează critic de riturile iudaice tradiționale de purificare. În versetele de față se observă o subiacentă antiteză între abluțiunile rituale iudaice (specifice de altfel majorității religiilor din aria mediteraneeană) și botezul creștin instituit de Hristos și pregătit de Ioan. Autorul Evangheliei (*cf.* 4, 2) va avea grijă să precizeze că Iisus nu boteza, ci numai ucenicii Săi. Scopul principal al pasajului evanghelic de față este tocmai acela de a sublinia diferența de sens dintre spălările rituale iudaice și botezul adus de Hristos, dar și diferența dintre botezul lui Ioan și cel al Domnului Iisus.

ce urmează le-a spus fără răutate. Căci zice: „Au venit la Ioan și i-au zis: «Rabbi[819], Acela care era cu tine dincolo de Iordan și despre care tu ai mărturisit, iată, El botează și toți se duc la El»”[820]. Adică „Cel pe care tu L-ai botezat”. Aceasta au vrut să spună când au zis: „Despre care tu ai mărturisit”, ca și când ar fi zis: „Acela pe care tu L-ai arătat strălucit și L-ai făcut vestit îndrăznește să facă aceleași lucruri ca și tine”. Dar nu au zis: „Pe care tu L-ai botezat”, pentru că ar fi fost nevoiți, sigur, să amintească și de glasul ce s-a pogorât de sus și de venirea Duhului. Dar ce au zis? „Acela care era cu tine dincolo de Iordan, despre care tu ai mărturisit”, adică: „Cel care era în rânduială de ucenic, care nu avea nimic mai presus de noi, Acela, deosebindu-Se pe Sine, botează”. Nu numai din această pricină s-au gândit să-l stârnească, ci și din cauză că îi întrecea pe ei. Căci zice: „Toți se duc la El”[821]. De aici se vede limpede că nu l-au convins pe iudeul[822] cu care au avut discuția. Spuneau acestea ca unii care nu erau încă desăvârșiți și nu erau curățiți de iubirea de slavă.

Deci ce a răspuns Ioan? Nici el nu i-a certat cu asprime, temându-se ca nu cumva [ucenicii] să se despartă și de el și astfel să se iște un alt rău. Dar ce a zis? „Nimeni dintre oameni nu poate să ia nimic dacă nu i s-a dat din cer.”[823] Nu te mira că vorbește cu smerenie despre Hristos, pentru că nu putea să-i învețe totul de la început pe cei care erau cuprinși de atât de mare patimă. A vrut pentru început să-i uimească și să-i înfricoșeze, arătându-le că cei care se luptă cu El se luptă cu Dumnezeu, nu cu altcineva. Deci, ceea ce spunea și Gamaliel: „Nu veți putea să-i nimiciți, ca nu cumva să vă aflați luptători împotriva lui Dumnezeu”[824], spune și acesta aici în chip ascuns. Căci cuvintele: „Nimeni nu poate să ia dacă nu i s-a dat lui din cer” sunt ale unuia care nu arată nimic altceva decât că ei

---

[819] De remarcat faptul că Ioan Botezătorul primește aici titlul de *Rabbi*. Unii comentatori (ca Scotus Eriugena) au detectat aici o undă de invidie pioasă din partea discipolilor Botezătorului.

[820] *Ioan* 3, 26.

[821] Evanghelia a patra păstrează câteva ecouri ale unor tensiuni care au existat între comunitatea discipolilor lui Iisus și cea a lui Ioan Botezătorul, tensiuni atestate limpede și de alte texte. În cele din urmă, mișcarea baptismală ioanită va fi integrată comunității celor care-L urmau pe Iisus din Nazaret. Totuși nu se poate vorbi de o rivalitate între Ioan și Iisus, cel mult unele disensiuni la nivelul discipolilor.

[822] Acesta era, foarte probabil, din tagma fariseilor. Tema purificării, a botezului, a abluțiunilor rituale este foarte frecventă în întreaga *Evanghelie după Ioan*.

[823] *Ioan 3, 27*.

[824] *Faptele* 5, 39.

încearcă să facă ceva cu neputință și prin aceasta se arată luptători împotriva lui Dumnezeu.

Cum? Cei din preajma lui Teudas[825] nu au luat de la ei înșiși? Au luat, dar numaidecât s-au risipit și au pierit. Cele ale lui Hristos însă nu au fost așa. De aceea Ioan i-a îndemnat cu blândețe, arătându-le că nu om, ci Dumnezeu este Cel care Se arată mai presus decât ei. Din acest motiv nu trebuie să se mire dacă faptele Lui sunt strălucite și toți se duc la El, căci așa sunt cele dumnezeiești și Dumnezeu este Cel care le săvârșește. Nimeni nu a putut vreodată să facă lucruri atât de mari. Toate cele omenești sunt trecătoare și stricăcioase, degrabă trec și pier, dar acestea nu sunt așa și deci nu sunt omenești. Vezi cum și atunci când au zis: „Despre care tu ai mărturisit", aceste cuvinte pe care se gândeau să le pună înainte spre micșorarea lui Hristos, Ioan le-a întors împotriva lor? După ce a arătat mai întâi că nu din mărturia lui Își trage faima Hristos, i-a adus la tăcere, spunând: „Nu poate un om să ia nimic de la sine dacă nu i s-a dat lui din cer"[826].

Ce înseamnă aceasta? „Dacă primiți deplin mărturia mea" – zice el – „și o socotiți adevărată, aflați că tocmai datorită acesteia ar trebui să Îl preferați pe Acela în locul meu, iar nu pe mine în locul Lui. Și ce am mărturisit? Pe voi vă chem martori [ai celor spuse de mine]." De aceea adaugă: „Voi înșivă sunteți martori că am zis: «Nu sunt eu Hristosul, ci sunt trimis înaintea Lui»"[827]. „Dacă, primind mărturia mea, îmi aduceți astfel de argumente, zicând: «Cel despre care tu ai mărturisit», El nu numai că nu este micșorat, ci este chiar mărit, odată ce este primită mărturia. De altfel, nici nu era mărturia mea, ci a lui Dumnezeu. Deci, dacă socotiți că sunt vrednic de crezare, pe lângă altele, am spus și aceasta: «Sunt trimis înaintea Lui»."

---

[825] *Cf. Faptele* 5, 34-36. Teudas a fost liderul unei mișcări mesianice revoluționare, executat de autoritățile romane în anul 44 d.Hr (*cf.* IOSEFUS FLAVIUS, *Antichități iudaice*, 20, 97-98). O dificultate încă nerezolvată rămâne datarea exactă a acestui personaj: textul din *Faptele Apostolilor* (5, 37) îl plasează înainte de răscoala lui Iuda, un alt pseudo-Mesia executat și el de romani în anul 6 d.Hr. Problema rămâne insolubilă, ori Luca ori Iosefus au greșit cronologia evenimentelor.

[826] Diferența este evidentă: Ioan Botezătorul a primit mărturia sa din cer, în vreme ce Iisus Hristos este din cer. Citând *1 Corinteni* 4, 7 („Și ce ai pe care să nu-l fi primit? Iar dacă l-ai primit, de ce te fălești, ca și cum nu l-ai fi primit?"), Sfântul Chiril al Alexandriei remarcă faptul că toate darurile spirituale pe care le avem ne sunt date din cer și nu trebuie să dorim mai mult decât a binevoit Domnul să ne dea fiecăruia (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 1).

[827] *Ioan* 3, 28.

Vezi cum, încetul cu încetul, arată că glasul acela a fost dumnezeiesc? Ceea ce spune are acest înțeles: „Slugă sunt și grăiesc cuvintele Celui care m-a trimis, nu lingușindu-L pentru vreo favoare omenească, ci slujind Tatălui Său, Care m-a trimis. Desigur, nu I-am făcut o favoare prin această mărturisire, ci am spus ceea ce am fost trimis să spun. Deci să nu credeți din această pricină că eu sunt mare; aceasta arată că El este mare, pentru că El este Domnul tuturor lucrurilor". Apoi, pentru a arăta aceasta, adaugă: „Cel care are mireasă este mire, iar prietenul mirelui[828], care stă și îl ascultă, se bucură cu bucurie de glasul mirelui"[829].

Și cum cel care a zis: „Nu sunt vrednic să dezleg cureaua încălțămintei Lui"[830] acum zice că este prieten al Lui? Nu pentru a se înălța pe sine și a se făli spune aceasta, ci voind să arate că el însuși se sârguiește spre mărirea Aceluia, și nu fără de voia lui, nici spre întristarea lui se petrec acestea, ci potrivit cu dorirea și râvna sa și, de asemenea, pentru a arăta că toate le-a făcut anume cu acest scop. Acestea cu multă înțelepciune le-a arătat prin aceea că s-a numit pe sine „prieten". Căci slujitorii mirelui nu se bucură și nu se veselesc de unele ca acestea, precum prietenii. Totuși Ioan nu era de aceeași cinste cu El. Nicidecum! Dar, voind să arate cât de mult se îndulcește de acest lucru și, totodată, voind să se pogoare până la neputința lor, se numește pe sine „prieten". De asemenea, a vrut să arate slujirea lui când a zis: „Sunt trimis înaintea Lui". Și, pentru că aceia credeau că este rănit de cele întâmplate, s-a numit pe sine „prieten al Mirelui", arătând astfel nu numai că nu este rănit, ci că se și bucură chiar foarte mult.

„De vreme ce am venit pentru a împlini acest lucru" – spune el – „atât de departe sunt de a mă mâhni de aceste fapte, încât [pot

[828] În cadrul nunților din culturile mediteraneene antice, prietenul mirelui (în aramaică *shoshbin*, un echivalent relativ al modernului „cavaler de onoare") avea dreptul să rostească discursuri, bucurându-se de o poziție privilegiată. Rabinii de mai târziu vor afirma că *shoshbin*-ul de la nunta lui Adam a fost Însuși Dumnezeu.

[829] *Ioan* 3, 29. Textele talmudice precizează expres obligația mirelui, a *shoshbin*-ului și a nuntașilor de a se bucura și petrece pe durata festivităților nupțiale, în aceste zile ei fiind scutiți și de rugăciunile și obligațiile rituale zilnice specifice iudaismului. De altfel, lărgind perspectiva, știm că în imaginarul poetic biblic (*cf. Cântarea Cântărilor*) Iahve Însuși este văzut ca Mirele lui Israel. În Noul Testament, Mirele ceresc este Iisus Hristos (*cf. Marcu* 2, 19; *Efeseni* 5, 25-27), Mirele Bisericii (*cf.* SFÂNTUL AMBROZIE DE MEDIOLANUM, *Despre patriarhi*, 4, 22).

[830] *Marcu* 1, 7. Textul evanghelic demonstrează treptat superioritatea absolută a mărturiei și botezului adus de Domnul Hristos față de cele ale lui Ioan Botezătorul.

spune] că, dimpotrivă, dacă nu ar fi fost așa, m-aș fi mâhnit cu adevărat. Dacă mireasa nu ar fi venit la Mire, atunci aș fi fost rănit" – zice el – „dar nu acum, când cele ale noastre s-au împlinit. Dacă Acela sporește, noi suntem cei care vom avea parte de cinste, căci ceea ce am voit s-a împlinit, adică mireasa L-a recunoscut pe Mire. Voi înșivă mărturisiți aceasta când spuneți: «Toți se duc la El». Pentru aceasta m-am sârguit și cu acest scop am făcut toate. De aceea, văzând acum că acestea s-au împlinit, mă bucur, mă veselesc și salt".

3. Dar ce însemnă: „Cel care stă și ascultă se bucură cu bucurie de glasul mirelui"[831]? A mutat discursul de la comparație la subiectul în cauză. De vreme ce a pomenit de mireasă și de mire, arată acum cum se petrece nunta, anume prin glăsuire și învățătură. Astfel se unește armonios Biserica cu Dumnezeu. De aceea și Pavel spunea: „Credința este din auzire, iar auzirea prin cuvântul lui Dumnezeu"[832]. „De acest glas eu mă bucur."[833]

Iar cuvintele „care stă" nu întâmplător le-a folosit, ci pentru a arăta că lucrarea lui a încetat și că de acum, odată ce I-a încredințat Aceluia mireasa, trebuie să stea și să asculte. De asemenea, [vrea să arate] că el este servitor și slugă și că cele ce țineau de buna sa nădejde și erau spre bucuria sa au fost puse în lucrare. Pentru a arăta aceasta, adaugă: „Deci această bucurie a mea s-a împlinit"[834], adică: „Am împlinit lucrarea care trebuie să aibă loc și de acum nu mai pot face nimic mai mult".

Apoi, pentru a împiedica sporirea patimii lor – și a celei de acum și a celei care s-ar fi putut ivi mai apoi –, le descoperă și cele viitoare, făcând demne de crezare și aceste cuvinte prin cele deja spuse și săvârșite. De aceea adaugă: „Acela trebuie să crească[835], iar eu să mă micșorez"[836], adică: „Cele ale mele au încetat și au luat sfârșit de acum, iar ale Aceluia cresc. Lucrul de care v-ați temut nu

---

[831] *Ioan* 3, 29.
[832] *Romani* 10, 17.
[833] *Cf. Ioan* 3, 29.
[834] *Ioan* 3, 29.
[835] Fericitul Augustin se întreabă cum este posibil ca Dumnezeu, Care este desăvârșit, „să crească"? Răspunsul este acela că verbul se referă la natura umană a lui Hristos (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 14, 4-6).
[836] *Ioan* 3, 30. Fericitul Augustin observă că Ioan Botezătorul a fost numit „cel mai mare între cei născuți din femei" (*Matei* 11, 11) deoarece a dat dovadă de o extraordinară smerenie (*Predica* 288, 2).

numai acum va avea loc, ci și mai apoi cu mult mai mult. Dar tocmai acest lucru arată strălucite cele ale noastre. Pentru aceasta am și venit și mă bucur că cele ale Lui mult au sporit și că s-au petrecut acestea în vederea cărora eu am făcut totul". Vezi cum ușor și cu multă înțelepciune a domolit patima lor, a stins pizma și le-a arătat că încercau să facă ceea ce este cu neputință? Mai cu seamă în acest fel este curmat răul.

De aceea a fost rânduit ca acestea să se petreacă pe când el era încă viu și boteza: pentru ca ei să-l aibă martor al superiorității [lui Hristos] și să nu aibă nicio scuză în cazul în care nu ar fi crezut. Căci nu a venit de la sine să spună acestea, nici alții nu l-au întrebat, ci ei erau și cei care se interesau și cei care ascultau. Nici dacă ar fi vorbit de la sine nu ar fi crezut, odată ce, la întrebarea lor, l-au auzit răspunzând în defavoarea lui. Tot așa și iudeii mai ales din această pricină s-au lipsit de orice scuză, pentru că au trimis la el dintre ai lor și, după ce au auzit ce au auzit, nu au crezut.

Deci ce învățăm de aici? Că slava deșartă este pricina tuturor relelor. Aceasta i-a adus la pizmă și tot ea i-a stârnit iar după ce se domoliseră puțin. Căci, mergând la Iisus, I-au zis: „De ce ucenicii Tăi nu postesc?"[837] Să fugim, dar, iubiților, de această patimă! Dacă fugim de aceasta, ne vom izbăvi de gheenă. Căci aceasta mai ales aprinde focul. Pretutindeni și-a întins stăpânirea și orice vârstă și orice rang cu tiranie le robește. Aceasta a răvășit bisericile, aceasta a distrus rânduielile politice, aceasta a năruit case întregi, cetăți, popoare și neamuri. Și de ce te miri dacă a ieșit chiar și în pustie și și-a arătat și acolo marea ei putere? Căci cei care spun adesea „adio" banilor și oricărui fast lumesc, care nu se însoțesc cu nimeni și se abțin de la cele mai tiranice pofte ale trupului, aceștia de multe ori au pierdut totul odată ce au fost robiți de slava deșartă. Din pricina acestei patimi, fariseul, care se ostenea mult, a plecat mai rușinat decât vameșul, care nu se ostenea deloc, ci făcea mii de păcate[838].

Dar a osândi patima nu duce la niciun rezultat – căci toți sunt de acord în această privință –, ci se cere să o biruim. Deci cum să o biruim? Dacă vom înlocui o slavă cu alta[839]. După cum disprețuim bogăția pământului când privim la altă bogăție și trecem cu

[837] *Matei* 9, 14.
[838] *Cf. Luca* 18, 10-14.
[839] Se cere înlocuită slava deșartă cu slava adevărată, care vine de sus.

vederea viața de aici când privim la cea care este mult mai bună decât aceasta, tot așa și slava de aici o vom putea disprețui când ne vom gândi la cea care este mult mai de cinste decât aceasta, la slava cea adevărată. Cea dintâi este deșartă și fără rost, având nume lipsit de substanță, iar cea de a doua este adevărată, este din ceruri, primind laudă nu de la oameni, ci de la Îngeri, de la Arhangheli și de la Stăpânul Arhanghelilor, și chiar și de la oameni, dimpreună cu Acela. Dacă vei căuta spre priveliștea aceea, dacă vei înțelege ce cununi sunt acolo, dacă îți vei muta atenția către aplauzele de acolo, atunci cele de aici nu vor putea să te stăpânească, nici nu vei considera mari cele de acum, nici nu vei căuta cele trecătoare. Nici la curțile împărătești de aici de pe pământ nimeni dintre străjerii care stau în preajma împăratului nu îl trece cu vederea pe cel care poartă coroana și stă pe tron, pentru a lua aminte la strigătele corbilor sau la zumzetul muștelor și al țânțarilor care zboară împrejur și fac zgomot – pentru că laudele oamenilor nu sunt cu nimic mai bune decât acestea.

Știind, dar, cât de neînsemnate sunt cele omenești, să adunăm totul în vistieriile care nu pot fi jefuite și să căutăm slava care dăinuie și este neclintită. Pe aceasta fie să o dobândim toți, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh acum și pururea și în vecii vecilor cei nesfârșiți. Amin.

Omilia 30

„Cel care vine de sus este deasupra tuturor; cel care este de pe pământ pământesc este și de pe pământ vorbește." (*Ioan* 3, 31)

1. Cumplită este iubirea de slavă, cumplită și plină de multe rele. Este un ghimpe greu de scos și o fiară sălbatică, cu multe capete, înarmată împotriva celor care o hrănesc. După cum viermele roade lemnele din care se naște, rugina mistuie fierul din care provine, iar moliile [rod] lâna, tot așa și slava deșartă ucide sufletul care o hrănește. De aceea avem nevoie de multă strădanie ca să nimicim această patimă. Vezi, dar, și aici cât i-a oblojit Ioan pe ucenicii lui care sufereau de această patimă și abia a reușit să-i liniștească! Pe lângă cele spuse mai înainte, i-a adăpat și cu alte cuvinte. Care sunt acestea? „Cel care vine de sus" – zice – „este deasupra tuturor; cel care este de pe pământ pământesc este și de pe pământ grăiește." „De vreme ce mărturia mea o întoarceți pe dos" – zice el – „și spuneți că eu sunt mai vrednic de crezare, trebuie să știți că nu este cu putință ca cel care vine din cer să devină vrednic de crezare prin mijlocirea unuia care locuiește pe pământ."

Dar „deasupra tuturor" ce înseamnă și ce vrea să arate? Iată, prin aceasta arată că El nu are nevoie de nimic, ci Își este suficient Sieși, mai presus de toți și fără de asemănare. Spune despre sine că „de pe pământ este și vorbește" nu pentru că vorbea potrivit cu propriul cuget, ci potrivit cu ceea ce Hristos a zis: „Dacă v-am spus cele pământești și nu credeți..."[840]. Numește astfel botezul nu pentru că era pământesc, ci pentru că îl compara cu nașterea Sa cea de negrăit. Tot așa și aici Ioan a zis despre sine că vorbește de pe pământ, comparând cele ale sale cu învățătura lui Hristos. Căci „a vorbi de pe pământ" nu înseamnă nimic altceva decât aceasta: „Ale

[840] *Ioan* 3, 12.

mele sunt mici, smerite și neînsemnate în comparație cu cele ale Aceluia și în așa fel încât este firesc să fie asociate cu firea pământească. Întru El «sunt ascunse toate vistieriile înțelepciunii»[841]". De aici se poate vedea că nu despre înțelesuri omenești vorbește.

„Cel care este de pe pământ" – zice – „pământesc este." Totuși nu toate ale sale erau de pe pământ, ci cele cerești veneau în primul rând. Căci avea suflet și se împărtășea de Duhul, iar acestea nu sunt de pe pământ. Atunci de ce spune că este de pe pământ? Nimic altceva nu vrea să spună aici decât aceasta: „Eu sunt mic și nu sunt vrednic de vreo atenție, ca unul care vin din țărână și pe pământ m-am născut. Hristos însă a venit la noi de sus".

Prin acestea toate a stins patima lor mai întâi, iar apoi a vorbit despre Hristos cu mai multă îndrăzneală. Mai înainte era de prisos să dea glas cuvintelor pentru că nu puteau afla loc în mintea celor care ascultau. Dar, odată ce a smuls spinii, a început să arunce semințele fără a fi împiedicat, zicând: „Cel care vine din cer este deasupra tuturor. Și ce a văzut și a auzit, aceea mărturisește, dar mărturia Lui nu o primește nimeni"[842].

După ce a spus despre El ceva măreț și înalt, iarăși aduce discuția la o treaptă mai joasă. Căci cuvintele „ce a auzit și a văzut" sunt spuse într-un chip mai omenesc. El nu știa ceea ce știa de pe urma celor primite prin vedere sau a celor auzite, ci avea totul în firea Sa, ca Unul care a venit desăvârșit din sânurile părintești și nu avea nevoie de învățător. Căci zice: „După cum Mă cunoaște pe Mine Tatăl, așa și Eu cunosc pe Tatăl"[843].

Așadar, ce înseamnă: „Ce a auzit vorbește și ce a văzut mărturisește"? De vreme ce noi toate le învățăm lămurit prin aceste simțuri și tocmai prin vedere sau prin auz suntem considerați învățători vrednici de crezare cu privire la cele pe care le-am primit, ca unii care nu născocim, nici nu spunem minciuni, aceasta voiește și Ioan să o arate aici zicând: „Cele ce a auzit și a văzut". Adică nimic din cele ale Lui nu este minciună, ci toate sunt adevărate. Sigur și noi adesea întrebăm curioși: „Ai auzit tu? Ai văzut tu?" Și, dacă ni se confirmă, mărturia este de netăgăduit.

---

[841] *Coloseni* 2, 3.

[842] *Ioan* 3, 31-32.

[843] *Ioan* 10, 15.

Și El, atunci când spune: „După cum aud, judec”[844] și: „Cele ce am auzit de la Tatăl Meu le grăiesc”[845] și: „Ce am văzut grăim”[846] și altele de acest fel, face aceasta nu ca să aflăm că cele pe care le spune le spune pentru că a primit învățătură – căci a crede așa este cea mai mare nebunie –, ci pentru ca iudeii cei nerușinați să nu aibă bănuieli cu privire la nimic din cele spuse de El. De vreme ce ei nu aveau încă părerea cuvenită despre El, [Hristos] Se referă mereu la Tatăl, făcând în acest fel demne de crezare cuvintele Lui.

2. Și de ce te miri că face referire la Tatăl, de vreme ce adesea trimite și la proroci și la Scripturi? Ca atunci când spune: „Acelea sunt care mărturisesc despre Mine”[847]. Oare vom spune că El este mai mic și decât prorocii, pentru că Își ia mărturii de acolo? Să nu fie! Pentru neputința ascultătorilor conduce astfel discursul și afirmă că, cele pe care le spune, le spune ascultându-L pe Tatăl, nu ca unul care are nevoie de învățător, ci pentru ca aceia să creadă că nimic din cele spuse de El nu este minciună.

Iar ceea ce spune Ioan are acest înțeles: „Eu am nevoie să aud cuvintele Lui, căci El vine de sus, vestind cele de acolo, pe care doar El le știe limpede”. Aceasta înseamnă cuvintele „a văzut și a auzit”. „Și mărturia Lui nimeni nu o primește.”[848] Totuși avea și ucenici și mulți luau aminte la cuvintele Lui. Deci cum zice că nimeni [nu o primește]? Spune acum „nimeni” în loc de „puțini”, pentru că, dacă ar fi vrut să spună „nimeni”, cum ar fi adăugat apoi: „Cel care a primit mărturia Lui a pecetluit că Dumnezeu este adevărat[849]”[850]? Aici se referă la ucenicii lui, ca la unii care deocamdată nu aveau să

[844] *Ioan* 5, 30.
[845] *Ioan* 8, 26.
[846] *Ioan* 3, 11.
[847] *Ioan* 5, 39.
[848] *Ioan* 3, 32.
[849] Termenul „adevărat” folosit aici ne lămurește faptul că adevărul este parte integrantă din natura divină (*cf.* SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 3).
[850] *Ioan* 3, 33. În Antichitatea iudaică (aidoma în alte culturi vechi), „pecetea” (σφραγίς), „sigiliul”, reprezenta semnul distinctiv care confirma și legitima validitatea și valoarea unui document oficial sau privat. Tradiția iudaică amintește și de un sigiliu dumnezeiesc, precum este cel al milosteniei (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 17, 17) și cel al martiriului (*cf.* *4 Macabei* 7, 15). Dar adevărata pecete a faptelor lui Dumnezeu o va constitui adevărul său în Iisus Mesia, cum vedem în *Evanghelia după Ioan*. Unii rabini afirmau că poruncile dumnezeiești nu au nevoie de niciun sigiliu, deoarece cuvântul Său este adevărul.

îi dea crezare întru totul. Iar din cele spuse mai apoi se vede limpede că nici după aceea ucenicii nu au dat crezare cuvintelor lui. De aceea și când se afla în temniță i-a trimis la El ca să îi apropie de El mai mult. Și atunci credeau cu anevoie, după cum și Hristos a lăsat să se înțeleagă zicând: „Și fericit este acela care nu se va sminti întru Mine"[851]. Așadar, nu pentru altceva a spus: „Mărturia Lui nu o primește nimeni", decât pentru a-i întări pe ucenicii lui, ca și când ar fi zis: „Să nu credeți că cele spuse sunt minciuni din pricină că până la o vreme sunt puțini cei care vor crede în El". Căci zice: „Cele ce a văzut, le mărturisește"[852].

Spune acestea și pentru a mustra împietrirea iudeilor, lucru pe care și evanghelistul l-a făcut la început, certându-i prin aceste cuvinte: „Întru ale Sale a venit și ai Săi nu L-au primit"[853]. Aceasta nu este vina Lui, ci aceia care nu L-au primit sunt de învinuit. „Cel care a primit mărturia Lui a pecetluit că Dumnezeu este adevărat." Aici îi și înfricoșează, pentru că arată că cel care nu crede în El, nu numai în El, dar nici în Tatăl nu crede. De aceea adaugă: „Cel pe care L-a trimis[854] Dumnezeu vorbește cuvintele lui Dumnezeu"[855]. Așadar, cel care crede sau nu crede cele pe care le spune el în El crede sau nu crede. Iar „a pecetluit" înseamnă „a arătat". După ce a spus aceasta, pentru a le spori și mai mult teama, a adăugat că „Dumnezeu este adevărat", arătând că nu poate cineva să nu creadă în El altfel decât învinuindu-L de minciună pe Dumnezeu, Care L-a trimis. Deci, dacă nimic străin de cele ale Tatălui nu spune, ci toate sunt ale Aceluia, atunci cel care nu ascultă de El nu ascultă de Cel care L-a trimis. Vezi cum și prin aceste cuvinte îi înfricoșează? Căci deocamdată credeau că nu e mare lucru dacă nu ascultă de Hristos. De aceea le pune înainte o atât de mare primejdie celor necredincioși, ca să înțeleagă faptul că aceia care nu ascultă de Hristos nu ascultă de

---

851 *Matei* 11, 6.
852 *Ioan* 3, 32.
853 *Ioan* 1, 11.
854 Sensul originar exact al acestui termen (grecescul ἀπόστολος are același sens în greaca utilizată în Israelul antic) este de natură juridică: „trimisul" (ebr. *shaliakh*) era, de fapt, un împuternicit legal căruia cineva îi delega întreaga autoritate, în care avea deplină încredere, și îl putea reprezenta cu drepturi depline pe cel care-i delegase autoritatea. Profeții și apostolii sunt asemenea împuterniciți ai lui Dumnezeu. Fiul Însuși trimis de către Tatăl reprezintă „un alt Sine al Tatălui", cum spune Fericitul Augustin (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 14, 11).
855 *Ioan* 3, 34.

Dumnezeu Însuși. Apoi își continuă cuvântul, coborându-se până la starea mai umilă a minții lor, și zice: „Pentru că Dumnezeu nu dă Duhul cu măsură”[856]. După cum am spus, iar aduce cuvântul la o treaptă mai joasă, variindu-l și făcându-l accesibil celor care ascultau atunci. Căci nu putea să stârnească și să sporească frica în alt fel. Dacă ar fi spus ceva măreț și înalt despre El, ei nu ar fi crezut, ci ar fi disprețuit [cele spuse]. De aceea raportează toate la Tatăl, iar despre Hristos vorbește deocamdată ca despre un om.

Dar ce înseamnă ceea ce spune: „Dumnezeu nu dă Duhul cu măsură”? Vrea să arate că noi toți cu măsură am primit lucrarea Duhului. Aici „Duhul” înseamnă „lucrarea”, pentru că aceasta este cea care se împarte. Dar El deține întreaga lucrare cea nemăsurată. Iar dacă lucrarea Lui este nemăsurată, cu atât mai mult ființa Lui. Vezi, dar, că și Duhul este nemărginit? Așadar, Cel care a primit întreaga lucrare a Duhului, Care știe cele ale lui Dumnezeu, Cel care spune: „Ce am auzit grăim și ce am văzut mărturisim”[857] cum ar putea fi pe drept bănuit? Căci nimic nu spune care să nu fie de la Dumnezeu și nimic care nu este de la Duhul.

Ioan nu spune deocamdată nimic despre Dumnezeu-Cuvântul, ci prin referire la Tatăl și la Duhul își face învățătura vrednică de crezare. Au cunoscut că există Dumnezeu și au înțeles că există Duhul, chiar dacă nu aveau părerea cuvenită despre El. Dar nu știau că Fiul există. De aceea aleargă mereu la Tatăl și la Duhul, pentru ca, pornind de la Ei, să facă cele spuse demne de crezare. Dacă cineva ar da la o parte acest motiv și ar cerceta discursul după literă, s-ar îndepărta foarte mult de vrednicia lui Hristos. Nu din acest motiv I-au dat ei crezare – pentru că are lucrarea Duhului –, căci nu are El nevoie de ajutorul de acolo, ci este suficient Sieși. Deocamdată Ioan se adresează bănuielii celor nedesăvârșiți, voind să-i ridice încetul cu încetul din acea stare umilă.

Spun acestea ca să nu trecem repede și oricum peste textele din Scriptură, ci să avem în vedere și scopul celui care vorbește și

[856] *Ioan* 3, 34. Măsura pusă Duhului este o referire la concepția iudaică potrivit căreia, odată cu prorocul Maleahi, Duhul dumnezeiesc Și-ar fi încetat prezența până la viitoarea restaurare a Israelului. Hristos vine să infirme această opinie și să reverse râurile Duhului peste cei care cred în El. Fericitul Augustin aplică acest verset exclusiv firii omenești a lui Iisus Hristos, cea care a fost umplută de harul dumnezeiesc în întregime (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 14, 4-11).

[857] *1 Ioan* 1, 3.

neputința ascultătorilor și multe detalii cuprinse în ele. Învățătorii nu spun totul așa cum vor, ci multe le spun după cum cere starea celor neputincioși. De aceea și Pavel spune: „Nu am putut să vă vorbesc ca unor [oameni] duhovnicești, ci ca unora trupești. Cu lapte v-am hrănit, nu cu bucate”[858]. Vrea să spună: „Voiam să vă vorbesc ca unora duhovnicești, dar nu am putut”. De ce? Nu pentru că nu îi era lui în putință, ci pentru că aceia nu puteau asculta așa ceva. Tot așa și Ioan voia să-i învețe pe ucenici lucruri mari, dar aceia nu puteau încă să primească. De aceea folosește mai ales cuvinte umile.

3. Deci toate trebuie să fie cercetate cu grijă. Căci arme sunt cuvintele duhovnicești din Scripturi. Dar, dacă nu știm să mânuim armele și să-i întrarmăm bine pe ucenici, acestea, deși au o putere a lor, nu-i pot ajuta nicidecum pe cei care le primesc. Să zicem că sunt trainice și platoșa și coiful și scutul și lancea. Dar să ia cineva aceste arme și platoșa să o pună la picioare, coiful, în loc să-l pună pe cap, să-l așeze pe față, iar scutul să nu-l țină în fața pieptului, ci să se încăpățâneze să-l pună în jurul picioarelor. Oare va putea să se folosească de vreuna dintre aceste arme? Oare nu va fi chiar vătămat de pe urma lor? Desigur. E limpede [că se va vătăma], dar nu pentru că armele sunt neputincioase, ci datorită celui neiscusit care nu știe să le folosească așa cum trebuie. Tot așa se întâmplă și în cazul Scripturilor. Dacă răvășim ordinea lor, ele își vor păstra puterea pe care o au, dar noi nu vom avea niciun folos.

Deși vă spun acestea mereu, și în particular și în public, nicio ispravă nu fac. Pentru că vă văd cum vă pierdeți tot timpul cu cele lumești, iar de cele duhovnicești nici măcar în vis nu vă împărtășiți. De aceea trăim în nepăsare și, chiar dacă ne străduim pentru adevăr, nu avem prea multă putere, ci suntem luați în râs și de elini și de iudei și de eretici.

Și dacă, fiind nepăsători și în alte privințe, ați arătat și în acest caz delăsare, nici așa purtarea voastră nu este vrednică de îndreptățire. Acum fiecare dintre voi este mai ascuțit decât o sabie când e vorba de cele lumești, și cei care practică meșteșuguri, și cei care se ocupă cu treburile politice. În cele necesare și duhovnicești însă suntem mai nepăsători decât toți, raportându-ne la lucrurile lăturalnice ca la niște lucruri importante, iar cele pe care ar trebui să

[858] *1 Corinteni* 3, 1-2.

le socotim mai importante decât toate lucrurile, nici măcar lucruri lăturalnice nu le considerăm.

Sau nu știți că Scripturile nu au fost scrise numai pentru oamenii dinainte, ci și pentru noi? Nu-l auzi pe Pavel, care zice: „Acestea au fost scrise spre povățuirea voastră, la care au ajuns sfârșiturile veacurilor"[859], „ca prin răbdarea și mângâierea [care vin] din Scripturi să avem nădejde"[860]?

Însă, deși știu că vorbesc în zadar, nu voi înceta să vorbesc. Pentru că, făcând aceasta, mă voi îndreptăți înaintea lui Dumnezeu, chiar dacă nimeni nu ascultă. Cel care vorbește unora care sunt atenți are mângâiere de pe urma faptului că îi convinge pe ascultători. Dar cel care vorbește mereu fără a fi ascultat și totuși nu încetează a vorbi este mai vrednic de cinste, pentru că tot ceea ce face plinește spre a plăcea lui Dumnezeu, chiar dacă nimeni nu ia seama [la cuvintele lui].

Dar, chiar dacă de pe urma neascultării noastre am avea parte de o plată mai mare, totuși ne dorim mai degrabă ca această plată să ne fie micșorată, iar mântuirea voastră să fie sporită, pentru că socotim că cinstea voastră este un mare câștig. Spun acestea acum nu ca să lungim cuvântul și să-l îngreunăm, ci ca să vă arătăm durerea pe care o avem din pricina nepăsării voastre.

Fie ca noi toți să ne izbăvim de această nepăsare și, cuprinși fiind de râvnă duhovnicească, să dobândim bunurile cerești, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

---

[859] *1 Corinteni* 10, 11.

[860] *Romani* 15, 4.

Omilia 31

„Tatăl iubește pe Fiul și toate le-a dat în mâna Lui. Cel care crede în Fiul are viață veșnică, iar cel care nu crede în Fiul nu va vedea viața, ci mânia lui Dumnezeu rămâne peste el.” (*Ioan* 3, 35-36)

1. Câștigul mare venit de pe urma îngăduinței se arată în toate lucrurile. Astfel, artele nu le-am deprins învățând de la dascăli toate deodată, iar orașele le-am construit în timp, ridicându-le treptat. Astfel decurge și viața noastră.

Și să nu te miri că acest lucru are atâta putere în îndeletnicirile lumești, de vreme ce și în cele duhovnicești putem vedea că această înțelepciune are multă putere. Așa au putut să se izbăvească iudeii de idolatrie, fiind conduși încet și treptat, fără să audă nimic înalt la început, nici despre dogme, nici despre felul de viețuire. Și după venirea lui Hristos, deși era vremea pentru învățături mai înalte, pe toți apostolii i-a atras fără să vorbească nimic înalt la început. Și Hristos vorbea astfel mulțimilor la început. Așa a făcut și Ioan acum, vorbind despre Hristos doar ca despre un om minunat, iar cele înalte înfățișându-le ca în umbră.

Deci la început spunea: „Nu poate niciun om să ia nimic de la sine”[861]. Apoi, după ce face referire la ceva înalt zicând: „Cel care vine din cer este deasupra tuturor”[862], coboară iar discursul la o treaptă mai joasă, spunând, printre multe altele: „Pentru că Dumnezeu nu dă Duhul cu măsură”[863]. Apoi adaugă: „Tatăl iubește pe Fiul și toate le-a dat în mâna Lui”[864]. După aceea, cunoscând folosul ce îl

---

[861] *Ioan* 3, 27.

[862] *Ioan* 3, 31.

[863] *Ioan* 3, 34.

[864] *Ioan* 3, 35. Sfântul Atanasie cel Mare teologhisește pe marginea acestui verset, înțelegându-l ca demonstrând faptul că Fiul are aceleași atribute divine ca și Tatăl, din veșnicie (*Cuvânt împotriva arienilor*, 3, 27, 35).

are pomenirea pedepsei și că cei mai mulți sunt atrași nu atât prin vestirea celor bune, cât prin amenințarea cu cele înfricoșătoare, își încheie aici cuvântul și zice: „Cel care crede în Fiul are viață veșnică[865], iar cel care nu crede în Fiul nu va vedea viața, ci mânia lui Dumnezeu rămâne peste el”[866]. Aduce și aici vorba despre pedeapsă, făcând însă referire la Tatăl, căci nu a zis: „Mânia Fiului” – chiar dacă El este Judecătorul –, ci le-a pomenit de Tatăl, voind să-i înfricoșeze mai mult.

„Așadar” – întrebi tu – „este oare de ajuns să crezi în Fiul ca să ai viață veșnică?” Nicidecum. Ascultă-L pe Hristos, Care arată aceasta zicând: „Nu oricine Îmi zice: «Doamne, Doamne!» va intra în Împărăția cerurilor”[867]. Și hula împotriva Duhului singură e de ajuns pentru a arunca în gheenă[868].

Dar de ce vorbesc despre dogmă în parte? Căci, chiar și de ar crede cineva drept în Tatăl, în Fiul și în Sfântul Duh, dar nu are viață dreaptă, credința nu-i este de niciun folos spre mântuire.

Deci, nici atunci când spune: „Aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine singurul Dumnezeu adevărat”[869], să nu credem că aceasta ne este de ajuns pentru mântuire. Trebuie să avem și viață și purtare fără pată. Și aici, după ce a spus: „Cel care crede în Fiul are viață veșnică”, ceea ce urmează a spus cu mai multă tărie. Căci a alcătuit cuvântul folosindu-Se și de cele potrivnice, nu numai de cele favorabile. Și iată cum: a adăugat: „Iar cel care nu ascultă de Fiul nu va vedea viața, ci mânia lui Dumnezeu rămâne peste el”. Dar nici de aici nu reiese că este de ajuns credința singură spre mântuire. Și aceasta o arată cuvintele spuse despre viețuire în multe locuri din Evanghelie. De aceea nu a zis: „Aceasta singură este viața veșnică”, nici: „Cel care doar crede în Fiul are viață veșnică”, ci de fiecare dată arată doar că are viață. Desigur, dacă nu există și cele ce țin de viețuire, grea osândă va urma.

Și nu a zis: „Îl așteaptă”, ci: „Rămâne peste el”, pentru a arăta că [mânia lui Dumnezeu] niciodată nu se va depărta de la el. Și,

---

[865] Viața veșnică, viața veacului ce va să fie, era considerată ca disponibilă numai după învierea morților. Iisus însă inaugurează deja perioada eshatologică, oferind viața veșnică încă de acum tuturor celor care cred în mărturia Lui.

[866] *Ioan* 3, 36.

[867] *Matei* 7, 21.

[868] *Cf. Marcu* 3, 29.

[869] *Ioan* 17, 3.

ca să nu îți închipui că moartea este ceva temporar, ci să crezi că osânda este fără sfârșit, a adăugat cuvintele: „Nu va vedea viața", arătând că [osânda] rămâne asupra lui pentru totdeauna. A făcut așa pentru a îndemna către Hristos prin aceste cuvinte. De aceea nu a făcut un îndemn aparte, doar pentru ei, ci unul general și pe cât a putut mai convingător. Nu a zis: „Dacă veți crede" sau: „Dacă nu veți crede", ci a vorbit în general, pentru ca cele spuse să nu poată fi puse la îndoială. Și a făcut aceasta cu mai multă tărie decât Hristos. Pentru că Hristos a zis: „Cel care nu crede deja a fost judecat"[870], iar acesta: „Nu va vedea viața, ci mânia lui Dumnezeu rămâne peste el"[871]. Și pe bună dreptate! Căci nu este același lucru a vorbi cineva despre sine și a vorbi altul despre el. Pe Hristos L-ar fi bănuit că din iubire de Sine și mândrie grăiește mereu acestea, dar Ioan era slobod de astfel de bănuială. Iar dacă mai apoi și Hristos a vorbit cu mai multă tărie, a făcut aceasta doar atunci când deja aveau despre El o părere mai înaltă.

„Deci, când a cunoscut Iisus că fariseii au auzit că El face și botează mai mulți ucenici decât Ioan – deși Iisus nu boteza El, ci ucenicii Lui[872] –, a plecat din Iudeea și S-a dus în Galileea."[873] Deci El nu boteza, dar vestitorii, voind să stârnească pizma celor care ascultau, au spus așa. „Dar de ce a plecat?" – întrebi tu. Nu din lașitate, ci pentru a pune capăt invidiei lor și a le domoli pizma. Îi stătea în putere și să-i oprească pe cei care veneau asupra Lui[874], dar nu a vrut să facă aceasta mereu, ca să nu facă de necrezut iconomia Întrupării. Dacă ar fi scăpat mereu atunci când era prins, mulți ar fi avut bănuieli. De aceea multe le-a rânduit într-un chip mai omenesc. După cum voia să se creadă că este Dumnezeu, tot așa voia să se creadă că, deși este Dumnezeu, totuși poartă trup. De aceea, și după Înviere, le spunea ucenicilor: „Pipăiți-Mă și vedeți că duhul

[870] *Ioan* 3, 18.

[871] Sfântul Chiril al Alexandriei tâlcuiește acest verset în perspectivă eshatologică: cei nedrepți și care L-au respins pe Hristos vor învia și ei, dar nu vor avea parte de viață, așadar de viața sfinților. Aceasta fiindcă a învia spre osândă veșnică nu înseamnă viață, ci este un lucru mai cumplit și mai amar decât moartea (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 4).

[872] Adevăratul săvârșitor al Tainei Botezului este Hristos. Când Ioan boteza, de fapt Hristos era cel care boteza prin mijlocirea ucenicului (*cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 5, 18).

[873] *Ioan* 4, 1-3. Fericitul Augustin explică fuga lui Hristos nu prin lașitate, ci prin dorința de a-Și continua și sfârși instruirea ucenicilor (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 15, 2).

[874] *Cf. Luca* 4, 29-30.

nu are carne și oase"[875]. De aceea și pe Petru l-a certat când I-a zis: „Fie-Ți milă de Tine, să nu fie Ție aceasta"[876]. Atât de multă grijă avea El în această privință.

2. Acest aspect ocupă un loc nu de mică însemnătate în cadrul dogmelor Bisericii și este un lucru de căpătâi pentru mântuirea noastră, prin care toate s-au făcut și sunt rânduite. În acest fel și moartea a fost nimicită. Și păcatul a fost înlăturat și blestemul a dispărut și nenumărate bunătăți au pătruns în viața noastră. Tocmai de aceea voia să se dea crezare iconomiei, pentru că este pentru noi rădăcina și izvorul a nenumărate bunătăți. Dar, iconomisind cele omenești, nu a lăsat umbrite cele dumnezeiești. După ce a plecat [din Iudeea], S-a îndeletnicit cu aceleași lucruri ca și mai înainte. Nu a plecat în Galileea fără rost, ci pentru a săvârși lucruri mari printre samariteni. Și nu a iconomisit acestea oricum, ci cu înțelepciunea potrivită Lui și nelăsând loc iudeilor să se îndreptățească cu nerușinare. Aceasta a voit și evanghelistul să spună când a adăugat: „Trebuia să treacă prin Samaria"[877], pentru a arăta că nu aceasta era ținta drumului Său. Așa făceau și apostolii: fiind prigoniți de iudei, veneau la păgâni. Tot așa și Hristos, atunci când L-au alungat, S-a apropiat de neamuri, după cum a făcut și în cazul femeii samaritene. A făcut așa ca să le reteze iudeilor orice pricină de îndreptățire și ca să nu-i lase să spună: „Ne-a părăsit pe noi și a mers la cei netăiați împrejur". Din același motiv și ucenicii se îndreptățeau zicând: „Vouă se cădea să vi se grăiască mai întâi cuvântul lui Dumnezeu, dar, de vreme ce vă judecați pe voi nevrednici, iată, ne întoarcem către neamuri"[878]. Și El Însuși zice: „Nu am venit decât către oile cele pierdute ale casei lui Israel"[879]. Și iar: „Nu

---

[875] *Luca* 24, 39.

[876] *Matei* 16, 22.

[877] *Ioan* 4, 4. Iudeii evitau, de regulă, trecerea prin Samaria, dată fiind aversiunea lor față de populația locală, deși parcurgerea Samariei reprezenta ruta cea mai scurtă între provinciile Galileea și Iudeea. Iosefus Flavius ne înștiințează că se recurgea la străbaterea Samariei numai în cazuri de urgență. Totuși Domnul Iisus și ucenicii nu par a fi grăbiți. Dimpotrivă, descifrând ruta urmată de Iisus și apostoli, observăm că parcurgerea Samariei a fost, de fapt, un ocol destul de însemnat. Așadar, trecerea prin Samaria a fost intenționată.

[878] *Faptele* 13, 46.

[879] *Matei* 15, 24.

este bine să iei pâinea copiilor și s-o dai câinilor"[880]. Prin aceea că L-au alungat, au deschis ușa neamurilor.

Chiar și așa, nu a mers la ei anume, ci fiind în trecere. Fiind deci în trecere, „a venit la o cetate a Samariei, numită Sihar[881], aproape de locul pe care Iacov l-a dat lui Iosif, fiul său. Și era acolo fântâna lui Iacov"[882]. De ce evanghelistul menționează cu exactitate locul? Ca să nu fii nedumerit când auzi că femeia a spus: „Iacov, tatăl nostru, ne-a dat fântâna aceasta"[883]. Locul acela era acolo unde Levi și Simeon și cei care erau cu ei, mâniindu-se din pricina Dinei, au săvârșit acea cumplită ucidere[884].

Se cuvine să spunem și de unde proveneau samaritenii. De altfel, întreaga regiune se numește Samaria. De unde și-a luat această denumire? Muntele se numea Somor, după cel care îl stăpânea[885], după cum spune și Isaia: „Și capitala lui Efraim este Samaria"[886]. Însă locuitorii nu se numeau samariteni, ci israeliți. Dar, după o vreme, s-au ridicat împotriva lui Dumnezeu și, pe când domnea Pecah, s-a suit Tiglatfalasar și a luat multe cetăți. A venit asupra lui Ela și l-a ucis și i-a dat lui Osea împărăția[887].

Apoi, venind Salmanasar, a luat alte cetăți și plăteau biruri și dări[888]. Acesta[889] a cedat la început, dar apoi a ieșit de sub stăpânire și a căutat ajutor la etiopieni. Asirianul a aflat asta și,

---

880 *Matei* 15, 26.

881 Localitate identificată cu modernul Askar, aproximativ 1,5 kilometri la nord-est de fântâna lui Iacov. Sichemul este mai apropiat de fântână, de aceea unii comentatori preferă să identifice Siharul cu Sichemul, distrus de Vespasian în 67 d.Hr.

882 *Ioan* 4, 5-6. S-au remarcat asemănările dintre istorisirea de față și alte evenimente biblice de primă importanță petrecute tot în apropierea unor fântâni și, *mutatis mutandis*, implicând personaje echivalente (*cf. Facerea* 24; 29, 10; *Ieșirea* 2, 15). Fântânile ca locuri sacre erau un lucru obișnuit în religiile antice. Hristos vine la fântâna lui Iacov deoarece era moștenitorul și urmașul acestui mare patriarh (*cf.* CAESARIUS DIN ARLES, *Predica* 170, 1). Un alt motiv tainic pentru prezența lui Hristos la această fântână este acela de a arăta că în Hristos își află mântuirea și odihna și patriarhii Legii Vechi (*cf.* SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 4). Pentru Origen, fântâna reprezintă Scriptura pe care fiecare o înțelege (înțelegerea fiind simbolizată de modul cum se bea apa) potrivit stării sufletești în care se află (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 13, 37-39).

883 *Ioan* 4, 12.

884 *Cf. Facerea* 34.

885 *Cf. 3 Regi* 16, 24.

886 *Isaia* 7, 9.

887 *Cf. 4 Regi* 15, 29.

888 *Cf. 4 Regi* 17, 3.

889 Osea.

pornind asupra lor, i-a ucis. Nu a mai îngăduit acelui neam să rămână acolo, pentru că îi bănuia de astfel de revolte. I-a dus în Babilon și în Media și, aducând de acolo neamuri din diferite locuri, i-a așezat în Samaria, ca să-și păzească stăpânirea, pentru că cei de aproape ai lui stăpâneau locul.

După ce s-a petrecut aceasta, voind Dumnezeu să-Și vădească puterea și [să arate] că nu din neputință i-a predat pe iudei, ci pentru păcatele celor care au fost predați, a trimis asupra barbarilor lei, care au nimicit tot poporul. S-au vestit acestea regelui, care a trimis un preot să le dea legile lui Dumnezeu. Dar nici așa nu s-au îndepărtat cu totul de păgânătate, ci doar pe jumătate. După o vreme însă s-au lepădat de idoli și Îl cinsteau pe Dumnezeu. Astfel stând lucrurile, s-au întors iudeii, pizmuindu-i ca pe niște străini și dușmani și i-au numit „samariteni", după numele muntelui.

De atunci între iudei și samariteni exista o mare dușmănie. Samaritenii nu se foloseau de toate Scripturile, ci acceptau doar cărțile lui Moise, iar prorocilor nu le dădeau prea mare însemnătate[890]. Se luptau să-și atribuie originea nobilă a iudeilor și îl cinsteau pe Avraam, socotindu-l strămoș al lor, ca unul care era din Caldeea. Și pe Iacov îl numeau „tată" al lor, ca unul care era urmaș al lui Avraam. Iudeii însă se scârbeau și de aceștia ca și de toți ceilalți[891]. De aceea și lui Hristos Îi ziceau, pentru a-L ocărî:

---

[890] Etnonimul „samaritean" desemnează în Vechiul Testament populația din districtul Samaria și apare o singură dată (*cf.* 4 *Regi* 17, 29), cu excepția cărților deuterocanonice. Cucerirea asiriană a Israelului (căderea Samariei în 722 î.Hr.) aduce aici coloniști mesopotamieni, care se amestecă cu populația locală. Rezultatul acestei colonizări este apariția unei populații specifice cu o religie de origine iudaică, dar contaminată cu diverse elemente păgâne (să ne amintim de proto-gnosticismul samariteanului Simon Magul). Iosefus Flavius ne informează că acesta a fost și motivul excluderii samaritenilor de la templul din Ierusalim (în vremea lui Alexandru cel Mare), ei construindu-și, în replică, un altul pe Muntele Garizim. În această perioadă cultul samaritean s-a degradat prin sincretism cu elenismul. Unii cercetători stabilesc în această epocă geneza samaritanismului, negând legătura cu coloniștii mesopotamieni. În Antichitatea creștină, samaritenii au avut o comunitate de o însemnată pondere numerică, precum și o diaspora notabilă. Astăzi mai supraviețuiesc doar mici comunități în Liban, Israel, Egipt și Siria. Samaritenii respectau cu mare strictețe numai *Pentateuhul*, practicau circumcizia și țineau Sabatul, considerându-se adevărații urmași ai lui Moise (care va reveni și va restaura autenticul cult divin), în vreme ce iudaismul oficial, începând cu Ezdra, ar fi trădat adevărata moștenire a Torei. Relațiile dintre iudei și samariteni erau foarte tensionate, în cursul istoriei comune fiind menționate și numeroase conflicte sângeroase.

[891] *Cf. Înțelepciunea lui Isus Sirah* 50, 27-28.

„Samaritean ești Tu și ai demon”[892]. Din acest motiv, când vorbește de cel care cobora de la Ierusalim la Ierihon, Hristos spune că era samaritean cel care a făcut milă cu el, adică unul neînsemnat și disprețuit, de care ei se scârbeau[893]. Și în cazul celor zece leproși, pe singurul [care s-a întors] îl numește „de alt neam”, tocmai de aceea pentru că era samaritean[894]. El Însuși le poruncea ucenicilor: „În calea păgânilor să nu mergeți și în cetate de samariteni să nu intrați”[895].

3. Evanghelistul a pomenit de Iacov nu numai pentru istoria locului, ci și pentru a aminti de alungarea iudeilor care se petrecuse mai demult. În vremea strămoșilor lor, iudeii au stăpânit acele regiuni în locul samaritenilor. Cele pe care strămoșii lor le stăpâneau, nefiind ale lor, iudeii le-au pierdut datorită nepăsării și nelegiuirii lor, deși erau ale lor. Deci nu au niciun folos cei care se trag din strămoși aleși dacă nu sunt asemenea lor. Căci barbarii, după încercarea cu leii, numaidecât s-au întors la credința iudaică, în vreme ce iudeii, deși au îndurat atâtea pedepse, nici așa nu s-au înțelepțit.

Deci Hristos a venit aici ca unul care respingea mereu viața dusă în nepăsare și plăceri și o prefera pe cea în osteneală și strâmtorare. Nu folosea catâri, ci mergea mereu pe jos și de aceea era ostenit de călătorie. Și acest lucru ne învață mereu: să lucrăm cu propriile mâini și să trăim în simplitate, ca să nu avem nevoie de multe. El vrea să ne înstrăinăm de cele de prisos și chiar și dintre cele necesare multe să le reducem. De aceea spunea: „Vulpile au vizuini și păsările cerului cuiburi. Fiul Omului însă nu are unde să-Și plece capul”[896]. De aceea petrecea multă vreme în munți și în pustiuri, nu numai ziua, ci și noaptea. Aceasta și David a vestit-o mai înainte, zicând: „Din pârâu pe cale va bea”[897].

Aceasta și Ioan o arată aici. Deci „Iisus, fiind ostenit de călătorie, S-a așezat așa lângă fântână. Era ca la al șaselea ceas. A venit o femeie din Samaria să scoată apă. Iisus i-a zis: «Dă-mi să beau»[898].

---

[892] *Ioan* 8, 48.
[893] *Cf. Luca* 10, 33.
[894] *Cf. Luca* 17, 16-18.
[895] *Matei* 10, 5.
[896] *Matei* 8, 20.
[897] *Psalmul* 109, 7.
[898] Setea Domnului Iisus demonstrează deplina Sa umanitate (*cf.* TERTULIAN, *Despre trupul lui Hristos*, 9). Setea a fost una absolut reală, nu simulată, cum credea Clement

Iar ucenicii Lui se duseseră în cetate ca să cumpere merinde"[899]. De aici aflăm și despre dârzenia Lui în călătorii și despre nepăsarea față de mâncare, pe care o socotea un lucru secundar. Astfel și ucenicii au învățat cum să rânduiască cele ale lor, căci nu luaseră merinde. Aceasta o arată un alt evanghelist, zicând că, atunci când le vorbea despre aluatul fariseilor, ei credeau că [le vorbește despre faptul] că nu luaseră pâine[900]. Și când spune că [ucenicii], fiind flămânzi, smulgeau spice și mâncau[901] și când zice că, fiindu-I foame, a mers la smochin[902], nimic altceva nu ne învață prin toate acestea decât că trebuie să disprețuim pântecele și să nu credem că trebuie să ne îngrijim prea mult de slujirea lui. Observă că nici acum nu luaseră nimic și nici nu se îngrijeau încă de la începutul zilei de faptul că nu aveau [mâncare], ci în vremea când toți mâncau, ei cumpărau merinde!

Dar noi nu facem așa, ci, de îndată ce ne ridicăm din pat, mai înainte de toate la aceasta ne gândim. Chemăm bucătarii și chelarii și cu multă grijă le dăm indicații. Abia apoi ne apucăm de celelalte lucruri, pentru că dăm mai multă importanță celor lumești decât celor duhovnicești și cinstim ca pe cele necesare un lucru pe care ar trebui să-l socotim lăturalnic. De aceea toate sunt de-a-ndoaselea. Ar trebui, dimpotrivă, să dăm toată atenția tuturor celor duhovnicești și, după ce le-am împlinit, să ne apucăm de celelalte.

Aici arată nu numai osteneala Lui, ci și lipsa de îngâmfare, vădită prin faptul că Se trudea și stătea singur pe marginea drumului și, în plus, prin faptul că fusese lăsat singur de ucenicii care plecaseră. Totuși, dacă ar fi vrut, putea fie să nu îi trimită pe toți,

---

Alexandrinul (*Stromate*, 6, 9, 71). Hristos însetează mereu după credința noastră (*cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 15, 31). Teodoret al Cirului remarcă, în plus, faptul că fiecare natură a lui Hristos își păstrează nealterate calitățile proprii (*Eranistes*, 1, 7). Origen face o paralelă cu *Facerea* 24, 43-54, unde slujitorul lui Isaac îi cere apă Rahelei (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 13, 29). Tot Origen va fi cel care va combate cu vehemență interpretarea alegorică a pasajului, în perspectiva cosmologiei valentiniene, deoarece gnosticul Heracleon vedea aici o parabolă a căderii și reabilitării Sofiei divine (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 13, 25). Sfântul Ambrozie de Mediolanum remarcă faptul că Hristos însetat este Cel care dăruiește apa cea vie, Hristos cel flămând potolește foamea cu hrana mântuirii (*Despre credința creștină*, 5, 4, 53).

[899] *Ioan* 4, 6-8. Iudeii considerau majoritatea alimentelor consumate de samariteni ca impure din punct de vedere ritual.

[900] *Cf. Matei* 16, 6-7.

[901] *Cf. Matei* 12, 1.

[902] *Cf. Matei* 21, 18-19.

fie, plecând aceia, să aibă alți slujitori. Dar nu a vrut, obișnuindu-i astfel și pe ucenici să calce în picioare orice fel de îngâmfare.

Dar poate cineva ar spune: „Și ce mare lucru dacă erau înfrânați, de vreme ce erau pescari și făcători de corturi?" Erau pescari și făcători de corturi[903], dar dintr-odată s-au suit chiar până în înaltul cerului[904] și au devenit mai de cinste decât împărații, învrednicindu-se a fi apropiați ai Stăpânului lumii, a însoți pretutindeni pe Cel atât de prețuit. Să știi și aceasta: că mai ales cei de jos, atunci când primesc ranguri, mai lesne se semețesc prostește, ca unii care nu sunt obișnuiți cu astfel de cinstire. Astfel, coborându-i la aceeași treaptă a smereniei, îi învață să fie moderați în toate și să nu aibă nevoie de slujitori.

El Însuși, „fiind ostenit de călătorie, S-a așezat lângă fântână"[905]. Vezi că S-a așezat datorită ostenelii și a arșiței și pentru a-i aștepta pe ucenici? Știa ce avea să se întâmple cu samaritenii, dar nu a venit anume pentru asta. Dar, dacă nu a venit cu acest scop, aceasta nu înseamnă că ar fi trebuit să o respingă pe femeia care a venit acolo și care s-a arătat atât de dornică de a învăța. Iudeii, chiar și atunci când venea la ei, Îl alungau, iar cei dintre neamuri, atunci când mergea în alte părți, Îl trăgeau la ei. Cei dintâi Îl pizmuiau, iar ceilalți credeau în El. Aceia se revoltau, iar aceștia Îl admirau și I se închinau. Cum? Trebuia să treacă cu vederea mântuirea atâtor oameni și să nu bage în seamă o atât de sinceră râvnă? Un astfel de gest nu ar fi fost pe măsura iubirii Sale de oameni. De aceea toate le-a rânduit după înțelepciunea potrivită Lui. Stătea jos, lângă fântână, ca să-Și odihnească trupul și să-l răcorească. Era miezul zilei, după cum și evanghelistul a arătat, zicând: „Era ca la al șaselea ceas"[906]. Și S-a așezat așa. Ce înseamnă „așa"? Nu pe scaun, nici pe pernă, ci cum s-a nimerit, pe pământ. „[Atunci] a venit o femeie din Samaria să scoată apă."[907]

[903] *Cf. Faptele* 18, 3.
[904] *Cf. 2 Corinteni* 12, 14.
[905] *Ioan* 4, 6.
[906] Potrivit sistemului iudaic de măsurare a timpului, ceasul întâi corespunde aproximativ orei 6 a.m. Totuși, potrivit unui alt sistem de măsurare a timpului, în uz în acea vreme în Israel, ceasul al șaselea corespundea orei 6 p.m. În acest caz, Iisus și ucenicii Săi ar fi ajuns în Sihar spre seară, ceea ce este mai plauzibil. Pentru această din urmă ipoteză pledează și faptul că femeile veneau să scoată apă numai spre seară, spre a evita arșița zilei. Cu toate acestea, prin faptul că femeia avea statutul marital binecunoscut, este foarte posibil ca ea să fi fost marginalizată de celelalte femei și, de aceea, venea singură să scoată apă și la o oră nepotrivită.
[907] *Ioan* 4, 7.

4. Vezi cum, căutând mereu să astupe gura iudeilor, care ripostau cu nerușinare, arată că și femeia a venit cu alt scop? Aceasta ca să nu spună cineva că astfel, vorbind cu samaritenii, Se contrazice pe Sine Însuși, Care a poruncit ucenicilor să nu intre în cetate de samariteni[908]. De aceea evanghelistul a adăugat: „Ucenicii Lui se duseseră în cetate ca să cumpere merinde"[909], pentru a arăta că erau mai multe pricini pentru care a vorbit cu ea.

Deci femeia ce a făcut? Când a auzit: „Dă-mi să beau", cu multă înțelepciune a primit cuvântul lui Hristos ca un prilej de a întreba[910]: „Cum Tu, Care ești iudeu, ceri să bei de la mine, care sunt femeie samariteană[911]? Pentru că iudeii nu au amestec cu samaritenii"[912]. Și de unde și-a dat seama că e iudeu? Poate că după îmbrăcăminte și după grai. Ia seama cât de pătrunzătoare era femeia! Căci Iisus ar fi trebuit să Se ferească, dacă era nevoie, iar nu ea. Pentru că nu a zis că samaritenii nu au amestec cu iudeii, ci că iudeii nu se apropie de samariteni. Femeia însă, cu toate că a crezut că Celălalt o va respinge, deși era slobodă de vină, nu a tăcut, ci a îndreptat ceea ce considera că nu este potrivit cu Legea.

Dar poate că cineva s-ar mira că Iisus i-a cerut să bea, adică a făcut un lucru pe care Legea nu-l îngăduia. Poate că cineva ar spune că, de vreme ce știa dinainte că ea nu o să Îi dea, ar fi trebuit să nu

[908] *Cf. Matei* 10, 5.
[909] *Ioan* 4, 8.
[910] Sfântul Efrem Sirul compară dialogul dintre Hristos și samariteană cu o scenă cinegetică, în care un iscusit vânător încearcă să prindă cu meșteșugite pretexte un vânat dificil, dar, în cele din urmă, îl prinde cu adevărul, renunțând la stratageme și vorbind deschis (*Comentariu la Diatessaronul lui Tatian*, 12, 16).
[911] Stupoarea femeii este întemeiată. Iisus cere apă de la o femeie, de la o samariteană și, implicit, de la o persoană aflată în stare de impuritate rituală.
[912] *Ioan* 4, 9. Precizarea constituie, foarte probabil, o notă marginală inserată în text. Rivalitatea dintre cele două populații era seculară și proverbială. Iată ce putem citi într-o lucrare iudaică din perioada elenistică: „Două neamuri a urât sufletul meu și al treilea nu este neam: cei care șed în muntele Samariei, filistenii și poporul cel nelegiuit care locuiește în Sichem" (*Înțelepciunea lui Isus Sirah* 50, 27-28). Rabinii vremii considerau că „acela care mănâncă pâine de la samariteni este ca unul care consumă carne de porc"; și că „fiicele Samariei se află în stare de impuritate rituală din leagăn până la moarte". Ca orice conflict interetnic, și acesta avea antecedente sângeroase, cu măceluri și atrocități reciproce în cursul istoriei comune (*cf.* IOSEFUS FLAVIUS, *Antichități iudaice*, 20, 125 și 136; *Istoria războiului iudeilor cu romanii*, 2, 239, 245-246 etc.). Cu toate acestea, iudaismul oficial privea religia samaritenilor cu un anumit respect (dată fiind fidelitatea scrupuloasă față de Legea lui Moise), considerând-o nu atât o erezie, cât o schismă. Și autorii creștini ulteriori îi vor asocia pe evrei cu samariteni în opoziție cu păgânii (*cf.* SFÂNTUL IUSTIN MARTIRUL ȘI FILOSOFUL, *Apologia întâi*, 1, 1).

ceară. Deci ce trebuie spus? Că nu Îl interesa acum să facă astfel de observații. Cel care îi îndemna pe alții să facă dezlegare [față de astfel de lucruri] le-ar fi trecut cu vederea cu atât mai mult El Însuși. Căci zice: „Nu ceea ce intră [în gură] spurcă pe om, ci ceea ce iese [din gură]”[913]. Faptul că vorbea cu femeia este pentru iudei pricină de grea osândă[914], pentru că ei adesea erau atrași [către El] și prin cuvinte și prin fapte și nu primeau. Aceasta însă iată cum a fost cucerită printr-o mică întrebare. Deocamdată, El nu deschisese calea acestei lucrări, dar, dacă cineva venea la El, nu-l oprea. Și ucenicilor le spunea doar să nu intre în cetate de samariteni, nu și să-i respingă pe cei care veneau la ei, ceea ce ar fi fost ceva cu totul nedemn de iubirea Sa de oameni. De aceea îi răspunde femeii: „Dacă ai fi știut darul lui Dumnezeu și Cine este Cel care-ți zice: «Dă-mi să beau», tu ai fi cerut de la El și ți-ar fi dat apă vie”[915]. Mai întâi i-a arătat că este vrednică să asculte, iar nu să fie trecută cu vederea, și apoi i S-a descoperit. Ea, de îndată ce a aflat Cine este, avea să Îl asculte și să ia seama [la cuvintele Lui], ceea ce despre iudei nu s-ar putea spune. Ei, chiar și după ce au aflat [cine este], nu I-au cerut nimic, nici nu au dorit să învețe ceva folositor, ba chiar Îl ocărau și Îl alungau. Femeia însă, după ce a auzit acestea, iată cât de întemeiat răspunde: „Doamne, nici găleată nu ai, și fântâna este adâncă. De unde, dar, ai apa cea vie?”[916] Deocamdată a făcut-o să nu mai creadă ceva umil despre El, nici să-și închipuie că este unul dintre cei mulți.

Nu oricum Îl numește aici „Domn”, ci dându-I multă cinste. Iar faptul că spre a-L cinsti spune aceasta se vede din cuvintele care urmează. Căci nu L-a luat în râs, nici în batjocură, ci deocamdată era doar nedumerită. Iar dacă nu a înțeles totul numaidecât, să nu te miri! Căci nici Nicodim [nu a înțeles]. Ce a spus acela? „Cum

---

[913] *Matei* 15, 11.

[914] Faptul că o femeie singură vine să scoată apă atrage atenția. Vorbind direct cu o femeie, Iisus încalcă atât cutumele morale orientale (care interzic unui bărbat singur să vorbească cu o femeie străină), cât și pe cele social-religioase (aversiunea cronică a iudeilor față de samariteni, care mergea până la o strictă segregare). Precum vedem din viața femeii, etica sexuală a samaritenilor (unde influența păgână era foarte puternică) era mult mai laxă decât cea iudaică. Biblia interzicea cu străşnicie contactele sociale cu păcătoșii notorii (*cf. Psalmul* 1, 1; 119, 63; *Pildele* 13, 20; 14, 7; 28, 7).

[915] *Ioan* 4, 10. Ca și capitolul al treilea al Evangheliei a patra, și acesta are în centru ambivalentul simbolism al apei.

[916] *Ioan* 4, 11.

pot să fie acestea?"[917] Și iar: „Cum poate un om să se nască fiind bătrân?"[918] Și iar: „Oare poate să intre a doua oară în pântecele mamei sale și să se nască?"[919] Iar ea și mai cuviincios [Îi răspunde]: „Doamne, nici găleată nu ai, și fântâna e adâncă. De unde, dar, ai apa cea vie?" Una a spus El și alta a bănuit ea, pentru că nu a auzit mai mult decât cuvintele și nu putea deocamdată să priceapă ceva din cele înalte. Totuși ar fi putut să spună cu îndrăzneală: „Dacă ai fi avut apa cea vie[920], nu ai fi cerut de la mine, ci mai întâi Ți-ai fi dat Ție. Acum doar Te lauzi". Dar nu a spus nimic de acest fel, ci i-a răspuns cu multă cuviință și la început și mai apoi.

La început i-a zis: „Cum Tu, Care ești iudeu, ceri de la mine să bei?"[921] Nu I-a vorbit ca unui dușman și străin zicându-I: „Să nu-mi fie mie să-Ți dau Ție, Care ești om vrăjmaș și străin de neamul nostru". Iar apoi, după ce L-a auzit iar grăind lucruri mari – lucru care mai cu seamă îi întărâtă pe dușmani –, nu I-a răspuns în derâdere sau cu dispreț. Dar ce I-a zis? „Nu cumva ești Tu mai mare decât părintele nostru Iacov, care ne-a dat această fântână și el însuși a băut din ea, și fiii lui, și turmele lui?"[922] Vezi cum tindea către originea nobilă iudaică?

Ceea ce vrea să spună este aceasta: „Acela a folosit această apă și nu a avut de dat nimic mai mult". Spunea acestea pentru a arăta că de pe urma primului răspuns a primit un înțeles măreț și înalt. Căci cuvintele: „El însuși a băut din ea, și fiii lui, și turmele lui" nimic altceva nu vor să spună decât că avea idee despre o apă mai importantă, dar nu o găsise și nu o cunoștea limpede.

Ca să mă exprim mai clar, ceea ce vrea să zică este aceasta: „Nu poți să spui că Iacov ne-a dat nouă această fântână, iar el a folosit

---

[917] *Ioan* 3, 9.
[918] *Ioan* 3, 4.
[919] *Ioan* 3, 4.
[920] Textele rabinice au comparat adesea Torah cu apa, iar un bun învățător al Torei cu o fântână. Domnul Iisus aplică aici imaginea apei vii la viața veșnică, dobândită prin Duhul Sfânt (*cf. Ioan* 7, 37-39).
[921] *Ioan* 4, 9.
[922] *Ioan* 4, 12. Dacă mai devreme Iisus fusese proclamat mai mare ca Moise, aici vedem că este afirmat ca superior patriarhului Iacov. Ulterior, Iisus va fi dovedit ca mai presus de marele patriarh Avraam (*Ioan* 8, 53), într-un crescendo al afirmării statutului Său mesianic și a divinității Sale. Deși ironică, aserțiunea samaritenei are rolul ei în iconomia textului evanghelic. Remarcabil este duelul inteligent și plin de subtilități nu lipsite de ironie dintre Mântuitorul și femeia samariteană. Menționăm aici splendida predică a lui Nicolae Steinhardt la Evanghelia convorbirii cu samariteana.

alta. Și el și fiii lui au băut din ea, și nu ar fi băut dacă ar fi avut alta mai bună. Deci nici Tu nu poți da alta, nici nu e cu putință să ai alta mai bună, decât dacă mărturisești că ești mai mare decât Iacov. Așadar, de unde ai apa pe care ne vestești că ne-o vei da?”

Iudeii însă nu I-au vorbit așa de cuviincios, deși le-a grăit și lor despre aceeași temă, pomenindu-le despre aceeași apă. Dar nu au câștigat nimic. Când a pomenit de Avraam, au încercat chiar să arunce cu pietre după El[923]. Femeia însă nu s-a purtat cu El în acest fel, ci, deși era miezul zilei și era arșiță, cu multă îngăduință a vorbit cu El și a ascultat toate cu îndelungă răbdare. Nici măcar nu s-a gândit să spună ceva de felul celor grăite de către iudei: „Acesta este nebun și Și-a ieșit din Sine[924]. M-a ținut lângă izvor și fântână spunând cuvinte mari, dar fără niciun folos”. Nu! Ci a stăruit, stând lângă El, până ce a aflat ceea ce căuta.

5. Dacă o femeie samariteană a arătat atâta râvnă spre a învăța ceva folositor și a rămas lângă Hristos, deși nu-L cunoștea, de ce iertare vom avea parte noi – care Îl știm și nici nu ne aflăm lângă o fântână, nici în pustie, nici în miezul zilei, nici în arșița soarelui, ci în zorii zilei și sub un astfel de acoperiș, bucurându-ne de umbră și răcoare – dacă nu stăm să ascultăm cele ce se spun, ci ne arătăm obosiți? Dar ea nu a fost așa, ci atât de mult a fost prinsă de cuvintele Lui, încât a chemat și pe alții. Iudeii nu numai că nu au chemat [pe alții], dar și pe cei care voiau să vină [la El] îi opreau și îi împiedicau. De aceea ziceau: „Nu cumva a crezut în El cineva dintre căpetenii? Dar mulțimea aceasta care nu cunoaște Legea este blestemată”[925].

Deci să o imităm pe samariteană! Să vorbim cu Hristos! Și acum stă în mijlocul nostru și ne vorbește prin proroci și prin ucenicii Săi. Să-L ascultăm, dar să I ne și supunem. Până când să mai trăim în zadar și fără rost? Căci a nu face cele plăcute lui Dumnezeu înseamnă a trăi în zadar; nu numai în zadar, ci și în răutate. De cheltuim fără folos timpul dat nouă, când vom pleca de aici vom avea parte de cea mai grea pedeapsă pentru timpul pierdut. Celui care a primit bani ca să negutătorească și apoi i-a cheltuit, i se va

[923] *Cf. Ioan* 8, 59.
[924] *Cf. Ioan* 10, 20; *Marcu* 3, 21.
[925] *Ioan* 7, 48-49.

cere socoteală de către cel care i-a încredințat. Desigur, asemenea va da socoteală și cel care și-a cheltuit în zadar această viață.

Nu pentru aceasta ne-a adus Dumnezeu în această viață și ne-a dat suflet – doar ca să-l folosim în această viață –, ci ca să neguțătorim toate pentru viața viitoare. Doar cele lipsite de rațiune sunt de folos numai în viața aceasta. Noi însă avem suflet nemuritor, pentru ca toate să le facem ca pregătire pentru viața aceea. Dacă ar întreba cineva de ce folos sunt caii, catârii, boii și alte animale de acest fel, vom spune că niciun alt folos nu au decât slujirea din această viață.

Dar despre noi nu se poate spune așa, ci starea cea mai bună este pentru noi cea de după plecarea de aici și toate trebuie să le facem ca să strălucim acolo, ca să dănțuim împreună cu îngerii, ca să stăm alături de Împărat întotdeauna în veacurile nesfârșite. De aceea și sufletul este nemuritor și trupul va fi nemuritor: ca să ne bucurăm de bunătățile fără sfârșit. Dacă tu te alipești de pământ când cerurile îți stau înainte, gândește-te cât de mult Îl jignești pe Cel care ți le-a dăruit! Acela îți întinde cele de sus, iar tu nu le dai prea multă importanță și alegi pământul în locul lor. De aceea, pentru că disprețuiești acelea, te-a amenințat cu gheena, ca să înțelegi astfel de câte bunuri te lipsești.

Dar fie ca noi să nu gustăm din acea osândă, ci, bineplăcând lui Hristos, să dobândim veșnicele bunătăți, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

Omilia 32

„Iisus a răspuns și i-a zis: «Oricine bea din apa aceasta va înseta iarăși. Dar cel care va bea din apa pe care i-o voi da Eu nu va mai înseta în veac, ci apa pe care i-o voi da se va face în el izvor de apă curgătoare spre viață veșnică».” (*Ioan* 4, 13-14)

1. Scriptura numește harul Duhului când „foc”, când „apă”, arătând că aceste nume nu denumesc ființa, ci lucrarea Lui. Căci Duhul nu e alcătuit din diferite substanțe, pentru că este nevăzut și de un singur fel. Despre cel dintâi[926] vorbește Ioan zicând: „Acesta vă va boteza cu Duh Sfânt și cu foc”[927], iar Hristos [vorbește] despre cel de-al doilea[928]: „Râuri de apă vie[929] vor curge din pântecele lui. Aceasta a zis-o despre Duhul pe Care aveau să-L primească”[930]. De asemenea, când vorbește cu femeia, numește Duhul „apă”: „Cel care va bea din apa pe care i-o voi da Eu, nu va mai înseta în veac.”

Dă Duhului numele de „foc”, referindu-Se la înflăcărarea dăruită de har, precum și la [puterea] de a mistui păcatele și de a se trezi sufletește. Iar prin denumirea de „apă” arată curățirea care se face prin El și răcorirea de care au parte din plin sufletele care Îl primesc. Și pe bună dreptate! Ca pe o grădină împodobită cu pomi de tot felul, roditori și mereu înfrunziți, așa gătește harul sufletul râvnitor și nu îngăduie ca acesta să simtă uneltirea Satanei, ci lesne stinge toate săgețile arzătoare ale celui viclean[931].

---

[926] Focul.
[927] *Matei* 3, 11.
[928] Apa.
[929] Darul Duhului Sfânt este comparat cu un izvor de apă deoarece face ca firea omenească să revină la vechea ei frumusețe și să aducă felurItul rod al dragostei și al virtuților (*cf.* SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 4).
[930] *Ioan* 7, 38-39.
[931] *Cf. Efeseni* 6, 16.

Observă înțelepciunea lui Hristos în felul cum treptat o ridică pe femeie! Căci nu i-a spus de la început: „Dacă ai ști cine este Cel care-ți zice: «Dă-Mi să beau»"[932], ci, după ce i-a dat prilej să-L numească „iudeu" și a fost acuzat, i-a răspuns pentru a respinge învinuirea. Când a zis: „Dacă ai fi știut cine este Cel care-ți zice: «Dă-Mi să beau», tu ai fi cerut de la El", prin aceea că a făgăduit lucruri mari, a făcut-o pe femeie să pomenească de patriarh și astfel a făcut-o să înțeleagă.

Apoi, când ea L-a contrazis, zicând: „Nu cumva ești Tu mai mare decât părintele nostru Iacov?"[933], nu i-a spus: „Da, sunt mai mare", căci ar fi părut că Se laudă doar, de vreme ce încă nu arătase nicio dovadă. Dar, prin cele ce spunea, o pregătea pentru aceasta. Nu i-a spus doar: „Îți voi da apă", ci, dând la o parte mai întâi [apa] lui Iacov, a înălțat-o pe a Sa, voind să arate, prin firea darurilor, deosebirea dintre persoane, diferența dintre cei care dau, precum și superioritatea Sa față de patriarh. „Dacă te miri de Iacov" – zice – „că a dat această apă, ce vei spune dacă Eu îți voi da o apă mult mai bună decât aceasta? Luând-o înainte, ai mărturisit tu însăți că Eu sunt mai mare decât Iacov, prin întrebarea pe care ai pus-o: «Nu cumva ești Tu mai mare decât Iacov, de vreme ce spui că dai o apă mai bună?» Dacă primești acea apă, mărturisești deplin că Eu sunt mai mare." Vezi că femeia avea judecată nepărtinitoare, judecând după fapte și cu privire la patriarh, și cu privire la Hristos? Dar iudeii nu au făcut așa, ci, atunci când L-au văzut că scoate diavoli, nu numai că nu au spus că este mai mare decât patriarhul, dar spuneau chiar că este demonizat[934]. Femeia nu a făcut așa, ci și-a format părerea pornind de acolo de unde Hristos voia, anume din dovada faptelor.

Și El Însuși de acolo Își lua temeiul, când zicea: „Dacă nu fac lucrările Tatălui Meu, să nu credeți în Mine. Iar dacă le fac, chiar dacă nu credeți în Mine, credeți în aceste lucrări"[935]. În acest fel a fost adusă la credință și femeia.

De aceea, când El a auzit: „Nu cumva ești mai mare decât părintele nostru Iacov?", lăsându-l la o parte pe Iacov, a vorbit despre

---

[932] *Ioan* 4, 10.

[933] *Ioan* 4, 12. Samaritenii se considerau descendenți direcți ai lui Iosif, fiul lui Iacov, fapt contestat vehement de iudaismul ierusalimitean.

[934] *Cf. Luca* 11, 15.

[935] *Ioan* 10, 37-38.

apă: „Oricine bea din apa aceasta va înseta iarăși”[936], făcând această comparație nu spre denigrare, ci pentru a arăta superioritatea [acelei ape]. Căci nu a spus: „Apa aceasta nimic nu este”, nici: „Este neînsemnată și de disprețuit”, ci a spus ceea ce și firea mărturisește: „Oricine bea din apa aceasta va înseta iarăși. Dar cel care va bea din apa pe care i-o voi da Eu nu va mai înseta în veac”[937]. Femeia a auzit despre apa cea vie[938] și mai înainte, dar nu a înțeles. De vreme ce „apă vie” se numește și cea care curge mereu și neîncetat, pentru că nu are izvoarele stăvilite, femeia a crezut că despre aceasta e vorba.

De aceea, pentru a face mai limpede ceea ce a spus și pentru a arăta, prin comparație, superioritatea Lui, a adăugat: „Cel care va bea din apa pe care Eu i-o voi da nu va mai înseta în veac”. A arătat superioritatea prin această afirmație, după cum am zis, dar și prin cuvintele care urmează, căci apa simțită nu are niciuna dintre aceste [însușiri].

Deci care sunt cuvintele care urmează? „Se va face în el izvor de apă curgătoare spre viață veșnică.”[939] Precum cel care are înăuntrul său un izvor nu poate să fie cuprins de sete vreodată, tot așa și cel care are această apă.

Și a crezut femeia numaidecât, arătându-se mult mai înțeleaptă decât Nicodim; și nu doar mai înțeleaptă, ci și mai curajoasă. Acela, chiar dacă a auzit nenumărate cuvinte de acest fel, nici nu a chemat pe vreun altul la El, nici el însuși nu a vorbit deschis. Ea însă a arătat fapte apostolești, binevestind tuturor și chemându-i la Iisus, și întreaga cetate a tras-o către El.

---

936 *Ioan* 4, 13. Apa care nu potolește setea reprezintă, după Origen, cultura profană, științele și cunoașterea umană, care, oricât de profunde ar fi, nu potolesc setea sufletului. Abia Logosul, Cuvântul, Care ne izvorăște viața cea veșnică, este singurul în stare să aline setea sufletului (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 13, 13 și 15-16). Fericitul Augustin interpretează apa care nu stinge setea ca simbolizând patimile și plăcerile păcătoase, care nu pot fi satisfăcute niciodată pe deplin (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 15, 16).

937 *Ioan* 4, 13-14.

938 Adjectivul „viu” are sensul de „curgător, proaspăt”, făcând referire la apele curgătoare absolut necesare pentru abluțiunile rituale iudaice. Totuși observăm că Mântuitorul nu vorbește despre o apă materială, ci despre una spirituală, apa vieții veșnice (*cf. Apocalipsa* 7, 17; 21, 6; 22, 1, 17). *Cf. Zaharia* 14, 8: „Iar în ziua aceea vor izvorî din Ierusalim ape vii” (a se vedea și *Iezechiel* 47, 9). Această apă vie specifică perioadei mesianice prevestite de profeți va avea și calitatea de a purifica de păcate: „În vremea aceea va fi un izvor cu apă curgătoare pentru casa lui David și pentru locuitorii Ierusalimului, pentru curățirea de păcat și de orice altă întinare” (*Zaharia* 13, 1).

939 *Ioan* 4, 14.

Nicodim, când a auzit [cuvintele Lui], a zis: „Cum pot să fie acestea?”[940] Nici atunci când Hristos i-a dat exemplul cu privire la vânt, nu a primit cuvântul Lui. Dar femeia nu a făcut așa, ci la început a fost nedumerită, iar apoi a primit cuvântul fără vreo pregătire, acceptându-l numaidecât doar de pe urma răspunsului. Când Hristos a zis: „Se va face în el izvor de apă curgătoare spre viață veșnică”, femeia a spus imediat: „Dă-mi această apă ca să nu mai însetez, nici să mai vin aici să scot”[941].

2. Vezi cum treptat o ridică la înălțimea dogmelor? La început ea a crezut că este un iudeu care încalcă Legea. Apoi, după ce El a respins această învinuire – căci, fiind El persoana ce avea să o învețe asemenea lucruri, trebuia să nu fie privit cu neîncredere –, ea, auzind de apa cea vie, a crezut că vorbește despre apa aceasta simțită. Apoi, după ce și-a dat seama că vorbește despre lucruri duhovnicești, a crezut că apa poate stinge setea, dar încă nu știa ce este această apă, ci era nedumerită. Înțelegea că e ceva mai presus de cele simțite, dar nu știa limpede ce anume. Acum, de vreme ce înțelegea mai bine, deși nu pricepea totul – căci a zis: „Dă-mi această apă ca să nu mai însetez, nici să mai vin aici să scot” – , L-a considerat mai presus de Iacov. „Nu am nevoie de acest izvor dacă voi primi de la Tine apa aceea.” Vezi că Îl pune mai presus de patriarh? Aceasta este lucrarea unui suflet înzestrat cu adevărata înțelegere. A arătat că avea o părere înaltă despre Iacov, dar, când L-a văzut pe Cel care era mai bun, nu a fost reținută de vreo prejudecată. Femeia nu era credulă – pentru că nu a primit cele spuse oricum, ci după ce le-a cercetat amănunțit –, nici îndărătnică și gâlcevitoare. A arătat aceasta prin cererea pe care a făcut-o.

Și iudeilor le-a spus El cândva: „Cel care va mânca din trupul Meu nu va flămânzi și cel care crede în Mine nu va înseta niciodată”[942], dar ei nu numai că nu au crezut, dar s-au și smintit. Cu femeia nu s-a întâmplat nimic de acest fel, ci a rămas [lângă El] și a cerut. Iudeilor le-a zis: „Cel care crede în Mine nu va înseta”, dar femeii nu i-a zis așa, ci într-un fel mai pământesc: „Cel care bea din apa aceasta nu va mai înseta”[943]. Îi vestea astfel

[940] *Ioan* 3, 9.
[941] *Ioan* 4, 15.
[942] *Ioan* 6, 35.
[943] *Ioan* 4, 14.

lucruri duhovnicești, nu văzute. De aceea, deși a ridicat mintea ei prin făgăduințe, vorbea încă despre cele simțite, pentru că ea nu putea să înțeleagă întocmai cele duhovnicești. Dacă ar fi zis: „De crezi în Mine, nu vei mai înseta", nu ar fi înțeles cele spuse, pentru că nu știa cine este Cel care-i vorbește, nici despre ce sete vorbește.

Dar de ce nu a făcut așa și cu iudeii? Pentru că aceia văzuseră multe minuni. Ea însă nu a văzut niciun semn mai înainte de a auzi cuvintele Lui. De aceea Și-a descoperit puterea prin prorocíi, dar nu a adus imediat dovezi. Și ce a zis? „«Mergi, cheamă pe bărbatul tău[944] și vino aici!» Iar ea a zis: «Nu am bărbat». Iisus i-a zis: «Bine ai zis că nu ai bărbat, căci cinci bărbați ai avut și cel pe care îl ai acum nu-ți este bărbat. Aceasta adevărat ai spus». Femeia I-a zis: «Doamne, văd că Tu ești proroc»."[945]

O, cât este de mare înțelepciunea acestei femei! Cu câtă supunere a primit dovada! „Cum altfel?" – întrebi tu. De ce? Ia, spune-mi: nu a dat dovezi și iudeilor, ba chiar mai mari decât acestea? Nu sunt totuna a da pe față cele nespuse, care sunt doar în mintea cuiva, și a vădi un lucru care s-a săvârșit în ascuns. Cel dintâi stă doar în puterea lui Dumnezeu și nimeni altul nu știe acel lucru decât cel care îl are în minte. Celelalte le cunosc toți cei cărora li s-au împărtășit acele fapte.

Atunci când le-a adus dovezi, ei nu au primit cu supunere, ci, zicând El: „De ce căutați să mă ucideți?"[946], nu numai că nu s-au mirat, precum femeia, dar chiar L-au jignit și L-au insultat. Aceia primiseră dovezi și de pe urma altor minuni, dar femeia auzise doar această singură afirmație. Ei nu numai că nu s-au mirat, dar chiar L-au jignit, zicând: „Ai demon. Cine caută să Te ucidă?"[947]

---

[944] Fericitul Augustin crede că scopul acestui sclipitor dialog este acela de a-L revela pe Hristos ca adevăratul Mire al sufletului (*Omilia* 15, 19).

[945] *Ioan* 4, 16-19. Unii comentatori au vrut să vadă aici o aluzie alegorică la cele cinci națiuni colonizate în Samaria (*cf.* *4 Regi* 17, 24) sau la cei cinci zei din *4 Regi* 17, 30-31. Totuși această interpretare ridică numeroase probleme și este dificil de susținut. Alții au înțeles aici o referință la cele cinci cărți ale *Pentateuhului*. Origen va tălmăci spiritual aluzia, cei cinci soți reprezentând cele cinci simțuri (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 13, 43-51). În Antichitate se credea că profeții erau înzestrați cu capacitatea de a citi gândurile. Sfântul Roman Melodul observă că abia al șaselea soț, cel duhovnicesc și adevărat, este Domnul Iisus, cu Care se logodește samariteana după ce s-a lepădat de ceilalți cinci, care reprezintă politeismul păgân (*Condacul la Femeia samariteană*).

[946] *Ioan* 7, 19.

[947] *Ioan* 7, 20.

Femeia însă nu numai că nu L-a jignit, dar chiar a rămas mirată și s-a gândit uimită că e proroc, deși această mustrare a atins-o mai mult decât aceea pe iudei. Căci acest păcat[948] era doar al ei, în vreme ce acela era al multora. Nu ne rod cele făcute de mai mulți atât precum cele ale noastre proprii. În plus, aceia credeau că fac o mare ispravă dacă Îl omoară pe Hristos, dar fapta femeii era mărturisită de toți că este rea. Totuși ea nu s-a indignat, ci a arătat uimire și mirare.

Și în cazul lui Natanael, Hristos a făcut la fel. Nu a făcut prorocia de la început, nici nu i-a zis: „Te-am văzut sub smochin", ci, doar când acela L-a întrebat: „De unde mă cunoști?", i-a dat acest răspuns[949]. Voia ca atât prorociile, cât și minunile să-și aibă originea în cei care veneau la El, pentru ca și aceia să le primească mai ușor și nici El să nu fie bănuit de slavă deșartă. Într-adevăr, așa a făcut și aici. Dacă ar fi mustrat-o de la început spunând: „Nu ai bărbat", ar fi părut că face un lucru împovărător și de prisos. Dar a îndrepta toate acestea după ce a luat pricina de la ea era un lucru foarte potrivit și o făcea să asculte cu mai multă supunere.

„Și de ce era potrivit" – întrebi tu – „să-i spună: «Mergi, cheamă pe bărbatul tău»[950]?" Era vorba despre un dar și un har ce depășea firea omenească. Femeia stăruia cerând să primească și El i-a zis: „Cheamă-l pe bărbatul tău", ca și când ar fi vrut să arate că și acela trebuie să se împărtășească de acestea. Iar ea, grăbindu-se să primească și ascunzând fapta ei rușinoasă, socotind că vorbește cu un om, i-a zis: „Nu am bărbat". Auzind Hristos acestea, adaugă acum mustrarea, la vremea potrivită, menționând amândouă situațiile lămurit. Pe [bărbații] dinainte i-a numărat pe toți, iar pe cel de acum, pe care ea îl ascundea, l-a vădit.

Deci ce a făcut femeia? Nu s-a indignat, nici nu L-a lăsat și a fugit, nici nu a socotit aceasta o jignire, ci a arătat și mai mare

---

[948] Nu este limpede dacă aici se face aluzie la adulter. Este posibil ca femeia să fi fost căsătorită de patru ori și, în prezent, să trăiască în concubinaj cu al cincilea bărbat. Din motive economice, multe cupluri ale vremii trăiau împreună înainte de a-și permite organizarea nunții. Totodată, infertilitatea femeii era un motiv frecvent de divorț în lumea iudaică. Autoritățile rabinice ale vremii îngăduiau maximum trei căsătorii succesive. În acest context, contractarea a cinci căsătorii de către femeia samariteană denota un grav laxism moral. Femeile care deveneau de mai multe ori văduve erau privite cu multă suspiciune și marginalizate (*cf. Facerea* 38, 11; *Tobit* 6, 14-15).

[949] *Cf. Ioan* 1, 48.

[950] *Ioan* 4, 16.

mirare și a stăruit și mai mult, căci a zis: „Văd că Tu ești proroc”[951]. Observă câtă înțelepciune are! Nu se grăbește acum, ci încă cercetează și se miră. Căci „văd” nu înseamnă: „Mi se pare că ești proroc”. Apoi, de vreme ce avea această bănuială, nu L-a întrebat nimic lumesc nici despre sănătatea trupească, nici despre bani, nici despre avere, ci direct despre dogme. Ce a zis? „Părinții noștri s-au închinat pe acest munte[952]. Se referea la cei din vremea lui Avraam, căci ei spuneau că acolo l-a adus pe fiul lui[953]. „Și cum ziceți voi că în Ierusalim este locul unde trebuie să ne închinăm?”[954]

3. Vezi cum s-a înălțat cu mintea? Ea, care mai înainte se îngrijea să nu mai fie tulburată de sete, întreabă acum despre dogme. Deci ce îi răspunde Hristos? Nu a răspuns la întrebare – căci a răspunde nu era pentru El cel mai important lucru, ci era ceva de prisos –, ci a ridicat-o pe femeie la o înălțime și mai mare. Și nu i-a vorbit despre acestea mai înainte ca ea să mărturisească despre El că este proroc. [A făcut așa] pentru ca ea să asculte cele spuse cu mai multă încredințare. Cea care a dat crezare acestui lucru nu putea să se mai îndoiască de cele spuse.

Să ne rușinăm, dar, și să roșim! O femeie care a avut cinci bărbați și era samariteană arată atâta interes față de dogme, și nici momentul zilei, nici treaba pentru care venise, nici vreun alt lucru nu au putut să o abată de la dorința de a afla despre astfel de lucruri, iar noi nu numai de dogme nu ne interesăm, ci pe toate le facem cu ușurătate și la nimereală. De aceea față de toate suntem nepăsători.

Spuneți-mi: care dintre voi, când este acasă, ia o carte creștină în mâini și se apleacă asupra celor scrise și tâlcuiește Scriptura?

---

[951] *Ioan* 4, 19. Este foarte probabil ca femeia samariteană să facă referire la *Taheb*, un Mesia samaritean care urma să vină și să restaureze Legea mozaică (*cf. Deuteronomul* 18, 15, pe care samaritenii îl interpretau în acest sens). Unii comentatori consideră digresiunea femeii una diplomatică, spre a-I distrage atenția lui Iisus de la situația ei matrimonială precară.

[952] Muntele Garizim, cel de pe care, la porunca lui Moise, poporul a rostit binecuvântările: „Și tot Israelul cu bătrânii lui, cu căpeteniile lui, cu judecătorii lui, toți băștinașii și veneticii lui au stat de o parte și de alta a chivotului în fața preoților și a leviților care duceau chivotul legământului Domnului, așa că jumătate din ei se aflau pe Muntele Garizim, iar cealaltă jumătate pe Muntele Ebal, cum poruncise de mai înainte Moise, sluga Domnului, ca să se binecuvânteze poporul lui Israel” (*Iosua* 8, 33).

[953] Majoritatea Părinților Bisericii vor localiza locul sacrificiului lui Isaac pe Muntele Sion (sau Moria, potrivit tradiției ebraice) din Ierusalim.

[954] *Ioan* 4, 20.

Nimeni nu poate spune că face așa. Jocuri și zaruri la mulți putem găsi, dar cărți nicăieri, sau la foarte puțini. Iar cei care le au se poartă asemenea cu cei care nu le au, pentru că le leagă și le pun în cufere, unde le țin mereu. Pe ei îi interesează cât de fin e pergamentul și cât de frumos e scrisul, nu să le citească. Nu le cumpără pentru folos și câștig [sufletesc], ci grija lor este să-și arate averea și ambiția. Atât de multă slavă deșartă au! Nu am auzit pe nimeni să se laude pentru că știe ce conțin [cărțile], ci pentru că sunt scrise cu litere de aur.

Și, spune-mi, care este folosul? Nu au fost date Scripturile doar ca să le ținem în cărți, ci ca să le scriem și în inimile noastre. Simpla posesie a lor ține de ambiția iudaică, pentru că ei au poruncile numai în scris. Noi însă nu am primit așa Legea la început, ci pe tăblițele de carne ale inimii[955]. Spunem acestea nu pentru a vă opri de la a mai cumpăra cărți. Dimpotrivă, vă îndemn spre aceasta foarte mult și îmi doresc să fie așa. Dar vreau să pătrundă în mintea voastră și literele și înțelesurile, pentru ca, primind înțelesul scrierilor, aceasta să fie curățită.

Dacă diavolul nu îndrăznește să intre în casa în care se află Evanghelia, cu atât mai mult nu se va atinge vreodată de sufletul în care se află înțelesurile ei. Niciun demon sau păcat nu vor putea să se apropie de el. Sfințește-ți, dar, sufletul, sfințește-ți trupul, având mereu acestea în inimă și pe buze! Dacă vorbele rușinoase întinează și îi cheamă pe demoni, este limpede că lectura duhovnicească sfințește și atrage harul Duhului.

Scripturile sunt cântări dumnezeiești. Așadar, să le cântăm nouă înșine și să luăm din ele leacuri pentru patimile din sufletul nostru. Dacă știm ce se citește, vom asculta cu mai multă osârdie. Acestea le spun mereu și nu voi înceta a le spune. Nu este ciudat că cei care stau în piețe pot spune și numele și neamul și orașul și isprăvile conducătorilor de care și ale dansatorilor și vorbesc în amănunt despre calitățile și defectele cailor, iar cei care se adună în acest loc nu știu nimic din cele ce se petrec aici și nici măcar numărul cărților nu îl cunosc? De cauți plăcerea în acelea, îți voi arăta că aici este mai multă plăcere. Căci, spune-mi, ce este mai plăcut și mai minunat: a vedea un om care se luptă cu altul, sau a vedea un om care se războiește cu un diavol, un om trupesc luându-se la

[955] *Cf. 2 Corinteni* 3, 3.

trântă cu o putere netrupească și biruind-o? Să privim aceste lupte, căci este cu bună-cuviință și folositor să le imităm și, imitându-le, putem să ne încununăm. Să nu le imităm pe acelea care pricinuiesc rușine celui care are râvnă să le imite. Dacă privești acea luptă, împreună cu demonii o privești, în vreme ce aceasta [o privești] împreună cu îngerii și cu Stăpânul îngerilor.

Spune-mi: dacă ar fi cu putință să stai în preajma conducătorilor și împăraților, să privești și să te bucuri de spectacol, nu ai considera că aceasta este cea mai mare cinste? Oare aici, la acest spectacol, nu alergi să privești împreună cu Împăratul îngerilor și să-l vezi pe diavol pus pe fugă, străduindu-se în tot chipul să biruiască, dar fără să izbândească nimic? „Și cum poate fi aceasta?" – întrebi. Dacă ai Cartea în mâini. În ea vei vedea arena, cursele lungi, atacurile vrăjmașului și iscusința celui drept. Și, privind acestea, vei învăța și tu să lupți astfel și să te izbăvești de demoni.

Cele păgâne sunt sărbători ale demonilor, nu spectacole ale oamenilor. Dacă într-un templu idolesc nu este îngăduit să intri, cu atât mai mult la o sărbătoare a lui Satan. Nu voi înceta a spune mereu acestea, chiar dacă vă necăjesc, până când voi vedea o schimbare. „A spune acestea pentru mine nu e greu" – zice – „iar vouă vă este de folos."[956] Deci să nu vă simțiți îngreunați de acest îndemn. Dacă trebuie să se simtă cineva îngreunat, eu se cuvine să fiu acela, care adesea vorbesc și nu sunt ascultat, nu voi care ascultați mereu, dar nicicând nu vă supuneți.

Dar fie ca voi să nu fiți vreodată învinuiți din aceste pricini, ci, eliberați de această rușine, să vă învredniciți de vederea duhovnicească și să vă bucurați de slava viitoare, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

[956] *Filipeni* 3, 1.

Omilia 33

„Iisus i-a zis: «Femeie, crede-Mă că vine ceasul când nici pe muntele acesta, nici în Ierusalim[957] *nu vă veți închina Tatălui*[958]*. Voi vă închinați căruia nu știți, noi ne închinăm Căruia știm, pentru că mântuirea de la iudei este».”* (*Ioan* 4, 21-22)

1. În orice situație avem nevoie de credință, iubiților, de credință, maica bunătăților, leacul pentru mântuire! Fără aceasta nu putem să ne însușim niciuna dintre învățăturile înalte. Cei care încearcă să treacă marea fără corabie înoată puțin, folosindu-se de mâini și de picioare, dar, după ce avansează, sunt afundați de valuri numaidecât. Tot așa și cei care se folosesc de propriile lor raționamente, mai înainte de a învăța ceva, naufragiază, după cum spune și Pavel: „Unii au naufragiat în privința credinței”[959].

Ca să nu pătimim și noi acestea, să ne ținem de sfânta ancoră prin care și pe samariteană a atras-o acum la Sine Hristos. Când ea a zis: „Cum de spuneți voi că în Ierusalim este locul în care trebuie să ne închinăm?”, Hristos i-a zis: „Crede-mă, femeie, că vine ceasul când nici în Ierusalim[960], nici în muntele acesta nu vă veți închina Tatălui”[961]. O foarte înaltă învățătură i-a descoperit acesteia, pe care nu a spus-o nici lui Nicodim, nici lui Natanael. Aceasta

[957] Întruparea Logosului a dus la pierderea legitimității existenței templelor de pe Garizim și din Ierusalim (*cf.* TEODOR DE MOPSUESTIA, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 4, 22).
[958] Concluzia Mântuitorului este tranșantă: râurile eshatologice ale apei celei vii a veșniciei nu curg nici din Muntele Garizim, nici din Muntele Sion, ci din Logosul întrupat, Iisus Hristos.
[959] *1 Timotei* 1, 19.
[960] Învățătorii evrei considerau Israelul, în general, și Ierusalimul, în special, drept cele mai sfinte locuri ale lumii și locurile prin excelență pentru rugăciune. O afirmație hiperbolică a rabinilor vremii asimila locuirea în Țara Sfântă cu împlinirea tuturor poruncilor date de Dumnezeu. Totodată, se considera că morții îngropați în *Ereț Ișrael* („pământul lui Israel”) vor învia cei dintâi.
[961] *Ioan* 4, 20-21.

se străduia să arate cele ale sale mai de cinste decât ale iudeilor și primise această învățătură de la strămoși. Hristos însă nu a răspuns la această întrebare. Atunci ar fi fost de prisos să vorbească despre aceasta și să arate de ce strămoșii aceleia se închinau în munte[962], iar iudeii în Ierusalim. În această privință a păstrat tăcerea și, înlăturând meritele ambelor modele, i-a înălțat sufletul, arătând că nici iudeii, nici samaritenii nu au ceva însemnat față de darul ce urma să fie dat. Și atunci a vădit deosebirea.

Totuși i-a arătat pe iudei mai de cinste nu pentru că punea un loc mai presus decât altul, ci i-a arătat mai presus datorită felului de a gândi, ca și când ar fi zis: „Nu trebuie să ne certăm cu privire la loc. Iudeii au mai mult decât samaritenii prin modul [închinării lor]". „Voi" – zice – „vă închinați căruia nu știți; noi ne închinăm Căruia știm."[963] Cum nu știau samaritenii cui se închină? Fiindcă ei credeau că Dumnezeu este cuprins într-un loc și împărțit[964]. Deci așa Îi și slujeau. Astfel le-au vestit și perșilor când au trimis la ei: „Dumnezeul acestui loc este supărat din pricina voastră"[965]. Aceasta pentru că nu gândeau despre El nimic mai mult decât ceea ce se gândește despre idoli. De aceea continuau să slujească și Lui și demonilor, amestecând cele ce nu pot fi amestecate. Iudeii însă erau străini de această gândire și știau că El este Dumnezeul întregii lumi, chiar dacă nu toți știau aceasta. De aceea a zis: „Voi vă închinați căruia nu știți; noi ne închinăm Căruia știm".

Nu te mira că S-a numărat pe Sine împreună cu iudeii, căci a răspuns bănuielii femeii ca un proroc al iudeilor. De aceea a spus: „Ne închinăm". Este limpede oricui că El este Cel închinat. „A se închina" este acțiunea creației, dar „a fi închinat" este a Stăpânului creației. Acum însă vorbește ca un iudeu. Căci cuvântul „noi" înseamnă aici: „Noi, iudeii".

---

962 Vechile culturi din Orientul Apropiat venerau, adeseori, diverși munți considerați ca sacri și sălașuri ale divinității. Samaritenii cinsteau Muntele Garizim (de fapt, Gherizin), considerat ca singurul munte care nu a fost acoperit de potop, făcând chiar loc, în *Decalogul* lor, unei porunci care stipula adorarea lui Dumnezeu pe acest munte, unde și-au construit și un templu, distrus în 128 î.Hr. de principele evreu Ioan Hircan. Ca răspuns, samaritenii vor pângări templul iudaic din Ierusalim cu oase de morți (*cf.* IOSEFUS FLAVIUS, *Antichități iudaice*, 18, 30). Samaritenii localizau pe Garizim principalele evenimente ale istoriei sacre biblice: crearea lui Adam, altarul lui Noe ridicat după potop, jertfa lui Isaac, visul lui Iacov, funeraliile lui Iosif ș.a.

963 *Ioan* 4, 22.

964 În sensul că dumnezeirea era segmentată între diversele sanctuare unde era adorată.

965 *Cf.* *4 Regi* 17, 26.

Deci, după ce laudă cele ale iudeilor, Se face pe Sine iar vrednic de crezare și o convinge și mai mult să ia aminte la cuvintele Lui. Pentru a face cuvântul de netăgăduit, îi arată că nu din pricina înrudirii de neam laudă cele ale iudeilor. Dacă a arătat acestea cu privire la locul în care se rugau iudeii cu precădere, socotind că sunt mai presus decât toți ceilalți, și a micșorat cele de cinste ale lor, este limpede că nu spune aceasta doar de hatârul cuiva, ci după adevăr și cu putere prorocească.

Deci, după ce mai întâi s-a ferit de o astfel de discuție, zicând: „Crede-mă, femeie" și celelalte, a adăugat: „Pentru că mântuirea de la iudei este"[966]. Ceea ce vrea să spună este aceasta: „De acolo au venit cele bune pentru întreaga lume, căci cunoașterea lui Dumnezeu și condamnarea idolilor de acolo au început. Și toate celelalte învățături și însăși închinarea pe care voi o practicați – chiar dacă nu o faceți drept – și-au luat începutul de la iudei". Deci prin „mântuire" înțelege fie aceste lucruri, fie venirea Lui. Dar nu ar greși cineva dacă ar spune că la acestea amândouă se referă când vorbește despre mântuirea care este de la iudei. Și Pavel a dat de înțeles acest lucru când a zis: „Din care după trup este Hristos, Care este pentru toate Dumnezeu"[967].

Vezi cum încuviințează Vechiul Testament și arată că este rădăcină a celor bune și nu este nicidecum potrivnic Legii, de vreme ce spune că temelia tuturor celor bune este de la iudei? „Dar vine ceasul, și acum este, când adevărații închinători se vor închina Tatălui. Noi suntem mai presus de voi, femeie, prin felul închinării, dar și acesta va avea un sfârșit. Nu numai locul se va schimba, ci și felul închinării[968]. Și această schimbare este la ușă, căci vine ceasul și acum este."

[966] *Ioan* 4, 22. Domnul Hristos atrage atenția samaritenei că este imposibil să fie eliminată componenta iudaică a mântuirii, respinsă cu vehemență de samariteni. Domnul Iisus adresează, de fapt, provocări ambelor tradiții religioase, iudaică și samariteană. Domnul Iisus Însuși a fost evreu, iar Israelul este „școala cunoașterii lui Dumnezeu pentru toate popoarele" (SFÂNTUL ATANASIE CEL MARE, *Despre Întruparea Cuvântului*, 12, 5). Origen interpretase această afirmație în sensul că mântuirea are ca fundament Scripturile evreiești, care au profețit și pregătit venirea Mântuitorului (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 13, 101).

[967] *Romani* 9, 5.

[968] Mentalitatea religioasă semitică lega rugăciunea de anumite locuri special consacrate, templul, apoi sinagoga, iar rugăciunea particulară trebuia oficiată nu oriunde, ci în locuri pure din punct de vedere al Legii purității levitice.

2. De vreme ce prorocii vorbeau despre cele ce aveau să se petreacă peste mult timp, El a spus acum: „Și acum este", înlăturând acel obicei. „Să nu crezi" – zice – „că această prorocie este de felul celor care se împlinesc după mult timp. Lucrurile au fost rânduite deja și la ușă este [ceasul] când «adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh[969] și în adevăr»[970]."

Spunând „adevărați", i-a dat la o parte și pe samariteni și pe iudei. Chiar dacă aceștia din urmă sunt mai buni decât cei dintâi, totuși sunt cu mult mai prejos față de cei care vor fi, atât pe cât este și închipuirea față de adevăr. Vorbește despre Biserică, pentru că aceasta este adevărata închinare, cuvenită lui Dumnezeu. „Căci și Tatăl astfel de închinători Își dorește."[971] Deci, dacă încă de demult căuta pe unii ca aceștia, nu a îngăduit modul [de închinare] al acelora pentru că a voit, ci arată îngăduință, ca să îi aducă [la Sine] și pe aceștia.

Așadar, cine sunt adevărații închinători? Cei care nu limitează slujirea la un loc anume, ci Îi slujesc lui Dumnezeu în duh, după cum spune și Pavel: „Căruia Îi slujesc cu duhul meu, întru Evanghelia Fiului Său"[972]. Și iar: „Vă îndemn să înfățișați trupurile voastre ca pe o jertfă vie, bineplăcută lui Dumnezeu, ca închinarea voastră cea duhovnicească"[973]. Când El spune că „duh este Dumnezeu", nu vrea să spună nimic altceva decât că este netrupesc[974].

[969] Expresia grecească ἐν πνεύματι se referă la închinarea pătrunsă de Duhul Sfânt, nu la închinarea sinceră, în „duhul" personal al fiecăruia. Sfântul Chiril al Alexandriei observă că rugăciunea creștină nu este legată de un loc anume, precum un anumit templu sau munte, putând fi făcută oriunde (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 4). Faptul este demonstrat de uzul termenului πνεύματος în stilul și limba autorului celei de-a patra Evanghelii. Expresia „închinare în duh și adevăr" nu își propune să anuleze geografia sacră deja încetățenită, ci să o extindă asupra întregului pământ. Vedem că Sfântul Ioan Gură de Aur localizează în Biserica creștină „închinarea în duh și adevăr". Un fenomen similar acestei „extinderi" a închinării se va petrece și în iudaism. Dacă rabinii de dinainte de distrugerea templului din Ierusalim limitau autentica închinare, precum și duhul profetic la Țara Sfântă, cei de după anul 70 d.Hr. vor extinde posibilitatea acestora și dincolo de granițele Israelului.

[970] *Ioan* 4, 23. Sintagma „în adevăr" se referă, în primul rând, la închinarea sinceră, deschisă, directă. Însă, de vreme ce Hristos este adevărul, adevărata închinare este cea adusă Tatălui, prin Hristos în Duhul Sfânt (*cf. Ioan* 14, 6, 26).

[971] *Ioan* 4, 23. Remarcabil este faptul că prima persoană care se învrednicește de revelația noii închinări în „duh și adevăr" este o femeie, și încă una samariteană. Biserica lui Hristos este clădită din pietre vii, din persoanele care I se închină „în duh și adevăr" lui Dumnezeu (*cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 13, 85).

[972] *Romani* 1, 9.

[973] *Romani* 12, 1.

[974] Sfântul Ioan Gură de Aur confirmă interpretarea modernă a expresei πνεῦμα ὁ Θεός, a cărei traducere exactă este: „Dumnezeu este un duh", ținând cont de specificul stilistic și ideatic al contextului. Pasajul nu intenționează să identifice pe Duhul Sfânt cu

Trebuie deci ca și slujirea să fie potrivită unuia netrupesc și să fie adusă prin ceea ce este netrupesc în noi, adică prin curăția sufletului și a minții. De aceea zice: „Și cei care se închină Lui trebuie să I se închine în duh și adevăr”[975]. De vreme ce nici samaritenii, nici iudeii nu purtau grijă de suflet, dar arătau multă grijă față de trup, curățindu-l în tot chipul, El spune că nu prin curăția trupului, ci prin ceea ce este netrupesc în noi, adică prin cuget, se aduce slujire Celui netrupesc. Deci nu jertfi oi și viței, ci pe tine însuți să te dai cu totul lui Dumnezeu ca ardere de tot, căci aceasta înseamnă „înfățișați ca pe o jertfă vie”[976]. În adevăr trebuie să vă închinați. Cele dinainte erau preînchipuiri: tăierea împrejur, arderile de tot, jertfele, tămâierile. Acum însă nu mai este așa, ci totul este adevăr. Nu trupul trebuie să-l tăiați împrejur, ci gândurile rele; pe voi înșivă să vă răstigniți, să înlăturați și să junghiați poftele dobitocești.

Femeia s-a mirat de cuvintele Lui și nu a putut ajunge la înălțimea celor spuse. Ascultă ce zice, în strădania sa [de a înțelege]: „«Știu că va veni Mesia Care Se cheamă Hristos. Când va veni Acela[977], ne va vesti nouă toate.» Iisus i-a zis: «Eu sunt, Cel care vorbesc cu tine»”[978]!

Dumnezeu, ci să arate că natura lui Dumnezeu nu este materială, nici corporală; esența omului fiind tot spirituală, adevărata închinare are loc la nivelul spiritului (*cf.* ORIGEN, *Despre principii*, 1, 1, 4-5). Duhul Sfânt există în realitate, distinct de Tatăl, pneuma nefiind suflare, vânt sau o simplă metaforă, ci reprezintă o Persoană concretă, vie, care este adorată împreună cu Tatăl și cu Fiul (*cf.* DIDIM CEL ORB, *Fragmente la Ioan*, 3).

[975] *Ioan* 4, 24. Origen observă că închinarea „în duh și în adevăr” este cu putință numai după ce se primește darul Duhului Sfânt (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 13, 112). Acum ne închinăm „în adevăr”, deoarece închinarea din Vechiul Testament fusese una provizorie, nedesăvârșită, în umbră și preînchipuiri (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 13, 145-146). Adevărata închinare adusă lui Dumnezeu este cea lăuntrică (*cf.* SFÂNTUL AMBROZIE DE MEDIOLANUM, *Isaac, sau despre suflet*, 4, 26), desprinsă de toate lucrurile create (*cf.* EVAGRIE PONTICUL, *Capitole despre rugăciune*, 59-61). Închinarea adusă lui Dumnezeu „în duh și adevăr” este una treimică, fiindcă Fiul este Adevărul, ne închinăm Tatălui prin Fiul în Duhul Sfânt (*cf.* SFÂNTUL VASILE CEL MARE, *Despre Duhul Sfânt*, 26, 64). Pentru a ne putea ruga sincer și curat, se impune ca, în prealabil, să devenim noi înșine „temple ale Duhului Sfânt” (*cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 15, 25).

[976] *Romani* 12, 1.

[977] Femeia face aluzie la *Taheb*, profetul așteptat de samariteni, un Mesia diferit sub multe aspecte de Mesia așteptat de iudei. Samaritenii introduseseră *Deuteronomul* 18, 18 în *Decalogul* propriu („Eu le voi ridica Proroc din mijlocul fraților lor, cum ești tu, și voi pune cuvintele Mele în gura Lui și El le va grăi tot ce-I voi porunci Eu”). Oricum, este dificil de reconstituit cu exactitate perspectiva mesianică a samaritenilor din vremea lui Iisus. Uimitoare este destăinuirea „secretului mesianic” de către Iisus unei femei samaritene, în vreme ce lui Nicodim îi făcuse doar aluzii voalate.

[978] *Ioan* 4, 25-26. Paralela cu formula similară din *Ieșirea* 3, 14 este ușor observabilă. Sintagma revelatorie a lui Dumnezeu este folosită din nou aici pentru a exprima punctul culminant al revelației istorice a lui Dumnezeu în Iisus Hristos.

Cum se face că samaritenii, care îl acceptau numai pe Moise, așteptau venirea lui Hristos? Din înseși scrierile lui Moise [au luat temeiul]. Chiar la începutul lor L-a descoperit pe Fiul. Căci cuvintele: „Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră"[979] către Fiul s-au spus. Tot El este Cel care a vorbit cu Avraam în cort. Și Iacov despre El a prorocit când zicea: „Nu va lipsi conducător din Iuda, nici căpetenie din coapsele lui, până ce va veni Cel care are stăpânire, iar El este așteptarea neamurilor"[980]. Și Moise însuși zice: „Proroc ca și mine vă va ridica Domnul Dumnezeu dintre frații voștri. Pe Acela să-L ascultați"[981]. Și cele spuse despre șarpe[982], despre toiagul lui Moise[983], despre Isaac și despre Miel[984] și multe altele vestesc venirea Lui celor care vor să culeagă din ele [aceste înțelesuri].

„Și de ce" – întrebi tu – „Hristos nu a convins-o pe femeie pornind de la acestea[985]?" Lui Nicodim i-a pomenit de șarpe, iar lui Natanael i-a amintit de prorocie, dar ei nu i-a zis nimic de acest fel. De ce și din ce motiv? Pentru că aceia erau bărbați și se ocupau cu astfel de lucruri, dar ea era o biată femeie neînvățată și neobișnuită cu Scripturile. Deci nu prin acestea a atras-o, ci vorbindu-i despre apă și despre prorocie. Astfel a făcut-o să pomenească de Hristos și atunci i S-a descoperit. Dacă i-ar fi spus aceasta de la început, fără ca ea să întrebe, ar fi părut femeii că este nebun și că vorbește fără sens. El însă treptat a făcut-o să pomenească [de Mesia] și la vremea cuvenită S-a descoperit.

Iudeilor, care întrebau mereu: „Până când ne scoți sufletul? Spune-ne dacă ești Tu Hristosul"[986], nu le-a răspuns lămurit, ei însă i-a spus deschis că El este. Aceasta pentru că femeia era mai binevoitoare spre a asculta[987]. Aceia nu întrebau ca să învețe, ci ca să-L batjocorească mereu. Dacă ar fi vrut să învețe, le era de ajuns învățătura [cuprinsă] în cuvintele Lui, în Scripturi și în minunile Lui. Femeia însă vorbea fără părtinire și cu simplitate. Aceasta se

[979] *Facerea* 1, 26.
[980] *Facerea* 49, 10.
[981] *Deuteronomul* 18, 15.
[982] *Cf. Facerea* 3, 14.
[983] *Cf. Ieșirea* 4, 1-4.
[984] *Cf. Facerea* 22.
[985] Cu alte cuvinte: de ce nu a utilizat Hristos exegeza tipologică și în acest caz?
[986] *Ioan* 10, 24.
[987] Literal: „Mai rezonabilă, mai receptivă" la mesajul evanghelic.

vede din cele ce a făcut mai apoi. Căci a ascultat, a crezut și i-a prins în mreajă și pe alții. În toate se pot vedea râvna și credința femeii.

„Și atunci au sosit ucenicii Lui." Au venit într-un moment foarte potrivit, când învățătura fusese dată desăvârșit. „Și se mirau că vorbea cu o femeie[988]. Însă nimeni n-a zis: «Ce o întrebi?» sau: «Ce vorbești cu ea?»"[989]

3. De ce se mirau? De lipsa Lui de îngâmfare, de smerenia Lui covârșitoare, pentru că, deși era atât de admirat, a primit cu atâta smerenie să vorbească unei femei sărace și samaritene. Totuși, chiar dacă erau uimiți, nu au întrebat pricina. Așa de bine erau învățați să țină rânduiala ucenicilor, atât de mult se temeau și se sfiau de El! Chiar dacă nu aveau încă părerea cuvenită despre El, totuși Îi erau credincioși, ca Unuia vrednic de admirație, și aveau multă sfială față de El.

Cu toate acestea, de multe ori au arătat îndrăzneală. Ca atunci când Ioan s-a rezemat de pieptul Lui[990], când a venit la El și I-a zis: „Cine este mai mare în Împărăția cerurilor?"[991], când fiii lui Zevedeu I-au cerut să stea unul de-a dreapta și unul de-a stânga Lui[992]. Deci de ce acum nu au întrebat? Pentru că toate acelea aveau nevoie de cercetare, ca unele care îi priveau, dar ceea ce s-a petrecut acum nu era atât de important pentru ei. Și Ioan a făcut aceasta după multă vreme, aproape de sfârșit, când se bucura de mai multă îndrăzneală și a prins curaj din dragoste pentru Hristos. Căci acesta era – zice – „cel pe care îl iubea Iisus"[993]. Ce ar putea egala această fericire?

[988] Uimirea discipolilor este justificată. Mentalitatea iudaică veche (alături de cea greco-romană) acorda o anumită inferioritate femeilor, plasându-le într-o poziție socială marginală, tradițiile rabinice recomandând limitarea la minimum a conversațiilor cu acestea. Lumea antică dezavua pe filosofii și moraliștii care se asociau cu femeile. În *Facerea* 24 și 29 conversațiile la fântână pun la cale căsătorii. În cazul de față, nunta este una mistică, Hristos, Mirele cel veșnic, chemând la nunta Sa pe toți păcătoșii, după ce îi va curăți și lumina. Hristos depășește toate barierele sociale, prejudecățile rasiale, etnice, religioase, de gen, deschizând Împărăția Sa pentru toți. Origen chiar va afirma că dialogul cu samariteana a avut și scopul de a demonstra tuturor că Dumnezeu tratează fără discriminare de gen atât bărbații, cât și femeile, iar spusa divină: „Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră" se aplică tuturor oamenilor (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 13, 166-167).

[989] *Ioan* 4, 27.

[990] *Cf. Ioan* 13, 23.

[991] *Matei* 18, 1.

[992] *Cf. Marcu* 10, 37.

[993] *Ioan* 13, 23.

Dar să nu ne oprim aici, iubiților – la a-l ferici pe apostol –, ci să facem toate așa încât să ajungem și noi între cei fericiți! Să-l imităm pe evanghelist și să vedem care sunt faptele care au făcut ca el să fie atât de iubit [de Hristos]. Deci care erau acestea? A lăsat tatăl, barca, mreaja și L-a urmat pe Hristos. Dar acestea le-au făcut și fratele lui, și Petru, și Andrei, și ceilalți apostoli. Deci ce avea el deosebit care să atragă atâta dragoste? El nu spune despre sine nimic de acest fel, ci doar că era iubit. Faptele lui, pentru care era iubit, le-a trecut sub tăcere, din smerenie. Că [Hristos] îl iubea în mod special este limpede pentru toți, dar Ioan nu s-a arătat vreodată întrebându-L sau vorbind cu El aparte, precum a făcut Petru adesea, precum Filip și Iuda și Toma. A făcut aceasta doar când a vrut să-i facă un hatâr și să dea ascultare celui care era apostol ca și el. A întrebat atunci când corifeul apostolilor l-a silit, făcându-i semn[994]. Căci aveau multă dragoste între ei cei doi apostoli. Și la templu îi vedem urcând împreună și vorbind mulțimii[995].

Într-adevăr, Petru de multe ori s-a purtat și a vorbit cu mai multă înflăcărare, iar la urmă L-a auzit pe Hristos zicându-i: „Petre, Mă iubești mai mult decât aceștia?”[996] Și este limpede că cel care Îl iubea mai mult decât aceia era iubit la rândul lui. Dar la el se vede aceasta din faptul că Îl iubea pe Iisus, în vreme ce la Ioan se vede din faptul că era iubit de Iisus.

Așadar, ce a atras asupra lui acea dragoste deosebită? Eu cred că acest bărbat avea multă îngăduință și blândețe. De aceea nici nu a arătat îndrăzneală de multe ori. Cât de mare este această virtute se poate vedea și la Moise, căci și pe el l-a făcut să fie atât de mare și de ales. Nimic nu este egal cu smerenia. De aceea Hristos cu ea a început Fericirile[997]. Ca și când urma să pună o temelie care să susțină o zidire foarte mare, așa a așezat smerenia pe primul loc. Nu este, nu este cu putință să ne mântuim fără ea! Chiar de ar posti cineva, chiar de s-ar ruga, chiar de ar face milostenie, toate sunt de lepădat dacă se fac cu semeție și fără smerenie. Dar, dacă este smerenie, toate sunt de dorit și iubite și se află în siguranță.

Să ne smerim, dar, iubiților, să ne smerim! Acest lucru este ușor de împlinit dacă avem trezvie. La urma urmei, ce te face să te

[994] *Cf. Ioan* 13, 24-25.
[995] *Cf. Faptele* 3, 1.
[996] *Ioan* 21, 15.
[997] *Cf. Matei* 5, 3.

semețești, omule? Nu vezi nimicnicia firii tale? Neputința voinței tale? Gândește-te la sfârșitul tău! Gândește-te la mulțimea păcatelor tale! Dar poate că te mândrești pentru că ai făcut multe fapte bune? Tocmai prin aceasta le vei pierde pe toate. De aceea nu cel care păcătuiește, cât cel care face fapte bune trebuie să se silească a se smeri. De ce? Cel dintâi este silit de conștiință, dar acesta, dacă nu este foarte atent, imediat este ridicat și dispare, ca și când ar fi dus de vânt, precum fariseul.

Dai milostenie săracilor? Nu ale tale [le dai], ci ale Stăpânului, cele pe care le ai în comun cu cei împreună-robi cu tine. Tocmai de aceea trebuie să te smerești, pentru că în necazurile celor de un neam cu tine vezi dinainte cele ale tale și prin mijlocirea acelora înțelegi propria ta fire. Poate că și noi ne tragem din astfel de strămoși, iar dacă averea ne-a fost lăsată, firesc este ca și noi să o lăsăm la rândul nostru. Până la urmă, ce este bogăția? Umbră neputincioasă, fum care se risipește, floare a ierbii, ba chiar mai neînsemnată decât o floare. Deci de ce te semețești pentru iarbă? Nu au averi și tâlharii, și ușuraticii, și desfrânatele, și jefuitorii de morminte? Deci pentru asta te mândrești: pentru că ești părtaș cu unii ca aceștia prin bunurile tale?

Iubești cinstirile? Dar nimic nu este mai potrivit decât milostenia spre a primi cinste. Cinstirile date pentru bogăție și putere sunt răpite și sunt însoțite de ură, în vreme ce acestea se dau de bunăvoie și cu încredințare. De aceea ei nici nu pot să le azvârle de la ei vreodată. Dacă oamenii respectă așa de mult milostenia și le doresc toate cele bune celor care o fac, gândește-te câtă răsplată și ce fel de dar vor lua de la Iubitorul de oameni Dumnezeu!

Să căutăm, dar, această bogăție care rămâne veșnic și niciodată nu o pierdem, așa încât, și aici fiind mari și acolo devenind străluciți, să dobândim bunătățile veșnice, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Omilia 34

„Deci femeia și-a lăsat vasul[998] *și s-a dus în cetate și a zis oamenilor: «Veniți de vedeți un om care mi-a spus toate câte am făcut! Nu cumva acesta este Hristosul?»”* (*Ioan* 4, 28-29)

1. Avem nevoie de multă ardoare și râvnă trează, căci fără acestea nu e cu putință să dobândim bunătățile făgăduite. Pentru a arăta aceasta, Hristos a spus odată: „Cel care nu-și ia crucea și nu-Mi urmează Mie nu este vrednic de Mine”[999]; iar altădată: „Foc am venit să arunc pe pământ și cât aș vrea să fie acum aprins!”[1000] Prin aceste două [afirmații] vrea să ne înfățișeze un ucenic înflăcărat și aprins de râvnă, gata [să înfrunte] orice primejdie. Așa era și această femeie. Așa de mult a fost aprinsă de cele spuse, încât a lăsat și vasul și nevoia pentru care venise și, alergând în cetate, tot poporul l-a adus la Iisus. „Veniți” – a zis – „de vedeți un om care mi-a spus toate câte am făcut!” Iată câtă râvnă și înțelepciune! A venit să scoată apă și, pentru că a găsit adevăratul Izvor, nu l-a mai luat în seamă pe cel simțit, învățându-ne prin acest mic exemplu ca, atunci când ascultăm cele duhovnicești, să trecem cu vederea cele lumești și să nu le dăm nicio importanță. După propria putere, ea a făcut mai mult decât ce au făcut apostolii, căci aceia, fiind chemați, au lăsat plasele, dar ea de la sine, fără să-i vestească nimeni, a lăsat vasul[1001] și a făcut lucrare de evanghelist, fiind întraripată de bucurie.

---

[998] Femeia și-a lăsat vasul și a dus în oraș nu apă, ci pe Dumnezeu (*cf.* SFÂNTUL ROMAN MELODUL, *Condac la femeia samariteană*).

[999] *Matei* 10, 38.

[1000] *Luca* 12, 49.

[1001] Gestul femeii a fost interpretat alegoric, drept patimile omenești la care trebuie să renunțe predicatorul creștin înainte de a-și începe propovăduirea Evangheliei (*cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 15, 30). Același Augustin va observa că femeia samariteană devine un autentic apostol al lui Hristos (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 13, 169).

Și nu a chemat pe unul sau doi, cum au făcut Andrei și Filip, ci, ridicând în picioare o cetate întreagă și atâta popor, i-a adus la El.

Ia seama cât de înțelept vorbește! Căci nu a zis: „Veniți să-L vedeți pe Hristos”, ci a folosit și ea aceeași îngăduință prin care și Hristos a „vânat-o”, și așa i-a atras pe oameni. „Veniți” – zice – „de vedeți un om care mi-a spus toate câte am făcut!” Nu s-a rușinat să spună: „Mi-a spus toate câte am făcut”. Putea să spună altfel: „Veniți de vedeți un proroc”. Dar, când sufletul i s-a aprins de focul cel dumnezeiesc, la nimic din cele de pe pământ nu s-a mai uitat, nici la rușine, ci doar la un singur lucru – la flacăra care o cuprinsese.

„Nu cumva acesta este Hristosul?” Vezi iar cât de multă înțelepciune avea femeia! Nici nu a spus lămurit, dar nici nu a tăcut. Nu prin convingerea ei voia să-i încredințeze, ci voia ca ei să se facă părtași la părerea ei ascultându-L, ceea ce a făcut cuvântul mai demn de crezare.

El nu i-a dezvăluit întreaga viață, dar prin cele spuse a convins-o și despre celelalte. Și nu a zis: „Veniți de credeți”, ci: „Veniți de vedeți” – ceea ce era mai ușor – și astfel mai lesne i-a atras. Vezi câtă înțelepciune avea femeia? Căci știa, limpede știa că îndată ce vor gusta din izvorul acela vor fi convinși, ca și ea. Dacă ar fi fost dintre cei mai grei la minte, ar fi ascuns mustrarea ce i s-a dat. Ea însă a vestit propria ei viață, făcând-o cunoscută tuturor, pentru ca pe toți să-i atragă și să-i câștige.

„Între timp, ucenicii Lui Îl rugau zicând: «Învățătorule, mănâncă!»”[1002] Aici cuvântul „rugau” înseamnă „îndemnau”, potrivit graiului din acel ținut. Văzându-L ostenit de călătorie și de arșiță, Îl îndemnau. Nu din grabă Îl îndemnau să mănânce, ci din dragoste față de Învățătorul lor. Deci ce a zis Hristos? „Eu am de mâncat o mâncare[1003] pe care voi nu o știți[1004]. Ziceau deci între ei: «Nu cumva I-a adus cineva să mănânce?»”[1005]

[1002] *Ioan* 4, 31.

[1003] Mâncarea materială poate fi o metaforă pentru hrana spirituală, dar și pentru vocația profetică (*cf. Ieremia* 15, 16; *Iezechiel* 3, 1-3). Origen interpretează „mâncarea” ca reprezentând cunoașterea lui Dumnezeu pe care o primim de la ucenicii Mântuitorului Hristos, după ce, la rândul lor, aceștia au primit-o de la Hristos, iar Hristos de la Tatăl (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 13, 34). Teodor de Mopsuestia consideră că „mâncarea” simbolizează lucrarea de convertire a lumii (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 4, 34).

[1004] Domnul Iisus stabilește clar prioritățile: salvarea sufletelor primează în fața lucrurilor pământești.

[1005] *Ioan* 4, 32-33. La fel cum femeia samariteană nu pricepuse că Hristos Se referea la apa spirituală, și acum ucenicii nu înțeleg la ce face aluzie Mântuitorul când vorbește despre hrană (*cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 15, 31).

De ce te miri că femeia, auzind de apă, se gândea încă la apa [sensibilă], dacă și ucenicii au făcut la fel? Căci încă nu se gândeau la nimic duhovnicesc, ci erau nedumeriți. Au arătat iar obișnuita sfială și cinste Învățătorului, pentru că vorbeau între ei, dar pe El nu îndrăzneau să-L întrebe. Și altă dată au făcut așa, când voiau să întrebe, dar nu întrebau.

Deci Hristos ce a zis? „Mâncarea Mea este să fac voia Celui care M-a trimis pe Mine și să săvârșesc lucrul Lui."[1006] Aici a numit „mâncare" mântuirea oamenilor pentru a arăta câtă dorire avea spre purtarea de grijă față de noi. Așa cum pentru noi a mânca este un lucru de dorit, așa este pentru El a ne mântui pe noi. Ascultă cum în orice situație nu descoperă toate deodată, ci mai întâi îl face pe ascultător să fie nedumerit, pentru ca acesta să înceapă să întrebe despre sensul celor spuse și, după ce s-a întrebat și s-a ostenit, să primească cu mai multă osârdie descoperirea [sensului] pe care îl căuta și să fie mai dornic a asculta.

Dar de ce nu a spus de la început: „Mâncarea Mea este să fac voia Tatălui Meu"? Chiar dacă nu era limpede, totuși era mai limpede decât cele spuse înainte. Ce anume? „Eu am de mâncat o mâncare pe care voi nu o știți." Așa cum am spus, vrea în primul rând ca, stârnindu-le nedumerirea, să-i facă mai atenți, iar apoi să-i obișnuiască să li se vorbească prin astfel de cuvinte ascunse.

Deci care este voia Tatălui? Mai întâi o spune, iar apoi explică: „Nu ziceți voi că mai sunt patru luni și vine secerișul? Iată, zic vouă: «Ridicați ochii voștri[1007] și priviți holdele că sunt albe pentru seceriș»"[1008].

2. Iată, iar îi înalță până la vederea celor mărețe pornind de la pomenirea celor comune. Când a spus „mâncare", nu a arătat nimic altceva decât mântuirea de care vor avea parte oamenii care vor veni [la El]. Și holda și secerișul arată același lucru: mulțimea sufletelor care sunt gata să primească propovăduirea. Aici, când spune „ochi", se referă și la cei ai minții și la cei trupești, căci, văzând deja mulțimea samaritenilor care veneau [la El] și râvna voinței lor, a spus că holdele sunt albe. Așa cum spicele sunt bune

[1006] *Ioan* 4, 34.
[1007] Expresia este un semitism care înseamnă „a privi cu atenție". Origen o înțelege ca un îndemn la a medita la lumea nevăzută (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 13, 40-41).
[1008] *Ioan* 4, 35.

de secerat atunci când sunt albe, așa și aceștia erau pregătiți și gata pentru mântuire.

Și de ce nu a spus lămurit că oamenii aveau să creadă și erau gata a primi cuvântul, fiind învățați de proroci și urmând să dea roade pe viitor? De ce a pomenit în schimb de holde și de seceriș? Ce urmărește prin aceste metafore? Nu numai aici, ci pe întreg cuprinsul Evangheliei face așa. Și prorocii folosesc acest mijloc, spunând multe lucruri în chip metaforic. Care este motivul? Căci harul Duhului nu a rânduit așa fără motiv. Dar de ce și cu ce scop?

Din două pricini. Una este ca discursul să fie mai grăitor și cele grăite să fie mai bine aduse înaintea ochilor, pentru ca mintea, primind o imagine familiară a lucrurilor, să fie stârnită mai mult și, văzând lucrurile ca într-o imagine, să înțeleagă mai bine. Aceasta e o pricină. A doua este aceea de a îndulci discursul și amintirea celor spuse să fie mai statornică. Nicio afirmație nu cucerește și atrage mulțimile ascultătorilor așa precum relatarea prin pilde vii și exemplificarea prin cele cunoscute din experiență. Putem vedea acest lucru săvârșit cu multă înțelepciune prin această parabolă.

„Iar cel care seceră primește plată și adună roade spre viață veșnică."[1009] Roada acestui seceriș [pământesc] nu este spre viață veșnică, ci este de folos doar pentru viața aceasta trecătoare, în vreme ce roada duhovnicească este pentru viața fără bătrânețe și fără moarte. Vezi cum [vorbește despre] cele simțite, dar înțelesurile sunt duhovnicești și prin aceste cuvinte deosebește cele pământești de cele cerești? Așa cum atunci când a vorbit de apă a arătat prin ce era aceasta aparte, zicând: „Cel care bea din apa aceasta nu va mai înseta"[1010], și acum spune, la fel, că rodul se culege spre viață veșnică, „ca să se bucure împreună și cel care seamănă și cel care seceră"[1011].

Cine este cel care seamănă și cine este cel care seceră? Prorocii sunt cei care seamănă, dar nu ei au secerat, ci apostolii[1012]. Aceasta nu înseamnă că sunt lipsiți de dulceața și răsplata ostenelii lor, ci se

---

[1009] *Ioan* 4, 36.
[1010] *Ioan* 4, 14.
[1011] *Ioan* 4, 36.
[1012] Sfântul Irineu de Lyon afirmase că „semănătorii" de aici sunt patriarhii și profeții Vechiului Testament, în vreme ce apostolii reprezintă secerătorii (*Împotriva ereziilor*, 4, 23, 1). Alți comentatori au văzut în „semănători" pe Sfântul Ioan Botezătorul și comunitatea sa, ori chiar pe Hristos Însuși (Teodor de Mopsuestia, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 4, 36).

vor îndulci și se vor bucura împreună cu noi, chiar dacă nu seceră împreună cu noi. Căci secerișul nu este mai anevoios ca semănatul. Eu nu v-am rânduit pe voi să semănați, ci [v-am trimis] acolo unde este mai mică osteneala, dar mai mare dulceața. Căci în cazul semănatului truda și osteneala sunt mari. La seceriș câștigul este mult, dar osteneala nu este atât de mare, ci este chiar foarte ușor.

Prin aceste [cuvinte] vrea să spună aici și acest lucru: „Aceasta este și voia prorocilor: ca oamenii să vină la Mine". Aceasta o spune și Legea. Cu acest scop secerau: ca să odrăslească acest rod. Arată, de asemenea, că și pe aceia tot El i-a trimis și că există o strânsă legătură între Noul și Vechiul Testament. Toate acestea laolaltă le dă la iveală prin această comparație. Amintește, de asemenea, și de un proverb cunoscut multora, căci zice: „În aceasta se adeverește cuvântul: «Unul este cel care seamănă și altul este cel care seceră»"[1013]. Oamenii spuneau aceste cuvinte atunci când unii îndurau truda, iar alții culegeau roade. El vrea să spună că acest cuvânt se adeverește mai cu seamă în acest caz. „Căci prorocii s-au ostenit, iar voi ați cules roadele ostenelilor lor." Și nu a spus: „Răsplata" – căci nici pentru aceia nu a rămas fără răsplată multa lor osteneală –, ci: „Roade". Așa a făcut și Daniel. Căci și el a amintit de un proverb care zice: „Greșeala din cei fărădelege a ieșit"[1014]. Și David, când se tânguia, a pomenit un astfel de proverb[1015].

Deci, luând-o înainte, a zis: „Ca să se bucure împreună și cel care seamănă și cel care seceră"[1016]. De vreme ce avea să spună că unul a semănat și altul seceră, ca să nu creadă cineva, așa cum am spus, că prorocii au fost lipsiți de plată, a spus un lucru străin și neobișnuit care nu este în acord cu cele simțite, ci este ales dintre cele duhovnicești. În ordinea lucrurilor simțite, dacă se întâmplă ca unul să semene și altul să secere, nu se bucură împreună, ci cei care au semănat sunt îndurerați, ca unii care s-au ostenit pentru alții, și doar cei care seceră se bucură. Aici însă nu este așa, ci se bucură împreună cu cei care seceră și cei care nu culeg ce au semănat. De aici se înțelege că și ei au parte de plată.

[1013] *Ioan* 4, 37. Mântuitorul transformă un proverb al cărui înțeles originar trimitea către inegalitatea și deșertăciunea din viața omenească. *Cf. Ecclesiastul* 2, 18: „Și am urât toată munca pe care am muncit-o sub soare, fiindcă voi lăsa-o omului care va veni după mine".

[1014] *Cf. Daniel* 12, 10.

[1015] *Cf. 1 Regi* 24, 14.

[1016] *Ioan* 4, 36.

„Eu v-am trimis să secerați ceea ce voi n-ați muncit. Alții au muncit și voi ați intrat în munca lor."[1017] Prin aceste cuvinte îi încurajează și mai mult. De vreme ce li se părea că este grea această lucrare de a cutreiera lumea și a propovădui, le arată că de fapt este ușoară. Osteneală mare, care cere multă trudă, este aceea de a arunca semințele și a aduce la cunoașterea lui Dumnezeu un suflet păgân. De ce a vorbit așa? Pentru ca atunci când îi va trimite la propovăduire să nu se tulbure ca și când ar fi trimiși să facă o lucrare grea. „Căci lucrarea prorocilor a fost și mai grea" – zice – „și faptele dau mărturie pentru cuvântul pe care l-am spus: că voi ați venit la cele ușoare." Așa cum, în vremea secerișului, roadele se culeg cu ușurință și într-o clipită aria se umple cu snopi, fără a se aștepta schimbarea anotimpurilor – și iarna, și primăvara, și când plouă –, așa se întâmplă și acum și faptele strigă acest lucru.

Între timp, pe când spunea El acestea, au venit samaritenii și roadele au fost strânse numaidecât. De aceea a spus: „Ridicați ochii voștri și vedeți holdele că sunt albe"[1018]. A spus acestea, iar realitatea le-a vădit, căci cele spuse se vedeau din fapte. „Și mulți samariteni din cetatea aceea au crezut în El, pentru cuvântul femeii care mărturisea: «Mi-a spus toate câte am făcut»."[1019] Înțelegeau că femeia nu ar fi admirat pentru vreo favoare pe unul care i-a vădit păcatele, nici nu ar fi dat pe față viața ei dacă ar fi vrut să se facă plăcută cuiva.

3. Să o imităm, dar, și noi pe această femeie și să nu ne rușinăm de oameni pentru păcatele noastre, ci, așa cum se cuvine, să ne temem de Dumnezeu, Care și acum vede cele ce se petrec și mai apoi îi va pedepsi pe cei care nu se pocăiesc acum. Dar noi acum facem contrariul. De Cel care va judeca nu ne temem, iar de cei care nu ne vatămă cu nimic ne temem și tremurăm, din rușine față de ei. De aceea, celui de care ne temem îi dăm dreptul să ne pedepsească. Cel care acum ia în seamă numai rușinea față de oameni, iar de Dumnezeu, Care îl vede, nu se rușinează când face ceva rău și nu vrea să se pocăiască și să se schimbe, nu numai înaintea unuia sau a doi, ci înaintea întregii lumi va fi dat de rușine în ziua aceea.

[1017] *Ioan* 4, 38.
[1018] *Ioan* 4, 35.
[1019] *Ioan* 4, 39.

Pilda cu oile și caprele[1020] să te învețe că mulți privitori vor sta acolo să vadă și faptele bune și cele care nu au fost așa. De asemenea, și fericitul Pavel să te învețe prin cele ce zice: „Trebuie să ne înfățișăm înaintea scaunului de judecată al lui Hristos, ca să ia fiecare după cele ce a făcut prin trup, ori bine, ori rău"[1021]. Și iar: „Care va lumina cele ascunse ale întunericului"[1022]. Ai făcut sau ai gândit ceva rău și te ascunzi de oameni? Dar de Dumnezeu nu poți să te ascunzi și ție nu-ți pasă de asta nicidecum, ci doar de ochii oamenilor te temi. Gândește-te, atunci, că nici de oameni nu vei putea să te ascunzi în ziua aceea! Toate vor sta înaintea ochilor noștri ca într-un tablou, pentru ca fiecare pe sine însuși să se judece.

Aceasta se poate vedea și în pilda cu bogatul. Căci el l-a văzut stând înaintea ochilor lui pe săracul pe care îl trecuse cu vederea, adică pe Lazăr, și îi cerea spre mângâiere degetul de care adesea se scârbise[1023].

Vă rog, dar, chiar dacă nimeni nu vede faptele noastre, fiecare să intre în conștiința sa, să-și pună drept judecător rațiunea și să aducă de față greșelile lui! Cel care nu vrea să fie dat pe față în ziua cea înfricoșătoare să pună pe rănile sale pomada pocăinței și așa să le vindece. Este într-adevăr cu putință ca unul care e plin de răni nenumărate să plece sănătos. Căci zice: „De veți ierta, vi se vor ierta păcatele. Dacă nu veți ierta, nu vi se vor ierta"[1024]. Așa cum la botez păcatele îngropate nu se mai văd, tot așa și acestea vor dispărea dacă vom voi să ne pocăim. Iar pocăință înseamnă a nu mai face aceleași lucruri. Căci cel care se ocupă cu aceleași lucruri se aseamănă cu un câine care se întoarce la vărsătura lui[1025] și, potrivit proverbului, cu unul care scormonește în foc sau toarnă apă într-un butoi spart.

Trebuie deci să ne stăpânim și cu fapta și cu gândul de la cele îndrăznețe și, după ce ne depărtăm de ele, să punem pe răni leacurile potrivnice păcatelor. Despre ce vorbesc? Ai furat și te-ai lăcomit? Abține-te de la furt și pune pe rană milostenia. Ai făcut desfrânare? Abține-te de la desfrânare și pune pe rană curăția. Ai vorbit de rău pe fratele tău și l-ai vătămat? Încetează a mai vorbi de rău și pune [pe rană] bunătatea.

[1020] *Cf. Matei* 25, 31-32.

[1021] 2 *Corinteni* 5, 10.

[1022] 1 *Corinteni* 4, 5.

[1023] *Cf. Luca* 16, 19-26.

[1024] *Matei* 6, 14-15.

[1025] *Cf.* 2 *Petru* 2, 22.

Așa să facem cu toate greșelile noastre. Să nu trecem în grabă pe lângă ele, căci a venit de acum, a venit vremea în care trebuie să dăm socoteală. De aceea și Pavel spunea: „Domnul este aproape. Nu purtați grijă de nimic!”[1026] Dar poate că nouă ar trebui să ni se spună contrariul: „Domnul este aproape. Aveți grijă!” Aceia pe bună dreptate au auzit: „Nu purtați grijă de nimic!”, pentru că erau în necazuri, în osteneli și în nevoințe. Dar cei care trăiesc în furturi și în desfătare, care vor da grea socoteală, nu acele cuvinte s-ar cuveni să le audă, ci acestea: „Domnul este aproape. Aveți grijă!” Nu mai este mult până la plinirea vremii, ci lumea se grăbește de acum spre sfârșit. Aceasta o arată războaiele, necazurile, cutremurele, dragostea care s-a răcit[1027]. Așa cum un trup care își dă suflarea și este aproape de sfârșit atrage asupra sa nenumărate rele, și dintr-o casă care e pe punctul de a se surpa de obicei încă dinainte încep a cădea multe părți, și din acoperiș și din ziduri, tot așa și sfârșitul lumii este aproape, lângă ușă, și de aceea pretutindeni nenumărate rele sunt semănate. Dacă atunci Domnul era aproape, cu atât mai aproape este acum. Dacă în urmă cu patru sute de ani, când s-au spus acestea, Pavel numea vremea aceea „plinire a vremurilor”[1028], cu atât mai mult [este astfel] vremea de acum.

Poate că unii nu cred tocmai din acest motiv. Dar acesta este, dimpotrivă, motivul pentru care trebuie să credem și mai mult. De unde știi, omule, că sfârșitul nu este aproape și că nu peste puțină vreme se vor împlini cele spuse? Așa cum despre sfârșitul anului nu spunem că este ultima zi, ci ultima lună, deși are treizeci de zile, tot așa, dacă numesc patru sute de ani sfârșit al atâtor ani, nu greșesc. De aceea a prevestit încă de atunci sfârșitul.

Să ne înfrânăm, dar, să ne desfătăm cu frica lui Dumnezeu! Căci, petrecând noi în nepăsare, fără să purtăm de grijă prea mult, El va veni deodată, când nu ne așteptăm. Aceasta a arătat-o Hristos, zicând: „Precum a fost în zilele lui Noe și în zilele lui Lot, așa va fi și la sfârșitul acestui veac”[1029]. Și Pavel, arătând aceasta, zicea: „Atunci când vor zice: «Pace și liniște», atunci, fără de veste, va veni peste ei pieirea, ca și durerile peste cea care are în pântece”[1030].

[1026] *Filipeni* 4, 5-6.
[1027] *Cf. Matei* 24, 6-12.
[1028] *Galateni* 4, 4.
[1029] *Luca* 17, 26.
[1030] *1 Tesaloniceni* 5, 3.

Ce înseamnă „durerile peste cea care are în pântece"? Adesea femeile însărcinate sunt cuprinse de durerile nașterii deodată, pe când dansează sau pregătesc masa sau sunt în baie sau în piață, fără să prevadă ce se va întâmpla. Așa stau lucrurile și cu noi, deci să fim mereu pregătiți. Nu vom auzi acestea mereu, nu ne va sta în putere mereu să facem acestea. „Căci în iad" – zice – „cine Te va lăuda pe Tine?"[1031] Deci să ne pocăim aici[1032], pentru ca astfel Dumnezeu să ne fie milostiv în ziua ce va veni și să ne putem bucura de multă iertare, pe care fie ca noi toți să o dobândim, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia fie slava și puterea în vecii vecilor. Amin.

[1031] *Psalmul* 6, 5.

[1032] Apa botezului este cea care stinge flăcările iadului (*cf.* MAXIM DIN TURIN, *Predica* 22A, 3).

Omilia 35

„Deci, după ce au venit la El samaritenii, Îl rugau să rămână la ei. Și a rămas acolo două zile. Și cu mult mai mulți au crezut în El pentru cuvântul Lui; iar femeii îi ziceau: «Credem nu numai pentru cuvântul tău[1033]*, căci noi înșine am auzit și știm că Acesta este cu adevărat Hristosul, Mântuitorul lumii». Și după două zile a plecat de acolo și a mers în Galileea."* (*Ioan* 4, 40-43)

1. Nimic nu este mai rău decât invidia și pizma, nimic mai cumplit decât slava deșartă. Aceasta obișnuiește să distrugă nenumărate lucruri bune. Iudeii, care aveau mai multă cunoaștere decât samaritenii și erau hrăniți cu scrierile prorocilor, din pricina acestei patimi s-au arătat mai prejos decât samaritenii. Aceștia au crezut și prin mărturia femeii și, deși nu au văzut nicio minune, au venit să-L roage pe Hristos să rămână la ei. Iudeii însă, deși au văzut și minuni, nu numai că nu L-au ținut lângă ei, dar Îl și alungau și făceau tot posibilul ca să-L scoată din țara lor. Deși venirea Lui anume pentru ei s-a săvârșit, iudeii Îl alungau, în vreme ce samaritenii Îi cereau să rămână la ei.

Spune-mi: nu trebuia să meargă la aceștia care Îl rugau și Îi cereau asta? Oare trebuia să rămână la cei care uneltau împotriva Lui și Îl respingeau, iar celor care Îl iubeau și voiau să Îl țină la ei să nu Se dea pe Sine? Așa ceva nu ar fi fost potrivit cu purtarea Sa de grijă. De aceea a acceptat și a rămas la ei două zile. Ei ar fi vrut să-L țină la ei pentru totdeauna, după cum dă de înțeles evanghelistul când zice că „Îl rugau să rămână la ei"[1034], dar El nu a primit, ci a

---

[1033] Impresionat de disponibilitatea samaritenilor de a da ascultare unei femei, Fericitul Augustin vede în ea o imagine a Bisericii de care ascultă toate popoarele (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 15, 33).

[1034] Străvechea antipatie dintre iudei și samariteni este depășită de propovăduirea Domnului Hristos. Aici nu întâlnim o simplă ospitalitate, specific orientală, ci acceptarea lui Iisus ca Mesia de către samariteni.

stat doar două zile, în care mult mai mulți au crezut în El. Nu era de așteptat ca aceștia să creadă, pentru că nu au văzut niciun semn și aveau și ură față de iudei, dar, de vreme ce au socotit că sunt adevărate cuvintele Lui, nu le-a stat în cale acest lucru, ci părerea pe care o aveau despre El era mai înaltă decât aceste predici și se întreceau unul pe altul care să-L admire mai mult. „Iar femeii îi ziceau: «Credem în El nu numai pentru cuvântul tău, căci noi înșine am auzit și știm că Acesta este cu adevărat Hristosul, Mântuitorul[1035] lumii».”[1036]

Ucenicii l-au depășit pe învățător[1037]. Potrivit iudeilor, aceștia ar fi trebuit să fie învinuiți și pentru că au crezut în El și pentru că L-au primit. Aceia[1038] pentru care s-a săvârșit toată lucrarea Lui[1039] voiau mereu să-L omoare cu pietre, iar aceștia[1040] Îl trăgeau la ei, deși El nu venise la ei. Iudeii și după ce au văzut semne au rămas neîndreptați, în vreme ce samaritenii și în lipsa semnelor au arătat multă credință față de El și se întreceau unul pe altul în a crede în El, chiar și fără semne. Iudeii însă nu încetează a căuta semne și a ispiti.

Așadar, întotdeauna este nevoie de un suflet deschis spre ascultare. Dacă adevărul se atinge de un astfel de suflet, îl stăpânește ușor. Iar dacă nu îl stăpânește, aceasta nu se întâmplă din neputința adevărului, ci din lipsa de receptivitate a sufletului. Și soarele, când se atinge de ochi limpezi, îi luminează cu ușurință, iar dacă nu îi luminează, boala lor este de vină, nu vreo neputință a lui.

Ascultă, dar, ce spun aceștia: „Știm că Acesta este cu adevărat Hristosul, Mântuitorul lumii”! Vezi cum au înțeles numaidecât că El avea să atragă la Sine întreaga lume și că a venit spre mântuirea tuturor? Căci nu Și-a limitat purtarea de grijă numai la iudei, ci pretutindeni avea să semene cuvântul Lui. Dar iudeii nu au făcut așa, ci, „căutând să statornicească dreptatea lor, dreptății lui Dumnezeu nu s-au supus”[1041].

[1035] Titlul de Σωτήρ („salvator, eliberator, izbăvitor, mântuitor”) era atribuit în Antichitatea elenistică zeităților, în special celor tutelare, principilor, regilor și persoanelor care s-au remarcat prin acte de eroism și de binefacere în folosul patriei sau în folosul public în general. Noul Testament îl aplică exclusiv lui Dumnezeu.

[1036] *Ioan* 4, 42.

[1037] Ucenicii de aici sunt samaritenii, iar învățătorul este reprezentat de femeia samariteană.

[1038] Iudeii.

[1039] Întruparea.

[1040] Samaritenii.

[1041] *Romani* 10, 3.

Samaritenii însă au mărturisit că toți sunt vrednici de pedeapsă, adeverind acel cuvânt al Apostolului: „Toți au păcătuit și sunt lipsiți de slava lui Dumnezeu, îndreptându-se în dar prin harul Lui”[1042]. Spunând că El este Mântuitorul lumii, au arătat că este și al celui pierdut[1043] și că nu este orice fel de Mântuitor, ci unul de o aleasă măreție. Căci mulți – și proroci și îngeri – au venit să mântuiască, dar adevăratul Mântuitor este Acesta care aduce adevărata mântuire, nu doar una trecătoare.

Aceasta este dovada unei credințe sincere. Sunt vrednici de admirație din două pricini: pentru că au crezut și pentru că au făcut aceasta în lipsa minunilor. Pe aceștia și Hristos îi fericește, zicând: „Fericiți cei care n-au văzut și au crezut”[1044]. [Sunt de admirat] și pentru că au crezut sincer. Deși au auzit-o pe femeie că spunea cu îndoială: „Nu cumva acesta este Hristos?”[1045], ei nu au zis la rândul lor: „Și noi bănuim” sau: „Suntem de părere”, ci: „Știm. Și nu orice, ci faptul că «Acesta este cu adevărat Mântuitorul lumii». Nu ca pe unul dintre mulți alții Îl mărturisim pe Hristos, ci ca pe Cel cu adevărat Mântuitor”.

Dar au văzut pe cineva mântuit? Deși au auzit doar cuvintele Lui, au vorbit ca și când ar fi văzut multe și mari minuni. Și de ce evangheliștii nu ne relatează aceste cuvinte ale Lui și faptul că a vorbit în chip minunat? Ca să înțelegi că ei au trecut cu vederea multe lucruri mărețe, dar prin sfârșitul lucrurilor au arătat totul. Căci prin vorbele Sale a convins întreg poporul și toată cetatea. Dar acolo unde [oamenii] nu au fost convinși, [evangheliștii] au fost nevoiți să relateze cuvintele Lui, ca să nu fie cineva care, din pricina lipsei de bunăvoință a ascultătorilor, să dea vina pe Cel care grăia.

„Și după două zile a plecat de acolo și a mers în Galileea. Căci Hristos Însuși a mărturisit că un proroc nu e cinstit în țara lui.”[1046] De ce a adăugat această afirmație? Pentru că nu a mers în Capernaum, ci în Galileea și de acolo în Cana. Ca să nu întrebi tu de ce nu a

[1042] *Romani* 3, 23-24.
[1043] *Cf. Matei* 18, 11.
[1044] *Ioan* 20, 29.
[1045] *Ioan* 4, 29.
[1046] *Ioan* 4, 43-44. Constatarea amară a lui Iisus vine în urma observării contrastului dintre opacitatea și obtuzitatea conaționalilor iudei și receptivitatea și disponibilitatea față de convertire a samaritenilor. Ideea era comună și în lumea greco-romană, dar avea antecedente și în istoria lui Israel, unde mulți profeți au fost persecutați și uciși de proprii conaționali (*cf. Ieremia* 26, 11; 2 *Paralipomena* 36, 15-16).

rămas la ai Lui, ci a rămas între samariteni, a dat pricina, spunând că nu L-au primit. De aceea nu a mers acolo, ca să nu fie vina lor încă și mai mare.

2. Socotesc că aici despre Capernaum vorbește, când spune „țara Lui". Iar ca să înțelegi că nu S-a bucurat de cinste acolo, ascultă ce spune: „Și tu, Capernaume, nu ai fost înălțat oare până la cer? Până la iad vei fi coborât"[1047]. [Evanghelistul] o numește „țara Lui"[1048] pentru a arăta motivul Întrupării și de aceea stăruie mai mult asupra acestui subiect.

„Cum?" – întrebi tu. „Nu vedem mulți oameni admirați și de către cei din țara lor?" Desigur, nu trebuie să judecăm astfel de lucruri pornind de la cazuri rare. Dacă unii au avut parte de cinste în țara lor, cu atât mai mult într-o țară străină, căci obișnuința aduce de obicei dispreț asupra oamenilor.

„Deci, când a venit în Galileea, L-au primit galileenii, cei care văzuseră toate câte făcuse El în Ierusalim, la sărbătoare, căci și ei veniseră la sărbătoare."[1049] Vezi că mai ales cei plini de reproșuri se găseau să vină la El? Căci unul zicea: „Din Nazaret poate să fie ceva bun?"[1050], iar altul: „Cercetează și vezi că din Galileea nu s-a ridicat proroc"[1051]. Spuneau acestea pentru a-L jigni, pentru că cei mai mulți credeau că El este din Nazaret. Și samaritean spuneau că este, ca să-L ocărască. „Ești samaritean și ai demon"[1052] – ziceau. „Dar iată că și samaritenii și galileenii cred" – zice [evanghelistul] – „spre rușinarea iudeilor." Iar samaritenii se arată mai buni decât galileenii, pentru că ei L-au primit datorită cuvintelor femeii, iar aceia[1053] doar după ce au văzut semnele pe care le-a făcut.

„Deci iarăși a mers Iisus în Cana Galileei, unde prefăcuse apa în vin."[1054] Amintește ascultătorilor de această minune pentru a

[1047] *Luca* 10, 15.

[1048] „Țara" de aici nu este nici Samaria, nici Galileea, ci Iudeea, dat fiind că Iisus era descendent al lui David, regele paradigmatic al Iudeei. Proverbul de aici are o variantă asemănătoare în *Evanghelia lui Toma* 31: „Niciun profet nu este primit în satul său și niciun medic nu îi vindecă pe cei care îl cunosc". Origen remarcă, amar, că Ierusalimul este adevărata patrie a profeților și, totodată, mormântul (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 17, 54).

[1049] *Ioan* 4, 45.

[1050] *Ioan* 1, 46.

[1051] *Ioan* 7, 52.

[1052] *Ioan* 8, 48.

[1053] Galileenii.

[1054] *Ioan* 4, 46.

spori lauda samaritenilor. Galileenii L-au primit datorită minunilor săvârșite și în Ierusalim și acolo[, în Galileea], dar samaritenii nu au făcut așa, ci [L-au primit] doar pentru învățătura Lui.

Deci a spus că a venit acolo, dar nu a spus și pricina pentru care a venit. În Galileea a mers din cauza pizmei iudeilor, dar în Cana de ce a mers? La început a fost chemat la o nuntă, dar acum din ce motiv și de ce [a mers]? Eu cred că a vrut ca, prin venirea Sa, să întărească credința pe care o dobândiseră de pe urma minunii și să-i atragă mai mult prin faptul că a venit de bunăvoie, părăsind patria Sa și alegându-i mai degrabă pe ei.

„Și era un slujitor regesc[1055] al cărui fiu era bolnav în Capernaum. Acesta, auzind că Iisus a venit din Iudeea în Galileea, s-a dus la El și Îl ruga să meargă să-l vindece pe fiul lui."[1056] Acesta fie era de neam regesc, fie avea vreun rang înalt numit astfel. Unii cred că el este cel pomenit de Matei[1057]. Se vede însă că era altul, nu numai după rang, ci și după credință, căci acela, măcar că Hristos a voit să vină la el, a găsit de cuviință să-L oprească, dar acesta Îl trăgea spre casa sa, deși El nu anunțase nimic de acest fel. Acela a zis: „Nu sunt vrednic să intri sub acoperișul meu"[1058], dar acesta Îl zorește, zicând: „Coboară-Te înainte de a muri fiul meu!"[1059] Atunci a intrat în Capernaum după ce a coborât din munte, aici însă venea din Samaria și a trecut pe acolo în drum spre Cana, nu spre Capernaum. Apoi, sluga aceluia zăcea paralizată, iar fiul acestuia avea febră.

„Și, venind, Îl ruga să îl vindece pe fiul lui, căci trăgea să moară."[1060] Dar Hristos ce a zis? „Dacă nu vedeți semne și minuni, nu veți crede."[1061] Și faptul că a venit [la El] și faptul că L-a chemat au fost dovezi ale credinței lui. Aceasta o mărturisește mai apoi și evanghelistul, spunând că, atunci când i-a zis Iisus: „Mergi, fiul tău

---

[1055] Βασιλισκός poate fi tradus în mai multe feluri: „din familia regelui, de la Curte, din garnizoana militară regală, din administrația regală". Demnitarul acesta putea fi păgân sau un iudeu irodian, cum afirmă Origen (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 13, 57).

[1056] *Ioan* 4, 46-47.

[1057] *Cf. Matei* 8, 5-13.

[1058] *Matei* 8, 8.

[1059] *Ioan* 4, 49. Invitația de „a coborî" este inteligibilă în contextul geografiei zonei, unde Capernaumul este situat mai jos față de Cana Galileei. Sfântul Grigorie cel Mare observă că Hristos nu Se lasă intimidat sau impresionat de starea socială a solicitantului; în cazul centurionului roman care îi făcuse o cerere similară, va merge personal (*40 de omilii evanghelice*, 28).

[1060] *Ioan* 4, 47.

[1061] *Ioan* 4, 48.

trăiește!"[1062], acela a crezut în cuvântul Lui și a plecat. Deci ce rol au cele spuse aici? A spus acestea fie din admirație față de samariteni, pentru că au crezut chiar și în lipsa minunilor, fie ca o mustrare pentru Capernaum, de unde era [slujitorul regesc] și care era socotit orașul Lui. Se vorbește despre un altul în *Evanghelia după Luca* și care a zis: „Cred, Doamne, ajută necredinței mele"[1063]. Și acesta a crezut, dar nu deplin și statornic. Aceasta se vede din faptul că a căutat să afle în ce ceas l-a lăsat febra[1064]. Căci voia să știe dacă acest lucru s-a întâmplat de la sine sau la porunca lui Hristos. Deci, când a aflat că „ieri, la ceasul al șaptelea, a crezut el și toată casa[1065] lui"[1066]. Vezi că a crezut atunci când i-au spus slugile, nu când i-a spus Hristos? Deci El a zis acestea pentru a mustra gândul cu care a venit acela și astfel l-a tras mai mult spre credință, căci mai înainte de minune acela nu prea credea.

Că a venit și L-a rugat nu e nimic de mirare. Este ceva obișnuit ca părinții, din multa dragoste pe care o au [pentru copii], să meargă nu numai la doctorii în care au încredere, ci și cu cei în care nu au încredere să vorbească, pentru că vor să nu lase nimic la o parte. A mers la El din întâmplare, pentru că L-a văzut atunci când a venit din Galileea. Dacă ar fi avut credință puternică, nu s-ar fi lenevit, ci, de vreme ce copilul trăgea să moară, ar fi venit în Iudeea. Iar dacă s-a temut, nici așa nu este îndreptățit.

Vezi, dar, cum cuvintele însele dezvăluie neputința acelui bărbat? Dacă nu înainte, atunci măcar după ce l-a mustrat pentru gândul lui trebuia să-și închipuie ceva măreț despre Hristos. Iată însă că încă se târăște pe pământ, căci a zis: „Coboară-Te înainte de a muri copilul meu!"[1067] De parcă El nu putea să îl învieze și după moarte și de parcă nu știa în ce stare se afla copilul. De aceea l-a mustrat și i-a trezit conștiința, arătând că minunile se săvârșesc în

---

[1062] *Ioan* 4, 50. Cuvinte similare sunt rostite de prorocul Ilie în circumstanțe asemănătoare (*cf. 3 Regi* 17, 23).

[1063] De fapt, *Marcu* 9, 24. O eroare a predicatorului.

[1064] *Cf. Ioan* 4, 52.

[1065] În lumea romană, familia (care includea și sclavii) unui *dominus* (stăpânul casei - *domus*) împărtășea religia acestuia, în calitate de *pater familias*. Se produce o dublă tămăduire: fiul demnitarului e izbăvit de moartea trupească, în vreme ce demnitarul însuși este mântuit de moartea cea veșnică prin credința în Domnul Iisus Hristos (*cf.* SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 5).

[1066] *Ioan* 4, 52-53.

[1067] *Ioan* 4, 49.

primul rând spre folosul sufletului. În acest caz l-a vindecat și pe tatăl, care prin modul de cugetare pe care îl avea nu era mai puțin bolnav decât copilul. A făcut așa ca să ne înduplece să luăm aminte la El nu datorită semnelor, ci datorită învățăturii Lui. Semnele nu sunt pentru cei credincioși, ci pentru cei necredincioși și mai pământești la înțelegere.

3. Atunci însă, datorită durerii, nu a luat aminte prea mult la cuvintele Lui, ci doar la cele spuse despre copil. Mai apoi însă avea să-și amintească cele spuse și să-și agonisească de aici cel mai mare folos. Așa s-a și întâmplat. Dar de ce sutașului i-a făgăduit Hristos de bunăvoie, fără să fie chemat, că va veni la el, iar aici, deși a fost chemat, a refuzat? Pentru că în cazul aceluia credința era deplină. De aceea i-a făgăduit că va veni – ca să înțelegem câtă bunăvoință avea sutașul și că slujitorul regesc era nedesăvârșit.

De vreme ce L-a zorit atâta, zicându-i: „Coboară-Te!”, și nu știa limpede că Acela putea să vindece chiar și nefiind de față, El îi arată că și acest lucru Îi stă în putință. Astfel, prin faptul că Iisus nu a fost de față, acesta a înțeles ceea ce sutașul a știut de la sine. Deci, când a zis: „Dacă nu veți vedea semne și minuni, nu veți crede”[1068], a vrut să spună: „Încă nu aveți credința cuvenită, ci încă gândiți despre Mine ca despre un proroc. Deci, descoperindu-Se pe Sine și arătându-le că trebuie să creadă în El chiar și în lipsa semnelor, le zicea cele pe care le-a spus și lui Filip: „Crezi că Eu sunt întru Tatăl și Tatăl întru Mine? Dacă nu, credeți-Mă pentru lucrările acestea”[1069].

„Iar pe când el cobora, l-au întâmpinat slugile zicându-i: «Fiul tău trăiește». Și cerea deci să afle de la ele ceasul în care i-a fost mai bine. Deci i-au spus: «Ieri, în ceasul al șaptelea[1070], l-au lăsat frigurile». Așadar, tatăl a cunoscut că în ceasul acela a fost în care Iisus i-a zis: «Fiul tău trăiește». Și a crezut El și toată casa lui.”[1071] Vezi cum s-a vădit minunea? Nu oricum, nici la întâmplare s-a săvârșit izbăvirea de primejdie, ci dintr-odată, de unde se vede că ceea ce s-a petrecut nu a fost un fenomen natural, ci o lucrare a

---

[1068] *Ioan* 4, 48. Hristos îi apostrofează pe iudei deoarece aveau puțină credință și cereau prezența Sa fizică. Dacă ar fi fost credincioși cu adevărat, ar fi fost încredințați că Dumnezeu este peste tot (*cf.* SFÂNTUL GRIGORIE CEL MARE, *40 de omilii evanghelice*, 28).

[1069] *Ioan* 14, 10-11.

[1070] Ora unu după-amiază.

[1071] *Ioan* 4, 51-53.

lui Hristos. Fiind copilul chiar la porțile morții, după cum și tatăl a arătat zicând: „Coboară-Te înainte de a muri copilul meu!", deodată s-a izbăvit de boală, lucru care și pe slugi le-a uimit. Acelea l-au întâmpinat poate nu numai pentru a-i da vestea cea bună, ci și socotind că venirea lui Iisus era de acum de prisos. Știau că el s-a dus acolo. De aceea l-au întâlnit pe același drum. Iar omul, lăsând la o parte frica, a început să se plece spre credință și, voind să arate că datorită drumului pe care l-a făcut el s-a petrecut aceasta, își dădea silința ca să nu se creadă că în zadar s-a străduit. De aceea a voit să afle toate în amănunt. „Și a crezut el și toată casa lui." Într-adevăr, mărturia era de netăgăduit. Cei care nu au fost de față și nici nu L-au auzit pe Hristos vorbind, nici nu au știut timpul [când s-a petrecut minunea], aflând de la stăpân că aceea era vremea, au primit dovada de netăgăduit a puterii Lui. De aceea au crezut și ei.

Deci ce avem de învățat de aici? Să nu așteptăm minuni, nici să nu căutăm dovezi ale puterii lui Dumnezeu. Văd și acum mulți care au devenit mai evlavioși atunci când, având copilul suferind sau soția bolnavă, s-au bucurat de oarecare alinare. Trebuie totuși ca și în situația în care nu dobândesc [cele ce cer] să continue în același fel a-I mulțumi și a-L slăvi. Acesta este semnul slugilor deschise către ascultare, al celor statornici care Îl iubesc pe Stăpânul așa cum se cuvine: a alerga la El nu numai când sunt ușurați, ci și atunci când sunt chinuiți. Și acestea sunt lucrări care arată purtarea de grijă a lui Dumnezeu. „Căci pe cel pe care îl iubește Domnul îl ceartă și îi biciuiește pe toți fiii pe care îi primește."[1072] Cel care Îl slujește doar când are parte de bine nu arată semne de prea mare dragoste, nici nu-L iubește cu adevărat pe Hristos. Și de ce să vorbesc de sănătate, de belșug de bani, de sărăcie sau de boală? Chiar și de gheenă dacă ai auzi sau de alt lucru cumplit, nici așa nu trebuie să renunți la a-L lăuda pe Dumnezeu, ci să suferi și să înduri toate pentru dragostea față de El. Acesta este semnul slugilor binevoitoare și al sufletului neclintit. Cel care se află în această stare și pe cele prezente le va îndura cu ușurință și bunătățile viitoare le va dobândi și se va bucura de multă îndrăzneală înaintea lui Dumnezeu. Fie ca noi toți să dobândim aceasta, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia fie slava în vecii vecilor. Amin.

[1072] *Evrei* 12, 6.

Omilia 36

„Aceasta este a doua minune pe care a făcut-o iarăși Iisus venind din Iudeea în Galileea. După acestea era o sărbătoare a iudeilor și Iisus S-a suit la Ierusalim.” (*Ioan* 4, 54; 5, 1)

1. După cum, în cazul minelor de aur, cel priceput la aceasta nu trebuie să treacă cu vederea nici cea mai mică vână, căci ar putea extrage de acolo multă bogăție, tot așa și în cazul dumnezeieștilor Scripturi, nu este lipsit de pagubă a trece cu vederea fie și numai o iotă sau o cirtă, ci trebuie să le cercetăm pe toate. Căci toate sunt spuse de Duhul Sfânt și nimic nu este în ele de prisos.

Ia aminte, dar, și la ceea ce spune acum evanghelistul: „Aceasta este a doua minune pe care a făcut-o iarăși Iisus venind din Iudeea în Galileea”. Nu întâmplător a spus „a doua”, ci pentru a scoate în evidență faptul minunat petrecut cu samaritenii, arătând că, și după săvârșirea celei de a doua minuni, aceia care au văzut nu au ajuns la înălțimea acestora care nu au văzut nimic. „După aceasta era o sărbătoare a iudeilor.” Ce sărbătoare? Eu cred că era Cincizecimea[1073]. „Și S-a suit la Ierusalim.” Mereu de sărbători mergea în cetate, pe de o parte ca să Se arate prăznuind împreună cu ei, pe de altă parte ca să atragă mulțimea lipsită de vicleșug. Mai ales în aceste zile se adunau oamenii mai simpli.

[1073] Sărbătoarea menționată aici este dificil de identificat. S-au propus: Paștile (*cf.* Sfântul Irineu de Lyon, *Împotriva ereziilor*, 2, 22), Sărbătoarea Corturilor, Purimul, Cincizecimea etc. Oricum, era o zi de Sabat, un nou prilej de scandal pentru farisei și un prilej optim de proclamare, din partea evanghelistului, a superiorității lui Iisus față de Sabat și Moise.

„Este în Ierusalim o scăldătoare a oilor[1074] numită în evreiește[1075] Vitezda[1076], având cinci pridvoare[1077]. În ea zăceau mulțime de bolnavi, șchiopi, orbi, uscați[1078], așteptând mișcarea apei."[1079] Ce fel de vindecare este aceasta? La ce taină se referă? Căci acestea nu au fost scrise la întâmplare sau în zadar, ci ne descriu cele viitoare ca într-o imagine sau într-un tablou, pentru ca faptul cu totul neobișnuit, petrecându-se pe neașteptate, să nu clatine multora puterea credinței. Deci la ce se referă? Urma să fie dat botezul, care are multă putere și foarte mare dar, botezul ce curățește toate păcatele și pe cei morți îi face vii. Ca într-un tablou preînchipuie acestea prin scăldătoare și prin multe altele.

La început a dat apa care curățește petele trupului și pe cei care par întinați dar nu sunt, cum ar fi cei care s-au atins de un mort, cei atinși de lepră sau de altele asemenea. În Vechiul Testament pot fi văzute multe lucruri săvârșite prin apă, tocmai din această pricină[1080]. Dar să ne întoarcem acum la ceea ce este mai urgent. După

[1074] De fapt, o scăldătoare lângă Poarta numită „a Oilor", aflată în partea de nord-est a Ierusalimului, refăcută de Neemia (*cf. Neemia* 3, 1) și cunoscută astăzi ca „Poarta Leilor" sau „Poarta Sfântului Ștefan".

[1075] În realitate, în aramaică. Ebraica nu mai era vorbită de câteva secole în Israel.

[1076] Numele corect este Betesda. Fonetismul numelor proprii biblice este, din nefericire, tributar pronunției specifice limbii medio-grecești, diferită de cea a elinei clasice și biblice. Betesda (Vitezda), în aramaică *Beit Hasda*, se traduce: „Casa milei". În locul respectiv se aflau două bazine excavate în stâncă pentru colectarea apei de izvor și de ploaie. Arheologii contemporani au descoperit locul respectiv, observând că bazinul de nord avea dimensiunile de 40/50 m, iar cel de sud, de 48/57 m, cu o adâncime maximă de 14 m. Bazinele erau despărțite printr-un zid gros de 6,5 m. În lateral, Irod cel Mare a construit cinci porticuri. Situl arheologic al bazinului se află lângă biserica Sfânta Ana. Multe manuscrise însemnate prezintă variante de nume: Betsaida (cunoscută localitate lângă lacul Ghenizaret) sau Betsada (după Iosefus Flavius), Betzetha etc. Aceste băi constituiau locuri publice importante, unde se desfășura o mare parte din viața socială a orașelor antice.

[1077] De fapt, porticuri. Fericitul Augustin le consideră ca simbol al celor cinci cărți ale lui Moise, *Pentateuhul* (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 17, 2).

[1078] Hristos alege cu bună știință un bolnav incurabil și fără speranță de tămăduire, spre a dovedi puterea Sa dumnezeiască (*cf.* TEODOR DE MOPSUESTIA, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 17, 2). Un alt motiv pentru care îl alege pe acest bolnav este acela de a dovedi egoismul și cruzimea celor din jur, care au refuzat să îl ajute (*cf.* AMFILOHIE DE ICONIUM, *Cuvântarea* 9).

[1079] *Ioan* 5, 2-3. Precizarea „așteptând mișcarea apei" lipsește din majoritatea manuscriselor importante și din cele mai vechi ale Noului Testament. Cromatius de Aquileea observă că în Biserică apa curățitoare a botezului este mișcată mereu, nu o dată pe an, ci zilnic, nu de un înger, ci de Duhul cel Sfânt; apa aceasta tămăduiește atât sufletul, cât și trupul (*Predica* 14).

[1080] *Cf. 4 Regi* 5.

cum am spus, mai întâi a făcut ca petele trupului să fie curățite prin apă, iar apoi și diferite boli. Voind Dumnezeu să ne aducă mai aproape de darul botezului, nu numai întinăciunea, ci și bolile le-a vindecat. Imaginile mai apropiate de realitate – și în privința botezului, și a pătimirii și a celorlalte – erau mai grăitoare decât cele mai vechi. Așa cum scutierii care stau în preajma împăratului sunt mai străluciți decât cei care stau mai departe, tot așa se întâmplă și în cazul preînchipuirilor.

Un înger se cobora și tulbura[1081] apa[1082] și dădea putere tămăduitoare, ca să învețe iudeii că Stăpânul îngerilor poate cu mult mai mult să vindece toate bolile sufletului. Așa cum aici firea apei nu putea singură să vindece – căci atunci s-ar fi întâmplat acest lucru mereu –, ci doar prin lucrarea îngerului, tot așa și în cazul nostru, apa nu are putere singură, ci doar atunci când primește harul Duhului dezleagă toate păcatele. În jurul acestei scăldători „zăceau mulțime mare de bolnavi, orbi, șchiopi, uscați, așteptând mișcarea apei"[1083]. Atunci neputința îl împiedica pe cel care voia să se vindece, dar acum oricui îi stă în putere să se apropie. Căci nu este un înger[1084] cel care tulbură apa, ci Stăpânul îngerilor, Care lucrează toate. Acum cel bolnav nu poate spune: „Nu am om". Nu poate spune: „Când vreau să cobor, altul se coboară înaintea mea"[1085]. Chiar și lumea întreagă de ar veni, harul nu se împuținează, nici puterea nu se consumă, ci rămâne aceeași ca și mai înainte. Așa cum razele soarelui luminează în fiecare zi și nu se consumă, nici nu se micșorează lumina lor pentru că dau atât de mult, tot așa, ba

---

[1081] Comentatorii moderni înclină să creadă că ne aflăm în fața unui fenomen natural.

[1082] *Cf. Ioan* 5, 4. Versetul patru lipsește din majoritatea manuscriselor importante ale Noului Testament. Am văzut (*cf. Ioan* 2, 6 și 3, 5) că Iisus înlocuise deja apa lustrală a abluțiunilor rituale cu apa botezului. Foarte probabil este o interpolare ulterioară a unui copist, necesară spre a explica enigmaticul verset 7. În *Ioan* 4, 13-14 din nou înlocuiește apa materială a fântânii lui Iacov cu apa vieții veșnice. Aici observăm că nu apa taumaturgică a scăldătoarei Betesda, nici vreo intervenție angelică, ci Hristos Însuși este cel care dăruiește tămăduirea.

[1083] *Ioan* 5, 3.

[1084] În lumea antică, adeseori, asemenea băi erau considerate ca posedând calități taumaturgice, asociate, de regulă, cu venerarea zeului Asclepios. Autoritățile templului din Ierusalim nu priveau cu ochi buni asemenea practici. Demn de menționat este faptul că în secolele următoare bazinele de la Betesda au fost utilizate ca locașuri de vindecare miraculoasă de către păgâni. Tertulian străvede aici o prefigurare a pogorârii Duhului Sfânt peste apa botezului creștin (*Despre botez*, 6).

[1085] *Ioan* 5, 7.

chiar cu mult mai mult, lucrarea Duhului nu se micșorează nicidecum datorită mulțimii celor care se bucură de ea.

Aceasta s-a petrecut pentru ca cei care au învățat că bolile trupului pot fi vindecate prin apă, fiind pregătiți prin aceasta mult timp, să creadă cu ușurință că și bolile sufletului pot fi vindecate.

Și de ce Iisus, lăsându-i pe toți la o parte, a venit la cel bolnav de treizeci și opt de ani[1086]? De ce l-a întrebat: „Vrei să te faci sănătos?"[1087] Nu ca să afle – căci nu avea nevoie –, ci ca să arate stăruința aceluia și ca să știm că din acest motiv i-a lăsat pe ceilalți și a venit la el.

Dar bolnavul ce a făcut? I-a răspuns și a zis: „Doamne, nu am om ca, atunci când se tulbură apa, să mă arunce în scăldătoare. Până când vin, altul se coboară înaintea mea"[1088]. De aceea l-a întrebat: „Vrei să te faci sănătos?", ca să învățăm acestea. Și nu i-a zis: „Vrei să te vindec?" – căci deocamdată acela nu gândea nimic măreț despre El –, ci: „Vrei să te faci sănătos?"

Stăruința paraliticului este de mirare. De treizeci și opt de ani fiind bolnav, aștepta în fiecare an să se izbăvească de boală; stăruia și nu renunța. Dacă anii care au trecut nu au putut să-l clintească din loc, atunci măcar cei ce aveau să fie oare nu ar fi putut face aceasta, dacă nu era stăruitor? Dar gândește-te că este foarte posibil ca și ceilalți bolnavi aflați acolo să fi vegheat. Căci nu se știa vremea când avea să se tulbure apa. Șchiopii și ciungii puteau să fie atenți, dar orbii cum vedeau? Poate că erau înștiințați de zgomotul pricinuit.

2. Să ne rușinăm, dar, iubiților, să ne rușinăm și să suspinăm pentru multa noastră nepăsare! Acela aștepta de treizeci și opt de ani și, deși nu a dobândit ceea ce voia, nu a renunțat. Și nu a dobândit nu pentru că era nepăsător, ci pentru că era împiedicat și împins de ceilalți. Dar nici așa nu a dat înapoi. Noi însă, dacă stăruim cerând ceva vreme de zece zile și nu dobândim, ne lenevim și nu mai avem aceeași râvnă. În cele lumești stăruim atâta vreme: facem armata, trudim, împlinim slujbe de robi și adesea până la urmă nici nu obținem ceea ce nădăjduim. Dar pe lângă Stăpânul nostru,

[1086] Unii comentatori au asociat vârsta acestui paralitic cu numărul de ani în care poporul Israel a rătăcit în pustie, înainte de a intra în Canaan.
[1087] *Ioan* 5, 6.
[1088] *Ioan* 5, 7.

Care răsplătește peste măsura ostenelilor – căci zice: „Nădejdea nu rușinează”[1089] –, nu răbdăm să stăruim cu râvna cuvenită. De câtă osteneală nu sunt vrednice acestea? Chiar și de nu am primi nimic, oare nu trebuie socotit vrednic de mii de bunătăți faptul în sine de a vorbi cu El mereu? Cere osteneală rugăciunea neîncetată? Dar spune-mi: care virtute nu cere osteneală?

„Dar acest lucru” - spui tu - „este cu totul de neînțeles: că plăcerea însoțește răutatea, iar osteneala însoțește virtutea.” Cred că mulți caută să înțeleagă aceasta. Deci, până la urmă, care este pricina?

Dumnezeu ne-a dat la început viață slobodă de griji și lipsită de osteneli. Dar noi nu am folosit darul așa cum se cuvenea, ci l-am nimicit prin nelucrare și am căzut din Paradis. De aceea, începând de atunci, a făcut ca viața noastră să fie plină de osteneală. Dumnezeu, ca și cum S-ar îndreptăți față de neamul omenesc, spune: „La început v-am dat desfătare, dar datorită delăsării v-ați făcut mai răi. De aceea am rânduit să aveți parte de osteneli și sudoare”.

Dar, de vreme ce nici acea osteneală nu i-a ținut în frâu, le-a dat lege cuprinzând multe porunci, așa cum unui cal nărăvaș i se pun zăbală și frâu ca să-și domolească neastâmpărul, așa cum fac dresorii de cai. De aceea viața noastră este plină de osteneală: pentru că lipsa de osteneală ne-a dăunat. Firea noastră nu suportă să fie nelucrătoare, ci lesne înclină spre rău. Să zicem că cel cumpătat nu are nevoie de osteneli, nici cel care împlinește alte virtuți, ci săvârșesc toate în tihnă. Atunci cum ne-am folosi de această relaxare? Oare nu spre nesăbuință și îngâmfare?

„Dar de ce” - întrebi tu - „răutatea e însoțită de multă plăcere, iar virtutea de osteneală și sudoare?” Și ce mulțumire ai avea sau pentru ce ai primi plată dacă nu te-ai ostenit? Pot să-ți arăt și acum mulți oameni care prin firea lor urăsc împreunarea cu femei și fug de tovărășia lor ca de ceva pângărit. Oare îi vom numi pe aceștia „cumpătați” sau îi vom încununa sau îi vom face vestiți în public? Spune-mi! Nicidecum. Căci cumpătarea înseamnă înfrânare și a birui plăcerile care se luptă împotriva ta. Și în războaie, trofeele sunt mai strălucitoare atunci când luptele sunt mai crunte, nu atunci când nimeni nu se ridică împotrivă.

[1089] *Romani* 5, 5.

Sunt și mulți molatici din fire. Oare îi vom numi pe aceștia „blânzi"? Nicidecum. De aceea și Hristos, vorbind despre trei feluri de fameni, pe cei din primele două categorii îi lasă la o parte, lipsiți de cunună, iar pe cei din a treia categorie îi duce în Împărăție[1090].

„Dar de ce e nevoie de rău?" – întrebi tu. Și eu spun același lucru. Cine este creatorul răului? Cine altul decât nepăsarea cea de bunăvoie? „Dar ar fi trebuit" – zici tu – „să existe numai oameni buni." Și ce este propriu celui bun? Să fie treaz și să vegheze, sau să doarmă și să sforăie?

„Dar de ce" – întrebi tu – „nu este considerat bun cel care izbândește ceva fără osteneală?" Îmi spui cuvinte de dobitoace și de mâncăi care socotesc pântecele dumnezeu. Ca să [înțelegi] că aceste cuvinte sunt semn de lenevie, răspunde-mi la aceasta: să zicem că ar fi un împărat și un general și, în timp ce împăratul se îmbată și doarme, generalul se ostenește și dobândește biruința. Cui îi atribui biruința? Cine a dobândit plăcerea ca rod al faptelor sale?

Vezi că sufletul se bucură mai mult de acelea pentru care s-a ostenit? De aceea [Dumnezeu] a amestecat virtutea cu osteneli, voind să apropie sufletul de ea[1091]. De aceea virtutea, fie și dacă nu o practicăm, o admirăm, în vreme ce răutatea, chiar de ar fi foarte plăcută, o condamnăm.

Iar dacă întrebi: „De ce nu îi admirăm pe cei care sunt buni din fire mai mult decât pe cei care sunt astfel prin voință?", [voi răspunde] că este drept ca cel care se ostenește să fie pus mai presus decât cel care nu se ostenește.

„Și de ce ne ostenim acum?" – întrebi tu. Pentru că lipsa de osteneală nu ai primit-o așa cum trebuie. Și, dacă ar fi să cercetăm în amănunt, nelucrarea și în alt fel ne-a vătămat și ne-a pricinuit multă suferință. Dacă vrei, hai să închidem un om undeva și doar să-l hrănim și să-l îndestulăm, fără a-l lăsa să meargă, fără a-l scoate la muncă. Să se bucure de masă și de somn și să se desfăteze neîncetat. Dar ce ar putea fi mai jalnic decât o astfel de viață? „Dar una este să lucrezi" – zici tu – „și alta să trudești." Totuși atunci[,

[1090] *Cf. Matei* 19, 12.
[1091] De virtute.

la început,] era cu putință să muncești fără trudă. „Este cu putință aceasta?" – întrebi. Da, este. Aceasta și Dumnezeu a voit-o, dar tu nu ai îngăduit-o. De aceea te-a pus să lucrezi grădina Raiului, rânduindu-ți muncă, dar fără să o amestece cu osteneală. Căci, dacă omul s-ar fi ostenit de la început, [Dumnezeu] nu ar fi stabilit acest lucru mai apoi ca pedeapsă.

Este cu putință munca lipsită de trudă, ca în cazul îngerilor. Iar [ca dovadă] că aceștia lucrează, ascultă ce zice [prorocul]: „Cei tari în putere, care faceți cuvântul Lui"[1092]. Acum lipsa puterii pricinuiește multă trudă, dar atunci nu era așa. „Cel care a intrat în odihna Lui s-a odihnit" – zice – „de lucrările lui, precum Dumnezeu de ale Sale."[1093] Aici nu se referă la lipsa de lucrare, ci la lipsa de trudă. Căci și Dumnezeu și acum lucrează, după cum spune și Hristos: „Tatăl Meu până acum[1094] lucrează[1095]; și Eu lucrez"[1096].

De aceea vă îndemn ca, lepădând toată neglijența, să vă arătați sârguitori către virtute. Plăcerea pricinuită de răutate este de scurtă durată, iar întristarea este nesfârșită. Bucuria provenită din virtute, dimpotrivă, este fără sfârșit, iar osteneala este trecătoare. Aceea, chiar și înainte de încununare, îl ridică pe lucrătorul ei, hrănindu-l cu nădejdea. Aceasta însă și înainte de osândă îl pedepsește pe lucrătorul ei, aducând frică și strâmtorare conștiinței, precum și bănuieli față de toate. Față de câte osteneli și de câte sudori nu sunt acestea mai rele?

[1092] *Psalmul* 102, 20.

[1093] *Evrei* 4, 10.

[1094] Sfântul Atanasie cel Mare înțelege acest „acum" ca un prezent continuu, ca exprimând veșnicia. Așadar, Fiul este coetern și consubstanțial cu Tatăl (*Cuvânt împotriva arienilor*, 2, 16, 20-22), iar lucrarea celor două Persoane treimice nu poate fi despărțită (*cf.* SFÂNTUL ILARIE DE PICTAVIUM, *Despre Sfânta Treime*, 9, 44).

[1095] Teologia rabinică a vremii avea opinii diferite despre activitatea divină: unii considerau că Dumnezeu nu mai creează nimic, ci doar continuă activitatea de judecare a lumii. Alții afirmau că minunile sunt, de fapt, creații noi în ordinea universului. Alte opinii – pe linia lui Filon de Alexandria (*Alegoria legilor*, 1, 8) – accentuau faptul că activitatea lui Dumnezeu este continuă, El neîncetând să susțină în existență întreaga creație, total dependentă de El. Se accepta ideea că Dumnezeu continuă lucrarea Sa și în zi de Sabat, însă acest lucru era privilegiul Său exclusiv. Săvârșind minuni în zi de Sabat, Iisus continuă, de fapt, opera creatoare a Tatălui, recreând omul prin „nașterea din nou, din apă și din Duh"; Mântuitorul dovedește astfel caracterul Său divin, care Îl îndrituiește să „dezlege" ziua de odihnă.

[1096] *Ioan* 5, 17.

Dacă nu ar fi acestea, ar fi plăcere; dar ce este mai josnic decât această plăcere? De îndată ce apare, se veștejește și piere, fugind mai înainte de a fi dobândită, fie că vorbești de [plăcerea] trupurilor sau a desfătării sau a banilor. Acestea nu încetează a îmbătrâni pe zi ce trece. Și, dacă este și osândă și pedeapsă pentru această [plăcere], ce poate fi mai jalnic decât cei care se împărtășesc de ea?

Știind deci acestea, să răbdăm toate pentru virtute. Astfel ne vom bucura de adevărata plăcere, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

Omilia 37

„I-a zis Iisus: «Voiești să te faci sănătos?» Bolnavul I-a răspuns: «Da, Doamne, dar nu am om să mă arunce în scăldătoare când se tulbură apa.»” (*Ioan* 5, 6-7)

1. Mare este câștigul [ce vine] din dumnezeieștile Scripturi și folosul din ele este dăinuitor. Aceasta o arată și Pavel, zicând: „Căci toate câte s-au scris mai înainte s-au scris spre învățătura noastră, la care au ajuns sfârșiturile veacurilor, pentru ca prin răbdarea și mângâierea [care vin] din Scripturi să avem nădejde”[1097]. Dumnezeieștile cuvinte sunt vistierie a tot felul de leacuri. Fie că trebuie să stingem nechibzuința, sau să adormim poftele, sau să călcăm în picioare iubirea de bani, sau să trecem cu vederea durerea, sau să dobândim bucuria și să cultivăm răbdarea, aici putem afla izvor îmbelșugat. Cine dintre cei îmbătrâniți în sărăcie îndelungată sau cuprinși de boală grea nu va afla multă mângâiere citind acest pasaj?

Fiind acesta paralizat de treizeci și opt de ani și văzând în fiecare an pe alții izbăviți, iar pe sine cuprins de boală, nici așa nu a renunțat și nu a deznădăjduit. Și nu numai întristarea față de trecut, ci și deznădejdea față de viitor era de ajuns ca să-l doboare.

Ascultă, dar, cele spuse și înțelege cât de mare era tragedia aceluia! Când Hristos a zis: „Voiești să te faci sănătos?”, acela a răspuns: „Da, Doamne, dar nu am om care să mă arunce în scăldătoare când se tulbură apa”[1098]. Ce ar putea fi mai jalnic decât aceste cuvinte? Ce poate fi mai întristător decât aceste lucruri? Ai văzut inimă zdrobită de boală îndelungată? Ai văzut cum tot focul lui era reținut? Căci nu a rostit nicio hulă, așa cum îi auzim pe mulți spunând în necazuri. Nu și-a blestemat zilele, nu s-a indignat de întrebare, nici nu a zis: „Ai venit să râzi de noi și să ne batjocorești, de întrebi

[1097] *Romani* 15, 4; *1 Corinteni* 10, 11.
[1098] *Ioan* 5, 6-7.

dacă vreau să mă fac sănătos?", ci [i-a răspuns] cu blândețe și cu multă îngăduință: „Da, Doamne". Nu știa atunci cine era Cel care îl întreba, nici că avea să-l vindece. Și totuși I-a povestit toate cu îngăduință și nu I-a cerut nimic mai mult, ca și când ar fi vorbit cu un doctor și voia doar să-i arate suferința sa. Poate că aștepta ca Hristos să-i fie de folos în acest sens – adică să-l arunce în apă – și voia să-L atragă prin aceste cuvinte. Dar Hristos ce a făcut? Arătând că pe toate le poate face prin cuvânt, i-a zis: „Ridică-te, ia-ți patul[1099] și umblă"[1100].

Unii cred că acesta este cel din textul de la Matei[1101]. Dar nu este. Și aceasta se vede din multe lucruri. În primul rând, din lipsa oamenilor care să-i stea în preajmă. Acela [de la Matei] avea mulți oameni care îl purtau și îl îngrijeau, dar acesta nu avea pe nimeni. De aceea și zicea: „Nu am om". Apoi se vede și din răspuns. Acela nu a zis nimic, în vreme ce acesta a povestit toate cele despre sine. Și, în al treilea rând, [se vede] din perioada anului. Cele cu acesta s-au petrecut în zi de sărbătoare, Sabatul, iar cele cu acela, în altă zi. Și locul este diferit. Unul a fost vindecat în casă, celălalt lângă scăldătoare. Și felul vindecării este deosebit. Acolo i-a zis: „Fiule, iertate îți sunt păcatele"[1102], iar aici mai întâi îi vindecă trupul, iar apoi se îngrijește de suflet. Acolo a fost vorba despre o iertare, căci i-a zis: „Iertate îți sunt păcatele", iar aici despre un îndemn și o amenințare care să-l pună în siguranță. Căci i-a zis: „Să nu mai păcătuiești, ca să nu-ți fie ceva mai rău!"[1103] Și învinuirile iudeilor sunt diferite. Aici aduc înainte lucrul făcut în zi de Sabat, iar acolo Îl învinuiesc de blasfemie.

Ia seama la covârșitoarea înțelepciune a lui Dumnezeu! Căci nu l-a ridicat imediat, ci mai întâi Și l-a apropiat prin întrebare, pregătind calea pentru credința de mai târziu. Și nu l-a ridicat doar,

---

[1099] Termenul grecesc utilizat aici, κράββατος, nu are sens de „pat", ci acela de „rogojină, saltea, așternut, targă". „Patul" a fost tâlcuit alegoric ca reprezentând trupul omenesc. În acest caz, îndemnul Mântuitorului „ia-ți patul tău și umblă" trebuie înțeles în sensul stăpânirii depline a trupului și a pasiunilor sale spre a evita păcatul (*cf.* CAESARIUS DIN ARLES, *Predica* 171, 1). Fericitul Augustin vede aici un îndemn la a purta unii altora poverile și neputințele (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 17, 9, 2-3).

[1100] *Ioan* 5, 8.

[1101] *Cf. Matei* 9, 6.

[1102] *Matei* 9, 2.

[1103] *Ioan* 5, 14. Scriptura amintește, uneori, păcatul drept una dintre cauzele suferințelor fizice și ale bolilor (*cf. 2 Regi* 4, 4; *3 Regi* 13, 4).

ci i-a și poruncit să-și ridice patul, pentru ca minunea petrecută să fie demnă de crezare și nimeni să nu creadă că este vorba despre o iluzie sau o prefăcătorie. Pentru că nu ar fi putut să-și ducă patul dacă membrele nu i-ar fi fost temeinic și bine întărite.

Hristos adesea face așa pentru a închide cu totul gura celor care vor să se poarte față de El cu nerușinare. Și atunci când [a înmulțit] pâinile, ca să nu zică nimeni că [oamenii] s-au săturat pur și simplu și că a fost vorba despre o nălucire, a rânduit să rămână multe fărâmituri din pâini[1104]. Și leprosului pe care l-a curățit i-a zis: „Du-te și arată-te preotului"[1105]. Astfel, dimpreună cu vindecarea, a dat și o dovadă foarte sigură, închizând gurile nerușinate ale celor care spuneau despre El că încalcă legile lui Dumnezeu. Și în cazul minunii cu vinul a făcut asemenea. Nu a arătat doar vinul, ci a poruncit să i se ducă mai-marelui ospățului[1106], astfel încât cel care nu văzuse nimic din cele petrecute să mărturisească, oferind astfel o dovadă de netăgăduit. De aceea și evanghelistul a zis că mai-marele ospățului nu știa de unde era [vinul], pentru a arăta că mărturia era lipsită de părtinire. Și în alt loc, când a înviat un mort, a zis: „Dați-i să mănânce"[1107], ca să dea astfel un semn sigur al învierii.

Și prin toate acestea îi convingea pe cei fără de minte că nu era un înșelător sau un aducător de năluciri, ci că a venit pentru mântuirea întregului neam omenesc.

Dar de ce nu i-a cerut credință, așa cum a făcut cu orbii cărora le-a zis: „Credeți că pot să fac aceasta?"[1108] Pentru că acesta încă nu știa lămurit cine era El. Căci nu înainte de a săvârși minunile, ci după aceea făcea aceasta. Cei care văzuseră puterea Lui [vădindu-se] în alte situații pe bună dreptate aveau să audă aceasta. Dar celor care nu-L știau încă, ci aveau să-L cunoască de pe urma minunilor, le cerea credință după [săvârșirea] minunilor. De aceea Matei nu-L arată pe Hristos zicând aceasta încă de când abia începuse să săvârșească minuni, ci după ce vindecase deja pe mulți, când se adresează celor doi orbi.

Tu însă vezi și așa credința paraliticului! Căci, când a auzit: „Ia-ți patul tău și umblă!", nu a râs, nici nu a zis: „Ce înseamnă asta? Un

---

[1104] *Cf. Ioan* 6, 12-13.
[1105] *Matei* 8, 4.
[1106] *Cf. Ioan* 2, 8.
[1107] *Luca* 8, 55.
[1108] *Matei* 9, 28.

înger se coboară și tulbură apa și vindecă un singur om, iar Tu, om fiind, ai nădăjduit că poți mai mult decât îngerii printr-un simplu cuvânt de poruncă? Acestea înseamnă înfumurare, îngâmfare și lucru vrednic de râs". Dar nimic din toate acestea nu a zis, nici nu a gândit, ci, de îndată ce a auzit, s-a și ridicat. Și, făcându-se sănătos, nu s-a arătat nesupus față de Cel care i-a poruncit: „Ridică-te, ia-ți patul tău și umblă!"

Minunat este lucrul acesta, dar cele ce au urmat sunt și mai minunate. Faptul că a crezut la început, când nimeni nu îi făcea supărare, nu este atât de minunat, dar ceea ce s-a întâmplat mai apoi eu unul zic că este semn de mare curaj: faptul că, atunci când iudeii s-au înfuriat și se năpusteau asupra lui din toate părțile și îl împresurau, aducându-i învinuiri și zicând: „Nu-ți este îngăduit să-ți iei patul"[1109], nu numai că a trecut cu vederea furia lor, dar L-a și propovăduit pe Binefăcătorul lui în mijlocul adunării cu multă îndrăzneală, închizând gura celor care vorbeau cu nerușinare. Când iudeii îl atacau, spunându-i cu mustrare și obrăznicie: „Este Sabat. Nu-ți este îngăduit să-ți iei patul"[1110], auzi ce zice: „Cel care m-a făcut sănătos, Acela mi-a zis: «Ia-ți patul tău și umblă»"[1111], ca și când ar fi zis: „Sunteți nebuni și v-ați pierdut mințile dacă îmi cereți ca pe Cel care m-a izbăvit de o boală atât de îndelungată și de grea să nu-L consider învățător și să nu mă supun tuturor poruncilor Lui". Dacă ar fi vrut să facă rău, ar fi putut răspunde altfel, cum ar fi: „Nu fac aceasta de bunăvoie, ci altul mi-a poruncit. Dacă acest lucru este de osândit, osândiți pe cel care mi-a cerut aceasta și voi pune jos patul!", și ar fi tăinuit vindecarea. Căci știa bine că nu atât pentru încălcarea Sabatului, cât pentru vindecarea bolii erau mânioși.

Dar nici aceasta nu a tăinuit-o, nici aceasta nu a spus-o, nici nu a cerut iertare, ci cu glas tare a mărturisit și a vestit binefacerea. Așa a făcut paraliticul, în vreme ce aceia iată câtă răutate au avut. Căci nu au întrebat: „Cine este cel care te-a făcut sănătos?", ci au

---

[1109] *Ioan* 5, 10. Transportul unor obiecte în zi de Sabat era interzis, fiind considerat o formă de muncă.

[1110] Respectarea Sabatului, împreună cu toate interdicțiile aferente, constituie unul dintre principalele prescripții ale Legii mozaice. Mulți învățători ai Legii interziceau tratamentele medicale minore – nenecesare pentru salvarea vieții unui bolnav – în ziua Sabatului. Autoritățile religioase iudaice asimilau cele săvârșite de Mântuitorul Iisus cu un tratament medical.

[1111] *Ioan* 5, 10-11.

tăcut în această privință și tot pomeneau mereu de ceea ce le părea lor a fi încălcare a Legii: „Cine este cel care ți-a zis: «Ia-ți patul tău și umblă?» Dar cel vindecat nu știa cine este, căci Iisus Se dăduse la o parte din mulțimea care era în acel loc”[1112].

Și de ce S-a ascuns Hristos? În primul rând, pentru ca, nefiind El de față, mărturia să fie liberă de bănuială, căci cel care simțise că s-a vindecat era martor al binefacerii vrednic de crezare. Apoi, ca să nu aprindă și mai mult mânia acelora – căci știa că pentru cei care pizmuiesc fie și numai vederea celui pizmuit aprinde o scânteie nu mică –, S-a îndepărtat și i-a lăsat să cerceteze ei fapta în sine, ca să nu mai spună El ceva despre Sine, ci să vorbească cei vindecați și acuzatorii înșiși. Căci și aceștia au mărturisit despre minune, pentru că nu au zis: „De ce ai poruncit ca acestea să se întâmple în zi de Sabat?”, ci: „De ce faci acestea în zi de Sabat?” Nu erau revoltați pentru încălcarea Legii, ci erau invidioși din pricina izbăvirii paraliticului.

Atât cât ține de fapta omenească, mai degrabă ceea ce a făcut paraliticul a fost faptă, în vreme ce El [a folosit numai] cuvinte și vorbe. Așadar, aici face ca Sabatul să fie dezlegat prin altul, în vreme ce altădată a făcut aceasta prin El Însuși, când a făcut tină și a uns ochii orbului[1113]. A făcut acestea nu încălcând Legea, ci covârșind Legea. Dar despre acestea vom vorbi mai târziu. Nu peste tot se apără în același fel când este învinuit cu privire la Sabat și trebuie să urmărim acest lucru cu exactitate.

3. Deocamdată să vedem cât de mare răutate este pizma și cum orbește ochii sufletești, depărtând de la mântuire pe cel care este în stăpânirea ei. Așa cum nebunii adesea își înfig săbiile în ei înșiși, tot așa cei care pizmuiesc, către un singur lucru căutând – către vătămarea celui pizmuit –, nu mai iau seama la propria lor mântuire. Aceștia sunt mai răi și decât animalele. Căci acelea ne atacă fie când au nevoie de mâncare, fie când sunt mai întâi stârnite de către noi, dar aceștia, chiar și atunci când au parte de binefaceri, adesea se poartă cu binefăcătorii lor ca și cu unii care le-au făcut nedreptăți. Așadar, aceștia sunt mai răi decât fiarele și asemenea demonilor, ba chiar mai răi decât aceia. Căci aceia au ură neîmpăcată față de noi,

[1112] *Ioan* 5, 12-13.
[1113] *Cf. Ioan* 9, 6.

dar nu uneltesc împotriva celor care sunt de un neam cu ei. În acest fel, [prin această afirmație,] și Hristos le-a închis gura iudeilor când spuneau că scoate demonii cu Beelzebul[1114].

Pizmașii nu s-au rușinat nici de firea comună a oamenilor, nici pe ei înșiși nu s-au crutat. Ei își osândesc propriile suflete în locul celor pizmuiți, pentru că în zadar și fără rost le umplu cu toată tulburarea și neliniștea. De ce te întristezi de binele aproapelui tău? De fapt, trebuie să ne întristăm de relele pe care le pătimim, nu pentru că vedem că alții au parte de bine.

De aceea acest păcat este lipsit de orice iertare. Cel desfrânat poate să spună că are pofte, hoțul că este sărac, iar ucigașul că are mânie. Ei au aceste scuze, măcar că sunt neputincioase și neîntemeiate, dar tu ce motiv ai? Spune-mi! Absolut niciunul, fără numai răutatea covârșitoare. Dacă ni s-a poruncit să-i iubim pe vrăjmași, de ce pedeapsă vom avea parte când îi urâm și pe cei care ne iubesc?

Dacă cel care îi iubește pe cei care îl iubesc nu este cu nimic mai bun decât păgânii[1115], de ce iertare, de ce îngăduință va avea parte cel care se pornește împotriva celor care nu i-au făcut nicio nedreptate? Ascultă ce spune Pavel: „De aș da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu-mi folosește”[1116]. Este limpede pentru oricine că acolo unde sunt pizmă și invidie cele ale dragostei au fost nimicite. Această patimă este mai rea și decât desfrânarea și adulterul. Acestea din urmă se răsfrâng doar asupra celui care le practică, dar tirania invidiei a distrus biserici întregi și toată lumea a mistuit-o. Aceasta este maica uciderii. Așa l-a ucis Cain pe fratele lui, [această patimă a avut-o] Isav față de Iacov, frații lui Iosif față de acesta, diavolul față de oameni[1117].

Dar tu acum nu ridici viața cuiva, ci faci multe altele mai grave decât uciderea, căci îți dorești ca fratele tău să facă ceva rușinos, îi întinzi curse pretutindeni, cauți să zădărnicești ostenelile lui pentru virtute, întristându-te pentru că acela este plăcut Stăpânului lumii. De fapt, nu împotriva aceluia lupți, ci împotriva Celui slujit de acela. Pe Acela Îl insulți prin aceea că pui cinstea ta mai presus de a Lui. Și mai rău decât toate este că acest păcat pare a fi ceva neînsemnat, când de fapt este mai greu decât celelalte. Chiar dacă

1114 *Cf. Luca* 11, 14-15.
1115 *Cf. Matei* 5, 46-47.
1116 *1 Corinteni* 13, 3.
1117 *Cf. Facerea* 4, 4-9; 27, 41; 37, 11-20.

dai milostenie, chiar dacă priveghezi, chiar dacă postești, ești mai ticălos decât toți dacă îl pizmuiești pe fratele tău.

Aceasta se poate vedea din cele ce urmează. Odată, unul dintre corinteni a făcut desfrânare, dar a fost acuzat și degrabă s-a îndreptat. Cain l-a pizmuit pe Abel, dar nu s-a vindecat [de patimă], ci, deși Dumnezeu îi oblojea mereu rana, mai mult se întrista și se tulbura, grăbindu-se spre ucidere. Deci această patimă este mai grea decât aceea și nu se vindecă ușor dacă nu suntem atenți.

Deci să o smulgem cu totul din rădăcină, gândindu-ne că, așa cum atunci când ne mistuim [de ciudă] pentru cele bune ale celorlalți ne împotrivim lui Dumnezeu, tot așa, atunci când ne bucurăm împreună cu ei, Îi suntem plăcuți și ne facem părtași la bunătățile pregătite celor care izbândesc. De aceea și Pavel îndeamnă: „Bucurați-vă cu cei care se bucură și plângeți cu cei care plâng”[1118], ca să culegem roade însemnate din amândouă părțile.

Gândindu-ne, dar, că, dacă suntem alături de cel care se ostenește, ne facem părtași la cununile lui, chiar dacă nu ne ostenim, să lepădăm toată pizma și să sădim dragostea în sufletele noastre, pentru ca, susținându-i pe frații care sunt plăcuți [lui Dumnezeu], să dobândim și bunătățile de acum și cele viitoare, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

[1118] *Romani* 12, 15.

Omilia 38

„După acestea Iisus l-a aflat în templu[1119] *și i-a zis: «Iată, te-ai făcut sănătos. De acum să nu mai păcătuiești, ca să nu-ți fie ceva mai rău!»”* (*Ioan* 5, 14)

1. Cumplit lucru este păcatul, cumplit și de suflet vătămător. De multe ori, revărsându-și otrava peste măsură, s-a atins și de trupuri. Atunci când sufletul nostru pătimește în multe feluri, nu ne doare, dar, atunci când trupul primește fie și numai o vătămare mică, ne dăm toată silința ca să ne izbăvim de acea boală, pentru că este simțită. De aceea și Dumnezeu adesea pedepsește trupul pentru greșelile sufletului, pentru ca prin pedepsirea celui care este inferior[1120] să se vindece cel care este superior![1121]

Tot așa și Pavel l-a îndreptat pe acel corintean care a desfrânat, tămăduind boala sufletului prin „pieirea trupului”[1122]. Prin tăierea trupului a îndepărtat răul, așa cum un doctor iscusit, atunci când nu poate vindeca hidropica sau boala splinei cu leacuri interne, cauterizează la exterior. Așa a făcut și Hristos cu paraliticul. Iată cum a arătat aceasta zicând: „Iată, te-ai făcut sănătos. De acum să nu mai păcătuiești, ca să nu-ți fie ceva mai rău!”

Deci ce învățăm de aici? Mai întâi, că boala i-a fost pricinuită de păcate, în al doilea rând, că învățătura despre gheenă este vrednică de crezare și, în al treilea rând, că pedeapsa este îndelungată și fără de sfârșit. Unde, dar, sunt cei care spun: „Doar într-un ceas am ucis și puțin timp am desfrânat și să am parte de osândă veșnică?” Iată, nici acesta nu a păcătuit atâția ani câți a fost pedepsit și totuși o viață întreagă de om a cheltuit în osândă. Căci păcatele nu se judecă după timp, ci după natura lor.

[1119] Cel vindecat se afla în templu, cel mai probabil pentru a da slavă lui Dumnezeu pentru vindecare.

[1120] Trupul.

[1121] Sufletul.

[1122] *1 Corinteni* 5, 5.

În plus, trebuie să știm că, fie și dacă am plătit din greu pentru păcatele dinainte, de cădem în aceleași [greșeli], vom pătimi din nou mult mai rău. Și pe bună dreptate! Căci cel care nici prin pedeapsă nu s-a făcut mai bun va avea parte de o și mai mare osândă, ca unul care este nesimțitor și disprețuitor. Pedeapsa în sine este de ajuns pentru a-l struni și a-l cuminți pe cel care a alunecat o dată. Dar, dacă nici după ce a fost aplicată pedeapsa nu s-a cumințit, ci a îndrăznit să facă aceleași [păcate], unul ca acesta pe bună dreptate va îndura pedeapsa, ca unul care și-a pricinuit-o el însuși. Dacă și aici suntem pedepsiți mai greu dacă, după ce am fost pedepsiți, cădem iar în aceleași păcate, cum să nu ne temem și să tremurăm dacă am păcătuit și nu îndurăm nicio pedeapsă, ca unii care urmează să suferim fără sfârșit?

„Și de ce" – întrebi tu – „nu sunt toți pedepsiți astfel? Căci vedem pe mulți dintre cei răi că sunt sănătoși, zdraveni și se bucură de zile bune." Să nu ne încredem în acestea, ci tocmai din această pricină să-i plângem mai mult decât pe toți alții, căci faptul că nu pătimesc nimic aici li se face pricină de mai mare pedeapsă dincolo. Și Pavel a arătat aceasta zicând: „Acum, dar, fiind judecați de Domnul, suntem pedepsiți, ca să nu fim osândiți împreună cu lumea"[1123]. Cele de aici sunt spre povățuire, iar cele de acolo spre pedeapsă.

„Cum?" – întrebi tu. „Toate bolile sunt urmare a păcatelor?" Nu toate, dar cele mai multe. Unele se nasc și din delăsare. Căci și lăcomia pântecelui și beția și trândăvia nasc astfel de boli.

Deci trebuie să urmărim mereu un singur lucru: să îndurăm cu mulțumire orice lovitură. Uneori [lovitura] vine de pe urma păcatelor, așa cum vedem în *Cartea Regilor* pe unul care din această pricină suferea de dureri de picioare[1124]. Vine și pentru dobândirea deschiderii către înțelegere, după cum Dumnezeu i-a spus lui Iov: „Crezi că am rânduit acestea asupra ta din alt motiv decât acela ca tu să te arăți drept?"[1125]

Dar, în cazul acestor paralitici, de ce Hristos Se referă la păcatele lor? Căci și celui de la Matei îi zice: „Îndrăznește, fiule! Iertate sunt păcatele tale"[1126]. Iar acestuia: „Iată, te-ai făcut sănătos. Să nu

---

[1123] *1 Corinteni* 11, 32.
[1124] *Cf. 3 Regi* 15, 23.
[1125] *Iov* 40, 8.
[1126] *Matei* 9, 2.

mai păcătuiești!"[1127] Știu că sunt unii care îl defăimează pe acest paralitic și spun că a auzit aceste cuvinte pentru că Îl învinuise pe Hristos. Deci ce vom spune despre cel de la Matei, care a auzit aproape aceleași cuvinte? Căci și aceluia i-a zis: „Iertate îți sunt păcatele". De aici se vede că nici el nu a auzit acestea dintr-o astfel de pricină.

Și acest lucru îl putem înțelege mai bine din cele ce urmează. Căci zice: „După aceasta l-a găsit Iisus în templu"[1128]. Acesta este semn de foarte mare evlavie. Căci nu a plecat în piețe sau la plimbare, nici nu s-a dedat desfătării și nepăsării, ci petrecea în templu. Deși avea să sufere un atât de puternic atac și să fie alungat de către toți de acolo, nimic din toate acestea nu l-a convins să se îndepărteze de templu. Deci, găsindu-l Hristos, după ce a vorbit cu iudeii, nimic de acest fel nu a dat de înțeles. Dacă ar fi vrut să-l învinuiască de așa ceva, i-ar fi zis: „Iar faci aceleași lucruri și nici după ce te-ai vindecat nu te-ai făcut mai bun?" Însă nimic din acestea nu i-a zis, ci doar l-a asigurat pentru viitor.

2. Dar de ce nu a pomenit de acestea când a vindecat șchiopi și ciungi? Eu cred că acestora[1129] păcatele le-au pricinuit bolile, iar celorlalți o neputință fizică. Dacă nu ar fi așa, le-ar fi spus și celorlalți cele grăite acestora. De vreme ce această boală este mai grea decât toate celelalte, El îndreptează prin cea care este mai gravă și pe cele mai mici. Când a vindecat pe un altul și l-a îndemnat să dea slavă lui Dumnezeu, a făcut acest îndemn nu numai lui, ci, prin el, tuturor. Așa și aici, prin cele ce a zis paraliticilor, îi îndeamnă și îi sfătuiește și pe toți ceilalți.

În plus, trebuie spus și faptul că a văzut în sufletul lui multă răbdare și l-a îndemnat ca pe unul care putea primi porunca, atrăgându-l atât prin binefacerea făcută, cât și prin frica de relele viitoare, [care ar fi putut să-i pună în primejdie] sănătatea. Vezi lipsa Lui de îngâmfare! Căci nu a zis: „Iată, te-am făcut sănătos", ci: „Te-ai făcut sănătos. Să nu mai păcătuiești!" Și, de asemenea, nu a zis: „Ca să nu te pedepsesc", ci: „Ca să nu-ți fie ceva mai rău"[1130]. Amândouă afirmațiile le-a formulat impersonal, arătând că vindecarea a venit

[1127] *Ioan* 5, 14.
[1128] *Ioan* 5, 14.
[1129] Celor care sufereau de paralizie.
[1130] *Ioan* 5, 14.

prin har, nu prin vrednicia omului. Nu a spus că s-a izbăvit de pedeapsă pentru că a plătit prețul cuvenit, ci că a fost tămăduit prin milostivire. Dacă nu ar fi fost așa, i-ar fi zis: „Iată, ai plătit destul pentru păcatele tale. De acum ești în siguranță". Acum însă nu a spus așa. Dar cum? „Iată, te-ai făcut sănătos. De acum să nu mai păcătuiești!"

Acestea să le spunem și noi către noi înșine mereu. Dacă am fost pedepsiți și apoi am fost izbăviți, fiecare să spună către sine așa: „Iată, te-ai făcut sănătos. De acum să nu mai păcătuiești!" Însă, dacă nu suferim pedeapsă și stăruim în aceleași păcate, să dăm glas acestui cuvânt al Apostolului: „Bunătatea lui Dumnezeu ne duce la pocăință. Dar, după învârtoșarea noastră și după inima noastră nepocăită, ne adunăm mânie"[1131]. Nu numai prin faptul că i-a înzdrăvenit trupul, ci și în alt fel i-a dat un semn grăitor al dumnezeirii Sale. Căci, zicându-i: „Să nu mai păcătuiești!", a arătat că știa toate păcatele săvârșite de acela mai înainte. De aceea trebuia să fie vrednic de crezare și în privința celor viitoare.

„A plecat deci omul și a vestit iudeilor[1132] că Iisus este Cel care l-a făcut sănătos."[1133] Iată că stăruie în aceeași stare de recunoștință. Căci nu a zis: „Acesta este Cel care a zis: «Ia-ți patul!»" Pentru că ei aduceau mereu acea presupusă învinuire, el Îl apăra necontenit, vădindu-L pe Doctor și străduindu-se să-i tragă și pe alții și să-i apropie de El. Nu era atât de nesimțitor încât, după o atât de mare binefacere și încurajare, să-L trădeze pe Binefăcător și să spună aceasta cu gând rău. Chiar și fiară de ar fi fost sau ceva neomenesc și de piatră, binefacerea [de care a avut parte] și frica [de cele viitoare] ar fi fost de ajuns ca să-l rețină. De vreme ce încă îi răsuna în auz amenințarea, se temea să nu pătimească ceva mai rău, pentru că primise temeinice dovezi despre puterea Doctorului. De altfel, dacă ar fi vrut să-L defăimeze, nu ar fi vorbit despre vindecare, ci despre încălcarea Legii, și L-ar fi învinuit. Dar nu, nu a făcut așa, ci L-a vestit pe Binefăcător cu multă îndrăzneală și recunoștință,

---

[1131] *Romani* 2, 4-5.

[1132] Termenul este folosit, la Ioan, de regulă, pentru desemnarea liderilor poporului iudeu.

[1133] *Ioan* 5, 15. Ceea ce face acest fost paralitic este exact opusul celor făcute de orbul din naștere din capitolul 9. Paraliticul este chiar acuzat de trădare a Binefăcătorului său dumnezeiesc, demonstrându-și vechea sa înclinare spre păcat (*cf.* TEODOR DE MOPSUESTIA, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 1, 2, 1). Se observă o comparație intenționată între cele două tămăduiri și atitudinile diferite ale celor vindecați.

nu mai puțin decât orbul. Ce a zis acela? „A făcut tină și a uns ochii mei."[1134] Așa și acesta: „Iisus este Cel care m-a făcut sănătos".

„De aceea iudeii Îl prigoneau pe Iisus și căutau să-L omoare, pentru că făcea acestea în zi de Sabat."[1135] Iar Hristos ce a zis? „Tatăl Meu până acum lucrează; și Eu lucrez."[1136] Când trebuia să-i apere pe ucenici, l-a adus de față pe David, cel rob ca și ei, zicând: „Nu ați citit ce a făcut David când a flămânzit?"[1137] Dar, când a fost vorba despre El, a alergat la Tatăl, arătând că sunt de aceeași cinste, pomenindu-L pe Tatăl în mod special și spunând că face aceleași lucruri ca și El.

Și de ce nu a vorbit despre cele petrecute în jurul Ierihonului? A vrut să-i înalțe de la pământ, ca să nu-L mai privească ca pe un om, ci ca pe un Dumnezeu Care trebuie să dea legi. Dacă nu era Fiu adevărat și de aceeași ființă cu Tatăl, apărarea ar fi mai gravă decât învinuirea. Căci, dacă un guvernator care a schimbat o lege împărătească s-ar apăra când ar fi învinuit zicând că și împăratul a încălcat-o, nu va putea scăpa astfel, ci va face ca învinuirea să fie și mai mare.

Dar aici, de vreme ce [Tatăl și Fiul] au aceeași vrednicie, apărarea este cât se poate de trainică. „De învinuirile de care Îl scutiți pe Dumnezeu" – zice – „Mă scutiți pe Mine." De aceea de la început a zis: „Tatăl Meu", pentru a-i îndupleca și pe cei care nu voiau să-I acorde aceleași însușiri ca și Tatălui și să respecte poziția Sa de Fiu adevărat.

Iar dacă cineva va întreba: „Cum de lucrează Tatăl, de vreme ce în ziua a șaptea S-a odihnit de toate lucrurile Sale[1138]?", să învețe felul în care El lucrează. Care este acest fel de lucrare? Poartă de grijă și întrețese[1139] toate cele existente. Așadar, când vezi soarele răsărind

[1134] *Ioan* 9, 11.
[1135] *Ioan* 5, 16. Încălcarea Sabatului constituia o gravă abatere de la Legea mozaică. Dezbaterea și polemica cu fariseii se transpun însă din domeniul etic în cel hristologic: Mântuitorul nu doar încalcă Sabatul, ci Se și proclamă pe Sine Fiu al lui Dumnezeu.
[1136] *Ioan* 5, 17.
[1137] *Matei* 12, 3.
[1138] *Cf. Facerea* 2, 3.
[1139] Verbul συγκροτέω trimite către lucrarea fierarului, care unește prin batere bucăți de metal. Fără grija continuă a lui Dumnezeu pentru întreaga făptură, aceasta s-ar întoarce de îndată în neant (*cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Despre Geneză după sensul literal*, 4, 11 și 23). Însă întreaga activitate proniatoare a Tatălui se desfășoară prin mijlocirea Fiului Său, afirmă același Augustin (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 17, 15).

și luna schimbându-se și lacurile, izvoarele, râurile, ploile și cursul naturii din semințe, din trupurile noastre, din cele neraționale și toate celelalte din care a fost alcătuit acest întreg, să înțelegi neîncetata lucrare a Tatălui. Căci zice: „Face să răsară soarele Lui și peste cei răi și peste cei buni și trimite ploaie peste cei drepți și peste cei nedrepți”[1140]. Și iar: „Dacă iarba câmpului, care astăzi este și mâine se aruncă în foc, Dumnezeu astfel o îmbracă”[1141]. Iar despre păsări zice: „Tatăl vostru cel ceresc le hrănește”[1142].

3. Acolo, [la Matei,] tot ceea ce a făcut în zi de Sabat a făcut prin cuvinte și nu a adăugat nimic, dar, pornind de la cele petrecute în templu[1143] și cele pe care [iudeii] înșiși le făceau[1144], a dezlegat învinuirile. Aici însă a poruncit să se facă și o lucrare, adică să fie ridicat patul. Acesta nu a fost un lucru mare, dar numai prin acest singur lucru a arătat lămurit dezlegarea Sabatului și astfel a ridicat cuvântul la un nivel mai înalt, voind mai degrabă să-i facă să admire vrednicia Tatălui și să-i înalțe mai sus.

De aceea, când este vorba despre Sabat, nu Se apără doar ca om, nici doar ca Dumnezeu, ci când într-un fel, când în altul. Căci voia ca amândouă să fie crezute: și pogorământul iconomiei, și vrednicia dumnezeirii. De aceea acum Se apără ca Dumnezeu. Dacă le vorbea mereu numai despre cele omenești, ei ar fi rămas la aceeași măsură umilă. Deci, ca să nu se întâmple aceasta, pomenește de Tatăl.

De altfel, și făptura aceasta văzută lucrează în zi de Sabat. Și soarele aleargă, și râurile curg, și izvoarele se revarsă, și femeile nasc. Dar, ca să crezi că El nu face parte din creație, nu a zis: „Da, lucrez, căci și creația lucrează”. Dar ce? „Da, lucrez, căci și Tatăl Meu lucrează.”[1145]

„Deci pentru aceasta căutau mai mult iudeii să-L omoare, nu numai pentru că dezlega Sabatul, ci și pentru că zicea că Dumnezeu este Tatăl Său, făcându-Se pe Sine deopotrivă cu Dumnezeu.”[1146] Și

---

[1140] *Matei* 5, 45.
[1141] *Matei* 6, 30.
[1142] *Matei* 6, 26.
[1143] *Cf. Matei* 12, 4.
[1144] *Cf. Matei* 12, 11.
[1145] *Ioan* 5, 17.
[1146] *Ioan* 5, 18. Anularea legislației sabatice și pretinderea egalității cu Dumnezeu constituiau blasfemii intolerabile pentru un bun iudeu. „Egalitatea cu Dumnezeu”, în terminologia

aceasta nu a afirmat-o doar, căci nu arăta numai prin cuvinte, ci cu mult mai mult prin fapte. De ce? Deoarece pentru cuvinte puteau să-L învinuiască, să-L acuze de lăudăroșenie, dar, când vedeau că adevărul reieșea din fapte și că puterea era vestită de lucrări, nu mai puteau spune nimic împotrivă.

Deci cei care nu vor să primească acestea cu bunăvoință spun că nu Hristos Se făcea pe Sine deopotrivă cu Dumnezeu, ci iudeii bănuiau asta. Hai, dar, să luăm cele spuse de la început! Spune-mi: Îl prigoneau iudeii, sau nu-L prigoneau? Este oricui limpede că Îl prigoneau. Și din acest motiv Îl prigoneau, sau din altul? Este recunoscut că din acest motiv. Deci a dezlegat Sabatul, sau nu? Nici în această privință nu ar avea nimeni ceva de spus împotrivă. Spunea că Dumnezeu este Tatăl Lui, sau nu? Și acest lucru este adevărat. Așadar, și pentru cele ce urmează concluzia este aceeași. După cum faptul că a spus că Dumnezeu este Tatăl Lui, faptul că a dezlegat Sabatul și faptul că a fost prigonit de iudei – din aceste motive, și mai ales din cel dintâi – nu sunt bănuieli mincinoase, ci lucru adevărat, tot așa și faptul de a Se face pe Sine deopotrivă cu Dumnezeu este o afirmație de același fel.

Aceasta se poate vedea mai clar și din cele spuse mai înainte. Căci afirmația „Tatăl Meu lucrează; și Eu lucrez”[1147] este a Unuia Care Se arată pe Sine deopotrivă cu Dumnezeu. Căci a arătat că nu este nicio diferență între Ei. Nu a zis: „Acela lucrează, iar Eu lucrez ca un supus al Lui”, ci: „Așa cum Acela lucrează, tot așa și Eu”. A arătat că egalitatea dintre Ei este desăvârșită. Dacă El nu ar fi vrut să susțină aceasta, ci iudeii ar fi bănuit așa fără temei, nu ar fi lăsat ca ei să rămână în această părere greșită, ci ar fi îndreptat-o. Nici evanghelistul nu ar fi tăcut referitor la asta, ci ar fi spus limpede că iudeii bănuiau așa, dar El nu Se făcea pe Sine egal cu Dumnezeu, așa cum a făcut în alt loc atunci când a văzut că una a spus El, și altceva au bănuit ei. Așa, de pildă, vorbind despre trupul Său, Hristos

---

rabinică, avea sensul de „independență față de Dumnezeu”, autonomie rebelă și emancipare împotriva lui Iahve. Acuza de diteism va fi frecventă din partea cercurilor rabinice față de iudeo-creștini. Pentru gândirea greacă, egalitatea cu Dumnezeu putea fi concepută și acceptată, însă, pentru gândirea ebraică, era o absurditate și o hulă de neacceptat. Hristos însă nu intenționa abolirea Sabatului, ci subordonarea prescripțiilor legale legii iubirii de Dumnezeu și aproapele.

[1147] Rugăciunile evreiești Îl numeau adesea pe Dumnezeu „Tată”, în calitate de Tată al lui Israel. Pretenția Mântuitorului de a avea o relație specială, unică, cu Tatăl ceresc este blasfematorie și absurdă pentru ascultătorii Săi. Neînțelegând misterul Treimii, rabinii veacului al doilea considerau creștinismul ca vinovat de diteism.

a zis: „Dărâmați templul acesta și Eu în trei zile îl voi ridica”[1148]. Dar iudeii, neînțelegând aceasta, ci crezând că vorbește despre templul iudaic, ziceau: „În patruzeci și șase de ani s-a zidit templul acesta, și Tu îl vei ridica în trei zile?”[1149] De vreme ce El spunea una, iar aceia bănuiau alta – căci El vorbea despre trupul Lui, iar aceia credeau că a zis aceasta despre templul lor –, evanghelistul, semnalând acest lucru sau, mai degrabă, corectând bănuiala lor, a adăugat: „Dar El vorbea despre templul trupului Său”[1150].

Așa și aici, dacă Hristos nu S-ar fi făcut pe Sine egal [cu Tatăl], nici nu ar fi vrut să afirme aceasta, ci iudeii doar ar fi bănuit așa, atunci [evanghelistul] ar fi corectat și aici bănuiala lor și ar fi zis: „Iudeii credeau că Se face pe Sine egal cu Dumnezeu, dar El nu despre egalitate vorbea”.

Și nu numai el și doar în acest loc, ci și alt evanghelist se arată în alt loc făcând același lucru. Când [Hristos] a poruncit ucenicilor, spunând: „«Feriți-vă de aluatul fariseilor și al saducheilor!», cugetau în sinea lor, zicând: «Aceasta pentru că nu am luat pâini»”[1151]. Una a spus El, numind învățătura „aluat”, și altceva au bănuit ucenicii, crezând că vorbește despre pâini. Deci a corectat această [bănuială] nu evanghelistul, ci, de data aceasta, Hristos Însuși, zicând așa: „Cum nu înțelegeți că nu de pâini v-am zis să vă îngrijiți?”[1152] Aici însă nu se găsește nimic de acest fel.

„Dar” – zici tu – „tocmai această idee a înlăturat-o Hristos, adăugând: «Nu poate Fiul să facă de la Sine nimic»[1153].” Ba a făcut tocmai contrariul, omule! Căci nu a spus așa ca să înlăture, ci ca să întărească ideea de egalitate. Luați bine seama, căci această problemă nu este ceva neînsemnat! Expresia „de la Sine” se află în multe locuri din Scriptură, și cu referire la El, și cu referire la Duhul Sfânt. Și trebuie să înțelegem puterea cuvântului, ca să nu facem un păcat foarte mare. Dacă cineva scoate din context acest cuvânt și îl ia așa, în sine, cu sensul lui comun, iată la ce concluzie greșită se ajunge. Căci nu a zis că unele le poate face de la Sine, iar altele nu, ci a zis în general: „Nu poate Fiul să facă de la Sine nimic”.

1148 *Ioan* 2, 19.

1149 *Ioan* 2, 20.

1150 *Ioan* 2, 21.

1151 *Matei* 16, 6-7.

1152 *Matei* 16, 11.

1153 *Ioan* 5, 19.

4. Să-l întrebăm pe cel care ne contrazice: „Spune-mi: nimic nu poate Fiul să facă de la Sine?” Iar dacă va răspunde: „Nimic”, îi vom spune că cea mai mare parte a binefacerilor Sale le-a făcut de la Sine. Și Pavel strigă, zicând: „Care, Dumnezeu fiind în chip, n-a socotit o răpire a fi întocmai cu Dumnezeu, ci S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând”[1154]. Și în alt loc Hristos Însuși zice: „Putere am să pun sufletul Meu și putere am să îl iau, și nimeni nu-l ia de la Mine; Eu de la Mine Însumi îl pun”[1155]. Vezi că are putere și peste moarte și peste viață și că această iconomie atât de mare o lucrează prin Sine Însuși?

Și de ce să vorbesc despre Hristos? Căci și noi, față de care nimic nu există mai neputincios, facem multe prin noi înșine: și răutatea prin noi înșine o alegem, și virtutea prin noi înșine o urmăm. Dacă nu ar fi de la noi înșine și nu am avea putere, atunci nici în gheenă nu am cădea când păcătuim, nici Împărăția nu am dobândi-o când facem fapte bune.

Așadar, afirmația: „Nu poate să facă de la Sine nimic”[1156] nu înseamnă altceva decât „nimic potrivnic Tatălui, nimic diferit, nimic străin”. Este afirmația Unuia Care arată tocmai egalitatea și acordul desăvârșit [cu Tatăl]. Și de ce nu a zis că nu face nimic potrivnic, ci [a zis doar] că nu poate? Ca să arate încă o dată și prin aceasta egalitatea de neschimbat și desăvârșită. Această afirmație nu-L învinuiește de neputință, ci mărturisește multa Lui putere. Și în alt loc Pavel spune despre Tatăl: „Ca prin două fapte nestrămutate în care este cu neputință ca Dumnezeu să fi mințit”[1157]; și iar: „De-L vom tăgădui, Acela rămâne credincios, căci nu poate să Se tăgăduiască pe Sine Însuși”[1158]. Desigur că acest „cu neputință” nu arată neputința, ci puterea, și chiar o putere negrăită.

Deci ceea ce spune este că ființa Sa este incompatibilă cu toate cele de acest fel. Așa și noi, când spunem: „Este cu neputință ca Dumnezeu să păcătuiască”, nu Îl învinuim de neputință, ci mărturisim puterea Lui negrăită. Tot așa și El, când spune: „Nu pot să fac

[1154] *Filipeni* 2, 6-7.

[1155] *Ioan* 10, 18.

[1156] Și alți Părinți ai Bisericii s-au străduit să demonstreze că această afirmație nu presupune nicio inferioritate a Fiului față de Tatăl, ci se referă strict la firea omenească a lui Hristos (*cf.* SFÂNTUL ILARIE DE PICTAVIUM, *Despre Sfânta Treime*, 7, 17).

[1157] *Evrei* 6, 18.

[1158] 2 *Timotei* 2, 12-13.

de la Mine nimic", vrea să spună: „Este cu neputință și imposibil ca Eu să fac ceva potrivnic Tatălui".

Și, ca să înțelegi că asta vrea să spună, să mergem mai departe și să vedem de care parte este Hristos: de partea celor spuse de noi, sau a celor spuse de voi? Tu[1159] spui că această afirmație anulează puterea Lui și autoritatea cuvenită Lui și arată că puterea Lui este slabă. Eu însă spun că aceasta arată egalitatea nestrămutată care se naște dintr-o singură intenție, dintr-o singură autoritate și dintr-o singură putere.

Să-L întrebăm, dar, pe Hristos Însuși și să vedem, din cele pe care le vom spune în continuare, dacă El tâlcuiește cuvintele în favoarea bănuielii voastre sau a părerii noastre. Deci ce a spus? „Cele pe care le face Tatăl, acestea le face și Fiul întocmai."[1160] Vezi cum a smuls din rădăcină [bănuiala] voastră și cele spuse de noi le-a întărit? Dacă nu ar face nimic de la Sine, ar însemna că nici Tatăl nu face nimic de la Sine, dacă [Hristos] le face pe toate asemenea Lui.

Iar dacă nu este așa, o altă concluzie greșită urmează. Căci nu a spus că a făcut cele pe care le-a văzut făcându-le Tatăl, ci că nu face nimic dacă nu-L vede pe Tatăl făcând, cuprinzând astfel toată vremea. Iar voi spuneți că va învăța mereu aceleași lucruri. Vezi că înțelesul este înalt, dar smerenia graiului chiar și pe cei foarte nerușinați îi silește, deși nu vor, să fugă de [acea părere] josnică și cu totul nepotrivită vredniciei Lui?

Cine este atât de ticălos și nefericit încât să spună că Fiul învață în fiecare zi ce trebuie să facă? Atunci cum va fi adevărată acea

---

1159 Referire la ereticii arieni, care interpretau aceste pasaje în sensul că Fiul lui Dumnezeu nu beneficiază de atributul atotputerniciei.

1160 *Ioan* 5, 19. Virtutea obedienței filiale era fundamentală la vechii evrei. Neascultarea de părinți era pedepsită cu moartea la evrei, dar și la alte popoare (*cf. Legea celor douăsprezece table*, la vechii romani). De remarcat semnificativa glisare de sensuri a termenului ποιέω – „a crea, a face"; Dumnezeu-Tatăl „creează" lumea, iar Fiul Său (*cf. Ioan* 5, 17) Îi continuă lucrarea și îl „face" sănătos pe paralitic, recreând omul, refăcând chipul lui Dumnezeu în om. Este foarte posibil ca Iisus să facă o subtilă aluzie la *Facerea* 1, 26-27, unde este folosit același verb ποιέω. Fericitul Augustin observă că identitatea de natură dintre Tatăl și Fiul implică o identitate de activitate, de lucrare (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 21, 2). Acest lucru nu trebuie înțeles însă în sensul identității de Persoană între Tatăl și Fiul (*cf.* Sfântul Ambrozie de Mediolanum, *Despre credința creștină*, 2, 8, 69). Faptul că Fiul nu săvârșește nimic din cele pe care nu le vede la Tatăl nu trebuie interpretat ca o diminuare a autorității Fiului, nici ca o neputință a Fiului, ci ca o desăvârșită armonie și conlucrare a voințelor Tatălui și Fiului (*cf.* Sfântul Ambrozie de Mediolanum, *Despre credința creștină*, 4, 5, 60).

afirmație: „Iar Tu același ești și anii Tăi nu se vor împuțina”[1161] sau: „Și toate prin El s-au făcut și fără El nimic nu s-a făcut”[1162], dacă, cele pe care le face Tatăl, Fiul, văzându-le, le imită? Vezi că și din cele spuse mai sus și din cele spuse apoi se arată dovada autorității Lui?

Iar dacă unele dintre cuvinte le spune mai smerit, să nu te miri. De vreme ce Îl prigoneau când auzeau cele înalte și socoteau că este potrivnic lui Dumnezeu, coborându-Se puțin, numai prin cuvinte, ridică din nou discursul la un nivel mai înalt, iar apoi [coboară] iar la cele smerite, variind astfel învățătura Lui așa încât să fie lesne primită și de către cei rău-voitori.

Ia gândește-te! După ce zice: „Tatăl Meu lucrează; și Eu lucrez”[1163] și Se arată pe Sine egal cu Dumnezeu, iar spune: „Fiul nu poate să facă de la Sine nimic dacă nu-L vede[1164] pe Tatăl făcând”[1165]. Apoi iar vorbește mai înalt: „Cele pe care le face El, acelea le face și Fiul întocmai”[1166]. Iar apoi mai smerit: „Tatăl iubește pe Fiul și-I arată toate câte face El și lucruri mai mari decât acestea Îi va arăta Lui”[1167]. Ai văzut cât de mare smerenie? De bună seamă. Ceea ce am spus deja și nu voi înceta a spune, aceasta voi spune și acum: când El spune ceva umil și smerit, face aceasta vorbind hiperbolic, pentru ca forța cuvintelor să îi înduplece și pe cei rău-cugetători să primească înțelesurile [având] cuget bine-credincios. Dacă nu ar fi așa, gândește-te, după ce cercetezi cuvintele înseles, cât de străine ar fi cele spuse!

Când spune: „Și lucruri mai mari decât acestea Îi va arăta Lui”, s-ar putea înțelege că nu a învățat încă multe. Dar aceasta nici despre apostoli nu se poate spune. Căci, odată ce au primit harul, dintr-odată au cunoscut și au putut toate câte era nevoie să știe și să poată. Iar despre El se spune că încă nu a învățat multe dintre cele pe care trebuia să le știe. Ce ar putea fi mai greșit decât această [afirmație]?

Deci ce înseamnă cele spuse? Pentru că l-a înzdrăvenit pe paralitic și avea să învieze și un mort, de aceea a spus așa, ca și când

---

[1161] *Psalmul* 101, 28.
[1162] *Ioan* 1, 3.
[1163] *Ioan* 5, 17.
[1164] Imaginea era familiară auditoriului: cea a unui fiu care învață cu multă acribie o meserie de la tatăl său, fiindu-i ucenic ascultător și atent.
[1165] *Ioan* 5, 19.
[1166] *Ioan* 5, 19.
[1167] *Ioan* 5, 20.

ar zice: „Vă mirați că am înzdrăvenit un paralitic? Mai mari decât acestea veți vedea". Dar nu a zis așa, ci a continuat într-un fel cumva mai smerit, ca să îmblânzească furia lor. Și, ca să înțelegi că „va arăta" nu s-a spus cu sensul propriu, ascultă cele pe care le adaugă în continuare: „După cum Tatăl îi înviază pe cei morți și le dă viață, tot așa și Fiul dă viață celor cărora voiește"[1168].

Într-adevăr, cele două afirmații: „Nu poate să facă de la Sine nimic" și „celor cărora voiește" sunt contrarii. Dacă „[dă viață] celor cărora voiește", poate face aceasta de la Sine – căci „a voi" arată puterea. Iar dacă nu poate [face] de la Sine, atunci nu mai dă „celor cărora voiește". Căci „după cum Tatăl înviază" arată egalitatea puterii, iar „celor cărora voiește", egalitatea autorității. Vezi că afirmația: „Nu poate să facă de la Sine" nu este a unuia lipsit de autoritate, ci a unuia care arată identitatea [cu Tatăl] în putere și în voință? Așa să înțelegi și despre afirmația: „Îi va arăta Lui". Căci și în alt loc zice: „Eu îl voi învia în ziua de apoi"[1169]. Și iar, arătând că nu face [aceasta] primind putere [din altă parte], zice: „Eu sunt învierea și viața"[1170]. Apoi, ca să nu zici că înviază morții pe care îi voiește și le dă viață, dar pe celelalte nu le face așa, luând-o înainte, înlătură orice cuvânt de împotrivire de acest fel, zicând: „Cele pe care le face Acela, pe acestea le face și Fiul întocmai"[1171]. Arată astfel că le face pe toate cele săvârșite de Acela și așa cum le face Acela. Fie că e vorba de înviere din morți, de plăsmuire a trupurilor, de iertare a păcatelor sau orice altceva, toate le lucrează asemenea Celui care L-a născut.

[1168] *Ioan* 5, 21. Mântuitorul Iisus Își atribuie însușiri specifice numai lui Dumnezeu, pe care le va și pune în lucrare, săvârșind minuni și demonstrând astfel că este Dumnezeu adevărat.

[1169] *Ioan* 6, 40. Iudaismul accepta doctrina învierii morților, atât a celor drepți, cât și a celor nedrepți (*cf. Daniel* 12, 2; *Isaia* 26, 19). Gândirea iudaică a vremii nu era unanimă cu privire la modul învierii: se afirma învierea drepților și a nedrepților, a unora spre viață, iar a altora spre pedeapsă (*cf. 2 Macabei* 7, 14: „Bine este a muta nădejdile cele de la oameni și a aștepta pe cele de la Dumnezeu, că noi iar vom învia prin El, iar ție nu-ți va fi înviere spre viață"); unele opinii sugerau că numai drepții vor învia, alții erau de părere că vor învia și păcătoșii, însă aceștia vor fi cu totul nimiciți. Unele mișcări iudaice, precum cea a saducheilor, nega cu totul posibilitatea învierii morților. În cazul Mântuitorului Hristos, faptul că proclamă posesia puterii învierii morților constituie o altă dovadă a dumnezeirii Sale, de vreme ce numai Dumnezeu are această putere (*cf.* Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 6).

[1170] *Ioan* 11, 25.

[1171] *Ioan* 5, 19.

5. Dar cei care nu se îngrijesc de mântuirea lor nu iau seama la nimic dintre acestea. Un atât de mare rău este iubirea de mărire. Aceasta a dat naștere ereziilor, aceasta a întărit păgânătatea elinilor. Dumnezeu a voit ca, prin zidirea lumii acesteia, să fie cunoscute cele nevăzute[1172], iar ei, lăsând acestea la o parte și nesocotind această învățătură, și-au deschis o altă cale. De aceea s-au abătut de la adevărata cale. Și iudeii din acest motiv nu credeau, pentru că primeau slavă unii de la alții și slava de la Dumnezeu nu o căutau[1173].

Dar noi, iubiților, să fugim de această boală cu toată osârdia și râvna! Chiar și mii de fapte bune de am avea, această pacoste a slavei deșarte este în stare să le distrugă pe toate. Dacă iubim laudele, să căutăm laudele de la Dumnezeu. Căci lauda de la oameni, de orice fel ar fi, de îndată ce s-a ivit, a și pierit. Și, chiar dacă nu piere, tot nu ne aduce niciun folos și adesea se naște dintr-o judecată strâmbă.

Ce are de admirat slava de la oameni, de care se bucură și tinerii dansatori, și femeile ușoare, și lacomii, și hoții? Dar cel admirat de Dumnezeu nu împreună cu aceștia este admirat, ci împreună cu sfinții, adică prorocii, apostolii și cei care au dus viață îngerească. Dacă dorim să adunăm mulțimi în jurul nostru și să fim priviți de toți, să cercetăm acest lucru în sine și vom afla că nu are nicio vrednicie.

Până la urmă, dacă iubești mulțimile, atrage în preajma ta norodul îngerilor și fă-te de temut demonilor, și astfel nu vei da nicio importanță celor omenești, ci toate cele strălucitoare le vei călca în picioare ca noroiul și tina și vei vedea atunci lămurit că nimic nu sluțește sufletul precum iubirea de slavă. Căci nu este, nu este cu putință ca cel care iubește acestea să nu trăiască o viață de răstignire, după cum nu este cu putință ca cel care a călcat în picioare această [patimă] să nu calce în picioare cele mai multe patimi. Cel care a biruit aceasta a biruit și pizma, și iubirea de averi, și toate bolile grele.

„Și cum vom birui aceasta?" – întrebi. Dacă privim spre cealaltă slavă, cea din ceruri, de care aceasta [omenească] se silește să ne lipsească. Aceea și aici ne face străluciți și merge cu noi și în viața viitoare și ne eliberează de toată robia trupului de care cumplit

[1172] *Cf. Romani* 1, 20.
[1173] *Cf. Ioan* 5, 44.

suntem stăpâniți acum, pentru că ne predăm cu totul pământului și lucrurilor lui. Fie că ieși în piață, fie că intri în casă, fie că ești pe drum, în tabere, în popasuri, în hanuri, pe corabie, pe vreo insulă, la curțile împărătești, în tribunale, în sfat, peste tot vei vedea grijă pentru lucrurile de aici, lumești, și pe toți ostenindu-se pentru acestea: pe cei care pleacă și pe cei care vin, pe cei aflați în călătorie și pe cei care rămân, pe cei de pe mare, pe cei care lucrează pământul, pe cei de pe câmpuri și pe cei din orașe – într-un cuvânt, pe toți [oamenii].

Deci ce nădejde de mântuire vom avea când locuim pământul lui Dumnezeu, dar nu ne gândim la cele ale lui Dumnezeu, ci, deși ni s-a poruncit să fim străini de cele de aici[1174], noi suntem străini de ceruri și cetățeni ai lumii de aici? Ce poate fi mai rău decât această nechibzuință: deși auzim în fiecare zi despre Judecată și despre Împărăție, noi îi imităm pe cei din vremea lui Noe și pe cei din Sodoma, așteptând să învățăm toate lucrurile prin cercare? Dar cu acest scop au fost scrise toate acelea: pentru ca, de va fi cineva necredincios față de cele viitoare, să ia din cele deja petrecute dovada limpede a celor ce vor fi.

Cugetând, dar, la acestea – și le cele trecute, și la cele viitoare –, măcar puțin să ne tragem suflarea [depărtându-ne] de această grea robie și să acordăm mai multă atenție sufletului, ca să dobândim și bunătățile de aici și cele viitoare, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia fie slava și puterea în vecii vecilor. Amin.

[1174] *Cf. Matei* 6, 25-34.

Omilia 39

„Tatăl Meu nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului[1175]*, ca toți să-L cinstească pe Fiul cum Îl cinstesc pe Tatăl."* (*Ioan* 5, 22-23)

1. În toate avem nevoie de multă sârguință, iubiților! Căci vom da socoteală, vom da lămurire amănunțit și despre cuvinte și despre fapte. Cele ale noastre nu se mărginesc la cele de aici, ci un alt fel de viață ne așteaptă după cea de aici și vom sta în fața unui tribunal înfricoșător. Căci spune Pavel: „Trebuie să ne înfățișăm înaintea scaunului de judecată al lui Hristos, ca să ia fiecare după cele ce a făcut prin trup, ori bine, ori rău"[1176].

Așadar, să ne gândim mereu la acest tribunal și astfel vom putea să fim tot timpul [lucrători] ai virtuții. Cel care alungă din minte ziua aceea ajunge în prăpastie, precum un cal care și-a azvârlit hățul. „Căci pângărite sunt" – zice – „căile lui în toată vremea."[1177] Și, ca să arate și pricina, a adăugat: „Îndepărtate sunt judecățile Tale de la fața lui"[1178]. Dar cel care are mereu această teamă cu înțelepciune înaintează.

[1175] Afirmația de față era cea mai șocantă pentru auditoriul Său, deoarece iudaismul atribuia Judecata finală exclusiv lui Dumnezeu. Deși în Vechiul Testament se amintește de un rege care va domni sub autoritatea lui Dumnezeu (*cf. Daniel* 7, 13-14), învierea morților și Judecata finală erau prerogative rezervate în mod expres lui Dumnezeu. Totuși unele texte evreiești, probabil sub influența greacă (v. judecătorii din Infern, Minos și Radamanthes), delegau o parte din puterea judecătorească divină unor personaje ca Enoh sau Abel ori Fiului Omului. Mântuitorul afirmă că Tatăl L-a învestit cu deplina Sa autoritate de bunăvoie, nu că Fiul I-ar fi uzurpat-o în mod abuziv. Tertulian afirmă chiar că Fiul a avut încă de la crearea lumii această autoritate, Logosul fiind Cel care administra judecata lui Dumnezeu în vechime, nimicind turnul Babel, pedepsind lumea prin potop, plouând foc și pucioasă peste Sodoma (*Împotriva lui Praxeas*, 16). Totuși Sfântul Ambrozie de Mediolanum ne încurajează, asigurându-ne că, acum, Judecătorul Hristos este totodată și avocatul nostru (*Iacov și viața fericită*, 1, 6, 26).

[1176] *2 Corinteni* 5, 10.

[1177] *Psalmul* 9, 25.

[1178] *Psalmul* 9, 25.

„Adu-ți aminte" – zice – „de sfârșitul tău și în veac nu vei păcătui."[1179] Căci Cel care ne iartă acum păcatele va ședea atunci la judecată; Cel care a murit pentru noi Se va arăta din nou să judece toată făptura. Căci zice: „A doua oară fără de păcat Se va arăta celor care cu stăruință Îl așteaptă spre mântuire"[1180]. De aceea și aici a zis: „Tatăl Meu nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului, ca toți să-L cinstească pe Fiul cum Îl cinstesc pe Tatăl"[1181]. „Așadar, și «Tată» Îl vom numi pe El?" – întrebi. Să nu fie! De aceea a zis: „Pe Fiul", ca să-L cinstim ca pe Tatăl pe Fiul, Care rămâne însă Fiu. Dar cel care Îl numește „Tată" nu-L mai cinstește pe Fiul ca pe Tatăl, ci pe toate le amestecă.

De vreme ce oamenii nu sunt imboldiți de facerile de bine precum sunt imboldiți de pedepse, de aceea a vorbit așa de înfricoșător, pentru ca măcar frica să-i facă să-L cinstească. Iar când spune „toată", vrea să spună că sunt în puterea Lui și a osândi și a cinsti și a face una sau alta după cum voiește. Iar „a dat-o" s-a spus ca să nu bănuiești că El este nenăscut sau să crezi că există doi Tați. Tot ce este Tatăl este și Fiul, deși este născut și continuă să fie Fiu.

Și, ca să înțelegi că „a dat" este totuna cu „a născut", ascultă cum este lămurit acest lucru în alt loc. „Căci, precum Tatăl are viață în Sine[1182], așa I-a dat și Fiului să aibă viață în Sine."[1183] Cum așa? Mai întâi L-a născut și apoi I-a dat viață? Căci cel care dă îi dă unuia care există. Deci a fost născut fără viață? Dar nici măcar demonii nu ar bănui așa ceva. Această afirmație este nu numai lipsită de evlavie, dar și fără sens. Așa cum „a dat viață" înseamnă: „L-a născut pe El, [Care este] Viața", tot așa „a dat judecata" înseamnă: „L-a născut pe El, [Care este] Judecător.

Dar, ca nu cumva, auzind că are drept cauză pe Tatăl, să crezi că există [între Ei] deosebire de substanță sau că [Fiul are] mai puțină cinste, El Însuși vine să te judece, arătând și prin aceasta egalitatea cu [Tatăl]. Cel care are putere să osândească și să cinstească pe

---

[1179] *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 7, 38.

[1180] *Evrei* 9, 28.

[1181] *Ioan* 5, 22-23.

[1182] Texte ebraice non-palestiniene ale vremii Îl considerau pe Dumnezeu ca „singurul care are viață din Sine Însuși", „necreat", „născut din Sine Însuși". Expresia „are viață în Sine" are sensul: „Dumnezeu Își are izvorul existenței exclusiv în Sine Însuși, nefiind condiționat de nimic exterior Sieși". Atribuindu-Și această calitate, Iisus Se recunoaște ca egal cu Dumnezeu.

[1183] *Ioan* 5, 26.

cei pe care voiește poate aceleași ca și Tatăl. Dacă nu ar fi așa, ci ar fi primit cinstea după ce a fost născut, atunci ce s-a întâmplat așa încât mai apoi să primească cinstea? Cum a ajuns la această propășire încât să primească această vrednicie și să fie ales? Nu vă este rușine să aduceți cu neobrăzare aceste idei omenești și josnice asupra firii pure care nu suportă nicio adăugire?

„Dar de ce vorbește așa?" – întrebi. Ca să fie lesne primit cuvântul Lui și să pregătească calea cuvintelor înalte. De aceea întrepătrunde acestea cu acelea și acelea cu acestea. Și iată cum! Căci este bine să vedem acestea de la început.

A zis: „Tatăl Meu lucrează; și Eu lucrez"[1184], arătând prin aceasta că este egal și de o cinste [cu Tatăl]. Iar ei „căutau să-L omoare"[1185]. Deci ce a făcut apoi? Cuvintele le-a pogorât, dar înțelesurile le-a păstrat aceleași, zicând astfel: „Nu poate Fiul să facă de la Sine nimic"[1186]. Apoi ridică din nou cuvântul la cele înalte, zicând: „Cele pe care le face Acela, acestea le face și Fiul întocmai"[1187]. Apoi iar spune mai smerit: „Căci Tatăl iubește pe Fiul și-I arată toate câte face El și lucruri mai mari decât acestea Îi va arăta Lui"[1188]. Apoi iar mai înalt: „După cum Tatăl îi înviază pe cei morți și le dă viață, tot așa și Fiul dă viață celor cărora voiește"[1189]. Iar apoi spune în chip smerit și înalt deopotrivă: „Căci nici Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului"[1190]. După aceea mai înalt: „Ca toți să-L cinstească pe Fiul cum Îl cinstesc pe Tatăl"[1191].

Vezi cum variază discursul, țesându-l din cuvinte și afirmații când înalte, când smerite, pentru ca și celor de atunci să le fie lesne primit, și nici cei de apoi să nu fie în vreun fel vătămați, ci să primească din cele înalte înțelegerea cuvenită și despre celelalte? Dacă nu ar fi așa și nu ar fi spus cele pe care le-a spus ca urmare a unei concesii, de ce ar mai fi adăugat cele înalte? Când unul care ar trebui să spună despre sine lucruri mari rostește ceva neînsemnat și smerit, dă limpede de înțeles că face aceasta potrivit cu un anumit plan. Dar, dacă cel care ar trebui să spună despre sine lucruri umile

---

1184 *Ioan* 5, 17.
1185 *Ioan* 5, 16.
1186 *Ioan* 5, 19.
1187 *Ioan* 5, 19.
1188 *Ioan* 5, 20.
1189 *Ioan* 5, 21.
1190 *Ioan* 5, 22.
1191 *Ioan* 5, 23.

spune ceva măreț, ce motiv are să grăiască cele ce depășesc firea lui? Aici nu mai e vorba de vreun plan, ci de cea mai de pe urmă păgânătate.

2. Noi putem da motive îndreptățite și cuvenite lui Dumnezeu potrivit cărora El a vorbit în cuvinte smerite: concesia, faptul de a ne învăța să fim măsurați și mântuirea rânduită nouă în acest fel. Aceasta El Însuși o arată în acest loc, zicând: „Acestea le spun ca voi să vă mântuiți”[1192].

Dar voi, care spuneți că El nu are aceeași autoritate și putere cu Cel care L-a născut, ce veți spune când Îl auziți grăind [cuvinte] prin care arată egalitatea cu Tatăl în putere și în autoritate și în slavă[1193]? De ce El cere aceeași cinste dacă este cu mult mai prejos, după cum spuneți voi? Și, vorbind astfel, nu se oprește aici, ci adaugă: „Cine nu cinstește pe Fiul nu cinstește pe Tatăl Care L-a trimis”[1194]. Vezi cum se împletesc cinstea Fiului cu cinstea Tatălui?

„Și ce e cu asta?” – întrebi. „Căci acest lucru și la apostoli se poate vedea. Căci zice: «Cel care vă primește pe voi Mă primește pe Mine»[1195]”. Acolo a spus așa pentru că cele ale robilor le socotea ca ale Lui, dar aici [a spus astfel] pentru că ființa și slava sunt una și aceeași. De altfel, despre apostoli nu a spus: „Ca să vă cinstească”. Bine a zis: „Cine nu cinstește pe Fiul nu cinstește pe Tatăl”.

Dacă sunt doi împărați[1196] și unul este jignit, atunci și celălalt e jignit împreună cu acela, mai ales când cel jignit îi este fiu. Este jignit și atunci când este insultat un ostaș al lui, dar nu la fel, ci cumva mijlocit. Dar aici nu este așa, ci [jignirea se face] în mod direct, față de Sine Însuși. De aceea, luând-o înainte, a zis: „Ca să cinstească pe Fiul precum cinstesc pe Tatăl”, pentru ca, atunci când zice: „Cine nu cinstește pe Fiul nu cinstește pe Tatăl”, să înțelegi că este vorba despre aceeași cinste. „Căci nu cel care nu cinstește pur și simplu, ci cel care nu cinstește așa cum am spus” – zice – „nu-L cinstește pe Tatăl.”

[1192] *Ioan* 5, 34.
[1193] *Cf. Ioan* 5, 23.
[1194] *Ioan* 5, 23. Culturile vechi-mediteraneene aveau ca nucleu social clanul sau familia. Modul cum cineva trata pe un membru al familiei reflecta atitudinea sa față de întreaga familie. Și această afirmație argumentează co-divinitatea lui Iisus în raport cu Tatăl.
[1195] *Matei* 10, 40.
[1196] Aluzie la practica specifică Antichității târzii, potrivit căreia un împărat își putea asocia la domnie un co-împărat de autoritate egală sau inferioară sieși.

„Și cum au aceeași ființă Cel care trimite și Cel trimis?" – întrebi. Iar cobori discursul la cele omenești și nu te gândești că toate astea nu au fost spuse cu alt scop decât ca să cunoaștem și cauza și să nu cădem în boala lui Sabelius[1197], iar beteșugul iudeilor să fie vindecat în acest fel, ca să nu mai creadă despre El că este potrivnic lui Dumnezeu. Căci ziceau: „Acesta nu este de la Dumnezeu. Acesta nu a venit de la Dumnezeu"[1198]. Deci, ca să înlăture această bănuială, Își alcătuia discursul din cuvinte nu atât înalte, cât smerite.

De aceea mereu, în orice împrejurare, spunea că a fost trimis ca să închidă gura acelora, nu ca să crezi că afirmația Lui arată micșorare. De aceea mereu caută scăpare la Tatăl, vorbind apoi despre autoritatea Sa proprie. Dacă ar fi vorbit doar despre propria vrednicie, aceia nu ar fi primit cuvintele Lui, de vreme ce, chiar și pentru câteva cuvinte de acest fel, ei L-au alungat și adesea au aruncat cu pietre după El. Pe de altă parte, dacă, luând seama la aceia, le-ar fi spus pe toate în chip smerit, mulți ar fi avut de suferit. De aceea îmbină [cele spuse] și variază învățătura Sa și, așa cum am zis, prin afirmațiile smerite închide gurile acelora, iar prin cele spuse potrivit cu vrednicia Sa alungă de la cei întregi la minte ideea că El este inferior, arătând că aceasta nu Îi este nicidecum potrivită. A fi trimis înseamnă mutare, iar Dumnezeu este pretutindeni. Atunci de ce zice: „L-a trimis"? Vorbește mai simplu, voind să arate acordul dintre El și Tatăl.

Așa alcătuiește și următoarele afirmații, urmărind același scop: „Adevărat, adevărat zic vouă" – spune – „că cel care ascultă cuvintele Mele și crede în Cel care M-a trimis are viață veșnică"[1199]. Vezi cum spune mereu același lucru pentru a vindeca acea bănuială? Și prin această afirmație, și prin cele care urmează, și prin înfricoșare, și prin vestirea răsplății, caută să risipească răzvrătirea lor, arătând iar mult pogorământ în cuvintele Sale. Căci nu a zis: „Cel care ascultă cuvintele Mele și crede în Mine", căci ei ar fi socotit că aceasta este îngâmfare și cuvinte umflate peste măsură. Dacă și după atâta timp și după nenumărate minuni aveau astfel de bănuieli, cu atât mai mult ar fi avut dacă ar fi vorbit așa. De aceea Îi ziceau atunci: „Avraam a murit și prorocii au murit. Și cum

[1197] Cel care nega existența reală a Sfintei Treimi, Persoanele treimice fiind simple forme de manifestare a ființei divine.

[1198] *Cf. Ioan* 9, 16.

[1199] *Ioan* 5, 24.

zici Tu: «Dacă cineva va păzi cuvântul Meu, nu va gusta moartea în veac»?"[1200] Și, ca să nu se sălbăticească iarăși, iată ce zice: „Cel care ascultă cuvântul Meu și crede în Cel care M-a trimis are viață veșnică". Această învățătură – anume că cei care ascultă de El cred în Tatăl – făcea discursul Lui foarte lesne de primit, căci, odată ce acceptau aceasta cu bunăvoință, și celelalte aveau să le primească mai ușor. Vorbirea Sa smerită ajuta și pregătea drumul spuselor înalte.

După ce a spus: „Are viață veșnică", a adăugat: „Și la judecată nu vine, ci s-a mutat de la moarte la viață"[1201]. A făcut cuvântul Său lesne de primit prin aceste două afirmații: aceea că Tatăl este Cel în care se crede și aceea că cel care crede se va bucura de multe bunătăți. Iar „la judecată nu vine" înseamnă: „Nu este pedepsit". Nu vorbește despre moartea aceasta de aici, ci despre cea veșnică, după cum și viața [la care se referă] este aceea fără de moarte.

„Adevărat, adevărat zic vouă că vine ceasul, și acum este, când morții vor auzi glasul Fiului Omului și cei care vor auzi vor învia."[1202] Spunând cuvintele, arată și dovada din fapte. De vreme ce a zis: „După cum Tatăl îi înviază pe cei morți și le dă viață, tot așa și Fiul dă celor cărora voiește"[1203], ca să nu pară acest lucru îngâmfare și înfumurare, dă și dovada prin fapte, zicând: „Vine ceasul". Apoi, ca să nu crezi că e vorba de o perioadă îndelungată, adaugă: „Și acum este, când morții vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și cei care vor auzi vor învia".

Vezi aici autoritatea și puterea Sa negrăită? „Precum la înviere, așa va fi și acum" – spune. Căci, atunci când vom auzi glasul ce poruncește, ne vom ridica. „La porunca lui Dumnezeu" – zice – „morții vor învia."[1204] Dar poate că cineva va întreba: „De unde se vede că cele spuse nu sunt doar lăudăroșenii?" Din cele ce adaugă: „Și acum este". Dacă ar fi vestit acestea doar cu referire la timpul viitor, ei ar fi primit cuvântul cu bănuială. Acum însă dă și dovada. „În timp ce Eu petrec cu voi" – zice – „aceasta se va întâmpla." Dacă

[1200] *Ioan* 8, 52.

[1201] *Ioan* 5, 24.

[1202] *Ioan* 5, 25. Fericitul Augustin aplică aceste cuvinte la învierea spirituală actuală, prin credință. Moartea din care se înviază este păcatul (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 19, 9-10).

[1203] *Ioan* 5, 21.

[1204] *Cf. 1 Tesaloniceni* 4, 16.

nu I-ar fi stat în putere aceasta, nu ar fi vestit despre vremea aceea, ca să nu atragă batjocură asupra Sa din pricina făgăduinței. Apoi adaugă o explicație care dovedește cele zise: „Precum Tatăl are viață în Sine, așa I-a dat și Fiului să aibă viață în Sine”[1205].

3. Vezi cum este arătată deplina egalitate[1206] [dintre Ei], în vreme ce diferența este una singură: anume că unul este Tatăl și altul este Fiul? Căci cuvântul „a dat” arată această unică deosebire, iar pe toate celelalte le arată egale și fără deosebire. De aici se vede limpede că pe toate le face cu atâta autoritate și putere câtă are și Tatăl și nu primește putere din altă parte, căci are viață așa cum are și Tatăl.

Din acest motiv a adăugat imediat cele ce urmează, ca din aceasta să le înțelegem și pe acelea. Deci ce urmează? „I-a dat putere să facă și judecată.”[1207] De ce pomenește mereu de înviere și judecată? „După cum Tatăl îi înviază pe cei morți și le dă viață, tot așa și Fiul dă viață celor cărora voiește.”[1208] Și iar: „Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului”[1209]. Și iar: „Precum Tatăl are viață în Sine, așa I-a dat și Fiului să aibă viață în Sine”[1210]. Și iar: „Cei care vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu vor învia”[1211]. Și aici iar: „I-a dat putere să facă și judecată”. Deci de ce pomenește mereu acestea: judecata, viața, învierea? Pentru că acestea, mai mult decât toate, pot să-i atragă și pe ascultătorii mai îndărătnici. Căci cel care este convins că va învia și Îi va da socoteală pentru greșelile lui, chiar dacă nu a văzut niciun alt semn, odată ce a acceptat această [realitate], se va strădui din răsputeri să și-L facă pe Judecător îngăduitor.

„Că este Fiu al Omului, nu vă mirați de aceasta.”[1212] Pavel de Samosata nu spune așa[1213]. Dar cum? „I-a dat putere să facă judecată, pentru că este Fiul Omului.”[1214] Dar nu are niciun sens dacă spunem așa. Căci nu din acest motiv a primit [puterea de a face]

[1205] *Ioan* 5, 26.
[1206] Literal: ἀπαράλλακτος – „întru totul similar, cu neputință de distins”.
[1207] *Ioan* 5, 27.
[1208] *Ioan* 5, 21.
[1209] *Ioan* 5, 22.
[1210] *Ioan* 5, 26.
[1211] *Ioan* 5, 25.
[1212] *Ioan* 5, 27-28.
[1213] Pavel de Samosata – *cf.* nota de la *Omilia* 4, 1 din acest volum.
[1214] *Ioan* 5, 27. „Fiul Omului” din *Daniel* 7, 13-14 este învestit cu autoritatea supremă a Împărăției lui Dumnezeu. Conducerea implica și exercitarea judecății.

judecată – pentru că este Om (atunci ce ar împiedica să fie toți oamenii judecători?) –, ci pentru că este Fiu al acelei Ființe negrăite, de aceea este Judecător. Deci așa trebuie citit: „Că este Fiu al Omului, nu vă mirați de aceasta".

De vreme ce acelora care ascultau li se părea că cele spuse sunt potrivnice și credeau că El nu este mai mult decât un simplu om – deși cele spuse erau mai presus de cele omenești, ba chiar mai presus de cele îngerești și potrivite doar lui Dumnezeu –, de aceea, pentru a înlătura această împotrivire, a adăugat: „Nu vă mirați că este Fiu al Omului. Căci vine ceasul când cei din morminte vor auzi glasul Lui și vor ieși cei care au făcut cele bune spre învierea vieții, iar cei care au făcut cele rele spre învierea osândei"[1215].

Și de ce nu a zis: „Nu vă mirați că este Fiu al Omului, căci este și Fiu al lui Dumnezeu", ci a pomenit de înviere? A spus aceasta mai sus, când a zis: „Vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu". Iar dacă aici a tăcut, să nu te miri! Căci, vorbind despre lucrarea care era proprie lui Dumnezeu, le dă ascultătorilor să înțeleagă din aceasta că El este și Dumnezeu și Fiu al lui Dumnezeu. Dacă ar fi spus acest lucru mereu, atunci aceia s-ar fi împotrivit, dar, aducând drept argument minunile săvârșite, făcea învățătura mai puțin stânjenitoare.

Și cei care alcătuiesc argumentații, când pun părțile laolaltă, dovedesc foarte bine ceea ce cercetează, dar adesea nu adaugă concluzia, ci mai întâi își fac ascultătorii binevoitori și, pentru a obține o victorie mai strălucită, îl fac pe însuși adversarul lor să rostească concluzia. Astfel, cei prezenți dintre adversari vor fi mai degrabă de partea lor decât a celor pentru care pledau.

Așadar, când a pomenit de învierea lui Lazăr, nu a vorbit de judecată, căci nu a fost acesta motivul pentru care a înviat Lazăr, dar acum, vorbind în general, a adăugat și aceasta: „Vor ieși cei care au făcut cele bune spre învierea vieții, iar cei care au făcut cele rele spre învierea osândei"[1216]. Tot așa și Ioan i-a îmboldit pe cei care-l ascultau, pomenind de judecată: „Cel care nu crede în Fiul nu va vedea viața, ci mânia lui Dumnezeu rămâne peste el"[1217]. La fel și [Hristos] Însuși i-a zis lui Nicodim: „Cel care crede în Fiul nu este judecat, iar cel care nu crede a și fost judecat"[1218].

[1215] *Ioan* 5, 28-29.
[1216] *Ioan* 5, 29.
[1217] *Ioan* 3, 36.
[1218] *Ioan* 3, 18.

Așa și aici pomenește și de judecată și de osânda dată pentru fapte rele. De vreme ce a spus mai sus: „Cel care ascultă cuvântul Meu și crede în Cel care M-a trimis nu este judecat", ca să nu creadă cineva că acest lucru singur este de ajuns pentru mântuire, a vorbit și despre faptele [vieții], zicând: „[Vor ieși] cei care au făcut cele bune spre învierea vieții, iar cei care au făcut cele rele spre învierea osândei".

Așadar, de vreme ce a spus că întreaga lume Îi va da socoteală și că toți vor învia la glasul Lui – lucru nou și neobișnuit, care și acum este de necrezut și multora dintre cei care par a fi credincioși, nu numai iudeilor de atunci –, ascultă cum exprimă aceasta, făcând iar un pogorământ față de neputința ascultătorilor! „Eu nu pot să fac de la Mine nimic. Precum aud, judec; și judecata Mea este dreaptă, pentru că nu caut voia Mea[1219], ci voia Celui ce M-a trimis."[1220]

Înzdrăvenindu-l pe paralitic, a dat o dovadă nu mică a învierii. Tocmai de aceea nici nu a vorbit despre înviere mai înainte, până ce nu a făcut acel lucru care nu era foarte departe de înviere. Și despre judecată a dat de înțeles doar după ce i-a înzdrăvenit trupul, căci a zis: „Iată, te-ai făcut sănătos. Să nu mai păcătuiești, ca să nu-ți fie ceva mai rău!"[1221] Dar a prezis și învierea lui Lazăr și a întregii lumi.

De vreme ce a vorbit mai înainte despre aceste două învieri – cea a lui Lazăr, care avea să se petreacă foarte curând, și cea a lumii, care avea să aibă loc după multă vreme –, a dat încredințare despre cea dintâi prin [vindecarea] paraliticului și prin apropierea vremii, zicând: „Vine ceasul și acum este"[1222], iar despre cea de a doua, prin învierea lui Lazăr, aducând înaintea ochilor cele încă neîntâmplate prin cele întâmplate deja. Îl putem vedea făcând aceasta de multe ori, spunând două sau trei profeții și dând mereu încredințare despre cele ce vor fi prin cele petrecute deja.

4. Dar, deși a spus și a făcut lucruri atât de mari, acelora nu le-a fost de ajuns, pentru că erau încă neputincioși, dar prin cuvintele

---

[1219] Textul acesta constituie o aspră mustrare pentru noi oamenii, care mereu dorim să se împlinească numai voia proprie, în vreme ce Fiul lui Dumnezeu întrupat, Cel care este egal cu Dumnezeu, Se smerește și împlinește voia Tatălui (*cf.* FERICITUL AUGUSTIN, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 22, 15).

[1220] *Ioan* 5, 30.

[1221] *Ioan* 5, 14.

[1222] *Ioan* 5, 25.

pe care le adaugă le înlătură răzvrătirea, zicând: „Eu nu pot să fac de la Mine nimic. Precum aud, judec; și judecata Mea este dreaptă, pentru că nu caut voia Mea, ci voia Celui care M-a trimis”[1223]. El părea să spună lucruri străine și diferite de [cele spuse] de proroci, căci aceia spuneau că Dumnezeu este Cel care judecă tot pământul, adică neamul omenesc. Aceasta o vestește David pretutindeni, zicând: „Judeca-va popoare întru dreptate”[1224] și: „Dumnezeu este judecător drept, tare și îndelung-răbdător”[1225]. Așa au spus toți prorocii și Moise. Dar Hristos spunea: „Tatăl Meu nu judecă pe nimeni, ci judecata a dat-o Fiului”[1226]. Acest lucru era în măsură să-i scandalizeze pe iudeii care ascultau și să-i facă să-L bănuiască iar că este potrivnic lui Dumnezeu. De aceea coboară aici mult nivelul cuvântării Sale, atât cât cerea neputința lor, ca să smulgă din rădăcină această bănuială pierzătoare, și zice: „Eu nu pot să fac de la Mine nimic”, adică: „Nimic străin, nimic diferit de ceea ce voiește Tatăl nu Mă veți vedea săvârșind, nici grăind [ceva de acest fel] nu Mă veți auzi”.

După ce a spus mai înainte că este Fiu al Omului și a arătat că ei încă bănuiau că El este [doar] om, face și aici o adăugare. Așa cum mai înainte a spus: „Ceea ce am auzit grăim și ce am văzut mărturisim”[1227], iar Ioan a zis: „Ceea ce a văzut mărturisește și mărturia Lui nimeni nu o primește”[1228] – amândouă afirmațiile vorbesc despre cunoașterea exactă, nu doar despre auz și văz –, așa și aici, vorbind despre auz, nimic altceva nu arată decât că nu este cu putință ca Fiul să voiască altceva decât Tatăl. Dar nu a spus aceasta limpede, căci cei care ascultau încă nu ar fi primit-o direct. Dar cum? Făcând foarte omenești concesii. „După cum aud, judec.” Iarăși, nici aici nu vorbește despre învățătură – căci nu a zis: „După cum sunt învățat”, ci: „După cum aud” –, dar nu o spune nici ca unul care are nevoie să audă – căci El nu numai să fie învățat, dar nici să audă nu avea nevoie –, ci pentru a arăta acordul și egalitatea de decizie [cu Tatăl]. Ceea ce vrea să spună este aceasta: „Așa judec, ca și când ar fi Tatăl Însuși Cel care judecă”.

[1223] *Ioan* 5, 30.
[1224] *Psalmul* 95, 10.
[1225] *Psalmul* 7, 11.
[1226] *Ioan* 5, 22.
[1227] *Ioan* 3, 11.
[1228] *Ioan* 3, 32.

Apoi adaugă: „Și știu că judecata Mea este dreaptă, pentru că nu caut voia Mea, ci voia Celui care M-a trimis”[1229]. Ce spui? Ai o altă voie decât Tatăl? În alt loc ai zis: „Precum Eu și Tu una suntem”[1230]. Și iar, vorbind despre acordul de voință, zice: „Dă-le ca și aceștia în Noi să fie una”[1231], adică: „În credința în Noi”. Vezi că tocmai cele care păreau mai smerite sunt cele care au ascuns în ele un înțeles înalt? Ceea ce vrea să spună este aceasta: nu este voia Tatălui una și voia Lui alta, ci, „așa cum un singur cuget are o singură voință, așa este și voia Mea și a Tatălui”.

Să nu te miri dacă a vorbit de o legătură atât de strânsă! Și Pavel, când vorbește despre Duhul, folosește acest exemplu: „Căci cine dintre oameni știe cele ale omului, decât duhul omului care este în el? Așa și cele ale lui Dumnezeu nimeni nu le știe decât Duhul lui Dumnezeu”[1232]. Deci [Hristos] nu spune nimic altceva decât aceasta: „Nu am Eu altă voie, aparte de cea a Tatălui, ci, dacă El voiește ceva, aceasta voiesc și Eu și, dacă Eu voiesc [ceva], aceea voiește și El. Deci, așa cum nimeni nu Îl învinuiește pe Tatăl atunci când judecă, tot așa nici pe Mine, căci hotărârea fiecăruia vine din aceeași intenție”.

Iar dacă spune acestea într-un mod mai omenesc, să nu te miri! Ei încă Îl socoteau un simplu om. De aceea, în cazul afirmațiilor de acest fel, trebuie mai cu seamă să se cerceteze nu numai cele spuse, ci și bănuielile ascultătorilor, și să ascultăm cele spuse ca unele adresate bănuielilor acelora. Altminteri, vor urma multe concluzii greșite.

Ia gândește-te! A zis: „Nu caut voia Mea”. Așadar, voia Lui este alta, una cu mult mai prejos, și nu doar mai prejos, dar și una fără folos. Căci, dacă este mântuitoare și în acord cu cea a Tatălui, de ce nu o cauți? Oamenii ar putea pe bună dreptate să spună așa, ca unii care au multe voințe, diferite de cele ale lui Dumnezeu, dar de ce spui aceasta Tu, Care ești în toate întocmai cu Tatăl? Cineva ar putea spune că aceste cuvinte nu pot fi nici măcar ale unui bărbat serios întru toate și răstignit [lumii]. Dacă Pavel într-atât s-a unit cu voia lui Dumnezeu, încât a zis: „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos

[1229] *Ioan* 5, 30.
[1230] *Ioan* 10, 30.
[1231] *Ioan* 17, 21.
[1232] *1 Corinteni* 2, 11.

trăiește în mine"[1233], cum a zis Stăpânul tuturor: „Nu caut voia Mea, ci voia Celui care M-a trimis", ca și când ar fi diferită de a Aceluia? Deci ce vrea să spună?

Vorbește ca un om și Se adresează bănuielilor ascultătorilor. După ce a dovedit cele spuse prin cele afirmate mai înainte, spunând unele în chip dumnezeiesc, iar altele în chip omenesc, vorbește iar ca un om: „Judecata Mea este dreaptă". Și de unde se vede aceasta? „Pentru că nu caut voia Mea, ci voia Celui care M-a trimis". După cum, între oameni, cel care este liber de iubirea de sine nu poate fi pe drept învinuit că nu face judecată așa cum se cuvine, tot așa nici pe Mine nu puteți să Mă învinuiți acum. Cel care vrea să impună [ideile] sale ar putea fi bănuit de mulți că strâmbă dreptatea, dar cel care nu urmărește cele ale sale ce motiv ar avea să nu ia hotărâri drepte? Așadar, acceptă acest raționament și cu privire la Mine! Dacă spuneam că nu sunt trimis de Tatăl și nu Îi atribuiam Lui slava [izvorâtă] din cele înfăptuite, poate că unii dintre voi ar fi bănuit că nu spun adevărul pentru că vreau să Mă arăt pe Mine slăvit. Dar, dacă Eu consider că cele înfăptuite sunt ale Altuia și le pun pe seama Lui, ce motiv ați avea să bănuiți cele spuse [de Mine]?

Vezi cum a coborât discursul? Și pe baza cărui temei a spus că judecata Lui este dreaptă – un temei pe care și un om dintre cei mulți l-ar fi putut folosi în apărarea sa? Vezi că ceea ce am spus de multe ori se arată limpede? Ce am spus? Că tocmai smerenia covârșitoare a cuvintelor Lui este cea care îi convinge pe cei care au minte să nu respingă cele spuse, acceptându-le sensul literal, ci mai degrabă să se ridice la înălțimea înțelesurilor. Aceasta și pe cei lipiți de pământ îi ridică treptat cu multă ușurință.

Așadar, cugetând la toate acestea, vă rog să nu trecem lesne peste aceste cuvinte, ci să cercetăm toate amănunțit și mereu să avem în vedere motivul pentru care au fost spuse. Să nu credem că ne putem îndreptăți cu neștiința și simplitatea. Căci nu doar simpli ne-a poruncit să fim, ci și înțelepți[1234]. Să lucrăm, dar, cu simplitate și cu înțelepciune și în privința dogmelor și prin faptele bune ale virtuții. Să ne judecăm pe noi înșine aici, ca să nu fim osândiți atunci împreună cu lumea; și să ne purtăm cu cei împreună-robi

---

[1233] *Galateni* 2, 20.

[1234] *Cf. Matei* 10, 16.

cu noi așa cum vrem să se poarte cu noi Stăpânul nostru: „Ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri"[1235].

Știu că sufletul nu îndură ușor atunci când este lovit, dar, dacă ne vom gândi că nu celui care ne-a mâhnit, ci nouă înșine ne facem o favoare, degrabă vom părăsi veninul mâniei. Și cel care nu l-a iertat pe cel care datora o sută de dinari nu pe cel împreună-rob cu el l-a nedreptățit, ci pe sine însuși s-a făcut vinovat pentru cei zece mii de talanți de care mai înainte fusese scutit[1236]. Deci, când nu iertăm altora, pe noi înșine nu ne iertăm.

Așadar, nu numai lui Dumnezeu să-I spunem: „Nu pomeni păcatele noastre!", ci și nouă înșine să ne spunem așa: „Să nu pomenim păcatele celor împreună-robi cu noi, pe care ei le-au săvârșit împotriva noastră". Căci mai întâi tu judeci cele ale tale și apoi urmează Dumnezeu. Tu scrii legea despre iertare și pedeapsă și alegi în privința aceasta. Așadar, de tine depinde dacă Dumnezeu pomenește sau nu [păcatele tale]. De aceea și Pavel ne îndeamnă să iertăm „dacă are cineva vreo plângere împotriva cuiva"[1237], și nu oricum să iertăm, ci așa încât să nu mai rămână nicio urmă.

Și Hristos nu numai că nu a dat la iveală păcatele, dar nici pe noi nu ne-a ținut minte că am greșit, nici nu a zis: „Ai făcut cutare și cutare păcate", ci a și iertat și a șters și zapisul, fără să pună la socoteală greșelile, după cum și Pavel a arătat[1238]. Deci să facem și noi aceasta și să ștergem toate din minte! Dacă cel care ne-a întristat ne-a făcut și vreun bine, doar la acela să ne gândim, iar dacă a făcut ceva întristător și dușmănos, să alungăm și să ștergem [din minte acel lucru], așa încât nici urmă să nu mai rămână. Iar dacă acesta nu ne-a făcut niciun bine, răsplata ne va fi și mai mare dacă îl vom ierta și vom avea parte de mai multă cinste.

Alții își șterg păcatele prin privegheri, prin culcarea pe pământ și mii de osteneli. Ție însă îți este cu putință să ștergi toate păcatele tale prin calea mai ușoară, adică cea a nețineri de minte a răului. Deci de ce înfigi sabia în tine însuți, ca cei nebuni și cu mințile pierdute, lipsindu-te astfel de viața ce va să fie, când de fapt se cuvine să faci toate ca să o dobândești?

1235 *Matei* 6, 12.

1236 *Cf. Matei* 18, 23-35.

1237 *Coloseni* 3, 13.

1238 *Cf. Coloseni* 2, 13-14.

Dacă viața de acum este atât de dorită, ce să mai spunem despre aceea care este lipsită de durere, întristare și suspin? Acolo nu avem a ne teme de moarte, nici nu ne putem gândi la vreun sfârșit al acelor bunătăți. Fericiți, de trei ori fericiți și de multe ori astfel cei care se bucură de acea soartă fericită. Nefericiți însă, de trei ori nefericiți și de mii de ori astfel cei care se lipsesc de acea fericire.

„Dar ce trebuie să facem" – întrebi – „ca să ne bucurăm de viața aceea?" Ascultă-L pe Judecătorul Însuși când vorbește cu un tânăr despre acestea. Când acela L-a întrebat: „Ce să fac ca să moștenesc viața veșnică?"[1239], Hristos, după ce a pomenit celelalte porunci, a încheiat cu dragostea față de aproapele. Și poate că vreunul dintre cei care ascultă va spune precum bogatul acela: „Și noi am păzit acestea, căci nu am furat, nu am ucis, nu am făcut adulter"[1240], dar nu cred că vei putea spune și că l-ai iubit pe aproapele tău așa cum trebuia. Căci cineva care a pizmuit sau a vorbit de rău sau nu a luat apărarea celui nedreptățit sau nu a dat milostenie, acela nici nu a iubit.

Acum însă Hristos nu a poruncit numai aceasta, ci și altceva. Ce anume? „Vinde tot ce ai și dă-le săracilor și vino de urmează-Mi Mie!"[1241] Spune: „Urmează-Mi" referindu-Se la imitare prin fapte. Deci ce învățăm de aici? Mai întâi, că cel care nu are toate acestea nu va putea avea parte de niciuna dintre răsplățile care țin de soarta aceea. Căci, după ce a spus tânărul: „Toate le-am făcut", de vreme ce fusese lăsat la o parte ceva important pentru desăvârșirea acelei bune-cinstiri, Hristos spune: „Dacă vrei să fii desăvârșit, vinde tot ce ai și dă-le săracilor și vino și urmează-Mi Mie!" Deci aceasta avem de învățat în primul rând. În al doilea rând, [învățăm] că l-a mustrat pentru că s-a fălit în deșert. Căci cel care trăiește în asemenea bogăție și îi trece cu vederea pe ceilalți care sunt în lipsă cum să-l iubească pe aproapele lui? Deci nici aceasta nu a spus-o după adevăr.

Dar noi și pe aceea și pe acestea să le facem și să ne sârguim să ne dezgolim de averi și să cumpărăm cerul. Unii adesea își dau toată averea pentru un rang lumesc, un rang ce va rămâne doar aici, și nici aici nu va rămâne mult timp, căci mulți au fost lipsiți

[1239] *Marcu* 10, 17.
[1240] *Cf. Marcu* 10, 19-20.
[1241] *Marcu* 10, 21.

de stăpânire chiar cu mult timp înainte de moarte, iar alții prin aceasta și-au pierdut adesea și viața. Și, deși știu asta, se lipsesc de toate pentru această [slavă]. Deci, dacă ei fac atâtea pentru asta, atunci ce este mai jalnic decât noi, care pentru [slava] aceea care dăinuie și nu ne poate fi luată nu renunțăm măcar la puțin, nu le dăm nici pe acelea pe care peste puțin timp, chiar cât suntem încă aici, le vom pierde?

Ce fel de nebunie este aceasta: să nu voim să dăm acum de bunăvoie – și astfel să luăm cu noi – cele care oricum, fără voia noastră, vor fi luate de la noi? Dacă cineva ar fi dus la moarte, iar apoi i s-ar propune să fie eliberat dacă renunță la toate bunurile sale, am socoti acest lucru ca o favoare; noi însă, care putem, când suntem duși pe calea gheenei, să ne eliberăm dacă dăm jumătate din bunurile noastre, alegem să ne osândim și să ținem în zadar cele care nu sunt ale noastre și renunțăm la cele care sunt [cu adevărat] ale noastre. Deci de ce îndreptățire vom avea parte? Ce iertare vom avea dacă, atâta vreme cât ne este deschis un drum atât de ușor care duce la viață, noi mergem spre prăpastie, pășind pe o cale fără roade și lipsindu-ne de toate – și de cele de aici și de cele de acolo –, deși ne stă în putință să ne bucurăm cu toată libertatea de ambele roade?

Dar, dacă nu am făcut aceasta înainte, măcar acum să dăm acest prinos și, după ce ne revenim în sine, să împărțim cele de acum după cum se cuvine, pentru ca pe cele viitoare lesne să le primim, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu care fie slava Tatălui și Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

Omilia 40

„Dacă mărturisesc Eu despre Mine Însumi, mărturia Mea nu este adevărată. Altul este Care mărturisește despre Mine și știu că adevărată este mărturia Lui." (*Ioan* 5, 31-32)

1. Dacă cineva încearcă să sape o mină, dar nu are iscusință în acest meșteșug, nu produce aur, ci doar le amestecă pe toate și astfel depune o osteneală fără rost și vătămătoare. Tot așa și cei care nu cunosc înlănțuirea logică a dumnezeieștilor Scripturi și nu cercetează însușirile și legile ei, ci tratează toate simplu, într-un singur mod, amestecă aurul cu pământ și nu vor afla niciodată comoara care este ascunsă în ele.

Am spus acestea acum pentru că fragmentul care ne stă înainte conține mult aur, care însă nu se vede, ci este îngropat în adânci comori de taine coborâte de sus. De aceea trebuie să săpăm și să curățăm ca să ajungem la adevăratele înțelesuri. Cine nu s-ar tulbura la început când L-ar auzi pe Hristos zicând: „Dacă mărturisesc Eu despre Mine Însumi, mărturia Mea nu este adevărată"[1242]? Totuși în multe locuri Îl vedem mărturisind despre Sine Însuși. Când discuta cu femeia samariteană, zicea: „Eu sunt, Cel ce vorbesc cu tine"[1243]. Și orbului, de asemenea, i-a zis: „Cel ce vorbește cu tine, Acela este"[1244]. Și pe iudei îi certa: „Voi ziceți: «Tu hulești», pentru că am spus: «Fiul lui Dumnezeu sunt»"[1245]. Și în multe alte locuri face aceasta. Dacă toate acestea sunt minciuni, ce nădejde de mântuire mai avem? Unde vom afla adevărul, când Adevărul Însuși spune: „Mărturia Mea nu este adevărată"?

[1242] *Ioan* 5, 31. Domnul Iisus face aluzie la prescripția fundamentală a Legii mozaice potrivit căreia cel puțin doi martori sunt necesari pentru dovedirea unei cauze juridice (*cf. Deuteronomul* 17, 6).

[1243] *Ioan* 4, 26.

[1244] *Ioan* 9, 37.

[1245] *Ioan* 10, 36.

Și nu numai acest lucru pare a fi potrivnic, ci și altul, nu mai mic decât acesta. Căci mai departe spune: „Chiar dacă Eu mărturisesc despre Mine Însumi, mărturia Mea este adevărată”[1246]. Deci spune-mi: pe care s-o primesc? Și pe care s-o consider minciună? Dacă luăm acestea așa, simplu, cum au fost spuse, fără să cercetăm nici persoana [care vorbește], nici cauza, nici altceva de acest fel, amândouă ar fi minciuni. Dacă mărturia Lui nu este adevărată, atunci nici această afirmație nu este adevărată, nu numai a doua, ci și prima.

Deci ce vrea să spună? Avem nevoie de multă trezvie, sau mai degrabă de harul lui Dumnezeu, ca să nu ne oprim doar la cuvintele goale. Așa și ereticii rătăcesc, pentru că nu cercetează scopul [pe care îl urmărește] cel care vorbește, nici starea celor care ascultă. Deci, dacă nu adăugăm acestea și altele, precum vremurile, locurile și părerea ascultătorilor, vor urma multe concluzii greșite.

Prin urmare, care este sensul celor spuse? Iudeii aveau să-I reproșeze: „Dacă Tu mărturisești despre Tine Însuți, mărturia Ta nu este adevărată”. De aceea, anticipând acestea, a vorbit astfel, ca și când ar fi zis: „Sigur că îmi veți zice: «Nu Te credem, căci nimeni dintre oameni nu este vrednic de crezare dacă mărturisește despre sine însuși»”. Așadar, cuvintele: „Nu este adevărată” nu trebuie citite după literă, ci potrivit cu bănuiala acelora, adică: „Nu este adevărată pentru voi”. Deci nu potrivit cu vrednicia Lui, ci potrivit cu bănuiala lor a spus acestea. Când a zis: „Mărturia Mea nu este adevărată”, i-a mustrat pentru gândul lor și pentru învinuirea pe care aveau să I-o aducă. Iar când zice: „Chiar dacă Eu mărturisesc despre Mine Însumi, mărturia Mea este adevărată”, arată adevărata fire a lucrurilor, anume că, Dumnezeu fiind, trebuie socotit vrednic de crezare, chiar și atunci când vorbește despre Sine. Când a vorbit de învierea morților și de judecată și a spus că cel care crede în El nu va fi judecat, ci va merge către viață, precum și că El va ședea [pe scaunul de judecată], cerând socoteală tuturor, și că are aceeași autoritate și putere ca și Tatăl, de vreme ce avea să spună acestea din nou în alt fel, era nevoit să răspundă mai întâi la învinuirea lor.

„Am spus” – zice – „că, după cum Tatăl îi înviază pe cei morți și le dă viață, tot așa și Fiul dă viață celor cărora voiește. Am spus că Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului. Am

[1246] *Ioan* 8, 14.

spus că Fiul trebuie să fie cinstit precum Tatăl. Am spus că cel care nu cinstește pe Fiul nu cinstește nici pe Tatăl. Am spus că cel care ascultă cuvintele Mele și crede nu va vedea moartea, ci s-a mutat din moarte la viață. Am spus că glasul Meu îi va învia pe cei morți, și pe cei de acum și pe cei de după aceștia. Am spus că voi cere socoteală tuturor pentru păcatele lor. Am spus că voi judeca după dreptate și voi răsplăti celor drepți."[1247]

De vreme ce a afirmat toate acestea, care erau atât de mărețe, dar nu le-a dat încă o dovadă limpede, ci doar una nedeslușită, a răspuns mai întâi la învinuirea lor, pregătind astfel cele ce avea să spună apoi. A spus ceva de acest fel, chiar dacă nu cu aceste cuvinte: „Dar poate că veți spune: «Tu spui toate acestea, dar nu ești un martor vrednic de crezare, pentru că mărturisești despre Tine Însuți»". Deci mai întâi a risipit această pizmă a lor, dând glas celor pe care aveau ei să le spună și arătând că știe cele nespuse din mintea lor. Astfel a dat o primă dovadă a puterii Lui, iar apoi, după învinuirea lor, a dat și alte dovezi limpezi și de netăgăduit, punând înainte trei martori ai celor spuse de El: faptele săvârșite de El, mărturia Tatălui și propovăduirea lui Ioan. Pomenește mai întâi mărturia cea mai mică, adică cea a lui Ioan. Căci, după ce a zis: „Altul[1248] este care mărturisește despre Mine și știu că adevărată este mărturia Lui", a adăugat: „Voi ați trimis la Ioan și el a mărturisit adevărul"[1249].

Deci, dacă mărturia Ta nu este adevărată, cum spui: „Știu că este adevărată mărturia lui Ioan" și: „A mărturisit adevărul"? Vezi cât de limpede este și aici că aceste cuvinte: „Mărturia Mea nu este adevărată" s-au spus ca răspuns la bănuiala acelora?

2. „Dar dacă Ioan a mărturisit doar ca să-I facă o favoare?" – întrebi tu. Iată cum a înlăturat și această bănuială, ca ei să nu spună așa. Căci nu a zis: „Ioan a mărturisit despre Mine", ci mai întâi a spus: „Voi ați trimis la Ioan. Nu ați fi trimis dacă nu l-ați fi socotit vrednic de crezare". Și mai mult decât atât: nu au trimis la el ca să-l întrebe despre Hristos, ci despre el. Deci, dacă îl socoteau

[1247] *Cf. Ioan* 5, 21-30.

[1248] Majoritatea comentatorilor moderni afirmă că acest „altul" este Dumnezeu-Tatăl, nu Sfântul Ioan Botezătorul. Sfântul Ioan Gură de Aur – ca și Teodor de Mopsuestia (*Comentariu la Evanghelia după Ioan*, 2, 5, 32) – identifică acest „altul" cu Sfântul Ioan Botezătorul.

[1249] *Ioan* 5, 32-33.

vrednic de crezare în cele ce spunea despre sine, cu atât mai mult în cele spuse despre altul. După cum s-a spus, toți oameni suntem prin fire, astfel încât nu dăm crezare celor care vorbesc despre ei înșiși, cât celor care vorbesc despre alții. Pe acesta însă îl socoteau atât de demn de crezare încât nici în cele despre sine nu avea nevoie de mărturii de la alții.

Căci cei care au fost trimiși nu au zis: „Ce spui despre Hristos?", ci: „Tu cine ești? Ce spui despre tine însuți?"[1250] Atât de mult îl admirau. Acest lucru l-a dat de înțeles zicând: „Voi ați trimis la Ioan"[1251]. De aceea nici evanghelistul nu a spus doar că au trimis, ci a dat detalii lămurite și despre cei trimiși, [spunând] că erau preoți și dintre farisei, iar nu niște oameni oarecare, nici niște proscriși, nici unii care să poată fi amăgiți și înșelați, ci unii în măsură să înțeleagă întocmai cele spuse de el.

„Eu nu de la oameni iau mărturia."[1252] Atunci de ce ai pomenit de [mărturia] lui Ioan? Totuși nici mărturia lui nu era cea a unui om, căci zice: „Cel care m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis"[1253]. Așadar, și mărturia lui Ioan era [de fapt] mărturie a lui Dumnezeu. Căci a învățat de la El cele ce a zis.

Dar, ca să nu zică ei: „De unde se vede că a învățat de la Dumnezeu?" și să iscodească despre aceasta, le-a astupat gura cu totul, adresându-se bănuielii lor. Căci nu era de așteptat ca aceste lucruri să fie știute de mulți, dar deocamdată ei luau aminte la Ioan ca la unul care vorbea de la sine. De aceea a zis: „Eu nu de la om iau mărturia".

„Dar, dacă nu aveai să iei mărturie de la om și să primești confirmare de acolo, atunci de ce ai adus de față mărturia lui?" Deci, ca să nu zică ei acestea, ascultă cum a înlăturat și această învinuire prin următorul argument. După ce a zis: „Nu de la om iau mărturia", a adăugat: „Dar spun acestea ca să vă mântuiți"[1254]. Ceea ce spune este ceva de acest fel: „Eu, Dumnezeu fiind, nu aș avea nevoie de mărturia acestuia, care este omenească, dar, de vreme ce la el luați seama mai mult și îl socotiți mai vrednic de crezare decât toți și alergați la el ca la un proroc – căci întreaga cetate a alergat la Iordan[1255] –, iar

[1250] *Ioan* 1, 22.
[1251] *Ioan* 5, 33.
[1252] *Ioan* 5, 34.
[1253] *Ioan* 1, 33.
[1254] *Ioan* 5, 34.
[1255] *Cf. Marcu* 1, 5.

în Mine nu ați crezut nici măcar atunci când am făcut minuni, de aceea vă pomenesc de mărturia aceea a lui".

„Acela era făclia[1256] care arde și luminează și voi ați voit să vă veseliți o clipă în lumina lui."[1257] Ca să nu zică ei: „Dar dacă acela a zis, însă noi nu am primit?", arată că au primit spusele lui. Pentru că nu au trimis niște oameni la întâmplare, ci preoți și farisei. Așadar, îl admirau pe acest bărbat și nu aveau ce să spună atunci împotriva cuvintelor lui. Iar expresia „o clipă" o rostește pentru a arăta ușurătatea lor și faptul că în pripă s-au îndepărtat de el.

„Iar Eu am mărturie[1258] mai mare decât Ioan."[1259] Dacă ați fi vrut să primiți credința urmând cursul lucrurilor, v-aș fi dus acolo mai degrabă prin fapte. Dar, de vreme ce nu vreți, vă duc la Ioan, nu ca unul care am nevoie de mărturia lui, ci pentru că toate le fac ca voi să vă mântuiți. Am o mărturie mai mare decât a lui Ioan: cea din fapte. Dar scopul Meu nu este doar să fiu primit de voi datorită [faptelor] deme de crezare, ci și datorită celor cunoscuți vouă și admirați de voi.

Astfel, mustrându-i prin cuvintele: „Ați voit să vă veseliți o vreme în lumina lui" și arătându-le, prin faptul că l-a numit pe Ioan „făclie", că râvna lor este trecătoare și nestatornică, a arătat că acela nu avea lumina de la sine, ci de la harul Duhului. Dar încă nu a menționat ce Îl deosebea de acela – anume că El este Soarele dreptății –, ci deocamdată doar a dat de înțeles aceasta, i-a mustrat cu tărie și le-a arătat că aceeași părere pentru care l-au disprețuit pe Ioan i-a făcut să nu poată crede nici în Hristos. Și pe Ioan, pe care îl admirau, doar „pentru o vreme" l-au admirat, căci, dacă nu ar fi făcut așa, acela i-ar fi dus degrabă la Iisus.

Deci, după ce a arătat că sunt cu totul nevrednici de iertare, a adăugat: „Eu am mărturie mai mare decât Ioan". Care este aceasta? Cea din fapte: „Căci faptele pe care Mi le-a dat Tatăl să le săvârșesc, faptele acestea mărturisesc despre Mine că Tatăl M-a trimis"[1260]. Aici a amintit de paraliticul care a fost vindecat și de multe altele. Despre

[1256] De fapt, „lampa, candela". Lămpile cu ulei din perioada irodiană erau de dimensiuni mici și dădeau o lumină palidă și insuficientă. Imaginarul rabinic al vremii utiliza expresii ca „lumină a lumii" sau „candelă, lampă" pentru patriarhi sau marii rabini înțelepți.

[1257] *Ioan* 5, 35.

[1258] De remarcat caracterul pregnant juridic al discursului.

[1259] *Ioan* 5, 36.

[1260] *Ioan* 5, 36.

vorbe ar fi putut spune cineva dintre ei că sunt doar lăudăroșenie și sunt rostite de dragul prieteniei lui Ioan – deși nici aceasta nu ar fi putut spune despre Ioan, care era un bărbat cunoscător al adevăratei filosofii[1261] și admirat de ei. Faptele însă nu ar fi putut fi privite cu bănuială nici de cei cu totul nebuni. De aceea a adăugat această a doua mărturie, zicând: „Faptele pe care Mi le-a dat Tatăl să le săvârșesc, aceste fapte pe care le fac Eu mărturisesc despre Mine că Tatăl M-a trimis".

Aici răspunde și la învinuirea adusă Lui pentru dezlegarea Sabatului. De vreme ce aceia spuneau: „Cum poate fi de la Dumnezeu dacă nu ține Sabatul?"[1262], a zis: „Pe care Mi le-a dat Tatăl". Desigur, lucra prin propria Sa putere, dar, ca să arate cu toată limpezimea că nu săvârșește nimic potrivnic Tatălui, a făcut această afirmație mult mai umilă.

3. „Și de ce nu a zis: «Faptele pe care Mi le-a dat Tatăl mărturisesc că sunt egal cu Tatăl»?" – întrebi. Pentru că amândouă puteau fi înțelese din fapte: și aceea că nu făcea nimic potrivnic [Tatălui] și aceea că este egal cu Cel care L-a născut. Și în alt loc, pentru a dovedi acest lucru, zicea: „Dacă nu credeți în Mine, credeți în lucrările Mele, ca să cunoașteți și să credeți că Eu sunt în Tatăl și Tatăl în Mine"[1263]. Așadar, acestea două le mărturisea despre Sine: și că era egal cu Tatăl și că nu făcea nimic potrivnic Aceluia.

Atunci de ce nu a spus așa, ci, lăsând la o parte lucrul mai măreț, l-a menționat pe acesta? Pentru că acesta era lucrul de care S-a îngrijit mai întâi. Într-adevăr, era ceva mult mai mic a crede că El a venit de la Dumnezeu decât a crede că Dumnezeu este egal cu El. Cel dintâi lucru l-au afirmat și prorocii, dar pe cel de-al doilea nu. Totuși El S-a îngrijit să afirme acest lucru mai mic, știind că, odată ce acesta va fi acceptat, și cel de-al doilea va fi apoi bine primit. Nu a pomenit nimic despre mărturia mai importantă, ci a vorbit despre acest fapt mai mic, pentru ca prin acesta ei să îl accepte și pe acela.

După această argumentație, a adăugat: „Tatăl Care M-a trimis, Acela a mărturisit despre Mine"[1264]. Unde a mărturisit despre El? La

[1261] Reamintim că termenul „adevărata filosofie" are, în acest context, sensul de „viață ascetică".
[1262] *Cf. Ioan* 9, 14.
[1263] *Ioan* 10, 38.
[1264] *Ioan* 5, 37.

Iordan, când a zis: „Acesta este Fiul Meu cel iubit. Pe Acesta să-L ascultați"[1265]. Dar și acest lucru avea nevoie de dovezi. Mărturia lui Ioan era ceva limpede, căci ei au fost cei care au trimis la el și nu puteau să tăgăduiască; și mărturia minunilor, de asemenea, căci au văzut cele petrecute, au auzit și de la cel vindecat și au crezut. Totuși pornind de aici I-au găsit vină [pentru călcarea Sabatului]. Mai rămânea doar să dovedească despre mărturia Tatălui. Apoi, pentru că avea să argumenteze aceasta, a adăugat: „Nici glasul Lui nu l-ați auzit vreodată"[1266]. Și cum spune Moise: „Dumnezeu vorbea, iar Moise răspundea"[1267]? Cum spune David: „Limba pe care nu o știa a auzit-o"[1268]? Și iar Moise [zice]: „Oare există popor ca acesta, care a auzit glasul lui Dumnezeu?"[1269]

„Nici fața Lui nu ați văzut-o."[1270] Însă și Isaia, și Ieremia, și Iezechiel, și mulți alții spun că L-au văzut. Ce vrea să spună Hristos acum? Le pune înainte o învățătură filosofică, arătând treptat că în cazul lui Dumnezeu nu există nici glas, nici față, ci este mai presus de forme și sunete. Când zice: „Nici glasul Lui nu l-ați auzit", nu vrea să spună că grăiește cu glas, dar nu este auzit. Tot așa, când zice: „Nici fața Lui nu ați văzut-o", nu vrea să spună că are față, dar nu este văzută. [Ceea ce vrea să spună este] că nimic din toate acestea nu există în privința lui Dumnezeu. Ca să nu spună ei: „Te fălești în deșert, căci Dumnezeu numai lui Moise i-a vorbit" – într-adevăr, așa ziceau: „Noi știm că Dumnezeu i-a vorbit lui Moise, dar pe Acesta nu-L știm de unde este"[1271] –, a vorbit astfel, arătând că nici glas, nici față nu există în cazul lui Dumnezeu.

„Și de ce spun acestea?" – zice. „Nu numai că nu ați auzit glasul Lui și nu ați văzut fața Lui, dar nici acel lucru cu care vă lăudați cel mai mult și de care sunteți toți deplin încredințați – anume că ați primit și țineți poruncile Lui –, nici acest lucru nu puteți să îl spuneți." Deci, pentru a arăta aceasta lămurit, a adăugat: „Nici

---

[1265] *Cf. Marcu* 9, 7. Cuvintele de față sunt rostite cu prilejul Schimbării la Față.

[1266] *Ioan* 5, 37.

[1267] *Cf. Ieșirea* 19, 19.

[1268] *Psalmul* 80, 4.

[1269] *Deuteronomul* 4, 33.

[1270] *Ioan* 5, 37. Israel considera că a văzut fața lui Dumnezeu și I-a auzit glasul la Sinai (*cf. Ieșirea* 19, 9; 24, 10-11; *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 17, 13) și I-a acceptat voința prin Moise. Generația contemporană lui Iisus, deși Îl vede și Îl aude cu adevărat și în mod nemijlocit pe Dumnezeu întrupat, Îi respinge voința și poruncile.

[1271] *Ioan* 9, 29.

cuvântul Lui nu sălășluiește în voi"[1272], adică preceptele, poruncile, legea, prorocii. Chiar dacă Dumnezeu a rânduit acestea, ele nu sunt în voi, pentru că nu credeți în Mine. Dacă Scripturile spun în tot locul că trebuie să credeți în Mine, iar voi tot nu credeți, este limpede că s-a depărtat de la voi cuvântul Lui. De aceea a mai adăugat: „Pentru că în Cel pe care L-a trimis[1273] Acela voi nu credeți"[1274].

Apoi, ca să nu întrebe ei: „Cum a mărturisit despre Tine dacă noi nu am auzit glasul Lui?", zice: „Cercetați[1275] Scripturile, căci acelea sunt cele care mărturisesc despre Mine"[1276], arătând că prin ele a mărturisit [Tatăl]. Și la Iordan a mărturisit[1277], și pe munte[1278]. Dar nu a pomenit de glasul acela, căci ei poate că nici astfel nu ar fi crezut. Glasul de pe munte nu l-au auzit, iar pe cel de la Iordan l-au auzit, dar nu l-au luat în seamă.

De aceea îi trimite la Scripturi, arătând că mărturia Tatălui este de acolo. Mai întâi a luat de la ei cele cu care din vechime se lăudau: fie că L-au văzut pe Dumnezeu, fie că au auzit glasul Lui. De vreme ce se putea ca ei să nu creadă cuvântul Lui și să-și închipuie cele din Muntele Sinai, mai întâi a corectat ideea pe care o aveau despre acestea și a arătat că cele petrecute au avut loc în urma unui pogorământ, iar apoi i-a trimis la mărturia Scripturilor.

4. Deci și noi, atunci când luptăm împotriva ereticilor, tot de acolo să ne luăm armele și să ne întărim. „Căci toată Scriptura" – zice – „este insuflată de Dumnezeu și de folos spre învățătură, spre mustrare, spre îndreptare, spre instruirea cea întru dreptate, astfel ca omul lui Dumnezeu să fie desăvârșit, bine pregătit pentru orice lucru bun."[1279] Nu pe unele să le aibă, iar pe altele nu, căci unul ca acesta nu este desăvârșit. Căci ce folos este, spune-mi, când cineva se roagă cu

---

[1272] *Ioan* 5, 38.
[1273] Contextul nu ne permite să aplicăm această referință la Hristos, ci la Moise, cel trimis de Dumnezeu să dea Legea pe Sinai.
[1274] *Ioan* 5, 38.
[1275] Verbul ἐραυνᾶτε poate fi interpretat atât ca un imperativ prezent, cât și ca un indicativ prezent. Comentatorii moderni înclină spre ultima variantă: „Voi cercetați Scripturile". Și în Antichitatea creștină Sfinții Atanasie cel Mare și Chiril al Alexandriei au ales această variantă de interpretare. Totuși versiunea siriacă a Noului Testament utilizează aici un imperativ.
[1276] *Ioan* 5, 39.
[1277] *Cf. Matei* 3, 17.
[1278] *Cf. Marcu* 9, 7.
[1279] 2 *Timotei* 3, 16-17.

osârdie, dar nu dă milostenie din belșug? Sau când dă milostenie din belșug, dar este lacom și violent? Sau nu este nici lacom, nici violent, dar [face aceasta] numai de ochii oamenilor și ca să fie apreciat de cei care îl văd? Sau când dă milostenie cu toată grija și pe placul lui Dumnezeu, dar se semețește și se mândrește cu asta? Sau când este smerit și postitor, dar e iubitor de argint, negutător și alipit de cele pământești, ținând astfel în sufletul său maica răutăților? Pentru că „iubirea de argint este rădăcina tuturor relelor"[1280].

Să ne înfricoșăm, dar, de acest lucru, să fugim de acest păcat! Acesta a zdruncinat întreaga lume, acesta a amestecat toate, acesta ne-a depărtat de preafericita slujire a lui Hristos. „Căci nu este cu putință" – zice – „a sluji lui Dumnezeu și lui Mamona."[1281] Căci [iubirea de argint] poruncește cele potrivnice lui Hristos. Acela zice: „Dă celor nevoiași!", iar aceea zice: „Răpește de la cei nevoiași!" Hristos zice: „Pe cei care uneltesc împotriva ta și te nedreptățesc, iartă-i!", iar aceea, dimpotrivă: „Întinde curse celor care nu ți-au făcut nicio nedreptate!" Hristos spune: „Fii iubitor de oameni și blând!" Aceea, dimpotrivă: „Fii crud și neîndurător și să nu iei nicidecum în seamă lacrimile săracilor!" Spune așa pentru ca în ziua aceea [a Judecății] să-L facă pe Judecător aspru față de noi.

Atunci ni se vor pune înaintea ochilor toate câte am făcut, iar cei pe care i-am nedreptățit sau de la care am răpit ceva vor lua de la noi orice îndreptățire. Dacă Lazăr, care nu a fost cu nimic nedreptățit de cel bogat, atât doar că nu s-a bucurat de bunurile aceluia, a stat înainte atunci ca un aspru judecător și nu l-a lăsat să dobândească iertare nicidecum[1282], ce îndreptățire vor avea, spune-mi, cei care, pe lângă faptul că nu au dat milostenie din cele ale lor, au și răpit cele ale altora și au năpăstuit casele orfanilor? Dacă cei care nu L-au hrănit pe Hristos atunci când a fost flămând[1283] au atras asupra capului lor un asemenea foc, atunci cei care răpesc cele care nu li se cuvin nicidecum și pun la cale nenumărate procese și își însușesc pe nedrept cele care sunt ale tuturor de ce îngăduință se vor bucura?

Să alungăm, dar, această poftă! Și o alungăm dacă ne gândim la cei de mai înainte de noi care au nedreptățit, s-au lăcomit și apoi

---

[1280] *1 Timotei* 6, 10.
[1281] *Luca* 16, 13.
[1282] *Cf. Luca* 16, 19-26.
[1283] *Cf. Matei* 25, 42.

au plecat de aici. Oare nu se bucură alții de pe urma bunurilor și a ostenelilor lor, în vreme ce ei au parte de osândă, de pedeapsă și de chinuri de nesuportat? Oare nu este cea mai de pe urmă nerozie să ne chinuim și să ne ostenim pentru ca și cât suntem vii să ne zdrobim cu truda, și după moarte să suferim osândă și pedepse de neîndurat? Și aceasta când este cu putință ca și aici să ne desfătăm – căci nimic nu pricinuiește atâta dulceață ca milostenia și conștiința curată –, și încă și după ce plecăm acolo să ne eliberăm de toate relele și să avem parte de nenumărate bunătăți?

Așa cum răutatea obișnuiește să îi pedepsească încă dinainte de gheenă pe cei care o urmează, tot așa și virtutea, încă înainte de Împărăție, pricinuiește desfătare celor care o lucrează aici, făcându-i să trăiască în neîncetată dulceață și cu bună nădejde.

Așadar, ca să dobândim această [dulceață], și aici, și în viața viitoare, să lucrăm faptele cele bune! Astfel vom dobândi și cununile viitoare, de care fie ca noi toți să avem parte, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Omilia 41

„Cercetați Scripturile, că voi socòtiți că în ele aveți viață veșnică. Și acelea sunt cele care mărturisesc despre Mine. Și nu voiți să veniți la Mine ca să aveți viață veșnică.” (*Ioan* 5, 39-40)

1. Să arătăm multă grijă, iubiților, față de cele duhovnicești și să nu credem că ne este de ajuns pentru mântuire să le urmăm așa, oricum. De vreme ce din cele lumești nimeni nu poate avea parte de prea mult folos dacă le folosește la întâmplare, ca pe ceva secundar, cu atât mai mult în cele duhovnicești se va întâmpla aceasta, pentru că ele cer și mai multă grijă.

De aceea și Hristos, când i-a trimis pe iudei la Scripturi, nu i-a trimis să le citească doar, ci să le cerceteze în amănunt și cu înțelegere. Căci nu a zis: „Citiți Scripturile”, ci: „Cercetați Scripturile”[1284]. De vreme ce cuvintele spuse despre El aveau nevoie de cercetare atentă – căci, spre folosul celor de atunci, El era mai înainte arătat ca în umbră –, de aceea le poruncește acum să sape cu grijă ca să poată afla cele care se află în adânc. Căci [înțelesul] nu a fost rostit limpede, nici nu a fost așezat la suprafață, ci este îngropat foarte adânc, precum o comoară. Cel care caută cele care sunt în adânc nu va putea afla vreodată ceea ce caută de nu va căuta cu grijă și cu osteneală.

De aceea, după ce a spus: „Cercetați Scripturile!”, a adăugat: „Că voi socotiți că în ele aveți viață veșnică”[1285]. Nu a zis: „Aveți”, ci: „Socotiți”, pentru a arăta că nu au avut parte de vreun rod însemnat și adevărat, căci așteptau să se mântuiască numai de pe urma citirii, fiind însă lipsiți de credință. Deci ceea ce spune este aceasta: „Nu admirați Scripturile? Nu considerați că sunt izvorul întregii

---

[1284] *Ioan* 5, 39. Zelul iudeilor (inclusiv al celor din comunitatea eseniană) pentru studiul Scripturii era proverbial în Antichitate. Rabinii vremii făceau afirmații similare: „Studiază Torah și vei avea viață veșnică în lumea care va veni”.

[1285] *Ioan* 5, 39.

vieți? Din acestea Îmi iau și Eu acum confirmare. Căci acestea sunt cele care mărturisesc despre Mine. Și nu voiți să veniți la Mine ca să aveți viață veșnică". Pe bună dreptate spunea: „Socotiți", pentru că ei nu voiau să creadă, ci se lăudau numai cu simpla citire.

Apoi, era de așteptat ca mulți să bănuiască că spunea acestea din iubire de slavă, căci le-a amintit de cuvintele lui Ioan, de mărturia lui Dumnezeu și de faptele Sale, și toate le spunea ca să-i atragă și le făgăduia viața. Deci, ca să nu-L bănuiască de iubire de slavă pentru multa Lui purtare de grijă și ca să nu își închipuie că vrea ca ei să creadă în El pentru că se îngrijește de Sine, ascultă ce a adăugat: „Slavă de la oameni nu primesc"[1286], adică: „Nu am nevoie. Firea Mea nu este în așa fel încât să aibă nevoie de slavă de la oameni. Dacă soarele nu ia lumină de la opaiț ca să o sporească pe a sa, cu atât mai mult Eu sunt departe de a avea nevoie de slavă omenească."

„Și de ce" – întrebi tu – „spui acestea dacă nu ai nevoie?" „Ca voi să vă mântuiți." A spus acestea și mai înainte. Aceasta a vrut să o spună și aici când a zis: „Ca să aveți viață"[1287]. Dar dă și o altă pricină. Care este aceasta? „Dar v-am cunoscut că nu aveți în voi dragostea de Dumnezeu."[1288]

Pentru că ei adesea Îl prigoneau – chipurile din dragoste față de Dumnezeu – fiindcă Se făcea pe Sine egal cu Acela și pentru că El știa că nu aveau să creadă în El, ca să nu zică cineva: „De ce grăiești acestea?", a spus: „Ca să vă mustru pe voi, pentru că nu din dragoste de Dumnezeu Mă prigoniți. [Dumnezeu] Însuși mărturisește despre Mine și prin fapte și prin Scripturi. Așa cum mai înainte M-ați izgonit socotindu-Mă potrivnic lui Dumnezeu, așa și acum, după ce v-am dovedit acestea, ar fi trebuit să alergați la Mine, dacă L-ați fi iubit pe Dumnezeu. Dar nu-L iubiți. De aceea am spus așa, ca să vă arăt că în zadar vă mândriți și fără rost vă lăudați, ascunzându-vă, de fapt, invidia".

Nu numai prin aceste [dovezi], ci și din cele ce aveau să urmeze a arătat acestea. „Eu am venit" – zice – „în numele Tatălui Meu și nu M-ați primit. Dacă va veni un altul în numele său, pe acela îl veți primi"[1289]. Vezi că mereu spune că a fost trimis, că a primit judecata

[1286] *Ioan* 5, 41.
[1287] *Ioan* 5, 40.
[1288] *Ioan* 5, 42.
[1289] *Ioan* 5, 43.

de la Tatăl și că nimic nu poate face de la Sine, ca să le reteze orice îndreptățire pentru nechibzuința lor?

Dar despre cine spune că a venit în numele lui? La Antihrist se referă aici și dă o dovadă de nezdruncinat a nechibzuinței lor. „Dacă Mă prigoniți pentru că Îl iubiți pe Dumnezeu, cu atât mai mult ar trebui să faceți așa cu Antihristul. Căci acela nimic de acest fel nu va spune: nici că a fost trimis de Tatăl, nici că este de un gând cu El, ci pe toate le va spune împotrivă, răpind în chip tiranic cele care nu i se cuvin nicidecum și spunând că el este Dumnezeu peste toți." De aceea și Pavel spune: „Peste tot ce se numește «Dumnezeu» sau este închinat, dându-se pe sine drept Dumnezeu"[1290]. Aceasta înseamnă „a veni în numele său". „Eu însă nu așa, ci în numele Tatălui Meu am venit."

Acest lucru era de ajuns pentru a arăta că ei nu Îl iubeau pe Dumnezeu: faptul că nu L-au primit pe Cel care spunea că este trimis de El. Acum însă dovedește nerușinarea lor și prin faptul opus, anume că aveau să îl primească pe Antihrist. De vreme ce pe Cel care spune că a fost trimis de Acela nu Îl primesc, iar celui care nu Îl cunoaște și se mândrește spunând că el este Dumnezeu peste toți aveau să i se închine, este limpede că din pizmă Îl prigoneau și din ură față de Dumnezeu. De aceea dă două pricini ale cuvintelor Sale și mai întâi o spune pe cea mai bună: „Ca să vă mântuiți" și „ca să aveți viață". Dar, de vreme ce aveau să-L ia în râs, o spune și pe cea mai usturătoare, arătând că Dumnezeu face mereu cele ale Sale, chiar dacă cei care ascultă nu cred.

2. Și Pavel, vorbind despre Antihrist, a spus proorocește: „Le va trimite Dumnezeu o lucrare de amăgire, ca să fie osândiți toți cei care n-au crezut adevărul, ci le-a plăcut nedreptatea"[1291]. Dar Hristos nu a spus că va veni, ci, pentru a-i cruța pe cei care ascultau, a zis: „Dacă va veni". De vreme ce lipsa lor de înțelegere nu era încă dusă până la capăt, nu a menționat ca pricină venirea lui. Pavel însă a dat de înțeles despre aceasta lămurit înaintea celor care puteau înțelege. Căci el este cel care i-a lipsit de orice justificare.

Apoi dă drept pricină și necredința lor, adăugând: „Cum puteți să credeți, când primiți slavă unii de la alții, și slava care vine de

[1290] 2 *Tesaloniceni* 2, 4.
[1291] 2 *Tesaloniceni* 2, 11-12.

la unicul Dumnezeu nu o căutați?”[1292] Astfel a arătat din nou că ei nu urmăreau cele ale lui Dumnezeu, ci, sub acest pretext, voiau să-și îndreptățească patimile proprii. Erau atât de departe de a face acestea pentru slava Lui, încât alegeau mai degrabă slava de la oameni decât pe cea de la El. Cum de au stârnit atâta vrăjmășie față de această [slavă] și o disprețuiau într-atât, încât o preferau pe cea de la oameni în locul ei?

După ce a spus că nu au dragoste de Dumnezeu și a dovedit acest lucru prin două [mărturii]: prin cele făcute față de El și prin cele ce se vor face cu privire la Antihrist, și, după ce a arătat limpede că sunt lipsiți de orice iertare, l-a pus înaintea lor și pe Moise ca acuzator al lor, căci a adăugat: „Să nu socotiți că Eu vă voi învinui la Tatăl. Cel care vă învinuiește este Moise, în care voi ați nădăjduit. Dacă ați fi crezut lui Moise, ați fi crezut și Mie, căci despre Mine a scris acela. Iar dacă celor scrise de el nu credeți, cum veți crede în cuvintele Mele?”[1293]

Ceea ce vrea să spună este aceasta: „Prin cele referitoare la Mine, acela este jignit mai degrabă decât Mine, căci în Moise nu ați crezut mai degrabă decât în Mine”. Vezi cum în tot chipul îi lipsește de orice îndreptățire? „Spuneați că din dragoste față de Dumnezeu Mă prigoniți pe Mine” – zice. „V-am arătat că faceți aceasta pentru că Îl urâți. Spuneți că Eu dezleg Sabatul și încalc Legea. M-am eliberat și de această învinuire. Susțineți că din credință față de Moise îndrăzniți acestea împotriva Mea. Vă arăt, de asemenea, că aceasta este mai degrabă o dovadă că nu credeți în Moise. Sunt atât de departe de a Mă împotrivi Legii, încât cel care vă învinuiește pe voi nu este altul decât cel care v-a dat Legea.” Așa cum spunea despre Scripturi: „În care socotiți că aveți viață veșnică”[1294], așa spune și despre Moise: „În care voi ați nădăjduit”[1295], dovedindu-le mereu din propriile lor cuvinte că greșesc.

„Și de unde se vede” – întrebi – „că Moise îi va învinui și că nu e doar lăudăroșenie a Ta? Ce aveți în comun Tu și Moise? Tu ai dezlegat Sabatul, despre care acela a dat lege să fie ținut. Deci cum ne va învinui acela? Și de unde se vede că vom crede în altul care va veni în numele lui? Toate acestea le spui fără dovezi.”

[1292] *Ioan* 5, 44.
[1293] *Ioan* 5, 45-47.
[1294] *Ioan* 5, 39.
[1295] *Ioan* 5, 45.

De fapt, toate aceste [afirmații] au fost pregătite dinainte. Când El mărturisește: „De la Dumnezeu am venit”[1296], din fapte, din cuvintele lui Ioan și din mărturia Tatălui se vede limpede că Moise îi va învinui. Căci ce a spus acela? Dacă va veni cineva făcând semne și ducând la Dumnezeu și prezicând cele viitoare după adevăr, oare nu ar trebui să fie ascultat cu toată supunerea[1297]? Nu a făcut Hristos toate acestea? Și minuni a făcut cu adevărat, și către Dumnezeu i-a atras pe toți, și toate proorociile le-a împlinit. Dar de unde se vede că ei vor crede altuia? Din faptul că Îl urau pe Hristos. Fiindcă este limpede că cei care L-au respins pe Cel care urma voii lui Dumnezeu îl vor primi pe cel potrivnic lui Dumnezeu.

Iar dacă acum îl pune înainte pe Moise, deși a spus: „Eu nu de la om iau mărturia”[1298], să nu te miri, căci nu la Moise, ci la scrierile lui Dumnezeu îi trimite. Dar, pentru că de Scripturi se temeau mai puțin, a adus vorba despre acesta, punându-l drept acuzator al lor pe însuși dătătorul de Lege. Astfel le-a sporit frica și toate cele spuse de ei le-a dat de rușine.

Iată cum! Ei spuneau că Îl prigonesc din dragoste de Dumnezeu, iar El le-a arătat că din ură față de Dumnezeu fac aceasta. Ei spuneau că îl urmează pe Moise, iar El le-a arătat că tocmai pentru că nu credeau lui Moise făceau acestea. Dacă ar fi avut râvnă față de Lege, ar fi trebuit să-L primească pe Cel care o plinește. Dacă L-ar fi iubit pe Dumnezeu, ar fi trebuit să creadă Celui care îi trăgea către El. De ar fi crezut lui Moise, ar fi trebuit să se închine Celui proorocit de acela[1299]. „Dacă nici aceluia mai înainte de Mine nu ați crezut, nu este de mirare că și pe Mine, cel propovăduit de el, M-ați respins.”

Așa cum și pe cei care îl admirau pe Ioan i-a vădit, prin cele săvârșite față de el, că de fapt îl disprețuiau, la fel, celor cărora socoteau că îl cred pe Moise, le-a arătat că nu îl cred deloc pe acesta. Astfel întoarce mereu asupra capului lor cele pe care ei credeau că le pun înainte în favoarea lor. „Sunt atât de departe” – zicea El – „de a vă despărți pe voi de Lege, încât pe însuși dătătorul de Lege îl chem să vă fie acuzator.”

A spus că Scripturile mărturisesc despre El, dar nu a precizat unde anume mărturisesc, voind să le insufle mai multă frică, să-i

[1296] *Ioan* 8, 42.
[1297] *Cf. Deuteronomul* 18, 15-22.
[1298] *Ioan* 5, 34.
[1299] *Cf. Deuteronomul* 18, 15-18.

facă să cerceteze [Scripturile] și să-i pună în situația de a avea nevoie să întrebe. Dacă le-ar fi spus de-a dreptul, fără ca ei să întrebe, aceia ar fi respins mărturia. Dacă ar fi fost atenți la cuvintele Lui, ar fi trebuit ca mai înainte de orice altceva să întrebe despre acest lucru și să caute să afle de la El. De aceea, nu numai dovezile, ci și sentințele și amenințările le înmulțea, pentru ca măcar așa, prin frica de cele spuse, să-i înduplece. Dar ei și așa tăceau. Așa este viclenia: orice ai spune sau ai face, nu se pleacă, ci păstrează veninul ei.

3. De aceea trebuie să alungăm din suflet toată răutatea și să nu uneltim niciodată vreun vicleșug. Căci zice: „Celor strâmbi Dumnezeu le trimite căi strâmbe"[1300] și: „Duhul cel Sfânt al înțelepciunii va fugi de vicleșug și Se va depărta de mințile fără pricepere"[1301]. Căci nimic nu îi face pe oameni nerozi așa precum viclenia. Când cineva este prefăcut, rău-voitor, nerecunoscător – care sunt chipuri ale vicleniei –, când se supără fără să i se fi făcut vreo nedreptate, când iscodește vicleșuguri, cum să nu dea dovadă de cea mai are nerozie?

Dar nimic nu-i face pe oameni înțelepți așa precum virtutea. De asemenea, îi face mulțumitori, binevoitori, iubitori de oameni, pașnici, blânzi, îngăduitori. De obicei, ea naște și toate celelalte bune [însușiri]. Deci cine este mai înțelept decât cel care o are pe aceasta? Cu adevărat virtutea este izvor și rădăcină a înțelepciunii, după cum orice răutate își ia începutul din nerozie. Și fățarnicul și mâniosul din lipsa de înțelepciune sunt biruiți de patimi. De aceea și prorocul zicea: „Nu este vindecare în trupul meu. Rănile mele miros greu și au putrezit din pricina nebuniei mele"[1302], arătând că orice păcat își are începutul în lipsa de înțelepciune, după cum cel care are virtuți și frică de Dumnezeu este mai înțelept decât toți. De aceea un înțelept a zis: „Începutul înțelepciunii este frica de Domnul"[1303]. Așadar, dacă a te teme de Dumnezeu înseamnă a avea înțelepciune, iar cel rău nu are aceasta[1304], atunci într-adevăr este lipsit de înțelepciune; iar cel care este lipsit de înțelepciune este cu adevărat mai neghiob decât toți.

[1300] *Cf. Pildele* 21, 8.
[1301] *Înțelepciunea lui Solomon* 1, 5.
[1302] *Psalmul* 37, 3-5.
[1303] *Pildele* 1, 7; *Psalmul* 110, 10.
[1304] Adică temere de Dumnezeu

Mulți îi admiră pe cei răi, ca pe unii cărora le stă în putere să nedreptățească și să vatăme, dar nu își dau seama că tocmai pe aceștia mai mult decât pe toți ar trebui să-i compătimească, pentru că aceia cred că-i vatămă pe alții, dar, de fapt, înfig sabia în ei înșiși. Acesta este semnul celei mai de pe urmă nerozii: a te răni pe tine însuți și nici măcar a nu realiza acest lucru, ci a crede că nedreptățești pe altul, când, de fapt, te înjunghii pe tine însuți. De aceea și Pavel, știind că, atunci când îi rănim pe alții, de fapt pe noi înșine ne ucidem, zicea: „Pentru ce nu suferiți mai bine nedreptatea? Pentru ce nu răbdați mai bine paguba?"[1305] Căci a nu fi nedreptățit constă în a nu nedreptăți, iar a nu suferi ceva rău constă în a nu face rău, chiar dacă această afirmație pare a fi ceva nedeslușit pentru mulți dintre cei care nu vor să-și însușească înțelepciunea.

Știind, dar, acestea, nu pe cei nedreptățiți, nici pe cei care au parte de uneltiri, ci pe cei care fac acestea să-i compătimim și să plângem pentru ei. Căci cu adevărat nedreptățiți sunt cei care și-L fac pe Dumnezeu potrivnic, deschid gurile a nenumărați acuzatori, își atrag asupra lor bănuieli rele în viața aceasta, iar în veacul viitor grea osândă. Pe de altă parte, cei nedreptățiți, care îndură toate cu demnitate, Îl au pe Dumnezeu milostiv și toți împărtășesc durerea lor, îi laudă și îi încuviințează. Unii ca aceștia și în viața aceasta se bucură de un bun renume, dând dovadă temeinică de înțelepciune, și în viața viitoare se vor împărtăși de bunătățile veșnice. Fie ca toți să dobândim acestea, cu harul și cu iubirea de oameni ale Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

[1305] *1 Corinteni* 6, 7.

INDICE SCRIPTURISTIC

Facerea

Ieșirea

Numerii

Deuteronomul

Iosua

Judecătorii

1 Regi

2 Regi

3 Regi

4 Regi

2 Paralipomena

Neemia

Iov

Psalmii

Pildele lui Solomon

Ecclesiastul

Cântarea Cântărilor

Isaia

Ieremia

Iezechiel

Daniel

Osea

Amos

Miheia

Zaharia

Maleahi

Tobit

Înțelepciunea lui Solomon

Înțelepciunea lui Isus Sirah

1 Macabei

2 Macabei

Matei

Marcu

Luca

Ioan

Faptele Apostolilor

Romani

1 Corinteni

2 Corinteni

Galateni

Efeseni

Filipeni

Coloseni

1 Tesaloniceni

2 Tesaloniceni

1 Timotei

INDICE ONOMASTIC ȘI TOPONIMIC[1]

[1] Termenii au fost selectați din corpul textului și din aparatul critic.

K

L

M

CUPRINS

TIPOGRAFIA CĂRŢILOR BISERICEŞTI
Intrarea Miron Cristea nr. 6; 040162, Bucureşti
Telefon: 021.335.21.29; 021.335.21.28; Fax: 021.335.19.00
e-mail: magazin@editurapatriarhiei.ro, tipografia@patriarhia.ro
www.editurapatriarhiei.ro